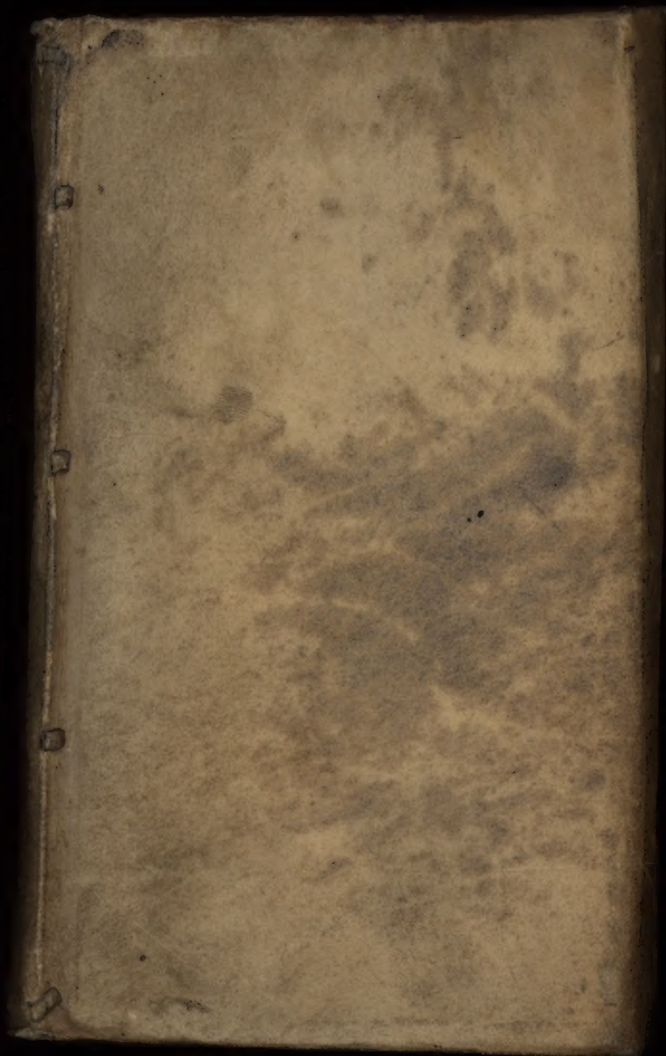

B. PLATINÆ
mortuus an. 1481.

CREMONENSIS

Opus,

De Vitis ac Gestis Summorum

PONTIFICUM

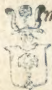
ad Paulum II. anno 1464. vid. p. 64. Sixtus IV mortuus 1471.

AD SIXTUM IV. PONT.

MAX. *deductum.*

Fideliter à litera ad literam denuo impressum, secundum duo Exemplaria, quorum unum fuit vivente adhuc auctore, Anno MCCCC LXXIX. alterum anno M. D. XXIX.

Accessit, præter B. Platinæ *Vitam, brevis quidem sed longe utilissimus, Romanorum Pontificum, Conciliorum sub illis celebratorum & Imperatorum Catalogus.*

Ex donatione liberali S. R. Dni Hospitis mei, Dni Phil. Lud. Böhmeri, G.S. et c.c. accepi Io. Garh. Sprengel Wunstorpii anno 1721 mense Aug.

M. DC. LXIV.

B. PLATINÆ VITA

Ex libro

IOHANNIS TRITTENHEMII ABBATIS SPANHEMENSIS De Scriptorib. Eccl.

B. Cognomento Platina, patria Cremonen. Apostolicus quondam abbreviator, vir undecunque doctissimus, philosophus & rhetor celeberrimus, ingenio subtili & vehemens, eloquio disertus & mulcens, animo constans & validus, multas à Paulo Papa II. calamitates sustinuit, adeo, ut bonis omnibus & dignitate spoliatus, post equulei suspensionem, in carcerem crudelissime detrusus, usque ad mortem ipsius Pauli detentus sit. Qui à Sixto mox liberatus, ad imitationem Eutrandi Ticinensis diaconi à Berengario rege Italiæ similia passi, Pauli mores per antipodosim non insulse notavit. Scripsit enim ad Sixtum Pontificem IV. de gestis Romanorum Pontificum librum unum, de naturis rerum librum unum, epistolarum ad diversos, & quædam alia. Moritur Romæ ex peste sub Frederico Imperatore III. & Sixto Pontifice IV. Anno Domini MCCCCLXXXI. Indictione XIV.

AD

AD LECTOREM.

POSTQUAM *ea occasio oblata est, Candide Lector, ut summorum Pontificum gesta imprimeremus, visum fuit non abs re tua fore, si Catalogus quidam tum ex hoc Platinæ volumine, tum ex aliis scriptoribus pararetur, qui præter Romanos Præsules suo ordine positos, etiam Imperatorum nomina, qui illorum temporibus imperarunt, & Concilia quæ sub illis quoque celebrata sunt, contineret. Atque istud dum fieret, hoc observatum est, ut Concilia generalia tam Latina, quam Græca majusculis literis excuderentur, addito illis tempore, quo celebrata fuerunt, quaque de causa condita, & à quibus approbata fuerint: Provincialibus verò litera P præponeretur. Imperatores autem præterquam quod temporibus Pontificum & Conciliorum respondeant, etiam temporibus sui Imperii annotatum habent. Hunc laborem in tuum commodum assumptum grato animo suscipe, atq; studia tua in Ecclesiæ utilitatem converte. Vale.*

ROM. PONTIFICES.

JESUS CHRISTUS
Pontifex in æternum.

Ejus Vicarii hoc ordine sequuntur.

		Annus	Menses.	Dies.	Fol. 1
1	S. Petrus Apostolus Martyr primum Antiochiæ sedit 7. annis, Romæ vero	25	2	3	17
2	S. Linus Tuscus, Martyr	11	3	12	16
3	S. Cletus Romanus, Martyr	12	1	11	18
4	S. Cletus Romanus, Martyr	9	2	10	21
5	S. Anacletus Atheniensis, Martyr	9	2	10	22
6	S. Euaristus Græcus, Martyr	9	10	2	25
7	S. Alexander I. Romanus, Martyr	10	7	2	27
8	S. Sixtus I. Romanus, Martyr	10	3	21	29
9	S. Telesphorus I. Græcus, Martyr	11	3	22	31
10	S. Higinus Atheniensis, Martyr	4	3	4	33

11 S. Pius

CONCILIA. | IMPERATORES.

CONCILIA aliquot celebrata sunt, ut illud Hierosolymitanũ de quo Act. 15. & in quo Canones Apostolorum sunt compositi, qui approbati sunt in 6. Synodo generali.

Julius Cæsar imperavit annis 5. mens. 7.

Octavianus Augustus, Ann. 56.

Tyberius, Ann. 23. vel 21. ut aiunt alii.

Caius Caligula, ann. 3. mens. 10. dieb. 8.

Claudius, ann. 13. mens. 9. dieb. 28.

Nero, Ann. 14. mens. 7. dieb. 28.

Prima persecutio Christianorum.

Galba, mens. 7.

Otto primus, mens. 3.

Vitellius, mens. 7.

Vespasianus, ann. 9. mens. 11. dieb. 22.

Titus, annis 2. mens. 8.

Domitianus regnavit, ann. 15. mens. 4. Secunda persecutio.

Nerva, ann. 1. mens. 4. dieb. 8.

Trajanus, Ann. 19. mens. 6. dieb. 5. Tertia persecutio.

Adrianus, ann. 21. Quarta persecutio.

Antoninus Pius cum filiis Aurelio & Lucio regnavit Annis 23. mens. 3.

	ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies	Fol.
11	S. Pius Aquileiensis	11	4	3	35
12	S. Anicetus Syrus, Martyr	11	4	3	37
13	S. Soter I. Fundanus	9	3	21	39
14	S. Eleutherius I. Nicopolitanus	15	3	2	40
15	S. Victor I. Apher	10	3	10	42
16	S. Zepherinus I. Romanus	8	7	10	44
17	S. Calistus I. Romanus, Martyr	6	10	10	46
18	S. Urbanus I. Romanus, Martyr	4	10	12	49
19	Pontianus Romanus, Martyr	9	5	2	51
20	S. Antherus, Græcus, Martyr	11	1	12	54
21	S. Fabianus Romanus, Martyr	14	11	11	55
22	S. Cornelius Romanus, Martyr	2	2	3	57
23	S. Lucius I. Romanus, Martyr	3	3	3	59

CONCILIA.	IMPERATORES.
	M. Antonius Verus cum L. Aurelio Commodo fratre, Annis 19 *Mense uno.*
	Antonius Commodus, Ann. 13.
Hujus tempore Concilia aliquot in Palæstina celebrata sunt de ratione Paschatis.	*Ælius Pertinax, Ann. Mens.* 6. *Iulianus Iurisperitus, Mens.* 7. *Severus Pertinax, Ann.* 18. *Quinta persecutio.*
	Antoninus Caracalla Bassianus, antea dictus, Ann. 6 *mens.* 2. *M. Aurelius Antoninus Heliogabalus, Ann.* 4. *Diadumenus, Wacrinus, Albinus Edax, Ann.* 1. *Alexander, Ann.* 13. *Maximinus, Ann.* 3. *Sexta persecutio.*
Romanum 60. Episcoporum contra Novatianam hæresim, fol. 56.	*Gordianus Ann.* 6. *Philippus I. Christianus cum Philippo filio, Ann.* 5.
Carthaginense de rebaptizandis hæreticis sub D. Cypriano, aliquo modo confirmatur in Trullo.	*Decius, Ann.* 2. *Septima persecutio.* *Gallus cum Velusiano filio, An.* 2. *Mens.* 4. *Æmilianus tyrannus Mens.* 3. *Valerianus & Galienus. Ann.* 15. *Octava persecutio.*

ROMANI PONTIFICES.		Ann.	Men.	Dies	Fol.
24	S. Stephanus I. Romanus Martyr	7	5	2	61
25	S. Sixtus II. Athenienſis, Martyr	2	10	23	62
26	S. Dionyſius I.	6	2	4	64
27	S. Felix Romanus, Martyr	4	3	15	65
28	S. Eutychianus Tuſcus, Martyr		1	1	66
29	S. Gajus Dalmateus, Martyr	11	4	12	68
30	S. Marcellinus Romanus, Martyr	9	2	16	69
31	S. Marcellus Romanus, Martyr	5	6	21	73
32	S. Euſebius Græcus	6	1	3	75
33	S. Melchiades Apher, Martyr	4	7	9	76
34	S. Sylveſter Romanus	23	10	11	78

CONCILIA.	IMPERATORES.
	Imperium tũ vacabat, scilicet tyrannidẽ in Galliis occupat Posthumus, & post eũ Victorinus, deinde Tetricus Senator.
Antiochænum, quo damnatur Paulus Samosatenus, fol. 65.	*Claudius, Ann.* 1. *mens.* 9. *Quintilius Claudii frater, dieb.* 17.
	Aurelianus, An. 5 *mens.* 6. *Nona persecutio.*
	Tacitus, mens. 6.
	Florianus, mens. 2. *dieb.* 20.
	Probus, ann. 6. *mens.* 4.
Sinuessanum in Campania 180. Episcoporum, folio 71.	*Carus cum Carino & Numeriano filiis, ann.* 2. *Diocletianus & Maximianus, anno* 20.
P. Ancyranum confirmatum in Trullo Canon. 2.	*Decima, eaque maxima persecutio.*
	Constantius primus, an. 13.
	Galerius, ann 16. *à quo in partem imperii assumptus est Licinius, Ann.* 16.
Neocæsariense confirmatum in Trullo.	*Maxentius Maximinus, an.* 6 *& Constantinus I.*
Anno Domini 130 I. NICÆNUM Generale 318. Episcoporum contra Arrianos à Sylvestro con-	*Constantinus I. solus, Ann.* 30 *mens.* 10.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
35 S. Marcus Roman.	2	8	20	188
36 S. Julius I. Romanus	15	2	6	190
37 S. Liberius Romanus	6	3	4	192
38 Felix . Romanus qui quoniam vivente adhuc Liberio Pontifex factus est, non deberet merito inter Ro. Pontifices numerari. Dicitur tamen ab hæreticis cum multis aliis Catholicis interfectus.	1	4	2	194

CONCILIA.	IMPERATORES.
firmatum, cujus nomine præfuerunt Concilio Hosius Episcopus Cordubensis, & Victor atq; Vincentius Presbyt. Romani, folio 80.	
Romanum 75. Episcoporum.	
Romanum aliud.	
P. Elibertinum.	
P. Arelatense I.	
P. Gangrense confirm. in Trullo.	
P. Arelatense II.	
P. Carthaginense.	
Romanum.	*Constantinus II. An.* 24.
Agrippinense.	
Antiochæum confirmatum in Trullo.	*Constans, ann* 17. *& Constantinus II. fratres.*
Sardicense confirmatum in Trullo.	
Hierosolymitanum.	
Syrmense.	
Laodicenum contra Arrianos confirmatum in Trullo, fol. 90.	
Romanum 48. Episcoporum quo ipse Felix electus fuit Pontifex, & aliquot ab Ecclesia separari. fol. 93.	
Romanum aliud 48. Episcoporum, omnibus Episcopis esse ad Concilium veniendum, folio 97.	

ROMANI PONTIFICES.		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
39	S. Damasus Hispanus	19	3	11	97
40	S. Syricius Romanus	15	11	25	101
41	S. Anastasius I. Romanus	3	10	0	104
42	S. Innocentius I. Albanus	15	2	25	107
43	S. Sozimus	1	3	12	110

CONCILIA.	IMPERATORES.
P. Laodicenum confirmatum in Trullo.	
Anno Domini 370.	*Iulianus Apostata, an 1 mens. 8.*
II. CONSTANTINOPOLITANUM I. 150. Episcoporum contra Macedonium, confirmatur à Damaso, & in sexta Synodo in Trullo.	*Iovinianus, mens.* 8. *Valentinianus cum Valente fratre, an.* 13. *mens.* 5.
P. Valentinum in Gallia 30. Episcoporum Aquiliense.	*Gratianus cum Valentiniano ann. 6. cum ipsis & post ipsos Theodosius* 1. *an.* 11.
Romanum.	
P. Telense.	
P. Carthaginense II. confirmatum in Trullo.	
P. Carthaginense III. confirmatum in Trullo.	
P. Carthaginense IV. confirmatum in Trullo.	
P. Taurinatense confirmatũ in Trullo.	
Carthaginense V. Episcoporum 73. confirmatum in Trullo.	
P. Toletanum I. Episcoporum 15. confirmatum à Leone Papa.	
Milevitanum approbatum ab Innocentio.	*Arcadius cum fratre Honorio an.* 13.
Burdegalense, in quo dãnatur Priscilliani dogma, fol. 109.	
P. Carthaginense VI. Episco-	

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
44 S. Bonifacius I. Romanus	3	8	7	113
45 Cælestinus I. Campanus	8	10	17	115
46 S. Sixtus III. Romanus	8	0	19	117
47 S. Leo Tuſcus	2	1	13	120

CONCILIA.	IMPERATORES.
porum 217. confirmatum in Trullo folio 112.	
P. Carthaginense VII. Episcoporum 38. confirmatum in Trullo.	*Theodosius II. Junior Imper. ann. 27. & cum eo & post eum. Valentinianus, an. 30*
Aphricanum.	
Anno Domini 413.	
III. EPHESINUM 200. Episcoporum contra Nestorium & Pelagianos confirmavit Cælestinus I cujus loco præfuerunt Cyrillus & Arcadius Episcopi, præterea VI. Synodus in Trullo, fol. 116.	
P. Agathense 35. Episcoporum.	
P. Rhegiense 13. Episcoporum.	
Romanum 57. Episcoporum, in quo Sixtus III. absolutus fuit, folio 118.	
P. Auriscanum I.	
Auriscanum II. de libero Arbitrio.	
Valense I. 18. Episcoporum.	
Valense II.	
Carpentoracense.	
Arelatense III.	
Constantinopolitanum sub Flaviano insertum actioni primæ Chalcedonensis.	*Martianus, ann. 7.*

ROMANI PONTIFICES.		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
48	S. Hilarius I. Sardus	7	3	10	123
49	S. Simplicius Tiburtius	15	1	7	125
50	S. Felix III. Romanus	8	11	17	127
51	S. Gelasius Apher	4	8	17	129
52	S. Anastasius II. Romanus	1	10	24	131
53	S. Symmachus Sardus.	15	6	22	132
54	S. Hormisda Frusinonius	9	0	8	134

CONCILIA.	IMPERATORES.
Tyrium actioni IX. Chalcedonensi insertum, Beritense actioni X. Chalcedon.	
Anno Domini 443.	
IV. CHALCEDONENSE 630 Episcoporum contra Eutichetem, cujus loco præfuerunt Paschasius & Lucentius Episcopi & Bonifacius Presbyter.	
Item VI. Synodus in Trullo, fol. 121.	
P. Veneticum.	
P. Turonense 8. Episcoporum.	*Leo I. ann.* 16.
Romanum.	
	Leo II.
P. Tarraconense 10. Episcoporum.	*Zeno, ann.* 17.
Romanum.	*Anastasius Imperat. an.* 26.
P. Epaunense 7. Episcoporum.	
Ravennense, quo Symmachus in pontificatu confirmatur, fol. 133.	
Sex concilia Romæ celebrata sunt.	
Ilerdense 8 Episcoporum.	
Valentinum Hispaniæ 6. Episcoporum.	
Romanum, in quo Eutychiani damnantur, fol. 135.	*Iustinus* I. *an.* 8.

	ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
55	S. Iohannes I. Tuscus Martyr	2	8	0	137
56	S. Felix IV. Samius	4	2	13	139
57	Bonifacius II. Romanus	2	0	2	140
58	Iohannes II. Romanus	2	4	0	141
59	S. Agapetus Romanus	0	11	19	142
60	S. Silverius Campanus	1	5	12	143
61	Vigilius Romanus	15	6	26	145
62	S. Pelagius I. Romanus	10	10	28	147
63	S. Johannes III. Catellinus	12	11	26	150
64	S. Benedictus I. Romanus	4	1	28	152
65	S. Pelagius II. Romanus	10	2	10	153

CONCILIA.	IMPERATORES.
Aurelianense 33. Episcoporum.	
P. Gerundense.	
Cæsaraugustanum 12. Episcoporum.	
	Iustinianus, ann 40.
Toletanum II.	
Hierosolymitanum II. cujus mentio fit actione I. Constanti. II.	
Anno Domini 553.	
V. CONSTANTINOPOLITANA II. 160. Episcoporum contra Theodorum. qui D. Virginem θεότοκον dici nolebat præsidente Menna Patriarcha confirmavit Gregorius I. & VI. Synodus in Trullo.	
Aurelianense II.	
P. Aurelianense III. Avernense.	
P. Aurelianense IV.	*Iustinus II. ann.* 13.
P. Turonicum II.	
P. Parisiense I.	
Aurelianense V.	
Parisiense II.	
	Tiberius II. ann. 7.
Hispalense I. robur habens à sede Romam,	*Mauritius, ann.* 19.

ROMANI PONTIFICES.		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
66	S. Gregorius I. Romanus	13	6	10	155
67	Sabinianus Tuſcus	1	5	9	159
68	Bonifacius III. Romanus	0	9	0	161
69	Bonifacius IV. Marſus	6	8	13	162
70	S. Deusdedit Romanus	3	0	23	164
71	Bonifacius V. Campanus	5	0	10	166
72	Honorius Campanus	12	11	17	168
73	Severinus Romanus	1	2	0	170
74	Johannes IV. Dalmata	1	9	9	171
75	Theodorus I. Græcus	6	5	18	173
76	S. Martinus I. Tudertinus	6	1	26	174

CONCILIA.	IMPERATORES.
Toletanum III. Arrii hæresis damnatur.	
P. Matisconense I.	
P. Matisconense II.	
Lateranense.	*Phocas ann.* 8.
Romanum.	
Romanum 72. Episcoporum de electione Rom. pontificis, fol. 162.	
Antisiodorense.	*Heraclius, an.* 29, 30.
P Hispalense II.	
Toletanum IV. 70. Episcoporum.	
Toletanum V. 21. Episcoporum.	
Toletanum VI. 52. Episcoporum.	
Bracarense I.	
P. Bracarense II.	
Toletanum VII. 38. Episcoporum.	*Constantinus III. mens.* 4.
Romanum Lateranense 150. Episcoporũ contra Monothelitas, fol. 177, Commendatur ab Agathone in quadam decretali ad VI. Synodum.	*Constantius III. an.* 28.
Toletanum VIII. 55. Episcop.	
Toletanum IX. 16. Episcoporum.	

77 Eu-

ROMANI PONTIFICES.

		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
77	Eugenius I. Romanus	2	9	0	176
78	Vitalianus Signius	14	6	0	178
79	Adeodatus Romanus	4	2	5	180
80	Donus Romanus	5	5	10	182
81	S. Agatho Siculus	2	6	15	183
82	S. Leo II. Siculus	0	10	0	186
83	Benedictus II. Romanus	0	10	12	187
84	Johannes V. Syrus.	1	0	0	189
85	Conon Thrax	0	11	3	190
86	Sergius I. Syrus	13	8	23	192
87	Iohannes VI. Græcus dicitur esse Martyr	3	3	0	196
88	Iohannes VII. Græcus	2	7	17	198
89	Sisinnus vel ut alii volunt Sosinus Syrus	0	0	20	199

CONCILIA.	IMPERATORES.
Toletanus x. 17. Episcoporum.	
P. Cabilonense I.	
Toletanum XI.	*Constantinus IV à patre in partem Imperii suscipitur. Mezentius à militibus creatus Imperator, Constantio interfecto, scilicet non multo post occiditur. & Constantinus IV. Solus Imperat. ann. 17.*
P. Bracarense III.	
Anglicanum I.	
Anno Domini 719.	
Anglicanum II. adversus Monothelitas, cui interfuit Iohannes Abbas jussione Agathonis	
VI. CONSTANTINOPOLITANUM III 289 Episcoporũ adversus Monothelitas. Postea vero in Trullo fuerũt Patres 227. loco Agathonis interfuerunt Theodorus & Georgius Presbyteri, & Ioannes Diaconus cõfirmavit Leo II. fol. 184. & 185.	
Toletanum XII.	
Toletanum XIII.	*Iustinianus II. ann. 10.*
	Leontius Imperium invadit, ann. 3 quo expulso Tiberius III ab exercitu eligitur, regnat mensibus 7. sed paulo post Iustinianus Impe-

90

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
90 Conſtantinus I. Syrus	7	0	20	200
91 Gregorius II. Rom.	16	9	11	203
92 Gregorius III. Syrus	10	8	24	208
93 Zacharias Græcus	10	3	0	212
94 Stephanus II. Romanus Ante quem tamẽ Stephanus quidem Presbyter à populo creatus tertio poſt die obiit.	5	1	0	216
95 Paulus I. Romanus. Conſtantinus II. hic ab aliis ponitur, quem tamen quia non legitime pontificatum adeptus, licet anno ſedem occuparit, in pontifices Platina merito non numerat.	10	1	0	220
96 Stephanus III. Siculus	4	5	27	222
97 Hadrianus I. Romanus	23	10	17	227

CONCILIA.	IMPERATORES.
	rio restituitur duobus istis è medio sublatis, regnavit, an. 6.
Romanum, quo imagines sanctorum depingi debere statuitur, fol. 202.	*Philippicus hæreticus, anno uno, mens. 6.*
	Anastasius II. *Arthemius, an. 3. postea sacris initiatur.*
	Theodosius III. *anno uno.*
Romanum.	*Leo* III. *Iconomachus hæreticus, an. 24.*
Francicum.	
Arelatense III.	*Constantinus V. an. 34 mens. 2. dieb. 26.*
Romanum, fol. 219.	
	Cum Leone IV. filio, an. 5.
Lateranense, fol. 223.	
Anno Domini 781.	
VII. Synodus Generalis, Quæ est II. Nicæna contra Iconoma-	*Constantinus VI. cum matre Irene, an. 19.*
	Irene Sola, an. 4.

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
98 Leo III. Romanus	21	0	0	234
99 Stephanus IV.	0	7	0	239
100 Paſchalis I. Romanus	7	3	17	241
101 Eugenius II. Romanus.	4	6	24	243
102 Valentinus Roman.	0	0	40	245
103 Gregorius IV. Romanus	16	0	0	245
104 Sergius II. Roman.	3	0	0	249
105 Leo IV. Roman.	8	3	6	252
106 Johannes VIII fœmina Maguntina, quæ tamen inter Pontifices numeranda non eſt.	2	1	4	257

CONCILIA.	IMPERATORES.
chos 350. Episcoporum, cui præfuerunt Petrus Presbyter & Petrus Monachus loco Hadriani: confirmavit Hadrianus I. & ex ea quoque testimonium sumit Nicolaus I. ad Michaelem Imperatorem.	*Transfertur Imperium ad Gallos.*
...relatense III.	*Carolus Magnus I. an. 14.*
...uronicum III.	
...abilonense II.	
...oguntinum.	
...emense.	
...pud Theodonis Villam 32 Episcoporum.	*Ludovicus Pius I an. 15.*
...quisgranense I.	*Platina dicit, an. 36.*
...iuinense, potius conventus Imperialis quam Synodus Episcoporum fuit.	*Cum Lothario filio.*
...quisgranense II.	
... Wormaciense circa hæc tempora fuit.	
...omanum 30 Episcoporum, in quo Paschalis accusatus se purgavit, fol. 242.	
	Lotharius [I.] Solus, an. 15.
	Ludovicus II. an. 11.

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
107 Benedictus III. Romanus	2	8	9	258
108 Nicolaus I. Romanus	7	9	13	260
109 Hadrianus II. Romanus	5	9	12	263
110 Johannes IX. Romanus	10	0	2	265
111 Martinus II. Gallus	1	5	0	267
112 Hadrianus III. Romanus	1	2	0	268
113 Stephanus V. Romanus	6	0	11	269
114 Formosus	5	6	0	270
115 Bonifacius VI. Tuscus	10	0	26	271

CONCILIA.	IMPERATORES.
Romanum 113. Episcoporum.	
Anno Domini 914.	
VIII. GENERALIS SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA 300. Episcoporum contra Photium: præfuerunt nomine Hadriani Donatus Hostiensis, Stephanus Drepesinus Episcopi, & Marinus Diaconus: hac Synodo confirmantur 7. præcedentes generales, & ipsam approbat Hadrianus.	*Carolus* II. *Calvus an.* 6. *Carolus* III. *Crassus an.* 12.
Coloniense.	
. Moguntiacum.	
. Triburiense Concilium 22. Episcoporum Germaniæ.	*Arnulphus juxtà quodã dejecto Carolo sufficitur, an.* 12.
	Lodovicus III. *an.* 6.
	Transfertur Imperiũ ad Longobardos, apud Italos.
	Berengarius I. *an.* 4.
	apud Germanos.
	Conradus I. *an.* 7.

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
116 Stephanus VI. Romanus	1	3	0	272
117 Romanus I. Roman.	0	3	0	273
118 Theodorus II. Romanus	0	0	20	274
119 Johannes X. Romanus	2	0	15	275
120 Benedictus IV. Romanus	3	4	0	276
121 Leo V.	0		14	277
122 Chriſtophorus I.	0	7	0	278
123 Sergius III. Romanus	7	4	16	278
124 Anaſtaſius III. Romanus	2	0	0	280
125 Landus Romanus	0	6	21	280
126 Johannes XI. Romanus. Invadit tum ſedem alius Johannes, qui inter Pontifices tamen non numeratur.	13	2	3	281
127 Leo VI. Romanus	0	6	15	282
128 Stephanus VII. Romanus	2	1	12	283
129 Johannes XII. Romanus	4	10	15	284
130 Leo VII. Romanus	3	6	10	285
131 Stephanus VIII. Germanus	3	4	12	285
132 Martinus III. Romanus	3	6	10	286
133 Agapetus II. Romanus	9	7	10	287
134 Johannes XIII Romanus	9	3	5	288
135 Benedictus V. Romanus	0	6	5	290
136 Leo VIII. Romanus	1	4	0	291
137 Johannes XIV. Romanus	6	11	5	291
138 Benedictus VI Romanus	1	6	0	293
139 Donus II. Romanus	1	0	0	294

Berengarius II. an. 4.

Apud Germ. Henricus dictus Auceps, an. 18.
Hugo, an. 10.

Berengarius III. *ann.* 11.

Lotharius II. *ann.* 2.
Berengarius IV. cum Alberto filio, an. 11.
Transfertur I*mperium ad Germanos.*
O*tho* II. *Magnus cum* O*ttone filio, an.* 12.

O*tho* III. *post patrem, an.* 17.

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
140 Bonifacius VII.	0	7	5	295
141 Benedictus VI Romanus	8	6	0	296
142 Johannes XV. Romanus	0	3	0	297
143 Johannes XVI. Romanus	0	8	0	298
144 Johannes XVII Romanus	10	6	10	299
145 Gregorius V. Saxo	2	5	0	300
146 Johannes XVIII. Græcus	0	10	0	302
Non esset hic merito inter Pontifices numerandus, quia vivente adhuc Gregorio sedem occupavit & reliquit.				
147 Silvester II. Gallicus	4	1	10	303
148 Johannes XIX.	0	4	20	304
149 Johannes XX. Romanus	4	4	0	305
150 Sergius IV. Rom.	2	0	15	305
151 Benedict. VIII. Tusculanus	11	1	13	307

Othonem IV. hic ponit Platina.

Otho IV. an. 18.
Ratio dirigendi Imperatoris instituitur, ann. 1004.

Salegumstadiense.

S. Henricus II. An. 14.
Hunc Imperatorē Platina Henricum primum nominat, sed quia Germani in dissensione tempore Longobardorum orta alium Henricum elegerunt, quem Primum vocant, & Platina inter Henricū IV. nullum V. agnoscit, sed tantum VI & VII. visum fuit Germanorum numerum amplectendum esse.

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
152 Johan. XXI Rom.	11	0	9	309
153 Benedictus IX. Tuſculanus	10	4	9	310
154 Sylveſter III. Rom.	0	0	49	311
Pontificibus non eſſet annumerandus, quia vivo Benedicto ſedem occupavit & deſeruit.				
155 Gregorius VI.	2	7	0	312
156 Clemens II.	0	9	0	313
157 Damaſus II. Bavarus	0	0	23	314
158 Leo IX. Alemannus	5	2	6	314
159 Victor II. Bavarus	2	3	0	316
160 Stephanus IX. Lotharingus	0	7	8	317
161 Benedictus X. Campanus	0	9	20	318
162 Nicolaus II. Allobrogus	3	6	26	319
163 Alexander II Mediolanenſis	11	6	0	321
164 Gregorius VII Hetruſcus	12	1	3	323
165 Victor III.	1	4	0	337
166 Urbanus II.	12	4	19	338
167 Paſchalis II. è Flaminia.	18	6	7	344

CONCILIA.	IMPERATORES.
	Conradus II. *an.* 15.
	Henricus III. *Niger*, *an.* 17.
Florentinum contra Simoniacos, fol. 317.	*Henricus Senior.* IV. *an.* 48.
Sutrii, fol. 319.	
Lateranense contra Simoniacos, ibid.	
Mantuanum, fol. 323.	
Duo Lateranensia, fol. 324. & 325.	
Tertium Lateranense contra Ravennatem Archiepiscopum, fol. 330.	
Melphi de pace componenda, fol. 339.	
Placentinum cõtra licentiam Ecclesiasticorum, fol. ibid.	
Apud Clarummontem ad recuperandam Hierosolymã, ibidem.	
Guardastalli de Homagiis, feudis, &c. fol. 351.	*Henricus Iunior* V. *an.* 20.
Trecassinum de cultu Ecclesiasticorum, ibidem.	

ROM. PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
168 Gelasius II. Cajetanus	1	0	5	359
169 Calistus II. Burgundus	5	10	6	363
170 Honorius II	5	2	0	366
171 Innocentius II. Romanus	14	7	10	369
172 Cælestinus II. Tuscus	0	5	0	372
173 Lucius II. Bononiensis	0	11	4	373
174 Eugenius III. Pisanus	8	4	20	375
175 Anastasius IV. Romanus	1	4	24	377
176 Hadrianus IV. Anglicus	4	10	0	378
177 Alexander III. Senensis	21	0	19	381

CONCILIA.	IMPERATORES.
Lateranense contra Henricum V. fol. 355.	
In Apulia. fol. 358.	
Lateranense 900 Patrum de recuperanda terra sancta, fol. 364.	
Ad Clarummontem contra Petrum Antipapam, folio 370	*Lotharius* III. *Saxo*, *ann* 11.
Remense ibidem.	
Pacentinum ibidem.	
Pisanum pro tuenda fide ibidem.	
Lateranense ne Laicus Clerico vim inferret.	
Gallicanum contra Baliardum Peripateticum, fol. 374.	*Conradus* III. *Suevus*, *ann*. 15.
Ad Clarummontem contra Imperatorem Fredericum, fol. 382.	*Fridericus* I. *cognomento Barbarossa*, *ann*. 37.
Lateranense 280. Episcoporum, tum ut mores reformentur, tum ne infidelibus arma deferantur, fol. 388. quidam istud primum generale Latinorum faciunt. Celebratum est Anno Domini 1180. præsidente ipso summo Pontifice.	

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
178 Lucius III. Lucensis	4	2	18	389
179 Urbanus III. Mediolanensis	1	10	25	391
180 Gregorius VIII. Beneventanus	0	0	57	394
181 Clemens III. Romanus	3	5	0	395
182 Clemens III. Romanus	6	7	11	397
183 Innocentius III. Anagninus	18	7	16	401
184 Honorius III. Romanus	10	7	13	406
185 Gregorius IX. Anagninus	14	3	0	409
186 Cælestinus III, Mediolanensis	0	0	18	416
187 Innocentius IV. Genuensis	11	6	12	417
188 Alexander IV. Campanus	7	0	0	422
189 Urbanus IV. Trecensis	3	1	0	428
190 Clemens IV. Narbonensis	3	0	21	431
191 Gregorius X. Placentinus	4	2	10	436

Veronense ut Christianis in Asia succurratur, fol. 390

Henricus VI. ann. 10.

Anno Domini 1215.

SYNODUS Lateranensis celeberrima partim contra errores Abbatis Joachim, partim de expugnatione terræ sanctæ, præside ipso Rom. Pontifice, presentibus Patriarchis Constantinopolitano & & Hierosolymitano, Metropolitanis 70. Episcopis 400. Prioribus 800. Græci & Romani imperii legatis, oratoribusque Regum Hierusalem, Franciæ, Hispaniæ, Angliæ & Cypri, fol. 405.

Otto V. an 3. alii elegerunt Philippum Frederici filiũ, quo mortuo eligitur Fredericus II. Ann. 33.

Lateranense contra Fredericum *II.* Imperat. fol. 416.

Lugdunense. Citatur Imperator ad Pontificem, fol. 418.

Henric. deposito Frederico eligitur, quo mortuo succedit Wilhelmus quãvis Conradũ IV. Frederici filiũ nõnulli præponãt. Rodulphi, ann. 19.

Anno Domini 1246.

LUGDUNENSE de processione Spiritus sancti à Patre & Filio: præfuit ipse-

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
192 Innocentius V. Burgundus.	0	6	2	440
193 Hadrianus V Genuensis	0	40	0	441
194 Johannes XXII. Ulyxibonensis	0	8	0	441
195 Nicolaus III. Rom.	3	8	15	443
196 Martinus IV. Turonensis	4	1	0	447
197 Honorius IV. Romanus	2	0	1	452
198 Nicolaus IV. Asculanus	4	1	8	455
199 Cælestinus V. Esermensis	1	5	0	459
200 Bonifacius VIII. Anagninus	8	9	7	461
201 Benedictus XI Tarvisinus	0	8	17	468
202 Clemens V. Vasco. Ab hoc Pontifice transfertur sedes in Galliam.	8	10	15	470
203 Johannes XXIII. Caturcensis Gallus	19	4	0	479
204 Benedictus XII. Tolosanus	7	3	17	487
205 Clemens VI. Lemovicensis	10	6	28	490
206 Innocentius VI. Lemovicensis	9	8	6	496
207 Urbanus V. Lemovicensis	8	4	0	502
208 Gregorius XI. Lemovicensis. Refertur sedes Apostolica ex Galliis Romam.	7	5	5	504

met Pontifex, fol. 438.

Romanum, quo Philippus Rex Franciæ Alberto Imperatori subjicitur, fol. 466

Tria Concilia habuit Clemens, folio 478.

Anno Domini 1305.

CONCILIUM VIENNENSE, in quo probantur cõstitutiones, quæ in Clementinis habentur, festum corporis CHRISTI instituitur, & Begardi & Beguinę damnantur. Prę fuit ipsemet Pontifex, fol. 478.

Adolphus, qui electus cum Imperii jura repeteret, ab Alberto Rudolph. filio interficitur.

Albertus I. ann. 10.

Henricus VII. Lucemburgen. mens. 9.

Ludovicus Bavarus III. Fredericum superat & solus Imperio potitur, regnavit, ann. 33.

Carolus IV. ann 32.

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
209 Urbanus VI. Neapolitanus	11	8	0	509
210 Bonifacius IX. Neapolitanus	14	9	0	521
211 Innocentius VII. Sulmonensis	2	0	0	532
212 Gregorius XII. Venetus	0		0	538
213 Alexander V. Cretensis	0	8	0	541
214 Johannes XXIV. Neapolitanus	4	10	0	543
215 Martinus V. Romanus	14	3	0	551
216 Eugenius IV. Venetus	16	0	0	568
217 Nicolaus V. Sarzanus	8	0	0	596
218 Calistus III. Sativensis in Hispania	3	3	16	615
219 Pius II. Senensis.	6	0	0	624
220 Paulus II. Venetus.	6	10	0	646

CONCILIA.	IMPERATORES.
	Wenceslaus, ann. 22.
	Robertus Bavarus, ann. 634.
Pisanum ad tollendum Schisma. fol 540.	
Anno Domini 1415.	
CONSTANTIENSE Concilium contra Hussitas & ad Schisma tollendum, fol. 547. confirmatur à Martino V. fol. 553.	*Sigismundus, an.* 27.
Senense, fol. 564.	
Anno Domini 1431.	
BASILEENSE contra Hussitas confirmatur ab Eugenio IV. fol. 578.	*Albertus II. ann.* 2. *Fredericus III. ann,* 54.
FLORENTINUM in quo facta est unio Græcorum, Armenorum, & Latinorum, confirmatur ab Eugenio IV. qui præfuit Concilio, folio 580.	
	Maximilianus, ann. 26.

PROEMIUM PLATINÆ
IN VITAS PONTIFICUM AD SIXTUM IV. PONTIFICUM MAXIMUM.

Ulta quidem in vita utilia esse beatissime Pontifex, & humano generi commoda, nemo est qui ambigat. Scripsere Philosophi multa, scripsere Mathematici excogitata, & inventa ad ingenia hominum excolenda. Magnum fuit (ne mentiar) rimari secreta naturæ, cœlos scandere, atque inde ad nos doctrinam & artem earum rerum traducere, quæ auctor & parens omnium Deus procul ab oculis mortalium collocaverat: ut cum tantam pulchritudinem, tantum ac tam perpetuum ordinem admirantes intueremur, majestatem divini Numinis merito collaudaremus. Negari certe non potest, quin ex hac philosophandi ratione magna utilitas ad homines pervenerit ingenio præsertim utentes: quippe pulchritudine Divinitatis commoti humana contemnentes,

tes, vitam cœlestem in terris ducere nituntur. Verum (ut ait Poëta) Non omnia possumus omnes. Invenienda igitur via fuit, quæ omnibus aditum ad fœlicitatem præstaret, ne solis Philosophis consultum videretur. Ea certe rerum antea gestarum cognitio est, quas ipsa historia continet, ex qua non quid una, sed quid omnes ætates egregie fecerint colligentes, magistram vitæ nostræ vetustatem ipsam habituri, privati etiam quovis imperio digni existimamur. Præterea ex hac cognitione, ad prudentiam, ad fortitudinem, ad modestiam, ad omnes denique virtutes animi hominum ita concitantur, ut laude ipsa nil antiquius: turpitudine autem nil detestabilius existiment. Quid si veteres illi apud quos virtus in precio fuit, celebrari majorum suorum statuas in foro collocatas pro tempore ac aliis in locis publicis volebant ad utilitatem hominum respicientes: quanti à nobis facienda est historia, quæ non muta, ut statuæ, non vana, ut picturę, veras præclarorum virorum imagines

gines nobis exprimit, quibuſcum loqui, quos conſulere & imitari ut vivos fas eſt. Addo præterea quod hiſtoriæ lectio quæ vitam hominum continet, ad eloquentiam, ad urbanitatem, ad uſum rerum quavis facultate gerendarum confert plurimum: atque adeo quidem, ut eos etiam qui rebus geſtis nequaquam interfuere, dum aliquid compoſite atque eleganter narrant, ſupra cæteros ſapere & intelligere arbitramur. Tu itaque Theologorum ac Philoſophorum princeps, hac hominum utilitate motus, ſimulque dignitati Eccleſiaſticæ conſulens, non fruſtra mandaſti, ut res geſtas Pontificum ſcriberem, ne illorum benefacta perirent negligentia ſcriptorum, qui ſuo ſudore & ſanguine hanc rempub. Chriſtianam tam amplam nobis, tamque præclaram reliquere: utque deinceps haberent poſteri noſtri quo ad bene, beateque vivendum incitarentur, cum legendo perdiſcerent quid imitari, quidve fugere oporteret. Non ſum tamen neſcius futuros quoſdam, qui dicant me hoc onus fruſtra ſuſce-

cepisse, cum id antea à plerisque factum sit. Leguntur certe multi (Damasum semper excipio) qui nullum florem orationis, nullam compositionem & elegantiam sequuntur, non de industria (ut ipsi jactitant) ornatum fugientes, quod eleganti stilo res sacræ scribi non debeant, sed inscitia & ignoratione bonarum literarum. His autem objicere Augustini, Hieronymi, Ambrosii, Gregorii, Leonis, Cypriani, Lactantii eruditionem & doctrinam sit satis, qui hac in re Ciceronis auctoritatem sequentes arbitrati sunt, nil esse tam incultum & horridum, quod non splendesceret oratione. Non negaverim tamen huic generi scribendi difficultatem quandam inesse, cum nudis verbis interdum, ac minus Latinis quædam exprimenda sunt, quę in nostra Theologia continentur. Hæc autem ad Latinitatem qui referant, magnas perturbationes ingeniis nostrorum temporum, hac consuetudine imbutis afferat necesse est, mutatis præsertim terminis, unde omnis disputandi ac ratiocinandi series colligitur.

Sed

Sed habeat hanc quoque auctoritatem ætas nostra, vel Christiana Theologia potius. Fingat nova vocabula, Latina faciat, ne veteribus tantummodo id licuisse videatur. Verum jam tandem huic procemio finem imponam, ubi lecturos prius admonuero non esse mirandum, si cum Pontificum vitas & mores scripturum me pollicitus sum, Imperatorum quoque, Principum, ac Ducum res gestas inseruerim. Adeo enim hæc simul connexa sunt, si primos Imperatores dum Christianis adversantur, si ultimos dum favent, inspicis, ut alterum integre sine altero exprimi nequiverit. Legant ergo æquo animo, & si quid emolumenti ex hac scriptione nostra perceperint, tibi soli Pontifex optime gratias agant, cujus sanctissimo imperio libenter obtemperavi.

PLATINÆ
De vitis Pontificum
HISTORIA,

Quam à vita Christi meritò auspicatus est.

Ad SIXTUM IV. Pontificem Maximum.

CHRISTUS.

NOBILITATIS Maximam partem duci ex his majoribus, qui clari justique fuere, quique ob singularem aliquam virtutem imperaverunt, nemo est qui ambigat, nisi Platonis autoritatem non adeo probat, cujus quadripartitam de nobilitate divisionem, quantum ad genus pertinet, Christus rex noster consecutus est. Quem enim ex gentilibus habemus, qui gloria & nomine cum David & Salomone, quique sapientia & doctrina cum Christo ipso conferri merito debeat ac possit? Neminem

certe. Nascitur Christus ex tribu Juda, nobilissima quidem ob vetustatem & imperium inter Hebræos, unde Propheta Jacob inquit: Non auferetur sceptrum de tribu Juda, quoad venerit qui mittendus est: is erit profecto expectatio gentium. Quot autem reges vel duces vel pontifices in ea tribu fuerint, non attinet dicere, cum libri tum novi, tum veteris testamenti hujus nobilissimæ genealogiæ mentionem faciant. Verum cum post longissima tempora inter Aristobolum & Hircanum, Alexandri regis & pontificis filios, orta seditio de principatu esset, tandem Herodi alienigenæ regnum Iudæorum à Romanis traditur: ex patre enim Idumæo, & matre Arabe natus, & Iudæorum legisperitos interfecit, & genealogias incendit, ad integendam generis sui notam. Cessavit ergo, ac merito quidem eorum unctio, hoc est imperium, quia ex Danielis sententia sanctus sanctorum venerat, quem Maria virgo, angelo annunciante, ex spiritu sancto concepit, & peperit in Bethleem Iudæ, Cyrino tum Syriæ præside, anno ab urbe condita septingentesimo quinquagesimo secundo: imperii vero Augusti Cæsaris, qui tum orbi imperitabat anno quadragesimo secundo. Imperium enim à Cajo Cæsare, tum propinquitatis, tum hæreditatis jure accipiens: vel potius pulsis ac interfectis parricidis tyrannisque, rempubl. usurpare conantibus, monarchiam orbis terrarum in meliorem formam redigens, suis temporibus miram felicitatem præstitit. Nam pacatis rebus tum externis, tum domesticis tanto in honore non solum apud suos, verum etiam apud exteros reges fuit, ut ejus nomine civitates conderent, quas Sebastas vel Cæsareas appellarunt. Venere etiam multi reges ad urbem visendi hominis causa, quos ita comiter, & perbenigne suscepit, ut ex amicis sibi amicissimos redderet. Cum civibus autem suis humanissime vixit; in delinquentes clemens, erga amicos liberalissimus est habitus: in comparandis amicis rarus, in retinendis

con-

constantissimus. Liberalium artium adeo studiosus fuit, ut nullus pene laberetur dies, in quo non legeret aliquid, aut scriberet, aut declamaret. Ingenio & doctrina Sallustii, Livii, Virgilii, Horatii, Asinii Pollionis, Messalæ Corvini oratoris insignis delectatus est, quorum scriptis etiam ejus res gestæ immortalitati commendatæ sunt. Vrbem Romam ita exornavit, ut gloriatus sit, se urbem lateritiam invenisse, marmoream relinquere. Hanc felicitatem quæ (ne mentiar) magna fuit, majorem certe reddidit saluberrimo ortu suo Christus rex noster. Intercessere autem à creatione mundi usque ad hunc felicissimum natalem diem, anni quinque millia centum & nonaginta novem. Nascitur puer sine dolore matris: quippe qui divinus erat, non humanus partus, unde mater integra statim surrexit, & infantem de more pannis involvit. E taberna autem meritoria in transtiberina regione ex terra oleum erupit, ut ait Eusebius, fluxitque toto die sine intervallo, Christi gratiam gentibus ostendens. Narrat Orosius, Augustum Cæsarem eadem die mandasse, ne quis se dominum deinceps vocaret, divinantem credo verum principem orbis terrarum ac mundi totius natum esse. Idem quoque mandavit ut in orbe Romano omnium hominum capita censu notarentur: ac si majori principi rationem gubernati imperii aliquando redditurus esset. Huic autem censui Cyrinum virum consularem ex senatus consulto præfecit. Pax præterea & quies tanta fuit, tum domi, tum foris, quanta nunquam antea. Hunc enim justitiæ & pacis regem prophetæ appellarunt. Defertur autem octava die ad templum circumcisionis causa: neque enim venerat abrogare legem, sed adimplere. Erat autem circumcisio testamenti signum inter Deum & homines, ut ait Augnstinus. Die vero tertiodecimo adoratur à Magis, & muneribus donatur, qui ex oriente Hierosolymam ejus rei causa venerant. Magos enim quidam orientales populi reges

ſuos & ſapientes appellant. Ne vero legem Moſeos prætermittere videretur, mater purificationem ſumptura, licet intacta & incorrupta luſtratione minime indigeret, puerum ad templum defert. Hunc autem Symeon vir juſtus & ſingularis religionis, in ulnis retinens, divino numine afflatus, regem ſuum, & ſalvatorem profitetur, unde Ieſus Chriſtus appellatus eſt. Nam Ieſus nomen ſalvatoris eſt, Chriſtus vero regis, qui myſtico illo chriſmate unctus, quo reges omnes, Meſſias hebraice dicitur. Ut enim Romani imperatores purpura, ſic Hebræorum reges unguento cæteris inſigniores habebantur. Idem facit Anna ſpiritu prophetico incitata. Quid de Chriſto ſenſerint Sibyllæ, non eſt cur ſcribamus, cum omnes fere ejus ſaluberrimum adventum prædixerint. Celebrata hac luſtratione, recognitoque jure primogenitorum ſecundum legem divinam, in Nazareth patriam rediere civitatem Galilææ: ubi per quietem Ioſeph, exiſtimatus Chriſti pater, ab angelo admonetur ut fugiens in Ægyptum puerum ſecum & matrem deferat. Futurum enim paulo poſt, niſi id fecerit, ut Herodes, puerum occideret. Verum id agere tunc quod deſtinaverat homo crudeliſſimus non potuit. A filiis enim ob ſævitiam accuſatus, Romam ad cauſam dicendam proficiſcitur: qui ſimulata concordia in provinciam rediens, Ariſtobolum & Alexandrum filios, adoleſcentes quidem egregios & doctos, quippe qui apud Cæſarem Auguſtum fuerant educati, in Cæſarea laqueo peremit. Ad necem deinde puerorum converſus homo regnandi cupidus, quod natum eſſe alterum regem Iudæorum à prophetis intellexerat, omnes qui tum in Bethleem erant & finibus ſuis, à bimatu & infra occidi jubet, ſecundum tempus quod à Magis exquiſierat: nec filio proprio ejus ætatis parcit. Unde ferunt Auguſtum Cæſarem crudelitatem hominis deteſtatum hoc dixiſſe: Maluiſſem Herodis porcus eſſe quam filius. Iudæi enim ex lege non modo deguſtare,

ſed

ſed tangere etiam ſuillam carnem prohibentur: quare ſit ut neque eos alant, neque comedant: hanc ob rem in porcos clementes dicuntur. Ioſeph autem ſeptennio in Ægypto commoratus, ubi Herodem tyrannum tabo & ſacro igne mortuum intellexit, Hieroſolymam cum puero proficiſcitur: nec diu ibi immoratus, quod Archelaum Herodis filium regnare intellexerat, in partes Galilææ, alterius imperio obtemperantes, ſeceſſit, & Nazareth civitatem incoluit, unde puer Nazareni nomen ſumpſit. Dum autem in Ægypto eſſet, cecidere (ut Hieronymus ait) deorum omnium ſimulacra, ceſſarunt oracula, & mors quorundam dæmonum ſubſecuta eſt ex vaticinio prophetæ: Ecce (inquit) levem nubem conſcendet, & movebuntur ſimulacra Ægypti ab ejus conſpectu, & cor Ægypti in ejus medio tabeſcet. Annum vero duodecimum agens, Hieroſolymam cum parentibus de more ad diem feſtum celebrandum proficiſcitur. Hi vero poſtea peracto ſacro abeuntes, cum puerum ſubſequi non viderent, ſolicitudine pleni ad templum redeunt, eumque doctores ſciſcitantem offendunt, quod maxime adoleſcentem deceret. Supra ætatem enim ſapiebat: quia (ut Evangeliſta ait) Dei gratia & virtus in illo erat. Parentes deinde bene monentes ſecutus, in patriam revertitur. Quid vero egerit in hac ætate uſque ad trigeſimum annum, quo à Iohanne Zachariæ filio aqua baptizatus eſt, dicere prætermittam, cum non ſolum evangelia & epiſtolæ rebus à ſe optime ac ſanctiſſime geſtis plenæ ſint, verum etiam eorum libri, qui ab ejus vita, moribus & inſtitutis abhorruere. Flavius ille Joſephus qui lingua græca antiquitatem Iudaicam viginti libris conſcripſit, cum ad Tiberij principis imperium veniſſet, fuit (inquit) eiſdem temporibus Jeſus vir quidam ſapiens, ſi tamen virum eum nominare fas eſt. Erat enim mirabilium operum effector, ac hominum doctor: eorum maxime qui quæ vera ſint libenter audiunt. Hanc ob rem multos

tum ex Iudæis, tum ex gentibus sibi adjunxit: Christus hic erat. Hunc autem cum Pilatus à principibus nostræ gentis instigatus, in crucem agendum censuisset, non tamen hi deseruere qui eum ab initio dilexerant. Eisdem prætereа die tertio post mortem vivus apparuit, quemadmodum divinitus inspirati prophetæ, & hæc & alia de eo innumerabilia miracula futura esse prædixere. Perseverat & usque in hodiernum diem celebre Christianorum nomen ab ipso sumptum: perseverat & genus. Idem quoque Josephus Iohannem Baptistam verum prophetam, & ob eam rem ab omnibus in pretio habitum, jussu Herodis, magni Herodis filii paulo ante mortem Christi, cæsum fuisse affirmat in castello Macherunta, non quod sibi & regno timeret (ut idem ait) sed quod Herodiadem Agrippæ sororem, ac Philippi fratris viri optimi uxorem incestis nuptiis sibi conjunxerat. Hic est ille Johannes, quo nemo major inter natos mulierum fuit, Salvatoris nostri sententia. Interficitur & Christus verus Deifilius, veritatis, justitiæ, pietatis, religionis assertor, anno decimo octavo Tiberii Cæsaris: ætatis vero suæ anno trigesimo tertio: & eo magis quod ei vita propagata est ab octavo calendas januarii usque ad octavum calendas aprilis, quo die conceptus in virginis utero est de spiritu sancto. Accusatus à Judæis, quod sabbatis non vacaret, saluti hominum quovis tempore consulens: & quod baptismum circumcisioni anteferret, & quod abstinentiam suillæ carnis auferret: quibus in rebus judaicæ religionis sacramenta consisterent. Cædis autem tam nefariæ etiam cæli ipsi signa dedere. Nam & solis tanta defectio facta est hora sexta diei, ut & dies in obscuram noctem versus sit: & Bithynia etiam licet multum à Hierosolymis distet, terræmotu concussa: & multa Nicenæ urbis ædificia corruere: & velum templi, quod separabat duo tabernacula scissum: audita & vox ex adyto templi Hierosolymitani:

Trans-

Transmigremus cives ex his sedibus. Admonitus Tiberius à Pilato de Christi morte ac dogmate ad senatum retulit; censuitque Christum in Deos referendum, ac templo honorandum. Fieri id non modo senatus vetuit, quod non ad se prius, sed ad Tiberium scripsisset Pilatus, verum etiam pellendos urbe tota Christianos censuit. Proposita sunt accusatoribus præmia, quos Tiberius à tanto scelere minis & morte prohibuit. Autores autem tam nefarii parricidii pœnas dedere. Nam & Iudas laqueo vitam finivit, & Pilatus maximis calamitatibus vexatus sibi manum injecit, licet sint qui scribant eum sceleris pœnituisse, ac veniam à Deo meritum. Iudæi autem amissa libertate justi sanguinis meritas pœnas adhuc luunt. Hæc sunt fere quæ de vita Christi Regis ac pontificis nostri quam brevissime scribenda censui, quo & mihi facilior aditus ad opus mente conceptum daretur, & legentibus gratior fieret lectio, quæ tanquam irriguus fons ab imperatore Christianorum in pontifices Romanos per ordinem usque ad tempora Sixti quarti derivaretur.

PETRUS

POst Christi mortem & resurrectionem, completis jam diebus pentecostes, spiritum sanctum accepere discipuli: quo imbuti variis linguis res gestas summi Dei locuti sunt, etsi plerique eorum sine ulla eruditione sint habiti, maxime vero Petrus & Iohannes. Eorum autem vita ad utilitatem communem respiciebat: nil proprii habebant, quicquid ante pedes eorum ob religionem ponebatur, id totum vel partiebantur inter se ad commoda naturæ, vel pauperibus erogabant. Hi vero provincias partiti sunt: Thomas Parthos sortitus est, Matthæus Æthiopiam, Bartholomæus Indiam citerionem, Andreas Scythiam, Iohannes Asiam: Unde & apud Ephesum commoratus,

post longos labores & diutinas solicitudines è medio sublatus est: Petro autem principi Apostolorum Pontus, Galatia, Bithynia, Cappadocia obtigit. Apostolus enim natione Galilæus ex Bethsaide civitate Iohannis filius, Andreæ apostoli frater, primus sedit annis septem in episcopali sede apud Antiochiam Tiberii tempore: qui Augusti privignus & hæres, annis viginti tribus varie imperavit. Neque enim inter malos omnino, neque inter bonos principes numerari potest. In homine fuit multa literatura, & gravis eloquentia: bella per se nunquam, sed per legatos gessit, tumultus exortos prudenter suppressit. Multos reges à se blanditiis evocatos nunquam remisit, maxime vero Archelaum Cappadocem, cujus regnum in provinciam vertit. Multos senatores proscripsit: quosdam etiam interfecit: magnis quoque suppliciis ab eodem necatur C. Asinius Gallus orator, Asinii Pollionis filius. Moritur & Vocienus Montanus Narbonensis orator in Balearibus, eò enim relegatus à Tiberio fuerat. Fratrem quoque Drusum veneno ejus jussu necatum, tradunt historici. Hac tamen moderatione usus est, ut publicanis quibusdam & præsidibus provinciarum augenda esse vectigalia dicentibus, responderit: Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere. Mortuo Tiberio C. Claudius cognomento Caligula, à Castrensi joco ducto, imperium occupat. Filius enim Drusi Augusti Cæsaris privigni, & ipsius Tiberii nepos habebatur, homo omnium scelestissimus. Nil enim vel domi vel foris strenue gessit. Avaritia omnia expilavit: tantæ libidinis fuit, ut etiam sororibus stuprum intulerit. Tantæ crudelitatis, ut sæpius exclamasse dicatur, Utinam populus Romanus unam cervicem haberet! exules quoque omnes interfici jussit. Nam cum unum ab exilio revocasset, quæreretque quid potissimum exules optarent, cum ille imprudenter respondisset; mortem principis; omnes passim sustulit. De conditione tempo-

temporum suorum sæpe etiam questus est, quod nullis calamitatibus publicis insignirentur, velut Tiberii tempora, quibus obtrita ferunt ad viginti millia hominum casu theatri apud Tarracinam. Ita autem Virgilij, & Livij gloriæ invidit, ut paulum abfuerit, quin eorum scripta & imagines ex omnibus bibliothecis amoveret: quorum alterum, ut nullius ingenii minimæque doctrinæ: alterum ut verbosum in historia negligentemque carpebat. Dicebat Senecam arenam esse sine calce. Præterea Agrippam Herodis Regis filium à Tiberio in carcerem conjectum, quod Herodem accusavit, liberat, & regem Iudææ facit: ipsum autem Herodem perpetuo exilio Lugdunum relegat: Seipsum vero in deos transfert: imagines in templo Hierosolymitano collocat. Postremo autem à suis tandem necatur, imperii anno iij. Mense x. Duo libelli in scriptis ejus reperti sunt: quorum alteri pugio, alteri gladius pro signo erat impressus. Ambo lectissimorum virorum utriusque ordinis senatorii & equestris nomina & notas continebant, morti destinatorum. Inventa est & ingens arca variorum venenorum, quibus mox, Claudio Cæsare jubente, demersis, infecta maria traduntur, non sine magno piscium interitu, quos evectos in proxima littora passim æstus ejecit. Libuit hæc hominum monstra perscribere, quo facilius appareret Deum vix potuisse tum retineri ab excidio orbis terrarum mundique totius, nisi & filium misisset, & apostolos: quorum sanguine humanum genus Lycaonem imitatum ab interitu redimeretur. Horum itaque temporibus fuit Petrus ille, quem his verbis Christus allocutus est: Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cælis est: & tu es Petrus, & super hanc petam ædificabo ecclesiam meam: ac tibi dabo claves regni cælestis, potestatemque ligandi & solvendi. Is vero omnium diligentissimus, ubi Asiaticas ecclesias satis confirmasset,

confutatis eorum opinionibus, qui circumcisionem approbabant, secundo Claudii anno in Italiam venit. Claudius enim C. Caligulæ patruus, quem nepos in ludibrium reservaverat, imperium accipiens, quintus ab Augusto Britanniam, quam neque ante Iulium Cæsarem, neque post eum quisquam attingere ausus est, in deditionem accepit. Orcadas insulas Romano adjecit imperio: Iudæos tumultuantes Roma expulit, compressit & seditiones in Iudæa à quibusdam pseudoprophetis. Obtrita etiam sunt triginta millia Iudæorum in portis Hierosolymitani templi azymorum diebus, Cumano ejus jussu procurante Iudæam. Laboratum eodem quoque tempore annonæ caritate ubique est, Agabo propheta tantam calamitatem prædicente. Ab externo hoste securus perfecit aquæductum, cujus ruinas apud Lateranum cernimus à Cajo inchoatum. Emittere quoque Fuscinum lacum est aggressus, non minus compendii spe quam gloriæ, cum quidam privato sumptu emissurum se pollicere-tur, si sibi siccati agri concederentur. Per tria autem passuum millia partim effosso monte, partim exciso, cuniculum ægre absolvit post undecim annos, triginta millibus hominum ibi sine intermissione elaborantibus. Portum quoque Ostiensem, quem adhuc cum admiratione intuemur, exstruxit, ducto dextra lævaque brachio ad coercendos maris fluctus. Messalina uxore convicta probri interfecta, Agrippinam Germanici fratris sui filiam contra jus fasque ducit uxorem, à qua postea imperii decimoquarto anno boletis veneno illitis necatur. Petrus itaque Romam caput orbis terrarum tunc venit: & quod hanc sedem pontificali dignitati convenientem cernebat, & huc profectum intellexerat Simonem magum Samaritanum quendam, qui præstigiis suis eo erroris jam peduxerat populum Romanum, ut Deus crederetur. Romæ enim jam titulum adeptus erat inter duos pontes positum, ac latinis literis sic scriptum: Simoni Deo san-

ſancto. Hic dum in Samaria eſſet, tamdiu ſe credere in Chriſtum ſimulavit, quoad baptiſmum à Philippo uno ex ſeptem diaconis acciperet, quo quidem poſtea in malam partem utens, multarum hæreſum fundamenta jecit, cum Selene impudica muliere, quam ſceleris ſociam habuit, provocare Petrum miraculis, morte pueri, homo nefarius auſus eſt: quem ejus carmina primo movere viſa ſunt. Verum cum poſtea nihilominus puer jaceret, in nomine Ieſu Petro jubente ſurrexit. Hanc ob rem indignatus Simon, vidente populo ſe volaturum ex Capitolino monte in Aventinum pollicetur, ſi Petrus ſubſequi vellet, ea ratione dignoſci poſſe, uter ipſorum ſanctior haberetur, & Deo charior. Cum jam volaret, rogatu Petri ad cœlum manum tendentis ac rogantis Deum, ne deludi magicis artibus tantum populum ſineret, Simon decidit, ac crus infregit: cujus dolore non ita multo poſt Aritiæ mortuus eſt. Nam eo poſt tantam ignominiam delatus à ſuis fuerat. Hinc Simoniaci hæretici originem habent: qui donum ſpiritus ſancti emere ac vendere conſuevíſſent: quique affirmabant creaturam non à Deo eſſe, ſed ex ſuperna quadam virtute provenire. Converſus deinde ad propagandum verbum Dei Petrus ſermone & exemplo, rogatur à Romanis ut Iohanni cognomento Marco, ejus in baptiſmate filio, conſcribendi Evangelii negotium tradat. Probata namque erat ejus vita, probati mores. Is enim (ut Hieronymus ait) in Iſrael ſacerdotium agens ſecundum carnem Levita, id eſt, additus vel appoſitus, ad Chriſti fidem converſus, in Italia Evangelium ſcripſit, oſtendens quid generi ſuo deberet & Chriſto. Extant ejus evangelia teſtimonia Petri comprobata. Deinde vero in Ægyptum miſſus (ut ait Philo Iudæus ſcriptor egregius) ubi docendo & ſcribendo Alexandrinam eccleſiam optime conſtituiſſet, doctrina ac moribus inſignis, octavo Neronis anno Alexandriæ moritur, & ſepelitur, in locumque demortui Ania-

nus sufficitur. Anno vero antè, moritur & Iacobus, cognomento Iustus, Domini frater. Nam ex Ioseph & alia uxore natus erat: vel (ut alii volunt) ex sorore Mariæ Christi matris. Hic enim (ut Egesippus ait, apostolorum temporibus vicinus) in utero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, nil carnis degustavit unquam, intonsus, nec balneo, nec unguento usus est, vestibus lineis tantummodo indutus. Sancta sanctorum ingressus, ita assidue flexis genibus pro salute populi orabat, ut ejus genua camelorum more occalluerint. Verum abeunte ex Judæa Festo ipsius provinciæ gubernatore, priusquam ei Albinus succederet, pontifex Ananus, Anani filius compellens publice Iacobum Christum Dei filium negare, recusantem lapidibus obrui jussit: qui cum præceps de pinna templi dejectus esset, semivivus adhuc, & manus ad cælum tendens pro persecutoribus oraret, fuste, quo fullones utuntur, tandem necatur. Refert autem Iosephus, hunc tantæ sanctitatis fuisse, ut propter ejus necem publice creditum sit Hierosolymam esse subversam. Hic est ille Iacobus, cui Dominus post resurrectionem apparuit, cuique panem benedicens ac frangens dixit; mi frater, comede panem tuum, quia filius hominis è morte resurrexit. Annis vero triginta Hierosolymitanæ ecclesiæ præfuit, id est, usque ad septimum Neronis annum. Cujus sepulchrum juxta templum unde dejectus fuerat cum titulo, Hadriani temporibus, adhuc extabat. Mortuum quoque Barnabam Cyprium, qui Ioseph Levites cognominatus est, ante Petri martyrium constat. Hic enim cum Paulo gentium Apostolus electus, unam tantum epistolam ad ecclesiam pertinentem conscripsit, licet ea quoque inter apocryphas scripturas habeatur. Dissentiens item à Paulo ob Marcum discipulum, in Cyprum proficiscitur Marco comite: ubi Christi fidem prædicans martyrio coronatur. Paulus autem, qui antea Saulus dicebatur ex tribu Benjamin & oppido Iudææ

Giſcalis originem ducebat : Quo à Romanis bello capto , cum parentibus ſuis Tharſum Ciliciæ commigravit : inde Hieroſolymam ob ſtudia legis miſſus , à Gamaliele viro doctiſſimo eruditur. Acceptis deinde epiſtolis à pontifice templi, eos perſequens , qui Chriſtum verum Deum eſſe profiterentur, Stephani protomartyris neci interfuit. At vero cum Damaſcum pergeret , ſpiritu divino ad fidem compulſus , vas electionis vocari meruit : nomenque à Paulo proconſule Cypri accepit, quem prædicatione ad fidem redegerat. Una deinde cum Barnaba multis urbibus peragratis, Hieroſolymam rediens, à Petro, Iohanne , Iacoboque gentium apoſtolus eligitur. Hic autem poſt Chriſti mortem anno vigeſimoquinto , id eſt , Neroniani imperii ſecundo , eodem tempore quo Feſtus procuraror Iudææ Felici ſucceſſit , Romam vinctus , Ariſtarcho concaptivo comitante, ut civis Romanus mittitur : ubi biennio in ſatis libera cuſtodia manens , cum Iudæis quotidie diſputabat. Dimiſſus tandem à Nerone, & prædicavit multa , & ſcripſit. Extant & ejus decem ac quatuor epiſtolæ : ad Romanos una, ad Corinthios duæ , ad Galatas una , ad Epheſios una , ad Philippenſes una , ad Theſſalonicenſes duæ , ad Timotheos duæ , una ad Titum , ad Philemonem altera : quæ ad Hebræos ejus nomine fertur , incerta habebatur propter ſtyli ſermoniſque differentiam. Erant etiam olim qui hanc & Lucæ, & Barnabæ, & Clementi aſcriberent. Scripſit & Petrus duas epiſtolas , quæ Canonicæ nominantur. Secunda à pleriſque ejus eſſe negatur quod à ſtylo primæ diſſideat. Verum quia pluribus intentus eſſe non poterat , cum orationi & prædicationi vacaret , duos Epiſcopos ordinavit , Linum ſcilicet & Cletum , qui ſacerdotale miniſterium Romano populo & advenis bene ſentientibus exhiberent. His rebus intentus vir ſanctiſſimus , tantum nominis ſibi apud omnes comparaverat , ut jam fere pro Deo coleretur. Hanc ob rem indignatus Nero, mor-

mortem hominis quærere: unde Petrus monentibus amicis ad declinandam invidiam & iram principis, via Appia ab urbe discedens, ad primum lapidem Christo (ut verbis Egesippi utar) fit obviam, quem quidem adorans rogat, Domine quo vadis? Tum Christus, Romam iterum crucifigi. Extat sacellum eo in loco ubi hæc verba sunt habita. Tum Petrus de martyrio sui ipsius dictum existimans, quod in se Christus passurus videret, ad urbem rediit: ac statim Clementem episcopum consecrat, eique cathredram & ecclesiam Dei commendat his verbis: Eandem ego tibi potestatem ligandi & absolvendi trado, quam mihi Christus reliquit: spretis ac contemptis rebus omnibus, tum corporis, tum fortunæ, oratione & prædicatione saluti hominum, ut bonum pastorem decet, consule. Cum hæc autem ita disposuisset, non multo pòst unà cum Paulo jussu Neronis necatur, ultimo ejus anno, diversis tamen cruciatibus. Petrus enim cruci affigitur capite in terram verso, elevatisque in sublime pedibus: ita enim voluit: quod diceret se indignum esse, qui mortem Salvatoris imitaretur. Sepultus est autem in Vaticano via Aurelia secus hortos Neronis, non longe à via triumphali, quæ ad Apollinis templum ducit. Sedit autem annis xxv. Paulus vero eodem die capite mulctatus, funeratur via Ostiensi, anno post mortem Christi trigesimo septimo. Hoc idem approbat Cajus historicus in Proculum quendam Cataphrygum disputans: Ego (inquit) trophæa apostolorum habeo quæ ostendam: sive enim via regali pergas, quæ ad Vaticanum ducit, sive Ostiensi, trophæa eorum invenies, qui hanc stabilivere ecclesiam, duo certe fuere, Petrus & Paulus. Præterea vero in eisdem Neronianis hortis multi cineres sanctorum martyrum reconditi sunt. Nam cum incendium tempore Neronis, à clivo Scauri ad Esquilias usque, sex diebus vagatum, multas fortunas civium consumpsisset, ac omnis culpa principi ascriberetur,

beretur, ipse (ut ait Cornelis Tacitus) abolendo rumori intentus, falsos testes subornavit, qui id factum à Christianis causarentur. Unde tot capti & interfecti sunt, ut ex eorum cádaveribus per aliquot noctes lumina continuata dicantur. Sunt tamen qui dicant illud incendium ab eo excitatum fuisse, vel ut Trojæ ardentis similitudinem cerneret, vel offensus deformitate veterum ædificiorum, & angustiis flexibusque vicorum, homo libidinosus, intemperans, sævus: & avunculo Caligulæ omnibus in rebus nequior ac sceleratior. Nam & magnam partem senatus interfecit, & turpiter in scena videntibus omnibus cecinit ac saltavit. Tantæ prætérea luxuriæ fuit, ut frigidis lavaretur unguentis, retibusque aureis piscaretur, quæ attrahere funibus purpureis consueverat. Hæc omnia vitia principio imperii sui ita occultavit, ut bonam spem omnibus præ se ferret. Nam cum admoneretur, ut in supplicio cujusdam capite damnati ex more subscriberet, Quam vellem (inquit) nescire literas: splendide tamen, cum in urbe, tum foris ædificavit. Nam & thermas suo nomine Romæ, & domum auream, & porticum trium millium passuum mira celebritate perfecit: & portum Ancii quem ego nuper mira cum voluptate imspexi, sumptuosissimis operis exstruxit. Ad sævitiam ejus redeo, qua in Senecam præceptorem, in M. Anneum Lucanum poetam egregium, in matrem Agrippinam, in uxorem Octaviam, in Cornutum philosophum præceptorem egit, in omnes denique qui aliquo in pretio apud cives suos erant, usus est. Tandem vero populi Romani iram & odium ita in se concitavit, ut ad pœnas quæsitus quam diligentissime sit. Quæ tales profecto erant, ut vinctus in publicum sub furca duceretur, & virgis usque ad necem cæsus, in Tiberim projiceretur. Verum is fugiens ad quartum milliarium, in suburbano liberti sui inter Salariam & Nomentanam viam semetipsum interfecit, ætatis sui anno XXXII, imperii vero XIV.

IL-

LINUS I. PONTIF. II.

Linus, natione Tuſcus, patre Herculaneo, ab ultimo Neronis anno uſque ad Veſpaſiani tempora pervenit: à conſulatu Saturnini & Scipionis uſque ad Capitonem & Ruffum conſules. Hoc autem intervallo imperarant, ſed brevi tempore, Galba, Otho, Vitellius. Galba enim vir antiquiſſimæ nobilitatis in Tiberia Imperator â militibus creatus, ubi Neromis mortem comperit, Romam confeſtim venit. Verum cum omnes avaritia ac ſegnitie offenderet, inſidiis Othonis Romæ ad lacum Curtii jugulatur ſeptimo imperii ſui menſe, cum Piſone nobliſſimo adoleſcente: quem in filium per adoptionem ſuſceperat. Vir certe fuit vita privata inſignis, militaribus ac domeſticis in rebus. Sæpe tamen conſul, ſæpe proconſul, frequenter dux fuit graviſſimis bellis. Hunc ut laudem, facit Marcii Quintiliani doctrina, quem ſecum Galba ex Hiſpania Romam duxit. Otho vero, materno genere quam paterno nobilior, vita privata mollis, quippe qui Neronis familiaris fuerat, inter tumultus (ut dixi) cædeſque invaſit imperium. Cum autem civile bellum contra Vitellium in Germania Imperatorem creatum molitus, tribus levibus præliis ſuperior fuiſſet, uno ad Alpes, alio apud Placentiam, tertio ad Caſtorem, quarto apud Bebriacum ſuperatur, unde rerum deſperatione ſibimet manum injecit, imperii ſui menſe 3. At Vitellius, familia magis honorata quam nobili, Romam veniens, ac imperio potitus, in omnem nequitam, ſævitiam & ingluviem prolapſus eſt. Nam tantæ voracitatis fuit, ut ſæpius in die comederet, & una cœna, ſuo juſſu, duo millia piſcium, & ſeptem millia avium appoſita ſint. Verum ubi comperit Veſpaſianum, apud Judæam Palæſtinæ ab exercitu imperatorem creatum, cum legionibus adventare, primum deponere imperium conſtituit:

poſtea

postea vero à quibusdam animatus, sumptis armis Sabinum Vespasiani fratrem cum Flavianis in Capitolium compulit: quo quidem succenso, omnes concremati sunt. Quare superveniente Vespasiano, cum nullum veniæ locum sibi reliquisset, è cella palatii, in qua delituerat, turpissime tractus per viam sacram, nudus ad scalas Gemonias ducitur, ubi excarnificatus in Tiberim projicitur. Hoc itaque tempore Linus fuit Petri successor. Sunt qui hunc locum Clementi ascribant, & Linum ac Cletum prætermittant, quos non solum historia, verumetiam Hieronymi autoritas reprehendit: Quartus (inquit) post Petrum Romæ episcopus Clemens fuit, siquidem Linus secundus, Cletus tertius sunt habiti, tametsi Latinorum plerique post Petrum statim Clementem numerent: quem certe constat (tantæ modestiæ fuit) coegisse Linum ac Cletum ante se munus pontificatus obire, ne posteris hæc principatus ambitio perniciosi exempli haberetur: licet eidem Petrus quasi ex testamento successionis locum tradiderit. Linus vero ex mandato Petri constituit, ne qua mulier nisi velato capite templum ingrederetur. Præterea vero ex sacris ordinibus bis in urbe habitis, presbyteros decem & octo, episcopos undecim creat. Scripsit & res gestas Petri, maxime vero ejus contentionem cum Simone mago. Hujus autem temporibus fuit Philo Iudæus, natione Alexandrinus, qui multa ita eleganter & graviter scripsit, ut dictum merito sit, aut Plato Philonem sequitur, aut Platonem Philo. Is autem sua doctrina & elegantia Appionis temeritatem contra Judæos ab Alexandrinis missam compescuit. Romæ vero imperante Claudio consuetudinem cum Petro habuit. Inde multa de laudibus Christianorum conscripsit. Josephus quoque Mattathiæ filius, & Hierosolymis sacerdos à Vespasiano captus, ac cum Tito filio tantisper relictus, donec Hierosolymæ caperentur, Romam veniens, Judaicæ captivitatis libros septem patri ac filio obtu-

obtulit, Lini pontificatu, qui etiam in bibliothecam publicam repositi sunt, & autor ipse ob ingenii gloriam statua ac merito certe donatus est. Scripsit & alios XXIIII. antiquitatum libros, à principio mundi usque ad quartum decimum Domitiani Cæsaris annum. Linus autem cum sanctitate, & moribus in pretio haberetur, dæmones fugaret, & mortuos in vitam reduceret, à Saturnino consule, cujus filiam a dæmonibus liberaverat, capitali supplicio afficitur: sepeliturque in Vaticano juxta Petri corpus die undecimo calendas Octobris, cum sedisset in pontificatu annos undecim, menses tres, dies duodecim. Sunt qui scribant Gregorium episcopum Ostiensem corpus sanctissimi pontificis Ostiam ex voto transtulisse, & in templo divi Laurentii magnifice collocasse.

CLETUS I. PONTIF. III.

CLetus patria Romanus, de regione Vicopatritii, patre Æmiliano, adhortante Clemente, pontificatus onus invitus suscepit, licet doctrina, moribus, & dignitate plurimum apud suos valeret. Fuit autem temporibus Vespasiani & Titi, à consulatu Vespasiani septimo & Domitiani quinto, usque ad Domitianum & Ruffum consules, ut Damascus scribit. Vespasianus enim (ut antea dixi) Vitellio successit, bellumque Judaicum biennio antè protractum, Tito filio commendavit, quod quidem biennio post constantissime absolvit. Nam capta Judæa, eversis Hierosolymis, temploque solo æquato, ad sexcenta millia hominum interfecta referuntur: licet Josephus Iudæus eo bello captus, ac vita donatus, quod & mortem Neronis, & Vespasianum imperatorem brevi futurum prædixerat, undecies centena millia, ferro ac fame, eo bello periisse scribat: captaque ad centum millia, ac publice venundata. Nec id vero dissonum videri,

videri, cum referat azymorum dies tum fuisse, quo tempore ex omni Iudæa Hierosolymam tanquam in publicum carcerem: tum vel maxime die Phase, quo Christum occiderunt, sunt profecti, daturi pœnas, & frequentis contra populum Romanum defectionis, & sceleris atque perfidiæ, qua Christum innocentem perimere. Devictis itaque Iudæis, triumpharunt pater & filius, eodem curru vecti, subsequente Domitiano equo albo insidente. Extant adhuc in via nova hujus triumphi monimenta: apparent insculpta candelabra, apparent tabulæ veteris legis è templo ablatæ, & in triumphum ductæ, hac etiam in victos humanitate usus, ut omnes qui ex familia David superfuissent, velut ex regia stirpe, conquisitos in pretio habuerit. Idem quoque imperio semper modestissime usus est. Tantæ enim lenitatis & clementiæ fuit, ut reos etiam majestatis, verbis tantum castigatos dimitteret: petulantium & loquacium dicta contemneret, offensarum & inimicitiarum immemor. Colligendarum tamen pecuniarum nimium studiosus habitus est, licet ex alieno non raperet, eis denique pecuniis ad liberalitatem & magnificentiam uteretur. Nam & templum Pacis foro proximum Divi Claudii cœptum perfecit, & amphitheatrum, cujus partem cum admiratione adhuc cernimus, inchoavit. Virtutem autem Titi filii tanti semper fecit, ut tumultuantibus quibusdam ob cupiditatem imperandi diceret; Aut neminem, aut filium imperio potiturum: & merito quidem, cum ob virtutem & integritatem animi, Titus amor & deliciæ humani generis haberetur. Nam & eloquentissimus in pace, & fortissimus in bello, & clementissimus in delinquentes est habitus: ita comis & liberalis, ut nulli quicquam negaret. Hoc cum reprehenderent amici, respondisse fertur; Neminem à vultu principis tristem discedere oportet. Addidit & illud, recordatus quod nihil cuiquam muneris dedisset, amici, diem perdidi. Nemo ante se magnificentia
major

major fuit, absoluto atque dedicato amphitheatro, thermisque, edita venatione ferarum quinque millium. Revocavit etiam ab exilio Musonium Ruffum philosophum insignem, & Asconii Pædiani viri doctissimi familiaritate delectatus est. Periit autem anno imperii sui secundo: delatusque ad sepulchrum est publico luctu, ac si parente orbati omnes essent. Sunt autem qui scribant, anno secundo Vespasiani, qui annis decem imperium obtinuit, Cletum Lino successisse. Utcunque sit, constat Cletum virum optimum ac sanctissimum fuisse, nihilque prætermisisse, quod ad augendam ecclesiam Dei pertineret. Hujus autem temporibus fuit Lucas Medicus Antiochensis, græci sermonis apprime doctus, Pauli apostoli imitator, & omnis peregrinationis ejus comes ac socius. Scripsit autem evangelium quod à Paulo laudatur. Unde merito evangelium illud suum esse Paulus dicit. Apostolorum vero res gestas, quemadmodum viderat, conscripsit. Vixit annos octoginta tres: uxorem habuit in Bithynia, sepultus est Constantinopoli: ad quam urbem XX. Constantii anno ejus ossa cum reliquiis Andreæ apostoli de Achaja translata sunt. Philippus quoque eadem tempestate ex Scythia, quam viginti annis in fide, exemplo, prædicatione retinuit, in Asiam rediens, Hierosolymis moritur. Cletus autem cum ecclesiam Dei optime pro tempore constituisset, redactis in ordinem ex mandato Petri viginti quinque presbyteris, sub Domitiano martyrio coronatur, ac sepelitur apud beati Petri corpus in Vaticano, quinto calendas Maii. Affecti & alii multi martyrio, inter quos est habita & Flavia Clementis consulis ex sorore neptis, in insulam Pontiam relegata, quia Christianam se fassa est. Sedit autem Cletus annis XII. mense I. diebus XI. Sedes autem hujus morte diebus. XX. vacat.

CLE-

CLEMENS I. PONTIF. IV.

Clemens, patria Romanus de regione Cælii montis, patre Faustino, Domitiani temporibus fuit: qui ab Augusto nonus Tito successit, Neroni aut Caligulæ similior quàm patri Vespasiano aut fratri: moderatior tamen primis annis est habitus. Mox in ingentia vitia prorupit: libidinis, desidiæ, iracundiæ, crudelitatis, quibus criminibus tantum odii in se concitavit, ut pene patris ac fratris nomen aboleverit. Multos autem ex nobilitate interfecit, plerosque in exilium misit, eoque in loco trucidari jussit. Tantæ vero desidiæ fuit, ut in cubiculo solus muscas præacuto stylo configeret. Unde quidam prodiens interrogatus, essetne quispiam cum Cæsare? Respondit per jocum, ne musca quidem. Eo præterea dementiæ & jactantiæ venit, ut se Dominum ac Deum vocari, scribi, colique, jusserit. Hic autem secundus post Neronem Christianos persequitur. Exquiri quoque quæstionibus & tormentis genus David inter Judæos mandavit, conquisitumque funditus perdi ac deleri. Tandem vero divina superveniente ultione, in palatio à suis interficitur anno imperii decimoquinto. Hujus vero cadaver per vespilones delatum ignominiose sepelitur. Philix enim in suburbano suo latinà vià illud funeravit. Clemens autem quartus (ut dixi) tum erat Romæ post Petrum episcopos. Nam Linus, secundus est habitus, tertius Cletus, tametsi plerique latinorum secundum post Petrum putaverint Clementem fuisse: quod etiam epistola ad Jacobum Hierosolymitanum episcopum plane significat: Simon Petrus ubi finem vitæ suæ adesse sensit in corona fratrum positus, apprehensa manu mea, hunc (inquit) urbis episcopum constituo qui mihi in rebus omnibus posteaquam Romam veni, comes fuit. Subterfugiebam ego tantum onus. Tum ille: Tibi tantummodo consules, populum

lum Dei in fluctibus ambulantem deſeres, cum periclitanti ſubvenire poſſis. Verum hic omnium modeſtiſſimus (ut dixi) Linum & Cletum ſponte ſibi in tanto honore prætulit. Scripſit item Romanæ eccleſiæ nomine ad Corinthios epiſtolam quidem perutilem, nec charaꝺteri epiſtolæ differentem, quæ ſub Pauli nomine ad Hebræos fertur. Legitur hæc publice à nonnullis : extat & ſecunda ejus nomine, quam veteres non adeo probarunt. Diſputationem quoque Petri & Appionis longo ſermone ab eodem conſcriptam Euſebius in tertio hiſtoriæ ſuæ volumine coarguit. Perveniſſe autem ad hæc uſque tempora Johannem Apoſtolum conſtat Zebedæi filium Iacobi fratrem. Hic vero omnium noviſſimus evangelium ſcripſit, ac ea confirmavit, quæ à Matthæo, Marco, Luca conſcripta fuerant. Ferunt & id ob eam rem à Johanne poſtremo factum, quo Ebionitarum dogma conſurgens infringeret, qui aſſerebant & impudenter quidem Chriſtum ante Mariam non fuiſſe: ejus enim divinam naturam Iohannes explicat. Scripſit & alia multa, tum vero apocalypſim, relegatus à Domitiano in Pathmos inſulam, quo poſtea interempto, & actis ejus ob nimiam crudelitatem à ſenatu reſciſſis, imperante Nerva Epheſum rediit: Ibique uſque ad Trajanum principem conſilio & ſcriptis eccleſias Aſiæ ſuſtentans, ſenio confectus ſexageſimo octavo poſt paſſionem Chriſti anno in domino quievit. Clemens autem pietate, religione, doctrina multos ad fidem Chriſti quotidie traducebat. Quam ob rem P. Tarquinius ſacrorum princeps cum Mamertino urbis præfecto Trajanum in Chriſtianos concitat. Cujus imperio in inſulam Clemens deportatur: ubi ad duo millia Chriſtianorum ad ſecanda marmora damnatorum invenit. Dum ibi vero aquæ penuria laboraretur, quam ſexto milliario repetebant, Clemens collem haud longe poſitum conſcendens, agnum vidit, ſub cujus dextro pede fons divinitus abundantem

aquam

aquam ſcaturiebat, qua quidem & recreati omnes ſunt, & multi ad fidem Chriſti converſi. Hanc ob rem motus Trajanus ex ſatellitibus ſuis quoſdam mittit, qui Clementem in mare projicerent, alligata ad collum ancora, cujus ſacratiſſimum corpus non ita multo poſt ad littus delatum eſt: atque eo loci ſepultum extructo templo, unde fons divinitus emanaverat. Hoc autem factum narrat XIX. calendas Decembris, anno tertio Trajani principis. Sedem vero Petri retinens annis novem, menſibus duobus, diebus decem: & regiones ſeptem notariis diviſit, qui diligenter res geſtas martyrum ſciberent: & habitis quoque de more ſacris ordinibus, Decembri menſe presbyteros decem, diacones duos, epiſcopos quindecim creat. Ejus in morte dies XXII. ſedes vacat.

ANACLETUS I. PONTIF. V.

ANacletus natione græcus, patria Athenienſis, Antiocho patre natus, Clementi ſuccedit, Nervæ Trajani temporibus. Nerva enim moderatæ vitæ, tum publicæ tum privatæ princeps, æquiſſimum ſe atque utilem reipub. præſtitit. Præterea vero ejus operâ ex ſenatus decreto Domitiani acta abrogata ſunt, unde multi ab exilio rediere. Plerique vero bona ſua, quibus antea ſpoliati fuerant, hujus beneficio recepere. At Nerva, cum jam ſenio premeretur & mors inſtaret, reipub. cavens, Trajanum principem in filium per adoptionem accipiens, ſecundo & ſeptuageſimo ætatis anno moritur, imperii vero ſui anno primo, & menſe quarto. Nerva itaque Trajanus, genere Hiſpanus, cognomento Ulpius Crinitus, imperium accipiens, militari gloria, urbanitate, & moderatione omnes principes ſuperavit. Nam fines imperii longe & late diffudit, Germaniam transrhenanam in priſtinum ſtatum reduxit, Daciam & multas trans Danubium gentes imperio Romano ſubegit, Parthos rece-

recepit, Albanis regem dedit, Euphratem & Tigrim provincias fecit, Armeniam, Aſſyriam, Meſopotamiam, Cteſiphontem, Babylona, vicit & tenuit, uſque ad Indiæ fines, & mare rubrum acceſſit, in quo etiam claſſem conſtituit, qua Indiæ fines vaſtaret. Anacletus autem inſtitutis & moribus eccleſiam Romanam confirmaturus, conſtituit, ne præſul, neve clerici barbam vel comam nutrirent, neve epiſcopus à paucioribus quàm à tribus epiſcopis ordinaretur: utque clerici publice non privatim ad ſacros ordines aſciſcerentur. Omnibus quoque fidelibus præcepit, ut peracta conſecratione communicarent: qui vero nollent, è ſacris ædibus eliminarentur. Augebatur hac ratione mirum in modum Chriſtiana reſpub. Quare Trajanus veritus, ne quid detrimenti Romanum imperium inde caperet, tertiam perſecutionem in Chriſtianos conceſſit, qua quidem multi interempti ſunt: maxime vero Ignatius Antiochenæ eccleſiæ tertius poſt Petrum epiſcopus, qui captus & damnatus ad beſtias, dum Romam à ſatellitibus traheretur, quos decem leopardos vocat, omnes Chriſtianos in itinere oratione, vel literis in fide confirmabat: Sic inquiens, ut Ieſum Chriſtum inveniam, ignis, crux, beſtiæ, confractio oſſium, & totius corporis contemtio, & tormenta diaboli in me veniant, dummodo Chriſto fruar. Cum autem jam audiret leonum rugitum, frumentum ſum, inquit, dentibus beſtiarum, molar, ut panis mundus inveniar. Moritur autem undecimo Trajani anno, ejusque reliquiæ Antiochiæ jacent extra portam Daphnicam. At vero Plinius ſecundus, qui tum provinciam gubernabat, miſericordia ob multitudinem interemptorum motus, ad Trajanum ſcribit; Innumera hominum millia quotidie obtruncari, in quibus nihil omnino ſceleris deprehenderetur, aut aliquid quod Romanas leges offenderet, niſi hoc ſolum quod antelucanos hymnos Chriſto cuidam canerent Deo: adulteria

vero

vero aut hujuſmodi crimina apud eos illicita haberi. Unde permotus Trajanus, reſcribit; Chriſtianos quidem non eſſe requirendos, oblatos tamen puniri oportere. Periit etiam illo tumultu Simon Domini conſobrinus, Hieroſolymitanus epiſcopus in cruce poſitus, filius Cleophæ, qui centum & viginti complevit annos. Hæc autem quæ dixi ſub hoc pontifice geſta ſunt, non autem ſub Cleto, ut Euſebius in tertio hiſtoriæ ſuæ libro oſtendit. Damaſus enim Cletum ab Anacleto patria & genere mortis differre oſtendit. Nam Cletus, natione Romanus, ſub Domitiano, Anacletus vero Athenienſis ſub Trajano principe moritur. Hic autem & memoriam patri compoſuit, & ſeorſum à plebe loca ubi martyres ſepelirentur aſſignavit: & ſacris ordinibus ſemel menſe Decembri habitis presbyteros quinque, diaconos tres, epiſcopos diverſis in locis ſex numero creavit: quo quidem ultimo ſupplicio perempto, vacat epiſcopatus diebus tredecim. Sedit autem annis novem, menſibus duobus, diebus decem.

EVARISTUS I. PONTIF. VI.

EVariſtus, natione græcus, patre Iudeo, nomine Iuda, ex Bethleem civitate, ad Trajani tempora pervenit, cujus principis ob ſingularem juſtitiam & humanitatem libenter mentionem facimus. Nam ubique terrarum ita ſe æqualem omnibus præbuit, ut uſque ad Juſtiniani tempora in creatione principum ſit acclamatum: Felicior ſit Auguſto, ac Trajano melior. Præterea vero tantæ comitatis & humanitatis fuit in viſendis ægrotis, ſalutandis amicis, celebrandiſque paſſim feſtis diebus, invitantiumque conviviis, ut ei tanta benignitas vitio daretur, unde dictum illud imperatore dignum prodiit: Talem privatis imperatorem eſſe oportere, quales ſibi privatos optat

habere. Honores autem, divitias, facultates, præmia, bene merentibus æque distribuit. Nulli quicquam injuriarum fecit augendi ærarii gratia. Immunitates civitatibus inopia laborantibus dedit. Fluminum trajectiones ac itinera periculosa tuto & saluberrimo opere composuit. Portum Anconitanum ducto præalto & lato muro ad cœrcendos maris fluctus munivit. Nihil in vita agens, nihil cogitans, quod ad communem utilitatem non pertineret. Hac tanta gloria belli domique parta, apud Seleuciam Isauriæ civitatem profluvio ventris periit, anno imperii ejus decimo octavo, mense sexto: cujus ossa Romam postea delata sunt, & in urbe sepulta urna aurea in foro, quod ipse struxit sub columna Cochlide, quam adhuc cernimus: cujusque altitudo centum & quadraginta pedum est. At Evaristus (ut Damasus ait) titulos in urbe Roma presbyteris divisit, & septem diaconos in ordinem redegit, qui custodirent episcopum prædicantem propter stylum veritatis. Idem constituit ne plebis in episcopum accusatio reciperetur. Ordinationes ter habuit mense Decembri, ac presbyteros sex, diaconos duos, episcopos per diversa loca numero quinque creavit. Hujus tempore Papias fuit Johannis auditor Hieropolitanus Episcopus, qui non tantum historiæ veterum discipulorum Domini, quantum voce Aristonis & senioris Johannis adhuc viventis delectatus est. Unde apparet ex ipsa nominum dinumeratione, cum omnium fere apostolorum mentionem fecisset, alium esse Johannem, qui inter apostolos locatur: alium seniorem Johannem, quem post Aristonem numerat, qui certe doctissimus est habitus: quemque etiam multi secuti ob doctrinam sunt, ut Irenæus, Apollinarius, Tertullianus, Victorinus Pictaviensis, Lactantius Firmianus. Quadratus quoque apostolorum discipulus, ecclesiam dei tum periclitantem fide & industria sua, quoad fieri potuit, sustentavit. Nam cum Hadrianus tum

tum Athenis hyemem agens, ſymmiſteſque Eleuſinæ omnibus pene ſacris initiatus, occaſionem ſæviendi in Chriſtianos dediſſet. Quadratus ipſe librum Hadriano porrexit de honeſtate religionis chriſtianæ compoſitum, plenum fidei & rationis. Idem fecit Ariſtides Athenienſis philoſophus ſub priſtino habitu Chriſti diſcipulus: volumen namque noſtri dogmatis rationem continens, eodem tempore, quo & Quadratus, Hadriano principi obtulit. His autem apologeticis libris factum eſt, ut Hadrianus injuſtum fore exiſtimans Chriſtianos indicta cauſa ubique occidi, Minutio Fundano Aſiæ proconſuli ſcripſerit, neminem occidendum, niſi de accuſatore & crimine conſtaret. Evariſtus autem (ut quidam tradunt) martyrio coronatur ultimo Trajani principis anno. Sed melius cenſent, qui ſub Hadriano, nondum in Chriſtianos placato, id ei contigiſſe ſcribunt. annis enim novem ſedit, menſibus decem, diebus duobus. Sepultus eſt autem Evariſtus in Vaticano apud Petri corpus VI. calendas Novembris. Vacat tum ſedes dies. XIX.

ALEXANDER I. PONTIF. VII.

ALexander, patria Romanus, patre Alexandro ex regione Capitetauri, juvenis ætate, moribus ſenior, uſque ad Ælii Hadriani tempora pervenit. Hadrianus enim conſobrinæ Trajani filius imperium accipiens, primo quidem Chriſtianis adverſatus eſt, poſtea (ut deinceps dicetur) cognita eorum religione & pietate, in eos admodum beneficus fuit. De populo Romano benemeritus, pater patriæ ſtatim appellatur: ejuſque uxor Auguſtæ nomen ſuſcepit. Utraque vero lingua eruditiſſimus, & leges multas compoſuit, & bibliothecam inſignem Athenis retulit, Plutarchi Cheronæi, Sixti, Agathoclis & Enomai

philosophi doctrina ac familiaritate delectatus. Atheniensibus autem leges petentibus, ex Draconis & Solonis sententia jura composuit. Idem quoque sacris Eleusinæ initiatus, multa Atheniensibus dona contulit, eorumque pontem restituit, quem Cephysus fluvius inundatus alluvione dissolverat: Fecit & Romæ sui nominis pontem, qui adhuc extat, & sepulchrum in Vaticano apud Tiberim, quo nunc pontifices pro arce utuntur: Tiburtinam quoque villam miro sumptu ædificavit, quæ quidem hodie Tibur vetus appellatur, in eaque provinciarum & locorum celeberrima nomina inscripta erant. Pelusium autem veniens, Pompeii tumulum magnificentius extruxit, murum duxit in Britannia octoginta millia passuum: qui barbaros Romanosque divideret: Septicio Claro prætorii sui tum præfecto, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro. At vero Alexander Romanus pontifex, primus ob memoriam passionis Christi in sacrificio addidit, *Qui pridie quam pateretur*, usque ad hanc clausulam, *hoc est corpus meum.* Instituit item, ut aqua, quam sanctam appellamus, sale admixta interpositis sacris orationibus, & in templis, & in cubiculis ad fugandos dæmones retineretur. Voluit quoque aquam admisceri vino in consecratione sanguinis & corporis Iesu Christi, quo significatur Christum ecclesiæ conjunctum esse. Oblationem quoque ex azymo, non autem ex fermentato, ut antea fieri mandavit: quia hoc modo purior ac potior haberetur, & Ebionitis hæreticis calumniandi occasio auferretur. Hujus vero temporibus fuit Agrippa, cognomento Castoris, qui Basilidis hæretici volumina in evangelium scripta, sua doctrina mirifice confutavit, Barrabam & Barthecab ejus prophetas conficta scilicet ad terrorem nomina, & Deum maximum ejusdem Abraxas deridens. Mortuus est autem ea tempestate Basilides, qua & Cotheabas dux Judaicæ factionis Christianos variis suppliciis persecutus est.

Hujus

Hujus vero atque Iudæorum omnium pertinaciam Hadrianus imperator ultima cæde perdomuit, præcepitque ne cui Iudæo facultas introeundi Hierosolymam daretur, Christianis tantummodo civitate permissa, quam mœnibus & ædificiis instaurans, de suo nomine Æliam appellavit. In eadem vero civitate Marcus, ex gentibus primus episcopus, constituitur, cessantibus his qui fuerant ex Iudæis. Hujus quoque pontificis tempore martyrium pro fide Christi Sapphira Antiochena, & Sabina Romana mulier passæ sunt, & Favorinus, Palæmon, Herodes Atheniensis, Marcus Byzantius rhetores insignes habentnr. At Alexander post ordinationes tres, quas habuit mense Decembri, quibus presbyteri quinque, diaconi tres, episcopi per diversa loca quinque creati sunt, martyrio coronatur cum Eventio, & Theodoro diaconis, sepeliturque in via Nomentana, ubi interfectus est septimo ab urbe milliario, V. nonas Maij. Sedit annis X. mensibus duobus. Vacavit autem sedes dies vigintiquinque.

SIXTUS I. PONTIF. VIII.

Sixtus natione Romanus, patre pastore: vel ut alii volunt, Helvidio, fuit Hadriani tempore, usque ad Verum & Anniculum consules. Quem quidem Hadrianum inter bonos principes numerandum censuimus. Liberalis enim, splendidus, magnificus, ac clemens fuit. Nam & servum in se gladio furentem medicis curandum tradidit, & ægros bis terve in diem invisit, & Alexandriam a Romanis eversam sua instauravit impensa: Romæ Pantheon restituit, ac munera aromatica populo dedit. Moriens hos versus fecisse dicitur:

Animula, vagula, blandula,
Hospes, comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula?
Nec ut soles dabis jocos.

Moritur autem morbo intercutaneo XXII imperii sui anno, ac sepelitur Puteolis in villa Ciceroniana. Sixtus autem rei divinæ (ut par erat) curam gerens, constituit, ne à quoquam nisi à ministris sacrorum mysteria & vasa sacra tangerentur, maxime vero à fœminis: neve, quod sacerdotes corporale vocant, ex alio quam ex lineo panno, & quidem purissimo fieret. Idem censuit, ne episcopi ad sedem apostolicam vocati, redeuntes à suis reciperentur, nisi secum deferrent litteras pontificis plebem salutantis. In celebratione vero mandavit, ut Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth cantaretur. Nuda primo hæc erant, & omnia simpliciter tractabantur. Petrus enim ubi consecraverat, oratione Pater noster usus est. Auxit hæc mysteria Iacobus episcopus Hierosolymitanus: auxit & Basilius, auxere & alii. Nam Celestinus missæ introitum dedit, Gregorius Kyrie eleyson, Gloria in excelsis Deo Telesphorus, collationes Gelasius primus, epistolam & evangelium Hieronymus, Alleluia vero sumptum est ex ecclęsia Hierosolymitana, Symbolum in concilio Niceno: Mortuorum autem commemorationem Pelagius invenit. Thus Leo tertius, Osculum pacis Innocentius primus. Ut caneretur Agnus Dei, Sergius pontifex instituit. Cum vero Sixti temporibus propter frequentes cædes pauci reperirentur, qui nomen Christi profiteri auderent, & Galli Christiani præsulem sibi deposcerent, eò Peregrinum, Romanum civem misit, qui confirmatis in fide Gallis, Romam rediens ultimo supplicio afficitur in via Appia, eo

loci

loci ubi Christus discedenti Petro apparuit. Ejus corpus in Vaticanum per fideles delatum, apud sepulchrum Petri reconditur. Aquila quoque Judæus, natione Ponticus, cum Priscilla uxore edicto Claudii discedens, usque ad hæc tempora (ut nonnulli ajunt) supervixit, secundus Mosaicæ legis interpres, post illos LXX. qui Philadelphi temporibus fuere. At vero Sixtus ubi ordinationes ter mense Decembri habuisset, quibus presbyteros XI. diacones undecim, episcopos per diversa loca IV. creavit, martyrio coronatur, & in Vaticano apud Petrum sepelitur. Sedit autem annis decem, mensibus tribus, diebus viginti unum. Vacat tum sedes biduo tantum.

TELESPHORUS I. PONT. IX.

TElesphorus, natione græcus, ex patre anachoreta, Antonini Pii temporibus fuit, cujus quidem imperatoris paternum genus è Gallia Cisalpina originem habuit. Imperavit autem cum filiis, Aurelio & Lucio annis II. ac viginti, mensibus tribus, tanta cum modestia & benignitate, ut merito Pii cognomentum adeptus sit, ac pater patriæ appellatus. Nulli enim unquam, tum privatim, tum publice, acerbus fuit; aut in redimendis pecuniis, aut exactione tributi, quod quidem ita remisit, ut cautionibus incensis omnium debita relaxaret. Quid plura de hoc principe dicam? Qui religione, pietate, gratia, humanitate, clementia, justitia, modestia cum Numa Pompilio bonorum omnium sententia comparari potest. Is præterea, cum Tiberis inundatione plurima Romæ vexasset ædificia, tum privata, tum publica, sua impensa cives in restituenda urbe liberalissime juvit. Tarracinensem quoque & Cajetanum portum miris operibus, ut nunc etiam apparet, restituit. Ejus quoque impensa erectam esse columnam illam cochleam puta-

putarim, à qua urbis celeberrima regio nomen accepit. Thelesphorus autem, quem diximus Sixto successisse, constituit ut septem hebdomadibus ante pascha jejunium observaretur, utque in natali Iesu Christi nocte tres missæ celebrarentur: Prima in dimidio noctis, quo Christus in Bethleem nascitur: secunda illucescente aurora, quando à pastoribus cognitus est: tertia eadem hora diei, qua nobis dies redemptionis & veritatis illuxit, cum omni reliquo tempore ante horam tertiam celebrare interdictum esset, qua hora Dominus noster in crucem ponitur, ut Marcus ait. Constituit item ut ante sacrificium hymnus ille caneretur, Gloria in excelsis Deo. Hujus temporibus multum elaboravit pro fide Christi Iustinus Philosophus ex Neapoli urbe Palæstinæ, qui & Antonino Pio, principi ac filiis ejus librum dedit contra gentes scriptum; & dialogum contra Tryphonem principem Iudæorum habuit. Invectus est & in Marcjonem, qui Cerdonis dogma secutus, alterum justum Dominum asseruit, tanquam duo contraria principia creationis & bonitatis. Impugnavit & Crescentem Cynicum, ut gulosum, mortis timidum, luxuriæque ac libidinum appetentissimum, Christique blasphemum: cujus insidiis ad extremum circumventus, pro dignitate Christiani nominis sangninem fudit. Hunc autem Justini hostem non Philosophum fuisse, sed Philopompum, id est amatorem arrogantiæ scribit Eusebius. Eodem quoque tempore invaluisse Valentinianam hæresim constat. Hi quidem, Valentini cujusdam Platonici sectatores, dicebant, Christum de corpore virginis nil sumpsisse, sed per eam, tanquam per fistulam quamdam, purum transiisse. Photinus autem tum Lugdunensis Episcopus, vir certe singularis virtutis & doctrinæ (ut ait Isidorus) jam nonagenarius martyrii coronam constanti animo perpessus est. At vero Thelesphorus cum ordinationes quatuor mense Decembri habuisset,
crea-

creaſſetque Presbyteros quindecim, Diaconos octo, Epiſcopos tredecim, Martyrium ſubiens, apud beati Petri corpus in Vaticano ſepelitur. Sedit annis undecim, menſibus tribus, diebus XXII. Vacat tum ſedes dies ſeptem.

HIGINUS I. PONTIF. X.

Higinus natione Græcus, patria Athenienſis, patre Philoſopho, Antonino Pio imperante, Theleſphoro ſucceſſit. Addere vero aliquid etiam de laudibus Pii, antequam ad Higinum veniam, hominis virtus me cogit. Qui adeo moderatæ gloriæ fuit in re militari, ut defendere magis provincias, quam augere ſtuderet: utque hanc Scipionis ſententiam ſæpius uſurparet ac diceret: Malle ſe unum civem ſervare, quam mille hoſtes occidere, contra Domitiani inſtitutum, qui populi Romani exercitum hoſtibus objiciebat, quo rarior in patriam reverteretur, adeo multitudinem oderat, & reformidabat ob ejus ſævitiam. Tantæ autem juſtitiæ Pius fuit, ut multi reges, multæque nationes, poſitis ejus juſſu armis, ad hominem controverſias ſuas liteſque deferrent, ejuſdemque ſententiæ ſtatim parerent. Ob hæc autem merita, quæ maxima ſunt, populus Romanus & Flaminem, & Circenſes, & templum, & ſodales Antonianos, lachrymantibus omnibus, conſtituit. At Higinus urbis Romæ Epiſcopus tum maxime clerum prudenter in ordinem redegit, gradus diſtribuit, inſtituitque ne templa ſine celebratione dedicarentur neve augerentur diminuerenturque ſine arbitratu Metropolitani vel Epiſcopi. Vetuit item, ne tigna reliquave materies ad ædificanda templa congeſta, in prophanos uſus converterentur, poſſe tamen ad ſtructuram alterius templi vel cœnobii concedente Epiſcopo, transferri. Voluit item, unum ſaltem patrimum, unamve matrimam

baptismo interesse: Sic enim eos appellant, qui infantes tenent dum baptizantur, licet revera patrimus & matrima aliud significent. Est enim patrimus (teste Festo) qui cum pater sit, patrem adhuc habeat: idem de matrima dicendum est. Instituit prætera, ne metropolitanus Episcopum Provinciæ suæ alicujus criminis reum faceret & damnaret, nisi prius à Provincialibus Episcopis causa discussa & cognita fuisset. Sunt tamen qui hoc postremum Pelagio Pontifici ascribant. Hujus quoque tempore fuit & Polycarpus Johannis Apostoli Discipulus, Smyrnæus Episcopus ab eo creatus, ac totius Asiæ religione & doctrina tum facile Princeps. Is autem Romam veniens, plurimos fidelium, Marcionis & Valentini falsa persuasione deceptos, ad fidem reduxit. Cum autem Marcion forte huic obviam factus, diceret, mene cognoscis? Respondit: cognosco quidem primogenitum diaboli. Negabat enim patrem Christi Deum esse creatorem, qui per filium mundum fecerat. Postea vero imperante M. Antonino & L. Aurelio Commodo, quarta post Neronem persecutione, Smyrnæ sedente proconsule, igne crematus est. Melito quoque Asianus Sardensis Episcopus, Frontonisque oratoris Discipulus, librum, de doctrina Christiana, M. Antonino tradidit. Hujus ingenium Tertullianus mirum in modum laudat: dicitque, à plerisque nostrorum Prophetam habitum esse. Scripsit & Theophilus, Antiochensis ecclesiæ Episcopus, librum contra Marcionem, imperante M. Antonino: Scripsit & librum contra Hermogenis hæresim, qui materiam non naturam introducens, Deo, non autem naturæ eandem comparavit, materiam elementorum & Deum appellans. Higinus autem bene de ecclesia Dei meritus, cum ordinationes ter Decembri mense habuisset, creassetque presbyteros quindecim, Diaconos quinque, Episcopos sex, moritur, & apud beati Petri corpus in Vaticano sepelitur, tertio Idus Januarii.

rii. Sedit annos quatuor, menses tres, dies quatuor. Sedes autem quadriduo tum vacat.

PIUS I. PONTIF. XI.

PIus, natione Italus, patria Aquileiensis, patre Ruffino, M. Antonini Veri tempora attigit, qui tum unà cum L. Aurelio Commodo fratre annis decem & novem imperium æquo jure administravit. Bellum autem contra Parthos simul susceptum, admirabili virtute & felicitate gesserunt, de hostibusque triumpharunt Verum non ita multo post apoplexiæ morbo è medio sublato Commodo fratre, Antoninus solus imperium obtinet: quem certe ob ejus præstantem in omni genere virtutis animum, mirari facilius quam laudare licet. Hic enim & quia à teneris annis ejusdem animi, ejusdemque vultus in quavis fortuna semper est habitus: & quia benignitas naturæ cum doctrina, à Collatino Frontone oratore habita, in eodem viro certabat, ab omnibus Philosophus merito appellatus est Platonis sententia, quam semper (Capitolino teste) in ore habuit sæpius repetita: tum demum florere civitates, si aut philosophi imperarent, aut imperantes philosopharentur. Adeo autem doctrinæ avidus fuit, ut imperator etiam Apollonium philosophum & Sextum Plutarchi nepotem legentem audierit. Frontonis quoque præceptoris statuam honoris causa in senatu collocavit. Hoc tempore Pius pontifex consuetudinem, & quidem magnam, cum Hermete habuit, qui librum scripsit titulo pastoris insignitum. Quo quidem in libro angelus pastoris personam induens ei mandat, ut omnibus persuadeat pascha die dominico celebrari: quod etiam fecit. Constituit item Pius, ne hæreticus quispiam ex Judæorum hæresi susciperetur & baptizaretur. Rogatu primo Praxedis sanctissimæ fœminæ thermas Novati in vico patricii in

honorem sororis suæ divæ Pudentianæ dedicavit, multaque dona huic templo obtulit, ac sæpius eodem in loco sacrificium Deo præstitit. Ubi & fontem baptismi constituit, ac benedicens consecravit, multosque venientes ad fidem in nomine Trinitatis baptizavit. Illis quoque pœnam constituit, qui negligentes sunt in attrectando Christi sanguine & corpore. Pœnitentiam (inquit) agant quadraginta diebus, quorum negligentia in terram aliquid deciderit, si super altare, tribus diebus: si super linteum quatuor: si in aliud linteum, novem diebus. Ubicunque deciderit, si recipi potest lambatur: sin secus, aut lavetur, aut radatur: lotum & rasum, aut comburatur, aut in sacrarium reponatur. Hujus tempore in pretio est habitus Apollinarius Asiæ Hierapolitanus Episcopus, qui insigne volumen de fide Christi M. Antonino secundo tradidit. Scripsit & in Cataphrygas, qui tunc etiam cum Priscilla & Maximilla insaniebant, vaticinantes, incipiente tamen Montano, quorum omnium hæc erat opinio, adventum spiritus sancti non in Apostolis, sed in se traditum fuisse. Illis quoque temporibus laudabatur & Tatianus vir doctissimus, quamdiu ab opinione Justini Martyris præceptoris sui non discessit. Nam postea inflatus opinione sui novam hæresim condidit, quam postea Severus auxit, unde Severiani appellati. Hi vinum non bibunt, carnes fastidiunt, & vetus testamentum ac resurrectionem non recipiunt. Præterea vero Philippus Cretensis Episcopus præclarum contra Marcionem librum hoc tempore edidit. Nam (sicuti dixi) Marcionistæ Cerdonis dogma sequebantur. Scripsit & Musanus librum contra quosdam, qui ad Eucratitiarum hæresim declinabant: horum quidem opinio cum Severianis convenit. Omnem enim coitum spurcum putabant, ciboſque damnabant, quos Deus generi humano proposuisset. At vero Pius ubi in ordinationibus suis, quæ quinque fuere, mense decembri presbyteros decem & novem, Diaconos unum

& vinginti, Episcopos decem creasset, moritur & apud beati Petri corpus in Vaticano sepelitur, quinto idus Julii. Sedit vero annis uudecim, mensibus quatuor, diebus tribus. Vacavit tum sedes dies tredecim.

ANICETUS I. PONTIF. XII.

ANicetus, natione Syrus, patre Johanne de Vicomurco: vel (ut Damaso placet) Humisia, ejusdem Antonini Veri tempore fuit, de quo in Pio diximus, quem quidem Antoninum Philosophia nequaquam à rebus in bello gerendis retardavit. Nam Germanos, Marcomannos, Squados, Sarmatas ingenti virtute & felicitate unà cum filio Commodo Antonino superavit, ac Triumphum egit. Iturus autem ad hoc bellum, cum non haberet unde stipendia militibus præberet, exhausto ærario, omnem imperatoriam supellectilem, omnemque ornatum uxoris in foro Trajani hastæ subjecit. Verum cum postea superato hoste in patriam rediisset, emptoribus pretia restituit. Nemini tamen molestus fuit, qui reddere empta noluisset: parta victoria in omnes de republ. meritos liberalis fuit. Tributa quibusdam Provinciis remisit. Fiscalium titulorum monumenta in foro congesta cremari jussit. Leges severiores novis constitutionibus temperavit. His rebus gestis factum est, ut ab omnibus ita diligeretur amareturque, ut sacrilegi nomen incurreret, qui ejus imaginem domi non habuisset. Anicetus autem Ecclesiæ Romanæ consulens, ne moribus petulantium quorundam labefactaretur, instituit, ne clericus ullo modo comam nutriret, secundum Apostoli præceptum: neve Episcopus consecrari posset à paucioribus, quam à tribus ejusdem ordinis viris, quod postea Nicena Synodus confirmavit. Ubi vero metropolitanus consecrandus est, omnes Provinciales interesse debent. Statuit præterea (ut Ptolemæus ait) ne

ne Episcopus crimen metropolitani sui ad alium quàm ad primatem, aut ad sedem Apostolicam deferret, quod & dicta Synodus, & authoritas summorum pontificum deinceps confirmavit. Ejusdem etiam institutum fuit, ne Archiepiscopi nisi ex singulari titulo primates nominarentur. Hi autem meritò Patriarchæ vocantur, cæteri autem Archiepiscopi nominentur: vel (ut quidam volunt) metropolitani. Hujus temporibus Egesippus laudator fidei nostræ fuisse dicitur, qui omnem à passione Domini usque ad suam ætatem Ecclasiasticorum operum texuit historiam, sermone simplici: ut quorum vitam quam diligentissime observavit, eorum quoque dicendi genus imitaretur. Affirmat autem se Romam Aniceti tempore, decimi post Petrum Episcopi pervenisse, ac perseverasse usque ad Eleutherium, qui Aniceti quondam Diaconus fuerat. Multa vero in idololatras scripsit, quod tumulos mortuis templaque facerent, ut Hadrianus qui in honorem Antinoi servi, quem in deliciis habuerat, gymniacum Agona constituit apud Antinoum civitatem, quam de nomine ipsius conditam vocavit, ac Prophetas in templo statuit. Sunt qui & Dionysium hujus ætate fuisse dicant. Variantur hoc loco tempora, cum alii Pium, alii Anicetum præponant. Variantur & historiæ. Utcumque sit, in tam remota historia, tantaque majorum negligentia, satius erit, res ipsas paulo ante vel post gestas aliqua ex parte attingere, quam eas omnino prætermittere. Anicetus autem ubi ex ordinationibus quinque, quas mense Decembri habuit, presbyteros novemdecim, Diaconos quatuor, Episcopos novem creasset, Martyrio coronatus, ac sepultus est in Calisti cœmiterio via Appia. XV. Calend. Maii. Sedit annos undecim, menses quatuor, dies tres. Sedes vero dies septemdecim post ejus mortem vacat.

SOTER I. PONTIF. XIII.

Soter, natione Campanus, patria Fundanus, ex patre Concordio, L Antonino Commodo imperante fuit. Hic enim omnibus incommodus, ut Lampridus ait, nil commune cum parte habuit, nisi quod & ipse contra Germanos adjuvantibus Christianis militibus feliciter pugnavit. In eo bello cum exercitus Commodi penuria aquæ laboraret, ferunt precibus Christianorum militum aquam divinitus è cælo missam, pluraque fulmina in Germanos & Sarmatas cecidisse, quod etiam imperator ipse accidisse literis suis testatus est. Ceterum ad urbem rediens in omnia luxuriæ & obscœnitatis dedecora prolabitur, nihil virtutis & pietatis habens. Gladiatoriis quoque armis in ludo Neronem imitatus depugnavit. In amphiteatro feris sese frequenter objecit. Plurimos quoque senatores interfecit, & eos maxime quos nobilitate industriaque excellere animadvertit. Soter autem à tantis malis animum ad rem divinam convertens, instituit, ne monacha ulla pallam attrectaret, neve thus in acerram poneret dum sacrificia fierent. Ejus extat epistola hac de re scripta ad episcopos Italiæ. Instituit item, ne legitima haberetur uxor, nisi sacerdos ex instituto benedixisset, & quam parentes solenni pompa, more Christiano, marito collocassent: quamque etiam paranymphæ de more custodivissent. Hoc autem constituit multa pericula rejiciens, quæ in novas nuptias cadere solent, ex præstigiis & magicis artibus quorundam improborum. Gratianus tamen hoc decretum Evaristo ascribit. Utri vero sit attribuendum, legentes dijudicent. Non enim multum refert, illine, an huic attribuatur. Soteris temporibus fuisse Dionysium Corinthiorum episcopum scribit Eusebius, qui tantæ eloquentiæ

tiæ & industriæ fuit, ut non solum suæ civitatis & provinciæ populos, verum etiam aliarum urbium ac provinciarum episcopos suis epistolis erudiret. Instructus enim Pauli apostoli doctrina, facillime potuit sanctitate & eruditione alios in officio continere. Multa & Theodotion genere Asianus Tatiani discipulus ad laudem religionis nostræ tum scripsit. Maxime vero Apellem hæreticum scriptis suis percommode irridet, quod Deum quem coleret ignorare se diceret. Affirmabat enim Christum non Deum in veritate, sed hominem in phantasia, apparuisse. Non desunt qui dicant Cataphrygarum hæresim hoc tempore ortam autore Montano. Clemens præterea Alexandrinæ ecclesiæ presbyter multa conscripsit, è quibus illa sunt, Stromatum, id est, varietatum libri octo, Hypotyposeon, id est, informationum libri totidem, contra gentes unus. Hujus autem discipulum Originem fuisse constat. Hujus quoque ætati & Pinytum Cretensem virum eloquentissimum, & Oppianum, qui halieutica scripsit, poetam insignem, & Herodianum grammaticum quidam ascribunt. Soter autem, ubi per ordinationes quinque, mense Decembri habitas, presbyteros octo, diaconos novem, episcopos undecim creasset, moritur, ac sepelitur via Appia in cœmiterio Calisti. Sedit annos novem, menses tres, dies unum & viginti. Vacat tum sedes dies totidem.

ELEUTHERIUS I. PONT. XIIII.

Eleutherius, natione Græcus, patria Nicopolitanus, patre Abundio, temporibus L. Antonini Commodi fuit, cujus flagitiosæ vitæ urbs ipsa pœnam tulit Nam Capitolium fulmine ictum una cum egregia illa Bibliotheca, majorum cura parata, concrematur. Aedes quoque in proximo sitæ eandem calami-

lamitatem sensere. Exortum est deinde aliud incendium, quó & ædes Vestæ, & palatium bonaque urbis pars exusta est, ac solo æquata. Tantæ præterea temeritatis fuit, ut & suæ imaginis caput colosso permagno & egregió, priore detracto, imponi jusserit, & mensem Decembrem ad imitationem Augusti Cæsaris, Commodum appellari voluerit, quæ omnia post mortem ejus abrogata sunt, ipseque mortuus, etiam humani generis hostis adjudicatus, adeo ejus vita, flagitiis contaminata omnibus erat odio. Strangulatus in domo Vestalium duodecimo imperii sui anno, & mense septimo è medio sublatus est. Eleutherius autem quem diximus Soteri successisse, inito pontificatu statim epistolam accepit à Lucio rege Britanno, qua rogabatur ut se ac suos in Christianorum numerum reciperet. Quare Fugatium & Damianum, viros optimos, eo misit, qui regem ipsum ac populum baptizarent. Erant tum in Britannia pontifices quinque & viginti, quos Flamines vocabant. Inter hos autem tres archiflamines habebantur, quorum in loco archiepiscopi tres constituti sunt, ut Ptolomæus ait. Protoflaminum vero loco primitiva ecclesia patriarchas instituit. Idem etiam statuit, ne quis ob superstitionem cibi genus ullum respueret, quo humana consuetudo vesceretur. Noluit præterea quempiam de gradu suo dejici, nisi accusatus reus criminis convinceretur, exemplo Salvatoris, qui errorem Iudæ, licet rei, nondum tamen convicti, ita æquo animo tulit, ut quicquid interim egisset, pro dignitate apostolatus ratum firmumque manserit. Prohibuit etiam, ne absente eo quem accusator reum facit, ulla in causa decerneretur, quam quidem sententiam & Damasus pontifex, & jus pontificum postea confirmavit. Hujus autem pontificatu & ecclesiis pax data est ac quies, & nomen Christianum per omnem terram mirum in modum auctum, Romæ potissimum, ubi multi ex nobilitate Romana cum conjugibus & li-

beris

beris in fidem recepti, baptismi charactere notati sunt. Solus vero Apollonius, orator insignis, martyrium tum passus est, habita prius oratione de laudibus christianæ fidei, quod illis temporibus capitale habebatur. Mortuo Apollonio multæ hæreses invaluere: Marcionis quippe secta varie divisa est. Alii enim unum principium fatebantur: alii duo: alii tria: & tres naturas confirmantes, fidem Prophetis abrogabant. Florinus quoque & Blasco nova contra veritatem machinabantur figmenta. Deum creasse mala, contra illud, Deus omnia bona fecit. Contra hos sensere Quolitiani, affirmantes, Deum non creasse mala, contra id quod scriptum est: ego sum Deus creans malum. Sunt qui dicant & Galenum Pergamenum medicum insignem, & Iulianum legumlatorem, & Frontonem rhetorem his temporibus fuisse, quod ego in tanta perturbatione temporum & Historiæ, nec affirmo nec refello. De Modesto vero & Bardesane affirmare ausim: quorum alter in Marcionem scripsit, alter vero in Valentinum. Nam cujus primum sectator fuerat, ejus postea confutator factus est. Hunc Hieronymms concitatissimum in dicendo fuisse affirmat, cum ejus scripta ex Syra lingua in græcam conversa vidisset: & si, inquit, tanta vis est in interpretatione, quantum putabimus esse in sermone proprio? Eleutherius autem ubi ex tribus ordinationibus mense Decembri habitis, presbyteros duodecim, Diaconos octo, Episcopos quindecim creasset, moritur, & apud beati Petri corpus sepelitur septimo calendas Junii. Sedit autem annos quindecim, menses tres, dies duos. Vacat tum sedes dies quinque.

VICTOR I. PONTIF. XV.

VIctorem natione Aphrum, patre Felice fuisse, Ælii Pertinacis tempore crediderim, qui quidem Ælius

Ælius cum grandis natu esset (septuagesimum enim agebat annum) ex præfecto urbis, quem Magistratum tum gerebat, senatusconsulto imperator creatur. Rogatus deinde, ut & uxorem Augustam faceret, & filium Cæsarem appellaret, id facere recusavit, testatus sufficere, quod ipse imperaret invitus. At vero quoniam in imperatore nihil avaritia turpius est, cum illiberalis ac sordidus haberetur, quod dimidiatas lactucas & cardos convivis apponeret, nemine contradicente, à Juliano jurisperito in palatio occiditur, imperii sui mense sexto. Hic est ille Julianus qui perpetuum edictum composuit, quique septimo mense posteaquam imperare cœperat, apud pontem Milvium victus à Severo civili bello, interfectus est. At Victor Pontifex reipubl. Christianæ, ut par erat, curam gerens, constituit, ut Pascha Dominico die celebraretur ex Eleutherii sententia (ut Damasus ait) à XIV Luna primi mensis usque in XXI. Cujus decretis obtemperans Theophilus Palæstinæ urbis Episcopus, contra eos scripsit qui XIV Luna cum Iudæis Pascha celebrabant. In hanc vero opinionem invectus est Polycrates Ephesiorum Episcopus, qui ex vetere consuetudine XIV Luna cum Judæis Pascha celebrabat. Se enim Apostoli Johannis, & veterum autoritatem secutum ostendit: Nos (inquit) inviolabilem celebramus diem, neque addentes quicquam, nec diminuentes. Hanc vero opinionem secutus est Philippus Hierapoli mortuus: Hanc Iohannes, qui supra pectus Domini recubuit, & Pontifex ejus fuit, auream laminam in fronte portans: Hanc Polycarpus, Thraseas, Melito, & Narcissus Hierosolymitanæ ecclesiæ Episcopus. Idem quoque Victor decrevit, ut in quavis aqua baptismum petentes baptizarentur, si necessitas instaret: hanc ob rem quidam existimant Concilium in Palæstina habitum esse, cui Theophilus, Irenæus, Narcissus, Polycarpus, Bacchylus, Asianæ Provinciæ insignes Episcopi interfuere. Res tamen inte-

integra in Nicenum Concilium translata, in quo etiam constitutum est, ut pascha post quartam decimam lunam celebraretur, ne Iudæos imitari videremur. Fuere hujus Pontificis tempore multi doctissimi viri. Nam & Appion tum Hexaemeron fecit, & Paulus Samosatenus, una cum Theodoto Coriario, existimavit Salvatorem purum hominem fuisse, & Sextus de resurrectione conscripsit, & Arabianus opuscula edidit ad Christianam doctrinam pertinentia. Iudas quoque christoriographiam superiorum temporum usque ad decimum Severi annum conscripsit, in qua tamen erroris arguitur, quod adventum Antichristi suis temporibus futurum dixerit, in quem errorem ideo incurrisse putamus, quod & vitia hominum & crudelitatem eo pervenisse cernebat, ut diutius tolerari humanum genus à Deo non posset, quæ res & Lactantium postea & Augustinum fefellit. Victor autem compositis etiam quibusdam de religione voluminibus moritur, & apud beatum Petrum in Vaticano sepelitur: cujus diem festum quinto calendas Augusti celebramus. Sedit autem annis decem, mensibus tribus, diebus decem. At sedes dies XII. tum vacat.

SEPHERINUS I. PONTIF. XVI.

SEpherinus, natione Romanus, ex patre Abundio, Severi temporibus fuit, qui genere Apher, ex oppido Lepti, una cum imperio, cognomentum Pertinacis à Iuliano cæso accepit. Is enim fisci procurator, mox tribunus militaris per gradus alios usque ad imperium pervenit. Parcus admodum, natura sævus. multis bellis lacessitus fortissime quidem rempubl. licet laboriosissime gubernavit. Ad bellicam gloriam, laudem quoque literarum addidit: Philosophiæ admodum studiosus. Foris Parthos & Adiabenos superat.

at. Arabas autem interiores ita cæcidit, ut regionem orem Provinciam Romanam faceret. Hanc ob rem triumphans, ut in ejus arcu sub capitolio posito adhuc apparet, Parthicus, Arabicus, Adiabenicus, cognominatur. Ædificiis præterea publicis urbem exornavit. Nam & thermas Severianas & Septizonium extruxit non longe à circo maximo Palatinum inter & Cælium montem. Paulum autem abfuit, quin, Pauli secundi Pontificis jussu, lapicidæ quidam superioribus annis eam partem Septizonii, quæ adhuc extat, demolirentur. At Zephirinus Pontifex rei divinæ magis quam humanæ intentus, constituit, ut astantibus clericis & laicis fidelibus, & Levita & sacerdos ordinaretur, quod postea in Chalcedoniensi Concilio confirmatum est. Statuit item ut consecratio divini sanguinis in vitreo vase, non autem in ligneo, ut antea, fieret. Hæc quoque institutio sequentibus temporibus immutata est. Vetitum enim est, ut neque in ligno fieret propter raritatem, qua sacramentum imbibitur, neque in vitro propter fragilitatem, neque ex metallo ob tetrum saporem, quem inde concipit, sed fieri voluere ex auro argentove aut ex stanno, ut in Triburensi & Remensi Concilio scriptum apparet. Idem præterea instituit, ut omnes Christiani, annos pubertatis attingentes, singulis annis in solenni die paschæ publice communicarent. Quod quidem institutum Innocentius tertius deinceps non ad communionem solum, verum etiam ad confessionem delictorum traduxit. Mandavit item, ne Episcopus, vel à Patriarcha, vel à primate vel à metropolitano suo in judicium vocatus, sine autoritate Apostolica damnaretur. Voluit postremo, presbyteros omnes adesse celebrante Episcopo, quod etiam (ut dictum est) Evaristo placuit. Hujus autem temporibus fuere & Heraclitus, qui in Apostolum commentarios scripsit, & Maximus qui famosam quæstionem insigni volumine discussit, & Candidus qui Hexaemeron composuit, & Orige-

Origenes qui decimo Severi Pertinacis anno, persecutione in Christianos mota, Leonida patre interempto, quem ipse adolescens ad Martyrium adhortatus est, cum sex fratribus & matre vidua pauper relinquitur, redactis in fiscum paternis bonis, quod Christum verum Deum profiterentur, unde Grammatica sibi ac suis victum quæsivit. Discipulum autem Plutarchum habuit, qui postea martyrio coronatus est. Totus deinde ad religionem conversus, catechizandi, hoc est prædicandi officium habuit. Tanti autem ingenii fuit, ut nulla eum lingua, nulla literatura latuerit. Mira utebatur continentia in cibo & potu, abstinentia in rebus alienis. Nam & paupertatem Christi imitatus est, & multis annis nudis ambulavit pedibus: illud quoque quod in Evangelio dicitur, secutus est, etsi puerile habetur, quia sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum Dei. Hujus virtutem plerique imitati, Martyrium pro fide Christi æquo animo passi sunt: maxime vero Potamiena mulier, calida pice in caput ejus fusa. Zephyrinus autem cum ex ordinationibus quatuor, mense Decembri habitis, Presbyteros tredecim, Diaconos septem, Episcopos tredecim creasset, moritur Severi tempore: at in via Appia non longe à cœmiterio Calisti sepelitur septimo calendas Septembris. Sedit autem annos octo, menses septem, dies decem, vacat tum sedes dies sex.

CALISTUS I. PONTIF. XVII.

Calistus, natione Romanus, patre Domicio, ex regione urbis Ravennatum, usque ad Severi tempora pervenit, cujus cum animo fortuna mutata est. Nam ubi quintus à Nerone persecutionem in Christianos movet, continuo variis periculis & bellis distrahitur: hinc à Pescennio Nigro, qui magnos in Syria motus concitaverat: hinc à Clodio Albino, quem

quem tamen in Gallia non incruento prælio superavit. Inde vero in Britanniam profectus, deficientibus fere sociis omnibus, variis casibus afflictatus, apud Eboracum Galliæ moritur, anno imperii sui decimo septimo, duobus filiis relictis, Bassiano & Geta: quorum Geta hostis publicus judicatus est ac interfectus, cum ob vitam ejus omnibus probris contaminatam, tum vel maxime, quia Papinianum juris civilis alterum asylum sua manu necaverat. At Bassianus, sumpto à senatu Antonini nomine, imperio potitus est: ac Caracallæ cognomentum accepit, à genere vestis, quam populo dono dedit. Is autem patre asperior, & omnium libidine intemperantior, nullum genus facinoris in vita prætermisit. Nam & fratrem Getam occidisse putatur, licet Geticum triumphum ejus nomine duxerit, & novercam suam in uxorem duxit. Nihil egregium de se reliquit præter thermas Antonianas, quas ipse inchoavit, & Alexander perfecit: munivit & viam novam. Eos præterea capitali pœna affecit, qui remedia quartanis ac tertianis collo gestarent. Damnati præterea ab eo sunt, qui ad statuas minxissent. Hic postremo dum bellum in Parthos movet, inter Edessam & Carras ab hostibus circumventus, occiditur, septimo imperii sui anno, dum levandæ vesicæ causa ex equo descendisset. Calistus autem pontifex in tanta rerum perturbatione tamque sceleratis imperatoribus, nequaquam ab instituto suo discedens, constituit, ut ter in anno jejunaretur die sabbati, præsertim frumenti, vini & olei gratia, secundum Prophetam, videlicet quarto mense, septimo & decimo inchoando annum Hebræorum more. Verum postea mutata sententia id in quatuor anni tempora transtulit, in vernale scilicet, æstivale, autumnale & hyemale, quibus temporibus deinceps ratio sacrorum ordinum habita est, cum antea id quidem tantummodo Decembri mense fieri consuevisset. Idem quoque instituit, ne clerico-

rum

rum delatores & accusatores vel infames, vel suspecti, vel inimici, in accusationibus & judiciis reciperentur. Eos vero hæreticos putavit, qui arbitrantur sacerdotes post crimen admissum, etiamsi dignam pœnitentiam subiissent, ad pristinos honores redire non posse. Hunc ædificasse basilicam in transtiberina regione in honorem beatæ virginis, Damasus scribit. Non tamen crediderim hanc illam esse, quam hodie tam celebrem & amplam cernimus, cum ea tempestate ob crebras persecutiones occulta essent omnia, & sacella potius, atque eadem abdita, & plerunque subterranea, quam apertis in locis ac publicis fierent. Cœmiterium quoque de suo nomine condidit via Appia, eo loci ubi multorum Martyrum cineres antea repositi fuerant. Unde mirum cuipiam videri non debet, si prius multos eisdem in locis sepultos diximus, cum nomen illud postea à notiore persona traxerit. Invisi ego hæc loca cum amicis quibusdam religionis causa. Visuntur adhuc cineres & ossa Martyrum, visuntur sacella, ubi privatim sacrificia fierent, quæ publice quorundam imperatorum edicto exhiberi Deo non poterant. Hujus temporibus fuit Tertullianus Apher, centurionis proconsularis filius, quem Hieronymus primum post Victorem & Apollonium inter doctos Latinos commemorat. Acris enim ingenii fuit, multa volumina scripsit. Vidi ego, Hieronymus inquit, Paulum quendam Concordiæ, quod oppidum Italiæ est, qui se beati Cypriani notarium, cum ipse admodum adolescens esset Romæ vidisse, diceret, referretque Cyprianum nunquam absque Tertulliani lectione unam diem præteriisse. Is vero cum usque ad mediam ætatem presbyter mansisset, invidia deinceps & contumeliis clericorum Romanæ urbis ad Montani doctrinam lapsus, contra ecclesiam volumina composuit, maxime vero de pudicitia, de monogamia, de jejuniis. Scripsit & contra Apollonium libros sex. Eisdem quoque temporibus multa præ-

præclare gessit Origenes. Nam & Hebioneorum hæresim impugnavit: qui & Christum ex Joseph & Maria natum purum esse hominem dicebant, & legem judaico ritu servandam prædicabant. Hoc idem & Symmachus sentiebat. Traduxit etiam sua doctrina ad veram fidem Ambrosium quendam Valentiniani dogmatis (ut ait Eusebius) imitatorem: vel (ut Hieronymo placet) Marcioniten, cui protheochristo presbytero liber Origenis de Martyrio inscribitur. Hunc quidem etsi hostem sibi Porphyrius desumpserit, Christiani nominis acerrimus persecutor, ita tamen interdum laudat, ut nunc doctissimum, nunc Philosophorum Principem vocet: & cum dicat eum omnia Platonis secreta consecutum, carpit tamen quod religioni christianæ se addixerit. Scripsisse Origenem ad sex millia volumina librorum, Hieronymus ipse refert. Erravit tamen (ut eidem & Augustino placet) in plerisque, maxime vero in libro de principatu quem Periarchon appellavit. Hunc vero & Pamphilus Martyr, & Eusebius, & Ruffinus Aquileiensis presbyter mirifice commendant. At Calistus, ubi ex ordinationibus quinquies per mensem Decembrem actis, presbyteros sedecim, Diaconos quatuor, Episcopos octo creasset, Martyrio coronatus est, ac sepultus in cœmiterio Calopodii, via Aurelia, tertio ab urbe milliario, pridie idus Octobris. Sedit annos sex, menses decem, dies decem. Vacat tum sedes dies sex.

URBANUS I. PONTIF. XVIII.

URbanus, natione Romanus, patre Pontiano, M. Aurelio Antonino imperatore fuit, anno Christi ducentesimo vigesimo sexto, ab urbe vero condita, noningentesimo & septuagesimo. Hic autem (ut putabatur) Caracellæ filius (Erant enim qui dicerent eum vulgo conceptum) Romam veniens, magna

omnium expectatione imperium adeptus, Heliogabali nomen sumpsit à Sole, cujus sacerdos erat, edito templo. Phœnices enim Heliogabalum Solem vocant. Verum ita præter expectationem is vixit, ut nullam de se, nisi flagitiorum totiusque obscœnitatis memoriam reliquerit. Nam & in virgines vestales incestum commisit, & probrosas mulieres semper domi habuit, & iracundia incitatus, Sabinum consularem virum (ad quem Ulpianus scripsit) è medio tolli jussit. Dignitates autem & honores malis ac flagitiosis committiebat, quod quidem ita aliquando deridebat, ut cum secum accubuissent, stratis follibus in cœna, eisdemque reflatis, subito sub mensa omnes reperirentur. Ita autem inhoneste ridebat, ut publice in theatro solus audiretur. Primus Romanorum holoserica veste, mensis ac capsis argenteis usus est. Admonentibus amicis, caveret ne ad inopiam redigeretur, respondit, quid melius, quam ut ipse mihi hæres sim & uxori meæ? Eo vesaniæ interdum provectus est, ut decem millia pondo arachnearum collegerit, qua ex re dicebat magnitudinem urbis Romæ comprehendi posse. Exhibuit præterea decem millia murum, mille mustelas, mille sorices. Hac vero insania adeo contemni cœptus est, ut tumultu militari exorto, ipse cum matre necaretur. Ajunt, cum ei à sacerdotibus Syriis dictum esset, vi moriturum, eum parasse funem serico & cocco intortum, quo vitam laqueo finiret. Moritur autem quarto imperii sui anno, quo tempore in Palæstina Nicopolis urbs, quæ prius Emmaus dicebatur, condita est, legationis industriam ejuus rei gratia suscipiente Aphricano, rerum ac temporum. scriptore. Urbanus vero qui hujus monstri tempore fuit, non autem Diocletiani (ut quidam volunt) multos sanctitate vitæ & doctrina singulari ad fidem traduxit. Inter hos autem Valerianum virum præstantissimum, beatæ Cæciliæ sponsum, & Tiburtium ejusdem Valeriani fratrem, qui postea Marty-

rium

rium constanti animo tulere. Quam conditionem etiam virgo ipsa subiit in domo paterna, jam antea, suo rogatu, ab Urbano Deo dicata. Ejusdem quoque Urbani institutum fuit, ut Ecclesia prædia ac fundos à fidelibus oblatos reciperet, partireturque proventus clericis omnibus viritim, nihilque cujuspiam privatum esset, sed in commune bonum, quod hodie obsovit, tanta est hominum rapacitas & libido. Sunt qui huic attribuunt distinctionem quatuor temporum ac jejunii, quæ antea confundebantur hominum imperitia. Hujus temporibus Tryphonem Origenis auditorem fuisse constat, qui librum præcipue composuit de vacca ruffa in Deuteronomio. Minutius item Felix insignis tum Romæ causidicus dialogum scripsit, quo Christianum & ethnicum disputantes inducit. Scripsit & contra mathematicos, cujus etiam Lactantius meminit. Alexander quoque Hierosolymitanus Episcopus Bibliothecam illam Hierosolymis tum instituit, unde tantum laudis consecutus est. At ubi ex ordinationibus quinquies mense decembri habitis, presbyteros novem, Diaconos quinque, Episcopos novem creasset, Martyrio coronatus est, & sepultus in cœmiterio Prætextati via Tiburtina. Sedit annos quatuor, menses X. dies XII. Sedes autem dies XXX. tum vacat.

PONTIANUS I. PONTIF. XIX.

PONtianus, natione Romanus, patre Calphurnio, temporibus Alexandri Imperatoris fuit, anno ab urbe condita DCCCC. LXXIV. anno vero Christi CC. & XLV. Inter imperium vero Heliogabali & Alexandri tres Imperatores sunt habiti, Diadumenus, Macrinus, & Albinus: quorum nomina prætermittere institui, cum quia parum imperarunt, tum vel maxime, quia nihil memoria dignum gessere: solus

tamen Albinus ob edacitatem nomen aliquod apud posteros consecutus est, ut ait Cordus, qui centum persica campana, decem melones hostienses, quingentas ficos passarias, quadraginta ostrea una Cœna comedebat. Sed omittamus hæc monstra, ad Alexandrum venio unicum virtutis exemplar, qui senatus ac militum studio Imperator creatus, ad componendam Rempubl. vitio superiorum Principum labefactatam, animum adjecit. Adjutores autem ad hanc rem habuit, & Julium Frontinum virum doctissimum, Ulpianum & Paulum viros in jure civili præstantissimos. Justitiam vero ita coluit, ut nemo unquam de illata ab eo injuria questus sit. Procul omni pompa & ambitione vixit, unde semel tantum, dum consul esset, picta toga usus est. Si quis autem inter salutandum caput flexisset, aut blandius aliquid dixisset, ut adulator rejiciebatur. Erat præterea tantæ prudentiæ, ut à nemine decipi posset: unde Turinum qui munera accipiebat, quod magnæ esse authoritatis apud Imperatorem videretur, in foro transitorio ad palum alligatum fumo necari jussit, præcone clamante, fumo punitur, qui fumum vendidit. Pecunias autem, quarum mater Mammea, ut mulier, studiosa fuit, omnino contempsit. Gemmas rejecit, ut res muliebres, dictitans, in Virgilio (quem Platonem Poëtarum vocabat) plures, & meliores gemmas esse. Lenonum vectigal & meretricum & exoletorum in sacrum ærarium inferri vetuit, idque sumptibus publicis assignandum censuit, quo & theatrum, & circus, & amphitheatrum, & stadium instaurarentur. Statuas summorum virorum undique conquisitas in foro transitorio locavit. Thermas vero Antonini Caracallæ, quæ hodie Antonianæ vocantur, perfecit & ornavit. Templum Christo ædificare voluit, eumque inter Deos recipere. Habuit præterea Christum ipsum, Abraham & Orpheum in larario suo. Alexander igitur tot virtutibus insignis, juvenis admodum Imperator creatus, bellum statim contr

contra Persas suscepit, ac Xerxem eorum regem constantissime vicit. Disciplinæ vero militaris adeo severus emendator fuit, ut quasdam etiam integras legiones exautoraverit. Qua severitate factum est, ut militari tumultu apud Maguntiacum in Gallia occideretur. Pontianus autem Pontifex Romanus instigantibus sacrificulis idolorum, mandato principis ab urbe Roma in Sardiniam insulam cum Philippo presbytero deportatur, eo potissimum tempore, quo Origenes Germanum presbyterum Antiochenum, & Beryllum Arabiæ Episcopum ab hæresi ad veritatem reduxit. Negabat Beryllus Christum ante incarnationem fuisse. Aliqua opuscula hic scripsit, maxime vero Epistolas aliquot, quibus Origeni pro sana doctrina gratias agit. Extat & dialogus Origenis & Berylli, in quo Beryllum hæreseos arguit. Tanti autem ingenii fuit Origenes & doctrinæ, ut septem notarii sibi invicem succedentes, homini vix sufficerent. Librarios habuit totidem, & puellas apprime eruditas, quos omnes ingenii copiam & ubertatem effundendo defatigabat. Ab Antiochia vero accersitus Romam à Mammea, Alexandri matre, in quam filius unice pius fuit, in pretio habitus Origenes, mulierem christianam fidem edoctam relinquens, Antiochiam rediit. Pontianus vero multas calamitates & gravia tormenta pro fide Christi in Sardinia passus, tandem moritur: cujus corpus postea à Fabiano Pontifice Romam cum magna veneratione ac totius cleri supplicationibus reportatum est, ac sepultum via Appia in Calisti cœmiterio. Hic autem ex sacris ordinibus bis mense Decembri habitis, sex Presbyteros, Diaconos quinque, Episcopos sex creavit. Vixit autem in Pontificatu annis novem, mensibus quinque, diebus duobus. Vacat tum sedes a Martyrio ejus dies decem.

ANTHERUS I. PONTIF. XX.

ANtherus, natione græcus, patre Romulo, Pontifex creatur, Maximino imperante, qui anno ab urbe condita DCCCCLXXXVII. ex corpore militari, postea quam bellum in Germania prospere gesserat, sine ulla senatus autoritate imperator electus est. Fuit autem ingentis staturæ vir, adeo ut pedes octo excederet. Pedem habuit tantæ magnitudinis, ut postea in proverbii locum cesserit cum de longis & ineptis hominibus loquimur: Maximini caligam requirit. Pro anulo autem uxoris dextrocherio utebatur. Tantæ vero bibacitatis erat, ut vini amphoram una cœna biberet. Verum cum, sextus à Nerone, Christianos cædibus persequeretur, tertio anno posteaquam regnare cœperat à Pupieno Aquileiæ, quam obsidebat, una cum filio Maximino interfectus, persecutioni simul & vitæ finem imposuit, Mammeæ, mulieris christianæ, & Origenis mortem permaxime cupiens. Ferunt in ea obsidione Aquileienses fœminas funes ex capillis suis fecisse, cum nervi deessent aut funes, ad emittendas sagittas. Unde in honorem matronarum templum Veneri Calvæ senatus dedicavit. Antherus autem Primus statuit, ut res gestæ Martyrum diligenter exquisitæ à notariis scriberentur, conscriptas recondi in ærario ecclesiæ mandavit, propter Maximum quendam, qui Martyrio coronatus est, ne unà cum vita bene agentium memoria aboleretur. Censuit item Episcopum omisso primo Episcopatu ad alium necessitatis causa & utilitatis, non suiipsius sed creditarum ovium posse transferri, interposita summi Pontificis autoritate, quod hodie à plerisque contra fit: ad utilitatem enim propriam respicientes imo voluptatem, ut habeant unde expilent, ad uberiorem semper respiciunt. Non quod oves, & qu[...]

ratio[...]

ratione paſcendæ ſint quærentes, quod eſt officium boni paſtoris, ſed ſciſcitantes quantum ſingulis annis inde excerpi poſſit. De cura animarum parva ſit mentio, de augendis proventibus magna: quo multa jumenta & plures ſervos, ac eos quidem ignavos & ſtolidos domi alant. Hujus autem temporibus Julius Aphricanus fuit inter ſcriptores nobilis, conſtituta etiam (ut Euſebius ait) Cæſareæ ſuo nomine inſigni Bibliotheca. Hic ſub M. Aurelio Antonino legationem ſuſcepit pro inſtauratione Emmaus, quæ poſtea Nicopolis appellata eſt, ut ante diximus. Scripſit item Epiſtolam ad Origenem qua oſtendit fabulam Suſannæ apud Hebræos non haberi: contra quem poſtea Origenes ob hanc rem grandem Epiſtolam ſcripſit. Geminus quoque Antiochenæ eccleſiæ presbyter, & Heraclas Alexandrinæ eccleſiæ Pontifex, tum quidem in pretio ſunt habiti. Antherus vero uno tantummodo Epiſcopo creato; Martyrium ſubiens in cœmiterio Caliſti via Appia, ſepelitur tertio nonas Januarii. Sedit annis undecim; menſe uno, diebus duodecim. Vacat tum ſedes dies tredecim.

FABIANUS I. PONTIF. XXI.

FAbianus, natione Romanus, ex patre Fabio, à Gordiano & Philippo uſque ad Decium Imperatorem pervenit. Gordianus enim imperium adeptus, cum Parthos jam erumpentes ingenti clade ſuperaſſet, ad triumphum rediens, à Philippis necatur. Cujus hæc fuit præcipua laus, quod ad ſexaginta duo millia Librorum in Bibliotheca habuiſſe dicitur. Philippus autem anno ab urbe condita noningenteſimo nonageſimo ſeptimo, reductis militum copiis è Syria, in Italiam una cum filio Philippo annos quinque imperat. Hunc autem primum imperatorem Chriſtiani habuere: qui quidem myſteria adire nunquam eſt au-

ſus niſi confeſſus. Poſt tertium vero imperii ſui annum, milleſimus ab urbe condita annus impletus eſt: unde & ſeculares ludi celebrati ſunt, qui centeſimo quoque anno repetebantur, inſtituti a Valerio Publicola poſt exactos reges à ſeculo nomen ducentes, quod eſt humanæ vitæ ſpatium. Hi tamen Decii fraude, licet diverſis in locis interfecti ſunt: nam Philippus pater Veronæ, ſed Romæ filius occiditur. Fabianus autem Pontifex ſeptem Diaconis regiones diviſit, qui à Notariis Martyrum res geſtas colligerent ad cæterorum exemplum, qui Chriſti fidem profitebantur. Idem quoque in cœmiteriis pro dignitate Martyrum ædificavit. Statuit præterea ut ſingulis quibuſque annis in cœna Domini chriſma renovaretur ac vetus in Eccleſia combureretur. Hujus tempore exorta eſt Novatiana hæreſis. Novatianus enim urbis Romæ presbyter ob cupiditatem Epiſcopatus, omnia divina atque humana miſcebat, ne in manus Cornelii, qui Fabiano ſucceſſit, pontificatus deveniret. Ab Eccleſia enim ſeparatus, ſemet ac ſuos καθαρὸς, id eſt, mundos appellabat. Negabat Apoſtatas etiam pœnitentes recipiendos eſſe. Hanc ob rem Romæ Concilium ſexaginta Epiſcoporum, totidem presbyterorum cum Diaconis pluribus habitum eſt, quo Novatiani opinio, ut falſa, improbatur, quod Salvatoris exemplo nemini pœnitenti deneganda ſit venia. Eiſdem quoque temporibus Origenes hæreſim quorundam ſuſtulit, aſſirmantium animos hominum una cum corporibus interire, rurſumque in anaſtaſi (quam noſtri reſurrectionem vocant) una cum corporibus ſuſcitari. Suſtulit & hæreſim Helcheſaitarum, qui Paulum Apoſtolum omnino reſpuunt: quique aſſerunt, negantem in tormentis Chriſtum nihil criminis habiturum, modo integri & recti ſit cordis. Scripſit etiam idem autor in Celſum Epicurum, Chriſtianos impugnantem. Literas quoque de fide ad Philippum & Severam ejus uxorem dedit. Ad Fabianum poſtremo de ordine fidei

dei multa conſcripſit. Alexander vero Cappadociæ Epiſcopus, cum deſiderio ſacrorum locorum Hieroſolymam perrexiſſet, cogitur à Narciſſo ejuſdem urbis Epiſcopo jam ſene adminiſtrationem Epiſcopatus ſecum ſuſcipere. Verum ſub Decio, ardente perſecutione, quo tempore Babylas Antiochiæ Martyrium paſſus eſt, Cæſaræam ductus ob confeſſionem Chriſti necatur. At Fabianus Pontifex cui dum Anthero ſucceſſor quæreretur, columba, ut traditum eſt, ſupra caput aſtitit ejuſdem formæ qua illa viſa eſt, quæ ſpiritum ſanctum ſupra caput Jeſu apud Jordanem detulit, Martyrio coronatur, ubi ex quinque ordinationibus menſe decembri habitis, presbyteros duos & viginti, Diaconos ſeptem, Epiſcopos undecim creaſſet: ſepultus eſt autem in cœmiterio Caliſti, via Appia Xiiij. Calendas Februarii. Sedit annos Xiiij. menſes undecim, dies undecim. Vacat autem ſedes diebus ſex.

CORNELIUS I. PONTIF. XXII.

Cornelius, natione Romanus, patre Caſtino, Decii temporibus fuit. Qui è Pannonia inferiore Budaliæ natus, interfectis Philippis Imperium ſumpſit, odio in Chriſtianos exardens propter Philippos ejuſdem ſectæ imitatores. Verum cum poſtea biennio cum filio Cæſare imperaſſet, à Barbaris opprimitur, adeo ut ejus cadaver nuſquam repertum ſit. Digno certe damnatus judicio, qui ſeptimam poſt Neronem perſecutionem in Chriſtianos movens multos ſanctiſſimos viros interemit. At vero ſub Epiſcopatu Cornelii, qui apoſtatas recipiendos cenſebat, pœnitentes præſertim, Novatus Novatianum extra Eccleſiam ordinavit, & in Aphrica Nicoſtratum: quam ob rem confeſſores qui à Cornelio ſeceſſerant, cum Maximo presbytero ac Moyſe ſentientes, ad Eccleſiam reverſi,

veri confessoris nomen adepti sunt. Verum postea instantibus hæreticis, Cornelius Centumcellas in exilium mittitur, ad quem Cyprianus Carthaginensis Episcopus, in carcerem conjectus, literas mittit, quibus intellexit & amici calamitatem & exilii sui confirmationem. Extant & aliæ Cypriani ad Cornelium Epistolæ plenæ religionis & fidei, sed illa potissimum elegans habetur, qua Novatum Discipulum quendam suum accusat & damnat. De eadem quoque hæresi & Dionysius Alexandrinæ urbis Episcopus, Origenis olim auditor, ad Cornelium scripsit. Novatum præterea alia epistola reprehendit, quod à communione Romanæ ecclesiæ discessisset, quodque etiam se invitum ad Pontificatum obeundum diceret esse deductum: Tum ille: si invitus Novate (ut dicis) designatus es, probabis, cum volens secesseris. Cornelius autem priusquam in exilium mitteretur, instante Lucina matrona sanctissima, corpora Petri & Pauli è catechumbis, ubi minus tuta esse videbantur, noctu levant, Paulum Lucina in prædio suo via Hostiensi collocat, eo loci ubi intefectus fuerat. Petrum vero Cornelius apud locum reponit, ubi crucis Martyrium subierat, in templo Apollinis ad radices aurei montis tertio calendas Iulii. At vero Decius ubi intellexit Cornelium literas à Cypriano accepisse, eum à Centumcellis Romam perduci jubet, quem ita in Telluris templo, astante urbis præfecto alloquitur: Sic (inquit) obstinate vitam ducere instituisti, ut neque Deos cures, neque præcepta vel minas principum timeas, & contra rempubl. literas accipias ac mittas? Huic Cornelius: De laudibus Christi, de ratione redimendorum animorum, non de imminutione imperii literas accepi & reddidi. Tum Decius iratus, sanctissimum virum plumbatis cædi, genus id flagelli est, atque deinceps ad templum Martis duci jubet, ut simulacrum ejus adoraret, id si facere abnueret, pœna capitali afficeretur. At vir sanctus, dum ad supplicium

cium duceretur, omnia bona sua Stephano archidiacono commisit: Post hoc vero tertio nonas Maii obtruncatur. Hujus corpus beata Lucina cum quibusdam clericis noctu sepelivit in arenario prædii sui, via Appia non longe à cœmiterio Calisti. Sunt qui scribant, hunc Pontificem sub Gallo & Volusiano passum. At ego multo magis Damaso credo, qui Decii jussu hoc factum affirmat. Cornelius autem mense Decembri sacrorum initiandorum potestatem bis fecit, unde Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor, Episcopos septem creavit. Sedit annis duobus, mensibus duobus, diebus tribus. Sedes autem diebus quinque & triginta tum vacat.

LUCIUS I. PONTIF. XXIII.

Lucius, natione Romanus, patre Porphyrio, imperante Gallo Hostiliano Pontifex eligitur. Gallus enim cum Volusiano filio Imperium obtinuit: quorum temporibus in ultionem christiani nominis tanta pestis exorta est, ut paucæ domus, nedum civitates & Provinciæ extiterint, quæ non tantam calamitatem senserint. Verum Gallus & Volusianus dum contra Æmilianum res novas agitantem bellum civile moliuntur, Interamne necantur, nondum completo imperii sui biennio. Æmilianus vero, obscuro loco natus, tertio mense occupatæ tyrannidis opprimitur. Mox autem Valerianus in Rhetiis & Norico ab exercitu, Gallienus Romæ à senatu Imperatores eliguntur. Quorum imperium perniciosum Romano nomini fuit, Principum ignavia, & in Christianos sævitia. Nam & Germani Ravennam usque pervenere, ferro ac flamma omnia vastantes, & Valerianus in Mesopotamia bellum gerens à Parthis captus, in servitute vixit. Eo enim ut scabello Pacorus Persarum Rex equum inscensurus utebatur: ac merito quidem,

cum statim ubi imperium arripuit, octavus à Nerone adigi tormentis christianos, idola colere, abnegantesque interfici ubique jusserit. Territus autem tam claro Dei judicio Gallienus pacem ecclesiis tribuit. Sero tamen: jam enim Dei voluntate Barbari omnes in fines Romanos eruperant, & tyranni quidam perniciosi exorti sunt, qui quod domi relictum erat ab externo hoste pessundarent. Gallienus vero cum Rempubl. deseruisset, ac Mediolani libidinibus operam daret, occiditur. Lucius igitur, mortuo Volusiano, exilii pœna liberatus, Romam veniens, constituit, ut duo presbyteri, Diaconi tres ubique locorum Episcopum comitarentur, ejus vitæ & actionis testes. Hujus autem temporibus Martyrium passus est Cyprianus, qui primo rhetoricam docuit: deinde suadente presbytero Cæcilio (ut Hieronymus ait) à quo & cognomen sortitus est, ad Christianos transiens, omnes facultates suas pauperibus erogavit. Presbyter primò, deinde Carthaginensis Episcopus creatus, sub Gallo & Volusiano Martyrii pœna afficitur. Cujus vitam & Martyrium Pontius ejusdem Cypriani presbyter & exilii comes, egregio volumine composuit. Ante vero quam moreretur Cyprianus, venerat in sententiam Ecclesiæ Romanæ non esse rebaptizandos hæreticos, sed sola manus impositione in gratiam recipiendos. Hac enim de re inter Cyprianum & Cornelium magna fuerat olim contentio. Lucius vero antequam ad Martyrium jubente Valeriano duceretur, omnem potestatem Ecclesiæ Stephano Archidiacono suo permisit. Ter autem dandis ordinibus sacris vacavit Decembri mense, unde presbyteros quatuor, Diaconos quatuor, Episcopos septem creavit. Sepultus est in cœmiterio Calisti, via Appia, octavo Calendas Septembris. Sedit annis tribus, mensibus tribus, diebus tribus. Dies quinque & triginta sedes tum vacat.

STE-

STEPHANUS I. PONT. XXIV.

STephanus, natione Romanus, patre Julio, cum jam de imperio Romano actum videretur, Pontifex eligitur, eo potissimum tempore quo Posthumus in Gallia tyrannidem occupat, cum maximo reipubl. emolumento. Nam annis decem ingenti moderatione usus pulsis hostibus, Provinciam in pristinam formam redegit. Huic deinde militari tumultu apud Maguntiacum interfecto, Victorinus successit, vir quidem in re militari strenuus: sed dum nimiæ libidinis esset, & aliena matrimonia corrumperet, Arippinæ occiditur, Stephanus autem ad ordinandam Ecclesiam conversus, instituit ne sacerdotes & Levitæ vestibus sacris alibi quam in Ecclesia, & peragendis sacris uterentur: ne si secus facerent, pœnam Balthassar regis Babylonis subirent, qui vasa sacra prophanis manibus attigerat. De rebaptizandis autem his, qui ad fidem rediissent, eadem sensit quæ Cornelius Pontifex: neque ullo modo his recommunicandum esse qui rebaptizarent. Unde Dionysius qui antea hac de re cum Carthaginensibus & Orientalibus senserat, mutata sententia ad Stephanum scribens, eum bono esse animo jubet, cum Ecclesiæ, tam Asianæ, quam Aphricanæ, mutata opinione in sententiam Romanæ sedis jam venissent. Juvit & Ecclesiam Dei illa tempestate Malchion eloquentissimus Antiochenæ Ecclesiæ presbyter. Hic enim contra Paulum Samosatenum Episcopum Antiochenum scripsit quod dogma Artemonis instaurare conaretur affirmantis Christum communis naturæ hominem tantummodo fuisse, nec semper fuisse, sed à Maria sumpsisse principium. Quæ opinio postea in Antiocheno Concilio omnium consensu improbata est. Hac autem de re idem Malchion grandem Epistolam, nomine Synodi, ad Christi fideles

les ſcripſit. Stephanus autem cum opere & verbis multos gentiles ad fidem Chriſti convertiſſet, conquiſitus à Gallieno, ut quidam volunt: vel ab his qui Deciano edicto Chriſtianos perſequebantur, una cum pleriſque ſuorum ad Martyrium rapitur. Capite enim mulctatus, in Caliſti cœmiterio, via Appia, ſepelitur, quarto nonas Auguſti, cum jam ex ordinibus ſacris bis menſe Decembri propoſitis, presbyteros ſex, Diaconos quinque, Epiſcopos tres creaſſet. Sedit annis ſeptem, menſibus quinque, diebus duobus. Sedes autem ad dies duos & viginti tum vacat.

SIXTUS II. PONTIF. XXV.

SIxtus ſecundus, natione Græcus, patria Athenienſis, ex Philoſopho Chriſti diſcipulus factus eſt, durante adhuc Deciana & Valeriana perſecutione. Sed non erit à re noſtra alienum, reliquos tyrannos, ut cœpimus, ſparſim ſcribere, quoad verum principem attigerimus. Nam Victorino in Gallia intercmpto, Tetricus ſenator, qui tum Aquitaniam gubernabat, abſens à militibus Imperator creatur. At vero dum hæc in Gallia agerentur, per Odenatum Perſæ victi, defenſa Syria, Meſopotamia uſque ad Cteſiphontem recepta eſt. Eaque tempeſtate exorta doctrina eſt apud Ptolemaidem, quæ olim Barce vocabatur, Pentapoleos civitatem plena blaſphemis in Deum patrem & in Chriſtum, quem ſummi Dei filium eſſe negabat, primogenitumque omnis creaturæ, ſimul etiam Spiritus ſancti intellectum auferebant: Hi Sabelliani, à Sabellio autore tam perverſæ ſectæ inventore, vocati ſunt. Quid dicam de ſpurciſſimo Cherinti dogmate? Qui poſt mille annos futuram anaſtaſim, & regnum Chriſti in terris dicebat: unde Chilioſtos à Græcis vocatus eſt. Is autem quia libidinum & cupiditatum impatiens erat, voluptates ipſas in promiſſionibus futuri

turi regni ſanctis proponebat, abundantiam ciborum & mulierum copiam. Idem ſentiebat & Nepos, in partibus Ægypti Epiſcopus. In deliciis enim corporis & voluptatibus omnibus regnaturos in terra ſanctos cum Chriſto dicebat. Hinc Nepotiani tam turpis ſectæ imitatores vocati ſunt. Confutare & extinguere has opiniones Sixtus aliquando meditabatur, verum accuſatus, quod Chriſti fidem contra Imperatorum decreta prædicaret, captus, ad Martis templum ducitur, ut aut Marti ſacrificet: aut ſi id facere noluerit, pœnam capitis ſubeat. Euntem ad ſupplicium, Laurentius Archidiaconus ita alloquitur: Quo (inquit) progrederis ſine filio pater? Quo ſacerdos optime ſine miniſtro properas? Cui Sixtus: ego te non deſero fili, majora tibi pro fide Chriſti ſuperſunt certamina, poſt triduum me ſequeris ſacerdotem levita. Interim autem ſiquid in theſauris habes, id pauperibus diſtribue. Eodem vero die una cum Sixto Diaconi ſex interficiuntur: Feliciſſimus, Agapitus, Januarius, Magnus, Innocentius, Stephanus, ſexto idus Auguſti, Laurentius vero triduo poſt una cum Claudio ſubdiacono, & Severo presbytero, & Creſcentio lectore, & Romano oſtiario, variis cruciatibus necatur, quarto idus Auguſti. Exuſtum igni Laurentium ferunt. Vincentius vero, quem Sixti diſcipulum fuiſſe conſtat, in Hiſpaniam profectus, huic Martyrio intereſſe non potuit. Sixtus autem in Pontificatu ſuo ſacrorum Ordinum poteſtatem bis fecit menſe Decembri; unde & presbyteros quatuor, Diaconos ſeptem, Epiſcopos duos creavit: Sixti corpus in cœmiterio Caliſti via Appia ſepelitur. Reliqui vero Martyres jacent in cœmiterio Prætextati in agro Veranio, via Tiburtina. Sedit autem Sixtus annos duos, menſes decem, dies tres & viginti. Vacat tum ſedes quinque & triginta.

DIONYSIUS I. PONT. XXVI.

Dionysius, cujus originem Damasus invenire potuisse negat, ex Monacho Pontifex creatus, presbyteris Ecclesias & cœmiteria in urbe Roma statim divisit. Parochias & diœceses foris distribuit, quo quisque finibus suis limitibusve contentus esset. Hujus temporibus fuisse Claudium existimaverim: qui, ubi ex voluntate senatus imperium suscepit, Gotthos annis jam quindecim, Illyricum Macedoniamque vastantes, bello adortus incredibili clade superavit. Hanc ob rem in curia aureus clypeus, in Capitolio aurea statua eidem à senatu decreta est. Morbo autem correptus apud Syrmium moritur, nondum expleto biennio in imperio. Quo mortuo statim. Quintilius frater ab exercitu Imperator eligitur, vir quidem unicæ moderationis, & qui solus fratri præferri posset. Is quoque decimo septimo Imperii die interficitur. Dionysii vero temporibus, Paulus Samosatenus ab Orthodoxa fide desciscens, Artemonis hæresim suscitavit. Nam in demortui locum Antiochenus Episcopus creatus, superbe nimium sese habebat. Inter eundum enim præ superbia & literas relegebat, & dictabat Epistolas, multis constipato agmine præcedentibus ac subsequentibus, unde propter hominis arrogantiam, Christianam religionem plerique detestabantur. Sed quid facerent nostra tempestate, qua nil vel superbiæ vel pompæ, nolo dicere luxuriæ, addi potest? Si tot adolescentes anteambulones sericatos & coccinatos in equis præferocibus ac phaleratis viderent? Sique subsequentium presbyterorum turbam cernerent chlamydibus optimi cujusque coloris hinc inde ab equis deauratis pendentibus? Execrarentur eos sat scio: dicerent nil eis cum Christo præter similitudinem quandam religionis commune esse. Ad Paulum

redeo,

redeo, quem tutius reprehendere licet. Is enim inflatus opinione suiipsius, ac tribunal altius quærens, negabat Dei filium è cœlo descendisse, sed à Maria cepisse originem, & initium è terra habuisse. Hanc ob rem in Concilio Antiocheno omnium Episcoporum, qui aderant, consensu publice damnatus est: maxime vero Gregorii Cæsariensis Episcopi, viri sanctissimi sententia, qui tanto Concilio interfuit: & postea pro fide Christi Martyrii pœnam subiit. In Paulum vero Malchio Antiochenus presbyter multa disseruit & scripsit, quia Artemonis hæresim (ut dixi) instaurare conabatur. Huic autem Concilio propter senium interesse Dionysius non potuit. Ea tamen de re ad eum per Maximum Alexandrinum Episcopum late perscriptum est. Mortuus autem Dionysius sepelitur in cœmiterio Calisti, ubi ex institutionibus duabus, mense Decembri habitis, presbyteros duodecim, Diaconos sex, Episcopos septem creasset. Sedit annis sex, mensibus duobus, diebus quatuor. Vacat tum sedes dies sex.

FELIX I. PONTIF. XXVII.

Felix, natione Romanus, patre Constantino, Aureliani tempore fuit, qui anno ab urbe condita millesimo ac vigesimo septimo imperium adeptus, vir militari disciplina clarus, Gotthos apud Danubium gravi prælio superat. In Asiam deinde trajiciens, Zenobiam, quæ, occiso Odenato marito, orientis tenebat imperium, apud Thymas haud longe ab Antiochia terrore magis quam prælio vincit, eamque in Triumphum una cum Tetrico ducit, quo apud Catalaunos superato, Gallias recederat, Aureliani tamen clementia & humanitate Zenobia honorifice in urbe consenuit: unde Zenobia familia Romana originem habuit: & Tetricus conservatus Lucanis deinde præfuit. Ad pacis vero opera conversus Imperator, & templum Apol-

Apollinis, & muros urbis magnificentissimis operibus extruit. Hic autem postea mota in Christianos persecutione, nonus à Nerone, de cælo tactus inter Constantinopolim & Heracleam in Zenophrurio occiditur. Felix autem Martyrum gloriæ consulens, statuit, ut quotannis sacrificia eorum nomine celebrarentur, utque nullibi quam in sacro loco & a viris sacris initiatis sacrificium, quod missam appellant, celebraretur, necessitatem semper excipiens. Quod si de consecratione templi ignoratum fuerit, utpote, vetustate, & abolitione monumentorum, consecrari denuo mandat. Neque enim (ut ipse aiebat) iteratum dicitur, quod factum esse nescitur. Hujus tempore Manes quidam, gente Persa, vita & moribus Barbarus, profiteri se Christum ausus est, ascitis in societatem duodecim discipulis, quo fidem rebus in omnibus faceret. Ut autem tum impugnatur Manes ob impietatem & superbiam, ita maxime laudatur Anatolius Laodicenus Episcopus propter religionem & doctrinam. Ausus etiam eodem tempore Saturninus est novam Antiochiam condere, exercitus opera fretus. Verum dum audacter nimium imperium quoque molitur vadere, Apameæ tandem occiditur. Felix autem ubi repetitis sacris ordinibus mense Decembri, presbyteros novem, Diaconos quinque, Episcopos quinque creasset, Martyr via Aurelia sepelitur, tertio Calendas Junii in Basilica, quam antea in honorem Dei condiderat, secundo ab urbe milliario. Sedit autem annis quatuor, mensibus tribus, diebus quindecim. Vacat tum sedes dies quinque.

EUTICHIANUS I. PONT. XXVIII.

Eutichianus, natione Tuscus, patre Maximo, temporibus Aureliani fuit: cui quidem interempto Tacitus succedit, vir certe idoneus reipubl. gubernandæ ob

dæ ob ejus virtutem & integritatem. Verum in Ponto sexto mense post adeptum imperium occisus est. Florianus quoque qui Tacito successit tertio demum imperii sui mense, apud Tarsum occiditur. Eutichianus autem instituit, ut in altari frugibus benediceretur, maxime vero fabæ & uvæ. Constituit item ne qui Martyres sepelire vellent sine Dalmatica, colobione purpureo id facere auderent, se nesciente præsertim. Sunt qui scribant hujus temporibus Dorotheum eunuchum fuisse, virum certe Græca & Hebraica lingua doctissimum, cujus doctrina mirifice delectatum Aurelianum fertur. Nam ita primis imperii sui annis Christianis favit, ut Pauli Samosateni sectam ab Ecclesia separaverit. Verum postea malis consiliis subornatus in Christianos (ut dixi) persecutionem movens, scriptis jam ea de re ad præsides Provinciarum literis, divino judicio interimitur. Ipsius autem Dorothei, scripturas sacras exponentis, auditor Eusebius etiam adolescens fuit. Anatolius quoque Alexandrinus Laodiceæ Syriæ Episcopus, multæ doctrinæ vir, præclara quædam in Mathematicis & scriptura sacra tum composuit. Invectus est in Manichæorum hæresim, quæ tum maxime invaluerat. Hi ad reliquos errores & duas substantias introduxerunt, bonam & malam, dixeréque, animas ex Deo quasi ex aliquo fonte manare. Testamentum vetus omnino respuebant: novum vero aliqua ex parte recipiebant. At Butichianus, ubi ex sacris ordinibus, mense Decembri habitis, presbyteros quatuordecim, Diaconos qninque, Episcopos novem creasset, Martyrio coronatur: & in cœmiterio Calisti, via Appia, sepelitur octavo Calendas Augusti. Sedit annum unum, mensem unum, diem unum. Vacat tum sedes dies octo. Sunt tamen qui scribant eum annis octo, mensibus decem in Pontificatu vixisse, sed ego multo magis Damaso credo, qui primæ sententiæ autor est.

CAJUS I. PONTIF. XXIX.

CAjus, natione Dalmatæus, patre Cajo, ex genere Diocletiani Imperatoris, primum Probi tempore fuit, deinde Cajo & Carino Imperantibus. Probus autem rei militaris gloria insignis, suscepta reipubl. administratione, Gallias, à Barbaris occupatas, ingenti felicitate restituit. Saturninum imperium usurpare conantem in oriente, Proculum & Bonosum Agrippinæ magna celeritate oppressit. Apud Syrmium tamen vir acer & justus, tumultu militari & licentia, occiditur, anno imperii ejus sexto, post quem Carus Narbonensis imperium suscepit, ac biennio tenuit. Hic cum filios duos, Carinum & Numerianum ad gubernacula imperii traduxisset, bello Parthico captis etiam Celenis & Cresiphonte nobilissimis urbibus, in castris fulmine ictus concidit. Numerianus vero, qui tum cum patre erat, rediens, Apri soceri sui fraude necatur. Carinus autem, probris omnibus contaminatus à Diocletiano, difficili tamen bello in Dalmatia victus, scelerum suorum pœnas tandem luit. Cajus vero ordines in Ecclesia distinxit, quibus tanquam gradibus quibusdam ad episcopatum ascenderetur. Hi erant, ostiarius, lector, exorcista, acolytus, subdiaconus, diaconus, presbiter, Episcopus. Idem quoque (ut quondam Fabianus) regiones Diaconis divisit, qui res gestas Martyrum conscriberent. Constituit etiam ne prophanus quispiam sacris initiatum in judicium vocaret, neve paganus aut hæreticus accusandi Christianum hominem potestatem haberet. Hujus tempore fuisse Victorinum Petavionensem Episcopum constat, qui multa commentaria in sacros codices scripsit. Invectus est etiam in hæreses omnes, licet non æque Græcam linguam ac Latinam noverit (ut Hieronymo placet) qui affirmat ejus scripta gran-

dia

dia sensu, compositione vilissima apparuisse. Pamphilus vero presbyter Eusebii Cæsariensis Episcopi necessarius, adeo divinorum voluminum cupidus fuit, ut magnam partem librorum Origenis sua manu descripserit: quos quidem libros Hieronymus affirmat se vidisse in Bibliotheca Cæsariensi, tanta aviditate, ut Crœsi divitias consecutum se arbitraretur. Scripsit idem Pamphilus Apologeticum pro Origene, quod etiam Eusebius non multo post fecit. At vero Cajus orta in Christianos tempore Diocletiani tanta persecutione, quanta nunquam antea, in subterraneis locis, quas Cryptas vocant, diu latuit. Captus deinde à persecutoribus una cum Gabinio fratre, ejusque filia Susanna Martyrio coronatur, & via Appia in cœmiterio Calisti sepelitur decimo Calendas Maii. Sunt etiam qui scribant Luciam, Agatham, Hagnetem non multo post Martyrium passas fuisse. Sedit autem Cajus annis undecim, mensibus quatuor, diebus duodecim. Quo quidem tempore presbyteros quinque & & viginti, Diaconos octo, Episcopos quinque creavit, quater ordinibus sacris mense decembri habitis. Vacat tum sedes dies undecim.

MARCELLINUS I. PONT. XXX.

MArcellinus, natione Romanus, patre Projecto, Diocletiani Dalmatæ obscuro loco nati, & Maximiani temporibus fuit. Diocletianus enim anno ab urbe condita. M. XLI. ab exercitu Imperator electus, Aprum, qui Numerianum interfecerat, ipsemet occidit. Verum moto in Gallia tumultu potius quam bello, eo cum exercitu Maximianum cognomento Herculeum misit, qui agrestes facile compescuit. At vero circumstrepentibus undique bellis, cum solus Diocletianus resistere tot periculis non posset, Maximianum, Augustum: Constantium vero & Maximianum Gale-

Galerium Cæsares creat. Maximianus autem Herculeus, Carausio fraude Alecti interempto, Britanniam post annos decem recepit. At Constantius, cum primo in Gallia male pugnasset, renovata secundo pugna, multa millia Alemannorum occidit, qui eo venerant mercede conducti, ac Gallias pacatas reddidit. Diocletianus interim captam Alexandriam, quam Achilleo resistente mensibus octo obsederat, diripiendam militibus dedit. Præterea vero Maximianus Galerius cum duobus præliis contra Narseum bene pugnasset, postremo inter Galictium & Carras superatur. Atque tam sinistra pugna amissis copiis ad Diocletianum confugit: à quo ita arroganter exceptus est, ut per aliquot millia passuum purpuratus ante currum ejus cucurrisse dicatur. Is autem hac contumelia motus, repetito bello hostes superat ac domat. Pacatis hoc modo undique rebus Diocletianus in oriente, Maximianus vero Herculeus in occidente vastari delerique Ecclesias, Christianos affligi, interficique mandant, decima post Neronem persecutione: quæ certe omnibus diuturnior & immanior est habita. Nam & scripturæ sacræ igni exustæ sunt: & si quis Christianus in magistratu fuisset, eo sublato remanebat infamis. Præterea vero servi qui in Christianismo perdurabant, libertatem consequi non poterant: milites item Christiani cogebantur aut immolare idolis, aut militiam pariter vitamque deponere, edicto principis in foro posito. Hoc vero quidam lacerare ausus, pelle nudatus, superfuso aceto & sale tamdiu cruciatur quoad vita superfuit. Hunc in fide confirmarunt Dorotheus & Gorgonius viri clarissimi. Iisdem diebus forte fortuna in urbe Nicomediæ regia domus incendio conflagrare cœpit, unde Imperator à Christianis id factum falsa suspicione existimans, multos interfici, plerosque vivos in ignem coniici jubet. Eadem quoque sævitia usi sunt, qui in Miletene Provincia, in Syria, in Aphrica, in Thebaide, in Ægypto cum imperio

rio erant. In planitie vero Palæſtinæ & Tyri multi ſæviſſimis beſtiis expoſiti ſunt. Nullam autem genus tormenti Chriſtianis tum non adhibitum eſt. Pro ungulis enim teſtas fictilium vaſculorum adhibebant: quibuſdam vero arundines acutæ ſub unguibus figebantur. Hoc etiam tormento vexatæ mulieres ſunt arundinibus ipſis per pudenda corporum adactis. Urbs quædam in Phrygia tota combuſta eſt, quia cives idolis ſacrificia exhibere recuſarunt, Adaucto Romano viro ſanctiſſimo eos in fide retinente: ad hæc poſtremo venere ſæviſſimi tortores, ut oculis effoſſis, ac cauterio aduſtis ſævirent. Paſſi etiam Martyrium ſunt Anthimus Nicomediæ Epiſcopus, Lucianus presbiter Antiochenus vir doctriſſimus, Pamphilus Cæſarienſis, Phileas Ægyptius, qui & Thumenus vocabatur. Is enim capitali pœna afficitur, quod & librum de laudibus Martyrum compoſuit, & impugnare judidices male judicantes auſus eſt. Quid plura? cum Damaſus referat XVII millia hominum utriuſque ſexus, diebus XXX. per diverſas Provincias Martyrio coronata fuiſſe. Omitto eos qui in inſulas relegati ſunt, vel ad metallum, vel ad opus metalli, vel ad fodiendas arenas excidendoſque lapides damnati, quæ multitudo prope infinita eſt habita. At Marcellinus Pontifex ad ſacrificia gentium ductus, cum minis inſtarent carnifices, ut thura diis exhiberet, metu perterritus, Deos alienos adoravit. Habito deinde non ita multo poſt Concilio centum & LXXX Epiſcoporum in Sinveſſa urbe Campaniæ, eo & Marcellinus ſqualidus & pulverulentus ac cilicio indutus proficiſcitur, petitque ut ſibi pro inconſtantia debita pœna tribuatur. Qui eum damnaret in tanto Concilio nemo unus inventus eſt cum dicerent omnes ea ferme ratione Petrum peccaſſe, ac flendo peccati pœnam luiſſe. Rediit Romam Marcellinus iratus, Diocletianum adiit, hominemque increpat, qui ſe impulerit Diis gentium immolare. Ducitur ad Martyrium Diocletiani juſſu Mar-

Marcellinus cum Claudio, Cyrino, Antonino Christi fidelibus. Inter eundum vero Marcellum presbyterum admonet, ne Diocletiani præceptis obtemperet in rebus maxime ad fidem pertinentibus: neve corpus suum sepulturæ traderet, quod diceret, ob negatum Salvatorem se id nequaquam mereri. Horum autem simul interemptorum corpora, Diocletiani jussu, ad dies sex & triginta insepulta jacuerunt via publica. Unde Petri Apostoli jussu, qui Marcello in somnis apparuit, via Salaria in cœmiterio, quod Priscillæ deinceps nomen habuit, sepeliuntur sexto Calendas Maias, apud beati Crescentionis corpus. Tandem vero aperuit oculos Deus (ut Eusebius ait) & eo Diocletianum compulit, ut deposito imperio privatus viveret. Idem fecit & Maximianus ejus collega, acerrimus persecutionis Christianæ autor, qui post aliquot annos multis variisque morbis vexatus, ac post longos cruciatus insania mentis percitus, furiisque scelerum agitatus, seipsum tandem peremit. Hanc autem calamitatem, quam nostri passi sunt, à Deo permissam refert Eusebius, propter corruptos nimia libertate & indulgentia Christianorum mores: maxime vero Ecclesiasticorum, quorum perversitatem divina justitia frenare hac persecutione instituit, dum simulationem in vultu, dolum in corde, fallaciam in eorum verbis cerneret. Hi enim livore, superbia, inimicitiis, inter se certantes, tyrannidem potius quam sacerdotium sapere videbantur, Christianæ pietatis omnino obliti, ac divina mysteria prophanantes potius quam celebrantes. Sed quid futurum nostra ætate arbitramur? qua vitia nostra eo crevere, ut vix apud Deum misericordiæ locum nobis reliquerint. Quanta sit avaritia sacerdotum, & eorum maxime qui rerum potiuntur, quanta libido undique conquisita, quanta ambitio & pompa, quanta superbia & desidia, quanta ignoratio tum suiipsius, tum doctrinæ Christianæ, quam parva religio, & simulata potius quam vera, quam corrupti mores

mores vel in prophanis etiam hominibus (quos ſeculares vocant) deteſtandi, non attinet dicere, cum ipſi ita aperte & palam peccent, ac ſi inde laudem quærerent. Veniet (mihi credite) utinam falſus ſim vates, veniet Turcus hoſtis Chriſtiani nominis Diocletiano & Maximiano violentior. Italiæ clauſtra jam pulſat. Nos deſides & ſomniculoſi interitum communem expectamus, voluptati privatæ potius quam communi utilitati conſulentes. Ad Marcellinum venio, quem utinam aliquando imitati ad ſanitatem redeamus. Hic enim (ut dixi) cognito errore ſuo, quo à fide defecerat, ad ſe rediens, Martyrium pro fide Chriſti conſtanti animo paſſus eſt, ubi ex ſacris ordinibus bis menſe Decembri habitis, presbyteros quatuor, Diaconos duos, Epiſcopos quinque creaſſet. Sedit autem annis novem, menſibus duobus, diebus ſedecim. Vacat tum ſedes dies quinque & viginti.

MARCELLUS I. PONT. XXXI.

MArcellus, natione Romanus, patre Benedicto, ex regione Viæ latæ, à Conſtantio & Galerio uſque ad Maxentium pervenit. Conſtantius enim & Galerius, abdicantibus ſe ab imperio Diocletiano & Maximiano, imperii gubernacula ſuſcipientes, Provincias inter ſe partiti ſunt. Nam Galerius Illyricum, Aſiam & orientem ſortitus eſt: Conſtantius vero ſingulari moderatione uſus, Gallia tantum & Hiſpania contentus fuit, licet ei & Italia ſorte obtigerit. Unde Galerius duos Cæſares legit, Maximianum, quem orienti præfecit, & Severum, cui Italiam commendavit, Illyricum ipſe retinuit, quod eò Barbaros hoſtes populi Romani iter facturos ſentiebat. At Conſtantius vir ſingularis manſuetudinis & clementiæ, Gallis omnibus chariſſimus fuit, præcipue vero quod & Diocletiani vafrum ingenium, & Maximiani crudelitatem

litatem non ſine magno diſcrimine evaſerant. Moritur autem Conſtantius Eboraci in Britannia principatus ſui anno decimotertio, atque in divos ſummo omnium conſenſu refertur. At Marcellus divino cultui intentus, ubi Priſcillam matronam Romanam impuliſſet, cœmiterium ſuis ſumptibus via Salaria conſtruere, titulos quinque & viginti in urbe Roma conſtituit, quaſi diœceſes ad commoditatem baptiſmi & opportunitatem eorum, qui ad fidem ex gentibus quotidie veniebant, conſultum iri & eo modo ſepulturis Martyrum videbat. Maxentius vero ubi Lucinam matronam Romanam inſtituiſſe eccleſiam Dei rerum ſuarum hæredem intellexiſſet, iratus & mulierem ipſam relegavit ad tempus, & Marcellum captum impellere minis conatus eſt, ut & Epiſcopatu ſe abdicaret, & chriſtianum nomen deponeret: quem ubi contemnere & deridere ſua præcepta vidit, in cacabulum ad cuſtodienda animalia publica (ut quidam volunt) ſtatim incluſit: quo in loco nec orationes unquam, nec jejunia prætermiſit. Parochias item non ſecus ac ſi liber eſſet, epiſtolis gubernabat. Menſe autem nono captivitatis ſuæ à clericis noctu è cacabulo liberatus eſt, qua ex re majore percitus ira Maxentius ſanctiſſimum virum in cacabulum redegit: ubi, cum fœde & incommode habitaret, pedore & ſitu mortuus eſt. At vero Lucina ſanctiſſimi viri corpus via Salaria in cœmiterio Priſcillæ condidit decimo ſeptimo calendas Februarii. Poſtea autem re chriſtiana creſcente, cacabuli domus in eccleſiam erigitur beati Marcelli nomine, quæ etiam ætate noſtra inviſitur. Sunt autem qui ſcribant, Mauritium cum una chriſtianorum legione apud Rhodanum flumen à perſecutoribus cæſum. His additur Marcus, Sergius, Coſmas, Damianus aliique complures, qui ubique terrarum cædebantur. Marcellus autem annis quinque ſedens, menſibus ſex, diebus uno & viginti, ex ſacris ordinibus menſe Decembri habitis, presbyteros

byteros & viginti, Diaconos duos, Episcopos unum & viginti creavit. Vacat tum ejus morte Romana sedes dies viginti.

EUSEBIUS I. PONTIF. XXXII.

EUsebius, natione Græcus, Patre medico, Pontificatum adiit, Constantino & Maxentio imperantibus. Nam mortuo Constantio (sicuti dixi) Claudii ex filia nepote, Constantinus ejus & Helenæ in gratiam Herculei repudiatæ filius, occidentis Imperium maximo omnium consensu adeptus est. Romæ interea prætoriani excitato tumultu, Maxentium Maximiani Herculei filium Augustum nuncupant. Unde Maximianus, spe recuperandi Imperii, ex solitudine Lucaniæ Romam venit, literis Diocletianum adhortatus, ut idem ipse faceret. Contra hos motus missus à Galerio Severus cum exercitu, dum urbem Romam obsidet, fraude militum, qui cum Maxentio sentiebant, circumventus, fugiens demum Ravennæ occiditur. Paulum etiam abfuit, quin Maximianus Pater, militum benevolentiam pollicitationibus & largitione quærens, à filio Maxentio occideretur. Is autem in Gallias ad Constantium generum profectus, dum circumvenire hominem studet, detecto per Faustam ejus filiam dolo, quæ rem omnem marito aperuit, fugiens, ac Massiliæ oppressus, suorum scelerum pœnas tandem luit: vel seipsum (ut quidam volunt) desperatis rebus interfecit. Dum autem Eusebius in Pontificatu viveret, Crux Domini inventa est, quinto nonas Maii, & ab Helena Constantini matre exornata, ac in magna veneratione habita. Baptizatur & Iudas crucis inventor, quem postea mutato nomine Cyriacum vocarunt. Hæreticos quoque idem Pontifex reconciliavit, imposita tantummodo manu. Instituit præterea, ne prophani, quos laicos

vocant, Episcopum in judicium vocarent. Hujus vero temporibus fuisse Lactantium Firmianum constat Arnobij discipulum. Hic cum rhetoricam Nicomediæ doceret, infrequentia discipulorum motus, quod id in Græca civitate ageret, ad scribendum se contulit, qua in re tantum valuit, ut post tempora Ciceronis ab eo secundus habeatur. Multa scripsit, illa potissimum extant, quæ contra Gentiles, de opificio hominis, de ira Dei, conscripsit. In extrema senectute constitutus Cæsaris Crispi, filii Constantini præceptor fuit in Gallia. Eusebius quoque Cæsareæ Palæstinæ Episcopus, ac Bibliothecæ divinæ cum Pamphilo Martyre diligentissimus investigator, multa eisdem temporibus scripsit, maxime vero libros Evangelicæ præparationis, Ecclesiasticæ Historiæ, in Porphyrium Christianorum hostem acerrimum: Apologias item sex pro Origene composuit: de vita Pamphili Martyris, à quo ob amicitiam cognomentum accepit, libros tres. Eusebius autem Pontifex habita semel ratione sacrorum ordinum mense decembri, cum Presbyteros tredecim, Diaconos tres, Episcopos quatuordecim creasset, Romæ moritur, ac in cœmiterio Calisti, via Appia, sepelitur sexto nonas Octobris. Sedit autem annis sex, mense uno, diebus tribus. Vacat tum sedes diem unum.

MELCIADES I. PONTIF. XXXIII.

MElciades, natione Apher, Maxentii, Licinii, Maximini temporibus fuit. Licinius enim, ex Dacia oriundus, à Galerio in partem imperii recipitur propter ejus in re militari præstantiam. Hi, quod Constantinum videbant apud omnes magno esse in pretio, Christianis parcebant. Maxentius tamen milites clanculum mittebat, qui obvium quemque cæderent. Arte quoque magica delectatus: gravidas,

maxi-

maxime vero Christianas, funestis sacris adhibitas, scindebat infantum causa, quorum cineribus in magia utebatur, ut ostenderet tyrannidem servari etiam per nefas posse. Simili vesania & crudelitate Maximinus quoque in oriente utebatur, qui magorum magistris & malarum artium doctoribus præmia etiam decernebat, auguriis, divinationibus fidem præstans. Sævior cæteris in Christianos, hæc omnia contemnentes, est habitus. Vetera autem delubra renovari, ac more veterum sacra diis exhiberi jubet. In hos vero Constantinus movens, & Maxentium gravi prælio victum apud pontem Milvium ita superat, ut dum præ dolore suarum fraudum oblitus, pontem ad decipiendum hostem structum decipulis transit, cum magna parte suorum satellitum submergatur. Et Licinum sororium navali ac terrestri prælio victum apud Nicomediam dedere seipsum coegit, vitamque Thessalonicæ privatam ducere, ac merito quidem cum à fide ob invidiam deficiens, Christianos Constantino faventes gravibus suppliciis persequeretur. Maximinus vero divina ultione, inflatis subito visceribus, suppuratisque intestinis ita distenditur, ut inter se & putridum cadaver nil interesset, scatentibus undique vermibus, & tabo serpente, tanto pedore ut sustineri fœtor non posset. Hoc volebant ejus merita, qui & nostros ad cœmiteria convenire vetabat, & simulacrum Antiochiæ consecratum, subornatis sacerdotibus, qui ex aditis id enunciarent, clamasse dicebat, pellendos ab urbibus Christianos, & præmia in Provinciis distribuit sacerdotibus simulacrorum, qui contra Christianos agerent. Tandem vero Tyrannus, pœnitentia ductus, medico verum dicente, decreto publico vetuit Christianos lædi, eosque suis legibus uti sinit. Sed hoc nihil ei profuit cum vi fierent omnia. Nam gravissimis morbis diutius cruciatus vivendi finem tandem fecit, homo sævus & varius: nunc enim in Christianos, nunc pro Christianis agebat. His au-

tem cladibus multi Christiani interfecti sunt, maxime vero Dorothea virgo sanctissima & pulcherrima, quæ mortem potius quam stuprum tyranni pati voluit. Sophronia quoque à Maxentio sæpius de stupro appellata, cum diutius vitare periculum non posset, seipsam interfecit, Lucretiam imitata. Melciadis autem institutum fuit, ne die dominico, neve quinta feria jejunaretur, quia hos dies pagani quasi sacros celebrant. Multa quoque in oblationibns faciendis constituit, quod Manichæorum hæresis in urbe Roma tum maxime invalescebat. His autem peractis, Maximini jussu Martyrio coronatur. Idem fatum subiere & Petrus Alexandrinus Episcopus, & Lucianus Antiochenus presbyter, vir moribus & doctrina insignis. Et Timotheus presbyter Romanus, aliique complures Episcopi & sacerdotes. Sepultus est autem Melciades via Appia, Calisti crypta, quarto idus Decembris. Vivus adhuc ex ordinibus sacris semel habitis, presbyteros septem, Diaconos sex, Episcopos duodecim creavit. Sedit annis quatuor, mensibus septem, diebus novem. Vacat tum sedes dies septemdecim.

SYLVESTER I. PONT. XXXIIII.

SYlvester, natione Romanus, patre Ruffino, Constantini temporibus fuit, anno ab urbe condita millesimo nonagesimo primo: Domini vero anno CCC. XXXIX. Sub hoc tandem principe Christiani à Tyrannis antea oppressi, nonnihil respirare incipiunt. Nam corporis ac animi dotibus cum optimo quoque principe comparari Constantinus potuit: militaris enim gloriæ appetentissimus fuit, in bello fortunatus. Pacem petentibus libenter dedit, liberalibus studiis, ubi per otium licebat, delectabatur, liberalitate & gratia omnium benevolentiam sibi comparabat. Multas leges rogavit ex æquo & bono, superfluas abscidit, severas

severas nimium emendavit. Urbem in Byzantii ruinis de nomine suo condens, eam Romæ magnitudine ædificiorum parem facere conatus, secundam Romam vocavit: ut literæ sub equestri ejus statua indicabant. Is igitur Princeps omnia circumspiciens, omnia considerans, ubi honestatem Christianæ religionis intellexit, qua servare parsimoniam, paupertate gaudere, mansuetudinem colere, paci studere, simplicitate & constantia uti jubemur, eam ita complexus est, ut iturus ad bellum non alio quam crucis signo uteretur. Quod sereno cælo, dum in Maxentium tyrannum copias movet, & viderat & adoraverat, astantesque angelos audierat dicentes: Constantine ἐν τούτῳ νίκα, quod etiam fecit, ac tyrannos omnes à cervicibus populi Romani Christianorumque omnium depulit, maxime vero Licinium, qui Christianos & domo & militia pulsos, aut religione, aut carcere (ut dixi) ad mortem usque macerabat: aut leonibus objiciebat: aut suspensos tanquam porcos membratim lacerans dissipabat. Tantum itaque Principem ac tam humanum Sylvester nactus, relicto Soracte monte, quo à tyrannis sævientibus relegatus fuerat (vel ut quidam volunt) secesserat, Romam veniens, Constantinum erga Christianos bene animatum, promptiorem ad optime de ecclesia Dei promerendum reddidit. Nam & Pontificibus diadema rubeum distinctum gemmis concedebat: quod quidem Sylvester aspernatus tanquam religioso capiti minime conveniens, phrygia mitra & candida tantummodo contentus fuit. Permotus autem Constantinus sanctitate Sylvestri, Ecclesiam in urbe Roma condidit in hortis Equitii, non longe à thermis Domitianis, quæ titulum Equitii usque ad tempora Damasi præ se ferebat. Cui quidem Ecclesiæ Imperator munificus hæc etiam dona præstitit, patinam argenteam librarum viginti, scyphos duos viginti librarum, calicem aureum duarum librarum, & alia vasa tum argentea tum

aurea, quæ enumerare longum esset. Fundum quoque Valerianum dono dedit in agro Sabino positum, unde quotannis solidos octoginta capiebat. Hortum intra urbem ad regionem duorum adamantum, unde solidi quindecim capiebantur. Domum in regione Orphea intra urbem, unde solidi octo & quinquaginta proveniebant. Verum dum hæc Romæ agerentur, apud Alexandriam presbyter quidem Arrius nomine, vir specie & forma magis quam virtute insignis, & laudis ac gloriæ potius quam veritatis cupidus, serere discordiam in fide Christi cœpit. Separare enim filium ab æterna & ineffabili Dei patris substantia conabatur his verbis: Erat aliquando quando non erat, non intelligens filium patri coæternum esse, & eandem in Trinitate substantiam, cum dictum sit, ego & pater unum sumus. Cum autem Alexander Alexandrinæ urbis Episcopus frustra revocare Arrium ab errore tentasset, Constantini mandato, adhibita etiam impensa munifice quidem apud Niceam urbem Bithyniæ Concilium generale indicitur: cui trecenti & octodecim Episcopi interfuere. Disputatum est eo in loco aliquamdiu, & quidem acriter. Nam viri aliquot, in quæstionibus callidi, Arrio tum quidem favebant, simplicitati fidei nostræ adversantes, licet ex his quidam doctissimus Philosophus divino spiritu motus, uno momento fidem nostram quam antea impugnabat, ut sanctam & integram statim amplexus sit. Tandem vero re ipsa in Concilio diligenter discussa, concluditur ὁμούσιον scribi debere, id est, ejusdem cum patre substantiæ filium confiteri. Qui vero cum Arrio sentirent, fuere ad decem & septem, affirmantes extrinsecus creatum esse Dei filium, & non ex ipsa patris divinitate progenitum. Cognita autem tantæ controversiæ veritate, Constantinus decretum Concilii affirmat, proposito contradicentibus exilio, unde sex tantum cum Arrio exulavere: reliqui enim in sententiam bene judicantium venere.

In

In eodem Concilio damnatos ferunt & Photinianos, à Photino Episcopo Gallogræciæ nomen ducentes, qui Ebionitarum hæresim imitari, affirmabant Christum à Maria pio coitu fuisse conceptum. Damnati & Sabelliani, qui unam tantum personam patri, filio & spiritui sancto ascribunt. In eodem vero Concilio querimoniarum libellos (ut fit) Episcopi ipsi Constantino dabant, se invicem accusantes, expetentesque à Principe judicium, quibus ita Imperator optimus respondet combustis eorum libellis, eos Dei tantummodo & non hominum judicium expectare debere. Præterea autem in eodem Concilio decretum est, ne, qui se impatientia libidinis castrarent, in clerum amplius reciperentur: neve neophytus ante quam cautius examinaretur clericus fieret: & ne in militiam Dei ascitus cum extraneis mulieribus habitet, cum matre vero, sorore, amita id tantummodo licere, ne Episcopus in ordinem asciscere tur nisi ab omnibus vel saltem à tribus Provinciæ Episcopis: & ne quem alius Episcopus expulerit, vel clericum vel laicum alium suscipiat. Decernitur etiam ac quidem sancte ne cuipam fieret injuria, ut singulis annis Concilium in Provincia habeatur. Quare hoc sanctum institutum aboleverint nostræ ætatis Pontifices non video, nisi censuras bene viventium ac sentientium reformidabant. Constitutum quoque est, ut qui absque tormentis in persecutionibus lapsi fuerint, annos quinque inter catechumenos vitam ducant. Postremo vero decernitur, ne quis de minore ecclesia ad majorem transeat ambitionis & avaritiæ causa, quod certe non observatur, cum siccis faucibus, tanquam lupi famelici, precibus, pollicitanibus, muneribus, largitione uberiores episcopatus, missis primis, omnes quærant & efflagitent. Sylvestri autem constitutiones hæ sunt habitæ; ut chrisma ab Episcopo tantum consecraretur, ut Episcopi baptizatum signarent propter hæreticam suasionem,

ut baptizatum chrismate liniat presbyter, occasione mortis. Addit præterea, laicus clericum in judicium ne vocet. Diaconus in Ecclesia celebrandi causa dalmatica induatur, & palla linostima læva ejus tegatur. Clericus causas in curia ne agat, nec ante judicem secularem causam dicat. Presbyter celebraturus neque serico, neque panno tincto utatur, sed lineo & quidem albo. Sic in albis celebrandum esse dicebat, quemadmodum in linea sindone & alba Christi corpus sepultum fuit. Gradus quoque in ordinibus Ecclesiasticis constituit, ut unusquisque uno tantum ordine contentus sit, & unius solum uxoris vir. Constantinus autem augendæ Christianæ religionis cupidus, basilicam Constantinianam (quam Lateranensem vocant) ædificavit, donisque plurimis eandem exornavit. Nam & fastigium argenteum templo obtulit, habens in fronte Salvatorem sedentem in sella quinque pedum, centum & triginta librarum, & XII. Apostolos in quinis pedibus librarum nonaginta cum coronis argenti purissimi. Salvatorem quoque addidit respicientem in apsida, sedentem in throno V. pedum, cujus pondus centum quadraginta librarum erat. Angelos quatuor ex argento ponderis centum & quinque librarum, coronas quatuor ex auro purissimo cum delphinis viginti librarum, altaria septem ex auro purissimo ducentarum librarum. In usum vero luminum massæ gargilianæ proventum ex agro Suessano constituit solidos CCCC. Additur & massa urbana, quæ in agro Antiati est. Sacrumque præterea fontem instituit apud eandem basilicam ex lapide porphyretico, cujus tota pars illa quæ aquam continet ex argento erat. In medio autem fontis columna porphyretica posita erat, in qua aurea phiala L. librarum balsamo plena, in celebritate Paschæ usum nocturni luminis præstabat. In labro fontis stabat agnus auri purissimi, unde aqua fundebatur. Non longe ab agno erat Salvatoris statua argenti purissimi

zissimi centum & LXX. librarum. Ad alteram partem stabat Iohannis Baptistæ statua argentea centum librarum, hunc titulum præ se ferens: Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Septem vero cervi aquam fundebant: quorum singuli octoginta librarum erant. Proventus autem sacri fontis ex massa statiliana in agro Corano, ex fundo Bassi, ex domibus & hortis aliquot in urbe positis, ex quibusdam fundis in Aphrica, Numidia, Græcia sitis. Idem etiam Constantinus rogatu beati Sylvestri Petro Apostolorum Principi basilicam in Vaticano ædificat, non longe à templo Apollinis, quo in loco ejusdem Apostoli corpus splendide ac mirifice collocavit: ex ære enim & cupro undique clausum erat. Supra beatissimi Apostoli sepulchrum crux centum & quinquaginta librarum extabat ex auro purissimo. Aderant circumquaque candelabra IIII. argento conclusa, cum sigillis argenteis, unde Apostolorum actus cernebantur. His addidit calices aureos tres, librarum duodecim, calices argenteos XX quorum singuli X librarum erant. Metretas argenteas IIII. CC librarum. Patinam auream cum thure & columba, ornatam gemmis hiacynthinis & margaritis. XXX librarum. Ipsum autem altare erat clausum argento & auro, distinctumque pluribus gemmis. Hos vero proventus huic basilicæ addidit, in Antiochia domum Datiani, solidos centum & L præstantem. Cellam in Aphrodisia solidos D. XV. præbentem. Hortum Maronis, thermas complures, popinas, pistrina condonavit, unde multum colligebantur ad usum sacerdotum. Idem quoque Constantinus instante Sylvestro basilicam Pauli via Hostiensi extruxit: corpus vero Apostoli ita condidit, ut de Petro diximus. Vasa etiam aurea, argentea, ænea totidem donavit, quot Divo Petro, maximè autem crucem auream centum & quinquaginta librarum supra loculum beati Pauli collocavit. Venêre proventus ad eandem basilicam ex Tarso Ciliciæ: ex

possessione Tyri venit oleum, venere aromata & cassiæ: venit balsamum ex locis hæc eadem ferentibus: venit crocum, sal, piper, cinnama. Ædificatur etiam Imperatoris jussu basilica in atrio Sessoriano sub titulo sanctæ crucis in Hierusalem, ubi sanctæ crucis partem aliquam reposuit, inventam ab Helena Matre, fœmina incomparabilis fidei & religionis. Hæc enim magnitudine animi mota & visis nocturnis Hierosolymam petiit, ut lignum crucis perquireret. Difficile id quidem erat, quia ab antiquis persecutoribus eo loci simulacrum Veneris collocatum fuerat, ut Christiani Venerem, Salvatoris loco, adorarent. At mulier religione percita, ubi locum ipsum ruderibus purgasset, tres confuso ordine cruces reperit. In una inscriptio illa legebatur tribus linguis, I. N. Rex Judæorum. Astabat autem Macharius illius urbis tum Episcopus, qui unam ex his manibus cum religione retinens veram esse dicebat: At tertia mulieri mortuæ admota eidem vitam restituit. Hanc ob rem Constantinus motus edicto vetuit, ne quispiam deinceps eo supplicio uteretur. Helena vero ædificato eo in loco templo ubi crucem repererat, abiens, clavos quibus Christi corpus cruci affixum fuerat, secum ad filium portat. Horum ille unum in frenos equi transtulit, quibus in prælio uteretur, alio pro cono galeæ utebatur, tertium in mare Hadriaticum (ut ait Ambrosius) ad compescendas sævientis maris procellas dejecit. Illa autem crucis pars, quam eadem mulier secum in thecis argenteis detulerat, gemmis & auro distincta in basilica Sessoriana collocatur. Huic hæc munera adduntur, argentea candelabra quatuor, argentei scyphi quatuor, calices aurei decem, patina argentea auro clusa librarum L. altare argenteum CC. L. librarum, agros quoque circa palatium positos Ecclesiæ dono dedit. Ex Falifcis autem & Nepesino agro fundos quosdam donavit. Sunt qui scribant & basilicam sanctæ

ctæ Hagnetis Constantini jussu ædificatam esse, rogatu Constantiæ ejus filiæ, & baptisterium Ecclesiæ additum: ubi & filia & soror Constantini ejusdem nominis baptizatæ sunt. Hujus basilicæ hæc fuere munera, patina aurea librarum viginti, calix aureus librarum decem, calices argentei quinque, fundus ex agro Fidenatium, fundus ex vico Pisonis. Idem quoque Imperator basilicam sancti Laurentii extra muros ædificat in agro Veranio, super arenarium cryptæ, gradusque extruxit: quibus ascensus his daretur, qui ad visendum beati Laurentii corpus accederent. Templi ornamentum erat, apsis argento & porphyreticis lapidibus ornata. In aditu cryptæ, lucerna erat ex auro purissimo librarum viginti. Ante corpus Martyris erant lucernæ X. argenteæ librarum XV. Fundus autem Cyriacetis fœminæ, quem fiscus persecutionum tempore occupaverat. Huic basilicæ assignatur fundus item Veranius, unde solidi LX veniebant. Via etiam Lavicana idem Imperator inter duas lauros basilicam beatis Martyribus, Marcellino presbytero & Petro exorcistæ ædificat. Non longe vero mausoleum erexit in honorem matris, quam sepulchro prophyretico inclusit. Huic templo Martyrum & matris gratia hæc dona data sunt, patina ex auro purissimo librarum quinque & triginta, candelabra argentea III. auro clusa in pedibus XII. calices aurei tres cum gemmis prasinis & hyacinthinis: amæ aureæ duæ, ara ex argento purissimo librarum CC. scyphus ex auro purissimo librarum viginti: fundus Laurentinus cum balneo juxta formam prodeuntis aquæ posito, fundus Augustæ Helenæ, unde solidos trecentos & viginti sacerdotes quotannis habebant. Sunt qui scribant (sine autore tamen) Sardiniam cum fundis suis, & Messanam, & Matiniam cum monte argentario, ac fundis omnibus huic Ecclesiæ dono datam. Ad has basilicas in urbe Roma ædificatas, alia quoque foris extruit. Nam & Hostiæ non longe à portu ejus mandato

dato templum ædificatur in honorem beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac Johannis Baptistæ, quibus etiam hæc dona ejus munificentia oblata sunt, patena argentea librarum XXX. calices argentei X. patina argentea chrismalis librarum X. pelvis ex argento ad usum baptismi XX. His muneribus additi & Graechorum fundi Ardeatini agri, fundus Quirini in agro Hostiensi: In Albano quoque Johanni Baptistæ templum ædificat, cui hæc dona obtulit, patinam argenteam librarum triginta, scyphum argenteum deauratum librarum duodecim, amas argenteas librarum viginti, fundum Laurentinum cum adjacentibus prædiis, fundum cum lacu Albano, fundum Tiberii Cæsaris. Capuæ etiam basilicam Apostolorum condidit, quam cives Constantinianam appellarunt. Cui & hæc dona oblata, patinæ argenteæ XL librarum, candelabra græca IIII. cum pedibus X. His additur fundus ex agro Cajetano, & fundus paternus ex agro Suessano. Aliam postremo basilicam Neapoli ædificavit (ut ait Damasus) in cujus honorem eam erexerit non satis constat. Proinde rericere donaria templo dedicata institui, ne videar cum aliis errare. Sunt etiam qui scribant, Sylvestrum titulum suum in tertia regione urbis apud thermas Domitianas instituisse, Equitium quidam vocant. Huic titulo multa dona Constantinus obtulit, ut patinam argenteam librarum XX. cerostrata ænea XVI. fundum Barbatianum ex agro Ferentinati, fundum Sulpitiannm ex agro Corano. Ne autem novæ Romæ sacerdotes Imperatoriæ munificentiæ expertes essent, duas item basilicas Constantinopoli ædificat, quarum altera Irene, altera Apostolorum vocatur, eversis prius paganorum templis: aut in usum Christianorum translatis, sublatisque è medio tripodibus delphicis, unde infinita mala oriebantur. Hæc sunt Constantini dona, quæ antea narravimus, quibus hoc etiam addidit. (Certum enim vectigal à civitatibus pendi solitum Ecclesiis

Provin-

Provincialibus, cleroque distribui. Dationem vero ipsam decreti sui authoritate validam in perpetuum esse voluit. Ut autem virginibus & qui in cœlibatu viverent, testari liceret, aliquidque sacerdotibus ex testamento relinquere, qua ex re (ego arbitror) Ecclesiæ patrimonium auctum esse, legem sustulit, antea latam ad propagandum sobolem, qua illi vetabantur hæreditatem adire, qui vigesimo quinto ætatis anno uxorem non duxissent. Hinc jus illud trium liberorum inventum à principibus est, quo in amicos prole carentes plerunque utebantur. Hæc Socrates & Sozomenes in tripartita sua accurate scribunt.) Fuere autem & Sylvestri temporibus multi præclari viri, quorum opera & labore gentes & nationes pleræque ad fidem nostram venere, maximè vero Juliani, Frumentii & Edisii prædicationibus: quos Philosophi quidam Alexandri eo perduxerant. Iberorum quoque gens, quæ sub axe Pontico iacet, fidem Christi intelligunt à captiva muliere & credunt, Baccurio, rege omnes ad id cohortante. Valuit etiam multum illis temporibus ad monendos homines Antonii eremitæ sanctissimi authoritas, cui literis & nunciis Helena se ac filios sæpius commendavit: ejus cibus solus panis erat, aqua potus: nec unquam, nisi in occasu Solis comedebat: homo Ægyptius, omnino contemplationi deditus. Hujus quidem vitam Athanasius Alexandrinæ urbis Episcopus insigni volumine perscripsit. Sylvester autem, ubi ex sacris ordinibus septies mense Decembri habitis, presbyteros duos & quadraginta, Diaconos sex & triginta, Episcopos quinque & sexaginta creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio Priscillæ, via Salaria, tertio ab urbe milliario, pridie Calendas Januarii. Sedit autem annos tres & viginti, menses decem, dies undecim. Vacat tum sedes dies quindecim.

MARCUS I. PONTIF. XXXV.

MArcus, natione Romanus, patre Prisco, Magni Constantini temporibus fuit, de quo varia scribunt Historici. Sunt enim qui affirmant Constantinum ultimis Imperii sui annis, instigante sorore, Arrium ab exilio revocasse, quod invidia damnatum hominem mulier diceret, in ejusque dogma declinasse. Hos ego deceptos similitudine nominis puto, & patri illud ascribere, quod filii scelere factum est. Neque enim simile veri est, Principem illum sapientissimum, quod semper improbaverit, ea potissimum ætate, qua sapere datur, illud idem collaudasse. Scribunt præterea Constantinum ab Eusebio Nicomediæ Episcopo, Arriani dogmatis imitatore, baptizatum esse. Quod quidem falsum esse, & religio Principis ostendit, & baptisterium hujus rei causa Romæ ab eo magnificentissimis operis ædificatum. A Sylvestro enim una cum Crispo filio baptizatur, pulsis ab urbe tyrannis, fidemque edocetur. Ajunt qui aliter dictum sentiunt, Constantinum tantam rem distulisse, quoad ei ad Jordanem pervenire contingeret, in quo ad imitationem Salvatoris baptizari cupiebat. Verum dum in Parthos proficiscitur, Mesopotamiam incursionibus vastantes, uno & trigesimo Imperii sui anno, ætatis vero sexto & LX. apud Nicomediam villa publica diem extremum obiisse: nec ad Jordanem baptismi causa pervenire potuisse: atque illic tum demum extremo vitæ tempore baptizatum fuisse. Misceant isti, ut volunt, rem hanc, & nos quod omnes ferme sentiunt, credamus, Constantinum qui in signo crucis toties hostes vicerat, qui tot templa in honorem Dei ædificaverat, qui sacris Concilis interfuerat, qui toties cum sanctis Patribus in mysteriis oraverat, baptismatis charactere, ubi sapere cœpit, muniri etiam contra hostem humani generis voluisse.

Non

me certe quid Socrates & Sozomenes in ſua velint, quidque alii plerique, veritatem optimi Principis religioni & pietati conve-. Quod vero in lepram inciderit (ut vulgo baptiſmoque mundatus ſit, conficta prius ine infantum neſcio qua fabula, nullo modo , Socratem hac in re ſecutus, qui affirmat Con-inum ipſum, ubi ſexageſimum quintum ætatis um attigiſſet, ægritudine captum, ex urbe Con-ntinopoli ad aquas calidas egreſſum valetudinis cauſa, nulla de lepra mentione habita. Præterea vero hac de re à nullo ſcriptorum fit mentio, non dico ab his, qui ethnici ſunt habitl, ſed à noſtris quidem. Non reticuiſſet hoc Oroſius, non Eutropius, non illi qui Conſtantini res geſtas quam diligentiſſime ſcripſere. Ante vero tanti Principis mortem, ſtellam crinitam inuſitatæ magnitudinis (quam græci cometam appellant) fulſiſſe aliquamdiu conſtat. Marcus autem Romanus Pontifex ad curam Chriſtianæ religionis converſus, inſtituit, ut Epiſcopus Hoſtienſis, à quo Romanus conſecratur, pallio uteretur. Voluit præterea diebus ſolemnibus ſtatim poſt Euangelium Symbolum à clero & populo magna voce decantari: & eo modo quo fuerat in Niceno Concilio declaratum. Duas item Eccleſias Romæ condidit, unam via Ardeatina, in qua ſepultus eſt: alteram in urbe Roma ad Palatiuas, quas quidem Conſtantinus his muneribus exornavit & auxit: Fundo roſarum cum omni agro campeſtri, patina argentea librarum XX. ſcypho argenteo X. librarum, corona argentea librarum X. Fundo Antoniano, qui eſt via Claudia, fundo ad Bacchanas via Appia, fundo marmoreo via Ardeatina. Hujus autem & Conſtantini temporibus fuit Iuvencus Hiſpanus presbyter genere nobilis, qui tetrevangelia hexametris verſibus fere ad verbum transferens, quatuor libris compoſuit. Scripſit & quædam eo genere metri ad ſacramentorum ordinem

perti-

pertinentia. Marcus autem, posteaquam ex sacris ordinibus bis mense Decembri habitis, presbyteros quinque & viginti, Diaconos sex, Episcopos octo & viginti creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio Balbinæ via Ardeatina, tertio nonas Octobris. Sedit autem annis duobus, mensibus octo, diebus viginti. Vacat tum sedes dies viginti.

JULIUS I. PONTIF. XXXVI.

JUlius, natione Romanus, patre rustico, temporibus Constantii fuit: qui cum Constantino & Constante fratribus Imperium adeptus, annis quatuor & viginti imperavit. Habitus est etiam inter successores magni Constantini Dalmatius Cæsar fratris filius, adolescens sanè præclaræ indolis, qui haud ita multo pòst tumultu militari opprimitur, sinente potius Constante quàm jubente. Interea vero Arriana hæresis invaluit, favente Constantio, qui nostros cogebat Arrium recipere. Secundo itaque Constantii anno apud Laodiceam urbem Syriæ, vel ut alii volunt, apud Tyrum, Concilium indicitur. Eò convenere catholici & Arriani: disputatur quotidie homusion ne, an secus, Christum cum Patre vocarent. Instabat Athanasius Alexandrinus Episcopus rationibus & argumentis, affirmans Filium Patri homusion esse. Id cum refellere Arrius non posset, ad convitia versus, magicas artes Athanasio viro sanctissimo objicit, prælato in loculis Arsenii brachio. Damnatur itaque, violenter jubente Constantio, Athanasius: qui quidem fugiens, sex continuis annis in lacu cisternæ, carentis aqua, ita delituit, ut Solem nunquam viderit. Indicante deinde ancilla quadam, cum in eo esset ut caperetur, Dei monitu ad Constantis partes confugit, qui fratrem Constantium minis certe coëgit, Athanasium recipere. Arrius interim Episco-

Episcoporum & populi frequentia ſtipatus, dum levandi ventris cauſa ad publicum locum declinat, egerere conatus inteſtina omnia in cuniculum latrinæ demiſit, mortem certe paſſus vita turpiſſima condignam. Julius autem Pontifex multis incommodis vexatus, in tanta rerum perturbatione, tandem poſt menſes decem Romam ab exilio rediit, audita præſertim Conſtantini morte: qui bellum fratri Conſtantini inferens, dum apud Aquileiam inconſulte dimicat, occiditur. Non deſtitit tamen Iulius orientales Epiſcopos reprehendere, maxime vero Arrianos, qui, injuſſu Romani Pontificis, Concilium indixerant, cum id ſine ejus autoritate fieri non poſſet, quod Romana eccleſia cæteris præeſſet. Confutabant id Orientales, non ſine ironia, quod dicerent, à ſe ad Occidentem Chriſtianæ religionis Principes commigraſſe, hanc ob rem ſuam Eccleſiam tanquam perennem fontem, unde tanta gratia manaverat, cæteris præferendam. Conſtat autem Julium ipſum, omiſſis his contentionibus, duas ædificaſſe baſilicas: unam juxta forum Romanum: alium in Tranſiberina regione. Tria item cœmiteria extruxit, unum via Flamminea, aliud via Aurelia, tertium via Portuenſi. Conſtituit prætere a ne ſacerdos alibi, quam apud judicem eccleſiaſticum cauſam diceret. Voluit item, ut omnia ad Eccleſiam pertinentia per notarios, aut per primicerium notatiorum conſcriberentur: hos hodie (ut arbitror) protonotarios vocamus, quorum officium eſt res geſtas præcipue conſcribere. Verum noſtra ætate adeo plerique (nolo dicere omnes) literarum ignari ſunt, ut vix ſciant nomen ſuum Latine exprimere, nedum aliorum res geſtas perſcribere. De moribus nolo dicere, cum è lenonum numero, & paraſitorum quidam in hunc ordinem relati ſint. Conſtantini autem & Conſtantii tempore in pretio fuit Marcellus Ancyranus Epiſcopus, qui multa ſcripſit, maxime vero contra Arria-

rianos. Feruntur tamen contra hunc Asterii & Apollinarii libri, cum Sabellianæ hæresis arguentes, ejusdem quoque erroris cum Hilarius arguere conatur: quem certe Marcellus refellens, se tamen nequaquam cum Julio & Athanasio sentire ostendit. Contra hunc præterea scripsit & Basilius Anquiranus Episcopus librum unum de virginitate. Nam Basilius Macedoniæ partis una cum Eustathio Sebasteno Princeps fuit. Theodorus quoque Heracleæ Thraciarum Episcopus, elegantis copiosæque elocutionis vir, multa tum scripsit, maxime vero commentarios in Matthæum, in Johannem, in Psalterium, in Apostolum. Julius vero cum ex sacris ordinibus, ter mense Decembri in urbe habitis, Presbyteros octodecim, Diaconos tres, Episcopos novem creasset, moritur, ac sepelitur via Aurelia in cœmiterio Calopodii, ab urbe Roma miliario tertio, pridie idus Augusti. Sedit annos quindecim, menses duos, dies sex. Vacat tum sedes dies quinque & viginti.

LIBERIUS I. PONT. XXXVII.

Liberius, natione Romanus, patre Augusto, Constantii & Constantis temporibus fuit. Constantinus enim (ut ante dixi) dum Constantem fratrem bello incautius persequitur, ab ejus militibus opprimitur. Constans autem varia fortuna contra Persas usus, cum nocte intempesta seditione militum suscipere prælium cogeretur, tandem vincitur. Verum postea cum de seditiosis militibus suscipere pœnas instituisset, Magnentii dolo ac fraude in oppipo Helena interficitur, anno Imperii sui XVII. ætatis vero XXX. Mortuo autem Constante rursum in Athanasium consurgunt veteres illi Arrianæ hæresis suscitatores. Nam Concilio apud Mediolanum habito, omnes qui Athanasio favebant in exilium pelluntur.

Præ-

Præterea vero cum in Synodo Ariminensi orientales sacerdotes callidi homines & acuti, occidentales, simplices & imperitos argumentis ac fallaciis convincerent, prætermittere eam disputationem pro tempore satius visum est. Christum enim cum patre homusion esse negabant. Hoc autem, quia primum Liberius Pontifex aperte impugnabat, quodque etiam damnare Athanasium, jubente Imperatore, nolebat, in exilium ab Arrianis pellitur, atque in triennio ab urbe abfuit. At vero sacerdotes, congregata Synodo, in Liberii locum Felicem presbyterum virum optimum Pontificem crearunt, qui statim octo & XL. Episcoporum conventu duos presbyterio, Ursatium & Valentem ab Ecclesia separavit, quod cum Constantio Augusto in fide sentirent. Hanc ob rem rogatu & precibus eorundem Constantius Liberium ab exilio revocat, qui Imperatoris beneficio motus, cum hæreticis in rebus omnibus (ut quidam volunt) sentiens, illud tamen cum catholicis tenebat, hæreticos, ad fidem redeuntes, non esse rebaptizandos. Ferunt Liberium apud cœmiterium sanctæ Hagnetis aliquamdiu habitasse cum Constantia, Constantii sorore, quo ejus rogatu & auxilio urbem tutius ingrederetur: sed mulier catholica dolum inesse sentiens, id se facturam omnino recusavit. Tandem vero Constantius, instigantibus Ursatio & Valente, pulso Felice, Liberium introduxit. Unde persecutio ita vehemens exorta est, ut in Ecclesiis ipsis presbyteri & clerici passim necarentur. Sunt tamen qui scribant, mulieres Romanas in circensi spectaculo reditum Liberii ab Imperatore precibus impetrasse. Pontifex autem tametsi cum Arrianis sentiebat, Ecclesias Dei quam diligenter exornavit, maxime autem sepulchrum beatæ Hagnetis, & Basilicam quam de nomine suo fecit, apud Macellum Lydiæ. Fuit autem hac misera tempestate Eusebius Emesenus Episcopus: qui multa contra Judæos, gentes & Novatianos docte admo-

admodum & eleganter ſcripſit, Triphylius quoque Cypri Ledrenſis, ſive πευτιώνος Epiſcopus, in cantica canticorum copioſe & accurate commentarios compoſuit. Præterea vero Donatus Apher (à quo Donatiani nomen ſumpſere) multa in catholicos ſcribens, totam pene Aphricam & Iudæam ſua perſuaſione decepit. Affirmabat enim Patre minorem eſſe Filium, & Spiritum Sanctum minorem Filio, catholicoſque rebaptizandos eſſe. Extabant autem Hieronymi tempore ejus multa ſcripta ad hæreſim pertinentia, & de Spiritu Sancto liber Arrianæ doctrinæ conveniens. Et ne quicquam Arrianæ perfidiæ tum deeſſet, Aſterius ejus factionis Philoſophus, imperante Conſtantio, multa ſcripſit in Epiſtolam ad Romanos, in Euangelia, in Pſalmos, quæ ab hominibus ſuæ hæreſis ſtudioſiſſime leguntur. Lucifer præterea Caracalitanus Epiſcopus cum Pancratio & Hilario Romanis clericis ad Conſtantium à Liberio miſſus, cune nollet ſub nomine Athanaſii Nicenam damnare fidem relegatus, contra Conſtantium Imperatorem ſcripſit, librumque ei legendum miſit: moritur tamen ſub Valentiniano Principe. Ferunt autem Fortunatianum Aquileienſem Epiſcopum Liberium fidei cauſa in exilium pergentem, ut in hæreſim & diſcordiam laberetur ſollicitaſſe. Serapion quoque qui ob elegantiam ingenii Scholaſtici cognomen meruit, edidit tum adverſum Manichæum librum egregium, nec unquam Conſtantii minis à confeſſione veritatis deſtitit: ad hominem enim profectus, quo eum pacatiorem magno Athanaſio redderet, minis tanti Principis è gradu conſtantiæ nunquam decidit. Ideo autem Athanaſius magnus eſt habitus, quod paganis & hæreticis conſtanti animo ſemper reſtitit. Liberius vero ubi ex ſacris ordinibus bis in urbe Roma habitis, Presbyteros XVIII. Diaconos quinque, Epiſcopos XIX. creaſſet, moritur: ac ſepelitur via

Sala-

Salaria in cœmiterio Priſcillæ, IX. calendas Maii. Sedit autem annos ſex, menſes tres, dies quatuor. Vacat ſedes dies ſex.

FELIX II. PONTIF. XXXVIII.

Felix ſecundus, natione Romanus, patre Anaſtaſio, Conſtantii temporibus fuit. Qui ſolus poſt interfectum à Magnentio Conſtantem, Imperio potitus eſt. Mox Julianum patruelem ſuum, quippe qui ex Conſtantino patris Conſtantini fratre natus erat, Cæſarem creatum in Gallias, ſeditione quorundam tyrannorum tumultuantes, miſit, qui brevi & Gallorum & Germanorum motus virtute ſua compeſcuit: unde militum omnium conſenſu Auguſtus appellatur. Quo audito Conſtantius, rebus Parthicis occupatus, ad bellum civile converſus, apoplexia in itinere obiit inter Ciliciam Cappadociamque in Mopſocrene oppido, anno Imperii quarto & vigeſimo, ætatis quinto & quadrageſimo. Hoc autem morbo dixere medici hominem interiiſſe ob dolorem animi & gravem cogitationem, in quam, rebellante Juliano, inciderat. Ob ejus autem moderationem (Chriſtianorum cauſam ſemper excipio, in qua unice impius fuit) & comitatem, inter divos more veterum referri meruit. Nam poſt ſuſceptum Imperium, Romam cum triumpho via Flamminea ingreſſus, aureo carpento, cives obviam factos, mira benignitate inſpexit & veneratus eſt, dictitans illud Cyneæ Pyrrhi legati verum eſſe, tot ſe videre reges in urbe Roma quot cives. In una tamen re populum Romanum ad riſum potius quam ad indignationem concitavit, quod portas urbis ingrediens, celſas & faſtigiatas, arcuſque triumphales præaltos & latos, homo parvæ ſtaturæ caput incurvaret, more anſerum læſionem veritus. Is præterea campum Martium cum admiratione inſpiciens,

ſpiciens, ſepulchrum Auguſti Cæſaris tot ſimulacris marmoreis & æneis ornatum, forum Romanum, Jovis Tarpeii delubra, thermas, porticus in provinciæ modum auctas: amphitheatrum Tiburtino lapide extructum tantæ altitudinis, ut eo vix inſpicere humanus oculus poſſet, Pantheon mira altitudine ſpacioſis molibus fornicatum, templum pacis, Pompeii theatrum, circum maximum ſeptiſolium, tot arcus triumphales, tot aquæ ductus, tot ſtatuas per urbem ad ornatum poſitas, obſtupuit: ac tandem dixit, naturam vires omnes in unam urbem effudiſſe. Stabat Trajani equus æneus, in atrio, cujus inſtar alterum ſibi fieri Conſtantinopoli Conſtantius petebat ab Hormiſda architecto, quem ſecum duxerat. Cui Hormiſda; ſtabulum quoque tale condas oportet, ſi voles equum late ſuccedere. Idem quoque Hormiſda à Conſtantio interrogatus quid de urbe Roma ſentiret. Id tantum ſibi placere, reſpondit, quod didiciſſet, ibi quoque homines mori (ut Philoſophum decebat locutus.) Felix autem (quem diximus) in Liberii locum à catholicis ſubrogatum eſſe, licet id factum ab hæreticis Euſebius & Hieronymus affirment, quod certe miror, ſtatim ubi Pontificatum iniit, Conſtantinum Magni Conſtantini filium hæreticum, & ſecundo rebaptizatum promulgat ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo in Aquilone villa non longe à Nicomedia. Hinc autem deprehendi error poteſt, quo ducuntur nonnulli, qui hanc hæreſim Magno Conſtantino aſcribunt. Quod profecto (ut ex Hiſtoria vides) in tantum Principem tamque religionis Chriſtianæ amatiſſimum, nec debuit cadere, nec potuit. Dum autem altercatio eſſet, & quidem magna (ut diximus) inter Liberium & Felicem, Arriana hæreſis bifariam dividitur. Nam Eunomius (unde Eunomiani) vir corpore & animo leproſus, nec ſecus interius quam exterius morbo regio correptus, affirmabat, in rebus omnibus & Filium diſſimilem Patri, & Sanctum Spiri-

Spiritum cum Patre & Filio nil habere commune. Macedonius autem, quem nostri ante errorem Constantinopolitanum Episcopum fecerant, ab Arrianis expellitur, quia filium patri similem fatebatur, licet spiritum sanctum non secus atque illi blasphemaret. Ajunt quidam, Felicem Concilium octo & quadraginta Episcoporum habuisse, in quo decernitur, ut Episcopi omnes aut ad Concilium generale veniant, aut literis rationem reddant, quare id facere nequeant: quod quidem institum Carthaginensi Concilio postea renovatum est. Hujus autem temporibus fuit Acacius, quem quia luscus erat, μονόφθαλμον vocarunt. Hic vero Cæsariensis Ecclesiæ in Palæstina Episcopus, multa in Ecclesiasten conscripsit: tantæque autoritatis ob eloquentiam & versutiam apud Constantinum fuit (quemadmodum Hieronymus ait) (quod ego certe miror,) ut Romæ in Liberii locum Felicem Arrianum Episcopum constitueret: quem profecto catholicum fuisse constat (ut scripsimus) & Arrianos semper damnasse. Felix autem postremo cum nulla in re orthodoxæ fidei deesset, ab adversariis captus, una cum multis secum bene sentientibus interficitur, sepeliturque in basilica, quam ipse ædificavit, via Aurelia, secundo ab urbe Roma milliario, duodecimo calendas Decembri. Sedit autem tantummodo annum unum, menses quatuor, dies duos, propter seditionem à Liberio motam, quem, Damasum secutus, licet immerito inter Pontifices numeravi.

DAMASUS I. PONTIF. XXXIX.

DAmasius, natione Hispanus, patre Antonio, Iuliani temporibus fuit, viri certe egregii, si domi, si foris ejus ingenium respicis. Nam & Eubolo sophista & Libanio philosopho præceptoribus usus,

liberalibus disciplinis ita erat imbutus, tum græce tum latine, ut cuivis optimo principi comparari posset. Multæ erat memoriæ, ingentis facundiæ, in amicos liberalis, provincialibus justissimus, gloriæ cupidus. Verum hæc omnia ad extremum evertit, dum Christianos persequitur. Callidior tamen cæteris persecutor, non vi neque tormentis primo, sed præmiis, honoribus, blanditiis, persuasionibus majorem fere populi partem, quam si atrocior fuisset, elicuit. Vetuit autem ne Christiani autorum Gentilium studia adirent, neve scholæ nisi his qui Deos Deasque venerarentur, paterent. Uni tamen Prohæresio viro doctissimo concessum est, ut Christianos publice doceret, quam gratiam ipse indignatus contempsit. Militare cingulum dari nisi gentibus vetuit. Statuit præterea procurationes provinciarum jurisque dictionem Christianis non debere permitti, quippe quibus lex ipsa christiana proprio uti gladio vetat. Athanasium tamen aperte oppugnat atque in exilium mittit, à Magis ac auguribus instigatus, quorum artibus maxime delectabatur, quod dicerent, Athanasium obstare quo minus eorum artes in pretio essent. Cum Daphnius quoque in suburbano Antiochiæ juxta fontem Castalium litaret Apollini, & nulla ex his quæ quærebantur responsa susciperet, causasque silentii percontaretur à sacerdotibus, dæmones aiunt, sepulchrum Babyllæ martyris prope astare & ideo responsa non reddi. Tum Julianus Galilæis imperat, hoc enim nomine Christianos appellabat, ut sepulchrum martyris inde auferant. Qui dum sepulchrum mira exultatione traherent, dicentes: Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis, ita iram Juliani principis concitarunt, ut multos præter institutum suum interfici jusserit. Miror ego id à Juliano factum, cum diaboli artes jam vanas esse cognosceret. Semel enim magum quendam
in

in ſpeluncam ſecutus, cum voces dæmonum perhorreſceret ſigno crucis uſus eſt, quo fugati ſunt dæmones. Cum vero Julianus diceret, ſigno crucis aliquid mirum ineſſe, reſpondit magus, dæmones etiam genus illud ſupplicii formidare. Hanc ob rem Iulianus pertinacior quam antea factus eſt, adeo vanitati magicæ deditus erat, licet prius chriſtianam religionem ſimulato animo amplexus fuiſſet, ut Conſtantii odium vitaret, legiſſetque publice divinos codices, ac baſilicam nomine martyrum ædificaſſet. Præterea vero idem imperator, quo noſtris ſtomachum faceret, Judæis templum Hieroſolymitanum reſtituit, cum dicerent, ſe alibi ſacrificare non poſſe. Qui certe tanta arrogantia elati ſunt, ut majore impenſa quam antea reſtituere templum conarentur. Verum non ita multo poſt terræ motu templum corruens, & multos Judæos ſimul oppreſſit & illud approbatum eſt, lapidem ſupra lapidem poni non debere. Sequenti autem die incendio divinitus immiſſo, & ferramenta ipſa conſumpta ſunt: & eo miraculo multi Judæi perterriti ad fidem Chriſti venere. In Perſas vero proficiſcens Julianus, quos intellexerat res novas moliri, in reditu ſuo malum quidem rem Chriſtianis minatur. Cum autem ſuperatis hoſtibus incompoſito agmine victor rediret, apud Cteſiphontem confoſſus periit. A ſuis, an ab hoſtibus id factum ſit, incertum eſt, ſunt qui ſcribant, ſagitta ex incerto miſſa, transfixum fuiſſe, eundemque exclamaſſe manu ad cælum extenſa: viciſti Galilæe, viciſti: nam Chriſtum Galilæum appellabat & fabri filium, unde illud adoleſcentis in Libanium ſophiſtam interrogantem, quid ageret fabri filius, Juliano, inquit, locellum componit: nam paulo poſt ejus cadaver locello avectum eſt. Sunt etiam qui ſcribant, hunc antea clericum fuiſſe, ac poſtea à fide noſtra defeciſſe, unde hominem apoſtatam vocant. Periit autem poſt annum & octo im-

perii sui menses: anno vero ætatis secundo & trigesimo. Huic deinde succedit Iovinianus, qui ab exercitu imperator electus, non prius profiteri imperatoris nomen voluit, quam omnes conclamarent se Christianos esse. Quibus collaudatis, & imperium suscepit, & exercitum à manibus Barbarorum liberavit, Nisibi ac magna Mesopotamiæ parte Sapori regi Persarum relicta. Hic autem octavo imperii sui mense cruditate stomachi, sive tetro odore prunarum moritur. Damasus autem electus ad pontificatum obeundem, Ursicinum, diaconum competitorem habuit in basilica, quæ Sicinini appellatur, ubi multi utrinque cecidere in ipso templo, cum res non suffragiis tantum, sed vi & armis tractaretur. Verum non ita multo post sacerdotum ac populi consensu Damasus episcopus confirmatur, & Ursicinus ad Neapolitanam ecclesiam traducitur. Damasus autem adulterii accusatus publico concilio causam dixit: ubi & innocens absolvitur, & Concordius atque Calistus diaconi falsi accusatores damnati, ac rejecti ab ecclesia sunt. Cautumque lege est, ut deinceps pœnam talionis subeant, qui aliquem falso accusaverint. Pacata tandem ecclesia, Damasus otio literario delectatus, vitas pontificum omnium, qui ante se fuere conscripsit, easque ad Hieronymum misit. Non destitit tamen & templa & cultum divinum augere. Duas enim basilicas ædificavit: unam juxta theatrum, alteram via Ardeatina ad catechumbas. Dedicavit & Platoniam, ubi corpora Petri & Pauli aliquando jacuerant. Versibus quoque elegantibus sanctorum corpora eo loci sepulta exornavit ad memoriam posteritatis. Præterea vero basilicam, quam ipse in honorem divi Laurentii non longe à theatro Pompejano condiderat, maximis muneribus ornavit, patina argentea librarum viginti, ama argentea librarum quindecim, scypho argenteo anaglypho librarum decem, calicibus argenteis quinque,

quinque, coronis argenteis 5. domos quoque circa Basilicam positas dono dedit: fundum etiam Papyrianum agri Ferentinatis: fundem Antonianum, balnea non longe à templo posita: ut Psalmi quoque alternis vicibus in Ecclesia canerentur, in fineque eorum verba hæc ponerentur, Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, instituit. Primus etiam Hieronymi scriptis autoritatem dedit, cum prius LXX. interpretum scripta tantummodo in pretio essent. Nam & Biblia Hieronymi legi cœpta est, & Psalmi ejusdem fideliter ex Hebraico traducti, cum antea apud Gallos potissimum incomposite legerentur. Mandavit item, ut in Principio celebrationis (quam missam vocant) confessio diceretur ut hodie fit. Idem vero Damasus, ubi ex sacris ordinibus quinquies habitis, presbyteros unum & XXX. Diaconos XI. Episcopos II. & LX. creasset, moritur, ac sepelitur via Ardeatina cum matre & sorore in basilica à se condita, tertio idus Decembris. Sedit annos XIX. menses III. dies XI. Vacat tum sedes diem unum & viginti.

SYRICIUS I. PONTIF. XL.

Syricius, natione Romanus, patre Tiburtio, Valentiniani temporibus fuit. Qui à Juliano multa incommoda ob fidem Christi passus, pulsusque militia cum scutatorum Princeps esset. Mortuo autem Joviniano, militum omnium consensu Imperator electus, Valentem fratrem in partem Imperii accipiens, eidem Orientem assignat. Postea vero Imperii sui anno tertio Gratianum filium, necdum bene puberem, socrus & uxoris hortatu Augustum creat. Procopium quidem apud Constantinopolim res novas molientem, cum satellitibus suis mira celeritate opprimit. Sed Valens ab Eudoxio Arriani dogmatis Episcopo baptizatus in sævissimam hæresim decli-

nans, nostros persequitur, & in exilium pellit, mortuo præsertim Athanasio, quo vivente res christiana sex & quadraginta annis mirifice sustentata est. Instabat Lucius hæreticus hostilem in modum nostros persequens, neque illis quidem parcens, qui in eremo erant, eos enim immissis militibus aut trucidabat, aut in exilium mittebat. Magnæ autoritatis tunc erant Antonii discipuli, Macharii duo in Syria, quorum alter in superiore, alter in inferiore habitabat eremo. Isidorus quoque tum in pretio erat, Panucius, Pambos, Moses, Benjamin, Paulus Apheliotes, Paulus Phocensis, Joseph qui Mons Antonii dicebatur. Hos cum exilio vexaret Lucius, mulier fanatica proclamat, viros Dei in insulam Ægypti nequaquam mittendos esse. Mannia quoque Saracenorum gentis regina, cum frequentibus præliis Romanorum opes attrivisset, Palæstini & Arabici limitis oppida vastans, orata pacem non aliter repromittit, nisi Mosem Christianum virum sanctissimum genti suæ Episcopum designarent. Id agere Lucius conabatur, verum Moses inclamat: Argunt te, ô Luci, per metalla damnati Christiani in insulas relegati & carcere inclusi, quare manus tuas ad me consecrandum nunquam injicies. Revocatis itaque Episcopis qui se consecrarent, datur reginæ præsul, ac pax Romanis redditur. Sæviebat in Christianos Valens & Lucius, licet Themistii Philosophi literæ eum Valentem aliquantulum mitiorem reddiderint. Sæviebat & Athanaricus Gottorum rex, qui plurimos barbarorum Martyrio affecit. Interim vero Valentinianus Saxones, gentem in Oceani littoribus positam, locis inviis, & Burgundiones virtute ac rei militaris scientia oppressit. At vero dum Sarmatæ sese per Pannonias effudissent, bellumque in eos parat, subita sanguinis effusione apud Brigionem oppidum moritur. Tum Gotthi sedibus suis pulsi, per omnes se Thracias effundunt: quibus dum Valens ire obviam

cum

cum exercitu parat, revocatis prius, sed serò ab exilio Episcopis & monachis, quos etiam militare coegerat, prælio victus, igni exuritur. Hæc quidem clades Romani imperii ac totius Italiæ exitium fuit. Syricius autem (dum hæc agerentur) censuit monachos, quorum vita probata esset, posse sacris initiari à primis ordinibus usque ad Episcoporum. Censuit item ordines per intervalla dandos. Manichæos præterea qui in urbe erant, vetuit communicare cum fidelibus. Pœnitentes autem & redeuntes ad gremium Orthodoxæ fidei recipiendos esse censuit, si monasterium ingrederentur, atque ibi jejuniis & orationibus se toto suæ vitæ tempore macerarent. Viaticum siquidem tum demum ab Ecclesia recipiebant, ubi de optima eorum vita constaret. Consecrari autem presbyterum ab Episcopo tantum censuit. Instituit item, ut quicunque aut viduam aut secundam uxorem duxisset, ab officio Ecclesiastico pelleretur. Hæreticos quoque per manus impositionem recipiendos censuit. Hujus temporibus Hilarius fuit, urbis Pictavorum Aquitaniæ Episcopus, qui & contra Arrianos duodecim libros scripsit: & alterum contra Valentem & Ursatium: atque non ita multo post Pictavis moritur. Victorinus autem natione Apher, Romæ tum primum rhetoricam docuit: postea vero in extrema senectute fidei nostræ se tradens, contra Arrium libros, more dialectico, scripsit. Multa quoque composuit ad commendationem fidei nostræ Gregorius Bæticus Iliberi Episcopus. Photinus autem Gallogræcus Mardelli Ancyrani Episcopi discipulus, Hebionis hæresim instaurare tum conatus est. Hebion enim Christum, pio coitu Mariæ natum, virum justum putavit. Is quidem à Valentiniano Imperatore pulsus plura scripsit volumina, ac præcipua contra gentes. At Didymus Alexandrinus, à teneris annis oculis captus, & ob id etiam primarum literarum ignarus, ita Geometriam & Dialecticam, quæ magno usu indigent, jam grandis

natu cum primis elementis didicit, ut præclara quædam opera in Mathematicis scripserit. In Psalmos quoque, & in Evangelium Matthæi ac Johannis, & contra Arrianos multa edidit. Optatus quoque Apher Episcopus Milivitanus libros sex contra Donatianos composuit. Severus autem Aquilius Hispanus, agnationem ab illo Severo ducens, ad quem Lactantii duo extant Epistolarum libri, volumen composuit, quod Catastrophen vocavit. Syricius vero compositis Ecclesiæ rebus, ac creatis sex & vinginti Presbyteris, Diaconis sedecim, Episcopis duobus & triginta, ex sacris ordinibus quinquies habitis, moritur, ac sepelitur in cœmiterio Priscillæ, via Salaria, octavo Calendas Martii. Sedit enim annos quindecim, menses undecim, dies quinque & viginti. Vacat tum sedes dies viginti.

ANASTASIUS I. PONT. XLI.

ANastasius, natione Romanus, patre Maximo, imperante Gratiano urbis Romæ Episcopus creatur. Nam Gratianus adolescens religione clarus, militia strenuus, apud Argentariam oppidum Galliæ, uno prælio, ad triginta millia Alemannorum, fines Romanorum vastantes, cum minimo suorum incommodo interfecit. In Italiam deinde rediens, pulsa Arriana hæresi totam Provinciam ad veram Christi fidem redegit. At vero cum, instantibus Gotthis, rempublicam in magno discrimine videret, Theodosium ex Hispania oriundum virum clarissimum, socium ac imperii comitem sibi delegit, qui superatis Clanis, Hunnis & Gotthis Orientale imperium restituit, icto cum Athalarico, rege Gothorum, fœdere: quo quidem mortuo ac Constantinopoli egregie sepulto, omnes ejus milites Theodosium virum optimum secuti sunt. Interim vero Maximus in Britannia tyrannidem occa-

occupans, ac in Galliam trajiciens, apud Lugdunum Gratianum interfecit: quare Valentinianus junior frater metu perterritus, ad Theodosium in orientem confugit. Sunt autem qui scribant, hos quidem fratres in tantam calamitatem incidisse, matris Justinæ crimine, quæ, Arrianam hæresim fovens, Christianos persequebatur, maximè vero Ambrosium, quem etiam invitum populus Mediolanensis tum Episcopum delegerat. Mortuo enim Auxentio hæreticorum Episcopo, statim seditio Mediolani exorta est. Cum hanc itaque reprimere Ambrosius conaretur, qui tum consularis ejusdem Provinciæ fasces regebat, Ecclesiamque ingressus multa de concordia partium disseruisset, ab omnibus succlamatum est, non alteri quam Ambrosio Episcopatum committi debere: quod etiam factum est. Ex catechumeno enim Christianus factus, & sacris initiatus, Mediolanensis Episcopus creatur. Cujus doctrina & sanctitas quanta fuerit, ejus vita ac opera doctissime & elegantissime scripta ostendunt. Tunc autem Anastasius rei divinæ cavens, constituit ne sacerdotes ullo modo sederent, sed curvi & venerabundi starent, cum sacrum Euangelium aut caneretur aut legeretur in Ecclesia Dei: Neve peregrini, maximè autem transmaritimi, in clerum reciperentur, nisi quinque Episcoporum præ se ferrent chirographa. Hoc autem factum esse ajunt propter Manichæos, qui tum in Africa magno in pretio erant, & ad corrumpendam fidem de suis quoquoversum mittebant. Constituit item, ne debiles & manci, neve aliquo membro carentes in numerum clericorum reciperentur. Basilicam quoque (quæ Crescentina vocatur) in regione secunda, via Mamertina, dedicavit. Hujus & Damasi & Siricii tempora illustrarunt non modo optimi Imperatores, Jovinianus, Valentinianus, Gratianus, Theodosius; verum etiam sanctissimi atque excellentes in quavis facultate doctores, tum Græci, tum Latini: Gregorium nobis Christianis cum

Basilio Cappadocia genuit (ut ait Eusebius) ambo fuere nobiles, ambo Athenis eruditi. Basilius enim Cæsareæ Cappodociæ, quæ prius Mazaca vocabatur, Episcopus contra Eunomium egregios libros edidit. Scripsit & volumen de Spiritu Sancto, & Monachorum institutis. Duos habuit fratres, Gregorium & Petrum viros doctissimos. Gregorii extabant Eusebii temporibus aliqua volumina. At Gregorius Nazianzenus, qui Basilium ad monasterium perduxit, Hieronymi præceptor multa scripsit. Maximè vero in laudem Cypriani, Athanasiii, Maximi Philosophi. Scripsit & contra Eunomium libros duos, contra Julianum Imperatorem librum unum. Laudavit & nuptias & virginitatem hexametro versu. Levavit & Constantinopolitanos ab hæresi rationibus, & suo elegantissimo dicendi genere, in quo Polemonem virum eloquentissimum secutus est. Is postremum dum senex admodum esset, successorem sibi deligens, ruri vitam monachi duxit. Basilius autem sub Gratiano: hic vero sub Theodoso moritur. Epiphanius quoque Cypri Salaminæ Episcopus, hæreses omnes elegantissimis voluminibus inpugnavit. Composuit tum etiam multa sermone syro Efræm Edessenæ Ecclesiæ Diaconus, qua ex re id tantam venit dignitatem, ut post lectionem Scripuræ sacræ publice in quibusdam Ecclesiis ejus scripta egerentur. Anastasius autem ubi ex sacris ordinationilus, bis in urbe mense Decembri habitis, Presbyteros octo, Diaconos quinque, Episcopos decem creasset moritur, & sepelitur in cœmiterio, ad ursum pileaum quinto Calendas Maii. Annos vero tres, dies decem sedit. Vacat tum sedes dies unum & viginti.

INNO-

INNOCENTIUS I. PONT. XLII.

INnocentius, natione Albanus, patre Innocentio, particeps Theodosii temporum fuit, qui singulari celeritate & consilio usus, Maximum tyrannum Gratiani interfectorem apud Aquileiam occidit. Hanc calamitatem Maximo ipsi Martinus, vir sanctissimus, antea prædixerat, dum Britanniam militaribus copiis spoliat, in Italiam contra jus fasque venturus. Tunc enim à Circio Scoti, ab Aquilone Picti, insulam vacuam militibus ingressi, longe ac late omnia vastarunt. Theodosius autem divino auxilio fretus, & Andragatium Maximi comitem & Victorem ejusdem tyranni filium, Arbogastem & Eugenium tyrannos, mira celeritate usus, opprimit, unde merito Claudiani Poëtæ carmina in laudem Theodosii extant.

O nimium dilecte Deo, tibi militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.

Accedit Theodosio ad disciplinam militarem laus ingenii, quo plurimum valuit, & religionis. Nam cum Mediolani ingredi Ecclesiam vellet, mysteria visurus, prohibitus ob quoddam facinus (ut fieri solet) ab ingressu Ecclesiæ, nisi pœniteret, ita æquo animo id tulit, ut ultro ipsi Ambrosio gratias egerit, atque pœnituerit. Hujux uxor Flacilla fuit, ex qua Arcadium & Honorium suscepit. Iratus semel Theodosius, quod Thessalonicenses in theatro militem occidissent: vel (ut alii volunt) judicem suum, ægre retentus à sacerdotibus Italicis est, quo minus omnes Thessalonicenses occideret. Qui postea ad se rediens, re cognita, & lachrymis pœnitentiam prope patrati egit, & legem tulit, ut sententiæ Principum super animadversione prolatæ in tertium diem differrentur, quo misericordiæ vel pœnitentiæ locus daretur. Ferunt Principem ipsum (si quando ira percitus fuisset)

hac deinceps cunctatione usum, ut notas omnes litterarum expresse recenseret, quo interim iræ daretur locus. Affirmant quidam, Principem usum familiaritate cujusdam Johannis monachi Anachoretæ in Thebaide usum, cujus Consilio tum bellum tum pacem gerebat. Theodosius autem quinquagesimum ætatis agens annum, Mediolani moritur. Innocentius vero tanta Imperii tranquillitate & benignitate Principis usus, multa ad religionem Christianam pertinentia meditatus est. Constituit enim ut Sabbato jejunium celebraretur, & quod tali die Christus in sepulchro jacuisset, & quod ejus discipuli jejunassent. De Judæis quoque & paganis, deque monachis regulas quasdam tulit. Cataphrygas autem hæreticos, quorum autores fuere, Montanus, Priscilla & Manimilla (ut ante dixi) ab urbe expulit, Theodosio annuente: vel in monasteria (ut alii volunt) relegavit. Præterea vero Pelagium monachum & Cælestinum hæreseos damnavit; & quod liberum arbitrium divinæ gratiæ anteferrent, & quod dicerent ad implenda divina jussa voluntatem per se sufficientem esse. Contra hos quoque multa scripsit Augustinus. Pelagius autem in Britanniam proficiscens, totam insulam errore suo infecit, adjuvante Juliano tanti mali comite & socio. Basilicam vero Gervasii & Protasii dedicavit, Vestinæ mulieris impensa structam & ornatam, divenditis ejus bonis ex testamento relictis justo pretio. Templi dona hæc fuere, patinæ argenteæ duæ, sexaginta librarum, coronæ duodecim, cerostrata argentea quatuor. Ad ornatum baptisterii cervum obtulit quinque & viginti librarum fundentem aquam, vas chrismatis ex argento librarum quinque, scyphos duos argenteos anaglyphos viginti librarum. Dos autem templi erat domus ad basilicam Elinam, balneum ad templum Mamuri, domus item in clivo Salutis balneatæ, fundus in agro Clusino, alter fundus in agro Fundano, His addita domus

Eme-

meriti in clivo Mamertino, domus altera in vico longo, balneum quoque in eodem vico. Curam vero & administrationem hujus basilicæ & sanctæ Hagnetis Leopardo ac Paulino presbyteris commisit. Hujus temporibus fuit * Apollinarius Laodiceæ Syriæ Episcopus, vir sane in disputando vehemens, & ita acutus, ut ausus sit dicere, corpus, non animam, à Domino in dispensatione susceptum; postea vero cum rationibus urgeretur, ait, eum quidem habuisse animam, non tamen ex ea parte qua rationabilis est, sed ex ea solum qua corpus vivum reddit: Ad supplementum vero rationabilis partis, ipsum verbum Dei fuisse, perhibeat. Quæ quidem sententia, & à Damaso antea, & à Petro Alexandrino Episcopo explosa est. Hinc Apollinaristæ originem habuere. Martianus autem Barcilonæ urbis Episcopus castitate & eloquentia insignis bene cum fide sensit, & Novatianos scriptis suis impugnavit. Cyrillus vero Hierosolymitanus Episcopus sæpe pulsus Ecclesia, & receptus, ad extremum sub Theodosio Principe annis octo Episcopatum tenuit, multaque scripsit. † Euzoius item apud Thespesium rhetorem cum Gregorio Nazianzeno Episcopo adolescens Cæsariæ eruditus, plurimo labore Origenis & Pamphili corruptam bibliothecam membranis instaurare conatus est. Scripsit & ipse multa. Eodem quoque tempore Hieronymus presbyter, in Bethleem habitans, ingenio ac facundia sua Christi fidem mirum in modum auxit: quod etiam ejus scripta declarant. Improbatur item eo tempore in Synodo Bordegalensi Priscilliani dogma, sumptum ex Gnosticorum & Manichæorum hæresi, de qua superius diximus. Innocentius vero, ubi per sacros ordines quater in urbe habitos, Presbyteros triginta, Diaconos duodecim, Episcopos quatuor & quinquaginta creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio, ad ursum pileatum quinto calendas Augusti. Sedit

* *Apollinaris.* † *Esicius.*

Sedit annis quindecim, mensibus duobus, diebus quinque & viginti. Vacat tum sedes dies duos & viginti.

SOZIMUS I. PONTIF. XLIII.

SOzimus, natione græcus, patre Abrahamo, mortuo Theodosio, Arcadii & Honorii, qui patri in Imperio successere, temporibus fuit. Hi quidem gubernacula Imperii suscipientes, paribus auspiciis illud rexere, divisis tantummodo administrationibus. Arcadius enim Orientem, Honorius vero Occidentem gubernabat, licet Theodosius filiis, adhuc adolescentibus, tres duces reliquerit, qui Romanum gubernarent Imperium, Ruffinum qui Orientem, Stiliconem qui Occidentem, Gildonem qui Africam regerent. Qui deinceps cupiditate imperandi moti, spretis parvulis, regnum occupare conati sunt. Gildoni res novas in Africa molienti, Mascezel frater ejus crudelitatem veritus, cum exercitu obviam factus, hominem fundit fugatque: qui vel dolore animi, vel veneno non ita mulo post moritur. Idem quoque Mascezel tanta victoria elatus, cum nec Deo nec hominibus parceret, à militibus occiditur. Ruffinus vero ab Arcadio opprimitur, dum Orientale Imperium conatur invadere. Ingressus tum Italiam Rhadagasus, Gotthorum Rex immanissimus, ferro ac flamma omnia vastabat. Verum Romani comparato exercitu, barbarum in Fesulanis montibus opprimunt, duce Stilicone. Huic vero successit Alaricus, quem Stilico, regni cupidus cum superare posset, & fovit & juvit. Verum postremo cum Alaricus in Galliam proficiscens concedente eo loci sedes ad incolendum Honorio, apud Polentiam consedisset, Saulum gente & religione Hebræum à Stilicone cum militibus immissum, quo fœdus turbaretur, hostem sensit. Facile enim

enim fuit barbaros nil tale suspicantes, & diem Paschæ observantes incautos perturbare. Verum sequenti die sumptis armis, & Saulum cum exercitu ad internecionem cædit, & omissa Gallia in Stiliconem & Romanos movet. Quibus superatis, urbem Romam post longam & gravem obsidionem capiunt, anno ejusdem conditæ millesimo ac centesimo & sexagesimoquarto: salutis vero Christianæ, anno duodecimo & quadringentesimo. Hac tamen moderatione Alaricus usus est & clementia, ut suis mandaverit à cæde & sanguine, quoad fieri poterat, abstinere: utve confugientibus ad basilicas Petri ac Pauli parceretur. Rex vero tertia die ab urbe discedens, minus calamitatis quam putaretur perpessa (parum enim incendii senserat) in Lucanos & Brutios proficiscitur, ubi apud Consentiam, vi captam & direptam, moritur. Cui statim omnium Gotthorum consensu Athaulphus, ob affinitatem & genus succedit, quem quidem ad urbem Romam cum exercitu redeuntem, Galla Placidia, superioris Theodosii filia ejus uxor, ita placavit, ut à cædibus & rapinis temperatum, & suis magistratibus urbis dimissa sit. In animo certe ei prius fuerat urbem Romam delere, ac novam condere, eamque Gotthiam appellare, & Imperatoribus nomen de se relinquere, ut non Augusti deinceps, sed Athaulphi vocarentur. Mentem hominis Placidia non modo à tanto facinore avertit, verumetiam fœdus inter Athaulphum, Honorium & Theodosium juniorem composuit, Arcadii jam mortui filium. Sozimus autem in tanta rerum perturbatione rem divinam nunquam omisit. Constituit enim, ut diaconi, dum celebraretur, lævas tectas haberent linostimis. Concessit item, ut in parochiis cerei sancto Sabbato benedici possent. Bibere autem in publico clericis vetuit: In cellis fidelium id fieri posse non negavit. Vetuit etiam, ne servi in clerum reciperentur, quod hujuscemodi viros liberos & integros esse opor-

oporteret. Asciscuntur nunc non modo servi, & vulgo concepti ac nati, verumetiam flagitiosi omnes ex flagitioso quoque geniti: quorum sceleribus ecclesia Dei magnum aliquod incommodum tandem capiet. Ferunt tum Sozimum misisse ad Carthaginense Concilium Faustinum Episcopum, duosque urbis Romæ presbyteros, ut ostenderet, nil usquam publice agi debere sine consensu Ecclesiæ Romanæ. Hujus autem Pontificatu fuit Lucius Arrianæ partis Episcopus, qui variarum hypotheseon libellos scripsit. Diodorus quoque Tarsensis Episcopus, dum Antiochiæ presbyter esset, multa tum scripsit, Eusebii sententias, non autem eloquentiam imitatus, propter ignorationem secularium literarum. Scripsit & Tiberianus apologeticum ob suspicionem hæreseos, quia cum Priscilliano accusabatur. Evagrius præterea, acris & ferventis ingenii, vitam beati Antonii de græco Athanasii, in sermonem nostrum transtulit. Scripsit & Ambrosius Alexandrinus auditor Didymi in Apollinarium volumen præclarum. Fuere tum etiam in pretio Johannes Constantinopolitanus & Theophilus Alexandrinus illustres Episcopi. Hunc ego arbitror Iohannem Chrysostomum fuisse, qui ob elegantiam dicendi hoc cognomentum merito adeptus est, quique Theodorum & Maximum condiscipulos suos ad fidem Christi traduxit, relictis præceptoribus Libano & Andragathio Philosopho. Interrogatus Libanius, jam morti propinquus, quem potissimum in schola successorem relinquere vellet, non alium quam Chrysostomum dixit, nisi hominem Christiani ad se traduxissent. Perlata tum etiam sunt ad Sozimum synodalia decreta, quibus confirmatis, Pelagiana hæresis ubique damnatur. Sunt qui scribant & Petronium Bononiensem Episcopum virum sanctissimum, & Possidonium Africæ Provinciæ Episcopum, magnam sanctitatis opinionem de se tum concitasse. Scripsit & multa contra hæreses Primatius ad Fortunatum Episco-

Episcopum. Sunt qui scribant, Probam Adelphi proconsulis uxorem, Centonas Virgilii in laudem Christi tum composuisse. Hanc certe laudem quidam Eudociæ ascribunt Theodosii junioris uxori. Augustinus vero beati Ambrosii in fide discipulus, homo certe omnium, qui tum fuere, doctissimus Hippone in Africa Episcopus, fidem nostram scriptis & disputationibus tum maximè tuebatur. At Sozimus, creatis in urbe Roma Presbyteris decem, Diaconis tribus, Episcopis octo, moritur, ac sepelitur via Tiburtina apud corpus beati Laurentii Martyris, septimo Calendas Januarij. Sedit annum unum, menses tres, dies duodecim. Vacat tum sedes dies undecim.

BONIFACIUS I. PONTIF. XLIII.

Bonifacius, natione Romanus, patre Jucundo presbytero, Honorii temporibus fuit. Orta quidem tum in clero seditio est. Nam dum Bonifacius in basilica Julii urbis Romæ Episcopus creatur, Eulalius in Constantiniana electus, huic statim objicitur. Quod ubi Honorius, qui tum Mediolani erat, intellexisset, instante Placidia, cum filio Valentiniano ambo ab urbe pelluntur. Revocatur tamen septimo mense post Bonifacius, & solus urbis præsul constituitur. Interea verò mortuo Athaulpho, Gotthorum rex Vallias decernitur, qui Dei judicio perterritus, Placidiam apud se tamen honeste habitam, Honorio fratri reddidit, pacemque cum eo, datis lectissimis obsidibus, iniit. Idem fecere Alani, Vandali & Suevi. Placidiam vero Honorius Constantio, quem Cæsarem declaraverat, in matrimonium collocat: unde Constantius Valentinianum filium suscepit: quæ postea à fratre pulsa ad Orientem cum filiis, Honorio & Valentiniano proficiscitur. Bonifacius autem Pontifex tum constituit, ne mulier ulla aut monacha sacratam pallam attrecta-

trectaret, aut thura contingeret: neve servus, aut obnoxius, vel obæratus in clerum reciperetur. Condidit præterea oratorium in cœmiterio sanctæ Felicitatis Martyris, ejusque sepulchrum ornavit marmoribus & argento. Nam & patinam argenteam dono dedit librarum viginti, & scyphum argenteum librarum decem, & coronas argenteas tres, calices minores duos. Hujus quoque Pontificatum insignem reddidere multi præclari viri, maxime vero Hieronymus presbyter, patre Eusebio natus oppido Stridonis, quod à Gotthis eversum, Dalmatiæ quondam Pannoniæque in finibus fuit. Quantum iste juverit Ecclesiam Dei vita & scriptis, non attinet dicere, cum & vita ejus sanctissima omnibus præluceat, & scripta ejus ita in pretio & honore sint, ut nemo magis legatur, ab eruditis præsertim. Moritur autem Hieronymus in Bethleem ætatis suæ anno LXXXI. pridie Calendas Octobris. Laudatur & Gelasius Cæsareæ Palæstinæ post Euzoium Episcopus, vir accurati elegantisque ingenii. Scripsit & Historiam Dexter Paciani filius ad Hieronymum. Laudavit & Spiritum sanctum Amphilochius eleganti stylo. Laudat & Sophronium Hieronymus quod de eversione Serapis librum copiose ac docte scripserit. Ajunt & Lucianum presbyterum Deo innuente, tum quidem reliquias Stephani protomartyris & Gamalielis Pauli præceptoris invenisse, deque ea re sermone græco ad omnes Ecclesias scripsisse: quam scriptionem postea Abundius presbyter Hispanus Latinam fecit ad Orosium presbyterum. Sunt etiam qui huic ætati addant Johannem Cassianum & Maximinum viros doctissimos. De Eutropio autem Augustini discipulo, non ita ambigitur qui Historiæ Romanæ Epitomen fecit, ab urbe condita usque ad tempora sua, satis eleganti stylo & oratione. Scripsit & ad duas sorores, Christo dedicatas, de pudicitia & amore religionis. Laudatur & Iuvenalis qui tum Constantinopolitanus Episcopus erat. Fuit etiam in pre-

pretio Heros vir ſanctus, ac beati Martini diſcipulus, Arelatenſis Epiſcopus, injuria pulſus. Bonifacius autem, ubi ex ſacris ordinibus ſemel habitis, Presbyteros tredecim, Diaconos tres, Epiſcopos ſex & triginta creaſſet, moritur, ac via Salaria ſepelitur apud corpus ſanctæ Felicitatis martyris, octavo Calendas Novembris. Sedit annis tribus, menſibus octo, diebus ſeptem. Mortuo Bonifacio clerici quidam Eulalium ſtatim ad urbem revocant, qui vel indignatione, vel contemptu rerum humanarum revocationem ſpernens, anno poſt Bonifacium moritur. Vacat tum ſedes dies novem.

CÆLESTINUS I. PONT. XLV.

CÆleſtinus, natione Campanus, Theodoſii junioris temporibus fuit. Hic enim, mortuo Honorio Principe clariſſimo, Valentinianum Placidiæ amitæ ſuæ filium Cæſarem creatum, ad regendum Occidentale Imperium mittit. Qui ſtatim totius Italiæ conſenſu Imperator creatus, gubernacula Imperii apud Ravennam ſuſcipiens, hoſtes Romani nominis, maxime vero Johannem tyrannum mira felicitate in Italia compeſcuit. Interea vero Vandalorum, Alemannorum, & Gotthorum effera gens ab Hiſpania in Africam, Genſerico rege, trajiciens, Provinciam ferro ac flamma depopulata, fidem quoque catholicam Arriana impietate fœdavit, pulſis etiam in exilium quibuſdam Epiſcopis bene ſentientibus, in qua perturbatione beatus Auguſtinus Hipponenſis Epiſcopus, tertio obſidionis menſe, quinto Calendas Septembris moritur, ſeptimo & LXX. ætatis anno. Vandali autem capta Carthagine in Siciliam trajicientes, inſulam depopulantur & vaſtant. Idem fecere Pictavi & Scoti, inſulam Britanniam occupantes. Accitus autem à Britannis in auxilium Aetus patritius, vir

vit bellicis artibus insignis, non modo laborantib auxilium non fert, verum etiam regnandi cupidi Hunnos ad invadendam Italiam sollicitat. Unde B tanni ab Ætio destituti, ab Anglis auxilium petie quos hostes deinceps, non auxiliares sensisse. Ab h enim oppressi, & patriam simul & nomen amise Interim vero Theodosio Constantinopoli mortu septimo & vigesimo Imperii sui ac patrui Hono anno, * Bleda & Attila fratres, Hunnorum rege Illyricum ingressi, omnia incendunt & vastant. A Cœlestinus divino cultui intentus, constituit, u Psalmi David ante sacrificium antiphonatim ab o mnibus canerentur, quod ante fieri non consuevera Perlecta enim Epistola & Evangelio, finis sacrifici imponebatur. Refert Martinus Cassinas: Judica m Deus & discerne causam meam, quod in principi sacrificii dicitur ejus inventum fuisse. Graduale quo que huic ascribitur. Multa præterea constituit d omni Ecclesia, quæ tum in archivis legebantur. De dicavit & basilicam Juliam, cui etiam hæc dona ob tulit, patinam argenteam librarum V. & XX. scypho II. argenteos, XX. librarum: aquamanulos argenteo XX. librarum, candelabra argentea duo, LX. libra rum, cantharos, cerostrata ænea quatuor & vigint magni ponderis. Nestorius autem Constantinopoli tanus Episcopus novum tum errorem inducere cona tus est. Prædicabat enim Christum ex Maria homi nem tantum, & non Deum natum, eique divinita tem collatam esse pro meritis, cui impietati & Cy rillus Alexandrinus Episcopus & Cælestinus Ponti fex mirum in modum adversati sunt. Nam habita apud Ephesum synodo CC. Episcoporum, impius Nestorius cum hæresi nominis sui, cumque Pelagia nis omnibus, qui dogma illud prope conatum juva bant, omnium consensu XIII. canonibus, eorum stultitiam impugnantibus, damnantur. Præterea Ger manum Antisiodorensem Episcopum in Britanniam

* *Belda.*

mittit, qui, deturbatis hæreticis, insulares ad catholicam fidem redigeret. Misit & ad Scotos Christi fidem optantes Palladium, quem ipse Episcopum creaverat.. Hujus certe atque suorum opera magna pars Occidentis ad veram Christi fidem conversa est. Ferunt hoc tempore diabolum personam Moysis indutum, multos Judæos decepisse, dum eos ex Creta in terram promissionis ad similitudinem Historiæ veteris sicco pede per mare deducere pollicetur. Multi enim ex his falsum Moysen secuti, in undis periere. Ajunt autem illos solos evasisse, qui tum Christum verum esse Deum credidere. At Cælestinus ubi ex sacris ordinibus ter in urbe mense Decembri habitis, Presbyteros duos & triginta, Diaconos duodecim, Episcopos duos & LX. creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio Priscillæ, via Salaria, octavo idus Aprilis. Consederat annis VIII. mensibus X. diebus XVII. Vacat tum sedes dies I. & XX.

SIXTUS I. PONTIF. XLVI.

SIxtus tertius, natione Romanus, patre Sixto, Valentiniani tempora attigit, qui Occidentalis imperii gubernator pacem cum Genserico Vandalorum rege iniit, ac certis finibus Africam, sibi ac Genserico divisam, Vandalis incolendam dedit. Subornatus deinde Gensericus ab Arrianis eorum impietatem extollens, variis terroribus Episcopos nostros persequitur. Interim vero, dum Valentinianus Constantinopolim proficiscitur, & Theodosii filiam in uxorem ducit, Vandali, Genserico duce, Carthaginem iterum capiunt ac diripiunt, anno quingentesimo & LXXXIV. posteaquam Romanorum esse cœperat. Dum hæc autem in Aphrica gererentur, Attila cum Belda fratre, Hunnorum reges, non contenti occupasse Pannonias, Macedoniam, Mysiam, Achaiam, & utrasque

trasque Thracias ferro ac flamma devastat, Beldamque fratrem obtruncat, quo solus regno potiretur. Inde vero animos sumens ad occupandum Occidentale imperium, copias undique celeriter colligit, atque iter statim carpit. Quod ubi Aetius intellexisset, legatos de pace statim Tholassam ad Theodoricum regem mittit, cum quo fœdera ita sunt inita, ut communi impensa & paribus copiis bellum contra Attilam gereretur. Romanorum ac Theodorici auxiliares copiæ fuere, Alani, Burgundiones, Franci, Saxones, atque omnes fere occidentales populi. Tandem vero, superveniente Attila in campis Catelaunicis, magno ardore animorum prælium utrinque committitur. Pugnatum erat aliquandiu atque acriter, cum vox superveniens, incerto autore, certamini finem imposuit. Ad centum & octoginta millia hominum in eo prælio utrinque cecidisse constat, neutro inclinante acie, aut cedente. Ferunt tamen Theodoricum Thurismundi regis patrem eo prælio cæcidisse. At Sixtus, pontificatum iniens, à Basso quodam reus in judicium accersitus. Hic autem, congregata septem & quinquaginta Episcoporum Synodo, ita causam dixit, ut ab omnibus uno consensu absolveretur. Damnatur Bassus calumniator iniquus, annuente Valentiniano & Placidia ejus matre, in exiliumque mittitur, ita tamen, ut ultimo die viaticum ei ob pietatem Ecclesiæ non negaretur. Ejus autem prædia non fisco sed Ecclesiæ ascribuntur. Ajunt Bassum post exilium non multum vixisse, tertio enim mense diem extremum obiit: cujus corpus Sixtus Episcopus linteaminibus involutum, & aromatibus conspersum propriis manibus ad sanctum Petrum sepelivit in loculis parentum. Ædificavit autem Sixtus basilicam Beatæ Mariæ virginis, quæ ab antiquis Liberii cognominabatur, juxta macellum Libyæ. Accepit deinde nomen ad Præsepe: postremo vero Sancta Maria Major vocata est. Sixtum autem hujus templi autorem fuisse titulus ipse in frontispi-

tispicio primi fornicis declarat his verbis: Xyxtus Episcopus plebi Dei. Per X enim in principio & Y scribitur Græca Orthographia, licet nostra ætas, consuetudini serviens, Sixtum scribat per S & jota. Huic quoque templo idem Pontifex hæc dona obtulit, altare argenteum purissimum CCC librarum, patinas argenteas tres C & XX librarum, scyphos argenteos quinque, calices decem, coronas argenteas octo & viginti, candelabra argentea tria, thymiamatarium librarum quindecim, fundum Scauri in agro Cajetano, fundum Sceleris, cervum argenteum fundentem aquam in fontem baptisterii. Ornavit & ambonem Ecclesiæ prophyreticis lapidibus, quem nos suggestum appellamus, ubi Evangelium & Epistola canitur. Præterea vero, rogatu Sixti, Valentinianus templa quædam sanctorum mirifice excoluit. Nam & supra confessionem Beati Petri auream Salvatoris imaginem gemmis aureis distinctam collocavit, & fastigium argenteum basilicæ Constantinianæ à barbaris sublatum restituit. Ornavit & confessionem Beati Petri ex argento. Ajunt prætera hujus temporibus Petrum Episcopum, natione Illyricum, ædificasse templum Divæ Sabinæ in monte Aventino, non longe à monasterio sancti Bonifacii, in quo Divus Alexius jacet. Quod ego factum Cælestini primi tempore crediderim, ut etiam carmina heroica indicant, quæ adhuc leguntur, his fere verbis.

Culmen Apostolicum cum Cælestinus haberet,
Primus & in toto fulgeret Episcopus orbe,
Hæc quæ miraris, fundavit presbyter urbis,
Illyrica de gente Petrus, vir nomine tanto
Dignus, ab exortu Christi nutritus in aula.
Pauperibus locuples, sibi pauper, qui bona vitæ
Præsentis fugiens, meruit sperare futura.

Sunt etiam qui scribant hujus temporibus fuisse Eusebium Cremenensem, & Philippum, Hieronymi discipulos, qui pleraque eleganti oratione scripsere. Laudatur

datur & Eucherius Lugdunensis Episcopus doctrina & dicendi copia. Non improbatur postremo Hilarius Arelatensis Episcopus, vir sanctitate & doctrina ea tempestate insignis. Sixtus autem cum omnia quæ habuerat, aut in ædificiis & ornamentis Ecclesiarum, aut pauperibus erogasset, creatis Presbyteris octo & viginti, Diaconis duodecim, Episcopis duobus & quinquaginta, moritur, ac sepelitur in crypta viæ Tiburtinæ apud corpus beati Laurentii. Sedit autem annis octo, diebus XVIIII. Vacat tum sedes dies duos & viginti.

LEO I. PONTIF. XLVII.

LEO, natione Tuscus, patre Quintiano, eo tempore fuit, quo Attila, a pugna Catelaunica rediens in Pannonias, comparatis magnis copiis, Italiam hostili manu ingressus, ac primo Aquileiam in limitibus Provinciæ positam, triennio obsedit. Verum cum jam, desperatis rebus in eo esset ut stativa moveret, vidissetque ciconias ex urbe in agros pullos suos deferentes, auspicio motus, adhibitis machinis, miseram civitatem acriter oppugnatam, tandem capit, diripit & incendit: nec ulli generi hominum parcit, flagellum Dei se vocitans. Inde Hunni veluti ruptis claustris per totam Venetiam sese effundentes, urbes omnes ocupant, Mediolanum ac Ticinum diripiunt. Iturus deinde Romam infestis signis, cum eo loci consedisset, ubi Mintius Padum influit, amnem trajecturus, vir sanctissimus Leo Pontifex calamitatem Italiæ & urbis Romæ miseratus, adhortante etiam Valentiniano, ei fit obviam, persuadetque Alarici exemplo, qui statim Dei judicio post captam urbem mortuus est, ne ultra progrediatur. Monitis Pontificis optimi obtemperans Attila, quod dum simul loquerentur, cernere duos viros supra caput suum strictos tenentes gladios

ac

ac mortem minitantes, nisi pareret visus est: ii Petrus & Paulus Apostoli putati sunt; inde movens, Pannonias repetit: ubi non ita multo post, effundente se ubertim propter ebrietatem è naribus sanguine, moritur. Leo vero ad urbem rediens, totus ad confirmandam Catholicam fidem convertitur, quæ tum potissimum à multis hæreticis impugnabatur, maximè autem à Nestorianis & Eutichianis. Nestorius enim Constantinopolitanus Episcopus virginem non Dei, sed hominis tantummodo genitricem dixit, ut aliam carnis, aliam divinitatis personam faceret, & sejunctim alterum esse Dei filium, alterum hominis ostenderet. Eutiches autem Constantinopolitanus Abbas, ne sentire cum Nestorio videretur, divinam cum humana natura in idem compositum recidisse affirmabat, unumque factum, nec ullo modo inter se distingui debere. Hanc hæresim cum Flavianus Constantinopolitanus Episcopus damnasset, Theodosio annuente, Synodus Ephesina indicitur, in qua, Dioscoro Alexandtino Episcopo præsidente, Eutiches restituitur, Flavianus vero damnatur. At Leo, mortuo Theodosio in ejusque locum suffecto Marciano principe Catholico, Concilium Chalcedonenseindicit, in quo sexcentorum & tringinta Episcoporum authoritate decernitur, credendum duas naturas iu Christo fuisse, utque unus idemque Christus Deus & Homo crederetut, ac statim Nestorius & Eutichius nefandus Manichæorum præsul damnarentur. Combusti etiam publice sunt Manichæorum libri, calcata & depressa est Dioscori superbia atque hæresis. Interim vero mortuo à suis Valentiniano, Maximus tyrannus imperium occupat, Eudoxamque quondam Valentiniani uxorem sibi violentis nuptiis adjungit. Hanc ob rem Vandali ex Africa acciti, Gensenrico duce, Romam hostili manu ingressi, Maximum in illo tumultu ab Urso milite Romano occisum, in Tiberim projiciunt, urbem diripiunt atque incendunt, templa & sacraria

ſpoliant, nec Leonem Pontificem exaudiunt clamantem & dicentem, ut urbi & templis parcentes, prædam quo vellent abigerent. Abeuntes quarto decimo die poſt urbem captam, atque Eudoxam cum filia & ingenti captivorum numero ſecum trahentes, in Africam revertuntur. At Leo ad reparandam urbem & templa converſus, Demetriam ancillam Dei impulit, ut baſilicam Beato Stephano, via Latina, tertio ab urbe milliario, in fundo ſuo conderet. Ipſe vero in honorem Beati Cornelii Epiſcopi baſilicam, via Appia, ædificavit. Templa diffracta reſtituit, ſacrorum vaſa comminuta aut ablata vel denuo renovavit, vel ex integro, quoad fieri potuit, reſtituit. Camæras præterea treis condidit in tribus baſilicis, Iohannis, Petri ac Pauli. Sepulchris quoque Apoſtolorum cuſtodes addidit ex clero Romano, hos cubicularios appellavit. Præterea vero monaſterium prope Sanctum Petrum condidit, conſtituitque, ut intra actionem myſterii diceretur: Hoc ſanctum ſacrificium, & cætera: neve ulla monacha velamen capitis benedictum acciperet, niſi approbatum fuiſſet, eam quadraginta annis caſte & integre vixiſſe. Dum autem his curis vir ſanctus intentus eſſet, ſubito exorta eſt Acephalorum hæreſis: qui ideo Acephali vocati ſunt, quia ſine cerebro & ſine autore habebantur. Hi autem Chalcedonenſe Concilium improbantes, proprietatem duarum ſubſtantiarum in Chriſto negant, unam tantum in ejuſdem perſona naturam prædicantes: quam quidem hæreſim epiſtolis ſuis, eleganter & docte ad Chriſti fideles ſcriptis, acerrime confutavit. Sunt qui ſcribant Paulinum Nolanæ urbis Epiſcopum, Proſperum Aquitanum virum doctum, Mamercum Vienenſem Epiſcopum in pretio tum fuiſſe. Primus enim Mamercus, (ut ajunt) ſupplicationes, quas Græci Letanias vocant, inſtituit, ob frequentes terræ motus, qui tum maxime Gallias vexabant. Leo poſtremo creatis ex inſtitutione ſacrorum LXXXI. Presbyteris,

byteris, Diaconis XXX. Episcopis sex & LXXX. moritur, ac sepelitur apud sanctum Petrum in Vaticano. IV. Idus Aprilis. Sedit annis uno & viginti, mense uno, diebus tredecim. Vacat tum sedes dies octo.

HILARIUS I. PONTIF. XLVIII.

Hilarius, natione Sardus, patre Crispino, ad Leonis tempora pervenit. Leo enim primus ex Græca natione in locum Marciani Imperatoris demortui sufficitur, qui statim filium suum ejusdem nominis Augustum creat. Sub hoc quidem Imperatore respublica Romana magnas calamitates passa est, subortis quibusdam tyrannis Imperium usurpare conantibus. Hac vero opportunitate illectus Gensericus Vandalorum Rex, ex Africa in Italiam statim navigat, Romanum Imperium invasurus. Quod ubi intellexit Leo, Basilicum patricium cum valida classe in auxilium Anthemii Principis Romani mittit. Hi conjunctis copiis & animis ad Populoniam Genserico fiunt obviam, hominemque classe decernere impellunt: qui quidem superatus ingenti clade, turpi fuga in Africam rediit. Vexare interea urbem Romam parabat Ricimer ille patricius, qui Biorgam Alanorum regem in montibus Tridentinis superaverat, elatus tanta victoria, ni Epiphanius Ticiensis Episcopus hominem Anthemio, urbem defendenti, conciliasset. Hilarius autem in tanta perturbatione rerum, divinam rem intermisit nunquam. Præterea vero instituit, ne Pontifices deinceps successorem sibi deligerent, quæ institutio ad omnes ecclesiasticos gradus pertinet. Fecit & decretalem, ac per universum orbem sparsit. Epistolas quoque conscripsit de fide Catholica, tres Synodos confirmantes, Nicenam, Ephesinam & Chalcedonensem, quibus item Eutichem, Nestorium, & Dioscorum cum sectatoribus damnat. In baptisterio

autem Constantinianæ basilicæ tria oratoria ædificavit, auro & pretiosis lapidibus distincta, tribus sanctis dedicata, Johanni Baptistæ, Johanni Evangelistæ, & Sanctæ Cruci: quorum januæ erant æneæ, argento cælato clausæ. In oratorio autem [illegible] erat lignum crucis auro clausum, & ornatum gemmis. Stabat & eo loci agnus aureus duarum librarum in columna onychina: ante oratorium erant columnæ miræ magnitudinis, quæ dicuntur Hecaton. In fonte Johannis erat lucerna aurea librarum decem, cervi argentei tres, octoginta librarum aquam fundentes, columba aurea duarum librarum. Addidit & oratorium sancti Stephani baptisterio Lateranensi. Duas quoque Bibliothecas apud eundem locum ædificavit. Ad Lunam vero monasterium in urbe struxit. Omitto dona templis oblata, quæ quidem prope infinita fuere ex auro, argento, marmoribus, & gemmis. Sunt qui scribant Germanum Altisiodorensem & Lupum * Trecharensem, Episcopos hujus temporibus fuisse, qui tum multum juvere Christianam fidem, gentilium ac Pelagianorum opera plurimum labefactatam. Gennadius præterea Constantinopolitanus Episcopus ingenio, doctrina, & moribus Ecclesiæ Catholicæ multum profuit. Victorinus autem, natione Aquitanus, Arithmeticus insignis, rationem Paschæ ad cursum Lunæ tum redegit, Eusebium & Theophilum ea in re superans. Sunt qui Merlinum Anglum vatem insignem his temporibus ascribant, de quo plura fortasse quam satis est, scribuntur. Hilarius autem ubi ea peregisset quæ ad optimum pontificem pertinebant, tum in extruendis templis ornandisque, tum etiam docendo, admonendo, castigando, eleemosynasve, ubi erat opus, præbendo, moritur, creatis prius de more quinque & viginti presbyteris, Diaconis quinque. Episcopis duobus & viginti. Sepelitur autem in crypta sancti Laurentii apud corpus beati Sixti. Sedit annos septem,

* *Tracasenum.*

ptem, menses tres, dies decem. Vacat tum sedes dies decem.

SIMPLICIUS I. PONT. XLIX.

SImplicius, patria Tiburtinus, patre Castino, imperante Leone secundo & Zenone fuit. Nam Leo primus valetudine correptus, Leonem secundum ex Mariagene sorore sua nepotem, & Zenonis Isaurici filium successorem imperii designavit: qui non ita multo post gravi morbo oppressus, cum finem vitæ sibi adesse cerneret, patri Zenoni imperium reliquit. Interim vero Odoacer cum maxima Tucilingorum & Herulorum manu Italiam ingressus, Orestem patricium apud Ticinum superatum & captum, Placentiæ, inspectante exercitu, interfecit. At Zeno calamitates Italiæ miseratus, Theodoricum Gotthorum regem, jam antea apud se in honore habitum, contra Odoacrem cum ingentibus copiis in Italiam propere mittit, qui duces Odoacris non procul Aquileia ad Sontium amnem gravi prælio superat. Eadem quoque fortuna contra Odoacrem sæpius usus, hominem triennio Ravenna obsessum eo perpulit, hortante etiam Iohanne Episcopo, ut se imperii socium acciperet. Verum sequenti die cum filio contra datam fidem interficitur, unde statim, nemine adversante, Theodoricus totius Italiæ imperio potitus est. Simplicius autem vir sanctissimus has basilicas interim dedicat, basilicam Stephani protomartyris in Cælio monte, basilicam Andreæ Apostoli non longe à templo sanctæ Mariæ Majoris, in qua adhuc vestigia quædam antiquitatis apparent, quæ persæpe flendo etiam inspexi ob incuriam eorum, quibus ipsa templa, jam ruinam minantia, commissa sunt. Hoc autem in templo hæc carmina legisse me memini musico-opere descripta.

Hæc tibi mens Valide decrevit prædia, Chriſte,
Cui teſtator opes detulit ille ſuas:
Simpliciuſque Papa ſacris cœleſtibus aptans,
Effecit vere muneris eſſe tui:
Et quod Apoſtolici deeſſent limina nobis,
Martyris Andreæ nomine compoſuit.
Vtitur hæc hæres titulis Eccleſia juſtis:
Succedenſque domo myſtica jura locat.
Plebs devota veni, perque hæc commercia diſce
Terreno cenſu regna ſuperna peti.

Dedicat & aliam baſilicam Stephani Simplicius apud ſanctum Laurentium. Baſilicam quoque * Vinianæ Martyris ad palatium Lucianum, ubi corpus virginis repoſitum eſt. Hebdomadas quoque inſtituit, ut presbyteri, tum ad Petri, tum ad Pauli, tum ad Laurentii Martyris templa viciſſim manerent propter pœnitentes, & baptiſmum requirentes. Urbem præterea presbyteris in quinque regiones diviſit, prima erat Petri, ſecunda Pauli, tertia Laurentii, quarta Johannis Lateranenſis, quinta ſanctæ Mariæ Majoris. Inſtituit poſtremo, ne clericus ullus poſſeſſionem beneficii à laico recognoſceret, quod poſtea à Gregorio & aliis pontificibus confirmatum eſt. Romanam autem ſedem eſſe primam omnium Eccleſiarum declarant † Acacii Epiſcopi Conſtantinopolitani, & Timothei viri doctiſſimi ſcripta, quibus rogatur Simplicius Pontifex Maximus, ut Petrum Alexandrinum Epiſcopum, Euticheţis imitatorem, hæreſeos damnet. Quod etiam factum eſt, hac conditione tamen, ut pœnitenti tempus aſcriberetur. Sunt qui dicant hujus temporibus fuiſſe Remigium Remenſem Epiſcopum virum ſanctiſſimum, qui Clodoveum (ut hiſtoriæ referunt) regem Francorum baptizavit. Scripſit etiam multa eo tempore contra Eutichetem Theodorus Syriæ Epiſcopus: edidit & decem libros Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, Euſebium Cæſarienſem imitatus. Tum vero omnes

fere

* *Vivianæ* † *Achatii*

ſere Ægyptii declinarunt in Dioſcori hæretici errorem, de quo multa ſuperius diximus. Vexavit & catholicos in Africa Himericus Vandalorum rex, Arrianos imitatus. Quam ob rem Eudoxa Theodoſii neptis, mulier catholica ejus uxor, ſimulans ſe Hieroſolymam voti cauſa ituram, à marito hæretico diſcedens, Hieroſolymis poſt longam peregrinationem, & mulieri præſertim gravem moritur. Ferunt ea tempeſtate & Eliſei oſſa in Alexandriam tranſlata eſſe, & corpus Barnabæ Apoſtoli cum Evangelio ejus manu ſcripto repertum. Et Simplicius cum Eccleſiam Romanam non inſtitutis ſolum, verum etiam donis auxiſſet, creaſſetque ex ordine ſacrorum preſbyteros octo & quinquaginta, diaconos undecim, epiſcopos ſex & octoginta, moritur, ac ſepelitur in Petri Baſilica, ſexto Nonas Martii. Sedit autem annos quindecim, menſem unum, dies ſeptem. Vacat tum ſedes dies ſex & viginti.

FELIX. III. PONTIF. L.

Felix tertius, patria Romanus, patre Felice preſbytero, ex regione Faſciolæ à rege Odoacre, qui annis quatuordecim Italiæ imperaverat uſque ad Theodoricum pervenit. Qui etſi Ravennam ſedem regni feciſſet, tamen urbem Romam quoad fieri potuit, exornavit. Nam & ſepulchrum Octavii inſtauravit, & ſpectacula de more exhibuit, & ædificia, ac baſilicas pleraſque reſtituit, nihilque omiſit, quod ad optimum principem pertineret. At vero ut regnum aliquando ſtabiliret, & Clodovei Franciæ regis filiam Andefledam in uxorem duxit, & ſororem Honorico Vandalorum, & filiarum ſuarum alteram Alarico Viſogothorum, alteram Gundibato in matrimonium collocavit, Felix autem tum maxime intellexerat Petrum Eutichianum, quem antea diximus

ob hæresim in exilium pulsum, instigante Achatio, tunc demum ab eodem revocatum esse. Quare sanctus pontifex fraudem subesse veritus, ex autoritate sedis Apostolicæ concilio bene sentientium approbata, Petrum & Achatium damnat. Post annos vero tres cum Zeno fidem faceret, hos homines pœnitere, Felix eo misit episcopos duos, Messenum & Vitalem, qui re cognita damnatos absolverent. Hi itaque Heracleam civitatem ingressi, pecunia corrupti, nihil ex sententia Felicis egere, unde pontifex merito indignatus, habita de more synodo, hos ut prævaricatores & Symoniacos à communione dejecit: Messeno tamen pœnitentiæ tempus ascriptum est, quia errorem suum fassus est, pœnitendique tempus petiit. Idem quoque Felix basilicam sancti Agapeti ædificavit non longe à basilica Laurentii martyris. Constituit item ut Ecclesiæ non nisi ab Episcopis consecrarentur. Ajunt autem hujus tempore Theodorum presbyterum Græcum librum contra hæreticos scripsisse, de convenientia veteris ac novi testamenti. Sunt etiam qui huic ætati ascribant Iohannem Damascenum, virum doctissimum ac Theologum insignem. Hic enim librum sententiarum composuit, in quo Gregorium Nazianzenum, Gregorium Nissenum, Didymum Alexandrinum imitatus est, libros quoque Medicæ artis composuit, quibus morborum causam & medelas describit. At Felix cum ex institutione sacrorum ordinum, quos in urbe Roma mense Decembri bis habuit, presbyteros octo & viginti, diaconos quinque, episcopos triginta creasset, moritur, & sepelitur in Pauli basilica. Sedit annos octo, menses XI. dies X. & septem. Vacat tum sedes dies quinque.

GELASIUS. I. PONTIF. LI.

GElasius, natione Afer, patre Valerio, eo tempore fuit quo Theodoricus Clodoveo socero suo Francorum regi bellum intulit, quod Alaricum generum Visegotthorum regem in agro Volgadensi interfecisset, Vasconiamque occupasset: uterque affinis erat. Justior habebatur Alarici causa, unde socerum genero prætulit. Superatis itaque Francis ingenti prælio, Vasconiam recipit, receptamque pro Almarico Alarici filio, donec adolesceret, gubernat. Idem Theodoricus, Siciliam, Dalmatiam, Liburniam, Illyricum, Narbonensem Galliam, Burgundiam suo regno adjecit. Tridentum urbem in Alpibus muro cinxit, & Italiam ab externo hoste tutatus est, collocatis Herulis in extremis Italiæ partibus apud prætoriam Augustam, quorum regem adhuc adolescentem in adoptionem susceperat. Gelasius autem Manichæos in urbe deprehensos exilio damnat, eorumque libros apud Basilicam divæ Mariæ publice comburit. Instante præterea synodo, cognita Messeni pœnitentia, cum libello prius satisfacientem purgatum Ecclesiæ suæ restituit. Cum vero intellexisset Petri & Acacii seditionibus multa flagitia & parricidia in Ecclesiis Græciæ committi, confestim eo misit, qui hos si non statim pœniterent in perpetuum damnarent. Erat autem consuetudo primitivæ Ecclesiæ, diutius expectare ad gremium pietatis suæ aliquando redituros. Confugerat tum Johannes Alexandrinus episcopus, vir catholicus illorum seditionibus vexatus, ad pontificem Romanum, à quo perbenigne & comiter susceptus est. Dedicavit Gelasius Ecclesiam Euphemiæ martyris in civitate Tiburtina. Dedicavit & Basilicam sanctorum Nicandri & Eleutherii, via Lavicana, & Basilicam sanctæ

Mariæ, via Laurentina in fundo Crispi, vigesimo ab urbe lapide. Clerum quoque amavit & auxit. Pauperes semper mira benevolentia & charitate complexus est. Civitatem Romanam à multis periculis liberavit, maxime vero ab inopia rerum & fame. Hymnos etiam composuit ad imitationem beati Ambrosii: edidit & libros quinque contra Eutichen & Nestorium: duos item contra Arrium. Orationes habuit elegantes & graves. Epistolas præterea ad amicos & domesticos fidei scripsit, non minus graves quam doctas: quæ opera in publicis bibliothecis tum legebantur. Sunt qui scribant, Gelasium excommunicasse Anastasium Imperatorem Constantinopolitanum, Zenonis successorem, quod hæreticis & Acacio faveret: unde constat Imperatorem errantem in fide, & monitum, si non paruerit, à Pontifice Romano excommunicari posse. Eadem autoritate usus est etiam contra Vandalos eorumque regem, qui Arriana infecti hæresi Catholicos cruciatibus & suppliciis persequebantur. Fuere etiam in primo hujus pontificis tempore Germanus & Epiphanius, quorum alter Ticinensis, alter vero Campanus episcopus fuit. Hi multum autoritate & sanctitate sua Italiam à barbaris vexatam juvere orationibus, & blanditiis barbarorum corda mollientes. Multum præterea, tum in Gallia profecere, & Lannociatus Abbas Carnotensis, & Aurelianus, & Mezentius Pictaviensis, viri optimi ac docti, qui Clodoveum regem Franciæ, ac Crocildim ejus uxorem eo perpulere, ut Christianissimi fierent, & fidem Catholicam ubique tutarentur. Sunt qui hanc laudem Remigio viro sanctissimo ascribant. Gelasius autem posteaquam presbyteros duos & triginta, diaconos duos, episcopos septem & sexaginta creasset, moritur, ac sepelitur in Basilica beati Petri Apostoli XI. Calendas Decembris. Sedit annis quatuor, mensibus octo, diebus decem & septem. Vacat tum sedes dies septem.

ANA-

ANASTASIUS. II. PONTIF. LII.

ANastasius secundus, patria Romanus, patre Fortunato, Anastasio imperante fuit, quo tempore Transamundus Vandalorum rex, & catholicas Ecclesias claudit & centum ac viginti episcopos exulatum in Sardiniam mittit. Ferunt tum apud Carthaginem Olympium quendam Arrianum episcopum, sanctam Trinitatem publice in balneis detestantem, tribus fulminibus ictum concidisse, ejusque cadaver exustum omnino fuisse. Cumque item Barbas quidam Arrianus episcopus, nescio quam baptizaturus esset his verbis: Baptizat te Barbas in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto, ferunt aquam nusquam comparuisse, quo miraculo permotus, qui characterem expectabat, confestim ad nostros transiit. Anastasius vero (ut quidam scriptores referunt) Anastasium Imperatorem excommunicavit, quod Acacio faveret, tametsi postea ipse ab Acacio seductus, dum eum revocare clanculum tentat, clerum à se graviter alienavit, qui se à communione pontificis tum maxime subtraxit: quod etiam sine Catholicorum consensu Photino Thessalonicensi diacono communicasset, qui tum Acacii errorem imitabatur. Hanc ob rem ferunt divino nutu hominem subito morbo correptum interiisse. Sunt qui dicant, eum in latrinam effudisse intestina dum necessitati naturæ obtemperat. Hujus temporibus Fulgentius, natione Apher, Rupensis episcopus, qui in Sardiniam quoque cum aliis catholicis Africæ à Transmundo exulatum missus est, nil prætermisit quod ad veram Christi fidem pertineret docendo, prædicando, monendo. Edidit & libros de Trinitate, de libero arbitrio, de regulis fidei. Scripsit & contra Pelagianam hæresim. Orationes quoque habuit ad populos, elegantes quidem

dem & graves. Juvit etiam scriptis suis Ecclesiam Dei Egesippus vir doctissimus, qui & monachorum regulas composuit, & sancti Severini Abbatis eleganti stylo vitam edidit. Faustus autem apud Gallos Episcopus multa tum scripsit copiose & ornate, sed ejus illud potissimum laudatur, quod contra Arrianos scripsit, in quo ostendit τριάδα, hoc est, Trinitatem essentialem esse. Scripsit & contra eos qui dicunt in creatis aliquid incorporeum esse, quia in re ostendit, tum patrum sententiis, tum divinæ Sciptura testimoniis, solum Deum incorporeum dici posse, ne etiam creata incorporea dicerentur. Hæc de Anastasio & ejus pontificatu, qui ex sacris ordinibus semel Decembri mense in urbe habitis presbyteros duodecim, Episcopos sedecim creavit. Sepultus est autem in basilica Petri XIII. Calendas Decembris. Sedit annum unum, menses decem, dies quatuor & viginti. Vacat tum sedes dies IV.

SYMMACHUS. I. PONTIF. LIII.

SYmmachus, natione Sardus, patre Fortunato, mortuo Anastasio pontifex creatur, non sine magna discordia. Nam dum pars cleri Symmachum apud Basilicam Constantianam pontificem decernit, pars altera apud Basilicam Mariæ in via nova, Laurentium in locum demortui Anastasii sufficit: seditio ingens in senatu ac populo Romano, bifariam diviso orta est, unde omnium consensu concilium Ravennæ indicitur: discussaque re præsente Theodorico, Symmachus tandem in pontificatu confirmatur, qui certe magna clementia usus, Laurentium competitorem Nucerinis Episcopum dedit. Verum anno quarto post clerici quidam, seditionibus gaudentes, adjuvantibus Festo & Probino senatorii ordinis viris, Laurentium revocant, qua ex re indignatus rex, Petrum Altini episco-

episcopum Romam mittit, qui pulso utroque sedem teneret. Verum Symmachus habito centum & XX. episcoporum synodo, objecta constanti animo diluit, & omnium sententiis obtinuit, ut Laurentius & Petrus malorum omnium capita relegarentur. Orta autem ob hanc rem tanta seditio Romæ est, ut multi, tum ex clero, tum ex populo passim cæderentur, nec sacris virginibus parcerent. Opprimitur eo tumultu Gordianus presbyter, vir optimus, ad vincula sancti Petri, nec finis tantæ cædis factus fuisset, ni Faustus consul clericos miseratus, contra Probinum, tanti mali autorem, arma sumpsisset. Respirante deinde aliquantulum republica christiana, Clodoveus, pulsis Arrianis hæreticis, & catholicos reduxit, & Parisiorum civitatem regni caput constituit. Symmachus vero Manichæos tum ab urbe expulit, eorumque libros ante fores Constantinianæ basilicæ concremavit. Basilicas vero multas, à fundamentis erexit. Nam & templum beati Andreæ Apostoli apud sanctum Petrum ædificavit, multoque argento & auro exornavit, & templum ipsius Apostolorum principis, ac porticum cum marmoribus, opere vermiculato, in augustiorem formam redegit. Gradus quoque ipsius basilicæ ampliores fecit, aliosque gradus sub divo dextra lævaque, Episcopia præterea construxit. Ædificavit etiam basilicam Agathæ martyris via Aurelia in fundo Lerdario. Basilicam sancti Pancratii cum arcu argenteo librarum quindecim. In basilica Pauli renovavit apsidam, cui ruina imminebat, picturisque ornavit: post apsidam vero aquam introduxit, balneumque à fundamento erexit. In urbe autem basilicam sanctorum Sylvestri & Martini à fundamentis extruxit, juxta Trajani thermas, ubi & supra altare ciborium fecit argenteum, librarum centum viginti, arcus argenteos librarum decem: confessionem argenteam librarum quindecim, suggestum quoque erexit prophyreticis & crustis marmoreis insignem. Fecit,

cit & gradus basilicæ Johannis & Pauli post Apsidem. Auxit & basilicam Archangeli Michaelis, aquamque introduxit. Sanctorum Cosmi & Damiani oratoria à fundamentis erexit, via Triburtina in fundo Paciano, adjuvantibus Albino & Glaphyra illustribus viris. Pauperibus quoque ad basilicas Petri & Pauli habitacula extruxit, curavitque ne quid eis deesset, quod ad victum pertineret. Amator enim pauperum fuit, & Episcopis ac cæteris clericis in Africa & Sardinia propter Catholicam fidem exulantibus pecunias & vestes subministrabat. Reparavit etiam basilicam sanctæ Felicitatis: & apsidem beatæ Hagnetis cum basilica, quæ ruinam minabantur in meliorem formam restituit. Redemit & captivos in diversis provinciis multa pecunia. Constituit item ut die Dominico, vel Natalitiis martyrum caneretur Hymnus, Gloria in excelsis Deo. Cœmiterium quoque Iordanorum vel fecit, vel in meliorem formam redegit. Nil postremo omisit, quod ad omnipotentis Dei gloriam pertineat. Hujus quoque tempore ecclesiam Dei multum juvit Gennadius Massiliensis Episcopus, qui diligens Augustini imitator, & librum de dogmatibus composuit, & quid cuique ad salutem necessarium esset, declaravit. Scripsit item de viris illustribus, Hieronymum imitatus. Symmachus autem creatis duobus & *LXXXX* presbyteris, diaconis *XVI.* episcopis *CXVII.* habitis de more sacris ordidibus, moriens, ad basilicam Petri sepelitur *XIIII.* Calendas Augusti. Sedit autem annis *XV.* mensibus sex. diebus *XXII.* vacat tum sedes dies septem.

HORMISDA. I. PONT. LIV.

HOrmisda, patria Frusinonius, patre Iusto, ad Theodorici & Anastasii tempora pervenit, à con-

consulatu senatoris usque ad consulatum Boëtii & Symmachi, quos Theodoricus, ob suspicionem affectatæ libertatis, exilio primo, mox carcere afficit. In hac calamitate constitutus Boëtius multa scripsit, quæ adhuc leguntur. Transtulit & pleraque ex Aristotele, in eademque commentatus est. In Mathematicis doctissimus est habitus, quod ejus Musica & Arithmetica ostendunt. Postremo vero cum Symmacho senatore Theodorici jussu necatur. Sunt autem qui scribant Boëtium tantum calamitatem subiisse, quod in Arrianos inveheretur, ad quos Theodoricus declinaverat. Superior sententia mihi verior videtur. Hormisda autem hortante Theodorico provincialem synodum in urbe habuit, omniumque consensu Eutichianos jam antea improbatos, damnavit. Johannem quoque Constantinopolitanum episcopum literis & nunciis adhortatus est, ut ab eadem hæresi desisteret, crederetque duas in CHRISTO naturas esse, divinam & humanam. Desiit parere Johannes, Anastasii viribus fretus, quem non ita multo post fulmine ictum dedisse pœnas creditum est, tum propter hæresim quæ gravis erat, tum vel maxime, quia legatos ab Hormisda missos, contra jus gentium magna affecerat contumelia: rejectos enim à se, navi quassa & rimosa ea conditione navigare jussit, ut recta in Italiam redirent, nec ullum Græciæ littus attingerent. Hæc etiam eisdem mandata ad Pontificem dedisse referunt, ut sciret, Imperatoris proprium esse imperare, & non imperata Pontificis ad cujusvis alterius accipere. Fuere autem legati, Evodius Ticinensis episcopus, Fortunatus Catinensis, Venantius urbis Romæ presbyter & Vitalis diaconus. Mortuo itaque Anastasio *VII.* & *XX.* imperii anno, Justinus orthodoxæ fidei amator imperium accipit, ac statim nuntios ad Pontificem mittit: qui & sedis Apostolicæ autoritatem confirmarent, & pacem ecclesiis omnibus exquirerent, quam-

quantum per religionem concederetur. Qua re permotus Hormisda, Theodorico annuente, Germanum Campanum episcopum, Iohannem & Blandum presbyteros, & Felicem ac Discorum diaconos legatos ad Iustinum mittit, qui eos nullo non genere honoris adhibito, effusa obviam honoris gratia monachorum, ac magna orthodoxorum & illustrium virorum multitudine, honorifice accepit, congratulante clero una cum Johanne Constantinopolitano episcopo. At qui cum Acacio sentiebant, istorum adventum veriti, se in templo quodam munitissimo incluserunt, & nuncios, habita consultatione, ad Imperatorem misere, affirmantes se nullo pacto in sententiam Apostolicæ sedis venturos, nisi ei reddita fuerit ratio, quam ob rem Acacius damnatus esset; hos omnes Justinus ex templo atque ab urbe expulit. Idem fecit Hormisda contra Manichæos iterum in urbe Roma pullulantes, eorumque codices ante fores basilicæ Constantinianæ incendio consumpsit. Eodem tempore mortuo in Africa Transamundo Vandalorum rege, Ildericus filius, quem ex captiva Valentiniani filia susceperat, regnum obtinet. Hic non hæresim paternam imitatus, sed matris catholicæ monita secutus, omnes catholicos, quos Transamundus in exilium miserat, reduxit, atque eos sub instituto vivere permisit. Dona præterea multa ac pretiosa eodem tempore Romam ad ornandas basilicas sanctorum sunt missa. Gemmas enim magnæ æstimationis Clodoveus rex Franciæ misit. Delata & dona tum aurea, tum argentea: delata Evangelia cum tabulis aureis, gemmis distinctis, à Justino imperatore voti gratia. Misit & pateram auream librarum viginti cum hyacinthis: Scyphum aureum gemmis circundatum. Ornavit & templum beati Petri Theodericus rex trabe argentea M & XI. librarum: cereostratis argenteis duobus librarum LXX. Certavit & Hormisda muneribus cum his principibus

bus. Locavit enim altare Constantinianæ basilicæ, coronam argenteam librarum viginti, catharos argenteos sex. Ornavit etiam templum Pauli scyphis argenteis decem, amis argenteis tribus. His demum ex sententia peractis, cum etiam de more presbyteros unum & viginti, episcopos quinque & L creasset, moritur, ac sepelitur in basilica Petri, octavo idus Augusti, consulatu maximi. Sedit annis novem, diebus octodecim. Vacat tum sedes dies sex.

JOHANNES I. PONT. LVI.

IOhannes, natione Tuscus, patre Constantino, à consulatu Maximi usq; ad consulatum Olibrii pervenit, Theodorici regis temporibus, & Justini Augusti, qui orthodoxæ fidei diligentissimus observator ut tandem hæreticorum nomen extingueret, Arrianos expulit, eorumque Ecclesias Catholicis assignavit. Quam quidem rem Theodoricus ægre ferens, Johannem Pontificem, Theodorum, duosque Agapetos oratores ad Iustinum mittit, qui eum adhortarentur, ut Arrianos restitueret: sin secus animatus esset, sciret se omnes Italiæ ecclesias Catholicas præsertim demoliturum. Magnifice & perbenigne primo quidem excepti legati sunt: qui ubi rationem legationis exposuere, cum flectere Justinum non possent, ad lachrymas versi ac suppliciter petentes ut perituræ Italiæ una cum Catholicis omnibus subveniret, eo tandem pium hominem perpulere, ut Arrianos restitueret, atque eos vivere suis legibus & institutis sineret. Sunt qui scribant, Theodoricum rabie sæviendi tum incitatum, Symmachum & Boëtium revocatos ab exilio & carcere, eo tempore occidisse. Utcunque sit, necatos Theodorici jussu constat, nec multum refert Hormisdæne, an Johannis temporibus ascribantur. Iohannes autem Ravennam

nam ad Theodoricum rediens, in carcerem propere conjicitur: ac parum abfuit quin eo ſtatim occideret, adeo in hominem exarſerat, & fide & moribus cum Juſtino ſentientem. Periit tamen ſanctiſſimus homo in carcere, pedore, ſitu, & inedia: quam quidem ſævitiam ira divina non ita multo poſt graviore pœna compeſcuit. Apoplexia enim Theodoricus moritur, ejuſque anima (ut quidem Eremita vir ſanctiſſimus retulit) in ignem Lipareum immerſa eſt. Theodorico autem in regnum Amalaſiuntha filia ſucceſſit, cum gnato Athalarico, quem ex Euchario marito ſuſceperat. Quæ quidem mulier ſupra ſexum prudentia uſa, & patris decreta, mala præſertim, emendavit, & Boëtii ac Symmachi filiis bona paterna in fiſcum delata reſtituit, & filium optimis diſciplinis erudivit, adverſantibus Gotthis, & acclamantibus, non literis, ſed rei militaris diſciplina regem ſuum inbuendum eſſe. Juſtinus autem ſenex admodum eodem ferme tempore, Juſtiniano ſororis ſuæ filio imperatore relicto, moritur, & Clodoveus Franciæ rex filiis quatuor in regno relictis. Fuere tum in pretio & Benedictus Urſinus, qui rationem monaſticæ vitæ Italis dedit, & Brigida Scotia mulier ſanctiſſima, & Johannes Antiochenæ Eccleſiæ presbyter, qui multa contra eos ſcripſit, qui in una tantum ſubſtantia Chriſtum adorandum cenſebant. His addidit Iſidorus Cyprignium quendam Epiſcopum Hiſpanum, qui eleganter in Apocalypſim ſcripſit. Iohannes autem Pontifex, antequam Conſtantinopolim proficiſceretur, tria cœmiteria reſtituit: Primum fuit Nerei & Achillei, via Ardeatina: Secundum ſanctorum martyrum Felicis & Audacti: Tertium Priſcillæ. Ornavit etiam altare ſancti Petri gemmis & auro. Detulit & ſecum Iuſtini imperatoris munera, patinam auream librarum viginti, calicem aureum cum gemmis librarum quinque, quæ dona una ſecum periiſſe arbitror. Creavit etiam habitis

bitis de more ſacris ordinibus epiſcopos XV. Ferunt corpus viri ſanctiſſimi Ravenna ad urbem delatum, ſepultumque in baſilica Petri *VI.* Calendas Junii, Olibrio conſule. Sedit autem annis duobus, menſibus octo. Vacat tum ſedes dies octo & quinquaginta.

FELIX. IV. PONTIF. LVII.

FElix quartus, natione Samius, patre Caſtorio, Iuſtiniani tempora attigit, qui Belliſario duce in prælíis uſus, de Perſis & Vandalis triumphat, quorum gentem, in Africam trajiciens, idem dux præſtantis animi & ſingularis virtutis ſuperavit, ac prope delevit; capto eorum rege Geliſmero, & in triumphum ducto. Amalaſiuntha vero ſeditionibus Gothorum diu vexata, mortuo filio Athalarico, quo cum moleſte vixit, Theodatum conſobrinum ſuum regni conſortem fecit. Erat autem Theodatus ita Græcis & Latinis literis edoctus, ut & temporum ſuorum hiſtoriam eleganter ſcripſerit, & Platonicam diſciplinam optime calluerit: ſegnis tamen ad res agendas habebatur. Verum hortante Amalaſiuntha Burgundiones & Alemannos felicibus prælíis ſuperavit. Felex autem rei divinæ interim curam gerens, & Patriarcham Conſtantinopolitanum, declinantem à fide, anathemate notavit, & ſanctorum Coſmi & Damiani templa, quæ adhuc extant, in urbe, via ſacra apud forum Romanum ædificavit, quod carmen vermiculato opere notatum adhuc indicat. Baſilicam quoque ſancti Saturnini, via Salaria, incendio conſumptam, reſtituit. Sunt qui ſcribant, Caſſiodorum hac ætate fuiſſe, qui & ſenator de regenda republ. multa conſcripſit: & monachus Pſalterii ſententias eleganti oratione ac ſtylo edidit. Ferunt etiam Priſcianum Cæſarienſem Grammaticum inſignem librum ſuum Grammatices tum compoſuiſſe.

posuisse. Arator quoque urbis Romæ subdiaconus versibus hexametris Evangelia conscripsit. Laudatur & Justinianus Valentinæ Ecclesiæ episcopus: multa enim prædicavit & scripsit ad doctrinam Christianam pertinentia. At Felix habitis de more sacris ordinibus, ubi presbyteros quinque & quinquaginta creasset, diaconos quatuor, episcopos novem & viginti, moritur, ac in Basilica Petri sepelitur quarto Idus Octobris. Annis quatuor sedit, mensibus duobus, diebus tredecim. Vacat tum sedes dies tres.

BONIFACIUS II. PONTIF. LVIII.

Bonifacius secundus, patria Romanus, patre Sigismundo, Iustiniano imperante fuit. Quem quidem imperatorem tanti constat ingenii, tantæque doctrinæ fuisse, ut mirum non sit, si leges Romanas sparsas & incompositas in ordinem ad utilitatem hominum redegerit, eaque absciderit quæ supervacanea & inutilia videbantur. Hac tamen in re, consilio & opera Iohannis Patritii Tribuniani, Theophili, Dorothei usus est, qui tum doctrina & autoritate insignes habebantur: immensum namque illud librorum pelagus (ad duo enim fere millia librorum fuisse constat) coacervatis simul ab urbe condita usque ad hæc tempora tot judiciis, in quinquaginta libros titulatim digessit, quos nunc Digesta, nunc Pandecta appellant, quod omnem civilem doctrinam contineant. Idem quoque legum Epitomen fecit librorum quatuor. Has autem legis institutiones vocat. Dicimus etiam Justiniani Codicem & volumen esse. Sunt præterea, qui dicant Iustinianum ipsum libros de incarnatione Domini eleganter scripsisse, templumque in honorem Dei Patris (nam Filius sapientia Patris est) sanctæ Sophiæ, quo nullum est in orbe majus, sua impensa, suoque jussu ædificatum. Hujus itaque

que tempore Bonifacius Pontifex creatur, non sine contentione tamen: Nam & Dioscorus, diviso bifariam clero, in demortui Felicis locum subrogatur. Exagitatus autem clerus hac seditione diebus octo & viginti, morte Dioscori à tanta perturbatione tandem liberatur: Unde Bonifacius ad confirmandam Ecclesiam conversus, instituit ne quispiam sibi in episcopatu successorem deligeret, quod postea multi pontifices confirmarunt. Instituit item, ut in demortui locum alter pontifex, si fieri posset, tertia die sufficeretur, ne dilatio seditionem faceret. Divisit & populum à clero dum celebraretur. Hoc eodem tempore multi & Romana nobilitate, Benedicti sanctitate moti, in montem Cassinum pervenere religionis gratia: inter quos Maurus quidem ac Placidus insignes habentur. Laudatur & Dionysius Abbas, qui tum Romæ Paschæ calculum mira ratione composuit. Facundi quoque scripta contra Eutichianos quosdam tum pullulantes laudantur. Martinus præterea gentem Suessionum prædicatione & scriptis ab Arriana hæresi ad nostros traduxit. At Bonifacius cum in pontificatu sedisset annis duobus, diebus duobus, moritur, & in Basilica Petri sepelitur. Sedes autem mensibus duobus tum vacat.

JOHANNES II. PONTIF. LIX.

JOhannes secundus, patria Romanus, patre Projecto ex Cælio monte, Justiniani tempore fuit: qui statim ubi pontificatum iniit, Anthimum Episcopum damnavit, quod in Arrianam hæresim declinasset, Sunt qui scribant hunc Episcopum Constantinopolitanum fuisse. Justinianus vero sedem Romanam veneraturus, Hippatum & Demetrium episcopos Romam cum muneribus mittit, qui & Romanum pontificem suo nomine salutarent, & munera hæc beati

Petri templo offerrent, scyphum aureum circumdatum gemmis librarum sex, scyphos argenteos duos librarum duodecim, calices argenteos duos librarum quindecim. Interim vero, dum hæc dona misisset Mundus, exercitus Justiniani dux, Salonas urbem munitissimam capit, ac Gotthos prælio vincit non incruenta victoria. Una enim cum filio, egregiæ virtutis adolescente, Mundus eo prælio occiditur, quo nihil potuit Justiniano molestius nuntiari, tanti faciebat hominis virtutem & fidem. Iohannes autem Pontifex, de quo pauca admodum scribunt historici, moritur, ubi ex sacris ordinibus semel habitis, presbyteros quindecim, episcopos unum & viginti creasset; sepeliturque in Basilica Petri sexto Calendas Iunii. Sedit annis duobus, mensibus quatuor. Vacat tum sedes dies sex.

AGAPETUS I. PONTIF. LX.

AGapetus, patria Romanus, patre Gordiano presbytero Ecclesiæ sanctorum Iohannis & Pauli, pontifex creatus à Theodato, statim ad Iustinianum mittitur, ei infensum quod Amalasiuntham Athalarici matrē in insulam lacus Volsiniensium relegaverat interficique jusserat. Erat enim hæc fœmina ita Græcis & Latinis literis imbuta, ut cum quovis docto disputando congredi auderet. Præterea vero ita linguas barbarorum omnium callebat, ut sine interprete cum his omnibus loqueretur, qui tum Romanum invaserant imperium. Hujus autem mulieris interitum Iustinianus ita ægre tulit, ut bellum Theodato se illaturum minaretur. Agapetus itaque eo missus, ac benigne & honorifice susceptus cum pacem impetrasset ab imperatore, tentatur ut Eutichianam opinionem confirmaret. Verum cum Iustinianus ab ea rem hominem sanctissimum adhorrere cerneret, precibus

minas

minas addit. Tum Agapetus, ego, inquit, ad Justinianum christianissimum principem venire optavi, sed Diocletianum inveni, quem Christianorum hostem fuisse constat. Hac libertate loquendi, & Dei nutu, Justinianus permotus, & fidem catholicam amplexus est, & pulso Anthemio Constantinopolitano Episcopo, qui Eutichianam hæresim tuebatur, Mennam Catholicum in ejus locum suffecit, Agapeto consecrante, qui haud ita multo post Constantinopoli moritur, cujus corpus loculis plumbeis clusum Romam defertur, ac in basilica Petri sepelitur. Sedit autem mensibus undecim, diebus unde viginti. Vacat tum sedes mensem unum, diebus novem & viginti

SYLVERIUS I. PONT. LXI.

SYlverius, natione Campanus, patre Hormisda episcopo, Theodato jubente, pontifex creatur cum antea non regum, sed imperatorum autoritas interveniret, Plus autem valuere Theodati minæ quam decreti ratio. Mortem enim his clericis minatus est, qui nomina sua non subscriberent in creatione Silverii. Hanc ob rem, & ut etiam Amalasiunthæ necem ulcisceretur Justinianus, Belisarium patricium cum exercitu in Italiam mittit. Navigans hic primo Siciliam attigit, eamque in fide imperatoris retinuit. Interim vero, mortuo Theodato, cum Gotthi regem contra voluntatem Iustineani creassent, Bellisarius e Sicilia movens Italiam a tyrannide Gotthorum liberaturus, in Campaniam veniens, Neapolim mandata imperatoris nequaquam facientem, vi capiens ac diripiens, Gotthos omnes, qui in præsidio erant, ac magnam partem civium interfecit, abactis inde virginibus ac pueris cum omni præda. In tanto autem belli furore & templa spoliata, & virgines sacras violatas fuisse constat. Inde vero Romam cum exercitu

pro-

properans, noctu urbem ingressus, tantum terror Gotthis, qui in præsidio erant, incussit, ut omnes re relictis portis ac mœnibus Ravennam confugerint. Bellisarius autem superventurum Vitigim cum ingenti exercitu ratus, cui aperto marte nequaquam pa esse posset, mœnia urbis pro tempore vallo ac fossa ubi opus esse videbatur, quam celerrime munivit. Su perveniente deinde Vitigi cum ingenti exercitu, ad centum namque millia hominum secum duxisse fertur, continere se mœnibus Bellisarius contentus fuit cum non amplius quinque millibus hominum secum duxisset. Castra inter duos aquæ ductus locat Vitigis quo munitiora sint: quorum alter ad Latinam viam, alter vero ad Prænestinam vergit, seque invicem jungunt quinto ab urbe milliario: & ne aqua urbem Romam influeret, omnes aquæ ductus, quos ad quatuordecim fuisse constat, intercisi sunt. Portum quoque Vitigis cum parte copiarum occupat, qua ex re magna calamitas Romanis illata est, cum & bello simul & fame laboratum sit. Interea vero, instigante Vigilio diacono cive Romano, & apocrisario, Theodora Augusta Silverio imperat, additis etiam minis, ut pulso Menna ab urbe Constantinopoli Anthemum revocet, quem diximus ob Eutichianam hæresim damnatum esse. Id autem cum facere pontifex recusaret, scribit ad Bellisarium mulier, ut pulso Silverio in ejus locum Vigilium sufficiat. Bellisarius autem rei bellicæ intentus, rem Antoninæ, uxori suæ committit, quæ quidem subornatis à Vigilio testibus, qui affirmarent Silverium urbem Romam Gotthis hostibus prodere voluisse, hominem coegit abdicare se pontificatu: ac, posito pallio cucullam monasticam sumere, qui in Pontiam insulam in exilium missus, non sine opinione sanctitatis moritur. Ferunt Gallos hoc tempore nunciis & literis Benedictum rogasse, ut unum aliquem ex discipulis suis ad se mitteret, qui Gallos monasticam vitam edoceret. Quare Benedictus

Maurum

monasticam vitam edoceret. Quare Benedictus Maurum eo misit, qui omnibus vita & moribus rationem bene ac beate vivendi dedit; quique etiam multa monasteria constituit. Vigilius autem clericis Romanis, ex Antoninæ sententia, ita petentibus, pontifex creatur. At vero Silverius ubi annum unum, menses quinque, dies duodecim in pontificatu vixisset, ut dixi, in insula Pontia moritur, ac sepelitur duodecimo calendas Julii. Vacat tum quidem episcopatus dies sex.

VIGILIUS I. PONTIF. LXII.

Vigilius, patria Romanus, patre consule, imperante Iustiniano, Pontifex creatur, cujus temporibus Constantinopoli quinta synodus habita est contra Theodorum & omnes hæreticos, qui affirmabant beatissimam Virginem solum hominem, non etiam Deum & hominem peperisse: qua quidem in synodo statutum est, ut beata Virgo θεοτόκος diceretur, quod Deum suo partu nobis edidisset. Interim vero Bellisarius, auctis copiis, cum per annum integrum & dies novem mœnia urbis tutatus esset, egredi constituit, & collatis signis cum Vitige decernere: Is autem copiis suis diffidens, incensis castris, Ravennam magnis itineribus proficiscitur. Eo & Bellisarius propere movet, ac Vitigim in urbe captum cum omni familia & magna procerum parte, recuperataque fere tota Italia Constantinopolim secum ducit, quinto anno posteaquam in Italiam venerat. Idem quoque Mauros Africam vastantes, mira celeritate perdomuit, deque hostium manubiis crucem auream, gemmis distinctam, librarum centum, cerostrata duo magni pretii Petro Apostolorum principi dono misit. Duo item xenodochia, quæ nos domos hospitales appellamus, sua impensa Romæ ædificat:

quorum alterum in via lata, alterum via Flamminea extabat. Condidit & monasterium sancti Iuvenalis apud Ortam urbem, additis fundis unde monachi pascerentur. Instabat tum Theodora, ut Vigilius Pontifex Constantinopolim proficisceretur, Anthemumque, ut pollicitus fuerat, restitueret. Negat Vigilius se id facturum, quod malis promissis standum non sit: Censere enim se, quæ Agapetus & Silverius contra Anthemum hæreticum egissent, jure facta esse: & propterea eorum acta nullo modo sibi rescindenda videri. Irata Theodora, Romanis quibusdam adjuvantibus, Vigilium in judicium vocat: & quod ejus fraudibus Silverius circumventus exulatum abierit: & quod ipso jubente adolescens quidam à nepote Vigilio Asterii consulis filio cæsus ad necem sit. At vero ne judicii pœnam Vigilius refugeret, Anthemum quendam cum his mandatis Romam mittit, ut Vigilium, parere recusantem, ad se vi etiam perduceret. Is vero Romam veniens, mandata facturus, in basilica sanctæ Cæciliæ hominem comprehendit, munera populo ob diem natalem suum distribuentem more Romano, ac captum quibusdam Romanis adjuvantibus Constantinopolim perducit. Ferunt Vigilium navi per Tiberim devectum, fustibus & saxis cum execratione à populo impetitum: cumque hac exprobatione; male meritus de Romanis es, mala omnia tecum veniant. In Siciliam vero perveniens concedentibus his qui captum ducebant, quosdam ad sacros ordines ascivit, ex hisque Ampliatum presbyterum, & Valentinum Episcopum, qui clerum & Romanam Ecclesiam interim gubernarent. Ei vero è Sicilia Constantinopolim moventi, Iustinianus cum magno comitatu fit obviam. Ingrediuntur urbem clero præcedente, usque ad templum sanctæ Sophiæ. Tentare tum Theodora Vigilium, ut quod pollicitus erat præstaret. Cui ille, malle se quodvis supplicium pati, respondit, quam senten-
tiam

tiam mutare: & cum mulier, & qui secum aderant minis instarent, ad Diocletianum se, non ad Justinianum quemadmodum arbitrabatur, venisse dicens, ita cæsus est, ut paulum abfuerit, quin tum occideretur. Fugiens itaque in templum sanctæ Euphemiæ, quod haud procul aberat, inde à grassatoribus trahitur, & injecto in collum ejus fune tanquam latro per totam urbem usque ad vesperam trahitur. Deinde vero carceri inclusus, pane & aqua tantummodo aliquamdiu vitam duxit ita patienter & æquo animo, ut semper diceret, se etiam pejora meritum, si digna pro peccatis pœna irrogaretur. Clerici autem qui hominem secuti fuerant, partim in exilium, partim ad excidanda metalla deportati sunt. Verum postea, rogantibus Romanis omnibus, qui jam sententiam mutaverant, & instante Narsete, quem Justinianus contra Gotthos Romam miserit, Vigilius ac exules omnes in patriam remittuntur. At vero cum Syracusas in Siciliam pervenissent, Vigilius quem tot mala, tot curæ occidere non poterant, ex calculo moritur, ejusque corpus Romam defertur: & apud sanctum Marcellum, via Salaria, sepelitur. Vixit autem in Pontificatu cum Romæ tum alibi annis XVII. menses sex. dies sex & XX. Vacat tum sedes ejus morte mensibus tribus, diebus quinque.

PELAGIUS I. PONTIF. LXIII.

PElagius primus, patria Romanus, patre Johanne vicario, eo tempore fuit, quo Totila Gotthorum rex Tarvisio movit, cum magno exercitu Italiam invadens ac diripiens, adeo ut propter sævitiam & rabiem flagellum Dei vocatus sit, perveniens deinde ad montem Cassinatem in Campaniam iturus, gregarii militis habitu à Benedicto viro sanctissimo dignoscitur:

 tur:

tur: & minis deterretur, ne tantopere in Christianos sæviat. Inde vero movens, in Samnium proficiscitur, Beneventum oppugnat, urbis mœnia demolitur, Neapolim obsidet, Cumas recipit, & magna benignitate ac modestia usus, plerasque matronas Romanas ibi captas Romam ad suos intactas remittit. Capta deinde Neapoli atque occupata omni illa Italiæ parte, quæ ad Siciliam vergit, in Romanos movet: quos quidem occupato prius portu, unde subvehi commeatus poterant, tam acri obsidione pressit, ut inopia rerum, humana quidam vescerentur carne. Tandem vero Totila per Hostiensem portam vi irrumpens urbem capit, ac direptam incendit. Sunt tamen qui scribant, ei in animo fuisse urbem servare, misisseque noctu præcones per urbem qui militibus mandarent, ut urbi parcerent. Hoc vero ubi Justinianus comperit, Narsetem eunuchum cum magno exercitu in Italiam propere mittit. Narses enim, ut nonnulli scribunt, primo quidem bibliopola fuit. Hunc cum in cubiculum suum accepisset Imperator cognita hominis virtute, eum in ordinem patriciatus ascivit. Pietatis enim, religionis, misericordiæ, munificentiæ, gratiæ postremo unicum exemplar tum omnibus erat. Is igitur, acceptis etiam auxiliaribus copiis ab Alboino Longobardorum rege, Gotthos invadit, obtruncat, persequitur. Nam & Totila apud Bryxellum male pugnans occiditur, & Theias in ejus locum suffectus, non longe à Nuceria fortiter pugnans, virtute Narsetis opprimitur. Atque ita secundo & septuagesimo anno posteaquam Theodoricus eorum rex primo Italiam ingressus est, Gotthorum nomen cum regno interiit. Iustinianus quoque non ita multo post quadragesimo Imperii sui anno moritur, vir quidem memoria dignus, cum merito suo Alemannicus, Gotthicus, Vandalicus, Persicus, Aphricanus, more veterum Imperatorum appellari posset, licet aliorum opera & suo consilio
hæc

hæc gesta sunt. Pelagius autem Eecclesiam Dei in tantis perturbationibus non deserens, constituit ut hæretici & schismatici coerceri etiam secularium manu possent, quando ad sanitatem rationibus non reducerentur. Hic autem accusatus quod malorum Vigilii causa fuisset, cum Justinianus eum Vigilio præferret, vidente populo & clero, crucem tangens, & Euangelium jurejurando suscepto, se à tanto crimine purgat. Inde Narses ad urbem veniens, supplicationes pro rebus bene gestis à sancto Pancratio usque ad sanctum Petrum celebrat, urbemque à Gotthis liberatam, quoad fieri potest instaurat. Una vero cum Pelago instituit, ne ullus ambitione vel pretio ad quosvis sacros ordines admittatur. Vigilius præterea Valentinum notarium suum, virum probatæ fidei & religionis, thesauris Ecclesiæ præficiens, basilicam Apostolorum Jacobi & Philippi inchoat. Sunt qui scribant, Cassiodorum monachum virum doctissimum usque ad tempora Pelagii pervenisse, qui primum consul, inde senator factus, postremo monasticam vitam spretis rebus omnibus complexus est. Ajunt & Victorem Campanum Episcopum librum Phase tum composuisse, quo potissimum Dionysium Abbatem Romanum inscitiæ arguit, qui paschalem calculum inepte nimium composuisset. Ornarunt etiam Pelagii tempora sanctitate & doctrina Sabinus Canusinus, Gregorius Lingonensis, Bedastus beati Remigii discipulus, & Attrebatum Episcopus. Herculanus vero Perusinus antistes à Totila interemptus, in sanctos refertur. Pelagius autem undecimo sui Pontificatus anno, mense decimo, die octavo moritur, & in basilica Petri sepelitur: ubi ex sacris ordinibus bis mense Decembri habitis, presbyteros sex & viginti, Diaconos undecim, Episcopos undequadraginta creasset. Vacat tum sedes mensibus tribus, diebus sex & viginti.

JOHANNES III. PONTIF. LXIV.

JOhannes tertius, patre Anastasio, ex illustri genere orto, Justini temporibus fuit, qui Iustiniano successit, cujus certe nulla in re similis fuit. Avarus enim, improbus, rapax, Deorum atque hominum contemptor habitus est. Hanc ob rem, cum totus avaritiæ & cupiditati inhæreret, libidine habendi in insaniam vertitur, cujus uxor Sophia Imperium usque ad Tiberii secundi tempora gubernavit: hæc autem mulier instigantibus quibusdam delatoribus, qui Narsetem oderant, hominem ab Italia ad se cum ignominla verborum revocat, videlicet, ut eunuchus ad lanam & pensa rediret. Ferens id iniquo animo, ut par erat, Narses respondet, se talem orsurum telam, quæ inextricabiles errores æmulis atque inimicis suis præstaret, quod etiam fecit. Alboinum namque Longobardorum regem cum omnibus copiis è Pannonia in Italiam ad capessendas sedes uberiores, quam quas in Pannonia occupaverant, literis & nunciis accersit. Obtemperans itaque Narsetis monitis Alboinus Italiam per Syrmium ingressus cum conjugibus & liberis, cumque exercitu lectissimo, primo quidem omnem Venetiam occupat, inde Insubriam ingressus, Mediolanum vi capit ac diripit. Papiam triennio obsessam in potestatem suam tandem redigit. Hac autem victoria lætus Alboinus Veronam se contulit, quam regni totius sedem constituerat. Ibi vero convivio exhilaratus Rhosimundam uxorem ea patina libere compellit, quam ex patris ipsius mulieris capite à se occisi in poculum redegerat. Erat autem in exercitu Alboini * Nelmechidis Longobardus adolescens forma insignis, & nobilitate atque armis præstantissimus, cujus consuetudine Rhosimunda

* *Helmechildis.*

ſimunda quidem delectabatur: quemque in cubiculum ſecreto ducens propoſita regni ſpe, Alboinum obtruncare compulit. Verum cum adverſantibus Longobardis de ſpe regni decidiſſent, ambo ad Longinum, qui tum Ravennæ præerat, confugere. Nec ita multo poſt ſeipſos invicem veneno petentes diem extremum claudunt. Multas clades tum paſſa Italia eſt, irrumpentibus provinciam barbaris, quas quidem portendere prodigia illa tempeſtate viſa, & igneæ acies in cælo apparentes: ita etiam in immenſum Tiberis crevit, ut inundatione ſua populo Romano magnas calamitates intulerit. Interim vero Iohannes pontifex & ſanctorum cœmiteria reſtituit, & Iacobi & Philippi eccleſiam à Vigilio inchoatam perfecit. Et Narſetem Romanis non diſſimulanter iratum, quod de ſe male opinarentur, idque ad Sophiam ſcripſiſſet, è Neapoli ad urbem ducit: ubi haud ita multo poſt Narſes moritur, cujus corpus loculis impoſitum Conſtantinopolim defertur. Actum tum demum de nomine Italico putaſſem in tanta rerum perturbatione, niſi ſanctiſſimi viri perituræ provinciæ ſuccurriſſent. Nam & Paulus patriarcha Aquileienſis, & Felix epiſcopus Tarviſinus Alboinum, ubi Italiam attigit mitiorem civibus ſuis & provinciæ reddidere. Et Fortunatus vir ſingularis literaturæ & eloquentiæ Gallos ad mitiorem cultum redegit ſcriptis & exemplo. Ad Sigibertum enim eorum regem libellum de gubernando regno proſcripſit, ac beati Martini vitam eleganter compoſuit. Sunt qui ſcribant, Germanum Pariſienſem epiſcopum, virum quidem ſanctiſſimum hoc tempore fuiſſe, qui Franciæ reges ſemper in officio continuit: & adeo quidem, ut inter ſe certatum religione, pietate, gratia, humanitate ſit. Nil enim in Germano cernebant, quod ipſi non imitarentur, tantum valent boni paſtoris exempla. Iohannes autem, cujus temporibus Armenii fidem CHRISTI recepere, moritur, ac in baſilica Petri ſepelitur, ponti-

ficatus sui anno duodecimo, mense undecimo, die sexto & vigesimo. Vacat tum sedes ejus morte mensibus decem, diebus tribus.

BENEDICTUS. I. PONT. LXV.

BEnedictus, patria Romanus, patre Bonifacio, Tiberii secundi temporibus fuit, quem quidem Iustinus per adoptionem in filium & regni hæredem susceperat, ac merito certe, cum in homine ea ornamenta essent, quæ in optimo principe requiruntur, clementia, justitia, pietas, religio, sapientia, constantia & perpetua fortitudo. Verum inter alias ejus virtutes benignus & liberalis in omnes, potissimum vero erga pauperes habitus est, & ob eam rem Dominus largas opes ei subministravit. Nam dum semel per ædes suas contentius inambularet, cerneretque in pavimento mormoream crucem, eam religionis causa, ne pedibus conculcaretur, auferri jussit, melioriqque loco atque honestiore reponi. Post hanc vero una atque altera inventa est: sub qua tantam vim auri & argenti reperit, quantam hominis beneficentia requirebat: cujus quidem magnam partem pauperibus erogavit. Ferunt etiam Narsetis thesauros ad eum ex Italia delatos fuisse, quibus conflatis ad munificentiam & liberalitatem usus est. Ad Sigibertum namque Francorum regem, qui se per legatos inviserat cum reliquis muneribus, quæ magna fuere, aureos etiam quiuquaginta singularum librarum misit, quorum pars una imagine principis signata erat, his literis, Tiberii Constantini perpetui Augusti: Altera vero pars quadrigam continebat cum ascensore: atque his literis: Romanorum Gloria. Et ne quid ad integram ejus felicitatem deesset, exercitus, quem in Persas miserat, victor rediens tantam prædam cum elephantis viginti avexit, quantam nullus unquam antea.

ntea. Hoc requirebant ejus merita erga genus humanum: hoc religio in Deum Salvatorem nostrum: hoc postremo ejus beneficentia erga populum Romanum, quem & armis quoad fieri potuit ab hostibus tutatus est: & immisso ex Ægypto frumento à sævissima fame liberavit, intervenientibus Bonifacii pontificis precibus: quem Tiberius mirum in modum dilexit & observavit. Adeo enim Longobardi longe & late Italiam vexaverunt diutino bello, ut ex illa vastitate rerum omnium caritas & inopia oriretur. Dum hæc in Italia agerentur, Johannes Constantinopolitanæ urbis episcopus, orientalem ecclesiam quoad fieri potuit in fide continuit legendo, disputando, scribendo, monendo, docendo, licet multos adversarios habuerit. Idem quoqne fecit Leander Toletanus: vel (ut qnidam volunt) Hispalensis episcopus, in quo doctrina & eloquentia pari lance certabant. Multa enim composuit, tum ad confirmationem nostri dogmatis; tum ad confutationem Arrianæ perfidiæ, quam tam teterrimam labem Vandali ex Africa in Hispaniam, à Belisario pulsi, secum detulerant. Benedictus autem (ut quidam scribunt) solicitudine & dolore, quem in calamitatibus urbis Romæ & provinciæ Italiæ conceperat, moritur quarto pontificatus sui anno, mense uno, & diebus octo & viginti. Vacat tum sedes mensibus duobus & diebus decem.

PELAGIUS II. PONT. LXVI.

PElagius secundus, patria Romanus, patre Vingeldo, à Tiberio ad imperatorem Mauritium, Tiberii generum, pervenit. Huic enim, etsi Cappadox erat, imperium tamen ob virtutem & strenuitatem in rebus agendis commissum est. At vero Longobardi, cum post mortum (a) Alboini viginti annis

(a) *Albonii.*

sub ducibus fuissent, *(b)* Autharim regem sibi creant, quem & Flavium appellarunt, quo quidem cognomento omnes Longobardorum reges deinceps usi sunt. Mauritius autem pellere Italia Longobardos conatus, Sigibertum Francorum regem mercede ad id bellum sollicitat, qui statim comparato Gallorum & Germanorum magno exercitu, cum Authari decertans magno accepto incommodo superatur. Hac autem elati victoria Longobardi usque ad fretum Siculum pervenere, urbes Italiæ in potestatem suam redigentes, quo minus vero urbe Roma diu obsessa potirentur, fecere imbres, & quidem frequentes: quibus hostes à mœnibus propelluntur. Tanta enim tum aquarum inundatio fuit, ut Noe diluvium renovatum crederetur. Hæc autem una fuit causa, quare Pelagius, injussu principis, tum pontifex creatus sit, cum extra obsessam ab hoste urbem mitti quispiam non posset. Nil enim tum à clero in eligendo pontifice actum erat, nisi ejus electionem imperator approbasset. Missum itaque Constantinopolim ad placandum imperatorem Gregorius diaconus, vir optimus atque doctissimus, ubi ex sententia pontificis omnia peregisset nequaquam otio & ingenio suo abusus, & libros moralium in Job composuit, & Eutichium quendam Constantinopolitanæ urbis episcopum ita præsente Augusto disputationibus convicit, ut omnia quæ in libro suo de resurrectione conscripserat retractare coactus sit. Dicebat enim corpus nostrum in illa resurrectionis gloria vento aereque subtilius futurum, & ob eam rem tangi non posse. Quod contra illud Dominicum est, palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet quemadmodum me videtis habere. Pelagius autem ubi Gregorium, rogatu populi Romani, ad urbem revocasset, & domum paternam in xenodochion pauperum senum redegisset, Hermetisque martyris cœmiterium ac basi-

(b) *Eutharim.*

basilicam Laurentii martyris à fundamentis extruxisset pestilentia moritur: quæ tum maxime Europam omnem vexabat, anno pontificatus sui X. mense secundo, die decimo. Sepultus est autem in ecclesia beati Petri in Vaticano. Vacat tum sedes mensibus sex, dies octo & viginti.

GREGORIUS I. PONTIF. LXVI.

GRegorius, patria Romanus, patre Gordiano, viro senatorio, uno omnium consensu invitus etiam pontifex creatur, anno Domini DC. ac XIX. Monachus namque erat, ac Levita. Is autem cum principis consensus requireretur (ut antea dixi) nuncios cum literis miserat, qui Mauritium obsecrarent, ne pateretur electionem cleri & populi Romani ea in re valere. Interceptæ sunt literæ eæ à præfecto urbis, ac discerptæ, scriptæque aliæ, quibus rogabatur, ut quem populus ac clerus in pontificem legisset, eundem imperator confirmaret, quo nihil ei nunciari jucundius ac gratius potuit, cum secum familiariter, dum Constantinopoli erat, Gregorius vixisset, filiumque ejus è fonte baptismatis levasset. Remittit itaque Mauritius nuncios, ac quidem propere qui Gregorium confirmarent, cogerentque hominem sanctissimum pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerum suscipere Is itaque non sibiipsi, sed utilitati hominum, ac honori divino consulens, quem certe ob religionem & pietatem rebus omnibus semper antetulerat, spretis opibus, posthabitis voluptatibus, atque omni ambitione & potentia, gubernacula reipublicæ Christianæ suscipiens, ita vixit, ut usque ad tempora nostra neminem ex successoribus parem habuerit, nedum superiorem vel sanctitate vitæ, vel diligentia in rebus agendis, vel doctrina & scriptis. Nam & librum de sacramentis composuit,

& antiphonarium tam diurnum quam nocturnum, & commentarios in Ezechielem, in (a) quadraginta Evangelia: in Job quoque (ut dixi) allegorice, ad mores & historiam respiciens, eleganter scripsit. Edidit & libros quatuor in dialogo: & librum quem pastoralem appellavit, ad Johannem episcopum Ravennatem de ratione gubernandæ ecclesiæ. Instituit præterea ne quid ornatus & concentus inter sacrificandum deesset, ut antiphonæ canerentur, hæc vulgo Introitus vocant. Ejus quoque inventum est, ut novies Kyrie eleyson caneretur, & Alleluia, interpositis septuagesimæ diebus usque ad Pascha. Cantatur etiam post Evangelium, post communionem suo mandato. Idem quoque in canonem redegit, Diesque nostros in tua pace disponas. Præterea vero supplicationes majores, quas Græci Letanias vocant, primus instituit. Stationum quoque magnam partem, maxime autem quæ in basilica Petri habentur, die natali Jesu Christi, in Epiphania, in Dominica passione, in albis Paschæ, in Ascensione, in Pentecoste, natalibus Apostolorum, in tertia Dominica adventus, in dedicatione ejusdem basilicæ, die festo sancti Andreæ, in cathedra Petri, dum major letania fit in sabbato quatuor temporum. Quid plura de hoc sanctissimo viro commemorem; cum omnis institutio ecclesiastici officii, veteris præsertim ab eo sit inventa & approbata: quem quidem ordinem unam sequeremur. Non abhorrerent hodie à lectione officii viri docti, quemadmodum faciunt propter barbariem (nescio quam) illi Latinitati & compositioni additam. Ne vero ulla in re vir sanctissimus ecclesiæ deesset, synodum habuit apud sanctum Petrum quatuor & viginti episcoporum, qua certe multa sustulit quæ nocitura, multa etiam addidit quæ profutura fidei nostræ videbantur. Misit & viros optimos in Britanniam, Augustinum, Melitum, & Johannem, cumque his monachos quosdam probatissimæ vitæ: quorum

(a) *forté quatuor.*

rum monitis & prædicationibus fidei nostræ dogma Angli tum primum integrè receperunt. Rediere etiam Gotthi, Gregorii opera, ad unionem catholicæ fidei. Sunt præterea qui scribant Gregorium dialogum suum de moribus ad Theudelindam Longobardorum reginam misisse, cujus lectione praferocem & indomitum viri sui Antharis animum ad religionem & mitiorem cultum redigeret. Erat enim matrona insignis. & fidei Christianæ studiosissima. Nam & basilicam beati Johannis baptistæ Modoetiæ ædificavit, quod oppidum decem milibus passuum à Mediolano distat: & eandem ecclesiam prædiis ac vasis aureis ornavit. Ferunt eo tempore quo Hermichildus, à patre Levigildo Gotthorum rege interfectus est, quod fidem Catholicam confiteretur, Jesu Christi tunicam quæ sorte uni militum obtigerat, inventam esse apud urbem Zaphat in arca marmorea eo loci repositam, Thomæ Hierosolymitani episcopi, & Johannis Constantinopolitani, ac Gregorii Antiocheni tempore. Interea vero Mauritius superatis in Hetruria & Campania hexarcho Romano duce, Longobardis in omnia vitia & omnem arrogantiam prolapsis, legem tulit, ut qui Romanæ militiæ ascriptus esset, nisi finita militia, aut mancus & debilis ex vulnere factus, Deo militare non posset. Hanc ob rem motus Gregorius hominem admonet, ne ejus religionem impugnet, cujus benignitate ex infima sorte hominum ad summum gradum dignitatis pervenerat. Præterea vero cum Johannes Constantinopolitanus episcopus, habita Græcorum synodo seipsum œcomenicum, id est, universalem patriarcham creasset, monuissetque Gregorium Mauritius, ut Johanni obtemperaret: Respondit homo constantis ingenii & fidei, potestatem ligandi & solvendi Petro traditam, ejusque successoribus, non episcopis Constantinopolitanis: proinde desineret iram Dei in se concitare, dum seditiones studiose nimium in ejus ecclesia serit.
Ne-

Nequaquam vero his malis contentus Mauritius, revocatis militibus suis qui in Italia erant, Longobardos adhortatur, ut, spretis fœderibus jam ictis, Romanos adorirentur, quare Agilulphus ex Cisalpina movens vastatis longe ac late Hetruriæ agris, qua iter faciebat, urbem Romam magnis illatis calamitatibus integrum annum obsedit: quo quidem tempore Severus Aquileinsis episcopus in hæresim prolapsus est, quæ multorum malorum seminarium fuit. Nam Severo mortuo Aquileinsis ecclesia bifariam divisa est, cum Agilulphus Longobardorum rex, Iohannem Aquileiensem, Gregorius Candianum Gradensem Forojulianis episcopos præfecissent. Agilulphus vero omissa spe potiundæ urbis obsidionem solvens, Mediolanum rediit. At Mauritius, non sponte sed coacte, pœnitentia ductus, cum Gregorio mitius agere cœpit, quod intellexerat, quendam monachi habitu indutum, strictum gladium in manu tenentem in foro Constantinopolitano clamasse; Imperatorem brevi gladio moriturum: hoc idem ejus somnium confirmavit, quo se, uxorem ac liberos cædi videbat. Interim vero milites stipendiis suis defraudati, Phocam centurionem imperatorem creant, & Mauritium obtruncant undevigesimo imperii sui anno. At Gregorius exornatis quibuscunque rebus potuit basilicis Romanis, dedicataque Gotthorum ecclesia, quæ in suburra est Agathæ martyris nomine, Fl. Ricimerii viri consularis opus (ut literæ musivæ indicant) paternam domum in Clivo Scauri positam non longe à circo maximo in monasterium redegit, quo in loco & hospites continuo accipiebat, & pauperes undique confluentes, cibo & potu in vita retinebat. Vir certe omni laude dignus, si vitam, si mores, si doctrinam, si solertiam in rebus, tum divinis tum humanis, inspicis. Neque est cur patiamur Gregorium hac in re à quibusdam, literarum ignaris potissimum, carpi, quod suo mandato veterum ædificia

sint-

sint dirupta, ne peregrini & advenæ (ut ipsi fingunt) ad urbem, religionis causa venientes, posthabitis locis sacris, arcus triumphales & monumenta veterum cum admiratione inspicerent. Absit hæc calumnia à tanto pontifice Romano, præsertim cui certe post Deum patria quam vita charior fuit. Multa profecto ex collapsis ædificiis exedit vetustas. Multa præterea demoliuntur homines ædificandi gratia, ut quotidie cernimus. Impacta illa foramina quæ tum in concavo fornicum, tum in conjuncturis marmorum quadratorumve lapidum videntur, non minus à Romanis quam à barbaris avellendi æris causa crediderim. In fornicibus enim, quo levior esset moles, ollas cum nummismatibus collocabant. Lapides vero quadratos æneis clavis firmabant. Factum id quoque à Romanis dixi, si Epirotæ, Dalmatæ, Pannonii, & fex totius orbis terrarum huc missa Romani appellari possunt. Gregorius autem, confirmata omni ratione ecclesia Dei, anno XIII. mense VI. die X. pontificatus sui moritur: Phocæ vero imperatoris anno secundo, sepeliturque collachrymantibus omnibus in basilica Petri, ante secretarium, quarto idus Martii. Ejus vero in morte mensibus V. diebus XIX. sedes Romana tum vacat.

SABINIANUS. I. PONTIF. LXVII.

SAbinianus, cujus patria ignoratur, ac merito quidem, Gregorio successit. Homo enim obscuro loco natus, obscurior moribus, rebus gestis Gregorii viri sanctissimi adversatus est. Nam cum suo pontificatu fame laboraretur, instarentque Pauperes, ut pietatem Gregorii eleemosynis imitaretur, nil aliud respondebat, quam Gregorium popularem famam aucupantem, patrimonium ecclesiæ largitionibus dissipasse. Paululum etiam abfuit, quin libri ejus combu-

bu-

burerentur, adeo in Gregorium ira & invidia exarſerat homo malevolus. Sunt qui ſcribant, Sabinianum, inſtigantibus quibuſdam Romanis, hoc in Gregorium molitum eſſe, quod veterum ſtatuas tota urbe, dum viveret & obtruncaverit & disjecerit, quod quidem ita vero diſſonum eſt, ut illud, quod de abolendis ædificiis majorum in vita ejus diximus. Iacent ſtatuæ tum propter vetuſtatem collapſæ, tum etiam quia baſibus ſublatis, vel æris, vel etiam marmorum cauſa, ſtare tantæ moles non poterant. Quod autem capitibus careant mirum nequaquam videri debet, cum ipſius ſtatuæ caſu ea pars, utpote fragilior, & ad accipiendam læſionem paratior, potiſſimum frangatur. Sed quid ego has conjecturas quæro? Videmus ſtatuas exciſis capitibus non diffractis jacere, quia facilius eſt caput ſtatuæ quam totum corpus deferri, quod hodie quoque fit ab his præſertim, qui antiquitatis ſtudioſi ſunt. Non eſt igitur cur tantum facinus Gregorio objiciatur. Ab Sabinianum redeo, cujus hoc fuiſſe inſtitum ferunt, ut & horæ in eccleſiis diſtinguerentur officii gratia & accenſæ lampades continuo retinerentur, potiſſimum vero in eccleſia beati Petri. Sunt qui ſcribant, Phoca annuente, pacem tum cum Longobardis ictam, reddita Agilulpbo eorum regi filia, quæ in bello capta fuerat. Tanta vero hoc tempore apparuere prodigia, quanta nunquam antea, quibus certe futuræ calamitates portendebantur. Nam & Cometes viſus eſt perlucidus, & Byzantii puer quadrupes naſcitur. Et apud Delon inſulam duo marina monſtra omnino humanam ſpeciem, habentia viſa ſunt, Sirenes fortaſſe fuere Acheloi filiæ, ut ajunt poëtæ: quod ſi ita fuiſſet, nequaquam pro monſtro habenda erant, cum elementum aquæ animalia terreſtribus ſimilia, in omni ſpecie producat. Sunt qui ſcribant, tempore Sabiniani & Johannem patriarcham Alexandrinum virum pietate & doctrina inſignem, & Latinianum epiſcopum Cartha-

thaginensem Johanni nequaquam dissimilem, dignitatem utriusque Ecclesiæ mirum in modum auxisse. Severus quoque Latiniani familiaris, vir doctissimus, multatum in Vincentiū Cæsaraugustanum Episcopum scripsit, qui in Arrianum dogma declinaverat. Idem quoque de virginitate librum ad sororem scripsit, quem aureolum appellavit. At Sabinianus cum annum unum, menses quinque, dies IX. in pontificatu sedisset, moritur, funusque ejus à sancto Johanne per portam Asinariam & pontem Milvium ad basilicam Petri defertur. Vacat sedes ejus morte menses XI. dies sex & XX.

BONIFACIUS III. PONTIF. LXVIII.

BOnifacius tertius, patria Romanus, à Phoca imperatore obtinuit, magna tamen contentione, ut sedes beati Petri Apostoli, quæ caput est omnium ecclesiarum, ita & diceretur & haberetur ab omnibus: quem quidem locum ecclesia Constantinopolitana sibi vendicare conabatur, faventibus interdum malis principibus, affirmantibusque eo loci primam sedem esse debere, ubi imperii caput esset. Affirmabant Romani pontifices urbem Romam, unde Constantinopolim Colonia deducta est, caput imperii merito habendam esse, cum etiam Græci ipsi literis suis principem suum, τῶν ῥωμαίων αὐτοκράτορα id est, Romanorum Imperatorem vocent, ipsique Constantinopolitani etiam ætate nostra ῥωμαῖοι, non Græci, vocentur. Omitto quod Petrus Apostolorum princeps successoribus suis pontificibus Romanis regni cœlorum claves dederit, potestatemque à Deo sibi concessam reliquerit, non Constantinopoli, sed Romæ. Illud tantum dico, multos principes, maxime vero Constantinum comparandæ synodi ac dissolvendæ, confutandi, vel confirmandi ea, quæ in synobis

nodis decreta erant, Romanæ sedi tantummodo concessisse. Merito igitur sedes Ramana cæteris anteferetur, cujus integritate & constantia cunctæ hæreses confutatæ sunt & explosæ. Idem quoque Bonifacius instituit, habita synodo episcoporum duo & septuaginta, Presbyterorum XXX. diaconorum trium, ne quis sub anathematis culpa in locum demortui pontificis aut episcopi subrogaretur, nisi tertia saltem post obitum ejus die, utve anathematizarentur qui largitione & gratia ad pontificatum vel episcopatum aditum sibi quærerent. Voluit item electionem Episcopi à clero pariter & populo fieri, eamque ita ratam fore, si à principe civitatis approbata esset: & si summus pontifex denique his verbis autoritatem suam interposuisset; volumus & jubemus: sancta quippe institutio & pernecessaria nostris præsertim temporibus, quibus in pejus omnia dilabuntur. Est enim simile veri, clerum & populum ac principem civitatis, si libera suffragia sunt, non alium electuros, quam qui merito possit & debet aliis præesse, quod est episcopi proprium, ut vocabuli etymologiam, huic rei accommodatam, repetamus. Licet revera (pace bonorum dicam) multi episcopatum desiderent explendæ avaritiæ & libidinis suæ causa, non quo communi utilitati, ut eorum exposcit officium & nomen, consulant. Quæritur enim, quantum reddat episcopatus, non quot oves pascuæ in eo sint, sed de his satis. Ad Bonifacium redeo, cujus cum vita, ut video, etiam decreta extincta sunt, pontificatus sui mense nono. Sepultus est autem in basilica Petri. Vacat tum sedes mense uno, diebus sex.

BONIFACIUS. IIII. PONTIF. LXIX.

Bonifacius quartus, natione Marsus, patria Valeriensis, patre Johanne medico, templum sanct.e

ctæ Mariæ rotundæ, quod veteres Pantheon, quia Cybeli & omnibus diis commune esset, à Phoca imperatore obtinuit, consecravitque quarto idus Maii in honorem beatæ Virginis omniumque martyrum, ejectis prius gentium simulacris, lustratoque templo. Unde postea Virgo ad martyres appellata est. Hoc eodem tempore Persæ, rege Cosdroa, in Romanas provincias irrumpentes, superato Phocæ exercitu Hierosolymam occupant. Templa christianorum profanant & diripiunt. Lignum Dominicæ crucis inde auferunt. Zachariam virum sanctissimum ejusdem civitatis patriarcham in captivitatem abducunt. Hanc ob rem ab omnibus, potissimum vero à senatu spretus Phocas, ab Heraclio copiarum & Aphricæ provinciæ duce imperio ac vita privatur. (a) Cacannus vero Bavarorum rex per Pannoniam & Illyricum in Italiam irrumpens, Longobardorum reges ita superat, ut paulum abfuerit, quin provinciam ipsam caperet, ita tamen Forumjulii proditione Romildæ, ejus amore captæ, diripuit, ut vix ipsius provinciæ cernerentur vestigja. Dum hæc agerentur in Italia, Johannes Gerundensis episcopus religionem Christi Prædicatione & scriptis ubique tuebatur. Hic enim genere Gotthus, in Lusitania natus, ubi sapere aliquid per ætatem cœpisset, Constantinopolim proficiscens, ita graece & latine doctus inde discessit, ut in Lusitaniam rediens, Arrianam hæresim, quæ tum invaluerat, facillime confutaret, hanc ob rem Barchinonam ab hæreticis relegatur. Verum postea mortuo Lemungildo rege, qui hæreticis favebat, in patriam rediens, & multa sctipsit ad doctrinam nostram pertinentia, & monasterium condidit, rationemque vivendi monachis conscripsit. Eutropius quoque Valentinus episcopus Hispanos. doctrina & exemplo in fide continuit. Præterea vero Columbanus Abbas vir sanctissimus, genere Gotthus (ut quidam affirmant) ex Scotia in Burgundiam primo veniens,

(a) *Cacamus.*

niens, Lixonense monasterium egregium id quidem extruxit, inde in Italiam abiens apud Bobium in Apennino aliud monasterium amplum sane ædificat inter Hetruscos, Ligures & Insubres. His autem haud in re nequaquam cedens Bonifacius pontifex, domum paternam in monasterium redigit, fundosque suo monasterio ascribit in monachorum usum. Verum non ita multo post diem extremum obiens, sexto pontificatus sui anno, mense octavo, die XIII. quo quidem tempore, peste, fame, & inundatione aquarum laborabat. Vacat tum sedes ejus morte mensibus VII. diebus quinque & viginti.

DEUS-DEDIT. I. PONT. LXX.

DEus-dedit, patria Romanus, patre Stephano subdiacono, pontificatum omnium suffragiis adeptus, clerum mirum in modum dilexit & auxit. Ferunt quidam hunc tantæ sanctitatis fuisse, ut quendam obvium elephantiæ morbo laborantem, osculo suo lepra statim liberaverit. Constituit autem vir optimus, ne filius patrimi puellam è sacro fonte à patre levatam ducere in uxorem posset. Eodem quoque tempore Heraclius magno comparato exercitu multas provincias à Persis occupatas in potestatem suam redigit. Ducem Persarum singulari certamine ex equo deturbat & interficit. Cosdroam regem Persarum opprimit, filium ejus captum & baptizatum in regnum paternum restituit. Persidem ingressus, turrim Cosdroæ thesauris plenam capit, quorum partem militibus tribuit, partem vero reparandis templis, quæ Persæ diripuerant & vastaverant designat. Ipse præterea alia onustus præda cum septem elephantis Hierosolymam rediens, crucem Domini à Persis ablatam secum deferens eo loci reponit, in

quo

quo antea fuerat. Captos à Persis in patriam remittit. Rediens deinde Constantinopolim literis & otio delectatus, ad Astrologiam se contulit. Sororis tamen suæ filiam tantus imperator contra jus fasque in uxorem accipit: & ut sceleri scelus adderet, quod fieri consuevit, ubi quis in pejora labitur, ad Eutichianos transiit, eo potissimum tempore, quo Anastasius Persa monachus sub nomine Christi à suis captus, martyrium passus est: cujus reliquiæ postea Romam advectæ sunt, & in monasterio beati Pauli repositæ ad aquas Salvias, ut vulgo dicitur. Ferunt eodem tempore Sisebutum Gotthorum regem plurimas Hispaniæ civitates, quæ ad Romanos defecerant, in fidem recepisse, Iudæosque omnes in regno deprehensos gravioribus suppliciis ad Christi fidem compulisse, rogatu (ut ajunt) Heraclii, qui in fatis habuerat, sibi cavendum à circumcisis esse, cum tamen postea haud satis fati necessitatem circumspiciens, à Saracenis, circumcisionem observantibus, oppressus sit. Agebantur hæc in oriente, nec suis athletis pro fide Christi carebat occidens. Arnulphus enim Metensis episcopus consilio & sanctitate Dagobertum Francorum regem in officio continebat, adjuvante Amando Trajectensi episcopo, viro quidem optimo, & religionis Christianæ defensore acerrimo. Hispanus quoque Isidorus Hispalensis episcopus, Leandri successor, multa tum scripsit, quæ fidem Christianam mirifice juvant. De summo enim bono, de viris illustribus, de vocabulis Grammatices, & etymologiis libros composuit. Historiam præterea ab Adam usque ad tempora Heraclii, vitas quorundam sanctorum, Historiam Longobardorum, & brevem quandam cosmographiam, stylo satis eleganti edidit. In eo homine pluris facienda est certe sanctitas quam eruditio. Sunt qui scribant Isidorum Germanum fuisse, quanquam Hispani hunc suum esse affirment: utcunque sit, satis constat, eum fuisse

quavis

quavis laude dignum ob doctrinam & sanctitate
Deus autem dedit, cujus tempora ad hæc etiam q
diximus notiora fecere, & terræmotus, & scab
quædam ita ad elephantiam tendens, ut deformita
cognosci homines non possent, moritur pontificat
sui anno tertio, die tertio & vigesimo, ac sepelit
in basilicam Petri sexto idus Novembris, ejus mor
episcopatus tum vacat mensem unum, dies XVI.

BONIFACIUS. V. PONTIF. LXX.

BOnifacius quintus, natione Campanus, patre J
hanne, eo tempore pontificatum iniit, quo Ele
therius patricius Romam ab Haraclio missus, vind
cata Jahannis hexarchi morte, semetipsum rege
Italiæ creat. At vero cum Romam proficisceretu
militibus suis necatur, ejusque caput Constantin
polim mittitur. Hujus in locum postea Isatius p
tricius Constantinopolitanus hexarchus suffectus e
At Theudelinda (ut diximus) mortuo Adoaldo m
rito, una cum filio regnum Longobardorum sapie
ter & integre gubernans, inter Longobardos & It
los pacem decennio continuit, ecclesias multas don
& muneribus exornavit, fundos quoque his adjecit
quorum proventibus sacerdotes uterentur. Anno ve
ro duodecimo Heraclii Mahometus Arabs, ut qu
dam volunt, ut alii, Persa, nobili genere natus
patre qui Deos gentium coleret, matre Hebraica Hi
maeliti generis, magnum in christiano populo excita
vit incendium: & ita magnum, ut verear ne ejus se
cta, nostra potissimum ætate, reliquias christiani no
minis penitus extinguat, adeo tepescimus, & anim
ac corpore languidi interitum nostrum expectante
concidimus. Invalescit ejus secta nunc multo magis
quam antea. Nam tota Asia & Aphrica magnaque
pars Europæ Mahometanis principibus subjecta est.
Inst an

Instant nunc Turci terra ac mari, ut nos tanquam cuniculos ex his Europæ latebris eruant: Sedemus otiosi, alter alterum expectantes, quasi hoc malum universæ reipublicæ christianæ non immineat. Expectant sacerdotes, ut à secularibus hoc tantum bellum & tam necessarium sumatur. Expectanr item seculares, ut presbyteri tuendæ religionis causa pecunias in sumptus bellicos polliceantur & subministrent, nec in pejores usus effundant, quemadmodum facere plerique consuevere, pecunias eleemosynis & sanguine martyrum comparatas, in aurea & argentea vasa & prægrandia quidem fundentes, parum de futuro solliciti, Dei, quem tantum utilitatis gratia colunt, & hominum contemptores. Ad Mahometum redeo virum adeo versutum & acris ingenii, ut cum inter christianos diu versatus esset, omnesque omnium, qui ante fuere, sectas cognovisset, novam quandam superstitionem introduxit, ut videmus, qua prope nostra religio extincta est. Ausus est etiam comparato ingenti Arabum exercitu fines Romani imperii turbare, cujus motus Heraclius cito compescuit, sollicitatis ejus ad defectionem militibus pollicitationibus & præmiis. Bonifacius autem pontifex, vir singularis humanitatis & elementiæ, magna in omnes benignitate & gratia utens, nullum genus officii. quod bonum pastorem deceret, prætermisit. Instituit præterea, ne, qui ad ecclesias confugerent, inde vi retraherentur: neve acolyti reliquias martyrum attrectarent, quod est presbyterii, aut subdiaconi officium. Mandavit item, ut quovis in loco sacrilegi anathematizarentur, utve testamentum jussu principis ubique valeret. Cœmiterium autem beati Nicomedis fecit & dedicavit. In clericos vero integre viventes unice liberalis & munificus fuit. Gallus autem beati Columbani discipulus, ita in occidente tum vivebat, ut etiam in vita sancti nomen mereretur. Hujus vestigia secutus est Eustachius Abbas, secu-

cura & sancta Aurea, in cujus honorem beatus Eligius manasterium virginum ædificavit. Ferunt etiam Basilium quendam, Isidoro æqualem, vita, moribus & doctrina insignem tum habitum fuisse. Moritur autem Bonifacius pontificatus sui anno quinto, die decimo, & in basilica Petri, collachrymantibus omnibus, sepelitur. Ejus autem in morte diebus tredecim sedes tum vacat.

HONORIUS. I. PONTIF. LXXI.

HOnorius, natione Campanus, patre Petronio viro consulari. eo tempore pontificatum iniit, quo Theudelinda moritur, ejusque filius Adoaldus è regno dejicitur, suffecto in eius locum Arioaldo. Instabat tum (ut dixi) Heraclius qui de Persis triumphaverat, ut omnes Iudæi imperio subjecti baptizarentur. Hanc ob rem Saraceni & Arabes arma sumentes, à nativitate Christi anno sexcentesimo tertio ac vigesimo, ita Heraclii duces superarunt, ut hominem felicem primo, mox infelicissimum reddiderint, duce Mahometo, qui cum magnum se Dei prophetam asseereret, magicis artibus Asianos & Aphricanos deludens, ita populos quosdam concitavit, nova à se religione imbutos, ut paulum abfuerit, quin omnino imperii nomen delerent, capta Alexandria, multisque aliis Syriæ & Ciliciæ urbibus: Saracenos sectatores suos habuit, à Sara Abrahæ legitima uxore ita appellatos, quasi legitimos divinæ professionis successores & hæredes. Secutus est homo callidissimi ingenii hac in re Hieroboam exemplum, qui tribui suæ alios colendi ritus conscripsit, ne unquam Iudæorum Imperio subessent. Idem postea fecere Græci à catholicis dissentientes, non ob religionem tantum modo, sed ob imperium, cujus gratia Nestorianorum, Iacobitarum & Hebionitarum errores secuti sunt.

sunt. Verum postremo hac pertinacia eo deducti sunt, ut una cum religione & secta imperium omnino amiserint, in turpissimam servitutem redacti. Mahometus autem (ut in Alcorano legitur) quo magis sectatores suos à religione christiana sejungeret, hæreticos quosdam in componendis legibus, maxime vero Nestorianos secutus est, multa hinc inde contra legem Moseos & Evangelii Dei astute colligens, ac in unum quasi corpus redigens. Ferunt Heraclium tum quidem desperatione, & fœdam pacem cum Saracenis iniisse, & Pyrrhi patriarchæ Constantinopolitani & Cyri Alexandrini episcopi fraudibus deceptum, in hæresim quoque Monothelitarum incidisse, unam tantummodo voluntatem in Christo esse dicentium, unde nomen accepere. Hos tamen postea tanti erroris autores hortante Honorio, & verum ante oculos literis & nuntiis ponente, relegavit Heraclius. Honorius autem a rebus externis aliquantulum quietis adeptus, doctrina, moribus sanctissimis, omnem prope clerum renovavit. Basilicam beati Petri regulis æneis ex Jove Capitolino sumptis cooperuit. Ædem Hagneris martyris via Momentana, ut carmen in apside indicat, ædem Pancratii, via Aurelia restituit. Templa quoque Mastasii, ad aquas Salvias, templum quatuor coronatorum martyrum, templum beati Cyriaci, via Hostiensi miliari septimo, templum Severini, apud urbem Tiburtinam magnificentissimis operis ædificavit: & argento, auro, porphyreticis, marmoreis lapidibus, incrustatione parietum, opere tectorio, opere vermiculato exornavit. Restituit etiam cœmiterium Marcellini & Petri, via Lavicana. Ecclesiam quoque beatæ Hagnetis apud sanctum Sylvestrum, ecclesiam beati Hadriani, in tribus foris, hujus mandato & impensa ædificatas fuisse, scribunt nonnulli: ut vero unoquoque sabbato à sancto Apolinari ad divum Petrum iteretur cum litaniis primus instituit. Moritur autem

tem vir sanctissimus anno pontificatus sui duodecimo, mense undecimo, die XVII. ac in basilica Petri sepelitur quatro idus Octobris. Ejus morte annum unum, menses septem, dies decem & octo sedes interim vacat.

SEVERINUS I. PONTIF. LXXII.

SEverinus, patria Romanus, patre Labieno, in demortui Honorii locum subrogatus, ab Isatio totius Italiæ hexarcho in pontificatu confirmatur. Vana tunc enim habebatur cleri ac populi electio, nisi id imperatores, aut eorum hexarchi confirmassent. Isatius itaque ob eam causam Romam profectus, cum pontificem confirmasset, ne gratuito tantum laboris suscepisse videretur, thesaurum & sacrarium basilicæ Lateranensis, adjuvantibus Romanis quibusdam spoliat, resistentibus aliquandiu, frustra tamen, sacerdotibus templi, quorum primates omnes postea in exilium misit. Indignabatur enim Isatius, eos tantum in thesauris habere, neque quicquam in usus bellicos conferre, præsertim cum milites inopia rerum omnium tunc laborarent. Hujus prædæ partem militibus concessit, partem secum Ravennam detulit, reliquum vero ad imperatorem misit. Saraceni autem, quos pretio conductos ab Heraclio diximus, cum eis avare maligneque pacta merces persolveretur, in Syriam profecti, Damascum, imperio subjectam, vi capiunt. Deinde vero cum reliquis Arabibus, qui domi remanserant conjuncti, commeatibus & armis adjuti, Machometi furore incitati, Phœniciam, ac Ægyptum pervagati, resistentes tum imperio suo, tum legi Mahometanæ passim cædunt. Versi deinde in Persas, Hormisda Persarum rege interempto, non prius vastandi omnia finem fecere, quam Saracenorum legem & imperium suscipiunt.

Verum Heraclius audita Saracenorum licentia, capta præſertim Antiochia, veritus ne Hieroſolymam occuparent, crucem Domini Conſtantinopolim deferendam curavit, ne iterum in Agarenorum manus deveniret. Agarenos enim Græci Arabas appellarunt, ob ignominiam, quaſi ab Agar ancilla Abrahæ ortos: neque ita multo poſt Hieroſolyma capta eſt. Mahometo autem (ut quidam ſcribunt) ad Mecham mortuo in principatu Calipha ſuccedit. Poſt hunc Hali. Quo quidem pulſo quod nimium ſuperſtitioſus eſſet, alterum Caliphanı ſibi ducem Aegyptii creavere. Ferunt tum etiam ne quid calamitatis deeſſet, quod Romanum vexaret imperium, Siſebutum Gotthorum regem omnes Hiſpaniæ civitates Romanis ademiſſe: ac tum demum Romanos imperare in Hiſpania deſiiſſe. Severinus autem pontifex, vir ſingularis pietatis & religionis, amator pauperum, in calamitoſos benignus, in omnes munificus, in reparandis templis ſplendidus, pontificatus ſui anno primo, menſe ſecundo moritur, ac ſepelitur in baſilica Petri quarto Nonas Auguſti. Vacat tum ſedes menſes quatuor, dies undetriginta.

JOHANNES IIII. PONTIF. LXXIII.

JOhannes quartus, natione Dalmata, patre Venantio, pontificatum iniens, ſtatim mira pietate uſus eſt. Ex reliquis enim theſauris, quos Iſatius apud Lateranum reliquerat, captivos omnes quos potuit Iſtrios & Dalmatas à captivitate redemit. Interea vero Rhotaris, qui Arioaldo in Longobardorum regnum ſucceſſerat, licet juſtitia & pietate inſignis habitus ſit, ad Arrianos tamen declinat, paſſuſque eſt, ut eodem tempore omnibus regni ſui civitatibus duo epiſcopi, pari poteſtate, præeſſent: alter enim Catholicus, alter Arrianus, habebantur. Tan-

ti præterea ingenii fuit, ut leges quæ sola memoria & usu retinebantur, in seriem quandam redegerit, codicemque ipsum edictum appellari præceperit. In re autem militari ita præstans fuit, ut Hetruriam omnem & Liguriam cum ora maritima Massiliam usque in suam redegerit potestatem. Anno deinde sexto regni sui moriens, Rhodoaldo filio regnum reliquit. Ferunt sacerdotem quendam Rhotaris corpus apud templum Iohannis Baptistæ sepultum, noctu aperto tumulo spoliasse: solent enim pretiosa quædam cum regum corporibus reponi. Hanc ob rem beatus Johannes homini apparens, ei mortem interminatus est, si deinceps templum suum ingrederetur. Huic enim sancto Rhotaris mirum in modum in vita deditus fuerat. Idem contingit temporibus nostris Alovisio Cardinali, patriarchæ Aquileiensi. Eruto enim sepulchro ab his spoliatur, quos ipse ex infima sorte hominum ad dignitatem sacerdotalem & meliorem fortunam erexerat. Rhodoaldus igitur regni gubernacula suscipiens, Gundibergam reginæ Theodolindæ filiam in uxorem accipit, quæ religionem matris imitata, ut illa Modoeciæ, sic ipsa Tarracinæ Johannis Baptistæ templum ædificat, plurimoque auro & argenro exornat. At Rhodoaldus in adulterio deprehensus, à marito adulteratæ interficitur. Huic autem successit Aripertus Gudvaldi filius, Theodelindæ reginæ frater, qui apud Ticinum Salvatoris oraculum condidit, variisque ornamentis insignivit, & fundis dotavit. Iohannes autem pontifex, veritus, ne corpora Vincentii & Anastasii aliquando in manus barbarorum devenirent, ut Romam quam diligentissime ferrentur curavit, ac juxta fontem Lateranensem in oratorio beati Johannis Baptistæ magna cum veneratione collocavit. Sunt qui scribant hujus pontificis tempore & Vincentium Belvacensem episcopum, & Muardum archiepiscopum Remensem sanctitate & doctrina in pretio fuisse.

His

His addunt & Regnulpham Callam matronam, genere & sanctitate insignem; & Renaldum Trajectensem episcopum, vita & miraculis clarum. Jodocus quoque his nequaquam inferior est habitus, qui Britonum regis filius spreto regno, cum aliquandiu in eremo vixisset, tandem in Pago Pontio moritur. Johannes autem Pontificatus sui anno primo, mense nono, die nono moriens, in Basilica Petri sepelitur quarto Idus Octobris. Vacat tum sedes mensem unum, dies tredecim.

THEODORUS I. PONT. LXXV.

Theodorus, natione Græcus, patre Theodoro episcopo Hierosolymis oriundo, pontificatum iniens, omnia, quæ ad dignitatem religionis christianæ pertinere arbitrabatur, circumspiciebat, ut bonum pastorem docet: in omneis, maxime autem erga pauperes mira benignitate utens. Interea vero Heraclius trigesimo imperii sui anno, morbo intercutaneo periit, cum paulo ante Theodorum, cognomento Caliopam, mortuo Isatio hexarchum in Italiam misisset: In locum vero demortui Heraclii primo sufficitur Constantinus filius, qui quarto imperii mense, veneno opprimitur Martinæ novercæ & Heracleonis insidiis, quos quidem ad tantum facinus (ut ajunt) Pyrrhus patriarcha instigaverat. Heracleon itaque, mortuo fratre, imperium occupat, eo potissimum tempore, quo Cyrus, Sergius & Pyrrhus, Acephalorum hæresim instaurantes, unam operationem in Christo, humanitatis scilicet & divinitatis, unamque voluntatem prædicabant. Ex his autem Pyrrhus audita Heraclii morte redeundi in patriam cupidus ex Aphrica ubi exulabat Romam veniens, ac errati veniam petens non ex animo, sed ficte, à Theodoro vivendi formam accepit. Verum prius vitam

amisit, quam tanto scelere quæsitam dignitatem poterit obtinere. Senatus enim populusque Constantinopolitanus cognito scelere, in Martinam Heracleonemque consurgens, cum hunc naso, illam lingua mutilatam relegasset, Pyrrhum de fuga retractum interficit. Constantium vero Constantini dolo necati filium imperatorem creat. In locum autem Pyrrhi Paulum episcopum sufficit, quem Theodorus pontifex Romanus dignitate privavit, quia orthodoxæ fidei normam & rationem suscipere recusabat, adjuvante ejus stultitiam Constantino in eandem hæresim stolide nimium prolapso. Conversus deinde ab hoc certamine pontifex ad ornanda sanctorum corpora, Primi & Feliciani martyrum reliquias, ex arenario viæ Nomentanæ ablatas, in urbem deferens, in basilica Stephani protomartyris in Cælio monte collocat: multis ornamentis, tum ex argento, tum ex auro adhibitis. Idem quoque basilicam ædificat via Flamminea non longe à ponte Milvio, & statim dedicat. Duo postremo oratoria construxit & ornavit: quorum alterum erat apud Lateranensem basilicam beato Sebastiano: alterum vero via Hostiensi Eupulo martyri dedicatum. His ita constanter & sancte peractis, moritur pontificatus sui anno sexto, mense quinto, die decimo octavo: sepeliturque in basilica Petri pridie idus Maii. Episcopatus autem diebus duobus & quinquaginta tum vacat.

MARTINUS I. PONT. LXXVI.

Martinus primus, patria Tudertinus, patre Fabricio, in Theodori locum suffectus, legatos statim Constantinopolim misit, qui Paulum adhortatentur, ut omissis erroribus suis aliquando veritatis callem ingrederetur. Is autem non modo pontifici bene monenti non obtemperat, verum etiam ejus le-

legatos, Constantii autoritate abusus, in diversas insulas relegat. Quam ob rem indignatus Martinus synodum centum & quinquaginta episcoporum Romæ habuit, in qua Cyri Alexandrini, Sergii ac Parthi damnationem renovavit, & Paulum patriarcham omni anathematis vinculo damnatum privavit. Interea vero dum hæc ita agerentur, pax Italiæ, quæ inter Romanos & Longobardos annis triginta duraverat, turbari jam cœpta est, Longobardis omnia ad utilitatem suam trahentibus: contra vero recusantibus Romanis, quæ præter jus fasque mandarentur, maxime vero cum Rhotaris Arrianâ labe inquinatus, nullam ferme civitatem haberet, cui non Arrianum pariter & Catholicum episcopum præposuisset. Hunc autem errorem emendare conati Theodorus & Martinus, rem sæpius frustra tentaverant. Ob has igitur causas, instante etiam Theodoro Italiæ hexarcho, bellum Longobardis indicitur. Non detrectarunt illi certamen. Ad Scultenam siquidem Mutinæ amnem acriter utrinque pugnatum est. Tandem vero Theodorus superatus funditur & fugatur. Quo quidem in prædio ex suis ad septem millia desiderati sunt. Rhotaris autem tanta victoria elatus, Liguriam omnem haud magno negotio brevi in potestatem suam redigit. Interea vero Constantius, fortunam cum duce mutaturus, revocato Theodoro Olympium hexarchum in Italiam statim mittit, qui primo quidem & Monothelitarum sectam per omnem Italiam spargeret & Martinum pontificem, aut interficeret, aut captum ad se perducendum curaret. At Olympius Romam veniens, ubi jam synodus habebatur contra hunc, atque alios orientalis ecclesiæ errores, cum virus conceptum spargere non posset, lictorem suum immisit, qui Martinum in ecclesia sanctæ Mariæ majoris caperet, & ad se perduceret: vel saltem parere recusantem interficeret. Facturus mandata lictor, Dei miraculo subita cæcitate corripitur.

Atque ita divinæ majestatis nutu tantum discrimen tum Martinus evasit. Hac vero orientalis & occidentalis ecclesiæ discordia freti Saraceni, Alexandria cum ingenti classe solventes, Rhodum pervenere: captaque urbe Colossum fama celeberrimum demoliti sunt ex cujus ære nongentos camelos onustos ferunt. Erat enim septuaginta cubitorum, cujus autor Chares Lysippi discipulus habitus est. Deinceps vero occupatis multis Ægei maris insulis in Siciliam navigantes, multa damna Siculis intulere, quod Olympius Martini precibus motus eos insula depulit, non sine magna navium, militum ac suiipsius jactura: ibi enim morbo correptus moritur. Constantius vero tot calamitatibus nihilo melior factus, Theodorum Caliopam cum his mandatis iterum in Italiam mittit, ut primo quoque tempore Martinum pontificem ad se vinctum mitteret: eique rei socium addidit Paulum Pellarium, qui tantum facinus curaret. Theodorus à Romanis perbenigne exceptus, cum salutandi causa adire pontificem simularet, homini catenas injicit, eumque Constantinopolim mittit. Unde postea in Chersonesum Ponti exilii causa deportatur: ubi quondam beatus Clemens Romanus Præsul exulaverat. Martinus autem multis calamitatibus circumventus, ac inopia rerum omnium pressus, tandem in exilio moritur, pontificatus sui anno sexto, mense uno, diebus sex & viginti. Sedes autem Romæ quatuordecim mensibus vacat, quia nil certi de sanctissimi viri morte habebatur.

EUGENIUS. I. PONTIF. LXXVII.

Eugenius primus, patria Romanus, patre Ruffiniano è Cælio monte, Martino in pontificatu successit, eodem ferme tempore, quo Petrus in locum Pauli hæretici Constantinopoli sufficitur. Hic enim

enim etsi melius aliquantulum de religione sensit quam Paulus, non tamen usque adeo eandem fidei normam tenuit, quam sancta Romana ecclesia prædicat & servat. Cujus quidem literæ Romam missæ, duas operationes & voluntates in Christo negantes, ita sunt explosæ, ut clerus ipse interdicere pontifici ausus sit, quo minus in ecclesia sanctæ Mariæ majoris sacrificaret, nisi prius tam profanas literas rejecisset. Interea vero Grimoaldus dux Beneventanus Rhomoaldo filio Beneventi duce relicto, cum ingenti exercitu in Galliam Cisalpinam movens, Papia Pertheritem, Mediolano Gundibertum Arithperti filios expulit Quod ubi Clodoveus Francorum rex intellexisset, casum adolescentum misertus, magnas copias statim in Italiam misit, quæ adolescentes in regnum paternum restituerent. In Transpadana regione prælium utrinque magna animorum concitatione committitur, cum illi redire in ditionem paternam, hic retinere bello partum conarentur. Tandem vero se inclinante ad Grimoaldum fortuna, fusi ac fugati Galli Italia expelluntur. Sunt tamen qui scribant, Gallos hac ratione deceptos esse. Longobardi enim simulata fuga, castra rerum omnium copia ac vini potissimum plena relinquentes, haud longe in insidiis constiterant: Galli vero castra ingredientes, rati veram esse hostium fugam, in omnem voluptatem effunduntur, epulis & vino replentur; quare supervenientibus hostibus, cum somno etiam gravati passim veluti pecora sine custode jacerent, ita ab hostibus cæduntur, ut vix nuncius superfuerit, qui tantam cladem Clodoveo nunciaret. Hac victoria fretus Grimoaldus, omnem provinciam statim in potestatem suam redigit. Eugenius autem pontifex, vir miræ pietatis, religionis, mansuetudinis, comitatis, munificentiæ, pontificatus sui anno secundo, mense nono moritur: ac in basilica. Petri sepelitur quarto nonas Iunii. Vacat tum sedes mensem unum, dies octo & viginti.

VITALIANUS I. PONTIF. LXXVIII.

VItalianus, patria Signius, ex oppido Volſcorum, patre Anaſtaſio, eo tempore pontificatum iniit, quo Cæſarea Perſarum regina neſciente marito cum paucis fidelibus Conſtantinopolim venit, anno ſexcenteſimo tertio ac LXXX. Quæ quidem ab imperatore honorifice ſuſcepta, non multò poſt characterem baptiſmi ſuſcepit, cujus rei cauſa profecto venerat. Hoc ubi intellexiſſet Perſarum rex, legatos ſtatim Conſtantinopolim mittit, qui uxorem ab imperatore repetant. Reſpondet imperator in arbitrio reginæ eſſe ſtandi vel diſcedendi, proinde eam ſciſcitentur. Interrogata regina reſpondet, nunquam redituram in patriam, niſi rex Chriſtiani nomen ſuſciperet, qui ſtatim re cognita cum quadraginta millibus hominum Conſtantinopolim pacato agmine veniens, perbenigne ab imperatore ſuſceptus, una cum militibus ſuis baptizatus, in regnum cum uxore revertitur. Poſtea vero Conſtantius, Conſtantino filio in partem imperii ſuſcepto, comparata ingenti claſſe Conſtantinopoli ſolvens, Tarentum pervenit: copias etiam terreſtres navibus onerariis ſecum vehens. Inde vero terreſtri itinere in Samnium veniens, obſidere Beneventum inſtituerat. Verum ubi intellexit urbem valido præſidio, multiſque commeatibus Rhomoaldi diligentia munitam eſſe, Luceriam movens urbem vi cepit, ac direptam ſolo æquavit. Inde autem Acherontiam profectus, cum urbem munitiſſimam capere non poſſet, Beneventum oppugnare adortus, ſtatim obſidionem ſolvit, quod intellexerat Grimoaldum propediem cum magnis copiis affuturum, ut filio Rhomoaldo opem ferrent. Neapolim igitur primo, mox Romam inde Conſtantius petens, magna incommoda in itinere paſſus eſt. Saburro autem cive

Romano

Romano cum viginti millibus hominum apud Phormias relicto, qui hostes reprimeret, tandem ad urbem pervenit, prodeunte obviam pontifice cum clero & populo usque ad sextum lapidem honoris causa. Ductus per urbem plaudente multitudine ad basilicam Petri, pallium auro intertextum sancto obtulit. Interim vero Rhomoaldus patris auxilio fretus, Saburrum aggreditur & superat, ac plurimos Græcos interficit. Hac desperatione motus Constantius, quinta posteaquam urbem ingressus est, die, ad direptionem conversus, omnes statuas ex ære & marmore ad ornatum urbis locis insignibus positas, omnia ecclesiarum ornamenta paulo decentiora distrahit, ac navibus ad id subvectis imponit: plusque ipse ornamentorum septem diebus urbi detraxit, quam barbari antea ducentis & quinquaginta octo annis, ne dicant malevoli, & historiarum ignari, Gregorii pontificis jussu comminutas esse majorum statuas & monimenta. Duodecimo autem die Roma in malam rem abiens, Græculus nequam & perfidus Neapolim contendens: inde quoque in Siciliam proficiscitur, ubique tributa adeo acerbe colligens, ut filii obærati à parentum complexibus divellerentur. Commoratus aliquandiu in Sicilia homo avarissimus, dum Syracusis in balneo libidini vacat, à suis occiditur: in ejusque locum Mezentius, cujus fraude necatum putant Constantium, imperator à militibus creatur. Magna fuit in hoc homine varietas: Nam primo quidem ubi intellexit Vitalianum pontificatum iniisse, nuncios misit, qui ei suo nomine gratularentur: quique Evangelia aureis literis scripta, ac multis gemmis ornata beato Petro condonarent. Deinde vero mutata sententia, nec diis nec hominibus pepercit, divina humanaque omnia confundens. At Vitalianus cultui divino intentus, & regulam ecclesiasticam composuit, & cantum ordinavit, adhibitis consonantium (ut quidam volunt) organis. Theodorum

quoque archiepiscopum, & Hadrianum Abbatem viros doctissimos atque optimos in Brittanniam mittit (quam Angliam vocant) cum magna potestate ligandi & solvendi, quo Britannos in fide, prædicationibus & exemplo continerent. Fecere mandata, ac quidem diligenter, viri optimi. Librum præterea Theodorus scripsit, quo declaravit, qua pœnitentia dilui unumquodque peccatum possit. Sunt tamen qui hoc opus Theodoro pontifici ascribant. Vitalianus autem bene & ex sententia quantum in eo fuit, gubernata ecclesia, anno XIV. Pontificatus sui, mense VI moritur: ac sepelitur in basilica Petri. VI calendas Februarii. Episcopatus autem tum vacat mensibus IV. diebus quindecim.

ADEODATUS I. PONT. LXXIX.

ADeodatus, patria Romanus, patre Joviniano, ex monacho pontifex creatur, eo tempore potissimum quo Lupus Forojulianorum dux regnum Italiæ occupare conatus est. Grimoaldus enim (ut diximus) à filio Rhomoaldo duce Beneventano contra imperatorem in auxilium accitus, Lupo (ut ajunt) regnum & oves commendavit. In Hetruria enim Æmilia & Transpadana Italia omnia tumultu Lupus involvit. Hanc ob rem Grimoaldus Bavaros, duce Cacanno, in Lupum pecuniis & pollicitationibus movet: qui primo congressu à Lupo superati sunt. Verum sequenti die prælium repetentes, Lupum superant & obtruncant, ac totum Forumjulii diripiunt. Grimoaldus autem abeunte ex Italia Constantio in Cisalpinam rediens, Forumpopilii sabbato sancto aggressus, cæsis omnibus diripuit, ac solo æquavit, propter injuriam quam eo loci à Ravennatibus acceperat, cum in auxilium filii proficisceretur. Dum vero Arnefites, Lupi filius, adjuvantibus Dalmatis ducatum paternum repetit,

repetit, ad Natisonem fluvium à Longobardis superatus, duce Vectari Vicentinorum comite cæditur. Opitergini quoque hanc calamitatem sensere. Domo enim & patria pulsi sunt: quia Arnefitis studiosi erant, in Sicilia vero tum quoque laboratum est: eo enim ex omnibus provinciis Romanis profecti milites sunt, ad opprimendum Mezentium: cujus dolo Constantius interfectus fuerat. Quo sublato, cum omnes passim dilaberentur, supervenientibus cum magna classe Saracenis, & Syracusæ & tota insula occupatur. Unde postea onusti præda Alexandriam redeuntes, urbis quoque Romæ ea ornamenta secum detulere, quæ Constantius Syracusas advexerat eo animo, ut inde Constantinopolim trajicerentur. Indicabant profecto tot clades, tot mala, & stella crinita, quam Græci Cometem appellant, quæ tribus continuis mensibus apparuit: & pluviæ magnæ, ac frequentia tonitrua, qualia nunquam antea fuere. Sed cæcum est humanum genus: etsi enim futura prævidet, non tamen ut deceret, sibi cavit. Ferunt autem his frequentibus pluviis, omnes segetes concultatas iterum renatas esse, & ad maturam frugem pervenisse, in Cisalpina potissimum. Interea vero Adeodatus, vir religione & omni comitate præditus, in delinquentes clemens, in pauperes beneficus, in hospites benignus, erga calamitosos misericors, ecclesiam beati Petri, via Portuensi extra pontem Meruli, tum instauravit ac dedicavit. Auxit & monasterium sancti Erasmi in Cælio monte ædificiis & fundis, ubi ipse monasticam vitam duxerat. Supplicationes quoque frequentes habuit ad abolenda prodigia, quæ diximus tum apparuisse. Demum vero pontificatus sui anno IV. mensibus duobus, diebus V. vir sanctissimus moritur: & ab omnibus fletus ad basilicam Petri sepelitur, sexto calendas Julii. Vacat tum sedes mensibus quatuor, diebus viginti.

DONUS

DONUS I. PONTIF. LXXX.

DOnus, patria Romanus, patre Mauritio, eo tempore pontificatum iniit, quo Grimoaldus Longobardorum rex moritur, IX die post phlebotomiam in brachio factam, dum arcu in columbam sagittam acriter intendit, quod fieri non sine magna nervorum & venarum contentione solet, unde sanguis sine ulla intermissione prodiit. Fuere in hoc rege multæ præclaræ corporis & animi dotes. Tantum enim prudentia & consilio valuit, non solum in rebus externis, verum etiam in domesticis, ut quædam capitula, ac quidem utilia Rhotaris regis edicto addiderit, quæ postea legis formam accepere. Fuit præterea mediocris staturæ, corpore validus, capite calvo, promissa barba, & nec animo minus in rebus agendis quam corpore promptus. Sepultus est autem Papiæ in basilica beati Ambrosii, quam ipse sua impensa ædificaverat. Pertaris autem Arithperti regis filius, quem pulsum à Grimoaldo diximus, dum exul ex Gallia in Britanniam trajiceret, incerta voce admonetur, ut mortuo Grimoaldo regnum paternum repetat: qua quidem voce permotus, licet incertus haberetur autor, in Italiam rediens tertio mense post Grimoaldi mortem, regno paterno sine contentione potitus est. Eodem ferme tempore Dagobertus Francorum rex, vir callidi & astuti ingenii, nec consilio minus quam manu promptus, moritur, cujus animam è manibus dæmonum, Liparean insulam prope attingentium, liberatam ferunt Dionysii ac Mauritii martyris, ac etiam Martini confessoris auxilio, quos semper dum vixit, ut patronos coluit, & templis honoratiores reddidit. Donus autem pontifex honori & cultui divino consulens, vestibulum beati Petri (quod paradisum vocant) quadriporticum marmoribus stravit, sublatis (ut arbitror)

cx

ex illa pyramide, quæ in Vaticano est è regione molis Hadrianæ. Instauravit præterea & restitutam dedicavit ecclesiam Apostolorum via Appia sitam. Clerum quoque diversis ordinibus distinxit. Monachos vero quosdam Syros, cum Nestorianis sentientes, in monasterio Boetiano deprehensos & castigatos, in varia monasteria divisit, Boetianamque Romanis incolendum tradidit. Præterea autem tantum valuit doctrina & sanctitate vitæ, ut Ravennatum ecclesiam à Romana jam pridem segregatam, & ob eam rem Aliocephalim appellatam, sedi Apostolicæ obtemperantem reddiderit, Theodoro ejusdem ecclesiæ præside in hanc opinionem descendente. Sunt etiam qui scribant, hujus temporibus & Projectum episcopum in agro Cameracensi ob fidem Christi martyrii pœnam & gloriam subiisse; & Mezelindim fœminam, incomparabilis pudicitiæ tum habitam, quæ ab Ardenio amatore petita, & variis cruciatibus affecta etiam pro persecutore, ob crimen Dei nutu obcæcato, ita oravit, ut ejus precibus homini scelesto & intemperanti lux tandem sit reddita. At Donus pontificatus sui anno V. mense V. die X. moritur ac sepelitur ad basilicam Petri Apostoli III. idus Aprilis, cujus in morte episcopatus vacat mensibus duobus, diebus sedecim.

AGATHO I. PONTIF. LXXXI.

Agatho, natione Siculus, patre Romano, anno Domini DCCII. ex monacho pontifex creatur, vir certe tantæ sanctitatis, ut leprosum obvium factum osculo suo statim liberaverit. Tantæ præterea mansuetudinis & humanitatis fuit, ut neminem à se unquam tristem dimiserit. Nactus itaque imperatorem moribus suis haud quaquam dissimilem, Monothelitarum causa concilium habere constituit. Expectavit itaque donec Constantinns à bello in patriam rediret, qui

qui Saracenos à se victos imperio Romano vectigales reddidit. At vero cum Bulgari ex Scythia venientes Thraciam tum invasissent, eorumque impetum retardare imperator conaretur, ab hostibus Pannoniam inter & Mœsiam ingenti clade superatur. Hanc ob rem pacem non æquis conditionibus inire necesse fuit. Pannonia siquidem & Mœsia his ad incolendum concessa est, non sine magno Reipublicæ Christianæ emolumento & commodo. Hi enim tanquam propugnatores nostri, bellum jam septingentis & septuaginta annis contra Turcos, Christiani nominis hostes, assidue gerunt. Pace itaque hac ratione parta, Agatho pontifex statim legatos Constantinopolim mittit, Johannem Portuensem Episcopum, & Johannem Romanæ ecclesiæ diaconum. Hos perbenigne susceptos, mira charitate Constantinus adhortatus est, ut, omissis cavillationibus & sophisticis altercationibus & ex æquo & bono omni controversia sublata, duas ecclesias unam tandem facerent. Aderant in ea synodo ducenti & octoginta novem episcopi. Delati in medium sunt imperatoris jussu è bibliotheca Constantinopolitana libri, unde antiquorum patrum sententiæ & decreta perlegerentur. Invertebant veras majorum sententias Gregorius patriarcha Constantinopolitanus & Macharius Antiochenus, unam tantum voluntatem & operationem in CHRISTO esse dijudicantes. Verum cum orthodoxi rationibus & autoritatibus instarent, ac Gregorium in veram sententiam deduxissent, Macharium pertinacem anathematizant, ejusque sectatores. & Theophanium abbatem vera sentientem in locum Macharii, Antiochenum episcopum creant. Hac autem re ex sententia feliciter gesta, ut Deo gratiæ agerentur, quod utranque ecclesiam unam fecisset, sententia & animis, Johannes episcopus Portuensis octava paschæ coram principe ac patriarcha, coramque populo Constantinopolitano in basilica sanctæ Sophiæ missam latine celebrat, approbantibus omnibus,

bus, qui tum aderant, verum esse ac sanctum illum sacrificandi morem: & qui aliter sentiunt, à recto & honesto discedere. Hæc est autem sexta universalis synodus ducentorum & octoginta novem episcoporum Constantinopoli habita, qua Cyrilli, Athanasii, Basilii, Gregorii, Dionysii, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Hieronimi, sententia conclusum est, duas naturas & operationes in Christo esse, explosaque illorum pertinacia, qui unicam esse in Domino voluntatem dicerent, unde Monothelitæ vocati sunt. Prima enim synodus trecentorum & XVIII. patrum (ut antea diximus) Niceæ habita est, pontifice Julio, ac Constantino principe contra Arrium, qui diversas in Trinitate substantias ponebat. Secunda Constantinopoli, centum & quinquaginta patrum, Gratiani principis & Damasi papæ temporibus, contra Macedonium & Eudoxum, negantes Deum esse Spiritum sanctum. Tertia in Epheso, ducentorum patrum, magno Theodorico principe & pontifice Cælestino, contra Nestorium Constantinopolitanum episcopum, qui virginem non Dei, sed hominis tantum genitricem appellavit: quique aliam personam carnis, aliam faceret divinitatis, & sejunctim alterum esse filium Dei, alterum hominis prædicaret. Quarta Chalcedoniæ, quæ urbis è regione Byzantii est, sexcentorum & triginta patrum, Leone pontifice & Martiniano principe, contra Eutichem Constantinopolitanum abbatem: qui asserere non dubitabat Christum post humanam assumptionem, non ex duabus naturis consistere, sed sola divina contentum esse. Quinta Constantinopoli contra Theodorum & hæreticos omnes, qui Mariam virginem solum hominem peperisse dicebant, non Deum & hominem: qua in synodo constitutum est, ut beata virgo Theotocos diceretur, quia verum Deum & hominem pepererat. De sexta synodo satis superius diximus, in qua etiam plurimum valuere literæ Damiani episcopi Ticinensis,

nenfis, Manſueti archiepiſcopi Mediolanenſis nomine miſſæ, quibus hæc potiſſimum inerant; Hæc eſt vera Dei & hominis fides, ut duæ credantur in Deo voluntates, duæ operationes. Ego (inquit) quantum ad divinitatem, & Pater unum ſumus: quantum vero ad humanitatem pertinet, Pater major me eſt. Præterea vero ſecundum humanitatem eum in navi dormientem cernis, ſi divinitatem inſpicis, ventis & mari imperat. Agatho vero, cujus tempore, poſt lunæ ac ſolis eclipſim, peſte, ac graviſſima quidem, laboratum eſt, pontificatus ſui anno ſecundo, menſe ſexto, die quintodecimo moritur, ac ſepelitur ad ſanctum Petrum, quarto idus Januarii, cujus morte annum unum, menſes quinque ſedes tum vacat.

LEO II. PONTIF. LXXXII.

LEo ſecundus, natione Siculus, patre Paulo, vir doctiſſimus fuit latine ac græce, ut ejus ſcripta indicant. Præterea vero adeo muſices peritus eſt habitus, ut pſalmodiam compoſuerit, hymnoſque ad meliorem concentum redegerit, artem exercitatione confirmans. Idem quoque inſtituit, ut in celebratione pax populo daretur. Sextam vero ſynodum (de qua in Agathone diximus) ita ſuſcepit, ut eoſdem anathematizaverit, quos ſancta ſynodus præſente Conſtantino damnaverat. Contudit etiam ſuperbiam præſulum Ravennatum, quod Agatho inchoaverat. Inſtituit enim, ne electio cleri Ravennatis valeret, niſi eadem Romanæ ſedis autoritate confirmata fuiſſet. Antea vero hexarchorum potentia freti, divina atque humana omnia pro arbitrio animi miſcebant, nemini obtemperantes, quaſi Romanis pontificibus pares. Leonis quoque inſtitutum eſt, ac quidem ſanctum, quod utinam hodie obſervaretur, ne ad archiepiſcopatum aſſumptus pro uſu pallii aliorumve officiorum quic-

quicquam ecclesiæ persolveret, cum ex hac largitione multa quotidie mala orirentur. Agebantur hæc à Leone, eum Rhomoaldus dux Beneventanus, comparato magno exercitu, Tarentum, Brundusium ac totam Apuliam occupat, ejusque uxor Theodate, mulier pientissima ex his manubiis non longe à Benevento basilicam in honorem beati Petri ædificat, addito sacrarum virginum cœnobio. Moritur deinde Rhomoaldus, cui Grimoaldus filius sine stirpe virili succedens, Gisulpho fratri docatum reliquit. At Leo, in quo præter doctrinam & eloquentiam singularis religio, mira pietas & clementia fuit: quique omnes verbis & exemplo ad justitiam & fortitudinem, humanitatem, benignitatem adhortabatur, pontificatus sui mense decimo moritur, sepeliturque collachrymantibus omnibus tanquam publico parente orbatis, ad basilicam Petri quarto calendas Julii. Post ejus mortem mensibus undecim, diebus uno & viginti episcopatus vacat. Brevis fuit hujus sanctissimi viri pontificatus, sed gloria tanta, ut diutius vixisse appareat, cum ejus nomen omnium laudibus merito celebretur.

BENEDICTUS II. PONTIF. LXXXIII.

BEnedictus junior, patria Romanus, patre Johanne, ab ineunte ætate Christo militans, divinæ scripturæ ita operam dedit, ut doctrina & exercitatione in rebus divinis singularis tum haberetur. Addo ejus humanitatem, pietatem, gratiam in omnes, maxime vero erga pauperes, quibus virrutibus hominum corda ita sibi devinxit, ut tum unus haberetur qui omnium suffragiis in locum demortui Leonis merito subrogaretur. Ad hunc autem Constantinus imperator, hominis sanctitate permotus, sanctionem misit, ut deinceps quem clerus, populus, exercitusque Romanus in pontificem delegisset, eundem statim

tim verum Christi vicarium esse omnes crederent
nulla aut Constantinopolitani principis, aut Italiæ
hexarchi expectata autoritate, ut antea fieri consue
verat. Id enim ratum erat in creando pontifice, quod
princeps confirmasset: vel qui ejus vices in Italia ge-
rebat. Pertharis vero Longobardorum rex religio-
nem Benedicti & pietatem imitatus, monasterium
Papiæ in honorem sanctæ Agathæ ædificat. Ejus au-
tem uxor Rhodelinda, viri exemplo permota, extra
mœnia Ticinensium basilicam beatæ virgini extruit,
quæ ad Perticas dicitur. Hoc autem fecere æmula-
tione moti, quod intellexerant Benedictum pontifi-
cem Romæ beati Petri Apostoli, Laurentii martyris
in Lucina, beati Valentiniani via Flamminea, virgi-
nis genitricis ad martyris templa magnis sumptibus
restituisse: eademque ophtico & porphyretico la-
pide, incrustatione parietum opere tectorio & ver-
miculato, argenteis atque aureis vasis, vestibus in-
auratis & holosericis exornasse. Erat & Perthari in
animo majora templa extruere, sed eum retraxit
Alalchis Longobardus Tridentinus dux, qui elatus
victoria, quod Bavaros ingenti clade superasset, in
regem suum arma movet. Verum Pertharis compa-
rato exercitu hominem patrio impetu fundit ac fugat,
clausum Tridenti aliquandiu obsidet: quo quidem
noctu fuga inde abeunte, Tridente potitur. Tanta
præterea Pertharis regis clementia fuit, ut & homi-
nem ad se redeuntem in gratiam reciperet, & eum
Brixianorum ducem creaverit. Sunt qui scribant, Be-
nedicti temporibus, stellam juxta Vergilias per ali-
quot dies & noctes apparuisse, sereno cælo, inter na-
talem Domini & Epiphaniam. Stellam ipsam, appa-
ruisse non negaverim, & quidem crinitam, atque
aliquid portendentem. Sed de ortu Vergiliarum non
cohæret, nisi id quoque prodigiose factum arbitre-
mur. Æquinoctio enim verno oriuntur Vergiliæ, cum
Sol arietis signum ingreditur: quod fieri consuevit
non

nono calendas Aprilis, occidereque incipiunt æquinoctio autumnali. Quod autem ex Vesuvio monte Campaniæ tantus ignis tum eruperit, ut loca circumquaque posita exusta sint, minus mirum videtur, cum Plinius ille, qui naturalem historiam scripsit, ex classe, cui tum jussu Trajani præerat, ad visendum spectaculum profectus, consumptus incendio dicatur. Utcunque sit, constat tamen non ita multo post cædes, rapinas, incendia, mortes principum subsecutas esse, maxime vero Benedicti pontificis: qui, ut æque omnibus in vita charus fuit, ita post mortem ab omnibus ut sanctus, & bene de humano genere meritus celebratur. Moritur autem pontificatus sui mense decimo, die duodecimo, sepeliturque apud beatum Petrum Ibidus Maii. Ejus autem in morte sedes vacat mensibus duobus, diebus quindecim.

JOHANNES PONT. LXXXIIII.

JOhannes quintus, natione Syrus, patria Antiochenus, patre Cyriaco, pontifex creatur eo ferme tempore, quo imperator Constantinus decimo septimo imperii sui anno moritur, filio Justiniano secundo in imperio relicto, qua quidem tempestate Saraceni Libyam & Africam invasere, omniaque mari exposita haud magno negotio occuparunt. Verum Iustinianus confirmato aliqua ex patre imperio, comparatoque satis magno exercitu in Saracenos movens, eorum duci Abimelech (quem Admiratum vocant) tantum terroris incussit, ut ultro pacem petierit, atque Africam restituerit. Sunt qui scribant pacem in decennium his concessam, hac conditione tamen, ut mille nummos aureos, servum unum ex gente sua equo insidentem Romano imperatori singulis diebus penderent. Iohannes itaque, vir singularis religionis & mansuetudinis, uno omnium consensu pontifex

creatu

creatus in ecclesia Salvatoris, quæ Constantiniana ap-
pellatur ad Lateranum, ea ratione, qua Leo secund
consecratur a tribus episcopis, Hostiensi, Portuensi
Veliterno: quem quidem morem posteri deinceps t
nuere. Hujus pontificatum celebrem etiam fecere
Felix Flaviani patruus, vir tantæ integritatis & doctr
næ, ut Condiperthus Arithperti filius Longobardorum
rex ei baculum argento & auro insignitum virtuti
gratia dono dederit, & Johannes Bergomatum epi
copus, cui ob sanctitatem & doctrinam reges etiam
& principes honoris gratia assurgere consueverant
Johannes autem & antea & in pontificatu valetudina
rius, cum libellum de pallii dignitate composuisset
pontificatus sui anno primo moritur, sepeliturque a
sanctum Petrum. IV nonas Augusti. Ejus in mort
sedes vacat mensibus duobus, diebus XIX.

CONON I. PONTIF. LXXXV.

Conon, Thracia oriundus, in Sicilia educatus, ind
Romanæ ecclesiæ militans, ex presbytero ponti-
fex creatur. Nam dum Romani Petrum archiepisco-
pum, exercitus vero Theodorum presbyterum in Jo-
hannis demortui locum sufficere conarentur, tandem
post longam altercationem in hanc sententiam vener
omnes, nutu divino impulsi, ut Cononem eligerent,
virum certe tanto principatu dignum, si animi dotes,
si corporis inspicimus. Erat enim moribus, literatu-
ra, pietate, religione, dignitatis specie insignis, quem
nonnulli angelicum ob venerandam caniciem & di-
gnitatem formæ appellarunt: animi simplicis & inte-
gri, modestiæ & justitiæ singularis: constantiæ & pru-
dentiæ plusquam humanæ semper est habitus. Hanc
ob rem è vestigio omnes, ad quos pertinebat. eum
confirmarunt cum maxima acclamatione laudum sua-
rum. Idem fecit Theodorus hexarchus Ravennas, cui
qui-

quidem in magistratu mortuo, non ita multo post Johannes Platina in hexarchatu successit: hunc ego crediderim dedisse nomen meo natali solo, quod Platina appellatur in agro Cremonensi positum. Nam cum inter hexarchos & Longobardorum reges frequentia bella committerentur, haud dissonum vero sit, cnm ille locus prope medius inter Ravennam & Papiam sit, quarum altera Longobardorum, altera hexarchi sedes haberetur, ibidem aliquando vel pugnatum esse, vel castra habita: quibus ex rebus locis ipsis plerunque nomina indita legimus: ut in eodem agro Vitellianum oppidum à Vitellianis castris, & vicum Bebrignanum non longè à Bebriaco Othonis clade insignem videmus. Ad Cononem redeo, qui post initum pontificatum statim in valetudinem incidit: unde Paschalis archipresbyter, ac thesauri pontificii dispensator regnandi cupidus, Johannem hexarchum pecunia sollicitat, ut ejus suffragiis post mortem Cononis pontificatus sibi decernatur. Accepit pecuniam hexarchus: quanquam nihil eorum quæ promiserat deinceps præstiterit. Non erat certe alio præmio quam frustratione dignus homo avarus, & imperandi cupidus, qui thesaurum ecclesiæ, quem mandato Cononis, tum in eleemosynas pauperum, tum in restitutionem templorum erogare debuerat, in largitionem effuderit: quo nihil potest esse in viro præsertim ecclesiastico detestabilius. Hoc non fecisset Gubertus episcopus Britannus, vir ea tempestate doctrina & integritate vitæ insignis: non Leodegarius martyr episcopus Augustudinensis, qui Theoderici Francorum regis jussu interfectus est, quod eum persæpe tyrannidis arguerit. Non Audoenus Rhotomagensis, doctrina & sanctitate nulli secundus. Hi enim non in ambitione & avaritia, sed in Deo & doctrina spem omnem suam collocarunt: unde postea condignam, cum apud Deum, tum apud homines accepere mercedem felicitatis æternæ ac gloriæ. Moritur autem Conon pontificatus

ficatus sui mense undecimo, die tertio, sepeliturque ad sanctum Petrum undecimo calendas Octobris. Vacat tum sedes mensibus duobus, diebus tribus & viginti.

SERGIUS I. PONTIF LXXXVI.

SErgius, natione Syrus, patria Antiochenus, patre Tiberio, Adeodati pontificis tempore Romam veniens, in clerum Romanum asciscitur. Deinde vero ob ejus doctrinam & diligentiam circa mysteria ac rem divinam, per ordines conscendens, sanctæ Susannæ ad duas domos presbyterum titulo ejus loci creatur. Frequentare tum magis atque magis cœmiteria cœpit, eisdemque in locis solennia celebrare, qua ex re tantum sibi nominis comparavit, ut defuncto Conone, in ejus locum suffectus sit, non sine altercatione tamen. Populus enim Romanus bifariam divisus, hinc Theodorum, hinc Paschalem archidiaconum petebat. Irruperat jam Theodorus cum factione sua interiorem partem episcopatus Lateranensis, exteriora vero Paschalis occupaverat ab oratorio sancti Sylvestri usque ad basilicam domus Juliæ, quæ campo imminet. Verum cum ibi tanta altercatio & rixa esset, ut de pugna non ambigeretur, tum alter alteri cessurus non videretur, nisi vi & armis pulsus, principes civitatis cleri militi æque Romanæ unum in locum secedentes, quid maxime fieri oporteret ad tollendam seditionem consultant. Tandem vero re ipsa discussa, cum neutri eorum qui ob ambitionem tantos motus concitaverat, demandandum pontificatum censerent, Dei nutu nemine adversante, Sergium pontificem deligunt: eundemq; e media turba humeris tollentes, primo in oraculum Cæsarii martyris, mox in Lateranensem episcopatū detulerunt, refractis vi foribus, repulsisq; his qui locum occupaverant. At vero Theodorus, cognito

cognito omnium consensu, Sergium pontificem salutat & osculatur. Idem fecit Paschalis alter competitor, licet invitus, cogente multitudine quæ armis circumstrebat. Hic tamen clanculum Johannem Platinam hexarchum Ravennatem literis, nunciis & pollicitationibus adeo concitavit, ut quæ antea pollicitus erat, largitione corruptus tandem præstaret: ut idem Iohannes Romam confestim veniret nullis præmissis nunciis, quo negligentes & incautos opprimeret. Verum ubi intellexit Sergium omnium consensu pontificem declaratum, instaretque, ut quæ Paschalis pollicitus erat sibi præstarentur, adversante Sergio quod tantam largitionem improbaret, donaria quædam ex basilica Petri sustulit. Verum Paschalis tanti mali causa, magices accusatus & convictus, ut sortilegus archidiaconatu privatur, in monasteriumque pœnitentiæ causa retruditur: ubi quinquennio post, eadem semper pertinacia usus, moritur. Interea vero Iustinianus, cum in Deum tum in homines, mira inconstantia usus, & Saracenos & Bulgaros præter fœdera pacis initæ adoritur; à quibus certe plus incommodi accipit quam intulit, & Constantinopolim rediens à civibus omnibus odio habitus, quod sævitiam præfecti urbis non compescuisset, synodum habuit, in qua nonnulla approbata sunt, orthodoxæ fidei nequaquam congruentia. Eadem quoque Sergii apocrisarius, qui tum Constantinopoli erat, subscriptione sua stolide nimium confirmavit. Verum cum postea Romam delata à Sergio exploderentur, qui non unam, sed duas in Christo naturas tenebat, ac virginem θεοτόκος fuisse, ira percitus Justinianus Zachariam protospatharium (quem nos principem militiæ dicere possumus) Romam misit, qui Sergium ad se vinctum traheret: quod ubi sensere milites hexarchatus Italici, raptis propere armis, non solum pontificem à tanta injuria tutati sunt, verumetiam parum abfuit quin Za-

chariam occiderent: quem pontifex ad se confugientem in cubiculo suo aliquandiu conservatum, clanculum ad Imperatorem remisit. Agebantur hæc Romæ cum Leontius annuente Gallinico patriarcha, plebe Constantinopolitana ad arma excita, refractis omnibus custodiis urbis, unde multi nexi prodiere: Iustinianum imperio dejecit, ac truncis naribus exulatum in Chersonesum Ponti mittit. Hæc cum intellexisset Abimelech Saracenorum Admiratus, Aphricam statim invadit, seditionibus Constantinopolitanorum fretus, eo propere & Leontius copias suas mittit, quæ barbarorum impetum retardarent. Verum non ita multo post sectione inter eos orta, Tiberium quendam civem Constantinapolitanum imperatorem creant, qui, confestim Constantinopolim cum exercitu adnavigans, Leontium capit, & eodem affectum supplicio, quo Justinianum diximus, in carcerem conjicit, majori ludibrio hominem reservans. Philippum præterea Nicophori patricii filium, qui ei in adipiscendo imperio faverat, in exilium mittit, quod æqualibus suis narraverat, se per quietem vidisse aquilam caput suum alis obtegere, veritus ne imperium adolescenti portenderetur. Dum hæc Constantinopoli agerentur, Pipinus Austriæ gubernator & dux, occupandi regnum Franciæ fundamenta jecit. Cum enim intellexisset Bertarium quendam ignobilem, cujus opera Theodoricus Franciæ rex plurimum utebatur, omnibus odio esse, coactis in unum ingentibus copiis in Galliam trajicit: ac Theodoricum cum Bertario obvium factum, collatis signis fundit fugatque. Salutem sibi Bertarius fuga quæsivit. In regnum vero Theodoricus sese recipiens, Pipinum victorem pace sequestra regni gubernatorem, & majorem domus, ut Galli ajunt, efficit. Is autem in Austriam rediens, quod à Germanis & Suevis vexari suos intellexerat, superatis hostibus in Franciam denuo rediit, quod mortuo Theodorico regnum
ad

ad Childepertum fratrem ejus pervenisse cognoverat, eo perveniens, & à rege perbenigne susceptus, cum filium Grimoaldum domus regiæ gubernatorem instituisset, in Suevos & Germanos iterum rebellantes infesto animo rediit. At vero Sergius pontifex, relegato Justiniano, pace ac quiete usus, basilicam Petri ablatis ruderibus renovatisque tignis, stillicidiis ac parietibus, in antiquam formam restituit. Frontispicium basilicæ opere vermiculato exornavit, candelabra atque alia templi ornamenta ex auro & argento confecit in eadem basilica, & partem Dominicæ crucis invenit in capsula æneá, & beati Leonis corpus vilius usque ad tempora sua jacens, quam ejus merita requirebant, honestiore ac celebratiore loco reposuit. Statuas Apostolorum vetustate exoletas renovavit. Multarum præterea ecclesiarum, quas commemorare longum esset, ornamenta collapsa, vel restituit, vel nova de integro fecit. Constituit præterea, ut in fractione Dominici corporis caneretur: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis: ut letaniæ quoque à sancto Hadriano quotannis dicerentur per urbem, die annunciationis sanctæ genitricis ac Simonis, instituit. Ravennatibus autem Damianum, Berflavardum vero Britannis archiepiscopos dedit. Ecclesiam Aquileiensem quintam synodum non omnino approbantem ad sanitatem doctrina & autoritate sua tandem perduxit. Sunt qui scribant Lambertum virum sanctissimum apud Leodium ea tempestate martyrium subiisse: quod Pipinum reprehenderit: qui uxori pellicem Alpiadem superinduxerit. Hoc autem facinus ipsius Alpiadis fratrem commisisse, qui postea morbo pediculari consumptus est. Sunt etiam qui scribant Sergii virtute & sanctitate Saxones tum primum fidei nostræ characterem sumpsisse. His tot rebus vir sanctissimus insignis, pontificatus sui anno XIII. mense octavo, die III & XX. moritur, & in Basilica Petri collachrymantibus

omnibus præ dolore ob amissum pontificem, communem omnium parentem magno funere sepelitur. VI idus Septembris. Vacat tum sedes mensem unum, diebus viginti.

JOHANNES VI. PONT. LXXXVII.

JOhannes sextus, natione Græcus, eo tempore pontificatum iniit, quo Theophylacius hexarchus Italiam petens, primo in Siciliam venit. Quod ubi sensere milites Itali, veriti ne quid mali ejus adventus portenderet, quod superioribus temporibus fere magis cum pontificibus quam cum imperatoribus sensissent, ingressurum urbem Romam interficere constituerant. Verum Theophylacius autoritate Johannis pontificis defensus, qui sequestrum se inter ducem & milites fecerat, compositis rebus omnibus Ravennam proficiscitur. Interea vero Gisulphus Beneventanus dux militum & hexarchi discordia fretus, Campaniam invadit, Soram & Arpinum occupat: villas incendit, rusticos & pecora abigit: quibus malis permotus pontifex, legatos ad Gisulphum mittit, qui ei mandent, ut omissis Campaniæ, & Hernicorum oppidis, in Sammium revertatur: quod si secus fecerit, brevi sensurum omnipotentis Dei in se iram. His monitis perterritus Gisulphus oppida quæ ceperat restituens, Beneventum revertitur. Captivos autem omnes, quoad per ærarium ecclesiæ sibi licuit, Johannes redemit ex toto Sammio conquisitos. At Justinianus (quem diximns) à Tiberio in Chersonesum Ponti relegatum, inde fugiens ad Cacannum Bavarum pervenit, à quo primo ita perbenigne susceptus est, ut ei filiam in uxorem spopomderit, verum postea pecunia & mnneribus à Tiberio corruptus, hospitem & generum ei prodere instituerat. Hoc ubi Justinianus intellexisset, ad Trebellium Bulgarorum regem

gem confugit, à quo etiam non ita multo post vi & armis in imperium restituitur. At vero dum hæc in Europa agerentur, Saraceni, occupata Libya & Africa, ex Septa solventes transmisso Atlantico freto, omnes Hispanias præter Astures & Cantabros occupant. Hi enim sicuti ultimi fuere in Hispania, quos Romanum subigeret imperium, ultimi quoque qui ab eo deficerent, soli postremo, qui Visogotthorum à se discuterent jugum, ita nunc demum accepta Christi fide & religione armis se à perfida Saracenorum gente constantissime tutati sunt. Africa igitur quæ à Bellisario primi Justiniani duce recuperata centum & septuaginta annis Romano paruit imperio, à Saracenis una cum Bætica Hispaniæ (quam nunc Granatam vocant) tum occupata, eorum moribus & legibus jam septingentis & quadraginta annis obtemperat, cum maxima christiani nominis ignominia: Etsi Hispani, qui jactare ingenium & fortitudinem solent, nequeant tantam labem ab Europa propellere. Sunt qui scribant Bedam, qui eisdem temporibus fuit, hanc calamitatem literis ad principes christiani nominis scriptis lamentatum fuisse, quò bellum in hostes Dei atque hominum susciperent. Beda enim præter Græcæ atque Latinæ linguæ doctrinam, quam non mediocriter tenebat, ob religionem etiam atque modestiam venerabilis cognomentum adeptus est. Scripsit enim multa in actus Apostolorum, in Lucam. Edidit & librum de temporibus, & homilias plerasque, quibus multum Gallici sacerdotes utuntur. Strabo quoque & Haymo viri doctissimi Bedæ fratres sunt habiti: quorum alter plerasque homelias eleganti sermone composuit: alter vero Genesim commentatus est. At Johannes pontifex, restituta basilica sancti Andreæ in Vaticano, sarctoque tecto divi Marci, atque ornato altari principis Apostolorum Petri, ductis columnis dextra lævaque, moritur pontificatus sui anno III. mense III. martyrio ut quidam volunt.

Sed à quo martyrium passus sit, non satis constat. Sepultum ad cathechumbas Sebastianas, via Appia quidam affirmant. Ejus ex morte vacat tum sedes mensem unum, dies undeviginti.

JOHANNES VII. PONT. LXXXVIII.

Johannes septimus, natione Græcus, patre Platone, eo tempore pontificatum iniit, quo Justinianus Constantinopolim reversus, Tiberium & Leontium, à quo fuerat imperio dejectus, spectante popnlo interfici jussit. Multos præterea ex inimicis è medio sustulit vario genere mortis, plerosque in cacerem conjecit: quorum de numero quotidie aliquem supplicio afficiebat, cum nares emungendo illatæ injuriæ remiminiscebatur. Praeterea vero Gallinicum patriarcham Constantinopolitanum confossum oculos, Romam exulatum misit: Cyrumque abbatem, cujus munificentia in Ponto vixerat in locum Gallinici patriarcham sufficit. Eadem vero stultitia vexatus, qua fuerat ante amissum imperium, Sergio pontifice metropolitanos Romam misit, qui Johannem adhortarentur, ut habita synodo, quæ de homusio crederent orientales, eadem vera etiam occidentales affirmarent, præpositis libellis, in quibus ei subscribendum erat. Homines autem re infecta ad imperatorem pontifex remisit, neque tamen (ut par erat) errores male de Deo opinantium emendavit, censuris & interdictis, quemadmodum constantem pontificem decuisset. Sunt qui scribant (sine autore tamen) Arithpertum Longobardorum regem religione motum, condonasse Alpes Coctias beato Petro: & quicquid à Taurinis & Medullis Genuam usque Ligusticamque protenditur. Alii autem affirmant donationem ipsam ab Arirhperto confirmatam fuisse. Verum cum de donatione nil certi habeatur, paleamque ponti-

pontificii juris periti appellent, quod sine frumento sit, nihilque Constantinianæ elegantiæ ac dignitatis habeat, quomodo de confirmatione constabit? Ad Johannem pontificem redeo, virum certe multæ eloquentiæ & sanctitatis, qui in basilica Petri oratorium (ita enim appellant locum orandi) in honorem Dei genitricis extruxit, cujus parietes vermiculato opere intecti, dextra lævaque quorundam sanctorum patrum vultus ostendebant. Basilicam præterea sanctæ Eugeniæ restituit, jampridem vetustate collapsam. Cœmiteria quoque sanctorum martyrum Marcellini, Marci, Damasique pontificis exornavit. Postremo vero multas basilicas pictura & statuis sanctorum cultiores reddidit. Has autem qui cernebant, ipsum pontificem intueri videbantur, unde exemplaria gravitatis & dignitatis pictores ac statuarii sumpserant. Moritur autem Johannes secundo pontificatus sui anno, mense septimo, die XVII. sepeliturque in basilica Petri ante altare Dei genitricis, quod ipse extruxerat, quintodecimo calendas Novembris. Ejus autem in morte tribus mensibus sedes vacat.

SISINIUS I. PONTIF. LXXXIX.

SIsinius, vel (ut alii volunt) Sosimus, natione Syrus, patre Johanne, XX tantum diebus in pontificatu vixit, quo quidem tempore ferunt sancti Benedicti corpus è monte Cassino furto sublatum propter solitudinem loci, & in Galliam translatum fuisse. Sosimus autem licet podagra & chiragra ita laboraret, ut neque ambulare, neque cibum capere posset, tamen ita urbis Romæ & reipubl. christianæ curam gessit, ut nil prætermiserit, & ante pontificatum & in ipso magistratu, quod bonum Pontificem deceret. Jam enim materiam omnem parabat, qua & mœnia urbis & templa vetustate collapsa in meliorem formam

reſtitueret, celebratioraque redderet. Verum ſubita morte correptus, in baſilica Petri ſepelitur octavo idus Novembris. Vacat tum ſedes menſem unum, & dies decem & octo.

CONSTANTINUS I. PONTIF. XC.

Conſtantinus, natione Syrus, patre Johanne, eo tempore pontificatum iniit, quo Romæ triennio fame laboratum eſt, qua quidem in re ita omnes, tum vel maxime pauperes juvit, ut Conſtantinum cælitus miſſum homines arbitrarentur. Interea vero Juſtinianus odio pontificii nominis Mauritium patricii ordinis virum, & Heliam Spatarium in Cherſoneſum, ubi exulaverat, cum claſſe mittit, qui omnes pubertatem ſupergreſſos occiderent. Fecere mandata præfecti claſſis, ut rabiem imperatoris explerent. Et ne in homine ſolam crudelitatem fuiſſe exiſtimes, tantæ ingratitudinis fuit, ut Trebellium regem, cujus ope & copiis in imperium reſtitutus fuerat, cum Thracibus contendentem de improviſo hoſtili manu adortus ſit: quem certe Trebellius non modo ſuſtinuit, verumetiam cum detrimento repulit. De priſtina vita ob calamitates, quas perpeſſus fuerat, Juſtinianus nil immutaverat, præter hoc tantum, quod ſedem Apoſtolicam, contra atque antea conſueverat, veneratione deinceps obſervavit tutatuſque eſt. Nam cum Felix Archiepiſcopus Ravennas ordines à Romano pontifice accepiſſet, cogereturque de more formulam obtemperandi ſcripto, & pecuniam Romam mittere, neque id præ arrogantia faceret, Juſtinianus re cognita Theodorum patricium, claſſis præfectum, ſtatim admonet, ut primo quoque tempore ex Sicilia in Ravennates moveat. Is autem dicto imperatoris obtemperans, & Ravennates prælio ſuperatos maximis affecit cladibus, & Felicem catenis vinctum Conſtanti-

ſtantinopolim miſit, quem poſtea Juſtinianus in Pontum relegavit, orbatum prius luminibus æneo vaſe concavo, ac quidem cadente diu inſpecto. Inde enim pyramis ignea exit, quæ facillime oculorum aciem perſtringit & obcæcat. Nequaquam tamen hanc ſævitiam Conſtantinus probavit: redigere enim hominem ad ſanitatem volebat, non tantis malis affici. Interea vero cum hæc à pontifice & imperatore agerentur, Aiſprandus regnum avitum repetens, auxilio Bavarorum fretus, in Italiam deſcendens collatis ſignis cum Arithperto dimicat & vincit: regnoque Longobardorum potitur, Arithperto ipſo, dum trepide nimium aufugit, in rapido flumine ſubmerſo. Verum Aiſprandus non ita multo poſt moriens Luithprandum filium regni ſucceſſorem approbantibus omnibus reliquit. Juſtinianus autem, videndi Conſtantini pontificis admodum ſtudioſus, hominem rogat, ut ad ſe proficiſcatur, præmiſſa claſſe quo tutius navigaret. Appropinquanti autem urbi regiæ Conſtantino Tiberius Juſtiniani filius cum regio comitatu, & Cyrus Patriarcha cum omni clero, honoris cauſa, ad octavum lapidem obviam prodeunt, eumque camelanto pontificali amictu indutum, ſolenni pompa urbem ingreſſi in regiam perduxere. Inde vero Nicomediam proficiſcens, quo venturus & imperator Nicea erat, non ſecus quam Conſtantinopoli à Nicomedienſibus ſuſcipitur. Juſtinianus autem non ita multo poſt urbem ingreſſus, non ſolum pontificem amplectitur, verum etiam ejus pedes venerationis cauſa exoſculatur. Cum vero ſequentibus diebus multa inter ſe collocuti fuiſſent, confirmaſſetque Juſtinianus pontificum decreta, Conſtantinus abiens hominem adhortatur, ne in Philippicum Cherſone exulantem, gravius aliquid decerneret, veritus ne aliquid mali oriretur, quod Philippicum magni animi eſſe & conſilii virum intellexerat. Verum Juſtinianus conſilio pontificis, bene monentis, nequaquam ob-

temperans, classem in Pontum mittit eo animo ut Philippicum interficeret: qui quidem deficientibus ad se militibus, eadem classe usus, duodecimo ab urbe Constantinopoli milliario, cum Justiniano & Tiberio dimicans, eos vincit & interficit, imperioque statim omnium consensu potitur. Deinde vero Cyro Patriarcha in Pontum relegato, quod bene cum pontifice Romano sentiret, in ejus locum Johannem monachum hæresiarcham sufficit. Cujus quidem dogmata statim Romam misit, mandavitque ut omnium consensu approbarentur. At Constantinus habita synodo, non modo Philippici & Johannis monachi opiniones improbat, verumetiam decernit ut sanctorum Patrum imagines, qui sex conciliis ab omnibus probatis interfuerant, in porticu beati Petri depingerentur, cum intellexisset eas à Philippico e parietibus sanctæ Sophiæ ignominiæ causa abrasas fuisse. Præterea vero idem pontifex constituit, ne Imperatoris hæretici nomen publicis scriptis, aut privatis, in ære, argento, plumbove reciperetur. At Anastasius cognomento Arthemius, sumptis armis, Philippicum imperio dejecit anno I. & mense imperii VI. eumque captum oculis privavit. Literas præterea ad Constantinum Pontificem mittit, quibus se Catholicæ fidei ac sextæ Synodi acerrimum defensorem futurum pollicetur. Verum hic quoque triennio post à militibus spretus imperio dejicitur, cogiturque à Theodosio, qui in ejus locum suffectus est, sacros ordines recipere, ne ei sacris initiato amplius redire ad imperium liceat. Theodosius autem Catholicus Imperator statim imagines sanctorum Patrum (ut diximus) à Philippico demolitas restitui pristino in loco mandavit. Felix vero (quem diximus in Pontum à Justiniano relegatum) à pristina hæresi discedens in patriam revertitur, ac sedem unde pulsus fuerat repetit. Declaratum est etiam eodem tempore Ticinensem Episcopum Romanæ sedi tantum

tum non, etiam Mediolanensi Archiepiscopo obtemperare debere. Ea enim de re magna & diuturna inter utrunque antistitem contentio fuerat. Sunt qui scribant, duos reges Saxonum hoc eodem tempore Romam voti & religionis causa venisse, mortuosque ibidem esse peste, ut arbitror. Post hos vero non ita multo post moritur Constantinus, VII pontificatus sui anno, die XX. ac in basilica Petri sepelitur III idus Februarii. Sedes autem hujus in morte mensem I. & dies XL tum vacat.

GREGORIUS II. PONTIF. XCI.

GRegorius Secundus, patria Romanus, patre Marcello, sub Sergio Pontifice sacris initiatus, sacellis & bibliothecæ præfuit, tantæ fidei & integritatis est habitus. Sumens deinde Diaconatus ordinem, Constantinopolim cum Constantino pontifice proficiscitur: ubi cum acriter disceptatur quibusdam de rebus ad fidem pertinentibus, ita acute respondit, ut omnibus ingenii sui & doctrinæ admirationem injiceret, tantæ enim eruditionis & facundiæ erat, ut facile convinceret male de fide nostra opinantes. Initio autem pontificatus, & mœnia urbis aliqua ex parte vetustate collapsa instaurat, & trabes basilicæ principis Apostolorum Laurentiique martyris extra muros annositate quassas restituit, resarctis tectis ac parietibus, introductisque de more aquis, compaginatis fistulis jamdudum vetustate & hominum incuria vitiatis. Alias quoque Ecclesias restituit, muneribusque tum aureis, tum argenteis exornavit: quas quidem enumerare longum esset. Non reticebo tamen restitutum esse ab eo monasterium via Hostiensi positum non longe à basilica Pauli, cujus ruinas adhuc cernimus. Restitutumque etiam monasterium beati Andreæ quod Barbaræ nuncupatur, ibique dispo-

ſitos monachos, qui die ac noctu laudes Deo canerent. Hujus prӕterea hӕc peculiaris laus eſt, quod ejus opera Germani ad fidem noſtram converſi ſunt, miſſo eo Bonifacio monacho, qui eos è tenebris educeret, propoſita veritatis luce. Ipſorum autem Germanorum magnam partem Romam venientem ſuis manibus vir ſanctus baptiſavit. Impulit item ſua autoritate Liuthprandum primo quidem recuſantem Arithperti donationem (de qua antea diximus) confirmare: qui quidem Liuthprandus principio regni ſui & Bajovariӕ magnam partem occupat, & Ravennam obſidet ac capit. Ejuſdem temporibus Tiberis adeo in immenſum crevit, urbem porta Flamminea influens, ut & in via lata hominis magnitudinem fere ӕquaret, & à ponte Milvio uſque ad gradus ſancti Petri navigaretur lintribus non parvis. Duravit autem hӕc illuvies diebus ſeptem cum maximo civium damno & detrimento, everſis domibus ac erutis arboribus ſatiſque. Luna quoque eclipſim tum paſſa, uſque ad mediam noctem colorem ſanguineum prӕ ſe tulit. Dedit & ſigna futuri mali Cometes, extenſa ad ſeptentrionem cauda. Gregorius autem quo ſummi Dei iram à cervicibus Chriſtianorum averteret, frequentes ſupplicationes urbe tota facit. Dum hӕc Romӕ à pontifice agerentur, nunciatum eſt Longobardos Beneventano duce arcem Cumanam inſidiis occupaſſe: qua ex re Gregorius vehementer commotus, Longobardos admonet, ut arcem prӕter fœdera pacis fraude occupatam reddant, aliter eos brevi indignationem omnipotentis Dei ſenſuros: verum cum hoſtes ſæpius moniti res repetitas non redderent, Neapolitanos pontifex adhortatur prӕpoſito prӕmio, prӕmiſſiſq; etiam quibuſdam militibus Romanis, ut arcem vi occupent. Hi vero mandata ſtrenue facientes, Theoduro ſubdiacono hanc rem curante arcem recipiunt, cӕſiſque trecentis ex his quӕ in prӕſidio erant, ad quingentos vivos capiunt, ac Neapolim perducunt, ubi ſtatim militibus

prӕmia

præmia reddita sunt. Pace itaque foris parta, Gregorius reparandis locis sacris animum adjicit. Basilicam namque sanctæ crucis in Hierusalem jampridem destitutam restituit, porticus circunquaque positas instaurat fornicibus & tectis. Oratorium Orsannæ in monte Cælio à fundamentis extruxit. Domum paternam mortua matre in honorem Agathæ Christi martyris dedicavit, eoque loci monasterium extruxit, additis suburbanis & rusticis prædiis ad monachorum usum & commoditatem. Saraceni autem discordia Christianorum freti, ex Septa Aphricæ in Hispaniam trajicientes, provinciam omnem præter Bæticam à suis jam antea possessam depopulantes, ad Aquitaniam usque cum conjugibus & liberis pervenere, eam quoque provinciam occupaturi. Erat tum Carolus Martellus Pipini regis filius magno apud omnes in pretio. Duos enim filios Pipinus tum habuit, mortuo Grimoaldo, Carolomannum, & Carolum Martellum, qui postea solus, hoc quoque mortuo, regnum Franciæ obtinuit, multis tamen adversantibus: maxime vero Eudone Aquitaniæ duce, & Childerico rege, quem Franci quidam post Theodoricum æmulatione moti regem constituerant. Verum Carolus Martellus transmisso Sequana fluvio in Aurelianos movens, uno impetu hostes fundit fugatque, ac regno Franciæ solus potitur. Rhenum deinde trajiciens, Saxones, Alemannos, Suevos, Bavaros regno suo adjicit. Verum cum intellexisset Saracenos ab Eudone in Galliam evocatos, magnis itineribus in hostem proficiscitur: pugnandique potestatem facit, & vincit non longe à Turonum finibus. In eo autem prælio scribunt historici ad trecenta & LX millia Saracenorum cecidisse: ex Francis vero mille tantummodo centum & quinquaginta desideratos. Sunt tamen qui scribant, Eudonem tanto periculo motum, postremo cum Carolo sensisse. Hac itaque ratione Saraceni beneficio Caroli à cervicibus Hispanorum & Gallorum pulsi, rabiem omnem &

indi-

indignationem ex tanta clade conceptam in Constantinopolitanos vertere: urbem enim terra marique triennio obsident. Verum cum fame, frigore, peste, bello, postremo magna incommoda paterentur, obsidionem solventes, ad sua quique rediere: Ex Constantinopolitanis autem ad trecenta millia eadem peste consumpta traduntur. In Italia vero Longobardi duce Liuthprando Ravennam diu obsessam eandem capiunt & diripiunt: inde Ticinum, auferentes quicquid præclarum in urbe erat, unde crediderim tum equum illum æneum viro insidente, Papiam advectum, quem accolæ Regis Solem vocant. Sed ita fit, in rebus humanis vicissitudo est. Quod enim Theodoricus aliique reges Gotthorum, atque deinceps hexarchi Ravennates Roma Ravennam detulerant, id postea in varia loca disjectum est. Interim vero Romæ à quibusdam seditiosis in pontificem conjuratur, principibus conjurationis Basilio, Jordane carthilario, Iohanne subdiacono cognomento Lurion, Marino spathario, qui ducatui Romano imperatoris nomine tum præerat. Verum dilata in aliud tempus res est, quod Marinum imperator revocaverat. Tentare & Paulum hexarchum conjurati cœpere, quo quidem duce in tanta re uti volebant. Sed Romanus populus re ipsa tandem patefacta arma capit, Iohannem & Lurionem interficit, reliquosque conjuratos dissipat. Basilium monasterio includit: ubi & vitam finivit. Paulus autem vehementer pontifici infensus, quod ab eo prohiberetur, quo minus nova vectigalia exigeret, clam & aperte mandato imperatoris viri sanctissimi mortem quærere, sed Romani & Longobardi sumptis armis, quo minus id fieret, prohibuere. Tum vero Leo tertius imperator, cum aperte invehi in pontificem non posset, edictum proponit, ut omnes qui sub imperio Romano essent, sanctorum omnium, martyrum & Angelorum statuas, atque imagines è templis abraderent & auferrent, tollendæ (ut ipse dicebat) idolatriæ

causa

causa: qui vero secus fecisset, eum se pro hoste publico habiturum. Gregorius autem tantæ impietati non modo non obtemperat, verumetiam omnes Catholicos admonet, ne in tantum errorem timore vel edicto principis ullo modo dilabantur. Qua cohortatione adeo certe animati sunt Italiæ populi, ut paulum abfuerit quin sibi alium Imperatorem deligerent. Quo minus autem id fieret, autoritate sua obstare Gregorius annixus est. Ravennæ tamen tanta seditio orta est, cum alii Imperatori, alii Pontifici obtemperandum dicerent, ut in ipso tumultu Paulus Hexarchus cum filio occideretur. Mittitur deinde ab Imperatore Eutichius eunuchus, qui pollicitationibus & donis Longobardos à benevolentia & societate Romani Pontificis separaret. Verum cum id frustra quæreretur, rem toties tentatam ad tempus omisit, unde Pontifex tanta molestia liberatus, loca pauperum & Basilicas invisere cœpit, eaque restituere, quæ ob vetustatem & incuriam ruinam minabantur. Pacem præterea inter regem Longobardorum & duces Spoletinum ac Beneventanum composuit. Hos enim Rex ipse opprimere instituerat, cujus animum adeo Pontifex ad mansuetudinem redegit, interposita Salvatoris nostri autoritate, ut omisso bello, armillas, baltheum, ensem, ac reliqua arma templo principis Apostolorum offerret, cum exercitu enim usque ad Vaticanum pervenerat, pacato tamen agmine, hac de re cum Pontifice locuturus. Leo autem Imperator, fanatico spiritu iterum incitatus, omnibus mandat, ut simulacra, vel lignea, vel ænea, vel marmorea ad se deferant, & delata statim incendit, non deferentes vero capit & obtruncat. Germanum Patriarcham id potissimum improbantem, in exilium mittit, in ejusque locum Anastasium male sentientem sufficit, quem postea Gregorius synodo habita privavit, & ab officio divino semovit, nisi ad Catholicam fidem reverteretur. Sæpius præterea, ut sanctissimum virum decuit, literis Imperatorem

torem admonuit, ut omissis quorundam improborum erroribus, veram tandem amplecteretur fidem, & abolere Sanctorum imagines desineret, quorum memoria & exemplari ad virtutem & imitationem excitarentur homines. Sunt qui scribant, Bonifacium hujus Pontificis tempore è Britannia Romam venisse, & ex monacho ob ejus sanctitatem Episcopum factum, ac in Germaniam, ad confirmandos prædicatione & exemplo Germanos in fide, missum, quod quidem ita egregie fecit, ut Moguntinus Episcopus creari meruit: in Africam deinde proficiscens, cum verbum Dei elegantissime prædicaret, ab hostibus Christiani nominis occiditur. Ferunt & sanctum Ægidium, natione Græcum, exemplo & miraculis insignem tum habitum fuisse, & Petronium civem Romanum ex voto basilicam beati Benedicti prope Derelictam sua impensa restituisse. At Gregorius qui suo exemplo omnes ad virtutem & sanctitatem incitabat, pontificatus sui anno sexto decimo, mense nono, die undecimo moritur, sepeliturque ad basilicam Petri tertio idus Februarii, ejus in morte episcopatus tum vacat dies quinque & *XXX*. Centum autem & *VIII* ac *XL*. Episcopos toto suo pontificatu creasse dicitur.

GREGORIUS III. PONTIF. XCII.

GRegorius tertius, natione Syrus, patre Johanne, anno Domini septingentesimo quinquagesimo nono omnium consensu pontificatum iniit. Fuit autem vir singularis doctrinæ, & humanitatis, præcipuè Græca atque Latina lingua eruditus. Mentem divinæ Scripturæ ita callens, ut nemo tum disertior prædicatione atque interpretatione rerum occultarum & admirabilium haberetur. Præterea vero, ne verbo tantum & cohortatione populos movisse arbitreris, omnia quæ exemplo movere possunt, ita assidue obi-

obibat, ut judicare difficile sit, promptior ne lingua quam opere habendus esset. Orthodoxæ fidei ita acerrimus defensor fuit, ut ob eam rem maximorum principum graves simultates & inimicitias susceperit, non armis, non potentia, non minis cujuspiam è gradu constantiæ suæ dejectus. Tantæ postremo humanitatis fuit, ut & pauperes mira charitate complecteretur, ac eleemosynis foveret, captivos redimeret, ære alieno nexos solveret, viduas & pupillos, quo minus à potentibus circumvenirentur, tutaretur, adeo, ut fere omnium parens ac pastor merito vocaretur. Hic statim ubi pontificatum iniit, cleri Romani consensu Leonem tertium Imperatorem Constantinopolitanum imperio simul & communione fidelium privat, quod sanctas imagines è sacris ædibus abrasisset, & statuas demolitus esset, quodque etiam de Homusio male sentiret. Interim vero cum Liuthprandus Longobardorum rex cupiditate imperandi motus, urbem Romam obsideret, captis circumquaque oppidis omnibus, Gregorius legatos navi, quia terrestri itinere non licebat, ad Carolum Franciæ principem statim mittit, qui hominem rogarent, ut primo quoque tempore laboranti Romæ, & Ecclesiæ auxilium ferret. Consueverant autem pontifices Romani, si quid mali ab externo hoste immineret, auxilia ab Imperatore Constantinopolitano petere. Quod facere Gregorius substitit, cum ob easdem causas, quas paulo ante commemoravi, tum vel maxime, quod urbem regiam ægre Leo à Saracenis tutaretur, nedum alios defenderet. His itaque nationibus accidit, ut tunc primum tutela Ecclesiæ ab Imperatoribus Constantinopolitanis ad alios translata sit. Carolus autem rogatu Gregorii patrocinium Ecclesiæ suscipiens, Liuthprandum regem amicum & compatrem rogat, urbem ne obsideat, ac Pontificem vexet, hac re nil sibi fieri molestius quicquam, aut gravius posse. Obtemperat Carolo Liuthprandus, atque urbem ob-

obsidione solvit. Nam inito jam antea inter se fœdere, Carolus Pipinum filium in Cisalpinam Galliam ad Liuthprandum miserat, ut ei capillum de more sacrorum succideret, unde compatres more Christiano invicem facti sunt, quod est quoddam affinitatis vinculum. Remiserat puerum ad parentes Liuthprandus multis ac maximis donatum muneribus. At Carolus pacatis Italiæ rebus, in Burgundiones versus, eos vi capit, & præ modestia socios appellat: Phryxones idololatras opprimit: Lugdunum, Arelate, Massiliam de Vesogotthis occupat, qui Anthinum Saracenorum regem in auxilium vocant. Is itaque cum magno exercitu Rhodanum trajiciens, Avenionem vi capit, opportunitate loci pro arce usurus. At Carolus, re cognita, eo propere cum exercitu movet, & Avenionem recuperat, interfectis Saracenis omnibus, quæ in præsidio erant. Inde Narbonem proficiscitur, quo aufugisse Athimum cognoverat. Ab obsidione Narbonæ discedens, quod Amoreum alterum ex Saracenis Hispaniæ regem venire in auxilium Athimi cum magno exercitu intellexerat, haud procul inde in vallem Corbariam descendit: ubi inerat planities ad dimicandum aptissima. Amoreus autem arbitratus, Carolum desperatione rerum in fugam versum, in vallem ingreditur, statimque pugnandi copiam facit. Non detrectat certamen Carolus, licet hostium numerus prope infinitus esset. Tandem vero, ubi acriter aliquandiu utrinque pugnatum esset, cadente autem in primis aciebus Amoreo, funduntur hostes fuganturque: quorum pars magna in proximis paludibus & stagnis, quo confugerant oppressa est. Athimus vero, forte fortuna navigium nactus, inde in Hispaniam ulteriorem fugiens, omnes insulas quas adiit, desperatione rerum ferro ac flamma vastat. Eodem ferme tempore beati Augustini corpus, quod antea ducentis & quinquaginta annis ab Hippone in Sardiniam translatum fuerat, cum Vandali

præ-

prædabundi Africam vastarent, diligentia Liuthprandi ex Insula ipsa Papiam delatum est, & egregio in loco reconditum. At Saraceni his cladibus domiti, intra Pyrenæum se deinceps continent, unde Vegosotthi omnes, qui citeriorem Hispaniam & partem Galliæ occupaverant, auxilio carentes, in potestatem Caroli devenere, atque ita Gotthi, qui trecentis prope annis imperaverant, funditus deleti sunt præter paucos, quos Barchinonenses ab interitu liberarunt. Sunt qui scribant Liuthprandum copias auxiliares in tanto bello Carolo misisse, atque ita, rebus bene gestis, suos omnes onustos præda domum rediisse. Interim vero Gregorius Pontifex nequaquam otio & pace abutens, ad exornandas Ecclesias animum adjicit. Nam & Altare beati Petri sex columnis onychinis augustius reddidit, dextra ac læva positis apud Philopareas vetustate fere comminutas. Stabant in his columnis trabes argento delibutæ. In trabibus vero æquis spatiis Salvatoris & Apostolorum simulacra distinxit. Struxit & oratorium in eadem basilica, in quo de reliquis fere Sanctorum omnium recondidit, celebrarique eo loci quotidie mandavit, atque in Canone celebritatis hæc verba addidit, marmoribus circunquaque positis insculpata: Quorum solennitas in conspectu tuæ majestatis celebratur Domine Deus noster toto in orbe terrarum; & cætera. Quibus verbis nunc sacerdotes in secretis non utuntur. Præterea vero huic basilicæ multa argentea vasa condonavit: ejus quoque jussu & impensa aurea Dei genitricis imago Salvatorem amplectens extructa est, & in basilica sanctæ Mariæ ad Præsepe collocata. Restituit etiam tectum sancti Chrysogoni, eoque in loco monachos collocavit, qui rem sacram quotidie celebrarant. His addidit & fundos unde viverent. Monasteria quoque multa partim restituit, partim vero à fundamentis extruxit, addita regula qua monachi integre & sancte viverent. Instauravit & mœnia urbis,

bis, magna ex parte vetustate collapsa. Idem etiam Centumcellis fecit jam prope desertis propter collapsa mœnia. Instituit præterea, ut fere sine intervallo & à presbyteris hebdomadriis & à monachis in Ecclesia sancti Petri divina officia celebrarentur: unde apparet & monachorum & presbyterorum secularium domicilia multis in locis contigua fuisse, qui æmulatione moti, Deo quam diligentissime serviebant. Gregorius vero bene de Deo & hominibus meritus, anno pontificatus sui decimo, mense octavo die IIII & XX. moritur, ac in basilica Petri sepelitur quatto Calendas Decembris, collachrymantibus omnibus, tanquam communi parente orbatis. Sedes autem dies octo tantummodo tum vacat.

ZACHARIAS I. PONTIF. XCIII.

Zacharias, natione Græcus, ex patre Polycramio, inter optimos Pontifices annumeratur. Fuit enim vir mitissimi ingenii, miræ suavitatis & gratiæ, omni virtute præditus, cleri ac populi Romani amator: ad iram tardus, ad misericordiam & clementiam promptissimus, nulli malum pro malo reddens, sed ad imitationem Salvatoris malum in bono vincens: & adeo quidem, ut quos habuerat æmulos & inimicos, eosdem postea, inito pontificatu, honoribus & præmiis affecerit. Cum autem initio pontificatus sui ardentem bellis Italiam offendisset, legatos de pace componenda statim ad Liuthprandum Longobardorum regem misit, persequentem bello Transamundum Spoletinum ducem. Verum cum à legatis ea de re nil fieret, ipse comitante clero Romano in Sabinos proficiscitur. Ferunt autem octavo milliario à Narnia regem pontifici, honoris causa, obviam factum ex equo descendisse, ac pedibus virum sanctissimum in urbem comitatum fuisse. Qui sequenti die inte-

ter missarum solennia orationem publice habuit, & quidem elegantem, qua ostendit, quid maxime regem Christianum deceret, sive pacem, seu bella gerat. Hac oratione ita permotum regem ferunt, ut statim arbitrium omne componendæ pacis ei commiserit. Jam vero Transamundum ducatu Spoletino rex privaverat, in ejusque locum Agrandum nepotem suum suffecerat. Accipitur tamen in gratiam Transamundus rogatu Pontificis: & ex duce in clericatum assumitur. Redduntur item Romanis oppida sua ex Sabinis capta: redditur Narnia & Ancona ex Picentibus: & quicquid à Longobardis triginta jam annis in Hetruria occupatum fuerat. Redduntur & captivi omnes eo bello capti. Mira etiam humanitate pontifex usus est, adhibito enim rege in convivium, nullum genus comitatis & gratiæ prætermisit. Inde vero rex pacato agmine abiens, non ita multo post moritur, anno regno sui trigesimo secundo. Fuit autem vir tanto regno dignus, quippe qui sapientia, prudentia, consilio plurimum valebat, ac ita manu promptus erat, ut nemo veteranus eo pugnatior haberetur. Iustitia autem & clementia ita insignis habebatur, ut difficile judicaretur, utra in re majorem laudem mereretur. Huic autem in regno Aldeprandus nepos succedit: quo quidem post menses sex defuncto, Rachis Dux omnium suffragiis rex decernitur, vir certe omni laude dignus, si vitam ejus, si mores, si animi integritatem inspicis. Redintegratum quoque fœdus cum hoc rege à pontifice est missis legatis, quibus omnia ex animi sententia rex ipse pius & religionis amator benignissime concessit. Post quartum vero regni sui annum rex divino numine tactus, spreto regno vitam monasticam amplectitur: uxorem & filios, ut idem ipsi facerent, adhortatus. Hujus quidem frater Aistulphus regnum occupat, qui ob astutiam ingenii & ferocitatem animi omnibus arma intentabat, maxime vero pontifici & Romanis: quorum ditionem

tionem sibi vendicare armis conabatur. Interea vero Carolus Martellus, gravi morbo correptus, suadentibus amicis regna à se armis occupata filiis suis divisit. Nam Carolomanno majori natu Austria & Suevia, Pipino vero juniori Burgundia & pars Franciæ obtigit. Moritur autem Carolus, vir animi & sapientiæ singularis, villa Carisiaco apud Isarim fluvium, anno magistratus sui (quem Majorem domus vocant) quinto & trigesimo, sepeliturque Parisiis in basilica Dionysii martyris. Habuit & alium filium Carolus ex prima uxore ortum, quem Gryphonem appellabant: cujus cum nomine etiam mores conveniebant. Rapere enim ex alieno consueverat, unde & bella fratribus intulit, & Saxones gentem ferocissimam contra eos sollicitavit. Carolus autem & Pipinus hostili manu provinciam Saxonum ingressi, Theodoricum gentis principem in deditionem accipiunt. Ab hac autem expeditione digrediens, Carolomannus Romam venit, ibique dimissa imperiorum & regni gloria, in montem Cassinatem ad monasterium sancti Benedicti proficiscitur: ubi & monachi habitum & mores suscipit. At Pipinus regnandi cupidus, legatos suos ad Pontificem mittit, eumque rogat, ut regnum Franciæ sibi autoritate sua confirmet. Annuit Pontifex ejus postulatis, accepti beneficii & veteris benevolentiæ memor, quæ inter Pontifices & principes hujus familiæ intercesserat, atque ita ejus autoritate regnum Franciæ Pipino adjudicatur, anno Domini septingentesimo quinquagesimo tertio: ex Majore namque domus, qui post regem summus erat apud Francos magistratus, reges Franciæ deinceps à Pipino secundo ejusque familia originem habuere. Ferunt Carolum, quem diximus, monachi habitum sumpsisse, ex monte Cassino cum aliis monachis ad Zachariam Pontificem venisse: ab eoque precibus obtinuisse, ut eis liceret repetere sancti Benedicti corpus furtim ablatum, quod tum in Floria-

censi

censi monasterio regni Franciæ collocatum fuerat. Annuit istorum precibus Pontifex, & literis Pipinum adhortatur, ut patiatur monachos sancti Benedicti corpus repetere. Quod quidem rex haud gravare concessit, quia inde furtim ablatum a monachis quibusdam senserat. Zacharias autem, pace jam ubique parata, multas basilicas ruinam minantes restituit. Porticum quoque & turrim ante basilicam Lateranensem à fundamentis erexit: ubi & cancellos & portas æneas extruxit. In ipso frontispicio porticus orbis terrarum imago descripta erat, Sanctorum imagines vetustate exoletas renovavit. Lateranenses ædes auxit & exornavit. Bibliothecam beati Petri restituit. Vectigal præterea unicuique basilicæ assignavit, unde oleum pro lampadibus emeretur. Condonavit & vestem Altari beati Petri auro gemmisque distinctam, qua depicta inerat Iesu Christi nativitas. Idem quoque basilicam beati Georgii in velabro condidit, eoque loci caput ipsius Sancti collocavit. Ædificavit & oratorium beatæ Cæciliæ, via Tiburtina, quinto ab urbe milliario. Huic autem basilicæ oratorium quoque addidit in honorem beati Cyri Abbatis: addidit & fundos, unde sacerdotes viverent. Restituit & tectum Eusebii martyris, quod suo tempore corruerat. Constituit item ut bucellarii quotidie eleemosynas è Lateranensi palatio cujusvis generis præberent. Venetis præterea inhibuit sub anathematis pœna, ne servos, Christi signo notatos, Saracenis & gentilibus venderent, ut mercatores facere consueverant. Postremo vero ne literas in tanto rerum fastigio eum prætermisisse arbitreris, quatuor libros Gregorii, in dialogo è latino in græcum transtulit, ut haberent Græci unde bene vivendi rationem perdiscerent. Cum vero ita sancte & integre populum Dei annis decem, mensibus tribus cum maxima omnium benevolentia gubernasset, moritur, ac sepelitur in basilica Petri, idibus Martiis. Eius autem ex morte episcopatus tum vacat diebus duodecim.

STEPHANUS II. PONT. XCIIII.

STephanus secundus, natione Romanus, pat[...] Constantino, per gradus ecclesiasticos ad pontifi[...]catum pervenit, licet defuncto Zacharia Stephanu[...] quendam presbyterum Romanum pontificem popu[...]lus statim creasset: qui tertia die pontificatus [...] somno excitus, dum res domesticas disponere inci[...]pit, morbo apoplexiæ correptus, interiit. Post hun[...] vero cleri consensu in templo Sanctæ Dei genitrici[...] ad Præsepe Stephanus secundus pontifex creatus: hu[...]meris omnium (adeo erat omnibus gratus) in basili[...]cam Salvatoris, quæ etiam Constantiniana dicitur[...] deportatur, atque inde in patriarchatum Lateranen[...]sem. Erat autem vir singularis religionis & pruden[...]tiæ: amator cleri, Ecclesiarum restitutor, christia[...]næ doctrinæ diligens prædicator & scriptor, pate[...] pauperum, pupillorum & viduarum defensor acerri[...]mus, fortissimus & constans in rebus agendis, non ta[...]men pertinax. Placare enim Aistulphum, Romano[...]rum agros & fines bello vexantem, primo quidem verbis & muneribus conatus est. Nam tributum si[...]bi Rex avarissimus penderi volebat à populo Romano quotannis singulis aureis in capita collatis: unde Pon[...]tifex coactus ad externa auxilia confugere, ad Con[...]stantinum imperatorem Constantinopolitanum le[...]gatos mittit, qui auxilium petant contra Aistulphum totam Italiam vexantem, quique jam Ravennam, hexarchatus sedem, & magnam partem Flamminea[...] ceperat. Verum cum id frustra ac sæpius tentasset, ejus rei causa proficisci ad Pipinum regem Franciæ in[...]stituit. Mittit itaque legatos ad Regem, qui Aistul[...]pho mandet, ut ei tuto liceat iter facere per regnum suum. Postulata concessit Aistulphus Pipini rogatu. Stephano autem jam fines regni Franciæ attingenti,

Caro-

Carolus Pipini filius, cui postea à rebus gestis Magno cognomentum fuit, ad centesimum lapidem honoris causa fit obviam. Idem facit & Pipinus tertio ab urbe lapide, qui ex equo descendens & pedes sanctissimi viri exosculatus est, & à freno equi, quo Pontifex vehebatur pedes ipse nunquam discessit, donec hominem in urbem perduceret, & in cubiculo, ubi diversaturus erat, collocaret. Aistulphus autem veritus, ne quid mali in se Stephanus moliretur, Carolomannum monachum ad fratrem Pipinum mittit, qui eum adhortaretur, ne Stephani gratia bellum Longobardis inferret: qui certe non modo monacho non obtemperat, verum etiam eum in Viennense monasterium relegat, ubi non multo post dolore animi & cruciatu moritur. Interea vero cum pro anni tempore bellum geri non posset, Pipinus veteri amicitiæ multum tribuens, legatos ad Aistulphum mittit, qui hominem adhortentur, res repetitas reddere: aliter enim se eas bello & armis brevi repetiturum. Non paruit sanis admonitionibus Aistulphus, unde Pipinus, apparente jam vere, copias in Longobardos movet, præmissis levis armaturæ militibus, qui Aistulphi prædia à claustris Alpium deturbarent. In planitiem deinde Insubrium descendens, cum longe ac late omnia depopulatus esset, nemine obstante, Papiam, Longobardorum sedem, obsidione cingit & oppugnat, defendente Aistulpho, & qui cum eo in præsidio erant. At Stephanus tot calamitatibus hominis pertinacissimi & provincialium motus, pacem ultro Aistulpho pollicetur modo ablata restituat. Accepit tandem conditiones pacis Aistulphus, & plura etiam quam quæ peterentur promisit, jurejurando interposito. Hanc ob rem Pipinus satisfactum Pontifici arbitratus, soluta obsidione in patriam revertitur, relicto Varrenno hujus pacis arbitro. Eunt Romam, Stephanus & Varrennus, arbitrati Aistulphum promissa brevi præstiturum, qui contractis

celeriter undique copiis tumultuario magis quam justo exercitu eos subsecutus, Romam obsidione cingit: ac suburbana omnia vastat & incendit, majore prope damno ex hoc latrocinio accepto, quam trecentis jam ante & quatuor ac quadraginta annis, ab inclinatione imperii sensissent. Rogatus denuo Pipinus à pontifice ut urbi Romæ, perfidia & rabie Aistulphi laboranti, opem ferret, exercitum quanta maxime celeritate potest comparat. Interim vero Turci meliores sedes expetentes, Alanos primo, mox Colchos, & Armenios: inde minoris Asiæ populos, postremo Persas & Saracenos vincunt & opprimunt, anno Domini septingentesimo quinquagesimo quinto. Sunt qui scribant, hos fuisse Scythas, ex his præsertim, quos Alexander Macedonum rex intra Hyperboreos ferreis repagulis clausit, hac metaphora usi, quod gentem indomitam in angulum illum tanquam in ergastulum inclusisset. Verum cum post multas illatas invicem & acceptas clades, de pace inter Saracenos & Turcos convenisset, decretum est, ut Turci, qui in Perside habitabant, Saraceni appellarentur: atque ita æquiore animo Saraceni in Asia regnare Turcos passi sunt: & quod etiam eos brevi accepturos Mahumetanam superstitionem videbant, adeo erant eorum ingenia ad malum prona. Pipino autem jam in Italiam cum exercitu descendenti, Gregorius, Constantini quarti Imperatoris protosecretarius, fit obviam, hominem Imperatoris nomine admonet, ne Hexarchatum Ravennatem, oppressum à Longobardis ad se pertinentem, vel pontifici, vel Romanis dedat, si ei contigerit Longobardos superare: cui Pipinus ita respondet, se quidem in Italiam ideo venisse, ut & Pontifici & populo Romano rem gratam faceret, consulturumque eorum commodis quoad ejus fieri poterit. Deinde vero Papiam movens ita Aistulphum obsidione pressit, ut brevi eum coegerit pristinas conditiones pacis accipere.
Reddi-

Redditus itaque Romanis Hexarchatus est: quicquid Padum & Apennium interjacet, à Placentinis usque ad stagna Venetorum: & quicquid intra Isaurum flumen, Apenninum & Hadriaticum continetur. Addo etiam, quæ Aistulphus de Hetruscis & Sabinis ceperat. Pipinus autem qui ad radices Alpium tandiu constiterat, donec deditio fieret, relicto Abbate (*a*) Pholcado cum parte copiarum, qui Aistulphum in officio contineret, non prius Alpes transcendit, quam intellexit Aistulphum in venatione apoplexia interiisse, nondum plane deditione facta. Desiderius autem, qui dux Hetruriæ erat, copias Longobardorum statim undique contrahit, regnum invasurus. Idem quoque facit Ragisius Aistulphi frater, quem diximus monachi habitum sumpsisse. Hunc autem Longobardi omnes, præter eos qui in Hetruria erant, secuti sunt. Verum Desiderius multa pontifici & Romanis pollicitus, eos statim in sententiam suam trahit, qui quidem propere legatos ad Ragisium misere, atque inter hos Pholcadum Abbatem, qui homini mandarent, ut ab armis discederet, ac Desiderio obtemperaret. Atque ita Faventia & Ferraria postremo Pontifici reddita nomen Hexarchatus cessat, qui centum & septuaginta duraverat annos, à Narsete usque ad captam ab Aistulpho Ravennam. Foris itaque pace parta, atque aucta mirum in modum Ecclesiæ ditione, Stephanus habita synodo oves suas atque earum pastores recenset, delinquentes castigat, servata clementia: errantes in viam rectam deducit, ignaros docet & admonet, quid deceat Episcopum, quid presbyterum: quid denique omnes sacris initiatos, proponit. Letanias præterea instituit ad placandam Dei iram. Itum est primo Sabbato ad sanctam Dei genitricem ad Præsepe, secundo ad beatum Petrum in Vaticanum, tertio ad sanctum Paulum, via Hostiensi. Restituit & basilicas quasdam ab Aistulpho,

(a) *Holcado.*

dum urbem obſideret, comminutas, non tamen recuperavit ſanctorum reliquias, quas idem rex Papiam ſecum detulerat, ibique non indecore in quibuſdam baſilicis collocaverat. His itaque artibus Stephanus vir ſanctiſſimus bene de Deo, de patria, de civibus ſuis, deque omnibus Chriſtianis meritus, pontificatus ſui anno quinto, menſe primo moritur, ac ſepelitur in baſilica Petri collachrymantibus omnibus, tanquam communi parente orbatis, ſexto Calendas Maii. Vacat tum ſedes dies duos & ttiginta.

PAULUS I. PONTIF. XCV.

PAulus, natione Romanus, patre Conſtantino, Stephani ſecundi frater, in patriarchatu mores & doctrinam eccleſiaſticam perdidicit, ſub Gregorio ſecundo & Zacharia Pontificibus, à quo in diaconatus ordinem cum fratre aſcitus eſt: verum mortuo fratre in ipſo Pontificatu cum ſucceſſor quæreretur, fuere qui Theophylacum archidiaconum proponerent. Fuere item qui dicerent Paulum ob integrieatem vitæ & doctrinam in demortui fratris locum ſubrogandum eſſe. Exploſo itaque poſt longam contentionem Theophylaco, ſolus bonorum omnium ſuffragiis Paulus pontifex decernitur, Conſtantini & Leonis temporibus. Erat autem Paulus vir mitiſſimi ingenii, clementiæque ſingularis, & adeo Salvatoris noſtri imitator, ut nulli unquam malum pro malo redderet, ſed contra malos, à quibus perſæpe injuria afficiebatur, in bono vinceret. Hic autem tantæ pietatis & humanitatis fuit, ut noctu cum duobus & eo amplius tribus familiaribus cubicula pauperum ægrotantium circuiret, unumquemque eorum & verbis & eleemoſynis ad recuperandam valetudinem cohortatus. Carcerem quoque frequenter adibat, indeque pleroſque ære alieno nexos, perſoluto cie-

creditoribus pretio dimittebat. Pupillos & viduas, circumventas fraude causidicorum, tuebatur, & eleemosynis sustentabat. Idem quoque congregato clero universoque populo Romano corpus beatæ Petronellæ Petri filiæ, una cum sepulchro marmoreo his literis notato; Petronellæ filiæ dulcissimæ; ex via Appia in Vaticanum detulit, canentibus (ut fit) sacerdotibus, populoque celebritatem agente. Atque corpus ipsum sanctissimum in templo Apollinis ad caput basilicæ patri dedicatæ collocavit. Interea vero cum Constantinus Imperator sacras imagines ubique demolitus, Constantinum regiæ urbis episcopum, impietati suæ resistentem, verberibus necasset, in locumque demortui Nicetam spadonem sui sacrilegii conscium suffecisset, Pontifex ipse omni ex parte religioni consulens, nuncios Constantinopolim mittit, qui Imperatorem adhortarentur, ut sacras imagines & statuas restitueret: id si facere recusaret, eidem anathematis censuram minarentur. Sed Constantinus in sacrilegio suo pertinax, & sanas admonitiones contempsit, & Sabinum Bulgarorum regem, in demoliendis sacris imaginibus ejus impietatem imitatum, in gratiam recepit, cum antea bello Bulgaros persecutus fuisset. Ascito deinde Leone filio, ejus nominis quarto, in partem imperii, cui Irenem Atheniensem mulierum omnium pulcherrimam in matrimonium collocarat, fœdus cum Saracenis iniit, stomachum orthodoxis Christianis facturus. Interea vero Pipinus & Taxillonem Bavarorum Ducem suo Imperio subjicit, & Saxones in amicitiam recipit, hac tamen conditione, ut trecentos equites, quotiens bellum geri oporteret, auxilio mitterent; cum Aquitanis diuturnum ei fuit bellum: quod quidem postremò Carolo adolescenti commisit, cum ipse, senio confectus, interesse non posset. Hoc bello absoluto Carolus Borbonium, Claromontem, & multa de Alvernis oppida vi cepit. At Pipinus,

quem diximus annis gravem esse, non ita multo post moritur, duobus filiis Carolo ac Carolomanno in regno relictis. Sunt qui scribant hoc tempore mortuum esse Aistulphum Longobardorum regem, quem diximus multa Sanctorum corpora Roma Papiam secum detulisse: eorumque sacella ædificasse, ac monasteria virginum, ubi & filias Deo dicavit. Monachos autem supra modum dilexit, quorum etiam in manibus regni sui anno sexto, mense quinto moritur. In principio regni nimium ferox & audax, in fine moderatus. Tantæ præterea literaturæ fuit, ut edicta Longobardorum in leges retulerit. Huic autem (ut dixi) Desiderius dux militaris successit, languescente jam ob delicias Longobardorum virtute. Moritur & Paulus in basilica Pauli, via Hostiensi, restitutis quibusdam Ecclesiis, vetustate collabentibus, pontificatus sui anno decimo, mense uno: ejusque corpus magna ac solenni pompa in Vaticanum defertur. Vacat tum sedes annum unum, mensem unum.

STEPHANUS III. PONTIF. XCVI.

STephanus tertius, natione Siculus, patre Olibo, anno Domini septingentesimo sexagesimo octavo pontificatum iniit, vir certe doctus atque eruditus, & in rebus agendis, maxime vero ecclesiasticis strenuus admodum ac constans. Hic enim à teneris annis Romam veniens, mandato Gregorii tertii in monasterio sancti Chrysogoni rationem bene vivendi, & doctrinam ecclesiasticam perdidicit, accepto clerici ac monachi ordine. Vocatus deinde à Zacharia pontifice in patriarchatum Lateranensem, cum ejus vita & doctrina ab omnibus probaretur, sanctæ Cæciliæ presbyter cum titulo instituitur, quem tamen & Zacharias & Stephanus & Paulus a se nunquam dimisere, tantæ probitatis erat & præstantiæ in agendis rebus.

bus. Mortuo autem Paulo, quem nunquam ne in extremo quidem ſpiritu reliquit, Deſiderius, quem ex duce regem Longobardorum creatum eſſe, adjuvante Paulo, diximus, liberatus omni metu Pipini morte, Totonem Nepeſinum ducem adhortatur, ut Conſtantinum fratrem, vi etiam, quando largitione & ambitione fieri non poſſit, pontificem deligat. Is itaque Romam cum exercitu profectus, Conſtantinum faventibus quibuſdam amicis largitione & pollicitationibus corruptis, pontificem creat. Fuere etiam qui Philippum quendam huic præponerent, qui ſtatim abdicare ſe magiſtratu armis compulſus eſt. Cogitur & Gregorius Præneſtinus epiſcopus, Conſtantinum ipſum laicum ſacris ſtatim initiare, atque epiſcopum inungere, cujus manus ita ob eam rem exaruiſſe miraculo dicuntur, ut eas ori admovere non poſſet. Cum vero Conſtantinus munera pontificatus per annum obſtinate exercuiſſet, tandem è ſede dejicitur à populo Romano, ira & indignitate rei percito: in ejuſque locum omnium ſuffragiis Stephanus tertius ſufficitur. Hanc ob rem Conſtantinus in baſilicam Salvatoris perductus, videntibus omnibus, ac ſacris Canonibus perlectis, ut fieri ſolet, depoſito pontificali habitu, magiſtratu ſe abdicat, in monaſterio vitam privatam ducere juſſus. Tunc vero Stephanus in baſilica ſancti Hadriani, inter tria fora, à tribus epiſcopis conſecratus, & ab univerſo clero ac populo ut verus Pontifex ſalutatus, ad corrigendos mores quorundam improborum, labefactare integritatem Eccleſiæ Romanæ volentium, animum adjicit. Indicto itaque concilio Carolum literis ac nunciis adhortatur, ut primo quoque tempore epiſcopos quoſdam Galliæ ad hanc rem, doctrina & integritate morum idoneos Romam quam primum mittat. Idem quoque cæteris principibus Chriſtiani nominis ſcribit. Obtemperarunt omnes mandato pontificis. In Lateranenſi baſilica concilium habetur. Multa inter ſe

de componendis Ecclesiæ rebus collocuti, Constantinum ad se perduci jubent. Nam cum Desiderii Longobardorum regis subornatione & Pauli cognomento Aphiartæ Imperatoris Constantinopolitani fraude, crebræ seditiones in populo Romano orirentur, quod Desiderius revocare animos Romanorum à Carolo ad Imperatorem studeret: & interfecti plerique sunt, & Constantinus, cujus causa tot mala committebantur, ab adversa factione, reclamante Stephano & indignante, oculis capitur. Sed ire obviam populo in furorem verso non licet. Perductus itaque in medium Constantinus & accusatus, quod nullis sacris initiatus sedem Apostolicam occupasset, omne crimen in vim populi & quorundam facinorosorum rejicit, quod se etiam invitum coegerint pontificatum obire. Cum vero in pavimento pronus & supplex jaceret veniam petens, commiseratione moti qui aderant, eum è medio duci jubent: atque ita rem integram in sequentem diem rejiciunt maturius consulturi, quid in tali re facere oporteret. Verum Constantinus sequenti die in concilium rediens mutata sententia, ostendit quæ adhuc egerat, majorum exemplo fecisse: quod & Sergius Ravennatum archiepiscopus, & Stephanus Neapolitanotum ex laico episcopus creatus sit. Ob hanc vero impudentiam indignati, qui in concilio aderant, eum turpiter ejicientes, ad componendam rempublicam Christianam animum adjecere, abrogatis primo Constantini decretis. Institutum est autem omnium consensu, ne quisquam laicus, nisi per gradus ecclesiasticos ascendens, pontificatum occupare auderet sub anathematis pœna. Promulgatum est item, ut qui episcopatus dignitatem Constantini tempore cônsecuti fuerant, magistratu se abdicantes ad pristinos ordines reciderent. Quod si istorum vita & doctrina à populo probata fuisset, placere, ut ad sedem Apostolicam venientes denuo consecrarentur. Idem de presbyteris & diaconis adjudicatum est.

eſt. Vetitũm tamen eſt, ne qui iſtorum majores gradus attingerent, veritos credo, ne quid erroris, aut ſecta aliqua inde oriretur, tanquam ex ſeminario quodam diſcordiæ ac ſeditionis. Conſtitutum eſt præterea, ut quæ Conſtantinus in re ſacra egiſſet, irrita haberent, baptiſmum & chriſma. Poſtremo vero abrogata ſynodo Conſtantiniana, qua decretum inter Græcos fuerat, ut Sanctorum ſimulacra & ſtatuæ è templis abraderentur ejicerenturve: conſtitutum eſt, ut eædem ſtatuæ ubique reſtituerentur, anathematizantes execrabilem & pernitioſam illam ſynodum, qua Dei immortalis conditio pejor quam hominum fieret. Referre enim ſtatuas mortalium bene de Republ. meritorum licet, ne ingrati videamur, utque eorum facta æmulatione imitari cogamur, Dei non licet, quem ſemper ante oculos, ſi fieri poſſet, habere deberemus, ſi ejus merita erga humanum genus, ſi naturæ divinæ dignitatem inſpicimus. His vero ex ſententia peractis, decretum eſt, ut ſequenti die ſupplicationes haberentur, quibus & Deo gratias agerent, & iram ipſius, ſi qua ex hominum peccatis concepta eſſet, placarent. Itum eſt autem à Lateranenſi baſilica ad ſanctum Petrum cum maxima omnium religione nudis pedibus, & à Pontifice & ab hominibus qui tum aderant. Nunc vero adeo refrixit pietas & religio, non dico nudis pedibua, ſed caligati & cothurnati vix ſupplicare dignantur. Non flent inter eundem, vel dum ſacrificatur, ut illi ſancti Patres: ſed rident, & quidem imprudenter, de his etiam loquor, quos purpura inſigniores facit: non hymnos canunt, id enim ſervile videtur, ſed jocos & fabulas ad riſum concitandum inter ſe narrant. Quid plura? quo quis dicacior eſt & petulantior, eo majorem in tam corruptis moribus laudem meretur. Severos & graves viros reformidat hic noſter clerus. Quid ita? quia in tanta licentia malunt vivere, quam bene monenti, aut cogenti obtemperare, & ob eam rem Chriſtiana religio quotidie in pejus

 labitur.

labitur. Ad Stephanum virum sanctissimum redeo, qui peractis supplicationibus, statim quæ in Concilio acta erant, & voce apocrisarii & scripto promulgavit, pœnamque anathematis illis proposuit, qui abrogare auderent, quæ in sancta Synodo instituerat. Verum non ita multo post, mortuo Sergio Ravennatum archiepiscopo, Michael ejusdem Ecclesiæ scriniarius sedem occupat, nullis sacris initiatus, adjuvante Desiderio rege & Mauritio Ariminensium duce, quos Michael pecunia & largitione corruperat, pulso Leone archidiacono, quem potissimum clerus expetebat. Ausi quinetiam, missis ad Stephanum legatis, eum pecunia subornare, ut eundem Michaelem in ecclesia confirmaret: qui non modo dona rejecit, verumetiam edictum proposuit, quo ille anathematis pœna notaretur, nisi sedem relinqueret, quam contra jus fasque occupaverat. Tamdiu tamen vi Ravennatum eam obtinuit, quam diu aliquid habuit, & profanum & sacrum quod Desiderio, munerum cupientissimo, elargiretur. Verum cum Pontifex eo legatos suos misisset, cum oratoribus Caroli regis ob eam rem in Italiam missis, admonuissentque, quid maxime Pontifex expeteret, statim ejecto Michaele Leonem deligunt, quem Pontifex confirmavit. At vero cum ob hanc rem à Desiderio clanculum vexaretur, Carolum rogat, Desiderium admoneat ut ab injuria inferenda caveat. Fecit id Carolus, & quidem perdiligenter, retinere tamen hominem in officio armis non potuit, quod ei, mortuo fratre qui secum paribus annis biennio regnaverat, multa bella obire necesse fuit. Aquitanos enim, quod bellum pater inchoaverat, in potestatem suam redegit, Guasconos domuit in Aquitania positos. Deinde vero transmissis Pyrenæis montibus, fusis ac fugatis Saracenis usque ad Betim flumen pervenit, quo nunc in Hispania Saraceni Granatæ se continent. Interim vero Stephanus pastor quam diligentissimus, & verus Petri successor,

cessor, ac Christi imitator, quarti pontificatus sui anno moritur, mense quinto, die *VII* & *XX*. sepeliturque in basilica Petri. Ejus autem ex morte dies novem sedes tum vacat.

HADRIANUS I. PONTIF. XCVII.

HAdrianus primus, patria Romanus, patre Theodoro summæ nobilitatis viro, pontificatum iniens nequaquam à majoribus suis degeneravit. Nam magnitudine animi, consilio, doctrina, & sanctitate vitæ, cum quovis optimo Pontifice comparari potest. Cujus amplitudinem Desiderius Longobardorum rex veritus, statim de pace ineunda & de amicitia mentionem per legatos fecit. Verum Hadrianus cognita hominis perfidia plus quam Punica, in aliud tempus pacem distulit. Interea vero, mortuo Carolomanno, Berta ejus conjunx Hildegardæ Caroli uxori ob amplitudinem mariti invidens, Adoarii cujusdam consilio usa, cum filiis ad Desiderium regem in Italiam confugit, qui eam perbenigne suscepit: & quod se tutiorem futurum hac ratione ab impetu Gallorum existimabat, & quod Francos propositis Carolomanni filiis, facilius sumpturos arma in Carolum regem, si quid in se moveret, arbitraretur. Verum cum obtinere ab Hadriano precibus non posset, ut filios Carolomanni reges inungeret, ad vim conversus in Ravennates movens, ditioni Romanæ obtemperantes, Faventiam & Comachum vi cepit. Præerat tum Ravennæ Archiepiscopus & tribuni tres, qui primo quoque tempore ab Hadriano auxilium petiere. Pontifex autem primo quidem Desiderium nunciis & literis adhortatus est, ut in suis finibus se contineret, nec ditionem ecclesiæ invaderet. Deinde vero ubi intellexit eum Urbinum, Senogalliam & Eugubium cepisse, tum magis atque magis minari, cum paulo post

affuturum Deum vindicem violati fœderis diceret. Qui quidem in tantis minis nil aliud dicebat quam Pontifici in ſuas partes tranſeundum eſſe. Separare enim hominem ab amicitia Caroli omnino nitebatur, ob hanc rem cum precibus & pollicitationibus id obtinere non poſſet, minabatur ſe urbem brevi obſeſſurum. Jam enim Spoletum cum Aldagaſio Carolomanni filio venerat, inde tamen ad urbem perventurus (ut ipſe dicebat) pacato agmine, voti gratia. Verum Hadrianus redactis in urbem reliquiis omnium baſilicarum, quæ extra urbis mœnia habebantur, tres Epiſcopos ad Deſiderium miſit, qui ei ſub anathematis pœna minarentur, ne ullo modo fines Romanos attingeret. Rex igitur veritus, ne itam Dei incurreret, in Ciſalpinam ſtatim rediit. Interea vero Carolus ab Hadriano, de injuria ſibi illata, certior factus, Deſiderium per legatos admonet, ac fruſtra quidem, ut res injuria ablatas Pontifici reſtitueret, aliter ſe brevi cum exercitu affuturum, ut quod ſponte nollet, id vi facere cogeretur. Utrinque igitur magni parantur exercitus, ſed Carolus mira celeritate uſus, præmiſſa parte copiarum, quæ in tranſitu Alpium Jovis montem occuparet, cum reliquo exercitu per montem Ciniſium in Italiam deſcendit, fuſoque ac fugato Deſiderio obviam facto, omnia longe ac late populatur & capit. Deſiderius autem, deſperatis rebus tanto accepto incommodo, Papiam ſe recepit, uxore ac liberis Veronam miſſis. At Spoletini, Reatini ac Longobardi omnes, qui eas regiones incolebant, audita Deſiderii calamitate Romam venientes, ſe ac ſua omnia Romani Pontificis fidei committunt, adhibito jurejurando, depoſito capillo & barba, quod apud eam gentem maximum veræ deditionis ſignum erat. Horum ſecuti exemplum Anconitani, Auximates, Firmani Pontifici ſe ac ſua libere dedunt. Longobardis autem ad ſuos redire nolentibus, Vaticani ſedes ad incolendum conceſſa, quo poſtea ex tota Italia multi ſuæ gentis confluxere,

iſtorum

iſtorum exemplo permoti. At Carolus, relicto Bernardo patruele ſuo in obſidione Ticinenſis urbis, cum parte copiarum Veronam proficiſcitur. Quæ quidem civitas haud ita multo poſt inclinante in partes Francorum Berta ac Carolomanni filiis, deditionem fecit. Aldegiſius vero Deſiderii filius inde abiens, ad Imperatorem Conſtantinopolitanum confugit. Carolus autem acceptis in deditionem omnibus ferme Transpadanæ Italiæ urbibus, Romam petit, una cum Pontifice Reſurrectionis feſtum celebraturus: cui jam urbi appropinquanti ad tria millia judicum honoris gratia occurriſſe, Bibliothecarius ſcribit, judices eos vocans, qui nequaquam ſordidis artibus impliciti eſſent. Expectabat hominem Hadrianus cum clero ſuo in gradibus ſancti Petri: quem accedentem mira benevolentia complexus eſt, nec retinere eum potuit, quo minus pedes ſuos exoſcularetur. Inde poſt datam acceptamque ſalutem, baſilicam ingreſſi, cum ad Altare Apoſtoli ſimul perveniſſent, juraverunt mutuo, Carolus ac Pontifex Romani ac Franci, & perpetuam ſe amicitiam ſervaturos, & communes eorum hoſtes fore, qui alteram partem laceſſiſſent. Urbem deinde ingreſſus, omnes baſilicas pie admodum & religioſe inviſit, ac muneribus quibuſdam ornavit. Nudius vero quartus poſteaquam urbem ingreſſus fuerat, quod dono pater Pipinus Gregorio tertio dederat, eadem ipſe amplioribus privilegiis confirmavit jurejurando interpoſito. Quæ quidem (ut Bibliothecarius refert) hæc ſunt, quicquid in Liguria ab urbe Luna, jampridem everſa, uſque ad Alpes Italiæ fines pertinet, huic ditioni additur & Corſica inſula, & quicquid Lucam & Parmam interjacet. Additur & Forumiulii cum Hexarchatu Ravennatum, cumque Beneventano & Spoletino ducatu. His autem rebus ita compoſitis, Carolus cum bona Adriani gratia in Tranſpadanam rediens, ſexto menſe poſteaquam obſideri cœpta eſt,

Papiam

Papiam deditione occupat. In Desiderium autem clementia usus, hominem spoliatum regno, non etiam vita, Lugdunum cum uxore & liberis exulatum mittit. Versus deinde in Arachim Beneventanum principem, Desiderii generum, qui ejus furores juverat, hominem pacem petere brevi coegit, duobus filiis obsidibus datis. At vero dum iter in Cisalpinam facit, ad Cassinum divertens religionis caussa, omnia monasterii dona aliis principibus divo Benedicto data confirmavit. Atque ita sedatis in tota Italia rebus, propositisque Cisalpinæ firmissimis præsidiis, cum magna præda & gloria in patriam revertitur, Caroli fratris Uxorem & liberos secum ducens, quos quidem semper in honore habuit. Paulum quoque Longobardum Aquileiensis patriarchatus diaconum, Desiderio ob doctrinam & ingenium admodum charum, secum in Galliam ducens, libertate donavit: in pretioque aliquamdiu habuit. Verum cum postea comperisset, hominem Desiderii libertatem quærere, eum in Diomedis insulam relegavit, unde post aliquot annos aufugiens, & ad Arachim perveniens, rogatu Adelpergæ, Desiderii filiæ & Arachis uxoris, Eutropii historiæ duos libros addidit, à Juliano principe usque ad primi Justiniani tempora omnia perscribens. Mortuo inde Arachi Cassinense cœnobium ingressus, reliquum vitæ sanctissime usque ad mortem ducens, sæpe ad Carolum regem literas elegantes, & humanitatis plenas scripsit, ab eodemque à quo fuerat ob literaturam servatus vicissim accepit. Longobardi itaque quarto & ducentesimo anno postquam in Italiam venerant, regnum amisere, anno Domini septingentesimo septuagesimo sexto. Carolus autem nulla interposita mora in Saxones idolatras, qui ob ejus in Italiam discessum rebellaverant movet, eosdemque, quibuscum ad triginta annos bella gesserat, vincit, & fidem Christi omnino suscipere cogit. Conversus deinde in Hispanos à nostra quoque fide alienos, Pampalunam & Augustam

gustam vi captas militibus diripiendas concessit. Neque Hispanis pacem & quietem daturus erat, nisi ipsi quoque integre fidem Christi recepissent. In Galliam vero tum quoque rediens, rebus ex sententia gestis, dum Pyrenæos transit, in Guasconum insidias incidit: quo in prælio licet se acriter tutatus sit, Anselmum tamen & Egibardum summos in bello duces amisit. Sunt qui eo quoque prælio cecidisse scribant Rolandum, Caroli ex sorore nepotem, post editam ingentem hostium cædem & stragem. Perieritne siti (ut ajunt) an vulnere, haud satis constat. Vascones vero tandem à Carolo superati, defectionis ac perfidiæ meritas pœnas dedere. Movet bellum in Francos Taxillo Bajovariæ dux, Desiderii gener, sollicitatis Hunnis, quod quidem celeritate sua prius pene Carolus confecit, quam inchoatum sit: huic quoque pacem non negavit acceptis prius obsidibus. Dum hæc in Gallia gererentur, Constantinus in Oriente Imperator elephantiæ morbo correptus, unde fortasse nata est illa de lepra magni Constantini vana opinio, ob similitudinem nominis, moriens Leonem quartum Imperatorem reliquit, qui adeo gemmis delectatus est, ut direpto sacrario sanctæ Sophiæ coronam magni ponderis ac pretii sibi constituerit: qua quidem ita frequenter utebatur, ut aut propter pondus, aut ob frigiditatem lapillorum subito morbo correptus sit. Idem quoque accidisse nostra ætate Paulo secundo putaverim, qui adeo his muliebribus delinimentis delectatus est, conquisitis undique magno pretio gemmis, & exhausto pene Ecclesiæ Romanæ ærario, ut quotiescunque in publicum prodiret, Cybeles quædam Phrygia ac turrita non mitrata videretur Hinc ego ortam, tum sudore præpinguis corporis, tum gemmarum pondere, apoplexiam illam puto, qua correptus subito morbo interiit. Leone itaque mortuo, Irene ejus uxor & filius Constantinus sextus imperium accipientes, concilio trecentorum & quinquaginta episcoporum in Nicena

urbe

urbe secundo habito, instituêre, ut qui sacras imagines delendas dicerent, perpetuo anathemate notarentur. Quam quidem constitutionem Constantinus adolescens, patris flagitia secutus, quorundam improborum suasu, non ita multo post & abrogavit, & matri omnino administrationem imperii abstulit. Repudiata deinde uxore, Theodoram ejus ancillam, corona imperii augustiorem redditam, in suos complexus traduxit. Subornavit & duces suos, quos in Italia habebat contra finitimos: hos quidem unico nuncio sua autoritate Carolus in officio continuit, qui tum in Sclavos & Hunnos (quos Ungaros merito dicimus) copias moverat, quod horum incursionibus circa Danubium vexarentur omnia, quibus certe perdomitis in Franconiam duxit, majorum suorum natale solum: unde Franci nomen sumpsere. Qua quidem in provincia magno negotio in potestatem suam redacta, biennio post Theophylacius & Stephanus episcopi insignes, Hadriani nomine synodum Francorum Germanorumque episcoporum habuere: in qua & synodus (quam septimam Græci appellabant) & hæresis Feliciana de tollendis imaginibus abrogata est. Hadrianus vero opera & autoritate Caroli à terrore bellico securus, ad exornandam urbem sacrasque basilicas animum adjicit. Nam & corpus beati Pauli laminis argenteis inclusit: & Altare Petri pallio exornavit auro intertexto, in quo depicta historia inerat, quemadmodum Angelus beatum Petrum à vinculo liberaverat. Restituit item & stravit marmoribus Pauli Apostoli atrium, jam antea vetustate collapsum. Instituit item ut singulis diebus centum pauperes in atrio Lateranensi pascerentur, in quo etiam discumbentes pauperes picti cernebantur. Restituit præterea magna impensa aquæductus quosdam & vetustate & hostium maleficio collapsos: Alphentinum potissimum ductum jam antea ab Augusto via Claudia ex lacu Alphentino duobus ac viginti millibus passuum in subjacen-

jacentem Transtiberinam regionem magis ad usum ortorum naumachiæ thermarumve, quam ad potum, cum aqua illa insalubris haberetur. Sabatinum vero ex lacu Sabatino nomen ducens, quem quidem lacum alio nomine Angularem appellant, à tribus angulis quos præ se fert, via Aurelia in Vaticanum duxit, ut eo uterentur sacerdotes beati Petri, tum ad usum basilicæ, tum ad lavandos Christi pauperes, qui in Paschate eleemosynam accepturi lavabantur ad imitationem Apostolicæ doctrinæ & religionis. Molendi quoque usum ea aqua interdum præstabat, è Janiculo in planum cadens. Sabatinum autem lacum Angularem etiam appellatum fuisse declarat emptio Polæ Rutiliæ, quæ fundum hac ratione in ripa lacus Sabatini vel Angularis emit, ut quicquid agri exhausto lacu desiccaretur, id fundo Polæ adjudicaretur, quaquaversum fundus tenderet. Restituit & Juliam, à duodecimo lapide via Latina in urbem ductam, quæ quidem (ut ait Frontinus) * tepulæ ex agro Tusculano ductæ rivum intercipit. Ita vero Claudiam formam reparavit via sublacensi conceptam ad trigesimum octavum lapidem ex duobus fontibus amplissimis, ut ejus aquæ pars in baptisterium Salvatoris ad Lateranum derivaretur, restituit etiam Virginis formam ab octavo lapide via Collatina in urbem introductam. Tecta quoque multarum basilicarum, ob vetustatem ruinam minantia, resarsit. Dum vero his operibus detineretur Hadrianus, adeo in immensum excrevit Tiberis, ut & portam Flammineam à fundamentis everterit, & pontem Antonini Pii, quem olim sublicium vocarunt, inter Janiculum & Aventinum, & multa urbis ædificia demolitus sit, secum & arbores & segetes & urbis ornamenta trahens. In tanta autem calamitate hac diligentia Hadrianus usus est, ut per vicos naviculas mitteret, unde cibaria, ob excrescentiam aquæ egredi domo nequeuntibus subministrarentur. Eos præterea qui tanta calamitate magis

gis

gis ac magis vexati fuerant, & verbis & muneribus consolatus est. Turres urbis & muros collapsos restituit, centum auri libris in eo sumptu expensis. Quid plura? nil prætermisit in vita Hadrianus, quod ad bonum, & ad optimum Pontificem pertineret. Nam & religionem Christianam, & libertatem civium suorum, & vitam pauperum, pupillorum, viduarum, acerrime tutatus est. Moritur autem Pontificatus sui anno tertio & vigesimo, mense decimo, die decimo septimo, sepeliturque magna cum laude in basilica Petri, sexto calendas Januarij.

LEO. III. PONTIF. XCVIII.

LEo tertius, pattia Romanus, patre Azzupio, Pontifex creatur, ac merito quidem. Ab ineunte enim ætate ita erat educatus & eruditus disciplina ecclesiastica, ut dignus esset qui cæteris anteferretur. Fuit præterea vir castus, integer, pudicus, facundus. Doctorum virorum ita amator, ut eos undiquaque ad se præmiis alliceret, eorumque consuetudine mirum in modum delectaretur. Prætererea vero ægrotos visere, eosque ad patientiam adhortari, eleemosynas indigentibns præbere, desperatos consolari, errantes in viam rectam deducere, prædicationibus, admonitionibus, quibus plurimum ob eloquentiam & doctrinam valebat, ei peculiare fuit, homo certe ita mitis ingenii, ut omnes diligeret, neminem odio haberet, tardus ad iram, ad miserandum promptus, insignis pietate, fortissimus rerum ecclesiasticarum honorisque divini procurator & defensor. Creatur itaque (ut dixi) Pontifex uno omnium consensu in natalitiis Stephani protomartyris, sequentique die, acclamantibus omnibus, præ favore, in sede Petri collocatur. Iisdem vero temporibus Constantini Imperatoris mater Irene, filii flagitia nequaquam ferens, impel-

lenti-

lentibus quibusdam civibus, Constantinopolim revertitur, ac Constantinum captum oculis in carcerem conjicit: ubi & merito tanquam sacrilegus minimæque pietatis, quippe qui matrem relegaverat, vitam finivit. Interim vero cum Carolus multis rebellantibus undique lacesseretur, Pipinum filium in Ungaros misit: quos quidem gravibus præliis superatos, tandem ad deditionem compulit. Adelphonsus autem, Asturiæ & Gallatiæ rex, acceptis à Carolo auxiliaribus copiis, superatisque Saracenis, Ulixbonam vi cepit, qui vero præsidio Barchione erant, Carolo, audita Aidelphonsi victoria, se confestim dedunt. Superantur & Bavari, qui Forojulianos vexabant, ab Henrico Caroli præfecto. Interea vero Leo tertius dum supplicationes à beato Gregorio institutas Romæ agit cum populo & clero, Paschalis primicerii & Campuli presbyter faudibus apud ædem beati Sylvestri captus, ac Pontificali amictu privatus, multisque verberibus adeo cæsus, ut oculis & lingua captus putaretur, in monasterio sancti erasmi in vincula conjicitur: unde postea Albini cubicularii industria custodes fallens in Vaticanum sese proripuit: ibique tandiu latuit, quoad Vinigisius Spoletinorum dux clanculum accersitus, eum incolumem Spoletum perduxit, cohortibus militum in itinere stipatum, ne aliqua hostium vi obrueretur. At seditiosi cum sævire in Leonem & Albinum non possent, eorum domos à fundamentis diruunt. Iidem quoque (adeo audacès erant & temerarii) ad Carolum, qui tum bellum contra Saxones gerebat, quoque Leonem profectum intellexerant, accusandi hominis causa pervenere. Verum Carolus, rejecta in aliud tempus disceptatione, Pontificem cum egregio comitatu Romam mittit, se eo brevi perventurum pollicitus, componendarum rerum Italicarum gratia, Leoni vero ad pontem Milvium honoris & gratulationis causa clerus ac populus Romanus obviam factus, virum sanctissimum in urbem introducunt. Carolus autem

non

non diu immoratus per Maguntiacos in Belgis positos, Noricumque montem in Forumjulii descendens Tarvisinos gravi supplicio afficit, quod Henricum præfectum occidissent. Creato vero in hujus demortui locum altero, Ravennam primo, mox Romam expectatus proficiscitur. Urbem ingredienti omnia certe, & merito quidem honoris genera adhibita sunt. Octavo autem die postea quam urbem ingressus fuerat, in basilica Petri, astante populo & clero episcoporum omnium, qui eo ex tota Italia & Francia convenerat, sententias de vita & moribus Pontificis rogat, verum ab omnibus una voce responsum est, sedem Apostolicam omninm Ecclesiarum caput à nemine (Laico præsertim) judicari debere. Omissa autem ob tam grave responsum à Carolo quæstione, Leo Pontifex, qui id judicium maxime expetebat, suggestum conscendens, ac Evangelia in manibus retinens, jurejurando affirmavit se omnium rerum, quæ sibi objicerentur insontem esse. Fuit is dies Idibus Decembris Salutis anno octingesimo. Dum hæc autem Romæ agerentur, Pipinus mandato Patris Beneventanos, duce Grimoaldo, finitimos suos vexantes, aggressus, magnis cladibus ita perdomuit, ut ægre se mœnibus tuerentur: cui bello Vinigisium Spoletinum ducem præficiens, ad patrem revertitur imperii coronam brevi sumpturum. Nam pontifex Carolo optime de Ecclesia Dei merito aliquam gratiam relaturus, cum videret Imperatores Constantinopolitanos ægre id nomen tueri, ac ob eam rem urbem & Italiam ipsam magnas calamitates passam, in basilica Petri post solennia sacra, populi Romani scito ac precibus, ipsum Carolum magna voce imperatorem decernit, ac diademate donat, ter acclamante populo Romano :, Carolo Augusto à Deo coronato, magno, & pacifico Imperatori, vita & victoria. Pontifex item hominem inunxit unà cum Pipino filio, quem Italiæ regem solenni decreto pronunciavit. Accepta itaque im-

perii poteſtate Carolus, Campulum & Paſchalem conjurationis reos capite plectendos cenſet. At Pontifex omni ex parte clemens, à Carolo rege tamen obtinuit, ut his vita condonaretur, in Franciamque tantummodo relegarentur. Poſt hoc vero fuere qui Carolo ſuaderent, ut omnes Longobardos Italia expelleret. Verum cum id nequaquam tutum videretur, quod multis Italiæ populis ſanguine & affinitate conjuncti eſſent, cenſuere ſimul & Carolus & Leo, Longobardorum nomen ibi tantummodo remaneret, ubi ea gens præcipue ſedem habuiſſet. Pipinus autem cum in Samnium rediiſſet, fruſtraque per aliquot menſes Beneventum oppugnaſſet, Theate ſe conferens, oppidum vi captum, incendit ac diripit. Inde Ortonam & Luceriam movens, eas civitates timore perculſas in deditionem ſtatim accipit; ac Grimoaldum Beneventanum ducem Luceriæ capit: qui non ita multo poſt dolore animi periit. Interea vero Conſtantinopolitana Imperatrix, miſſis in Italiam legatis, cum Carolo pacem & fœdus iniit, imperiumque his terminis diviſit, ut Irene ea Italiæ parte potiretur, quæ ad dextarem Neapoli incipiens, ad ſiniſtram Siponto (quæ urbs nunc Manfredonia dicitur) infero ſuperoque mari clauditur unà cum Sicilia. Reliqua vero Italiæ pars Carolo ipſi ex fœdere obtigit, ea tamen loca ſemper excipio, quæ ditionis eccleſiaſticæ habebantur. At Nicephorus patricius ægre ferens Irene mulieris imperium, cum eam dolo captam Lesbum in exilium miſiſſet, fœdus, jam antea initum, per legatos cum Carolo renovat, qui tum Saxones totiens deficientes migrare in Franciam cum uxoribus & liberis compulit, eos in itinere cum legionibus ſubſequens ne quid malefici inter eundum committerent. At Leo cum ſeditionibus ſemper vexaretur, ab urbe diſcedens, Mantuam proficiſcitur ad viſendum Chriſti ſanguinem, qui tum miraculis magno in pretio erat. Is autem à Mantuanis perbenigne ſuſceptus, approbato

bato Christi sanguine, ob frequentia miracula, a Carolum proficiscitur, ut hominem, veritatis cognoscendæ cupidum, ejus rei certiorem faceret: simulque etiam ut de componendis rebus Italicis invicem colloquerentur. Rediens deinde in Italiam, adjuvante Pipino rege, mandato patris, de conjuratis quibusdam & seditiosis non sine clementia supplicium sumpsit. Carolus autem jam senio gravis, cum intellexisset Pipinum, quem (ut diximus) Italiæ regem præfecerat, Mediolani mortuum esse, Ludovicum filium minorem natu Aquitaniæ regem & imperii successorem, Bernardum vero nepotem Italiæ regem declarat, eique mandat, ut Lodovico rebus in omnibus obtemperet. Fines imperii hos esse voluit: in Gallia Rhenum ac Ligerim, qui in Celtis oriens eos à Biturigibus dividit: in Germania vero Danubium & Savum fluvios: his autem provinciis Aquitaniam, Guasconiam, magnam partem Hispaniæ Cisalpinam Galliam, Saxoniam, utramque Pannoniam, Istriam, Tiburinos addidit: maritima vero Dalmatiæ imperio Constantinopolitano subjecta erant. Rebus autem ita compositis, dum Aquisgrani esset valetudinis causa propter aquas calidas, quæ ibi scaturiunt, febre ac dolore laterum moritur, ætatis suæ anno secundo & septuagesimo, quinto calendas Februarii: Salutis vero anno octingesimo ac quintodecimo. Ejus autem corpus nullo non genere honoris adhibito, in templo beatæ Virginis, quod ipse magnis sumptibus Aquisgrani extruxerat sepelitur, hoc addito Epigrammate: MAGNI CAROLI REGIS CHRISTIANISSIMI ROMANORUMQUE IMPERATORIS CORPUS HOC SEPULCHRO CONDITUM IACET. Fuit autem Carolus, si ejus res gestas, tum domi tum foris, inspicis, tantæ amplitudinis & integritatis Imperator, ut postea neminem superiorem, nedum parem habuerit, adeo autem (cum ei per otium liceret) studiis li-

rum delectatus est, ut primus (suadente tamen no) gymnasium Parisiense instituerit. Tres au- mensas argenteas habuit, quarum unam (in qua Constantinopolitana insculpata erat) basilicæ i Petri, aliam (ubi imago urbis Romæ cerneba- ecclesiæ Ravennati dono dedit. Tertiam filiis uit, ubi inerat orbis terrarum descriptio. Sunt qui scribant, hanc auream fuisse. At vero Leo ifex, restituto sancti Pauli tecto, quod terræ u conciderat, ædificatoque à fundamentis apud ctum Petrum amplissimo hospitali, quod Græci odochium vocant, nec non institutis trium die- supplicationibus ante diem Ascensionis, quibus na die ab Ecclesia Dei genitricis ad Præsepe ad ba- am Constantinianam, secunda ab Ecclesia beatæ næ martyris ad sanctum Paulum, tertia à sancta ce in Hierusalem ad Laurentium extra muros iba- : moritur primo ac vigesimo pontificatus sui anno, etiam Cometes apparuit (ut nonnulli putant) tæ calamitatis indicium. Sepelitur autem in ba- ca Petri pridie idus Iunii, ejus in morte sedes tum at diebus decem.

STEPHANUS IIII. PONT. XCIX.

Tephanus quartus, patria Romanus, patre Iulio, pontificatus sui mense tertio ad Ludovicum Impe- orem in Gallias proficiscitur: quam ob rem autem fecerit, haud satis constat. Sunt tamen qui con- ctant, id ab eo factum ad vitandam seditionem & liquiam Campulanæ conjurationis, quæ jam inva- scebat mortuo Leone. In Aurelianis tunc erat udovicus Imperator cognomento Pius: qui ubi in- ellexit Pontificem adventare, statim ei honoratissi- num quemque obviam misit: maxime vero Theodul- hum Aurelianorum episcopum, cum clero & magna popu-

populi parte. Ipse vero ad primum lapidem prodiens cum hominem vidisset, ex equo descendit: atque eum, data acceptaque salute, cum maxima veneratione in urbem introducit, præcedente clero, ac sæpe carmen repetente, Te Deum laudamus. Erat enim Stephanus ex nobili genere ortus tantæ doctrinæ & integritatis, ut facile apud omnes sanctitatis nomen nancisceretur: quippe qui sub duobus sanctissimis viris Hadriano & Leone educatus, rationem bene ac beate vivendi didicerat. In urbem introductus, sustentante eum Imperatore propter impetum multitudinis, studio vivendi concurrentes, in regiam divertit, ubi & sæpe cum Imperatore de componendis Italiæ rebus collocutus est: & ita se mutuo conviviis excepere, ut raro alter sine altero convivaretur. Retinuisset hominem apud se diutius Imperator, nisi tum gravibus implicitis bellis sese objicere hosti necesse fuisset. Nam & Vascones ab imperio defecerant, quos brevi in potestatem suam redegit. Britones res novas molientes, armis in officio continuit, & conventu Aquisgrani habito, legatis Saracenorum Cæsaream Augustam incolentium pacem concessit. Abiturus itaque Stephanus ad imitationem Salvatoris nostri, qui etiam inimicis pepercit, à Ludovico impetravit, ut exulibus omnibus & captivis, quos sceleris convictos in Leonem admissi Carolus mulctaverat, redire ad urbem Romam liceret. Secum quoque detulit crucem magni ponderis magnæque æstimationis, quam Ludovicus sua impensa beato Petro dicaverat. At vero sanctissimus Pontifex ad urbem rediens, septimo pontificatus sui mense vita functus, in basilica Petri sepelitur. Sedes autem ejus morte dies *XI.* tum vacat.

PA-

PASCHALIS I. PONTIF. C.

PAschalis, patria Romanus, patre Bonoso, nulla interposita Imperatoris autoritate Pontifex creatur, hanc ob rem ubi pontificatum iniit, statim legatos ad Ludovicum misit, qui ejus rei culpam omnem in clerum & populum rejicerent; quod ab his vi coactus esset pontificium munus obire. Accepta hac satisfactione Ludovicus, respondit populo & clero majorum instituta & pacta servanda esse, caverent ne deinceps majestatem læderent. In conventu autem apud Aquisgranum habito, Lotharium filium majorem natu imperii socium sibi deligens, Pipinum secundum à Lothario Aquitaniæ, Ludovicum tertium, Bavariæ reges appellavit. At vero cum Bernardus Italiæ rex instigantibus quibusdam episcopis & seditiosis civibus ab imperio defecisset, coegissetque civitates quasdam & populos in sua verba jurare, Ludovicum in se concitavit, qui præfectos quosdam copiarum cum satis valida manu in Italiam misit. Horum vero impetus retardare conatus Bernardus in Alpibus superatur. Seditionis autores statim capti necantur. Ipse vero Bernardus quamvis supplex veniam peteret, Aquisgrani supplicio capitali afficitur. Episcopi autem tanti mali autores, synodali decreto in monasteria quædam relegantur. Sedato itaque Itallico tumultu verius quam bello, in Saxones, qui ab imperio defecerant, copias movet, eorumque tyrannum Viromarchum, regnum affectantem, & secum congredi ausum, superat atque interficit. Deinceps vero Lotharium filium regem Italiæ declaratum ad Pontificem misit, à quo in basilica Petri inungitur, & Augusttus appellatur. Interea vero tumultuante Italia, ad res novas spectante, cum Lotharius tantis motibus nequaquam se parem cerneret, majores exercitus paraturus

L ad

ad patrem se contulit. Hanc ob rem Theodorus primicerius & Leo nomenclator Romæ in Lateranensi palatio per seditionem confossis oculis necantur. Fuere qui tantum crimen in Paschalem rejicerent: qui quidem in synodo triginta episcoporum habita, & conjecturis, & rationibus, & juramento à tanto se crimine liberavit. Accepit hanc satisfactionem Ludovicus, & ut Bibliothecarius ait, cum Paschali rescriberet, ne deinceps seditio ex re incerta oriretur, civitates Hetruriæ imperio subjectas literis declaravit: Aretium, Volaterras, Clusium, Florentiam à patre Carolo restitutam & auctam, Pistorium, Lucam, Pisas, Perusiam, & Urbem veterem: cætera vero Ecclesiæ Romanæ ascribebat. Addidit & Tudertum in Umbria & ultra Apenninum Flammineam, ac Ravennæ urbis hexarchatum. Idem quoque Bibliothecarius scribit, Ludovicum liberam eligendorum episcoporum potestatem Paschali dedisse, cum antea ea quoque in re Imperatores consulerentur: quam potestatem ab Hadriano pontifice Carolo concessam idem autor refert. Paschalis itaque, quem Stephanus ob ejus virtutem & doctrinam, dum viveret monasterio beati Stephani martyris in Vaticano præfecerat, pontificatum iniens, & corpora Sanctorum minus religiose jacentia in urbem, cum maxima veneratione, introducta, honestiore loco recondidit. Et captivos, persoluto creditoribus pretio, è vinculis liberavit. Idem quoque Praxedis beatissimæ Christi martyris templum à fundamentis extruxit, non longe à veteri, quod jam ob vetustatem & incuriam sacerdotum ruinam minabatur: quo quidem in templo à se dedicato & persæpe celebravit, & multorum corpora Sanctorum collocavit, jam ante in cœmiteriis passim & sine veneratione jacentia. Extat & in eadem basilica oraterium beatæ Hagneti dedicatum, quod ipse pluribus ornamentis augustius reddidit Idem quoque beatæ Caciliæ templum extruxit, quod carmen in apside notatum nunc

etiam

etiam indicat, eo quoque loci & ipsius Virginis & ejus sponsi Valeriani, Tiburtii, Maximi martyrum, Urbani, Lucii, Pontificum corpora collocavit, multis additis muneribus & ornamentis ex auro, argento & quovis genere marmorum. Restituit præterea beatæ genitricis templum ad Præsepe vetustate quassum, ejusque apsida in meliorem formam redegit. Qui non ita multo post nullo religionis, pietatis, humanitatis, benignitatis exemplo prætermisso, septimo pontificatus sui anno, mense tertio, die decimoseptimo moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes dies quatuor.

EUGENIUS II. PONTIF. CI.

EUgenius secundus, patria Romanus, patre Bocmundo, tantæ religionis, sanctitatis, doctrinæ, humanitatis & eloquentiæ fuit, ut omnium consensu Pontifex crearetur, eo maxime tempore quo Lotharius in Italiam veniens magistratum delegit, qui populo Romano jus diceret. Romani enim, imperante Carolo ac filiis, libertate aliqua post longam & gravem servitutem usi sunt. Interim vero Ludovicus cum quadraginta diebus ferro ac flamma Britanniam vastasset, acceptis obsidibus Rhotomagum petit, ubi Michaelis Constantinopolitani imperatoris oratores audit, eum consulentes, quid de sacris imaginibus faciendum censeret, abolendæne, an restituendæ viderentur. Hos autem ad Pontificem rejecit, cujus maxime interreat ea de re decernere. Bulgaros deinde Pannonias invadentes primo quidem repulit: verum cum Haydo Aquitaniæ præfectus rebellasset, Abderamanni, Saracenorum regis, auxiliis fretus, omittere tantum bellum necesse fuit, hanc ob rem Bulgari per medias Pannonias in Dalmatiam infesto agmine penetrarunt. Sed antequam Ludovicus in Haydonem movisset, ma-

gnam Hispaniæ partem deficientibus populis jam occupaverat, dimissa circunquaque classe, quæ maritimas civitates vexaret. Solus autem Bernardus, Barchinonensium Comes, terra marique vexatus, in Imperatoris fide permansit. At Eugenius dignitate corporis & præstantia animi insignis, spretis rebus omnibus humanis, vel potius fortunæ bonis, ad munificentiam & liberalitatem versus, adeo rem frumentariam curavit, ut nullibi vilius quam Romæ annona venderetur. Præterea vero pauperum, pupillorum, viduarum causas & vitam ita tutatus est, ut ab omnibus merito pauperum pater diceretur. Hoc autem genere vivendi, & ante pontificatum usus est, & dum beatæ Sabinæ in Aventino presbyter esset, quam Pontifex in meliorem postea cultum restituit, & dum basilicæ Lateranensis archipresbyter esset, quo ex loco deinceps tantæ integritatis & modestiæ, ad pontificatum omnium suffragiis traductus est. Hujus præterea opera & precibus captivi omnes & exules ex Gallia tandem ad urbem rediere, quos bonis paternis & fortunis omnibus spoliatos, suis facultatibus sustentavit, & in vita retinuit. Per eum quoque non stetit, quo minus Sico, dux Beneventanus, Neapolitanos obsidione solveret, quos tum vehementer premebat: unde beati Januarii corpus Beneventum transtulit, & in majori basilica cum Desiderio & Festo honorifice collocavit. Siconem namque movere in Saracenos pontifex adhortabatur, qui Panhormum in Sicilia jam ceperant. Cum his itaque artibus in pontificatu annis quatuor vixisset, moritur Pontifex optimus, collachrimantibus omnibus, & suam vicem potius quam mortem sanctissimi viri dolentibus, cum mors ei ad felicitatem via optatissima esset, sepelitur autem in Basilica Petri Apostolorum principis.

VALEN-

VALENTINUS I. PONT. CII.

VAlentinus, patria Romanus, patre Leontio, tantæ virtutis & sanctitatis fuit, ut nondum presbyter, sed diaconus summum pontificatus gradum meruerit: nec mirum, quippe cum apud Paschalem & Eugenium viros sanctissimos & doctrinam & rationem bene ac sancte vivendi à teneris annis usque ad maturam ætatem didicerit; non ludis, non jocis, aut voluptatibus intentus, ut plerique omnes adolescentes facere consueverunt, sed doctrinam & beate vivendi normam ex lectione veterum, & exemplo sanctorum Pontificum sumens. Fuit præterea in homine tanta ingenii dexteritas, tanta eloquentia, ut facile quod vellet suaderet & dissuaderet: nil nisi sanum, & quod doctrinam saperet, ac modestiam proponens. Postremo autem pietate, clementia, liberalitate, tum in vita privata, tum in Pontificatu, nulli majorum secundus est habitus. Has ob res omnium consensu Pontifex creatus, meritis hominum qui tum erant id fortasse exigentibus, quadragesimo Pontificatus sui die moritur, ac in basilica Petri sepelitur, conquerentibus omnibus, eum hominem sibi morte sublatum esse: quo stante labefactari Romana libertas & Christiana religio vix poterat. Vacante autem sede, Sicardus dux Beneventanus, qui patre mortuo tyrannicam vitam ducebat, Deusdedit montis Cassini Abbatem, à quo pecunias expetebat, in carcerem conjecit, quo in loco non sine opinione sanctitatis mortuus est.

GREGORIUS IV. PONTIF. CIII.

GRegorius quartus, patria Romanus, patre Johanne, tituli sancti Marci presbyter, eo tempore ponti-

tificatum iniit, quo & Saraceni Asiam occupantes, ad sancta Palæstinæ loca Christianis aditum interclusere, & Mauri in Siciliam classe delati ipsius insulæ magnam partem vastaverunt, occupato (ut dixi) Panhormo: Nec prohibere Veneti potuere quo minus id facerent, eò classe rogatu Michaelis Imperatoris Constantinopolitani contendentes. Major enim erat Maurorum classis, maiores etiam navales copiæ. Crescebat tum res Veneta quæ originem à Venetis omnibus habuerat, eo maxime tempore, quo Hunni, Attila rege, Aquileiam, Concordiam, Altinum, aliasque Venetiæ provinciæ urbes ceperunt ac diruerunt, à sævitie barbarorum solis æstuariis & paludibus se ipsos tuentes. Dux Venetorum Justinianus Patricius tum erat, cujus nomen ideo commemorare libuit, quod suis temporibus corpus sancti Marci Alexandria à mercatoribus Venetis in patriam delatum est: ubi nunc in maxima veneratione habetur, extructo egregio templo in celebriore urbis loco, multisque donariis in ipso sacello reconditis. Hinc primum Veneti Marci imaginem urbis patroni in vexillis retulere. At vero Gregorius cum intelligeret à Venetis Barbaros pelli ex insula non posse, legatos ad Ludovicum & Lotharium misit, qui eos rogarent, ut primo quoque tempore Siculis auxilium ferrent. Tergiversabantur hi, cum dicerent, id bellum ad Michaelem Imperatorem Constantinopolitanum pertinere, se tamen paratos esse communi impensa communibusque copiis rem ipsam gerere. Interea vero cum legati ea de re ultro citroque mitterentur, Bonifacius Corsicæ Comes cum fratre Bertario, & auxiliis quorundam populorum Hetruriæ, classe in Africam delati, inter Uticam & Carthaginem, quater cum hostibus congressus, tantam hominum stragem edidit, ut coacti sint Mauri, ut olim à Scipione vexati, suos ex Sicilia revocare, qui patriæ laboranti auxilium ferrent. Hac igitur ratione Sicilia à Barbarorum manibus liberata

berata est. Rediit itaque ex Africa in Corsicam Bonifacius cum classe victrici ingenti præda onusta. Sunt qui scribant, dum omnia ubique in Italia pacata essent, Lotharium ægre ferentem quod Ludovicus Carolum natu minimum, cui postea Calvo cognomentum fuit, rebus in omnibus sibi præferret, patri vincula indidisse, nec ita multò post eum liberum dimisisse: eaque opportunitate Barbaros illectos ex Africa cum ingenti classe in Italiam delatos, Centumcellis applicuisse, urbemque (quæ nunc civitas vetus appellatur) ut quidam volunt, delesse. Atque inde Romam moventes, urbem ipsam cepisse, quod quidem vero dissonum est. De Centumcellis non negaverim. Barbaros vero urbem oppugnare adortos constat: sed Guidone Cisalpinæ Marchione eam acriter defendente, incensis suburbiis ac basilicis Petri & Pauli, via Latina, in saltum Cassinatem moventes, ubi sancti Germani oppidum, & monasterium beati Benedicti in monte positum evertissent, juxta Lyrim fluvium ad mare descendentes classe ab Hostia eo avecta, Tarentum & Siciliam invasere: atque (ut dixi) Bonifacii virtute in patriam à civibus bello oppressis revocati sunt. Crediderim ergo, tum Bartholomæi Apostoli corpus ex Lipari Siciliæ Beneventum translatum fuisse à Sicardo Beneventanorum principe, qui tanto bello interfuit, ne sanctissimi Apostoli corpus in hostium christiani nominis manus deveniret. Ad Gregorium redeo, qui tantæ modestiæ fuit, ut electus à clero populoque Romano, non prius Pontificium munus obire voluit, quam à legatis Ludovici Imperatoris ob eam causam Romam missis, qui diligenter tantam electionem discusserant, confirmatus est. Fecerat id Ludovicus non superbia motus, sed ne jura imperii amitteret, qui natura clemens & humanissimus sit habitus: quique jura Ecclesiæ & dignitatem semper tutatus sit. Instituit enim ne Christi servi ulli servituti humanæ subjecti essent: & ut unaquæque Ecclesia suos pro-

 ven-

ventus haberet, unde sacerdotes viverent, ne ob inopiam rerum cultum divinum desererent: neve ob necessitatem quæstui sese dederent. Idem præterea octingentesimo ac trigesimo Dominicæ incarnationis anno, synodum multorum episcoporum habuit, excogitatam ad honorem Dei & utilitatem Ecclesiasticæ dignitatis: in qua quidem constitutum est, ne episcopi & clerici cujusvis gradus pretiosas & exquisitas vestes, utpote sericas & coccinei coloris aut bracteatas ferrent: neve in digitis gemmas, nisi dum præsules sacrificant, in cingulis & calceis, crepidis aurum & argentum ferrent, quæ certe procul omni religione sunt; & magnæ incontinentiæ ac vanitatis signa manifestissima. Utinam nostris temporibus Ludovice viveres! Indiget nunc Ecclesia tuis sanctissimis institutis, tua censura, adeo in omnem luxum & libidinem sese effundit Ecclesiasticus ordo, coccinatos & trabeatos nunc inspiceres non homines, quod leve fortasse videretur, sed equos & jumenta, præcedente, dum incedunt, magno adolescentum, & altero presbyterorum agmine subsequente, non in asinis, ut Christus nostri dogmatis autor, & bene vivendi unicum in terris exemplar, sed in equis praeferocibus & phaleratis, ac si ex hoste devicto triumphum ducerent. De argenteis vasis & egregia eorum supellectile, deque cibariis non attinet dicere, cum & Siculæ dapes, & Attalica ornamenta, & vasa Corinthia, si hæc inspicias nullius pretii dici possint. Quid vero ex hac intemperantia nascatur dicere prætermittam, ne os (ut ipsi ajunt) in cælum ponam. Ad Ludovicum redeo, qui his artibus & humanis & divinis rebus consulens, imperii sui anno trigesimo sexto moritur, sepeliturque meritis in basilica beati Arnulphi. Hunc autem non multo post secutus est Gregorius Pontifex, nobilitate insignis, sanctitate clarus, doctrina & eloquentia præcipuus, diligentia ac sollicitudine, tum in rebus divinis, tum in humanis admira-

mira-

miratione dignus. Nam & populi sui commoda mirum im modum curavit, divites in officio continendo, pauperes pascendo, desperatos solando, errantes sanis admonitionibus in viam rectam deducendo, Ecclesias quoque multas, vetustate collapsas, restituit. Electos in sortem Domini doctrina & exemplo, quoad vixit in officio continuit. Transtulit idem sanctissimus Pontifex beati Gregorii corpus, atque eo loci collocavit, ubi nunc jacet, magnis adhibitis ornamentis, quo in loco multi temporibus illis, religionis aut voti excubare consueverant. Ferunt & ab eodem corpora Sebastiani & Tiburtii à cœmiteriis, in quibus ante jacebant, ad basilicam Petri translata fuisse. Sunt qui scribant, rogatu Ludovici Gregorium Sanctorum omnium celebritatem calendis Novembris instituisse, eamque rem magnopere à Rabano monacho Theologo insigni carminibus & prosa laudatam fuisse. In his enim duobus dicendi generibus vir doctus, ut illa maxime tempestate satis valebat. Commentatus est idem Rabanus & librum Paralipomenon, & Machabæos. Habuit etiam sermones satis elegantes ad populum, sed is potissimum laudatur, quem habuit in celebritate omnium Sanctorum. Moritur autem Gregorius pontificatus sui anno *XVI.* sepeliturque in basilica Petri, ac sedes ejus in morte diebus *XV* vacat.

SERGIUS II. PONTIF. CIV.

SErgius secundus, patria Romanus, patre Sergio è regione quarta, eo tempore pontificatum iniit, quo Michael Imperator Constantinopolitanus moritur. Sunt qui Sergium primo quidem Os Porci appellatum fuisse dicant, & ob turpitudinem cognomenti Sergii nomen sumpsisse, eamque consuetudinem ad nostros manasse, ut qui Pontifices crearentur, suo omisso,

majorum nomina sibi inderent, licet ab omnibus non sit observatum. Utcunque est, constat Sergium ex illustri familia ortum, nequaquam à majoribus suis degenerasse, adjuvantibus ejus præclarum ingenium, Leone tertio, Stephano quarto, Eugenio secundo, & Gregorio quarto: sub quorum moribus & doctrina ita vixit, ut solus mortuo Gregorio dignus haberetur qui pontificium munus obiret. Exarserat tum inter Ludovici filios tantum odii propter imperii divisionem, ut in Antisiodorensi agro apud Frontanicum acerrime à Ludovico & Carolo contra Lotharium fratrem dimicatum sit, quo quidem multi utrinque cecidere. Lotharius enim tandem victus Aquisgranum confugit, atque inde quoque deturbatus, instantibus hostibus, Viennam cum conjuge & liberis se contulit. Insecuti & eò cum exercitu fratres, ad quos quidem placandos non solum multi regni ipsius proceres, sed ex Italia quidam jussu Sergii profecti sunt, inter quos Gregorius archiepiscopus Ravennas primus est habitus: qui cum secundo prælio apud Lotharium componendæ rei causa esset, ac fortuna ad Lodovicum & Carolum inclinasset, totum comitatum in prælio amittens (eò enim cum trecentis equitibus venerat) vix solus è tanta strage fuga prolapsus est. At vero hi communem totius regni calamitatem & interitum miserati, fœdera pacis in hunc modum ineunt, ut pars illa Occidentalis regni, quæ à Britannico Oceano usque ad Mosam fiumen pertinet, Carolo obtemperaret, in eaque etiam Francorum nomen maneret, utque Ludovico Germania contingeret usque ad Rheni fluenta, & trans Rhenum quicquid genitor possedisset. Lotharius autem cum imperii titulo urbem Romam obtineret, cum Italia & ea parte Galliæ, quæ olim Narbonensis, nunc Romana provincia vocatur: huic autem addidere eam quoque partem, quæ inter Scaldem & Rhodanum fluvios Lotharingiæ nomen accepit à Lothario, ut arbitror. Rebus autem ita compositis, Lotha-

Lotharius Ludovicum filium, quem regni socium asciverat, in Italiam cum ingenti exercitu mittit: huic socios addidit Drogonem Metensem episcopum, atque alios viros Ecclesiasticos, prudentia & autoritate dignos, quorum consiliis uteretur. Hic autem adolescens nimia felicitate elatus, quacunque iter facit cædibus omnia & rapinis vastat, incendit & diruit. Verum cum urbi appropinquasset, eique obviam honoris causa Romani cives prodiissent, deposita ferocitate illa Gallica mitior esse cœpit, quod ei præter sententiam ingredi urbem pacato agmine liceret. Prodeunt & obviam ad primum lapidem sacerdotes cum crucibus, & hoc cantu: Benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis. Atque eum usque ad gradus sancti Petri comitantur, ibi Pontificem offendens mutuo osculo, mutuaque salute data & accepta, ad argenteas portas simul pervenere clausas quidem. Tum Pontifex, si pacato magis quam hostili animo ad nos venisti, sique ad reipubl. Christianæ utilitatem magis respicis quam ad voluptatem sæviendi prædandive, meo jussu ingredere: sin aliter animatus es, fores ne tetigeris: nam supra caput ensem habes scelerum omnium ultorem. Cum autem bono animo esse Pontificem jussisset, statim ejus jussu fores patuere. Ingressi itaque pariter magna Romanorum ac Francorum multitudine tum præcedente tum sequente, cum ad Altare beati Petri pervenissent, procidentes simul omnipotenti Deo & Apostolorum principi gratias egerunt, quod sine ullo maleficio res ex sententia acta esset Pentecostes octava. Verum cum postea à multitudine militum suburbia vastarentur, parumque abesset quin urbem prædandi causa irrumperent, octavo, ex quo venerat, die, videntibus omnibus qui aderant. Ludovicum regem oleo sancto inungit, corona donat, Italiæ regem decernit. Ad quem Siginolphus dux Beneventanus salutandi hominis causa statim venit, qua quidem multitudine

& arbores truncatæ, & pecora distracta, & segetes (ut fit) in pabulum equorum succisæ sunt. His itaque Pontifex quicquid petiere, honestum præsertim facile concessit, quo citius ab urbe discederent. Unde Romani tyrannicæ immanitatis metu liberati, sanctissimum Pontificem verum Christi vicarium & unicum patriæ parentem prædicabant. Qui quidem ad ornanda templa conversus, basilicam sanctorum Sylvestri & Martini vetustate collapsam restituit, in eaque una cum ipsis confessoribus Fabiani, Stephani, Sotherii, Asterii, Cyriaci, Mauri, Smaragdi, Anastasii, Innocentii, Quirini, Leonis Arthemii, Theodori, Nicandri corpora collocavit. Struxit & à fundamentis ad ipsius basilicæ latus in honorem Petri ac Pauli monasterium, ubi continuo res divina agebatur. Demum vero sanctissimus Pontifex re Ecclesiastica bene ac integre gubernata, tertio Pontificatus sui anno moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum ejus in morte Romana sedes mensibus duobus, diebus *XV*.

LEO IV. PONTIF. CV.

LEO quartus, patria Romanus, patre Rhadulpho, anno Incarnationis octingentesimo quadragesimo octavo Pontifex omnium consensu decernitur, ac merito quidem. Vir enim fuit in omni vita privata, etiam religione, innocentia, pietate, humanitate, gratia, liberalitate, doctrina ecclesiastica præcipue insignis. Tantæ præterea prudentiæ & virtutis fuit, ut Evangelii sententia, serpentis astutiam, ubi oportebat, & columbæ simplicitatem imitaretur. Tam constanti autem fama impulsus Sergius secundus Romanus Pontifex hominem totius virtutis exemplar, ex subdiacono presbyterum creat, eundemque titulo Sanctorum quatuor coronatorum præficit.

ficit. Unde postea mortuo Sergio ad Lateranensem basilicam ductus, ac in sede Petri collocatus, ut verus & dignus Pontifex ab omnibus salutatur. Exosculati sunt etiam ejus pedes, qui prope aderant morem antiquum servantes. Sunt qui arbitrantur hujus sanctissimi viri orationibus Deum permotum, Saracenorum rabiem naufragio, dum onusti præda domum redeunt compescuisse. Nam superato apud Tarentum navali prælio Theodotio Michaelis Imperatoris duce, Italiam nemine obstante longe ac late populati: captaque Ancona ac direpta, vexatoque item Dalmatico sinu, dum læti domum redeunt, volente Deo, procellis fluctuum obruuntur. Liberatus Saracenorum metu Leo, & sedilia in vestibulo atrii Lateranensis posita ex marmore construxit, & Solarium, à Leone tertio inchoatum perfecit. Instituit item pius antistes, ut quotannis à cuncto clero in basilica Pauli ipsius Apostoli natali die, hora vespertina, celebraretur. Mandavit præterea ne laicus quispiam presbyterium ingrederetur, dum sacra fierent. Habitæ etiam suo jussu iisdem ferme diebus supplicationes ad avertendam iram Dei, quam frequentes terræ-motus præ se ferebant. Crucem quoque quam Carolus Romanorum Imperator Constantinianæ basilicæ donaverat, furto gemmis spoliatam mirum in modum exornavit. Hunc autem tantæ sanctitatis fuisse constat, ut & basiliscum serpentem (quem Latini regulum appellare possunt) suis orationibus è fornice sanctæ Luciæ virginis in Orphea expulerit, cujus halitu & veneno multi mortalium perierant: & incendium illud signo crucis extinxit, quod diu per domos Saxonum & Longobardorum vagatum divi Petri basilicæ appropinquabat. Hoc autem factum est octava die ab assumptione beatæ Dei Genitricis, qui dies postea ut festus celebratus est non longe à basilica Laurentii martyris extra mœnia. Eo namque loco ipsius Virginis templum extabat, cui munificentissimus

tissimus Pontifex multa dona ex argento auróve obtulit. Præterea vero opus musivum basilicæ sancti Martini & Sylvestri in montibus, incrustationemque parietum à Sergio inchoatum ipse perfecit, ut epigramma indicat, quod solum superest: nam pictura jam pridem corruit, vel incuria hominum, vel vetustate & situ. Suo quoque jussu crux illa quæ ante Pontificem à subdiacono fertur ex auro facta, gemmis ornatur, nullum genus ornamenti relinquens, quod ad dignitatem nostri pertineret. Restituit quoque urbis mœnia, & portas vetustate collapsas. Ad hæc vero *XV* turres propugnacula urbis à fundamentis erexit: harum duas permaxime necessarias, hinc dextra, hinc sinistra Viberis amnis posuit infra Janiculum & Aventinum, ne subvehi naves hostium ad diripiendam urbem possent. Idem quoque sua diligentia corpora Sanctorum quatuor coronatorum invenit, eorumque templum in splendidiorem formam instauravit. Sanctos ipsos sub Altari collocavit, Sempronianum, Claudium, Nicostratum, Castorium. His addidit & corpora Severi, Severiani Carpophori, Victorini, Marii Felicissimi, Agapeti, Hippolyti, Aquilæ, Prisci, Aquini, Narcissi, Marcellini, Felicis, Apollinis, Benedicti, Venantii, Diogenis, Liberalis, Festi, Marcelli: Addidit & caput sancti Proti, Cæciliæ, Alexandri, Sixti, Sebastiani, Praxedis. At vero dum his rebus, ut sanctissimum virum decebat, quam diligentissime vacaret, nunciareturque Saracenos cum magna classe diripendæ urbis causa adventare, & Neapolitanos ac cæteros illius oræ maritimæ paulo post ipsi urbi auxilio futuros, ipse statim cum quanta potuit manu Hostiam proficiscitur: eóque omnes auxiliares copias convocat, cum hostibus dimicaturus, si copiam pugnandi fecissent. Suos autem sanctissimus Pontifex ad communionem primo adhortatus, ubi id obsequentissime fecissent, orationem ad Deum his verbis habuit: Deus, cujus dextera beatum Petrum ambulantem in fluctibus ne merge-

mergeretur erexit, & coapostolum ejus Paulum tertio naufragantem de profundo Pelagi liberavit, exaudi nos propitius, & concede, ut amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos Ecclesiæ tuæ sanctæ dimicantia omnipotenti dextra tua corroborentur & convalescant: ut de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus gloriosum appareat. His dictis statim facto signo crucis pugnandi copiam fecit, qui ita alacriter pugnam iniere, ac si victoriam certam sibi propositam viderent, tandem vero post longum & acre certamen hostes superantur fuganturque: multi in ipso prælio, utpote navali, periere: plerique tamen vivi capti, & Romam perducti sunt. Placuit etiam civibus Romanis quosdam ad terrorem non longe à portu Romano furca suspendere, adversante tamen Leone ob mansuetudinem & clementiam, qua potissimum insignis habebatur: sed ire obviam multitudini in tanto præsertim furore non licuit. Eorum vero opera, qui vivi Romam perducti sunt, usus est Leo in restituendis Ecclesiis, quas ipsi Agareni quondam diruerant & incenderant, in extruendis mœnibus, quibus Vaticanum cinxit, Leoniamque urbem de suo nomine appellavit. Idque potissimum effecit, ne deinceps hostibus liceret Ecclesiam beati Petri una vel levi incursione spoliare & incendere, ut ante consueverant. Non caruere suis precationibus portæ. In ea enim quæ ad sanctum Peregrinum ducit, hæc erant in marmore cæsa: Deus, qui Apostolo tuo Petro collatis clavibus regni cælestis, ligandi atque solvendi pontificium munus tradidisti, concede ut intercessionis ejus auxilio à malis navibus liberemur, & hanc civitatem, quam noviter te adjuvante fundavimus fac ab ira tua in perpetuum manere securam, & de hostibus, quorum causa constructa est, novos ac multiplices habere triumphos. In secunda vero porta, quæ apud Hadriani molem ad prata ducit, hæc verba inerant:
Deus,

Deus, qui ab ipso hujus mundi principio hanc sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam ab hostibus custodire & confirmare dignatus es, inquitatis nostræ chirographum propitiatus emenda, & urbem hanc quam tuo sancto nomini per Apostolorum Petri & Pauli suffragia noviter dedicawimus, ab omnibus inimicorum insidiis securam permanere concede. Tertia autem precatio erat in frontispicio portæ, qua ibatur ad scholam Saxonum, his verbis; Præsta quæsumus Omnipotens & misericors Deus, ut ad te toto corde clamantes, intercedente beato Petro Apostolo, tuæ pietatis indulgentiam consequamur, & urbs quam ego famulus tuus Leo quartus Episcopus Romanus, te auxiliante, meo nomine Leoninam vocavi, novoque opere dedicavi, ut secura atque illæsa permaneat, apud clementiam tuam jugiter exoramus. Hanc autem urbem primo pontificatus sui anno inchoatam, demum sexto absolvit: eamque Corsis, quos Saraceni ex insula depulerant, incolendã dedit, assignatis viritim agris unde viverent. Sed miror in portis ipsis aliam nunc inscriptionem legi versibus hexametris ineptis quidem, quos certe Leonis nullo modo esse arbitror, licet sub ejus nomine ferantur. Ex manubiis vero Saracenorum dona quædam, tum ex auro, tum ex argento basilicis Romanis obtulit. Sunt qui scribant ejus mandato etiam basilicam sanctæ Mariæ, in via nova, ædificatam fuisse, & turrim in Vaticano apud sanctum Petrum quam adhuc cernimus. Fores præterea sancti Petri ab Agarenis direptas, ex argento restituit. Synodum *VII* & *XL*. episcoporum habuit, in qua ex decretis majorum suorum Anastasium presbyterum Cardinalem sancti Marcelli multis criminibus convictum damnat, & ab ecclesia rejicit, eo maxime quod parochiam suam per annos quinque contra Canonum instituta deseruerit. Colonias præterea ex Sardinia Corsicaque, quæ pulsis Saracenis jam respirare cœperant, Hostiam, cultoribus prop-

propter insalubritatem aeris & frequentes direptiones vacuam, duxit. Lothario postremo egregie satisfecit, qui delatione quorundam impulsus Romam venerat, quod intellexerat Leonem transferendi imperium ad Constantinopolitanos consilia iniisse. De delatoribus in mendacio deprehensis (ut par erat) supplicium sumitur, atque amicitia inter utrunque integratur. Sunt qui scribant, Johannem Scotum hujus temporibus fuisse, virum in rebus divinis doctissimum, qui in Franciam veniens, regis Ludovici jussu Hierarchiam beati Dionysii è Græco in Latinum transtulit, nec ita multo post (ut ajunt) à discipulis stylo confossus periit. Tanti sceleris causa nusquam traditur. Ferunt item Alidulphum Angliæ regem ob religionem insulam vectigalem Ecclesiæ Romanæ fecisse, singulis nummis argenteis in singulas domos quotannis collatis. Moritur autem Leo vir sanctissimus, & optime de Ecclesia Dei, deque urbe Roma ac nomine Christiano meritus, consilio, autoritate, diligentia, doctrina, magnificentia præclarorum operum, anno Pontificatus sui octavo, mense *III*. die sexto *XVI* Calendas Augusti, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes mensibus duobus, diebus *XV*.

JOHANNES. VIII. PONTIF. CVI.

JOhannes Anglicus, ex Maguntiaco oriundus, malis artibus (ut ajunt) pontificatum adeptus est. Mentitus enim sexum, cum fœmina esset, adolescens admodum Athenas cum amatore viro docto proficiscitur: ibique præceptores bonarum artium audiendo tantum profecit, ut Romam veniens, paucos admodum etiam in sacris literis pares haberet, nedum superiores. Legendo autem & disputando docte & acute tantum benevolentiæ & autoritatis sibi comparavit, ut mortuo Leone, in ejus locum (ut Martinus ait) omni-

omnium consensu Pontifex crearetur. Verum postea à servo compressa. cum aliquandiu occulte ventrem tulisset, tandem dum ad Lateranensem basilicam proficisceretur, inter theatrum (quod Colosseum vocant à Neronis Colosso,) & sanctum Clementem, doloribus circumventa peperit: eoque loci mortua, Pontificatus sui anno secundo, mense uno, diebus quatuor, sine ullo honore sepelitur. Sunt qui hæc duo scribant, Pontificem ipsum, quando ad Lateranensem basilicam proficiscitur, detestandi facinoris causa, & viam illam consulto declinare, & ejusdem vitandi erroris causa, dum primo in sede Petri collocatur, ad eam rem perforata, genitalia ab ultimo diacono attrectari. De primo non abnuerim, de secundo ita sentio, sedem illam ad id paratam esse, ut qui in tanto magistratu constituitur, sciat se non Deum, sed hominem esse: & necessitatibus naturæ, utpote egerendi subjectum esse, unde merito Stercoraria sedes vocatur. Hæc quæ dixi vulgo feruntur, incertis tamen & obscuris autoribus: quæ ideo ponere breviter & nude institui, ne obstinate nimium & pertinaciter omisisse videar, quod fere omnes affirmant: erremus etiam nos hac in re cum vulgo, quanquam appareat, ea, quæ dixi, ex his esse, quæ fieri posse creduntur. Sunt qui dicant hujus temporibus beati Vincentii corpus è Valentia citerioris Hispaniæ civitate à quodam monacho in pagum Albiensem ulterioris Galliæ deportatum. Dicunt præterea Lotharium jam grandem natu, sumpto monachorum habitu filium Ludovicum Imperatorem reliquisse, qui statim in Germaniam provinciam rediens, omnes ad arma spectantes sua præsentia in officio continuit.

BENEDICTUS III. PONTIF. CVII.

BEnedictus tertius, patria Romanus, patre Petro, merito Benedictus appellatus est, ob sanctitatem

vitæ

vitæ & rerum divinarum gratiam. Sub Gregorio enim militans, cum ab eo subdiocanatus gradum accepisset, ita deinceps vixit, ut, mortuo Leone, unus Benedictus tanti Pontificis dignus successor haberetur. Ad hunc itaque concurrentes omnes tanquam ad unicum & benignissimum sidus, à Deo in terras missum, eum Pontificem decernunt. Qui flens, & Deum ac Sanctos testes faciens, se nequaquam dignum esse, qui tantæ sedi præficeretur dicebat. Acclamantibus itaque omnibus, & electionem approbantibus, invitus tandem Pontificium munus suscipiens, in atrium Lateranense perducitur, & in sede Petri collocatur. Inde vero in equo albo sedens, ad Ecclesiam sanctæ Mariæ ad Præsepe ductus, jejuniis triduo & orationibus vacavit, Deum rogans ut sibi liceret sancte & integre Ecclesiam suam gubernare. Eò autem post diem tertium iterum venere omnes, & ejus pedes de more osculati sunt. Hi potissimum qui Rhodoaldi Portuensis episcopi factionem secuti, alium nescio quem, vel (ut quidam volunt) Anastasium à Leone Pontificatu dejectum, hominem ignotum pridie ejus diei Benedicto præferre conati fuerant: sed cognito errore (ut dixi) veniam petentes in sententiam bonorum tandem venere, & hominem sanctissimum de more adorarunt. Idem fecere & Ludovici Imperatoris legati, ad confirmandam cleri ac populi electionem Romam missi. Sequenti vero die comitante populo ad basilicam Petri deductus videntibus omnibus, ut mos est, & antiqua traditio dictat, consecratus insignia Pontificis suscepit, acclamantibus omnibus & plaudentibus. Tantæ enim mansuetudinis fuit, tantæ dignitatis corpore & animo, ut tam in magistratu constitutus, qam in vita privata charus omnibus & gratus videretur. Hic quidem ad cultum divinum conversus, multas Ecclesias, vetustate collabentes, restituit, & dona pleraque in earundem sacraria reposuit. Instituit præterea, ut funeribus episco-

episcopi, presbyteri aut diaconi Pontifex unà cum clero interesset, honorandi corporis defuncti, & commendandæ animæ gratia: mandavitque ut vicissim clerus mortui Pontificis funus celebraret. Ipse vero quod instituit dum in vita esset, non verbis tantum, sed re ipsa comprobavit. Sacerdotum enim funeribus semper interfuit. Ægrotos præterea invisit, pauperes aluit, & desperatos & calamitosos consolatus est, viduas & pupillos acerrime tutabatur. His artibus vitam sanctissimam traducens suo magis quam populi Romani tempore, moritur pontificatus sui anno secundo, mense *VI.* die *IX.* Sepultus est autem ante fores basilicæ beati Petri Apostoli. Interim vero dies X*V.* episcopatus vacat.

NICOLAUS. I. PONTIF. CVIII.

Nicolaus primus, patria Romanus, patre Theodosio, bene ac sancte à teneris annis educatus, primo quidem subdiaconus à Sergio, mox vero diaconus à Leone creatur. In quo ordine adhuc constitutus nullum genus pietatis omittens, Benedicti corpus suis manibus tumulo collocavit non sine multis lachrymis. At vero cum peracto de more funere, creare alterum Pontificem non necesse esset, cumque jejuniis, vigiliis, orationibus instarent homines, ut talem à Deo consequerentur Pontificem, qualem amiserant, in basilica sancti Dionysii confessoris atque Pontificis (eò namque ejus rei causa convenerant) post longam consultationem Nicolaum absentem Pontificem creant: & fugientem in Vaticanum, latitantemque vitandi honoris causa conquisitum in atrium Lateranense perduxerunt, & nolentem etiam in solito Apostolico collocarunt. Deinde vero in basilica Petri consecratus, sumptaque de more Pontificia corona, multa cum Ludovico Cæsare, qui tum aderat, collocutus

cutus

cutus est, tum ad Pontificatum, tum ad imperium pertinentia. Cum vero Ludovicus ipse ab urbe discessisset, consedissetque in loco, quem Romani quintum appellabant, eo profectum Nicolaum ferunt cum proceribus urbis Romæ, itaque honorifice susceptum, ut Imperator ad mille passus Pontifici obviam factus ex equo descendens, eum freno manibus attrectato in castra perduxerit. Erat enim tantæ venerationis & majestatis, tantæ eloquentiæ & doctrinæ, ut ab omnibus tanquam numen coleretur. Habito autem simul longo & secreto colloquio post epulas, osculoque invicem dato & accepto ad urbem Pontifex rediit: quam quidem excrescentia Tiberis ita vexatam invenit, ut non nisi lintribus de vico ad vicum transire liceret. Nam & Ecclesiam sancti Laurentii in Lucina, & monasterium beati Sylvestri, & totam illam planitiem, quæ à via lata ad radices Tarpeiæ rupis ad viam argentariam ad Aventinum ducit, ita occupaverat, ut instare diluvium vulgo putatum sit. Hac inundatione & multæ domus eversæ sunt, & plures arbores evulsæ, & sata passim disjecta. Neque hoc semel eo anno, sed iterum Decembri mense Romæ accidit. Emendare hæc damna vel potius delinere Pontifex enixus, nullum genus officii & pietatis in cives suos omisit. Interim vero Michael Theophili filius Constantinopolitanæ urbis Imperator legatos cum muneribus Romam misit, qui & limina Apostolorum & Pontificem inviserent. Hæc autem munera fuere, patina aurea, & calix aureus justi ponderis cũ gemmis magnæ æstimationis. Hic est ille Michael, quem postea Basilius, consors imperii factus, dolo necavit, ut solus Imperio potiretur. Habiti sunt autem à Pontifice perbenigne legati, & domum vicissim cum muneribus missi. Nicolaus vero pontificiæ dignitati admodum consulens, Iohannem archiepiscopum Ravennatem ad sedem Apostolicam propter objecta crimina venire recusantem dignitate privavit. Is autem

Papiam

Papiam ad Ludovicum confugiens, ab Imperatore li-
teras commendatias ad pontificem obtinuit, & le-
gatos qui à Pontifice impetrarent, ut Johanni ar-
chiepiscopo Romam ad causam dicendam tuto profi-
cisci liceret: quod haud gravate Pontifex concessit.
Johannes autem, facta dicendi copia, in magno præ-
sulum conventu in domo Leonina, nil aliud fassus
est quam se majestatis reum esse, ob eam rem & à
Pontifice, & ab his qui eo in conventu aderant, se
veniam petere. Motus hac confessione Pontifex, &
precibus qui tum aderant, his conditionibus Johan-
nem in gratiam recipit: ut & se in concilio de hæresi
purgaret, utque quotannis Romam se profecturum
polliceretur, quoad fieri posset, & ne electos etiam
canonice in Flamminea episcopos consecrandi facul-
tatem haberet, nisi id sibi à sede Apostolica literis
concederetur: neve eosdem episcopos Romam profi-
cisci quotiescunque vellent prohiberet, utque ei nul-
lam exactionem quam sacri Canones non recipiunt,
nullum morem, nullam consuetudinem introducere
liceret. Postremo vero ei sub anathematis pœna man-
datum est, ne de bonis Ecclesiæ quicquam immutaret
aut decerneret, inconsulta sede Apostolica, neve etiam
profana ei recipere liceret, nisi id placere summo Pon-
tifici intellexisset. Has autem sanctissimas jussiones
tota synodus ita approbavit, ut ab omnibus ter accla-
matum sit: Rectum judicium summi Præsulis, Ju-
sta diffinitio pastoris universalis Ecclesiæ: Salubris
institutio Christi discipulis omnibus placet. Omnes
autem eadem dicimus, eadem sapimus, eadem ju-
dicamus. Tum vero Johannes, videntibus omnibus,
eadem se conservaturum jurejurando & scripto con-
firmavit. Atque ita, soluta synodo, Joannes Ra-
vennam ad suos rediit, liberatus autem hac molestia
Pontifex Ecclesiam Dei genitricis (quæ prius antiqua,
nunc vulgo nova appellatur) restituit, egregiisque
picturis exornavit. Regem Bulgarorum cum omni

pro-

provincia ad fidem Christi literis & sanis admonitionibus convertit, eisdemque Bulgaris episcopos & presbyteros dedit, qui neophytos in fide confirmarent, pulso Photino, cujus fraude in errorem Bulgari dilapsi fuerant. Pacem praeterea inter Ludovicum Imperatorem & Andalisium Beneventanum ducem composuit. Saracenos Beneventum usque aliquando pervagatos repulit. Postremo vero approbante Ludovico Imperatore instituit, ne princeps ullus secularis aut Imperator conciliis clericorum interesse auderet, nisi de fide ageretur, licere tum ac par esse censuit. Sunt qui scribant, beatum Cyrillum ex Gersona Ponti sancti Clementis corpus Romam tum detulisse: idque in Ecclesia his temporibus sancti Clementis appellata, reconditum fuisse, nec ita multo post Cyrillum mortuum eo loci sepultum jacere. Nicolaus autem in omni genere virtutis unici viri exemplar, septimo Pontificatus sui anno, mense nono, die decimo tertio moritur, & ante fores basilicæ beati Petri ex testamento sepelitur. Sunt qui scribant post mortem ejus annis octo, mensibns septem, diebus novem sedem vacasse.

HADRIANUS II. PONT. CIX.

HAdrianus secundus, patria Romanus, patre Talaro episcopo, Sergio pontifici familiaris fuit: à quo cum aliquando denarios quadraginta dono accepisset, domum rediens dispensatori mandavit, ut eos peregrinis & pauperibus, qui in vestibulo domus suæ stabant erogaret. Facere ille mandata conatus, cum videret ne minimæ quidem parti tantula re satisfieri posse, ad Hadrianum rediens, rem ipsam exponit. Tum Hadrianus accepta pecunia ad pauperes veniens, & ternos denarios singulis praestitit, & totidem sibi rei familiari satisfacturus reservavit, admirante dispen-

pensatore miraculo rei: Cui Hadrianus, vides, inquit, quam benignus & largus sit Dominus his præsertim, qui liberales & munifici in pauperes sunt! Hac & aliis virtutibus tanto in pretio apud omnes fuit, ut cum de Pontifice creando sermo haberetur, certatim omnes unicum Hadrianum deligerent, quem etiam ab Ecclesia sanctæ Dei genitricis ad Præsepe ad Lateranensem basilicam nolentem detulere, ac statim Pontificem crearunt. Non est habita in tanto tumultu cujuspiam ratio. Hanc ob rem Ludovici legati, qui ejus rei causa aderant indignati, quod nusquam (ut par erat) dum hæc agerentur interesse potuissent, & autoritatem Imperatoris in creando Pontifice interponere. Legatis autem hac ratione satisfactum est, quod dicerent multitudinis voluntatem in tanto tumultu moderari non potuisse, eos tamen recte facturos, si virum optimum, quem & clerus & populus elegerat, de more Pontificem salutarent. Fecere id legati, quamquam aperte cernerent clerum & populum eligendi Pontificis totam autoritatem sibi vendicare, ne deinceps principis cujuspiam nutus expectaretur: forte etiam ut libertas ecclesiastica tum (a) inolesceret. Supervenere à Ludovico imperatore literæ, quibus Romanos admodum laudat, quod summum Pontificem sancte & integre creassent, non expectato aliorum voto, qui forte ea in re ob ignorationem personarum minus judicii habuissent. Qui enim fieri posse dicebat, ut peregrinus & hospes dignoscere possit in aliena repub. quis potissimum cæteris præferendus sit? Id maxime ad cives pertinere, & ad eos præsertim qui cum inquilinis familiariter vixere. Hadrianus autem pontificatum adeptus, omnia quæ ad honorem summi Dei pertinerent diligenter circumspiciebat, verbis, exemplo, autoritate, tum sua, tum majorum, unumquemque ad bene beateque vivendum cohortatus. Circumventos etiam aliorum judiciis & potentia acerrime tutatus est,

(a) *mollesceret.*

est. Haberi enim synodum Constantinopoli passus est, qua & pulsus Photius vir seditiosus, & restitutus Ignatius jam antea injuria pulsus. Habita etiam in eadem synodo longa contentio est, Bulgarine (quorum legati tum aderant) sedi Romanæ an Constantinopolitanæ subjecti essent. Tandem vero Basilio contradicente Romanæ sedi adjudicantur. Quare Hadrianus à Bulgaris rogatus, ut virum vita & doctrina insignem in provinciam mitteret, cujus autoritate & exemplo in fide Christi retinerentur; tres sanctissimos viros eò cum summa potestate misit, qui Ecclesias illas ex sententia ad meliorem cultum redigerent. Hi autem fuere, Sylvester subdiaconus, Leopardus Anconitanus, Dominicus Tarvisinus, qui rem omnem ex sententia Pontificis brevi composuere. Quanquam Bulgari non ita multo post donis & pollicitationibus à Constantinopolitanis corrupti, pulsis Latinis sacerdotibus Græcos receperint: quæ quidem seditio multorum malorum incendia inter Græcos & Latinos suscitavit. Hadrianus vero sese omnibus Ecclesiæ hostibus quoad fieri poterat objiciens, cum, mortuo Ludovico, Carolum filium inuncturus esset, moritur pontificatus sui anno *V.* mense *IX.* die *XII.* Ejus autem ante mortem & tribus diebus sanguine apud Brixiam pluit, & locustæ Gallias mirum in modum vastarunt tam calamitosæ mortis indicia permaxima.

JOHANNES IX. PONTIF. CX.

Johannes nonus, patria Romanus, patre Gundo, initio Pontificatus sui Carolum, qui tum Romam venerat, Imperatorem decernit. Hanc ob rem indignati duo Caroli Ludovici regis Germaniæ filii, contractis undique copiis, in Italiam descendunt, patruum Carolum imperio simul & vita privaturi. Is autem Tridentinos saltus nepotibus clausurus cum exercitu Veronam properans, apud Mantuam valetudine correptus,

M vene-

venenata potione moritur, quam Zedechias Iudæus, quo medico utebatur, curandæ valetudinis causa (ut creditum est) ei dederat. Ea re cognita Johannes Pontifex omnibus viribus annitebatur, ut Ludovicus rex Franciæ, Caroli filius, Imperator decerneretur. Quo minus autem id faceret, obstitere Romani proceres, Carolum tertium Germaniæ regem, qui cum fratre Carolomanno jam partem Italiæ occupaverat, Imperatorem esse cupientes. In tanta vero seditione cum non deessent, qui etiam Ludovico faverent, Pontifex capitur & in vincula conjicitur. Hanc ob rem non ita multo post adjuvantibus quibusdam amicis è vinculis prolapsus, ad Ludovicum, cognomento Balbum, in Franciam confugit: ubi per annum immoratus & regem inunxit, & controversias quasdam inter ecclesiasticos ortas sustulit. Nam Gibertus Neumanensis episcopus Leonem abbatem possessione monasterii sui vi privaverat. Erat enim monasterium sancti Petri, in quo beati Ægidii corpus quiescebat. Situs autem loci Flavianus appellatus est à valle Flaviana, quam Flavius quondam rex beato Ægidio donaverat: is postea eo loci in honorem Petri & Pauli monasterium condiderat. Multis itaque episcopis & judicibus astantibus Pontifex cognita causa, Leoni monasterium adjudicat: Arelate hæc contentio extincta est, unde Johannes biens, annuente Ludovico apud Trecas civitatem concilium habuit: in quo & multa ad fidem pertinentia sunt instituta, & Flandris, qui tum primum ex locis nemorosis ad meliorem cultum venerant, episcopus datus est. Verum cum Italia à Saracenis vestaretur, cumque jam montis Cassini monasterium cepissent ac diripuissent, Johannes Romam accitus, adjuvantibus principibus Christianis, Agarenorum magnam partem Italia ac Sicilia expulit. Carolum præterea, quo ei liberius in urbe vivere liceret, imperii corona donavit, tertiusque Carolus appellatus est. Qui postea in Normannos

mannos movens, Franciam & Lotharingiam vastantes, ita eos perdomuit, ut Rhotifredus, eorum rex, pacem petere & fidem Christi suscipere coactus sit: quem Imperator in gratiam recipiens è baptismatis fonte levavit, ut scribit Anastasius, qui tum in pretio erat, Romanæ Ecclesiæ bibliothecarius, vir sane ita utraque lingua doctus, ut è Græco in latinum & septimam universalem synodum, & Hierarchiam Dionysii Areopagitæ, & vitas multorum Sanctorum, Caroli gratia, in Latinum eleganter & docte transtulerit. Sunt qui scribant Carolum ipsum multa monasteria condidisse, ac rem divinam auxisse. Sed hæc ejus præcipua laus, quod multos ad scribendum impulit. Nam & Milo beati Amandi monachus, ejusdem Sancti vitam accommodate perscripsit: & Iohannes Scotus quædam nostræ religionis acutissime disputata gravissime composuit. Non caruit etiam hac laude scribendi Iohannes Pontifex dum adhuc privatus esset. Diaconus enim primi Gregorii vitam quatuor libris egregie conscripsit. Cum vero in Pontificatu annis *X*. diebus *II*. vixisset, moritur, & in basilica Petri sepelitur.

MARTINUS II. PONT. CXI.

MArtinus secundus, natione Gallus, patre Palumbo, post Iohannem Pontificatum iniit. Sunt qui hunc Martinum vocent, quos ego similitudine scriptionis deceptos puto. Martinus itaque, cujus vita ideo brevior est, quia brevi tempore in pontificatu vixit, imperantibus apud Constantinopolim Leone & Alexandro Basilii filiis, in Occidente vero Carolo tertio, quem ab Iohanne octavo coronam accepisse scripsimus: quem Normannos Galliam infestantes, ita continuis præliis attrivisse, ut eos & fidem Christi, & leges victoris accipere cogeret. Sunt qui scribant

Martini fraude, ut in Formoso dicetur, Johannem Pontificem ita seditionibus agitatum fuisse, ut ei in vincula conjecto aufugere necesse fuerit. Martinus autem malis artibus Pontificatum adeptus, brevi moritur. Annum enim & menses quinque tantummodo in Pontificatu vixit, nil dignum memoria gerens vel ob brevitatem temporis, vel quod nil tum accidit, quo nomen ejus fieret illustrius, vel quod Dei nutu malis artibus principatus acquisiti veram gloriam, unicum optimi principis cibum, amittunt.

HADRIANUS III. PONTIF. CXII.

HAdrianus tertius, patria Romanus, patre Benedicto, tanti animi fuit, ut initio Pontificatus sui statim ad senatum populumque retulerit, anno Domini octingentesimo nonagesimo quinto, ne in creando Pontifice Imperatoris autoritas expectaretur: utque libera essent & cleri & populi suffragia: quod quidem institutum à Nicolao primo tentatum potius quam inchoatum diximus. Illectum credo hac opportunitate Hadrianum, quod Carolus Imperator, ab Italia cum exercitu discedens, in Normannos rebellantes moverat. Fuerat ei in animo gentem inquietam omnino delere. At vero cum id difficile videretur, nec fieri sine magna suorum clade posset, partem illam Galliæ ad incolendum his concessit, quæ ultra Sequanam flumen est, quæque hodie à gente ipsa, Normandia vocatur. Pendere autem quotannis vectigal regibus Franciæ sunt jussi, ne vi, sed benignitate Imperatoris Caroli loca illa obtinuisse viderentur. Interea vero Guilielmus, cognomento Pius, Aquitaniæ dux, & Alverniæ Comes, cum stirpe virili careret, Cluniacense monasterium in fundo paterno Burgundiæ pago Masticensi magnificentissimis operibus inchoavit, eidemque loco Bernonem abbatem præfecit, designatis proventibus

und

unde monachi viverent. Ante tempus vero Guilielmus moriens monasterium imperfectum reliquit, Elbo comite Pictaviense hærede instituto, qui rem ipsam ex testamento curaret. Hadrianus autem Pontifex, de quo clerus populusque Romanus magnam spem conceperat, ob ejus virtutem & magnitudinem animi, anno primo & mense secundo Pontificatus sui moritur, sepeliturque in basilica Petri, collachrimantibus omnibus & ingemiscentibus, tantum parentem iniquo tempore tam repente sibi ablatum esse.

STEPHANUS V. PONTIF. CXIII.

STepahnus quintus, patria Romanus, ex via Lata, patre Hadriano, Pontificatum iniit eo tempore, quo Normanni adjunctis sibi Dacis omnem ferme Galliam, ruptis fœderibus vastarunt. Timore vero tantæ incursionis beati Martini corpus Turonis Altisiodorum deportatum est, & in Ecclesia sancti Germani collatum. Accidisse miraculum tum ferunt, orta inter monachos discordia, cui potissimum Sancto nomen Ecclesiæ ascriberetur. Hanc ob rem, discutiendæ ambiguitatis causa, leprosus in medio utriusque Sancti collocatus, ea parte sanatur, qua ad Martinum vergebat: conversus deinde in alteram partem virtute beati Martini integer omnino redditur. Hoc totum à Germano hospiti suo tributum creditur, ne de sanctitate ejus ob translationem quicquam diminutum videretur. Sunt qui scribant, hujus Pontificis tempore, Carolum cognomento Crassum, qui jam annis *XII.* imperaverat, potestate dejectum ab optimatibus suis fuisse, ob segnitiem corporis & ingenii tarditatem: in locumque ejus Arnulphum nepotem suffectum fuisse, qui septimus à Carolo Magno Imperator est habitus. Hac itaque perturbatione rerum illecti Hunni, gens Scythica, ut Vincentius & Martinus scriptores referunt,

in Pannoniam inferiorem ad consanguineos Ungaros descendentes, pulsis inde Gepidis & Avaribus ipsam occupant: inde in Germaniam hostili agmine moventes ad Belgicam usque Galliam pervenere, ferro ac flamma omnia vastantes. Stephanus vero in tanta rerum perturbatione sanctitate Liuthprandi Ticinensis Ecclesiæ diaconi, Valdridi Bavari, Berardi Pictaviensis, mirifice recreabatur. Quorum vita & moribus ita Christiana fides inolevit, ut & monasteria multa & sacella magnis sumptibus in utraque Gallia sint condita. Moritur autem Stephanus Pontificatus sui anno sexto, die XI. Vacat tum sedes diebus quinque.

FORMOSUS I. PONTIF. CXIIII.

Formosus Portuensis episcopus, post Stephanum pontifex creatur, qui statim inito magistratu Ecclesiam Petri principis Apostolorum levi pictura exornavit. Hic aliquando Iohannis Pontificis severitatem veritus, episcopatum suum deserens in Gallias aufugit. Verum cum revocatus redire abnueret, anathemate notatus, Romam veniens omni Ecclesiastica dignitate privatur, profana indumenta simul cum moribus assumens. Sunt qui arbitrantur, hoc ideo Formoso accidisse, quod ejus conjurationis conscius & autor fuerit, qua Johannes captus & in vincula conjectus est. Hac itaque contumelia motus Formosus, ab urbe discedens, jurejurando affirmavit, se nunquam postea vel Romam vel ad episcopatum rediturum. At vero Martinus Pontifex Iohannis successor, hominem postea juramento solutum in patriam & pristinam dignitatem restituit, unde ad Pontificatum non ita multo post largitione potius quam virtute, contradicentibus quibusdam, assumitur. Arnulphus autem quem septimum à Carolo Imperatorem diximus,

mus, primo quidem ſtrenue ſumpris armis Normannos adhuc rebellantes magnis cladibus perdomuit. Verum poſtea nimio ſucceſſu elatus, ita contumax in omnes, tum vel maxime in Eccleſiaſticos factus eſt, ut Dei nutu pediculari morbo brevi conſumptus ſit. Hujus in locum ſuffectum Ludovicum Imperatorem legitur, quem tamen nuſquam habuiſſe imperii coronam accepimus. Hic autem (ut Martinus ſcribit) cum Berengario Duce Forojuliano à regibus Longobardorum originem ducente, & avitum paternumque regnum repetente, armis decernens, eum primo quidem ſuperat & vincit; mox renovato prælio apud Veronam Ludovicus ſuperatus ingenti ſuorum clade, capitur & oculis privatur. Atque ita imperium, quo annis fere centum Franci potiti ſunt, demum in Longobardos transfertur, imperante apud Græcos Conſtantino Leonis filiò. Verum neſcio quo fato accidiſſe dicam, ut unà cum induſtria Imperatorum ſimul etiam Pontificum virtus & integritas defecerit, quæ quidem tempora infeliciſſima eſſe arbitror, cum autoritate Platonis tales ſoleant eſſe reliqui cives, quales ſunt in Republica principes. Ad Formoſum redeo cujus tempora ne omnino infeliciſſima haberentur effecit Remigii Altiſiodorenſis virtus & doctrina. Hic enim multa commentatus eſt, & ſcripſit, in Matthæum potiſſimum & Pauli Epiſtolas. Sunt qui ſcribant hujus interpretationis autorem fuiſte Remigium Remenſem, non autem hunc de quo loquimur: utcunque ſit, conſtat utrumque Remigium doctiſſimum fuiſſe. Formoſus autem Pontificatus ſui anno quinto, menſe ſexto moritur. Vacat tum ſedes diebus duobus.

BONIFACIUS VI. PONTIF. CXV.

Bonifacius ſextus, natione Tuſcus, in demortui Formoſi locum Pontifex creatur. Quantum autem

in Pontificatu vixerit, magna controversia est. Plus enim alii, minus quidam temporis huic ascribunt. Sentio ego cum pluribus, qui affirmant Pontificem hunc diebus tantummodo sex & XX. in Pontificatu vixisse. Hoc ut credam faciunt historiæ, in quibus nulla vel parva de hoc homine fit mentio. Quo enim modo fieri posset, ut hujus tempora sub silentio præterirentur, si annis duodecim (ut quidam retulerunt) in sede Petri vixisset? Ponere itaque hunc hominem in catalogo summorum Pontificum institui, non propter res gestas, quæ nullæ sunt (quid enim geri in tanta brevitate temporis potuit?) sed quia legitime & recte Pontifex creatus est. Moritur enim (ut dixi) Pontificatus sui die sexto & XX. sepeliturque in basilica Petri.

STEPHANUS VI. PONTIF. CXII.

STephanus sextus, patria Romanus, Anagninus episcopus, Ponlifex creatus, tanto odio persecutus est Formosi nomen, ut statim ejus decreta abrogaverit, res gestas resciderit. Licet quidam scribant ipsum Stephanum episcopatum Anagniæ à Formoso consecutum fuisse. Sed ego arbitror hoc odium ex ambitione ortum fuisse, cum jam eo devenissent Ecclesiastici, ut non coacti ut antea, sed sponte & largitionibus Pontificium munus obirent. Hinc odium ortum est, quo etiam in mortuum Stephanus sæviebat, quod ei antea impedimento fuisset, quo minus optata sede potiretur. Refert Martinus scriptor, Stephanum tanta rabie desævisse, ut habito concilio corpus Formosi è tumulto tractum, Pontificali habitu spoliatum, indutumque seculari, sepulturæ laicorum mandaverit, abscissis tamen dexteræ ejus duobus digitis, illis potissimum quibus in consecratione sacerdotes utuntur, in Tiberimque projectis, quod (ut ipse dicebat) contra ju-

ra Sacramenti Romam & sacerdotium repetisset, quo à Johanne octavo jure spoliatus fuerat. Magna fuit hæc controversia & pessimi exempli, cum postea fere semper servata hæc consuetudo sit, ut acta priorum Pontificum sequentes, aut infringerent, aut omnino tollerent. Quod hactenus certe ab optimis illis Pontificibus, quorum vitam conscripsimus, alienum fuit. Paulum certe abfuit, quin nostre tempestate Paulus secundus Venetus Formosi nomen (ut fit) sibi inderet, quod id nomen ei maxime convenire videretur propter proceritatem corporis & majestatem. Quo minus autem id faceret, deterruere eum Cardinales quidam historiæ non ignari, ne ei post mortem id accideret, quod olim Formoso. Tulit id ægre Paulus, quia nil ei præter hoc nomen ad summam felicitatem deesse videbatur. Interim vero ignavia Pontificum fretus Constantinopolitanus Imperator, Symbaticum patricium protospatarium suum in Italiam cum exercitu mittit, qui Beneventum tertio mense posteaquam obsideri cœptum est, in potestatem suam redegit, possessum ante à Longobardis annis CCC. & XXX. Verum anno tertio post Guido Longobardus pulsis Græcis urbem recuperat, atque ita denuo ad Longobardos recidit. Ad Stephanum redeo, qui Pontificatus anno primo, mense tertio moritur. Sedes autem ejus ex morte tribus diebus tum vacat.

ROMANUS I. PONTIF. CXVII.

Romanus, patria Romanus, ubi Pontificatum iniit, Stephani Pontificis decreta & acta statim improbat abrogatque. Nil enim aliud hi Pontificuli cogitabant, quam & nomen & dignitatem majorum suorum extinguere, quo nihil potest esse pejus & angustioris animi, qui enim his artibus nituntur, nulla virtute muniri, eo de loco abradere bene merentes co-

nantur, quem ipsi ob ignaviam & malitiam attingere non possunt. Neminem siquidem unquam invenies alienæ famæ invidere, nisi qui omnibus proibris contaminatus, desperat suum apud posteros celebre nomen aliquando futurum: hi sunt qui fraude, malitia, dolo, maledicentia de humano genere bene meritos mordent, lacerant, accusant, corrodunt, tanquam ignavi canes & inutiles, nec feris sese objicientes ob timiditatem, sed vinctas & caveis inclusas mordemites. Commemorare tamen hujus Pontificis nomen libuit, quia de more Petri sedem obtinuit, in qua tertio Pontificatus sui mense demoritur.

THEODORUS II. PONT. CXVIII.

THeodorus secundus, patria Romanus, Pontifex creatus, vestigia seditiosorum sequitur. Nam & Formosi acta restituit, & ejus sectatores in pretio habuit, imperante adhuc in Italia (ut quidam volunt) Arnulpho, regnante in Francia Carolo Simplici, Constantinoque Leonis filio Orientale imperium gubernante. Quo quidem tempore Saraceni Apuliam ingressi, occupatoque Sancti Angeli monte, magnam vim hominum & pecorum cepere. Verum Itali tumultuaria manu comparata, magna ex hostibus edita strage prædam recuperant. Agebantur hæc in Italia, cum Guilielmus cognomento Sector ferri, Engolosimæ Comes, à Carolo Calvo originem ducens, monasterio Cartusiensi reliquias Sanctorum, qui incursionis Normannicæ tempore inde ablatæ fuerant, restitui mandavit. Videbat enim seditionem inter populos orituram, quiescentibus jam Normannis, nisi in loco pristino reliquiæ collocarentur. Qui fuerint Normanni haud satis constat. Sunt tamen qui dicant eos ex Norvegia in Galliam descendisse. At Theodorus vigesimo Pontificatus sui die moritur, nul-

la

la magnopere de se relicta memoria ob brevitatem temporis.

JOHANNES. X. PONTIF. CXIX.

JOhannes decimus, patria Romanus, Pontifex creatus, Formosi causam in integrum statim restituit, adversante magna populi Romani parte, qua ex re tanta seditio orta est, ut paulum admodum ab justo prælio abfuerit. Is autem Ravennam profectus. I V & L X X episcoporum habito conventu, & Stephani res gestas improbavit, & Formosi acta restituit, dijudicans, perperam à Stephano factum, qui censuit eos iterum ordinandos esse, quos Formosus ad sacros ordines asciverat. Hoc tum accidisse putaverim ego, cum quia Pontifices ipsi à Petri vestigiis discesserant: tum vel maxime, quia Respublica christiana ignavos & desides principes habebat, quorum maxime intererat naviculam Petri fluctibus exagitari: ne si gubernator aliquando (a) resipisceret, principes ipsos ut malos nautas è repub. dejiceret. Deditus erat voluptatibus Arnulphus, non multum distabat à suo eognomento Carolus rex Franciæ, quem simplicem, vel potius stolidum, vocabant. Hac autem opportunitate illecti Ungari, gens quidem fera & indomita, hostili manu Italiam primo, mox Germaniam & Galliam ita invadit, nemine prope resistente, ut ferro ac flamma omnia quoquo proficisceretur absumeret, nulli mortalium ætati aut sexui parcens. Præterea vero Afri Calabriam ingressi, cum jam magnam provinciæ partem cepissent oppugnarentque Cosentiam, eorum rege in oppugnatione ictu fulminis divinitus mortuo, passim dilabuntur & ad suos redeunt. Deus enim populi sui calamitatem miseratus à principibus terræ derelicti, tum demum telum suum in hostes

(a) *respiceret.*

christiani nominis direxit: quod nisi fecisset, de nomine Italico, de Ecclesia actum profecto tum putabatur, adeo secordes & nullius pretii homines in principatibus tum erant. Johannes autem Pontificatus sui anno secundo, die XV. moriens, nil de se dignum memoria reliquit, nisi quod seditiones quasdam prope extinctas revocavit.

BENEDICTUS IV. PONTIF. CXX.

BEnedictus quartus, patria Romanus, Pontifex creatur ob ejus humanitatem & clementiam. Verum nil suo tempore gestum est, quod magnopere collaudari possit. Acciderat huic ætati, quod aliis interdum solet, ut hominum industria in quovis genere virtutis consenesceret, nullis calcaribus adhibitis, quibus hominum ingenia ad laudem excitarentur, quod fieri à bene institutis populis optimisque principibus consuevit. Constat enim (ut antea dixi) Ludovicum Arnulphi filium imperium paternum repetere conantem, eo tempore Veronæ captum & interfectum à Berengario fuisse, atque tum primum genus Caroli Magni, ignavia posteriorum principum tam Franciæ quam etiam Germaniæ, imperii titulos amisisse. Verum est certe quod Crispus ait: quæ orta sunt occidunt, quæ aucta, senescunt. Imperium ipsum magnum habuit incrementum: verum postea principum ac populi Romani ignavia splendor ille Romani nominis in obscuras tenebras conversus est: tum vel maxime ubi remissa exercitatione virtutis, voluptatibus se & thermis ad effœminanda corpora inventis tradidere. Idem etiam accidisse pontificali dignitati dicere possumus. Sanctitate enim & doctrina, quæ non nisi magnis laboribus consummataque virtute comparantur, Pontificium decus sine ullis opibus primo quidem auctum est inter tot hostes & obstinatos persecutores christiani

ſtiani nominis: mox vero ubi cum ipſis opibus laſcivire cœpit Eccleſia Dei, verſis ejus cultoribus à ſeveritate ad laſciviam, peperit nobis tanta licentia peccandi, nullo principe flagitia hominum tum coercente, hæc monſtra, hæc portenta: à quibus ambitione & largitione ſanctiſſima Petri ſedes occupata eſt, potius quam poſſeſſa. Hæc tamen Benedicti laus eſt, quod in tam corruptis moribus graviter & conſtanter vitam ducens, Pontificatus ſui anno tertio, menſe quarto moritur. Vacat tum ſedes diebus ſex.

LEO V. PONTIF. CXXI.

LEo quintus, cujus patriam hiſtorici non ponunt, Pontificatum adeptus, à Chriſtophoro ejus familiari dominandi cupidine capitur, & in vincula conjicitur: quod quidem fieri non ſine magna ſeditione & multorum interitu potuit. Quantæ enim autoritatis Pontificatus tum eſſet vitio priorum Pontificum, ex hoc vel maxime comprehendi poteſt, quod à viro privato tanta dignitas vi & factione uno fere momento occupata eſt. Verum eſt certe quod dici ſolet, plus autoritatis dignitates ex hominibus capere, quam ex dignitatibus homines, ut in cenſura Romana apparuit, quæ primo ut exiguus magiſtratus poſthabita eſt. Verum ubi civitatis optimates obire munus illud dignati ſunt, tantam ei autoritatem tribuere, ut inter optimates infelix prope haberetur, qui cenſoriam dignitatem conſecutus in vita non fuiſſet. Chriſtophorus itaque ſedem occupat XL Leonis in pontificatu die: quem ego præ dolore animi paulo poſt periiſſe crediderim, quod ab eo potiſſimum honore ſpoliatus fuiſſet, quem ipſe ut lupum domi aluerat, ut illud Theocriti, enutrito lupos qui te comedant.

CHRI-

CHRISTOPHORUS I. PONT. CXXII.

Christophorus, cujus patria & cognomentum ob ignobilitatem ignoratur, Pontificatum malis artibus adeptus, male amisit. Septimo enim mense dignitate, ac merito quidem, ejectus, monasticam vitam, unicum calamitosorum refugium, obire cogitur. In monasteria enim tanquam in insulas clerici male de Ecclesia Dei meriti tum relegabantur. Sunt qui scribant Christophorum dejectum Pontificatu fuisse, Ludovico tertio imperante: alii hæc tempora Berengario ascribunt, quem diximus è duce Forojuliano Imperatorem creatum, quod in Italia oriundus esset è stirpe Longobardorum regum: quodque etiam in eo solo spes unica imperii collocari tum maxime poterat ob virtutem & nobilitatem. Ut autem credam Berengarium tum imperasse, facit & Pontificum qui ante fuere breves vitæ, quos tanquam monstra quædam è medio brevi Deus sustulit, & ipsius Imperatoris tempus, qui superato Guidone Duce Spoletano, interfectoque Ambrosio Comite Bergomate, quos primo hostes habuerat, accepta à Formoso imperii corona, annis *IX* vixit. Quid vero postea Christophoro acciderit, è Pontificatu dejecto, in Sergio dicetur.

SERGIUS III. PONT. CXXIII.

Sergius tertius, patria Romanus, patre Benedicto, Pontificatum iniens, basilicam Lateranensem, quæ tum corruerat, restituit, Christophorum è monasterio tractum in vincula conjecit. Rebus deinde confirmatis in Gallias profectus, Lotharii gratia & amicitia fultus, qui tum regnabat, in Italiam rediens, & Christophorum arctiore custodia revinxit, & Formo-

si acta ita improbavit, ut denuo ad sacros ordines eos admittere necesse fuerit, quos Formosus antea Sacerdotali ordine dignos censuerat. Neque hanc quidem ignominiam mortuo intulisse contentus, ejus cadaver è sepulchro tractum capitali supplicio, ac si viveret afficit: corpusque ipsum in Tiberim projicit, tanquam sepultura & honore humano indignum. Ferunt piscatores corpus ipsum inter piscandum repertum, ad basilicam Petri detulisse, atque, dum funus celebratur, Sanctorum imagines, quæ in templo locatæ erant, corpus ipsum veneratas fuisse: & ob eam rem creditum esse Formosum injuria quidem tali ignominia affectum fuisse. Sed factumne sit hoc à piscatoribus haud satis constat, vivente præsertim Sergio, qui Formosi factionem persequebatur, quod antea ei impedimento fuerat, quo minus Pontificatum consequeretur. Vide quæso quantum isti degeneraverint à majoribus suis. Illi enim utpote viri sanctissimi dignitatem ultro oblatam contemnebant, orationi & doctrinæ christianæ vacantes: hi vero largitione & ambitione Pontificatum quærentes, & adepti, posthabito divino cultu, inimicitias non secus ac sævissimi quidam tyranni inter sese exercebant: suas voluptates postea securius expleturi, cum nullibi extarent, qui eorum vitia coercerent. Crediderim ego Sergium hoc facere à Lothario compulsum, quod Formosi opera à Gallis in alienigenas imperium translatum sit. Sergius autem his artibus vitam ducens, septimo Pontificatus sui anno, mense quarto, die *XVI.* moritur: cum paulo ante igneæ faces in cælo & stellæ micantes, discurrentesque præter consuetudinem sint visæ. Unde non ita multo post Ungari Italiam cum exercitu ingressi, multas vicissim intulere accepereque clades.

ANASTASIUS III. PONT. CXXIV.

ANastasius tertius, patria Romanus, eo tempore Pontificatum iniit, quo Landulphus, Beneventanus princeps, gravi prælio in Apulia, cum Græcis decertavit & vicit. Nam Patricius Leonis Constantinopolitani Imperatoris dux Italiam ingressus, se omnia brevi eversurum minabatur, nisi Leoni propere obtemperarent. Verum (ut dixi) Landulphi virtute impetum simul cum loquacitate omisit, quanquam vero à Berengario jam pararentur copiæ, quæ Patricio obviam fierent, plus terroris quam virium secum ferenti. Anastasius autem à quo nil memoria dignum gestum est, secundo anno Pontificatus sui moritur, & in basilica Petri sepelitur. Hunc tamen Pontificem hac una in re laudare possumus, quod neminem eorum qui ante se in pontificatu fuere ignominia aliqua notaverit, vel maledicentia persecutus sit: modeste enim & integre vixit, nec in se quicquam habuit quo reprehendi possit.

LANDO I. PONTIF. CXXV.

LAndo, patria Romanus, Anastasio successit. Hujus autem vita ita obscura fuit, ut etiam fuit qui eum inter Pontifices non numeret, maxime autem Vincentius historicus. Aliter tamen Martinus & Cusentinus sentiunt, horum de numero & Gothofredus est, qui scribit Landum autoritatem suam interposuisse, quo minus Berengarius & Rodulphus Comitis Guidonis filius inter se decertarent. Sunt qui scribant Rodulphum apud Veronam Berengarium superasse, ac imperio tribus annis potitum esse. Magna enim tum erat inter Italos, Germanos & Francos de

pos-

possessione imperii concertatio. Unde & gravissima bella orta sunt, nec extincta sine multorum interitu, omniumque provinciarum calamitate. Annitebantur tamen Romani Italique imperii nomen in provincia retinere, obstantibus barbaris omnibus, licet duce & autore tam præclari facinoris indigerent, extinctis jam non solum illis præclaris luminibus, quæ Italiam quondam per totum orbem terrarum illustrarunt, verum etiam sublato omnino & exciso illo egregio seminario, unde tam præclaræ radices pullulabant. Landus autem sexto pontificatus sui mense, die *XXI*. moriens in basilica Petri sepelitur.

JOHANNES XI. PONTIF. CXXVI.

JOhannes undecimus, patria Romanus, patre Sergio pontifice, anno Domini nongentesimo nono Pontificatum iniit. Præsul Ravennas is antea fuerat, episcopatu dejectus populi tumultu. Verum Lando mortuo Pontificatum adeptus, spiritus militares magis quam religioni deditos gessit. Indigebat hujuscemodi Pontifice tum quidem & Ecclesia & Italia. Nam Græci (ut diximus) Landulphi virtute superati, Saracenos in Italiam vocant, qui ex Calabris & Apulis in Lucanos & Campanos moventes urbi Romæ exitium se illaturos propediem minabantur. Hoc autem periculo motus Johannes Alberico Hetruriæ Marchione in auxilium accito, habito delectu, cum Saracenis confligens & superans ab urbis finibus submovit. Verum nil actum ea victoria existimans, nisi fugientes insequeretur, eos ad Lirim fluvium nactus (quem Gariglianum vocant) apud Minturnas tanta clade superat, ut de relinquenda omnino Italia cogitaverint, locaque omnia ferme quæ in littore Italico obtinebant incenderint. Postea tamen mutata sententia, occupato monte Gargano, incursionibus loca circumquaque

posita

posita vexabant. Interim vero Johannes in triumphi modum Romam rediens, cum omnia sibi vendicaret, Alberici odium ita in se concitavit, ut ingens seditio sit orta, qua quidem Marchio pulsus Ortam proficiscens oppido munito & arce, Ungaros præmiis sollicitatos in Italiam vocat: qui certe provinciam ingressi, plus prope calamitatis Italiæ intulere quam olim Saraceni. Pueros enim & virgines abducebant, grandioribus natu necatis: neque ipsis quidem Hetruscis pepercere, quos ex fœdere Alberici intactos esse oportebat: imo vero magis in hos quam in cæteros Italos sævitum est, incensis & eversis fere omnibus oppidis, quæ ipsi occupaverant. Crediderim ergo Berengarium, qui tum Cisalpinam tantummodo tuebatur, hostibus iter in Hetruriam dedisse, modo sine ullo suorum maleficio transirent. Hac autem dulcedine prædæ illecti Ungari, frequenter deinceps Italiam repetebant. Qua calamitate Romani permoti, cum sævire in hostem præferocem & potentem non possent, Albericum capiunt, & obtruncant. Johannes quoque seditione militari, maxime vero à militibus Guidonis Comitis captus, & in vincula conjectus, cervicali in os conjecto necatur, Pontificatus sui anno *XIII.* mense secundo, die tertio. Cujus in locum alter Johannes subrogatur: verum quia vi sedem occupaverat, è loco statim dejectus, connumerari inter Pontifices non meruit.

LEO VI. PONTIF. CXXVII.

LEo sextus, patria Romanus, legitimis suffragiis Pontifex creatus, nil tyrannicum in vita præ se tulit, integre ac modeste vitam ducens, ac rei divinæ consulens quantum illa tempora, in tam corruptis moribus, patiebantur. Revocare enim cives ad concordiam, temeritate & stultitia priorum Pontificum adhuc

adhuc tumultuantes, componere:es Italas, pacare externum hostem, propulsare barbaros à cervicibus Italiæ conatus est : quo certe nil melius aut laudabilius in tam brevi magistratu fieri potuit. Septimo enim mense, die decimo quinto Pontificatus sui moritur, sepeliturque in basilica Petri, magno sui apud Romanos desiderio relicto.

STEPHANUS VII. PONT. CXXVIII.

STephanus septimus, patria Romanus, eo tempore pontificatum iniit (ut quidam scribunt) quo Ungari Alemanniam Saxoniamque populantes ab Henrico Germaniæ rege apud Morespurgam ingenti clade superati sunt. Ferunt tum etiam Rodulphum Burgundiorum regem in Italiam hostili manu contra Berengarium secundum descendisse, eumque, suorum fraude regno spoliatum, ad Ungaros confugisse, qui sumptis armis, tertio anno post pulsum Berengarium in Italiam cum magno exercitu Duce Salardo venientes, Papiam vi captam, ferro & igne magna ex parte vastarunt. At vero Itali cum non satis virium in Rodulpho cernerent, Ugonem Arelatensem Comitem in Italiam vocant. Huic autem non sine contentione tamen Rodulphus cedens, cum hostes acriter instarent in Burgundiam sese recepit. Ugo vero non satis his fidens, qui se vocaverant, multos in exilium pepulit, qui quidem ad Arnoldum Bavarorum ducem confugientes, hominem, regnandi cupidum, movere copias in Italiam propellunt. Descendentem itaque ex Alpibus Veronenses statim intra mœnia benigne ac comiter recipiunt: Verum Ugo in eum movens commisso prælio hominem superat, Veronamque statim recipit. Mortuo autem apud Bavaros Berengario: ut alii volunt apud Ungaros, Berengarius tertius primi Berengarii ex filia nepos in Italiam veniens, anno

anno salutis nongentesimo trigesimo quinto, imperio potitur. Sunt autem qui hæc quæ scripsi, hujus Pontificis temporibus ascribant. Ego vero & priorum quorundam & sequentium temporibus assignanda crediderim, cum ea quæ breviter scripsi non sine diuturnitate geri potuerint. Sed satius fuit in tanta scriptorum varietate & temporum omnino aliquid scribere, quam quæ sunt aliquando gesta ob incertos autores omittere. Consulimus posteritati, nec ita superstitiosi sumus, ut nolimus ea credere quæ varii autores sparsim conscripsere. Hujus quoque Pontificis tempori merito ascripserim sanctum Ugibertum nobilem Lotharingiæ principem, qui Gemaltense cœnobium propria impensa magnis operis brevi extruxit. Ferunt & hac tempestate Spireneum Bohemiæ ducem fidem Christi tum primum recepisse. Nam duces antea qui Bohemiæ præerant, nunc demum reges appellantur, auctis opibus & copiis. At Stephanus cujus vita mansuetudinis & religionis plena fuit, secundo pontificatus sui anno, mense uno, die duodecimo moritur, inque Petri basilica sepelitur.

JOHANNES XII. PONT. CXXIX.

JOhannes duodecimus, patria Romanus, patre Sergio Pontifice (ut quidam volunt) eo tempore Pontificatum iniit, quo sanguinis fons (ut Martinus & Vincentius ajunt) Genuæ largissime effluxit, futura magnæ calamitatis indicium. Nam & Genua à Saracenis ex Africa venientibus tum capitur ac diripitur, & Ungari Italiam ingressi, longe omnia ac late populati sunt. Verum dum onusti præda Pelignorum fines attigissent, à Marsis, qui repente arma ceperant, opprimuntur, atque ita prædam omnem cum vita amisere. Scripsit tum multa Racherius ex monacho Veronensis episcopus factus, in exiliumque Papiam ab Ugone re-

ge missus, quod aperte nimium in ejus mores inveheretur. Johannes autem pontificatus sui anno quarto, mense decimo, die *XV*. moritur. Vacat tum sedes diebus duodecim.

LEO VII. PONTIF. CXXX.

LEo septimus, natione Romanus, Ugone & Lothario in Italia imperantibus, Pontificatum adeptus, nil dignum memoria gessit. Hujus autem tempora illustriora fecere Spireneus Bohemiæ dux (ut Martinus refert) justitia & religione insignis, & ejus filius Venceslaus, nequaquam a patre degenerans, à fratre Boleslao interemptus ob regni cupiditatem: qui quidem Venceslaus postea in sanctos referri meruit, comprobata ejus vita, approbatisque miraculis in vita & post mortem editis. Leo autem pontificatus sui anno tertio, mense sexto, die decimo, moritur, & in basilica Petri sepelitur. Vacat tum sedes dies tres.

STEPHANUS VIII. PONT. CXXXI.

STephanus octavus, natione Germanus, Pontificatum iniens, ita à Romanis seditionibus vexatus est, ut nil memoria dignum ab eo geri potuerit, imo vero (ut Martinus refert) in tanta seditione mutilatus turpiter aliquandiu vitam duxit, cum ob inhonesta vulnera prodire in publicum erubesceret. Parabat quidem rex Ugo tantam injuriam ulcisci, sed in ipso apparatu moritur: cui quidem Lotharius filius in regno succedens, hac de re nullam mentionem fecit: vel quod populi Romani amicus esset, vel quod brevi regnavit: bienn o etiam tantum post mortem matris supervixit. Otho autem Germanorum rex Venceslai Bohemiæ regis mortem ulturus, in Boleslaum qui fratrem

fratrem per scelus interfecerat copias movens, hominem tandem post multas illatas acceptasque clades in potestatem suam redegit. Stephanus vero Pontificatus sui anno tertio, mense quarto, diebus *XII.* moritur. Vacat tum sedes diebus decem.

MARTINUS III. PONT. CXXXII.

MArtinus tertius, patria Romanus, mansuetudinem & placabilitatem Stephani septimi imitatus est: pontificatum enim adeptus, bella omittens, religioni sese totum addixit, templa vetustate collapsa instaurans, pauperes eleemosynis pascens. Non caruit tamen hujus temporibus Europa ipsa bellica rabie. Nam cum Otho anniteretur Italiam ingredi adversante Lothario, magnæ cædes utrinque commissæ sunt. Adhortante tamen eos Martino Pontifice, ut ab armis discederent, tum vel maxime, cum ubique fame & penuria rerum omnium laboraretur, succisis undique arboribus, prostratis segetibus, & abductis gravissimo bello colonis ac pecoribus: apud Constantinopolim quoque tumultuatum vehementer est. Nam cives ipsi Constantinum Imperatorem captum, abraso capite in insulam relegarunt. Verum non ita multo post Constantinus, Leonis filius, imperium adeptus, seditiosos cives eadem turpitudine tantum affectos, qua ipsi Constantinum notaverant, in eandem insulam exulatum mittit. Martinus autem tertio pontificatus sui anno, mense sexto, de decimo moritur, & in basilica Petri sepelitur. Ejus autem in morte sedes Romana diebus duodecim tum vacat.

AGA-

AGAPETUS II. PONT. CXXXIII.

Agapetus secundus, natione Romanus, ardente tumultu bellico in Italia Pontifex creatur. Ungari enim tum etiam hostili manu Italiam ingressi, jam fere omnem oram transpadanam occupaverant, cum Henricus Bavariæ Dux sumptis propere armis, comparatoque exercitu in provinciam movens, non sine magno incolarum incommodo duobus gravissimis præliis eos superat, ac provinciam omnem ab Aquileia Papiam usque occupat. Unde non ita multo post propere in Austriam discessit, quod jam adventare Berengarium cum magno exercitu intellexerat. Potitus autem Italia Berengarius Imperatoris nomen sibi indit, filiumque Albertum regem Italiæ nuncupat, conjecta in carcerem Alunda Lotharii fratris filia, ne Papiam urbem dotalem repeteret. Interim vero Agapetus Pontifex, Italiæque proceres cognita Berengarii supetbia, quod omnia sibi contra jus fasque vendicaret, Othonem Germaniæ regem in Italiam vocant: qui quidem per Forumjulii provinciam cum quinquaginta millibus hominum ingressus, deturbatis è regno Berengario & Alberto, Alundam Lotharii filiam è carcere ductam in uxorem accepit, ex qua postea filium suscepit, cui Othoni secundo nomen fuit. Otho tamen Italia decedens hac moderatione usus est, ut Berengario & Alberto gubernandæ provinciæ arbitrium permiserit, compositis inter Pontificem & Berengarium rebus. Idem quoque Otho Ludovicum regem Franciæ magnis eo propere deductis copiis juvit, quem proceres provinciæ, adjuvante Ugone Parisiorum Comite, ipsius Othonis sororio, prope è regno depulerant. At vero Albertus Berengarii filius, qui tum Ravennæ præerat, Gomaclensium classe & auxiliis fretus, mercatores Venetos, adversante Agapeto Pon-

Pontifice, infestabat, unde Veneti ira incensi com[
ratis propere quibusdam navigiis Comaclum ex[
gnatum incendunt. Cum hæc itaque hoc modo a[
rentur, Agapetus Pontifex vir innocens, & reipu[
Christianæ amator Pontificatus sui anno IX. me[
VII. die *X*. moritur, eo fere tempore, quo Od[
Cluniacensis monasterii Abbas in Domino quiev[
Cujus quidem discipulus habitus est Domajelus v[
miræ sanctitatis & monasticæ disciplinæ restitutor.

JOHANNES XIII. PONTIF. CXXXIV

JOhannes decimus tertius, patria Romanus, de vi[
lata, patris Albrici potentia fretus, Pontificatu[
occupat. Octavianus is quidem primo vocabatu[
homo sane ab adolescentia omnibus probris ac tu[
pitudine contaminatus, venationibus magis, si qu[
temporis à libidinibus supererat, quam orationi de[
ditus. Erant tum Romæ duo annui Consules, ex no[
bilitate præfectus unus, qui jus populo diceret: : e[
plebe autem Decarchones *XII*. creabantur qui vicen[
senatus gererent. Non carebant aliqua ditione Ro[
mani. Nam & vicina Hetruriæ oppida intra Urbeve[
tanum Tudertinumque agrum, & quicquid à Neapol[
Beneventoque, à Marsis, à Reatinis ad urbem spectat[
Romanæ civitati obtẽperabat. Ulteriora partim Græ[
ci, partim Saraceni occupaverant. Quis tum Picenum[
Spoletinumque agrum obtineret incertum est. Octa-
vianus itaque patris potentia in satis libera civitat[
fretus Pontificium munus humeris suis nequaquam
conveniens sibi desumit. Hac quidem indignitate
moti duo Cardinales, literis Othonem obsecrant, u[
clerum populumque Romanum è manibus Berengari[
Johannisque duodecimi vendicare conetur, alite[
Christianam fidem una cum imperio perituram. Ot-
tho enim tum magno in pretio erat, domito Bolesla[

(n[

(ut dixi) Bohemiæ rege, superatisque tribus gravissimis præliis Ungaris Germaniam vastantibus, ac captis tribus eorum Regulis, quos Germani, contradicente Imperatore, vitam finire laqueo coëgere. Interim vero dum Otho expectaretur re per indices patefacta, Johannes Pontifex Cardinales ipsos capit, & huic nasum, illi vero manum abscindit. Hanc ob rem Otho in Italiam movens primo quidem Berengarium & Albertum filium in potestatem suam redigit: alterumque Constantinopolim, alterum in Austriam relegat. Mox urbem ingrediens ab ipso Johanne honorificentissime suscipitur, coronaturque (ut quidam tradunt) accepto Germaniæ Pannoniæque titulo, quod reliqui Imperatores deinceps observarunt, translato tum primum ad Germanos imperio. Alii vero a Leone *VIII.* de quo paulo post dicemus hoc factum existimāt: quorum opinionē Gratianus in decreto secutus est, priorē sententiam Richardus & Cusentinus non improbant. Lateranensis autem bibliothecarius Othonem Johannis tempore Romam venisse scribens, de coronatione ejus nullam mentionem facit, adeo confusa sunt & perturbata hæc tempora scriptorum negligentia & incuria. Otho autem composito aliquantulum statu civitatis cum Iohanne secreto collocutus, hominem primo blande appellando à flagitiis deterrens, ad virtutem adhortabatur: verum cum nequaquam moveri à sententia verbis eum cerneret, ad minas conversus concilium indicit, convocatis episcopis Italiæ: quorum judicio, vita sceleratissimi hominis dijudicaretur. Is itaque judicium bene sentientium reformidans, in Hernicos aufugit, in sylvisque more feræ aliquandiu delituit. Hanc ob rem Otho, persuadente clero, Leonem Romanum civem Lateranensis Ecclesiæ scriniarium Pontificem creat. Verum abeunte imperatore, Iohannis cognati & clientes pulso Leone Iohannem ipsum revocant: quem quidem divinitus eisdem ferme diebus periisse creditum est, ne Ecclesia Dei,

perniciosa seditione jam gliscere, labefacteretur. Sunt qui scribant, hunc sceleratissimum hominem vel hoc monstrum potius, in adulterio deprehensum & confossum interiisse. Verum non ita quoque leva ta seditio est. Nam Romani, mortuo Johanne, in ejus locum Benedictum subrogant, idque ab Imperatore, qui tum Spoleti erat confirmari contendunt. At Imperator iratus, non solum Romanos, utpote iniqua postulantes, à se repulit, verum etiam eosdem armis (ut postea dicetur) coegit, abrogato Benedicto, Leonem suscipere. Ferunt multa prodigia tum in Italia apparuisse. Nam & lapis de cælo miræ magnitndinis cecidit, sæviente ventorum atque imbrium procella, & in vestibus multorum signum crucis, ac quidem cruentæ divinitus apparuit. Quæ quidem portenta indicare magnas clades & calamitatem Ecclesiæ multi interpretabantur. Johannes autem vir omnium qui unquam ante se in Pontificatu fuere, perniciosior & sceleratior, Pontificatus sui anno nono, mense tertio, die quinto moritur. Ejus vero in morte sedes in seditione dies duodecim tum vacat.

BENEDICTUS V. PONT. CXXXV

BEnedictus quintus, patria Romanus, ex diacono in seditione Pontifex creatur, ab his potissimum qui Johanni cognatione factioneque conjuncti fuerant, ægre ferentes Leonem ab Othone Johanni antelatum. Verum cum Imperator hanc electionem nequaquam probaret, Romanos id maxime expetentes à se repulit, eosque, ferro & flamma omnia circa urbem posita vastans, compulit, pulso Benedicto vel dedito potius, Leonem suscipere, adictos sacramento, nil se earum rerum immutaturos, quas ipse Imperator in re Pontificia constituisset. Compositis autem hoc modo rebus, Otho in Germaniam rediens

secum

ſecum Benedictum ipſum duxit, qui non multo poſt dolore animi apud Hayſpurgum moritur, ubi relegatus erat. Vixit autem in Pontificatu menſibus ſex, diebus quinque. Sedeſque deinceps diebus triginta vacavit.

LEO VIII. PONTIF. CXXXVI.

LEo octavus (ut ante dixi) protoſcriniarius, à clero populoque Romano, pulſo Johanne, Pontifex creatur. Nam cum Johannes flagitioſe nimium & intemperanter viveret, inſtarentque Romani apud Imperatorem, ut alterum Pontificem abrogatoque Johanne crearet, reſpondit, electionem ad populum & clerum pertinere: Eligerent quem maxime idoneum putarent, ſe eum ſtatim approbaturum. Unde cum Leonem elegiſſent, quem ipſe confirmaverat, deinde mutata ſententia, abrogato eodem, Benedictum ſuffeciſſent, iratus Otho eos vi & armis compulit, dedito etiam Benedicto Leonem ſuſcipere, qui ſtatim Romanorum inconſtantiam pertæſus, autoritatem omnem eligendi Pontificis à clero populoque Romano ad Imperatorem tranſtulit. Verum Leo in Pontificatu non diu vixit. Anno enim primo, menſe quarto moritur.

JOHANNES XIV. PONT. CXXXVII.

JOhannes decimus quartus, Narnienſis epiſcopus, patria Romanus, patre Johanne epiſcopo, Leoni ſucceſſit. Verum Romani inita jam conſuetudine pellendi Pontifices, hunc quoque ſeditionibus fatigant. Accerſito enim Jofredo Campaniæ Comite Lateranenſes ædes vi irrumpentes Johannem capiunt, captumque primo in Hadriani molem perducunt, mox

inde hominem in Campaniam exulatum mittunt. Verum interfecto Jofredo ejusque unico filio à Johanne Campano principe, Pontifex undecimo mense sui exilii Romam propere rediit. Otho præterea, cognita Pontificis calamitate, cum Othone filio ingentibusque copiis magnis itineribus Romam perveniens, Consules & præfectum cum Decarchonibus captos in vincula conjicit, sciturus conjurationis capita. Quæstionibus autem re cognita, Consules in Germaniam mittuntur: Decarchones vero laqueo suspensi pœnas statim dedere. Petrus autem urbis præfectus malorum omnium fons & origo, diu cum ignominia per publica urbis loca tractus, ac virgis cæsus, in Germaniam vinctus mittitur. Sunt qui scribant, Petrum ipsum excarnificandum Pontifici traditum, abrasa barba, capillis suspensum ad caput equi Constantiniani aliquandiu stetisse, ut ejus exemplo talia facinora maleficide [illegible] ent. Inde autem ablatum, asinoque superimpo[illegible], verso ad clunes vultu, & manibus sub cauda lig[illegible] atque ita per urbem ductum, & virgis cæsum fere [illegible] ad interitum fuisse, postea vero in Germaniam exulatum missum. Hac etiam severitate (exempli gratia) in Jofredum à Johanne principe Campano (ut diximus) cæsum Imperator usus est, ut ejus ac filii cadavera è loco sacro tacto in profanum projici jusserit. Interea vero Sclavi, qui Hadriani tertii Pontificis, & Sueropyli principis Dalmatiæ tempore fidem Christi susceperant, in Italiam trajicientes, Saracenos ingenti clade superatos è monte Gargano dejecerunt. Horum autem exemplum & virtutem imitati Ungari, reliquias Saracenorum ita attrivere, recuperata Consentia jam ab hostibus capta, ut Othoni magni Othonis filio eo cum exercitibus misso, haud difficile fuerit reliquias bellorum absolvere. Nec contentus Saracenos cædere, Græcos quoque qui cum Mauris fœdera inierant, gravissimis præliis ita perdomuit, ut eos fere omni Calabria & Apulia ejecerit.

cerit. Sunt qui ſcribant, idcirco Othonem Græcos perſecutum fuiſſe, quia Nicephorus Conſtantinopolitanus imperator filiam jam ei pactam in matrimonium daturum ſe negabat. Conſtat tamen Othonem ipſum adoleſcentem egregium pulſo Nicephoro, & Johannem filium in imperio confirmaſſe, & Theophaniam ſororem in uxorem accepiſſe, quam quidem Johannes tertius decimus unà cum marito apud Lateranenſem baſilicam corona imperii exornavit, annuente Othone ſene, qui filium conſortem imperii creaverat. In tanta autem & tam publica lætitia Campana Eccleſiæ metropolitanæ nomen à Iohanne Pontifice conſecuta eſt. Otho vero in Germaniam proficiſcens ſenio confectus Viennæ moritur: quem non ita multo poſt Iohannes Pontifex ſexto Pontificatus ſui anno, menſe *XI*. die *V*. ſubſecutus eſt. Ejus in morte dies *XIII*. ſedes tum vacat.

BENEDICTUS VI. PONT. CXXXVIII.

BEnedictus ſextus, patria Romanus, Iohanni in Pontificatu & calamitatibus ſucceſſit: à Cynthio enim Romano cive & quidem præpotenti captus, in Hadrianam molem (quam Sancti Angeli arcem nunc vocant) cuſtodiam noxiorum, vel potius innocentium includitur, eodemque in loco non multo poſt ſtrangulatur: vel (ut Cuſentinus refert) fame moritur. De tanta injuria nullam ſumptam eſſe vindictam, vel à civibus Romanis adverſæ factionis, vel ab Othone Imperatore non poſſum ego non admirari, præſertim cum Otho ipſe vir optimus ſit habitus, & Eccleſiæ Romanæ defenſor acerrimus. Sed vereor ne talia fuerint Benedicti merita, quale præmium à Cynthio conſecutus eſt. Male tamen à Cynthio actum eſt: neque enim ad ſe pertinebat, etiamſi Benedictus graviter deliquiſſet, Pontifici manus injicere. Sed heus! ut rerum omnium

vicissitudo est. Nam Romani Pontifices nostra ætate Romanos cives, aut delinquentes, aut ob potentiam suspectos, eo loci tanquam in Tullianum carcerem includunt & macerant. Crediderim ego Othonem aliis negotiis implicitum, Romano Pontifici præstare auxilium nequisse, ob eamque rem anno primo, mense *VI.* pontificatus sui mortuum esse.

DONUS II. PONT. CXXXIX.

DOnus secundus, patria Romanus, tantæ modestiæ fuit, ut si nihil in Pontificatu gesserit quo magnopere laudaretur, non tamen vel aliqua injuria affectus, vel ignominia notatus est. Hujus autem tempora, ne omnino obscura essent, effecere res quædam, tum à principibus quibusdam, tum à sanctis viris gestæ. Nam Bajanus, artis magicæ peritus, Bulgarorum princeps ita Basilium & filium Constantinum Byzantinos principes bello vexabat, ut paulum ab capienda urbe regia abesset, negligentia Græcorum prope derelicta. Inita tamen sunt inter eos fœdera, licet non æqua, & pax composita est. Adalbertus autem Bohemus Pragensis episcopus tantæ sanctitatis tum habitus est, ut divino spiritu impellente in Pannoniam descendens, & regem Ungarorum baptizaverit, & omnes provinciæ episcopos ad bene de Deo promerendum exemplo & vita instruxerit. Profectus deinde in Prussiam, dum fidem Christi quam diligentissime prædicat, martyrio coronatur. Ferunt & beatum Eduardum Angliæ regem sanctitate in pretio tum habitum fuisse, quem certe novercæ dolis & fraude interfectum constat. His addit & Richardus scriptor sanctum Majolum abbatem, qui in Cluniaco magnum sui apud posteros vita & miraculis exemplum reliquit. Donus autem anno pontificatus sui primo moritur, & in basilica Petri sepelitur: diebus tantummodo duobus sedes tum vacat.

BONIFACIUS VII. PONTIF. CXL.

BOnifacius ſeptimus, cujus cognomen & patria ob ignobilitatem credo reticetur, pontificatum malis artibus adeptus, male etiam amiſit. Nam inito magiſtratu, conſpirantibus ſimul bonis civibus, relinquere urbem coactus, pretioſiſſima quæque è baſilica Petri ſubtrahens, Conſtantinopolim confugit: ubi tandiu ſubſtitit, quoad divenditis quæ ſacrilegio abſtulerat, magnam vim pecuniarum comparaſſet, quibus tanquam adminiculis occupandæ tyrannidis fretus urbem repetit, cives Romanos largitione corrupturus. Obſtabant conatibus ſuis viri boni, maxime vero Johannes diaconus Cardinalis, quem captum, adjuvantibus quibuſdam pernicioſis hominibus, oculis ſtatim privavit. Atque ipſe tantorum malorum autor gliſcente majorem in modum ſeditione, ſive timore, ſive pœnitentia patrati ſceleris, turpiter vitam finivit. Vide quæſo quantum degeneraverint hi Pontifices à majoribus ſuis, qui hanc rempublicam Chriſtianam tam amplam tamque magnificam ſuo ſanguine nobis reliquere. Pontifex Romanus ſacrorum pater & rex, ſacra ipſa furto abſtulit: & qui vindicare ſacrilegia debuerat, tanti ſacrilegii factus eſt autor. Hoc autem contingere in quavis repub. conſuevit, quando plus malorum ambitio & avaritia valet, quam bonorum virtus & gravitas. In clerum igitur deligendi eſſent, quorum vita & doctrina probata ſit: non autem hi qui cum nil virtutis & religionis habeant, ambitione & largitione ſibi potentiam quærunt: Vixit autem Bonifacius in pontificatu menſibus ſeptem, diebus quinque. Vacat tum ſedes dies viginti.

BENEDICTUS VII. PONT. CXLI.

Benedictus septimus, patria Romanus, statim inito pontificatu Arnulphum episcopum Remensem, seditione quorundam pulsum, habita synodo in integrum restituit, eo maxime tempore, quo Otho secundus & Henricum Bavarorum ducem, rerum novarum cupidum, perdomuit, & in Lotharium movit, qui Lotharingiam Romani Imperii provinciam occupaverat: Aquisgranensemque agrum populatus fuerat. Otho autem superato Lothario, vastatisque Suessionum agris, ac incensis Parisiorum suburbiis, dum in patriam copias reducit, apud Auxonam fluvium nonnihil incommodi accipit. Deinde vero comparato majore exercitu in Italiam contra Basilium & Constantinum Imperatores Græcorum veniens, qui jam Calabriam & eam partem Italiæ occupaverant, quæ ad Siciliam vergit, apud Basentellum superatus, scapham conscendens, salutem sibi fuga quærebat. A piratis autem forte fortuna captus, in Siciliam defertur. Verum Siculi, redempto homine ac Romam misso, de piratis supplicium sumpsere. Otho deinde comparato satis justo exercitu animadvertere in Romanos & Beneventanos constituerat, à quibus initium fugiendi factum fuerat, dum ad Basentellum contra Græcos pugnaretur: agere id in Romanos minus tutum visum est. In Beneventanos itaque conversus, urbem capit & incendit, translato inde Sancti Bartholomæi corpore, Romæque in insula Tiberina collocato, eo loci maxime, qui olim Iovis hostia Lycaonia dicebatur: quique triremis puppim præ se fert. Nam insula ut adhuc ex Tiburtino lapide cernitur, triremis formam habuit. Ad similitudinem illius credo, qua Æsculapius Romam avectus est, visitur adhuc serpens lapidi insculptus, visuntur transtra, adeo viri illi

illi excellentes studiosi erant vel naturam in artem redigere, vel artem ad naturam. Ad Othonem redeo, qui non multo post translatum sancti Bartholomæi corpus Romæ moritur, & in vestibulo beati Petri (Paradisum vocant) labro porphyretico, quod adhuc intro euntibus ad lævam apparet honorificentissime sepelitur. Cum autem de creando novo Imperatore consultatio haberetur, & alii Othonem tertium, secundi filium, alii vero Henricum Bavariæ ducem primi Othonis ex fratre nepotem, exposcerent, instarentque Itali quidam, ut Crescentio Nomentano, viro clarissimo res committeretur, Germani statim, qui tum frequentes Romæ aderant Othonem tertium delegere. Instabat Benedictus, vir optimus unumquemque rogando, ut in creando Imperatore reipub. Christianæ consulerent, quia tum maxime pretio & solerti gubernatore indigebat. Tandem vero ne seditio aliqua oriretur, Germanorum sententiam approbat. Moritur & ipse Pontificatus sui anno octavo, mense sexto, vacatque sedes diebus quinque, Valderico Amburgensi episcopo tum maxime in pretio existente doctrina, moribus & sanctitate vitæ.

JOHANNES XV. PONT. CXLII.

JOhannes decimus quintus, patria Romanus: vel (ut nonnulli volunt) Papiensis, post adeptum pontificatum mense tertio à Romanis capitur, & in mole Hadriani, ut in publica custodia inclusus, ibi tandiu pedore carceris, inedia & molestia animi maceratur, quoad vitam turpiter finivit. Sunt qui scribant, eum vi mortuum fuisse à Ferrucio Bonifacii septimi parente, magnæ potentiæ viro, ob eam rem credo, quod filio in pontificatu adversus fuisset. Utcunque est, constat, cum in carcere mortuum, & in basilica Petri sepultum. Dejectusne pontificatu fuerit, vel ob

impotentiam & tyrannidem, ut quidem conjectant, vel ob invidiam malevolorum & seditiosorum quorundam, haud satis constat: adeo sunt confusæ istorum temporum historiæ: fuisse tamen in pretio hac tempestate constat & Odilum Abbatem Cluniacensem, & Berengarium Turonensem, viros sanctitate & doctrina insignes: quanquam sint qui dicant, Berengarium amplitudine doctrinæ confisum, primo in fide errasse, cum de Sacramento eucharistiæ male opinaretur, erroremque suum postea publico concilio Romæ habito emendasse, ac statim omisso studio sophisticæ disciplinæ, cum esset archidiaconus Andegavensis, omnia pauperibus erogans, labore manuum suarum victum sibi quæsivisse.

JOHANNES XVI. PONTIF. CXLIII.

JOhannes decimus sextus, patria Romanus, patre Leone prexbytero è regione Gallinæ albæ, pontificatum adeptus miro odio in clericos exarsit, unde merito ab ipsis clericis odio habitus est, maxime vero quod divina humanaque omnia cognatis & affinibus suis elargiebatur, posthabito Dei honore & Romanæ sedis dignitate, quem certe errorem ita posteris tradidit, ut ad nostram quoque ætatem pervenerit. Qua quidem consuetudine nil certe dici perniciosius potest, cum non ob religionem & Dei cultum appetere Pontificatum nostri sacerdotes videantur, sed ut fratrum vel nepotum vel familiarium ingluviem & avaritiam expleant. Apparuisse Cometem tum ferunt futuræ calamitatis indicium: nam & fame & peste diu laboratum est, & terræ motu Beneventum ac Capua concussa, eaque mala ob superbiam & capacitatem Pontificis, contemptumque Dei & hominnm accidisse putatum est. Moritur autem, Deo volente, octavo Pontificatus sui mense, sepeliturque in basilica Petri.

JOHANNES XVII. PONT. CXLIV.

JOhannes decimus ſeptimus, patria Romanus, Pontificatum iniit Othone imperante, ſed nondum coronam imperii adepto. Fuit autem Johannes vir tantæ doctrinæ, ut multa quidem eleganter ediderit, quemadmodum Martinus ſcribit. Agitatus deinde ſeditionibus à Creſcentio conſule Romano imperium urbis ſibi vendicare conante, cupiditati hominis cedens, exulatum in Hetruriam abiit. At vero Creſcentius cognita Johannis indignatione, qua percitus Othonem contra ſe cum exercitu in Italiam vocabat, ipſius Pontificis cognatos & amicos qui in urbe remanſerant, ad hominem mittit rogatum, ut omiſſa acceſſendi Othonis cura, ad urbem cum poteſtate redeat, polliceturque ſe ei rebus in omnibus obtemperaturum. Precibus autem ſuorum motus Johannes, veritus etiam ne ſi Otho cum exercitu Italiam ingrederetur, plus maleficii quam beneficii ſecum afferret, ad urbem veniens prodeunte obviam Creſcentio cum omnibus magiſtratibus, & urbana multitudine, in ædes Lateranenſes magno comitatu introducitur: quarum in veſtibulo ejus pedes Creſcentius & omnes ſeditionis autores, petita venia, exoſculati ſunt, atque ita in concordiam redacti vitam ſimul quiete traduxere. Ferunt tum Henricum Abbatem Lobienſem in Lotharingia, & Adeoboldum Epiſcopum Ultrajacenſem, qui multa in laudem beatæ Virginis, ſanctæque Crucis ſcripſit, & Albonem Abbatem Floriacenſem (qui poſtea in Vaſconia ob fidem Chriſti martyrium paſſus eſt) doctrina, religione, ſanctitate, magno in pretio habitos. Moritur autem Johannes Pontificatus ſui anno decimo, menſe ſexto, die decimo. Vacat tum ſedes diebus ſex.

GREGORIUS V. PONT. CXLV.

GRegorius quintus, natione Saxo, patre Othone, Bruno ante vocatus, Othonis tertii autoritate ob affinitatem Pontifex creatur. Verum abeunte in Germaniam Othone seditionibus Romanorum exagitatus, in Hetruriam primo, mox in Germaniam ad Imperatorem confugit. Interim vero Romani Crescentium denuo cum summa potestate Consulem decernunt, qui statim Iohannem quendam natione Græcum Episcopum Placentinum, non minus pecuniosum quam doctum, Pontificem creat, cujus certe nomen inter Pontifices quidam supprimunt, ut pote minus legitime creatum: alii vero *CXLVII.* hunc vocant, quod populi clerique Romani consensu, ad quos electio spectabat, pontificatum iniisset. At Crescentius, cognito Othonis cum magno exercitu ad urbem adventu, urbis mœnia & portas quam diligentissime firmat. Molem Hadriani munit, positis in unaquaque statione firmissimis præsidiis. Hinc est quod postea moles Hadriani Crescentii arx appellata est, sumpto nomine ab ipso munitore Crescentio. Superveniente deinde Imperatore, urbemque oppugnare adorto, populus Romanus cum nequaquam tantis copiis par esse posset, clementia Othonis fretus, Germanis portas aperit. Tum Crescentius & Iohannes consiliis & auxilii inopes, in arcem Hadriani confugientes, sese acriter contra hostes tuebantur. Verum proposita spe veniæ, dum ex arce ad Imperatorem se conferunt, multis vulneribus à multitudine Crescentius confoditur. Iohannes autem, effossis prius oculis, pontificatu simul & vita privatur, in pristinamque sedem Gregorius *XI* mense posteaquam pulsus fuerat, restituitur. Is autem cognita imperii imbecillitate varietateque fortunæ, quo diutius apud Germanos summa

potestas

potestas remaneret, illeque cæteris præesset, qui virtute & dignitate cæteris præstaret, sanctionem retulit, haud abnuente Othone, de Imperatore eligendo anno Christi M ac secundo. quam usque ad tempora nostra servatam videmus: Videlicet solis Germanis licere principem deligere, qui Cæsar & Romanorum Rex appellatus, tum demum Imperator & Augustus haberetur, si eum Romanus Pontifex confirmasset. Hos autem Imperatoris eligendi autoritatem primo habuisse Ptolemæus refert, Archiepiscopum Maguntinum Germaniæ, Archiepiscopum Treverensem Galliæ, Archiepiscopum Coloniensem Italiæ nomine. His additi & *III* principes, Marchio Brandenburgensis, Imperatoris post electionem Camerarius, Comes Palatinus, qui dapes, Dux Saxoniæ qui ensem fert. Sunt qui scribant Bohemiæ regem *VII* Electorem Imperatoris pincernam esse: hisque in eligendo additum esse, ad tollendam discordiam partium: ad utros enim inclinasset ea pars, certe potior habebatur. Tulisse hoc iniquo animo Francos ajunt. Verum quia in Ludovico Lothari filio genus Caroli Magni defecerat, regnumque illud ad Hugonem Ducem cognomento Caputium, venerat (nam à regibus ad Duces res aliquamdiu translata est) repetere Imperium destitere: maxime vero quod ipsi duces novi homines illa fortuna tum contenti, moliri majora non sunt ausi: quippe qui nondum bene regni fundamenta jecerant. Laudatur tamen, & merito quidem Robertus magni Hugonis filius, regnum à patre accipiens fortitudine, justitia, modestia & religione. Hic enim etsi rei militaris admodum studiosus erat, tamen ibi per otium licebat, ita Dei templa frequentabat, divinaque officia celebrabat, ac si sacrorum omnium initiatus fuisset. Ferunt cantum illum ejus inventum fuisse, sancti spiritus adsit nobis gratia. His artibus autem non minus quam armis crediderim ego Robertum conciliasse sibi animos vulgi, eosque à

prima

prima illa Caroli Magni ſtirpe ad genus ſuum novum tranſtuliſſe. Ferunt tum quoque magno in pretio fuiſſe Robertum quendam Carnotanum Epiſcopum doctrina & ſanctitate vitæ. Multa enim ſcripſit, & canendi modum in ſacris meliuſculum reddidit. Gregorius autem ſecundo pontificatus ſui anno, menſe quinto moritur. Vacat tum ſedes diebus quindecim.

JOHANNES XVIII. PONT. CXLVI.

JOhannes decimus octavus, Placentinus epſcopus (ut diximus) potentia Creſcentii Romani conſulis fretus, quem pecunia corrupiſſe creditum eſt, tempore Gregorii quinti per factionem pontificatum occupat. Tantum enim pecuniarum ex Conſtantinopoli ad urbem ſecum detulerat, ut conſtantes etiam ſua largitione ad maleficium impelli potuiſſent, nedum Creſcentius homo avariſſimus & regnandi cupidus. Miror ego hiſtoricos Johannem ipſum inter Pontifices numeraſſe, cum vivente adhuc Gregorio ſedem occupaſſet, niſi forte in conſcribendis Pontificum vitis ita faciendum cenſent, ut in perpetua hiſtoria fit. Nam & tyrannorum perverſe facta optimorum principum rebus geſtis annumerantur, ut quantum inter ſe boni & mali diſſideant à legentibus cognoſci poſſit, quo malorum exemplo à vitiis deterreantur, & bonorum ad virtutem impulſi vitam ducant in terris felicem & beatam: qua quidem beatitudine Johannes caruit, fur certe in Pontificatu & latro: non enim ut par fuerat per oſtium intravit. Moritur autem, atque cum ignominia quidem, decimo uſurpati Pontificatus menſe. Vacat tum ſedes dies viginti.

SYL-

SYLVESTER II. PONTIF. CXLVII.

SYlvester secundus, Gibertus antea vocatus, natione Gallicus, malis artibus (ut ajunt) pontificatum adeptus est. Adolescens enim è Floriacensi cœnobio, in Aureliana diœcesi posito, dedicatus monachus & addictus, relicto monasterio diabolum secutus, cui se totum tradiderat, Hispalim civitatem Hispaniæ bonarum artium causa pervenit. Erat enim admodum doctrinæ & literaturæ cupidus, qua in re tantum profecit, ut brevi ex discipulo optimus præceptor sit habitus. Discipulos autem ejus hos fuisse Martinus testatur, Othonem Imperatorem, Robertum Franciæ regem, Lotharium virum nobilitate & doctrina insignem, qui postea Zenanensis archiepiscopus creatus fuit. Hilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primo quidem archiepiscopatum Remensem, inde Ravennatem adeptus, Pontificatum postremo majore conatu, adjuvante diabolo, consecutus est, hac tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cujus fraudibus tantam dignitatem adeptus erat. Nam cum Gilbertus regnandi cupidus diabolum sciscitaretur, quamdiu in Pontificatu victurus esset, Respondit humani generis hostis ambigue (ut solet) si non attigeris Hierusalem, diu vives. Dum itaque Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die decimo in basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, fato moriturum se statim cognovit, unde pœnitentia motus & errorem suum coram populo fassus, omnes primo, posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene & sancte vivendum adhortatus est: deinde vero unumquemque rogavit, ut post mortem truncum corporis sui laceri & disjecti, quemadmodum merebatur, bigæ superimponerent, eoque loci sepelirent,

rent, quo sponte ab equis vectum foret. Ferunt itaque Dei nutu & providentia, ut scelerati sciant apud Deum locum veniæ sibi relictum esse, si in vita aliquando pœnituerint, equos ipsos sponte ad Lateranensem basilicam pervenisse, eoque loci sepultum ejus corpus fuisse. Scribit idem Martinus, tam ex collisione ossium quam ex sudore ipsius sepulchri, vel humectatione potius deinceps morituri Pontificis signa, & quidem manifestissima colligi, idque ipsius sepulchri epitaphum indicare. Verumne sit an secus, ipsi Pontifices viderint ad quos pertinet.

JOHANNES XIX. PONT. CXLVIII.

JOhannes decimus nonus, cujus cognomentum & patria ob ignobilitatem ignoratur, quarto mense, die vigesimo post initum Pontificatum moritur. Unde ob brevitatem pontificatus nil ab eo, vel à quopiam alio gestum memoria dignum scribitur, nisi quod illi quinquemestri Pontificio multa prodigia apparuere, futura mala indicantia: visus & Cometes, & terræ motu multæ urbes concussæ. In his autem malis unicum levamen Hugo præfectus Othonis in Italia, & Hetruriæ gubernator est habitus, adeo enim juste & integre provinciam sibi creditam rexit, ut optimi principis desiderium nemini provincialium reliquerit. Quem postea Pistorii mortuum Hetrusci omnes non secus ac publicum parentem luxere, nullo non genere honoris funeri ejus adhibito. Placuit hoc loco Hugonis laudes commemorare, ut gubernatores provinciarum intelligent, satius esse bene & integre vivendo laudem & gloriam, quam male agendo divitias male partas cum ignominia & nota sempiterna reportare.

IO-

JOHANNES XX. PONTIF. CXLIX.

JOhannes XX. patria Romanus, è regione portæ metropolitanæ, Pontificatum iniens, ad otium conversus, nil dignum memoria gessit. Laudari vel maxime Robertus rex Franciæ potest qui ea tempestate non minus piam quam regalem vitam ducebat. Nam & doctrina & sanctitate omnes reges christianos ita anteibat, ut disputationibus nulli secundus haberetur: longe aliter sentiens, quam quod nostrorum temporum reguli arbitrantur, nequaquam principe dignum esse dictantes, scire literas, cum eos maxime deceat, qui populos regunt, bene gubernandi rationem ex aliorum præceptis colligere: quod fieri sine doctrina & lectione non potest. Quid enim aliud est princeps illiteratus, quam imago leonis cæteris feris imperantis? Sedent affectos tum suos, tum populorum necesse est, qui digni haberi volunt ut aliis imperent. Merito igitur Robertum laudamus, cujus præterea tanta fuit religio, ut quotiens sibi per occupationes bellicas liceret, horas Canonicas unà cum sacerdotibus caneret. Hac autem pietate hoc meritum ferunt, ut cum oppidum quoddam ex hostibus obsideret, neque horas suas intermitteret, mœnia hostium divinitus corruerent, statimque irruentibus suis oppidum caperetur. Johannes vero (ut quidam autores ferunt) Pontificatus sui anno quarto, mense item quarto, moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes diebus undeviginti.

SERGIUS IV. PONTIF. CL.

SErgius quartus, patria Romanus, patre Martino, vir sanctissimæ vitæ gratæque consuetudinis, &

& ante pontificatum & in ipso magistratu fuit. In pauperes liberalis, in amicos & familiares jucundus, in delinquentes clemens, in contumaces modestus. Tantæ præterea prudentiæ fuit, ut toto suo Pontificatu nil commissum sit, quo merito reprehendi gubernantis negligentia posset. In Deum enim omnem mentem convertens (quod facere Pontifices omnes deberent) juste atque integre omnia ex animi sui sententia bene natura & moribus instituti gubernabat. Interea vero hujus consilio & monitionibus principes Italiæ, composito fœdere, consilia ineunt pellendi Saracenos è Sicilia. Idque moliri paribus animis & copiis instituunt. Erant tum in Italia Tancredi magni Normandiæ Ducis filii plerique, quorum de numero Guilielmus cognomento Ferrebach, tanti animi fuit, ut assumpto in societatem expeditionis Malocho, Michaelis Catalaici Constantinopolitani Imperatotis copiarum duce, Saracenos è Sicilia brevi expulerit, adjuvantibus etiam Campano & Salernitano principibus. Verum cum postea Malochus prædam maligne divideret, Guilielmus dissimulandum esse ad tempus ratus, in Italiam rediens cum quadraginta millibus Normannorum militum, qui tum ab expeditione Hierosomylitana redierant, Apuliam, Græcis obtemperantem, occupat: ad Melphiam Malochum cum exercitu occurrentem fundit fugatque. Atque ita virtute Guilielmi à Græcis ad Normannos regnum Apuliæ transit. Verum postea mortuo sine hæredibus Guilielmo, Drogus frater, Drogo autem Hunfredus junior, successit, unde postea Robertus Guiscardi & Rogerius frater originem habuere. Dum hæc autem in Apulia agerentur, laborante Italia ac fere toto orbe terrarum fame ac peste, Sergius vir sanctissimus secundo Pontificatus sui anno, die quinto decimo moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes diebus octo.

BE-

BENEDICTUS VIII. PONT. CLI.

Benedictus octavus, patria Tusculanus, patre Gregorio, inito Pontificatu in demortui Othonis tertii locum Henricum primum é gente Bavara Imperatorem, secundum institutionem Gregorii quinti creatum, corona Imperii donat. Sunt qui scribant Othonem ipsum Romæ mortuum, ejusque corpus in Germaniam delatum fuisse: alii autem in basilica Petri sepultum affirmant. Vtcunque est, constat Henricum Bavarorum ducem virum optimum ac sanctissimum Imperatorem creatum, habuisseque uxorem, quæ nequaquam mariti laudibus, pietate, religione, humanitate cederet. Verum dum is res Germaniæ componit, Saraceni Italiam ingressi, Capuam occupant, Barum obsident. Barensibus autem fame laborantibus Veneti annonam classe important. At vero dum nihilominus civitas ipsa obsideretur, iidem Veneti adjuvantibus Græcis Saracenos aggressi, multis interfectis Barum obsidione liberant, anno salutis octavo & millesimo: quo quidem tempore Turci Hierosolymis captis, non tamen sepulchrum Domini, ecclesiasque montis Sion aut Bethleem violavere. Laborantibus Hierosolymis succurrere Venetis erat in animo, nisi Hiadrenses hostes eos distinuissent. Quos quidem Veneti apud Lauretum tanta clade perdomuere, ut nunquam postea inferre bellum finitimis sint ausi. Henricus autem compositis Germaniæ rebus Romam veniens, accepta imperii corona, Capuam movens, Saracenos inde expulit, ac Bubaganum Græcorum ducem, qui Mauris faverat, acerrimo bello adeo persecutus est, ut eum quoque à Troja ejecerit, quæ in finibus Apuliæ à se eo loci condita fuerat, ubi olim Hannibalis castra sunt habita. Sunt autem qui scribant, Henricum cum uxore Cunegunda ita caste ac sancte vixisse, ut uterque

in morte miraculis claruerit. In vita enim nil præter misere quod ad honorem Dei pertineret. Nam & Bambergensem fundavit episcopatum , & sororem suam , Regi Ungarorum in uxorem collocavit , cujus opera rex ipse & populi omnes imperio ejus subjecti, integram Christi fidem accepere. Moritur autem Henricus octavo imperii sui anno magno de se relicto apud suos desiderio. Benedictus vero mortuo Henrico , quo defensore rebus in omnibus utebatur , per seditionem alio in locum ejus suffecto pellitur. Verum postea inita cum inimicis suis concordia pulso adulterino Pontifice,in urbem cum dignitate rediens, undecimo Pontificatus sui anno,mense uno,die *VIII.* moritur , sepeliturque in basilica Petri. Sunt etiam qui referant episcopum quendam die in solitudine vidisse Benedictum equo nigro insidentem, eumque interrogasse , quid causæ esset , cur mortuus equo nigro veheretur : Tum Benedictum hominem rogasse , ut pecunias quas occultaverat (locum indicat) pauperibus suo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemosynarum nomine, nil ei profuisse , quia ex rapinis partas constabat. Facit mandata episcopus, ac statim episcopatu se abdicat,& vitam monasticam amplectitur. Scribit Vincentius , Gerardum Canadiensem episcopum doctrina & moribus eisdem temporibus magno in pretio fuisse , huic addit Guthet episcopum Pragensem doctrina & sanctitate vitæ tum præcellentem , & ob eam rem ab hostibus orthodoxæ fidei martyrio coronatum. Tanta præterea eodem tempore peste laboratum est , ut plures mortui quam superstites sint habiti. Quam quidem calamitatem in Lotharingia fons saluberrimæ aquæ indicavit in sanguinem tum versus.

JOHAN-

JOHANNES XXI. PONTIF. CLII.

JOhannes vigeſimus primus, patria Romanus, patre Gregorio, epiſcopus Portuenſis, ut quidam volunt: ut aliis placet, nullis ſacris ante inanitiatus, pontificium munus ſuſcepit, eo tempore quo Conradus Suevus in demortui Henrici locum trienno poſt legitimis ſuffragiis Imperator crearetur. Hoc autem interregno crediderim ego multas Italiæ civitates ſpe libertatis erectas ab imperio defeciſſe. Hanc ob rem Conradus vir in re militari præſtans, quippe qui apud Henricum diu ordinum dux fuerat, coactis propere copiis, in Italiam deſcendens, primo in Mediolanenſes ducit tantæ defectionis autores, eos obſidet, ſuburbia incendit, excidiumque & interitum urbi minatur. Mutata deinde ſententia obſidionem ſolvit, Colonienſi autiſtite id ei ſuadente, quod diceret beatum Ambroſium ei inter miſſarum ſolennia apparuiſſe, exitiumque omnibus minitantem, niſi ab urbe diſcederent, cujus patrocinium ipſe ſumpſerat. Romam itaque Conradus proficiſcens accepta à Iohanne Pontifice imperii corona, in Sclavos & Ungaros ducit, qui rebellantibns Italicis auxilia præſtiterant, eoſque brevi perdomuit. At vero Rodulphus Burgundionum dux ſuorum ſeditionibus vexatus, Conradi fidei & patrocinio ſe commiſit. Quam ob rem Burgundia deinceps imperialis provincia aliqua ex parte habita eſt. Ferunt Conradum ipſum leges multas ac perutiles quidem tuliſſe, hanc præcipue, ut cuivis principi capitale eſſet pacem & quietem provinciarum turbare. Hac itaque ratione motus Lapuldum Comitem Germaniæ acerrime perſecutus eſt, quod ab eo turbandi otii & quietis initium ortum fuerat. Nuncios præterea miſit, qui Græcis & Normannis inter ſe de regno Apuliæ concertantibus imperarent, ut ab armis

armis discederent. Romanis quoque exitium inte-
minatus est, si diutius quemadmodum cœperant Pon-
tificem seditionibus vexassent, cujus tempore quo-
rundam Abbatum sanctitate & vita monastica religi-
in Gallia præcipue floruit, & Himericus beati Ste-
phani Ungarorum regis filius sanctissimus ob mira-
cula est habitus. Iohannes autem cujus vita mirific-
laudatur, undecimo pontificatus sui anno, die IX
moritur. Vacat tum sedes diebus octo.

BENEDICTUS IX. PONTIF. CLIII

BEnedictus nonus, ut quidam volunt Johannis ne-
pos, patria Tusculanus, patre Alberico, eo tem-
pore Pontificatum iniit, quo Cumitus Anglorum re-
voti & religionis gratia Romam venit, qui voti com-
pos factus in patriam rediens, filiam suam Henrico
Conradi filio, in matrimonium locat. Verum non it-
post, Conrado vita functo, Henricus filius ejusdem
nominis secundus patri succedens, comparato statim
exercitu cum Olderico Bohemorum rege dubio mart-
decertat. Repetito deinde certamine Oldericum su-
perat & capit, vectigalemque factum incolumem di-
mittit. Movens deinde in Ungaros de regno inter se
dissidentes, Petrum ab Alboino pulsum in regnum
restituit. Interim vero Romani Benedictum homi-
nem ignavum, & nullius pretii perosi, à sede deji-
ciunt, in ejusque locum sufficiunt Iohannem Sabinum
episcopum, Sylvestrum tertium appellantes, quo post
novem & *XL*. dies pulso, denuo Benedictus restitui-
tur. Is autem cum cerneret se iterum subiturum ea-
dem discrimina, Johanni archidiacono Sancti Johan-
nis ad portam Latinam, qui postea Gregorius sextus
appellatus est, Pontificium munus libere cessit: vel(ut
quidam affirmant) vendidit. Hanc ob rem merito ab
omnibus Benedictus ipse accusatus est, & judicio di-
vino-

vino damnatus. Constat enim simulachrum ejus admodum monstruosum post mortem cuidam apparuisse: interrogatumque quid illa horrida imago præ se ferret, cum antea Pontifex fuisset, Quia (inquit) invita sine lege & ratione vixi, ideo violente Deo & Petro, cujus sedem omnibus probris fœdavi, simulacrum meum plus feritatis quam humanitatis in se habet. Nam cum annis decem, mensibus quatuor, diebus novem per intervalla sedem Petri occupasset, tandem moritur. Nec vacasse tum sedes dici potest, cum Pontificatum vendiderit. Sunt qui scribant hoc tempore Gerardum Venetum Ungarorum episcopum virum optimum & doctissimum ab hostibus christianæ fidei martyrium æquissimo animo passum. Ad currum enim ligatus ex altissimo monte in præceps demittitur ac laceratur.

SYLVESTER III. PONT. CLIV.

SYlvester tertius, patria Romanus, patre Laurentio, in locum pulsi Benedicti subrogatus, non diu in Pontificatu mansit. Nono enim & quadragesimo die factione suorum Benedictus restituitur. Eo enim tum Pontificatus devenerat, ut qui plus largitione & ambitione, non dico sanctitate vitæ & doctrina valeret, is tantummodo dignitatis gradum bonis oppressis & rejectis obtineret, quem morem utinam aliquando non retinuissent nostra tempora. Sed hoc parum est, pejora (ni Deus caveat) visuri aliquando sumus. Ad Sylvestrum redeo Cardinalem Sabinum Pontificem creatum, non dico à Collegio patrum, quod tolerabilius fuisset, sed largitione, ut quidam tradunt: quo quidem pulso, ac merito, cum non per ostium, sed per posticum intrasset ut fur & latro, Benedictus denuo restituitur, tumultuante urbe, & nunc unum nunc alium appetente, quod fieri ab his populis

populis consuevit, qui duce & rectore carent, quiqu malos pluris quam bonos faciunt.

GREGORIUS VI. PONT. CLV.

GRegorius sextus, sancti Iohannis ad portam Latinam archidiaconus, Pontificatum (ut diximus) à Benedicto nono accepit. Has ob res Henricus secundus in Italiam cum magno exercitu veniens, habita Synodo, cum Benedictum nonum, Sylvestrum tertium, Gregorium sextum tanquam tria teterrima monstra abdicare se magistratu coegisset, Syndegerum Bambergensem episcopum, cui Clementi secundo appellatio fuit, Pontificem creat. Gilbertus tamen, historiarum scriptor, affirmat Gregorium bene de Ecclesia Dei meritum esse, cum sedis Apostolicæ dignitatem negligentia priorum Pontificum labefactatam sua autoritate & animi magnitudine brevi restituerit. Nam & ditionem Ecclesiæ recuperavit, & latrones circa urbem positos, quorum sævitia peregrini ad urbem religionis causa accedentes necabantur, è medio sustulit, prius execrationibus & interdictis admonitos, deinde vi & armis domitos. Hanc ob rem ferunt à perniciosis hominibus vulgo homicidam, Simoniacum & sanguinis humani appetentissimum habitum, idque à Cardinalibus etiam quibusdam prædicari solitum. Motum itaque Gregorium ipsum in ea ægritudine, qua postea moritur, Cardinales ad se vocatos verbis castigasse, quodque juste & sancte fecisset, ipsi livore moti reprehenderent, & ut, inquit, scire possitis, ubi mortuus fuero, recte an perperam fecero, corpus meum ante fores Ecclesiæ sistite nectibus obseratas, si divino nutu aperientur, censetote me dignum Christiana sepultura: sin secus, corpus meum unà cum anima damnatum, quo volueritis, ejicitote. Fecere mandata Cardinales, atque

ita portæ, coorto gravi vento, apertæ ſunt, & corpus cum admiratione omnium & opinione magnæ ſanctitatis introlatum eſt. Hæc fere ſunt quæ à variis autoribus de Gregorio ſcribuntur, quem quidem conſtat in pontificatu ſediſſe annis duobus, menſibus ſeptem, durante ſchiſmate.

CLEMENS II. PONTIF. CLVI.

CLemens ſecundus, Syndegerus antea vocatus, Bambergenſis epiſcopus in Synodo Pontifex creatur, annuente Henrico ſecundo, vel imperante & cogente potius. Verum Henricus accepta à Clemente Imperii corona, Romanos in verba ſua jurare coegit, Pontificum electioni ſe nequaquam interfuturos, niſi juſſu Imperatoris id facere cogerentur. Videbat enim Imperator eo licentiæ factioſum quemque & potentem, quamvis ignobilem deveniſſe, ut corruptis ſuffragiis tantam dignitatem conſequeretur: quæ certe niſi ſanctitate & doctrina bene meritis, volente Deo, demandari cuipiam non deberet. Inde vero Capuam profectus, rebus in provincia bene diſpoſitis, conductiſque eo loci militibus, qui Saracenis hoſtibus reſiſterent, Roma deinceps in Germaniam iter facit. Abeunte itaque Imperatore, ut quidam ſcribunt, Romani Pontificem injuſſu ſuo creatum veneno è medio ſuſtulere, Pontificatus ſui menſe nono. Scribunt autores, venenum ipſum in hos uſus à Stephano paratum, qui ei in pontificatu ſucceſſit, Damaſuſque ſecundus appellatus eſt, eo maxime tempore, quo Odiloni Abbati Cluniacenſi in magna ſanctitate mortuo Hugo Abbas ſubſtituitur, vir genere, pietate, religione, clementia, doctrina inſignis, regnante altero Henrico in Francia, Alphonſo in Hiſpania, Michaele cum filio Conſtantino Byzantii: quod quidem Imperium jam tum maxime labefactatum erat.

O D A-

DAMASUS II. PONTIF. CLVII.

DAmasus secundus, natione Bavarus, cognomento Bagniarius, vel Pepon, ut quidam volunt, pontificatum per vim occupat, nullo cleri populique consensu. Adeo enim inoleverat hic mos, ut jam cuique ambitioso liceret Petri sedem invadere. Sed obstitit Deus justus vindex, ut is cæteris exemplo esset, ne, quod virtus dare consuevit, ambitione & largitione quæreretur. Nam tertio & XX. Pontificatus sui die moritur. Censent nonnulli hunc inter Pontifices nequaquam numerandum esse, cum non recte Pontificatum adeptus sit. Miranturque cur Romani tanta rei dignitate moti contra jusjurandum, Henrici jussu habitum, abdicare se magistratu hominem statim non coegerint. Sed cum brevi admodum tempore vixerit, cumque vix sui colligendi Romanis facultas data sit, nequaquam eos aliqua censura dignos putaverim. Ad Leonem deinceps transeamus.

LEO IX. PONTIF. CLVIII.

LEO nonus, natione Alemannus, anno Domini millesimo quadragesimo nono pontificatum hac ratione iniit. Nam cum Romani legatos ad Imperatorem misissent oratum, ut optimum Pontificem sibi daret, is statim Baunonem episcopum Tublensem, virum bonum & simplicis ingenii, legatis & Ecclesiæ Romanæ obtulit. Cui quidem Romam Pontificio habitu petenti, Abbas Cluniacensis & Ildebrandus monachus Soana oriundus, obviam facti persuasere ut deposito pontificali ornatu Romam privatus ingrederetur, quod dicerent Henricum nullam creandi Pontificis potestatem à Deo habere, sed ad clerum popu-

pu-

pulumque Romanum id pertinere. Motus his verbis Leo, cum etiam vocem è cælo inter eundum audivisset: Ego cogito pacis cogitationes non afflictionis, deposito pontificio apparatu privatus urbem ingreditur, seipsum accusans, quod imperatori maluerit quam Deo optemperare. At vero Romanus clerus, suadente Ildebrando, eundem Baunonem in Pontificem eligunt, eo libentius quod omnem autoritatem eligendorum Pontificum ab Imperatore (ut par erat) ad clerum transtulisset. Fecerant tamen vitia quorundam Pontificum, quemadmodum scripsimus, ut merito ipsi clero sublata potestas videretur Dei judicio, quo in melius eorum mentes flagitiis contaminatæ aliquando verterentur, ne christiana resp. malis rectoribus commissa pessundaretur. Pontificatum itaque hoc modo Baunon adeptus, ac mutato nomine Leo nonus appellatus, Ildebrandum ipsum statim sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconum Cardinalem creat: eidemque sancti Pauli ecclesiam gubernandam committit, ut quasi consors pontificii muneris secum videretur. Cum alter Petri, alter Pauli templum tueretur & regeret. Interim vero Drogone Normannorum Comite in Apulia mortuo, Gisulphus frater regnum adeptus, Beneventum urbem Romano Pontifici deditam per vim occupat. Nam cum Henricus Imperator in honorem beati Georgii templum Bambergæ condidisset, cuperetque id in Cathedralem ecclesiam consecrari, annuente Benedicto octavo, quotannis census nomine daturam ecclesiam ipsam Romano Pontifici centum argenti marcas, cum equo albo ac phalerato, Leo nonus dono Beneventum ab Imperatore accipiens Bambergensis ecclesiæ tributum remisit. Hanc itaque ob rem Leo suo jure & copiis Imperatoris fretus, cum in Gisulphum incomposito agmine movisset, ab eo superatur & capitur. Nec ita multo post Romam incolumis cum magno comitatu remittitur. Sunt qui scribant, Robertum Guiscardi è Gallia in Italiam cum exercitu profectum

 fugatis

fugatis Græcis & Aphris, Apuliam occupasse, statuamque reperisse circa caput æneum circulum habentem, his literis notatum; Calendas Maii oriente Sole aureum caput habebo. Unde Saracenus quidam, magicæ observationis peritus, à Roberto Guiscardi captus, notato termino, umbræ ipsius statuæ, calendis Maii oriente sole effoso loco thesaurum invenit, quo se à Roberti manibus liberavit. Ad Leonem redeo, virum certe pietate, innocentia, benignitate, gratia, hospitalitate adeo insignem, ut ejus domus peregrinis & pauperibus semper patuerit. Nam cum semel ante fores suas leprosum pauperem invenisset, eumque præ misericordia collocari in lecto suo mandasset, apertis mane à janitore foribus, nusquam pauper inventus est, Christum pauperis nomine eo loci recubuisse creditum. In rebus præterea ad religionem pertinentibus tanta diligentia & solertia usus est, ut & in Concilio Vercellensi Berengarium hæresos autorem damnaverit, & Constantinopolitanum Imperatorem suis monitionibus impulerit, sepulchrum Domini Hierosolymis à barbaris diruptum restituere, eo maxime tempore, quo & Theobaldus nobilis Francus sanctitate vitæ apud Vincentinos in pretio fuit, & Vincentius Franco Leodiensis episcopus, doctrina & moribus insignis, ad Hermanuum præstantis ingenii virum de quadratura circuli docte multa & acute scripsit. Moritur autem Leo pontificatus sui anno quinto, mense secundo, die sexto.

VICTOR II. PONTIF. CLIX.

VIctor secuudus, Glebardus antea vocatus, natione Alemannus ex Bavaria, pontificalem dignitatem post Leonem adeptus est, magis Henrici gratia quam liberis suffragiis. Verebatur enim clerus populusque Romanus Henrici potentiam, quem in creandis novis Pontificibus aliquando læserant. Ne itaque

contra

contra jusjurandum moliri aliquid viderentur, Victorem proponunt, legato Ildebrando ad Henricum ob eam rem misso, qui omnia ex sententia Romani cleri Imperatorisque perfecit. At Victor in sede omnium consensu confirmatus, magnam Synodum, abnuente Imperatore, Florentiæ habuit, in qua quidem multos episcopos, tum simoniæ, tum fornicationis causa episcopatu privavit, clerumque admonuit, quid maxime ad se pertineret, proposita pœna his qui leges Canonicas transgrederentur. Sunt qui scribant, Victorem ad Henricum profectum, magnificentissimeque ab eo habitum. Sed ego solum Ildebrandum eò profectum puto, qui autoritate legationis fretus, Henricum tertium Henrici filium Cæsarem creat. Interim vero dum Capua à Saracenis obsideretur, trepidarentque omnes finitimæ civitates, Robertus Guiscardi sumptis armis, fugatis Saracenis, & Campanos obsidione, & finitimos omni formidine uno impetu liberat. Unde autem originem habuerit Robertus ipse, haud satis constat, cum alii Normannum, alii Francum fuisse existiment. Utcunque sit, constat eum magni animi excellentisque ingenii fuisse, & ob eam rem merito Apuliæ regnum adeptum. Victor autem Pontifex, de quo nunc sermo fit, secundo Pontificatus sui anno, mense tertio, die quartodecimo moritur. Vacat tum sedes diebus *XI*.

STEPHANUS IX. PONT. CLX.

STephanus nonus, Fœderieus antea vocatus, natione Lotharingus, Cassinensis Abbas Pontificatum adeptus, statim curavit, ut Mediolanensis Ecclesia, quæ à Romana ducentis fere annis se subtraxerat, nunc demum eidem obtemperaret, ut veræ omnium Ecclesiarum parenti & altrici, quam postea non secus observavit, ac veræ filiæ pientissimam matrem

facere consueverunt. Hoc fere tempore & Henricus tertius in locum Henrici patris demortui sufficitur: & Alexius Nicephoro Imperatori Constantinopolitano succedit. Et Robertus Guiscardi Græcos, magno prælio superatos, è Calabria omnino expulit, relictis tantummodo Græcis sacerdotibus, qui usque ad nostram ætatem linguam servant cum moribus. Adeo enim Constantinopolitanum Imperium jam erat imminutum à Saracenis, ut ægre Thraciam, Galatiam, Pontum, Thessaliam, Macedoniam, Achaiam obtineret, è quibus provinciis nunc Turci, nunc Saraceni quotidie aliquid subtrahebant. Stephanus autem septimo pontificatus sui mense, die octavo Florentiæ moritur, eo quoque in loco honorifice sepelitur, ut Martinus scribit. Sunt qui dicant Stephanum Pontificem in Henricum Imperatorem hæreseos nomine invectum esse, quod summorum Pontificum autoritatem diminueret, contempta religione, spretoque immortali Deo.

BENEDICTUS X. PONTIF. CLXI.

BEnedictus decimus, natione Campanus, qui prius Nuncius dicebatur, Veliternus episcopus, factione quorundam nobilium eo maxime tempore Pontifex creatur, quo Hagnes, Henrici tertii mater, Gibertum Parmensem virum insignem regni Italici gubernatorem instituit. Erat & tum in Italia Gothifredus Mathildis Comitissæ, fœminæ nobilissimæ, maritus, vir sane potens. Nam Mathildis mater Beatrix Henrici secundi Imperatoris soror fuerat, nupseratque Bonifacio cuidam viro potentissimo ac nobili, Luca, urbe Hetruriæ, oriundo: quo mortuo omnis potentia primo ad Beatricem, postea ad Mathildim & maritum Gothifredum pervenit. Nam & Lucam & Parmam & Rhegium Lepidi & Mantuam

tuam & eam partem Hetruriæ poſſidebat, quam nunc Patrimonium ſancti Petri vocamus. Ad Benedictum redeo, ab Ildebrando pontificatu pulſum, quod non per oſtium, quemadmodum decebat, ſed per vim & largitionem intraſſet. Fidem enim dederant clerici omnes Ildebrando Archidiacono, non prius ſe habituros ſuffragia novi Pontificis creandi, quam ipſe Florentia, quo tum proficiſcebatur, ad urbem reverteretur. Rediens itaque eum Gerardo epiſcopo Florentino in omnes acerbiſſime invectus eſt, tum vel maxime in eos, qui fidem dederant ſe ejus adventum expectaturos. At vero cum hac de re magna contentio eſſet, probarentque nonnulli Benedictum ipſum, ut virum optimum & ſapientiſſimum, contra autem eam electionem plerique magnis clamoribus improbarent, utpote minus canonice & legitime factam, tandem plurimorum conſenſu, Ildebrando inſtante, Gerardus vir tanto magiſtratu dignus, ejecto Benedicto Pontifex creatur. Sunt tamen qui ſcribant, hanc electionem Senis factam, cum libera ſuffragia Romæ ob factionem quorundam potentum haberi non poſſent. Benedictus itaque menſe nono, die vigeſimo pontificatu dejectus, Velitras exulatum abiit.

NICOLAUS II. PONTIF. CLXII.

NIcolaus ſecundus, natione Allobrogus, Gerardus antea vocatus, epiſcopus Florentinus, ob virtutem & animi præſtantiam, abrogato Benedicto, haud legitime creato, Pontifex Maximus Senis decernitur, qui ſtatim inito Pontificatu, Sutrium conceſſit: ibique anno Domini milleſimo quinquageſimo nono Concilio habito, cui non ſolum epiſcopi, verum multi Italiæ proceres interfuere, Benedictum abdicare ſe pontificio munere & habitu coegit, &

Velitras exulatum abire. Inde vero Romam proficiscens, secundo apud Lateranum Concilio habito legem tulit, ut in decretis legitur, Romanæ Ecclesiæ admodum salubrem, quæ talis est; Si quis pecunia, vel gratia humana, aut populari militarive tumultu, sine concordi & canonica electione Cardinalium, fuerit in throno Petri collocatus, is non Apostolicus, sed Apostaticus, id est, à ratione deficiens merito vocetur, liceatque Cardinalibus, clericis & laicis, Deum colentibus, illum ut prædonem anathematizare, & quovis humano auxilio à sede Apostolica propellere: atque quovis in loco, si in urbe non liceat, Catholicos hujusce rei causa congregare. In eodem quoque concilio revocatum ab errore suo Berengarium diaconum Andegavensis Ecclesiæ ferunt, qui arbitrabatur in Sacramento Eucharistiæ & calicis non esse verum Christi corpus, integrumque sanguinem, nisi ut in signo & figura mysteriove: quem quidem errorem, instante & urgente Nicolao & Alberico diacono viro doctissimo, publice confessus est, affirmans, illud esse verum Christi corpus, integrumque sanguinem. Scripsimus hunc errorem à Leone nono damnatum, non tamen emendatum fuisse. Quæ certe laus tota Nicolai est, ut Lanfrancus scribit, vir ea tempestate doctissimus, qui errores ejusdem Berengarii præclaro opusculo notavit. Dum hæc à Pontifice Nicolao Romæ agerentur, Gothifredus Normannus, qui Drogoni fratri in Apuliæ Calabriæque Comitatum successerat, moriens Bagelardum filium Comitatus hæredem instituit, verum Robertus Guiscardi frater (ut quidam volunt) hoc ægre ferens, pulso nepote, Apuliam & Calabriam occupat, adjecta Troja, quæ Pontificibus Romanis parere consueverat. Hanc autem ob rem indignatus Pontifex, nonnihil Roberto succensuit. Is vero cum postea rogatu Roberti in Apuliam profectus fuisse, receptis quæ de Ecclesia amiserat, non solum hominem in

gra-

gratiam accepit, verumetiam eundem vectigalem Ecclesiæ factum, Calabriæ & Apuliæ provincias Romanæ Ecclesiæ censuarias, ducem creat. Accepto deinde magno à Roberto exercitu ad urbem rediens, Prænestinos, Tusculanos, Nomentanos Romanæ Ecclesiæ rebelles perdomuit, Tiberim quoque trajiciens, direpta Gallera aliisque Gerardi Comitis, Sutrium usque, castellis expugnatis, ditionem Romanam tutiorem reddidit. Sunt qui scribant, Henricum tertium à Nicolao secundo coronam Imperii accepisse, totoque tempore Pontificatus sui ob beneficium acceptum, nil contra Ecclesiasticos molitum esse. Nicolaus autem vir omni vita probatus, tertio Pontificatus sui anno, mense *VI.* die *VI* & *XX.* moritur. Vacat tum sedes diebus *XII.*

ALEXANDER II. PONT. CLXIII.

ALexander secundus, Anselmus antea vocatus, patria Mediolanensis, episcopus Lucensis, mortuo Nicolao ob humanitatem, benignitatem, & doctrinam absens etiam Pontifex creatur. At vero Cisalpini episcopi arbitrati ob dignitatem provinciæ suæ, par esse, ut e suo numero aliquis eligeretur, Giberto Parmensi, viro potentissimo admodum annitente, ab Henrico Imperatore obtinuere, reclamante ejus uxore Hagnete, ut alter quoque Pontifex eligeretur. Quare episcopi ipsi habito concilio, Cadolum Parmensem episcopum Pontificem creant. Cui statim Cisalpini omnes obtemperavere, præter Mathildim optimam fœminam, & cum Ecclesia Romana bene sentientem. Superveniente deinde Cadolo ab his qui Alexandro adversabantur accito, in pratis Neronianis, sub radicibus aurei montis, grave prælium committitur: in quo multi utrinque cecidere, Alexandro & Gothifredo, Mathildis viro, sese ad ædes Latera-

nensium continentibus. Incerti enim erant quibus potissimum se tuto committerent, adeo omnia infida & fluxa videbantur. Sunt qui scribant Alexandrum ante prælium commissum, Lucam profectum vitandæ cædis causa, eoque loci quiete aliquandiu vixisse. Neque ingratum tantæ erga se Lucensium benevolentiæ, Ecclesiam & civitatem multis privilegiis, ut in eorum annalibus apparet, insigniorem reddidisse. Repulsus tandem ab urbe Cadolus non diu in provincia quievit: accitus enim a Romanis quibusdam, quorum maxime intererat omnia Romæ perturbari explendarum voluptatum causa, comparato majore exercitu quam antea, Romam venit, ac urbem Leoninam Ecclesiamque beati Petri vi occupat. At vero erumpentibus Romanis cum Gothifredi copiis, tantus terror repente hostes invasit, ut & effusa fuga omnes abierint, & paulum abfuerit, quin Cadolus caperetur à suis derelictus, quem Cincius Romani præfecti filius, facto cum suis cuneo per media civium agmina ægre in arcem Hadriani perduxit, ubi aliquandiu obsessus, cum nullam libere abeundi facultatem videret, trecentis argenti libris ab his se redimens, qui arcem obsidebant, conscenso strigosissimo equo inde solus aufugit. At vero Otho Coloniensis archiepiscopus apud Henricum adolescentem Hagretem criminatus, quod contra majestatem imperii Christiana respubl. mulieris nutu gubernaretur, accepta potestate componendæ ex arbitrio Ecclesiæ Dei. Romam veniens, Alexandrum primo quidem gravissimis verbis increpat, quod sedem Romanam, injussu Cæsaris, & contra atque consuetudo & lex ipsa jubebat, occupasset. Tum Ildebrandus archidiaconus, qui forte tum aderat, partes Pontificis acerrime tutatus, quod diceret, electionem ad clerum pertinere, si jus, si antiquam consuetudinem vellet inspicere, facile Othonem in sententiam traxit. Quare Henricus, cognito errore, ad se postremo rediens, Alexandrum

regat,

rogat, ut concilium, quo se perventurum pollicetur, indicat. Urbs Mantua ad eam rem potissimum idonea visa est, eò proficiscuntur omnes, ad quos pertinere videbatur Ecclesiæ salus & tutela. Ubi compositis rebus omnibus Imperator ipse non solum in gratiam Pontificis rediit, verumetiam precibus ab eo impetravit, ut & Cadolo veniam petenti ignosceret, & Gibertum tanti mali (ut diximus) autorem Ravennatis Ecclesiæ archiepiscopum crearet, primum haud gravate fecit, Salvatoris nostri exemplum imitatus, qui novit etiam pro persecutoribus exorare: secundum invitus concessit: & non nisi precibus Henrici fatigatus: quod verebatur, sicuti postea accidit, ne ea res Ecclesiæ Romanæ magnas calamitates afferret. Abiens Mantua Pontifex, ac Luca iter faciens, Ecclesiam majorem, cujus episcopus antea fuerat, sacris solennibus adhibitis consecrat, tamdiu ibi immoraturus, quoad ab Ildebrando archidiacono res in Apulia pacatiores redderentur. Is enim acceptis à Mathildi Comitissa auxiliaribus copiis, non solum Richardi & Guilielmi impetus repressit, verumetiam eos coëgit, quæ de Ecclesia cepissent restituere. Veniens itaque ad urbem Alexander Pontificatus sui anno *XI.* mense *VI.* moritur, in basilicaque Lateranensi sepelitur nullo genere honoris, quod impendi summo Pontifici potest, non adhibito, & à clero & à populo. Ferunt tum magno in pretio fuisse Johannem Gualbertum monachum vallis Umbrosæ, & illius ordinis autorem, virum sanctissimum ac miraculis insignem.

GREGORIUS VII. PONTIF. CLXIV.

GRegorius septimus, Ildebrandus antea vocatus, natione Hetruscus, patria Soanensis, patre Bonicio, omnium bonorum consensu Pontifex creatur.

ipsius autem electionis verba ea annotata sunt; Nos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, clerici, acolyti, subdiaconi, presbyteri, præsentibus Episcopis, Abbatibus multisque tum Ecclesiastici tum laici ordinis, eligimus hodie X. calendas Maii, in basilica sancti Petri ad Vincula, anno salutis MLXXII. in verum Christi vicarium Ildebrandum archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, justitiæ, constantiæ, religionis, modestum, sobrium, continentem, domum suam gubernantem, pauperibus hospitalem, in gremio sanctæ matris Ecclesiæ libere à teneris annis usque ad hanc ætatem educatum, doctum: quem quidem cum ea potestate Ecclesiæ Dei præesse volumus, qua Petrus Dei mandato quondam præfuit. Adeptus pontificatum Gregorius, statim Henricum Imperatorem admonet, ne deinceps largitione corruptus, episcopatus & beneficia alicui per simoniacam cupiditatem committat, aliter se usurum in se & delinquentes censuris Ecclesiasticis. His admonitionibus, & quidem sanis, non modo non obtemperavit Henricus, verum etiam Hagnetem Imperatricem bene admonentem, quid fieri cum religione oporteret, omni administratione depulit: quæ Romam profecta non diu supervixit, dolore animi vitam cum morte permutans. Tandem vero multis legationibus, ultro citroque missis, Imperator in gratiam cum Gregorio rediit, eundemque in Pontificatu confirmavit, ut tum Imperatorum mos erat. At vero cum Henricus in bono levis, in malo pertinax, simoniam nequaquam omitteret, sæpius admonitus, omnes illos anathematis censura Pontifex notavit, qui episcopatus & beneficia largitione adepti erant. Et ne id temere fecisse videretur, concilio apud Lateranum habito, in quo multi episcopi interfuere, maxime vero Gilbertus Parmensis Archiepiscopus Ravennas, rationem reddidit, quam ob rem censuris ecclesiasticis simoniacos notasset, facturum quoque id in Imperatorem

terem crebro dicebat, nisi sententiam mutaret. Tum vero Gibertus soluto concilio, & criminandi Gregorii occasionem nactus, ad Pontificatum viam quærens, Cincium Romanum civem, Stephani, præfecti urbis, filium, hominem temerarium & seditiosum in Pontificem animat, magna ei pollicitus Imperatoris nomine, si tantum facinus ex sententia confecisset. Structis itaque insidiis Cincius, dum Pontifex media nocte Natalis Domini nostri celebrat in templo beatæ Mariæ ad Præsepe, quæ major nunc dicitur, irrumpens cum satellitibus & conjuratis, dum hostiam sacrificii comminuit, hominem capit, & in regionem Parionis secum trahens, in turri quadam munitissima eum collocat. Sequenti vero die populus Romanus, cognito facinore, in Cincium arma suscipit, Pontificem liberat, ædes ac turrim scelerati hominis à fundamentis evertit, familiamque ejus, nares mutilatam, ab urbe pellit. Ipse vero Cincius tanti mali autor fuga salutem quærens, in Germaniam variis tramitibus ad Imperatorem tandem pervenit. Gilbertus autem tanti doli machinator, cum insidiæ ex voto non successissent, simulata benevolentia à Pontifice dimissus, Ravennam pejora moliturus se contulit. Nam & Theobaldum Mediolanensem Archiepiscopum, & plerosque alios Cisalpinæ antistites conjurare in Gregorium pollicitationibus perpulerat. His addidit Hugonem Candidum sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalem: qui etsi ante idem fecerat, in gratiamque simulato animo redierat, nunc malum animum, malam mentem præ se tulit. Is enim viribus omnibus annixus est Imperatorem & Normannos inter se de imperio diffidentes, composita pace, initisque fœderibus in Pontificem concitare. Quod ubi Gregorius rescivit, congregata ad Lateranum synodo propositis rationibus quare id faceret, Gibertum & Hugonem dignitatibus privatos anathemate notat. Dum hæc Romæ agerentur, Henricus cum Saxonibus hostibus feliciter pugnans, adeo
te-

felicitate illa elatus, ut habito conventu apud Vuormatiam, Sigifredo Archiepiscopo Maguntino negotium procurante, interdicere omnibus ausus sit, ne ulla in re Pontifici Romano obtemperarent, ex illo autem conventu mandato Henrici Romandus clericus Parmensis Romam veniens, & Gregorio publice interdixit, ne quod ageret deinceps quod ad magistratum Pontificis pertineret: & Cardinalibus ipsis mandavit, ut relicto Gregorio, alium habituri Pontificem ad se proficiscerentur. Tum Gregorius tantam injuriam, divinæ majestatis causa, non diutius ferens, & Sigifredum aliosque clericos cum Henrico sentientes dignitatibus ac beneficiis privavit, & Imperatorem ipsum anathemate notavit, privatum prius omni regia administratione. Abrogationis autem Pontificiæ habita fere hæc formula est, Beate Petre Apostolorum princeps, inclina quæso aures tuas, & me servum tuum exaudi, quam & ab infantia educasti, & usque ad hunc diem ab iniquorum manibus vendicasti, qui me pro mea in te fide oderunt & persecuti sunt: tu mihi testis es optimus, & pia Jesu Christi mater, & frater tuus Paulus tecum martyrii particeps, me non sponte, sed invitum Pontificatus gubernacula suscepisse. Non apud rapinam arbitratus sim sedem tuam legitime conscendere, sed malebam vitam meam in peregrinatione degere, quam locum tuum pro fama & gloria tantum occupare. Fateor ego, ac merito quidem, mihi tua gratia, non meritis meis populi Christiani curam demandatam esse, concessamque ligandi & solvendi potestatem. Hac itaque fiducia fretus, pro dignitate & tutela Ecclesiæ suæ sanctæ omnipotentis Dei nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti & Henricum regem, Henrici quondam Imperatoris filium, qui audacter nimium & temerarie in Ecclesiam tuam manus injecit, Imperatoria administratione regiaque dejicio: & Christianos omnes. Imperio subjectos, juramento illo absolvo, quo fidem veris regibus præstare consueverant. Di-

gnum.

gnum eſt enim, ut is dignitate careat, qui majeſtatem Eccleſiæ imminuere conatur. Præterea vero quia monita mea, imò tua ad ſui ipſius populorumque ſalutem pertinentia contempſit, & ſe ab Eccleſia Dei, quam ſeditionibus peſſundare cœpit, ſeparavit, cum anathematis vinculo colligo, certo ſciens, te eſſe Petrum, in cujus petra, ut in vero fundamento rex noſter Chriſtus ædificavit Eccleſiam ſuam. Fuere tum multi poſt execrationem, qui pacis mentionem facerent: Quibus ita Gregorius reſpondit, ſe pacis conditiones non abnuere, modo Henricus ipſe primo cum Deo pacem ineat. Non ignoratis, inquit, quamdiu & quantis malis Romanam affecerit Eccleſiam, quotieſque à me ſit admonitus, ut meliorem vitam moreſque probatiores indueret. Hoc tribuimus benevolentiæ & charitati, qua Henrico patri conjuncti olim fuimus. Sed nil profecimus, adeo mores à patre averſos imbibit. Inſtabant tamen ex his qui aderant nonnulli, regem non ita anathematizandum eſſe. Quibus ita Pontifex reſpondit, Quando inquit, Chriſtus Eccleſiam ſuam Petro commiſit & dixit; Paſce oves meas, excepit ne reges? Nam cum eidem ligandi & ſolvendi poteſtatem daret, nullum excepit, vel neminem ejus potentiæ ſubtraxit. Hanc ob rem, qui dicit ſe vinculo Eccleſiæ ligari non poſſe, reſtat etiam ut fateatur ſe abſolvi ab ejus poteſtate nullo modo poſſe: & qui hoc impudenter negat, à Chriſto & Eccleſia ejus ſe omnino ſejungit. At Henricus cognita Gregorii cenſura multas literas ad gentes & nationes conſcripſit, quibus ſe contra jus faſque damnatum à Pontifice oſtendebat. Gregorius autem id à ſe jure factum non verbis tantum & literis, verumetiam ratione & teſtibus comprobabat, re ipſa ante oculos omnium [illegible]. Interim vero, cum pars regni ab Henrico [illegible] jam Saxones bellum contra H[illegible] [illegible]iſſime pararent, Alemanni [illegible] quod mali in provincia naſceretur, [illegible] ut

ſi

si Gregorius in Alemanniam pergat, Henricus supplex veniam errati petat. Quod se facturum Rex ipse, interposito juramento, pollicitus est. Motus itaque Pontifex his pollicitationibus & precibus Treverensis Archiepiscopi, Henrici oratoris, Augustam Prætoriam petiturus, Vercellas usque jam pervenerat, ubi ab episcopo loci ipsius regni Italiæ Cancellario, clam rescivit, Henricum hostili in se animo cum exercitu adventare. Tum vero Pontifex, omisso instituto itinere Canossum se recepit, oppidum agri Regiensis, ditioni Mathildis Comitissæ subjectum. Venit & eo propere cum omnibus copiis Henricus, qui statim, deposito Regali ornamento, nudis pedibus, ut oppidanos ad misericordiam commoveret, oppidulum appropinquans suppliciter intromitti petebat. Denegatum ingressum æquo animo tulit, aut tulisse dissimulavit, quamvis aspera esset hyems, & gelu cuncta rigescerent. In suburbio quidem oppidi triduo immoratus, continuo veniam petens, tandem rogatu Mathildis, & Adelai Sabaudiensis Comitis, & Cluniacensis Abbatis introductus, absolvitur, & Ecclesiæ reconciliatur, pace jurejurando confirmata, & integra obedientia promissa. Regii autem jurisjurandi hæc formula est: Rex Henricus, composita pace ex sententia Domini nostri Gregorii septimi, affirmo, me pacta & fœdera conservaturum, curaturumque, ut quoquo voluerit idem Pontifex sine ullo discrimine suiipsius & comitatus proficisci possit, maxime autem per loca imperio nostro subjecta, neque per me staturum, quo minus libere Pontificio munere ubique locorum uti possit, & hæc observaturum me jurejurando addico. Actum Canossi. V. Calendas Februarii Indictione XV. Tum vero rebus ita ex sententia peractis, dilabentibus inde omnibus variis itineribus, dum Henricus Papia iter facit, Cincium amittit subita febri correptum, non tamen mortuo jam pernicioso homine, Henricus rebus novis studere destitit.

Pacis

Pacis enim fœdera abrumpens, eo Alemannos principes indignitate rei motos perpulit, ut Rodulphum Saxoniæ ducem regem provinciæ crearent, posthabito Henrico, petiit primo quidem Henricus à Pontifice, ut Rodulphum execrationibus ab occupatione regni depelleret. Id vero cum impetrare nequisset, sumptis armis, magna clade & incerta victoria utrinque dimicatum est. Missi tum quidem ab utroque legati ad Pontificem rogatum, ut in partes suorum declinaret, quibus nil aliud ipse respondit, quam ut ab armis discederent. Pugnarunt iterum simul æquo marte Henricus & Rodulphus. Verum cum tertio prælium iniissent, magna cæde utrinque commissa, ac superior aliquantulum Henricus videretur, Rodulphi legatos pacem petentes audire noluit, ad Pontificemque denuo scripsit, ut Rodulphum, regnum occupare conantem, execratione anathematis notaret. Quod cum facere Gregorius recusaret, tanta ira percitus Henricus est, ut die noctuque nil aliud cogitaret, quam quod ad Pontificis perniciem & exitium vergeret. Interea vero ne quid in orbe Christiano deesset, quod seditionibus non agitaretur, Michael, cum Andronico filio, à Nicephoro cognomento Bucanor, vi ab imperio Constantinopolitano dejectus, ad Gregorium confugit, qui & Nicephorum excommunicavit, & Rogerio. Romanæ Ecclesiæ Feudatario, negotium dedit, ut Michaelem quocum Ceperani locutus est, in Imperium restitueret. Is itaque mandato Pontificis comparata classe, Rogerio minore nato in Italia dimisso, Boemundum alterum filium secum ducens, Aulcon primo adnavigat, & ad Dyrrachium castra facit, urbem tanto bello pernecessariam primo occupaturus. Sed Dominicus Sylvius, dux Venetus, cum Nicephoro sentiens, Rogerium ab obsidione repellit, magno illato acceptoque incommodo. Verum non ita multo post Nicephorus ab Alexio, cognomento Mega, copiarum suarum duce deceptus, libertate simul & civitate privatur,

quam

quam triduo Alexius militibus diripiendam ex pacto concessit. Captus ipse Nicephorus in templo sanctæ Sophiæ vita donatur, hac conditione tamen ut monachi habitum cum vita susciperet. At vero Gregorius, cum videret Henricum contra Ecclesiam Dei a quibusdam seditiosis episcopis concitari, habita ingenti synodo, Giberto Ravennati Archiepiscopo ob superbiam & malitiam interdicit sub anathematis pœna, ne episcopali & sacerdotio munere fungatur. Vocatus præterea ad sedem Apostolicam scelerum suorum conscius parere detrectat, qua ex re tantummodo pœnam anathematis merebatur, Rolandumque Tarvisinum censura notavit, quod legatus, ad res componendas inter Henricum & se, factus, consequendi episcopatus causa, semina discordiarum, non pacis severat. Nec Hugoni quidem tituli S. Clementis Cardinali pepercit, quod cum Cadolo Parmensi episcopo in seditionibus & hæresi sensisset. In eodem postremo conventu tres legatos delegit, Bernardum diaconum, alterum Bernardum Massilien em Abbatem, Odonem Treverensem archiepiscopum, qui de latere sedis Apostolicæ ad componendas res inter Henricum & Rodulphum proficiscerentur. Videbat enim sapientissimus Pontifex eam discordiam, nisi sedata foret, magnas aliquando calamitates populo Christiano parituram. Verum quia certo sciebat non defuturos perniciosos quosdam qui id quo minus fieret impedire conarentur, quod eorum maxime intererat discordias augeri, non tolli, literas Apostolicas in hunc modum conscriptas legatis ad principes & nationem dedit: Cognita imbecillitate cupiditate, & ambitione humani generis, mandamus ne quispiam cujusvis conditionis sit, vel Rex, vel Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Comes, Marchio, sive miles aliqua elatione temerariove ausu, fraude, dolo, cupiditate ductus, legatis nostris resistere audeat, ne pacem & concordiam ex æquo & bono componere possint:

possint: Quicunque autem temeritate ductus, quod non optamus, hujusce nostræ constitutionis violator extiterit, legatisve nostris impedimento fuerit quo minus pacem componant, eum anathematis vinculo alligamus: & non solum in spiritu, verum etiam in corpore, atque in omnibus fortunæ bonis Apostolica potestate colligamus, victoriamque in armis partam ei auferimus, ut saltem confundatur, ac duplici pœnitentia convertatur. Mandatum præterea legatis est, ut in Alemannia, conventu habito, mature decernant, utri duorum Regum ex æquo & bono jus competat, eidemque consensu bonorum regnum decernant, cujus causa justior & potior videbitur: se vere postea, re cognita, quod egerint confirmaturum, interposita omnipotentis Dei & beati Petri autoritate, qua nulla potest esse major. Interea vero Gregorius, ne Romana Ecclesia ob largitionem & simoniacam cupiditatem aliquod incommodi caperet, conventu habito, majorum decreta ad rescindendam hanc labem pertinentia confirmavit, his verbis: Sanctorum patrum instituta nunc sequentes, quemadmodum in prioribus concilis fecimus, autoritate omnipotentis Dei, decernimus ac confirmamus, ut qui deinceps episcopatum vel cœnobium, vel aliquod aliud ecclesiasticum beneficium à laico acceperit, nullo modo in numero episcoporum, abbatum, vel clericorum is censeatur: neve idem sub censura anathematis limina Apostolorum attingat, priusquam locum ambitiose & contumacia conquisitum, quod est idololatriæ scelus, resipiscendo commutaverit. Eisdemque quoque censuris teneri volumus & alligari Reges, Duces & Principes, qui Episcopatus ecclesiasticasve dignitates, quod contra jus fasque est, demandare alicui fuerint ausi. Confirmamus præterea anathematis sententiam merito latam in Theobaldum Mediolanensem, Gibertum Ravennatem Archiepiscopum, in Rolandum Tarvisinum Præsulem, &

& Petrum olim Redonensem episcopum, nunc au-tem invasorem Narbonensis Ecclesiæ, pari censu-ra damnamus. Præterea vero gratiam sancti Petri & ingressum Ecclesiæ his interdicimus, quousque pœ-nituerint satisfecerintque, sive Normanni sint, sive Itali, vel cujusvis nationis, qui aliqua ex parte læse-rint, aliquove incommodo affecerint Marchiam Fir-mianam in Picentibus, ducatum Spoletinum, Cam-paniam in Hernicis, agrum Sabinum, Tiburtinum Præneſtinum, Tusculanum, Albanum: & quicquid in Volscis & Hetruscis ad mare vergit. His addo mo-nasterium sancti Benedicti: & quicquid in Cassina-tum agro positum est, nec Beneventum in Samnitibus excipio. At si quis istorum auferendi res repetitas & non redditas habere justam causam se dixerit, prius à nobis vel à magistratibus nostris justitiam requirat: quod si eis non fuerit factum abunde satis, concedi-mus ut ad res suas recuperandas inde tantum auferant, quantum sat est: nec more prædonum modum exce-dant, sed agant ut Christianos decet & eos maxime qui sua magis repetunt quam aliena percupiant: qui-que & iram Dei & execrationem beati Petri reformi-dant ac timent. Præterea vero execrationem in Hen-ricum his verbis denuo confirmavit: Beate Petre, A-postolorum princeps, & tu Paule gentium doctor, vestras quæso aures mihi paululum præbete, meque clementer exaudite: nam veritatis discipuli estis & amatores, quæ dicam vera sunt. Hanc causam susci-pio veritatis gratia, ut fratres mei, quorum salutem exopto, mihi obsequentius acquiescant, sciant, intel-ligant, quod vestro auxilio fretus, post Christum & matrem ejus semper Virginem flagitiosis & iniquis re-sisto: fidelibus autem præsto adsum & auxilium fero. Non enim volens & libens hanc sedem conscendi, sed invitus & lachrymans, quod me indignum judica-bam, qui in tam excelso throno sederem. Hæc au-tem dico, quia non ego vos, sed vos me elegistis, & gra-

graviſſimum pondus humeris noſtris impoſuiſtis. In me autem, veſtro juſſu montem ipſum conſcendentem, clamantem & annunciantem populis eorum ſcelera, & filiis Eccleſiæ peccata, membra diaboli conſurrexere, & ad ſanguinem uſque manus ſuas in me conjecere. Aſtiterunt enim Reges terræ & principes ſeculi, cum his conjurarunt eccleſiaſtici quidam & vulgares in Dominum & nos chriſtos ejus, dicentes, dirumpamus vincula eorum, & projiciamus à nobis jugum ipſorum; hoc autem fecere, ut me vel morte vel exilio mulctarent: quorum de numero fuit Henricus, quem regem vocant. Henricus inquam Henrici Imperatoris filius, qui cornua & calcem contra Eccleſiam Dei ſuperbe nimium erexit, facta conjuratione cum multis epiſcopis Italici, Gallici, Germanicique nominis, cujus ſuperbiæ veſtra adhuc reſtitit autoritas, qui fractus potius, quam ad ſanitatem redactus, ad me in Ciſalpinam perveniens, abſolutionem anathematis ſuppliciter quæſivit. Hunc ego, quem ad pœnitentiam veniſſe credideram, in gratiam recepi: huicque tantummodo communionem reddidi, non tamen in regnum, è quo eum in Romana ſynodo merito depuleram, reſtitui, nec vectigalibus regni, ut ad fidem redirent, conceſſi. Hoc ideo feci, ut ſi redire in gratiam cum finitimis ſuis, quos ſemper vexaverat differret, reddereque res tum Eccleſiaſticas tum profanas ex fœdere abnueret, cogi ad officium execrationibus & armis poſſet. Hac opportunitate adjuti quidem Germaniæ epiſcopi, & principes, ab hac fera beſtia diu vexati, in locum Henrici, ſuis flagitiis è regno cadentis, ducem ſuum & regem Rodulphum deligunt. Qui regia modeſtia & integritate uſus ſtatim nuncios ad me miſit, à quibus intelligerem, ſe coactum regni gubernacula ſuſcipere, non eſſe tamen adeo regnandi cupidum, ut non malit nobis quam regnum pollicentibus obtemperare: futurum ſe in Dei poteſtate ſemper ac noſtra, id-

que

que ut arbitremur nos facturos filios obsides pollicitus est. Stomachari tum Henricus cœpit, & nos primo quidem precari, ut Rodulphum ab occupatione regni execrationibus propelleremus. Dixi, me velle videre, cui jus competeret, & eò missurum nuncios, qui rem omnem rescisscerent, meque deinceps judicaturum, uter ipsorum in causa potior habendus esset. Vetuit Henricus quo minus res a legatis nostris decerneretur, multosque tum seculares tum Ecclesiasticos interfecit, Ecclesias diripuit & profanavit, atque hoc modo sese anathematis vinculis illigavit. Hanc ob rem fidens in Dei judicio & misericordia, inque patrocinio beatæ Virginis, fultus etiam autoritate vestra, ipsum Henricum ejusque autores vinculo anathematis colligo: atque iterum regium ei potestatem adimo, interdicoque Christianis omnibus illo juramento absolutis, quo fides regibus dari consuevit, ne Henrico ulla in re obtemperent, Rodulphum in regem suscipiant, quem multi provinciæ principes, abrogato Henrico, in regem optimum sibi delegere. Etenim par est, ut sicuti Henricus ob superbiam & contumaciam facultatibus suis privatur, ita Rodulphus omnibus gratus pro sua pietate & religione regia dignitate & potestate donetur. Agite igitur Apostolorum sanctissimi principes, & quod dixi, vestra autoritate interposita, confirmate, ut omnes nunc demum intelligant, si potestis in cœlo ligare & solvere, in terra quoque imperia, regna, principatus, & quicquid habere mortales possunt, auferre & dare nos posse. Si enim quæ ad Deum pertinent judicare potestis, quid de his inferioribus & profanis censendum est? Et si Angelos dominantes superbis principibus vestrum est judicare, quid in servos illorum vos decet? Ediscant nunc reges hujus exemplo & omnes seculi principes, quid in Cœlo possitis: quantique apud Deum sitis, ac deinceps timeant sanctæ Ecclesiæ mandata contemnere. Hoc autem judicium cito in

Hen-

Henricum exercete, ut intelligant omnes, iniquitatis filium non fortuito, sed vestra opera è regno cadere. Hoc tamen à nobis optaverim, ut pœnitentia ductus in die judicii vestro rogatu gratiam à Domino consequatur. Actum Romæ nonis Martii Indictione tertia. Ad hoc vero Gibertum discordiarum omnium & hæresum quæ tunc erant, autorem, ab Ecclesia Ravennate dejiciens, sacerdotibus omnibus eidem Ecclesiæ obtemperantibus mandavit, ne Giberto, facinorum omnium autori, & ob eam rem execrationis vinculo illigato, ulla in re obedirent, & ne populi illi gubernatore indigerent, Petrum imitatus, qui Apolinarem quasi supplementum mittere consueverat, ubi oportebat, eo alterum Archiepiscopum proficisci jubet cum integra potestate qui & hæresim Giberti avelleret, & mentes hominum in fide confirmaret. Tum vero Henricus irritatus magis his censuris quam monitus, capto Hostiensi episcopo é legatione redeunte, habitoque episcoporum secum male sentientium conventu, Gibertum olim Ravennatem archiepiscoporum Pontificem creat, Clementemque appellat. Verum cum à Saxonibus premeretur, relicto ad tempus novo Pontifice, in eos movet, ac commisso prælio magno suorum incommodo superatur. Victor Rodulphus accepto vulnere paululum abscedens mortuus inventus est. Ferunt Henricum ea clade adeo perterritum fuisse, ut vix decimo septimo die repertus sit, quo quidam tempore Germani Henricum ejus filium, ejusdem nominis quartum, in locum patris suffecerant. Qui simul postea conjunctis copiis in Italiam venientes, Clementem suum in pontificatum collocaturi, pulso Gregorio, Mathildin obviam cum exercitu factam levi prælio superant. Quæ quidem mulier primo marito mortuo paulo ante Azonem Marchionem Estensem, prioris viri consanguineum, ac tertio gradu affinitatis sibi conjunctum, in conjugem accepit. Verum

rum re postea cognita, suadente Gregorio, divortiu
cum Azone fecit. Henricus itaque superata ap
Parmam Mathildi, ejusque marito Azone, Roma
hostili animo proficiscens, in pratis Neronianis cast
collocat, urbem Leoninam ingreditur, sancti Pe
basilicam cum suo Clemente profanat, porticusq
demolitur. Idem quoque factum de basilica Pau
constat. At vero cum urbem ingredi non posset, T
bur concedens, inde tanquam ex atce belli in Roma
nos quotidie incursiones faciens, vastatis rebus om
nibus eo inopiæ eos redegit; ut pacem quavis condi
tione expeterent. Admotis itaque copiis Henricu
re per transfugas cognita urbem ingreditur. Tu
Pontifex, haud satis populo fidens, in molem Ha
driani se confestim recepit, ubi aliquandiu obsessu
est, acriter qui in præsidio erant arcem ipsam defen
dentibus. Non est usus ea fortuna Gregorii nepos e
fratre, qui eo tumultu ad septem solia, Severi Apr
opus, confugiens, cum ferre oppugnationem ne
posset, deditionem turpiter fecit. At vero Henricu
cognito Guiscardi adventu, Apuliæ ducis, in auxi
lium Gregorii, non amplius immorandum ratus, ad
dolos conversus, Cluniacensem episcopum ad Gre
gorium in arcem mittit, qui diceret, se Germaniam
propere cum exercitu rediturum, si ab eo in Laterano
coronaretur: populus quoque Romanus, ut id fie
ret, precibus instabant. Facturum se id Gregorius
dicebat, si errata sua Henricus corrigeret, veniamque
peteret: quod cum facere recusaret & jam adventare
cum exercitu Guiscardum sentiret, Clementem An
tipapam in Lateranensi basilica corona Pontificia pub-
lice donat, eam rem procurantibus Bononiensi, Cer-
viensi, Mutinensi episcopis. Quo facto statim Senas
proficiscitur Clemente secum ducto, Guiscardus au-
tem per portam Flammineam irrumpens, resistenti-
bus civibus usque ad triumphalem Domitiani arcum
urbem incendio consumpsit. Munierant Capitolium
cives,

cives, & se acriter contra Guiscardum defendebant, qui Lateranum jam ceperat. Unde cum multa crebro utrinque committerentur certamina, & illa pars urbis eversa esset quæ Lateranum & Capitolium interjacet, & ipsum Capitolium postremo vi captum fere usque ad solum æquatur. Inde vero superata jam & capta Roma, fortunisque civium militibus in prædam datis, ad molem Hadriani profectus, ubi Pontifex obsidebatur, hominem multis calamitatibus vexatum tandem è manibus hostium liberat, secumque Cassinum ac Salernum perducit. Ubi non ita multo post Pontificatus anno *XII.* mense uno, diebus tribus sancte & pie moritur. Vir certe Deo gratus, prudens, justus, clemens, pauperum, pupillorum, viduarum patronus: atque unicus Ecclesiæ Romanæ fortissimus & acerrimus defensor contra hæreticorum improbitatem, & malorum principum potentiam, res ecclesiasticas per vim occupare conantium.

VICTOR III. PONTIF. CLXV.

Victor tertius, Desiderius antea vocatus, montis Cassini Abbas, Pontifex creatus, statim Gregorii partes suscepit. Hanc ob rem crediderim eum quoque Henricum regem hostem habuisse, cujus fraude (ut Martinus scribit) veneno, in calicem injecto, dum sacrificat, necatur. Vincentius tamen longe aliter sentit, cum dysenteria periisse hominem dicat, quod à suspicione dati veneni nequaquam alienum est, unde in dysenteriam veneno petiti interdum vertuntur, corruptis & labefactatis intestinis. Vindicasset autem tantam injuriam Guiscardus, ni ei mori propere nimium contigisset. Superatis enim Græcis in Cassiopam insulam delatus, moritur, cui absente Boemundo Rogerius natu minor in Apuliæ ducatu successit. Ferunt & eodem tempore in toto fere orbe

terrarum fame laboratum esse, qua quidem occasione Auful Gallatiæ rex Tolletum multis annis obsessum de Saracenis cepit, eandemque urbe in Christianis incolendam tradidit. Henricus præterea in Germania sinistro marte cum Saxonibus dimicans, quatuor millia militum amisit, Deo volente, ut tandem desisteret Ecclesiam suam persequi, & calamitatibus vexare. Sunt qui hoc tempore multa prodigia apparuisse scribant, quod & aves domesticæ, utpote gallinæ, anseres, columbi, pavones ad loca montana confugerint, sylvestresque sint factæ: & pisces tum fluviales tum marini magna ex parte perierint. Terræ motu etiam quædam urbes adeo concussæ, ut Syracusis major basilica corruens, dum Vesperæ celebrarentur, omnes qui tum in templo aderant contriverit, duobus tantum divinitus superstitibus, diacono scilicet & subdiacono. Sunt qui dicant hoc tempore corpus sancti Nicolai Barum translatum à mercatoribus esse, ibique in pretio habitum, ut Martinus Scotus, vir magnæ doctrinæ singularisque vitæ, in sua historia conscribit. Victor autem cujus gratia Deusdedit librum canonum in ordinum redegit, anno uno, mense quarto pontificatus sui non sine suspicione dati veneni moritur.

URBANUS II. PONT. CLXVI.

URbanus secundus, Otho vel Oddo antea vocatus, monachus Ebomacensis primo, deinde Cardinalis Hostiensis, postremo quinto mense post mortem Victoris Pontifex creatur, ac merito quidem. Doctrinæ enim & sanctitate vitæ quovis grandi magistratu dignus erat. Tum vero Rogerius opportunitatem nactus quod mortuo Gregorio res ad Urbanum, novum hominem, devenisset, Capuam urbem & quicquid inde usque ad Tiberim pertinet, de Romanis

&

& Pontifice vi cepit. Hanc ob rem Urbanus, parum etiam Romanis jam pridem rebus novis studentibus fidens, Melphim se contulit, ibi vero synodum habiturus, quo tutius eo proficisci liceret: Rogerio & Boemundo inter se de ducatu Apuliæ contendentibus imperat, ut ab armis discedant, hac tamen conditione, ut Rogerius, permissa Boemundo Apuliæ parte, ipse reliquam patris ditionem haberet. Tum Pontifex ex sententia animi sedatis rebus Italicis, compositoque rei Ecclesiasticæ statu quantum in tanta perturbatione licuit, Trojam proficiscitur recogniturus, quid maxime clerus eo loci ageret, correcturusque errores quorundam male viventium. Interim vero Boemundus, fratre Rogerio in Sicilia contra Saracenos bellum gerente, Melphim furto occupat. Hanc autem ob rem Rogerius, è Sicilia rediens, viginti millibus Saracenorum bello conductis, fratrem Boemundum Melphi obsidet, acriter civitatem qui in præsidio erant defendentibus. Pontifex itaque cum in Italia nullibi quietis locum cerneret, in Gallias profecturus, Placentiæ synodum habuit, in qua licentiam quorundam ecclesiasticorum mirifice compescuit. Inde vero in Gallias abiens rem memoratu dignam aggressus est. Concilio enim apud Clarum montem habito, ita principes Galliæ ad recuperandam Hierosolymam, à Saracenis jamdiu occupatam, animavit, ut anno salutis millesimo & octogesimo quarto, trecenta millia hominum nomen in militiam Christi dederint, signumque crucis susceperint: quo facto Romam statim rediit, ut compositis in Italia rebus, Italos ad eam quoque rem animaret. Non destitit interim Henricus Rex, homo perniciosus, Robertum Flandriæ Comitem prælio lacessere, quo eum à sancta expeditione averteret. Multi tamen Petrum quendam Eremitam virum incomparabilis sanctitatis secuti, per Germaniam & Pannonias iter facientes, Constantinopolim communem belli sedem pervenere, quos

non ita multo post secuti duo fratres sunt, Gothifredus, Eustathius & Balduinus cognomento Boljoni, Galatiæ Comites, viri & animi constantia & corporis robore insignes. Præterea vero & Podiensis episcopus & Raymundus sancti Ægidii Comes, & Hugo Magnus, Philippi regis Francorum frater, & duo Roberti: quorum alter Normandiæ, alter Flandriæ Comes erat, & Stephanus Carnoti Comes, transmissis Alpibus, magnis copiis iter per Italiam facientes, primo Romam pervenere. Unde recognitis prius sanctorum locis, sacellisque invisis, accepta à Pontifice benedictione, Brundusium pervenere, inde in Epirum trajecturi. Verum quia non omnes idem portus capiebat (tanta erat multitudo) pars Barum, pars Idruntum petiit. Boemundus autem (quem diximus Melphim occupasse) cupiditate gloriæ incensus relicta Melphi, cum duodecim millibus delectorum hominum Italicæ juventutis in eandem expeditionem proficiscitur. Hujus autem virtus & animi præstantia adeo fratrem Rogerium permovit, ut positis armis dixerit sibi omnia cum fratre communia deinceps fore, ac statim Tancredum filium, pugnandi cupidum, belli comitem fratri tradidit. Pervenerat jam Constantinopolim Petrus Eremita, & in suburbiis castra metatus, tot mala civibus inferebat, non sponte, sed militum licentia, ut omnium interitum Græci peroptarent. Permotus itaque suorum malis Alexius Imperator, Petrum compulit, negato commeatu, ante tempus Bosphorum trajicere: qui Nicomediam primo, mox Niceam pervenientes, civitatem ipsam natura & præsidio Saracenorum munitam oppugnare adorti sunt. Verum cum obsidentibus commeatus deficerent, dilaberenturque passim milites Christiani, ejus rei causa à Saracenis insidiis oppressi, ac relinquere obsidionem coacti, tantum in fuga detrimentum accepere, ut & Reynaldus dux Alemannorum, abnegata Christi fide, cum aliquot militibus

bus deditionem fecerit, & Petrus, legationis nomine, sine militibus Constantinopolim redierit. Quæ res Alexio grata admodum fuit, quod speraret Christianos tanto accepto incommodo. eam expeditionem missuros. Interea vero, supervenientibus aliis copiis, cum eos aperto marte repellere Alexius non posset, clam noctu in suburbiis Constantinopolitanis castrametantes aggreditur, sed nil est actum, acriter qui in statione erant castra defendentibus, donec reliqui milites somno excitati arma caperent. Pugnatum est item sequenti die parvo utrinque accepto incommodo. Tum Boemundus, exercitus nomine, ad Alexium missus, hominem partim minis, tum pollicitationibus ad pacem ineundam compulit his fœderibus, ut & iter tutum per loca Imperio ejus subjecta facere liceret. & commeatum ac supplementa præberet, utque quod è Saracenis caperetur, ejus imperio subjiceretur, excepta Hierosolyma. Peractis his rebus ex sententia transmissoque Bosphoro, primo Nicomediam, inde Niceam ventum est, à Turcis qui in præsidio erant acriter defensam. Saraceni enim & Turci paribus copiis auspiciisque bellum contra Christianos tum gerebant. Ad sexaginta enim Turcorum millia, qui proximos montes insederant, signa eruptionis oppidanis præbentes Christianorum castra adorti, magno accepto incommodo ad montes ipsos re infecta rediere. Difficile tamen erat urbem oppugnare quia commeatus & supplementa militum submitti per lacum, urbi adjacentem, continuo poterant. Verum supervenientibus è Constantinopoli lembis non paucis, in lacumque missis rerum omnium inopia oppidani pressi, dies post duos & quinquaginta ab initio obsidionis deditionem fecere, Turcis, qui in præsidio erant cum rebus suis & armis abire permissis. At vero Christiani, munita Nicea, inde abeuntes cum iter per loca deserta facere necesse esset, bifariam copias divisere. Cum autem Boemundus herbidum so-

lum ad rivum quendam invenisset, castris positis reficere militem, labore itineris fessum, instituerat, cum subito eum Saraceni & Turci, Solimanno duce, adorti sunt: quem certe oppressissent abundante undique multitudine, ni Hugo & Gothifredus cum quadraginta millibus equitum, & confestim, re per nuncios cognita, opem tulissent. Pugnatum est utrinque acriter & diu, nec dirimi nisi noctis interventu certamen potuit. Eo autem prælio quo Medi, Turci, Syrii, Chaldæi, Saraceni, Arabes interfuere, ad quadtaginta millia hominum cecidisse sequenti die cognitum est. Solimanus autem effusa fuga inde abiens, ac ubique prædicans se victorem fuisse, decem millia Arabum ad exercitum venientium obviam habuit, quos statim secum in Lycaoniam duxit, Christianis eo proficiscentibus commeatus & iter intercepturus. At Christiani, segetibus jam maturescentibus adjuti, sine ullo incommodo Iconium primam Lycaoniæ civitatem pervenere, qua in potestatem, dedentibus Civibus, redacta, pari felicitate Herableam, Tarsumque cepere. Tum Balduinus præstantis animi & ingenii vir primus omnium in Asia dominatum adeptus est: Tarso donatus, & quicquid in ea regione caperet: qui quidem paulo post Edessa & Manista urbibus potitus est. Flexit inde in Ciciliam major exercitus, quæ nunc minor Armenia vocatur. Quam quidem primo impetu captam Palinuro Armenio cum nostris militare solito regendam commisere. Capta deinde Cæsarea Cappadociæ, in Antiochiam movere, transmissis altissimis montibus. Antiochiæ vero Cassianus Rex tum præerat: quæ urbs antea Reblata appellata est. Hanc autem duplici muro circundata de suo nomine, rex ille quondam Asiæ dominator appellavit, ductis circunquaque quadringentis & sexaginta turribus. Hæc item quondam Petri Apostoli sedes fuit. Hinc Lucas Evangelista, & ille Theophilus originem duxerunt, ad quem Lucas Evangelium, & actus Apostolorum scribit. Hic tamen primum baptismatis fon-

Chri-

te renati Christianos se appellavere : in eaque sub Christiano imperio mille annis floruere. Centum etiam ac LX. episcopos sub Patriarcha Antiocheno fuisse constat, ante urbem à barbaris captam, in qua ad trecentas & LX Ecclesias fuisse legimus. Anno igitur Salutis nostræ millesimo nonagesimo septimo, urbs Antiochia magnis operibus obsideri cœpta est. Quo quidem tempore Urbanus, maximis seditionibus exagitatus, in domo Petri Leonis potentissimi civis biennio se continuit, apud Ecclesiam sancti Nicolai in cercere Tultiano. Verum mortuo Johanne pagano seditiosissimo homine, liberior factus ad componendum Ecclesiæ statum animum adjicit. Nam & Archiepiscopum Mediolanensem, jam antea magistratu pulsum, quod ab uno tantum episcopo contra jam divinum consecratus fuerat, in gratiam recepit, cum antea mutato habitu ejus rei causa in cœnobio sponte ac sanctissime vivisset, & eidem pallium suppliciter petenti eum integra potestate transmisit, his verbis: Literis tuis exorati, cum Apostolicæ sedis benedictione pallium fraternitati tuæ mittimus, quod quidem dignitatis genus nulli ante nisi præsenti concessum est. Præterea vero Tolletano Archiepiscopo, qui Romam veniens, de more in verba Pontificis juraverat, pallium & privilegia quædam concessit, eundemque totius Hispaniæ Primatem instituit. Regem autem Gallatiæ cum omni diœcesi sancti Jacobi anathematis vinculo illigavit: quia Provinciæ episcopum in carcerem inaudita causa conjecerat. Eodem fere tempore Henricus Suessionensis episcopus Romam ad Urbanum veniens, episcopatu, quem à rege Francorum acceperat, libere se abdicat sine ulla restitutionis spe. Hanc ob rem Urbanus cum necessitas provinciæ ita exigeret, nolenti & recusanti episcopatum restituit, accepto jurejurando. His tamen verbis in restitutione hominem usum ferunt, Excommunicatus ab hac sede deinceps sciens & volens non communicabo: Similiter vero consecrationibus eorum,

rum, qui episcopatus vel cœnobia à laicis contra jus fasque acceperint, nunquam intererc: & ita me Deus adjuvat, & hæc sancta Dei Evangelia, ut nunquam de sententia cedere instituerim. Idem quoque in Beluacensem episcopum actum ferunt. Nec est cur eum ob hac res pertinacem quispiam fuisse putet. Didicecerat enim, ubi erat opus, mutare sententiam quod est viri boni proprium. Nam cum clericum quendam à Gibereo Antipata ad ordinem subdiaconatus antea provectum, iterum ad sacras admisisset: sententiam mutavit, quod ea res mali exempli videretur, parituraque aliquando esset ingenria mala. Cisterciensem autem ordinem primo in Burgundia excitatum sua autoritate confirmavit. Sunt etiam qui scribant, Cartusienses religiosos hujus Pontificis tempore originem habuisse. Alii autem temporibus Victoris tertii hoc ascribunt. At vero cum Urbanus sanctissimus pontifex non opere solum & exemplo, verum etiam scriptis contra hæreticorum dogmata Ecclesiam Dei confirmasset, duodecimo pontificatus sui anno, mense quarto, die decimo nono, apud sanctum Nicolaum, carceris Tulliani, in ædibus Petri Leonis civis egregii moritur, quarto Calendas Augusti, cujus corpus per Transtiberinam regionem ad vitandas inimicorum insidias, qui etiam mortuum lædere conabantur, ad sanctum Petrum in Vaticano delatum est, ibique honorificentissime sepultum.

PASCHALIS II. PONT. CLXVII.

PAschalis secuudus, Rainerius ante pontificatum vocatus, natione Italus è Flamminea, patre Crescentio, matre Alphacia, eo fere tempore Pontifex creatur, quo Christiani in Asia dimicantes Antiochiam cepere, Pyrrho Antiocheno cive admodum potente urbis ingressum præbente. Qui Boemundi vir-

virtutem admiratus, dediturum se illis urbem spopondit, si reliqui Christiani eidem cum imperio præesse Boemundum paterentur. Ingressi urbem Christiani omnibus fere pepercere, in præsidia Saracenorum tantummodo sævitum est. Cassianus autem rex ad loca montana confugiens ab Armeniis trucidatur. Sola arx supererat: quam dum Boemundus acerrime oppugnat, femur sagitta trajicitur: & adeo graviter, ut per aliquot dies ab oppugnationi destiterit. Verum supervenienti Corbante Persarum regis militiæ principi, cum Sensadolo Cassiani filio Antiochiam recuperaturis, Boemundus, jam ex vulnere integer, obviam cum exercitu factus, statim pugnandi copiam facit. In montibus se hostes continebant, nec elici ad certamen ullo modo poterant. Quare Boemundus penuria rerum omnium urgente decertare omnino instituit etiam iniquo loco. Prælata itaque lancea illa tanquam vexillo optimo, qua Christi latus transfixus à Longino fuit, nuper in basilica sancti Andreæ Antiochiæ reperta, hostes primo acriter resistentes superat & cedit, quorum de numero ad centum millia periisse constat. Præter ea vero in eorum castris ad quindecim millia camelorum capta traduntur: indeque tanta præda avecta, ut ab extrema inopia ad summam rerum omnium ubertatem ventum sit. Præfectus autem artis cognita suorum calamitate, & arcem Boemundo tradidit, & Christi fidem suscepit: permissium & his qui in præsidio erant, ut si Christi fidem amplecterentur, abire cum rebus suis liceret, quoquo vellent. Magna deinde inter Boemundum & Raymundum concertatio orta est, cum Boemundus sibi Antiochiam deposceret, & & Raymundus instaret, ut Imperatori Constantinopolitano ex fœdere prius inito sine ulla controversia traderetur. Sacerdotes autem quibus ejus rei arbitrium commissum est, Boemundo Antiochiam statim adjudicant. Interea vero mortuo Hugone magno, qui componendarum rerum causa Constan-

tinopolim ierat, reliqui duces, Raymundo excepto qui Cæsaream Cappadociæ obsidebat, proficisci Hierosolymam cum exercitu instituere, in Lyciam simul convenientes. In itinere autem Tortosam oppugnare adorti, tribus mensibus frustra consumptis soluta obsidione Tripolim movere: cujus regulus pecunia, commeatu, armis benigne præbitis: pacem hac lege impetravit, ut si Hierosolymæ caperentur, Christianum nomen amplecteretur & fidem. Inde vero moventes, ac Cæsaream Palæstinæ prætereuntes, quinis castris Hierosolymam tandem pervenere, in arduo monte sitam, ac pluribus convallibus distinctam, adeo ut non nisi à maximis exercitibus obsideri urbs posset. Adde quod aquis fontanis & fluvialibus caret, quæ exercitibus permaxime necessariæ sunt. Solus enim Syloe amnis, & is quidem æstate pertenuis, ac interdum nullus, per montem Sion in convallem Josaphat delabitur. Sunt tamen permultæ in urbe & in agris cisternæ, quæ solis civibus aquam præstent, non etiam magnis exercitibus & jumentis militaribus. Christiani tamen comparato omnifariam commeatu, quatuor locis oppugnare urbem magnis viribus adorti, eam Hierosolymitanis acriter defendentibus, Idibus Julii vi cepere, trigesimo nono die posteaquam obsideri cœpta est, anno salutis millesimo nonagesimo nono: anno quadringentesimo nonagesimoque posteaquam imperante Heracleo à Saracenis occupata fuerat. Præcipua tamen in recuperanda tanta urbe laus Gothifredi fuit, qui partem muri ei ac fratribus ad oppugnandum assignatam primus conscendit: Balduinoque potestatem fecit, ut in urbem descendens Christianis portas recluderet: quibus certe irrumpentibus tanta cædes facta est, cum in urbe, tum vel maxime in templo, ut morientium cruor talos hominum supergrederetur. Cepissent eadem quoque die templum, nisi nox supervenisset. Verum sequenti die repetita oppugnatio est: & his venia concessa, qui

qui positis armis suppliciter salutem periere. Christiani autem tanta victoria potiti, ubi & diebus octo a bellicis rebus quievissent, & sancta urbis loca ac Domini sepulchrum de more visum ivissent, uno omnium consensu Gothifredum humeris etiam in regiam delatum regem decernunt. Qui regni quidem titulum non abnuit, coronam vero auream rejecit, indignum arbitratus illic aureo diademate hominem uti, ubi Rex regum Christus spineam coronam pro redemptione humani generis tulisset. Præterea vero Arnulphus presbyter Patriarcha creatus ab episcopis, qui tum aderant consecratur. Perterriti autem hac victoria Neapolitanæ urbis Assyriæ cives, legatos ad Gothifredum misere, qui se ac sua omnia illi dederent. Verum cum non ita multo post nunciatum fuisset, Solimanni Babylonis regis ingentem exercitum Ascalonem pervenisse, urbem viginti millibus passuum ab Hierosolymis distantem, Hierosolymitanoque populo semper infensam, occurrere hosti Gothifredus statuit, Petro Eremita ad custodiendam urbem relicto: revocatoque Eustathio & Tancredo, quos Neapolim cum duabus legionibus miserat. In hostem itaque profectus, cum ex captivis comperisset, Clementem esse regis Babyloniorum Solimanni militiæ principem, quo cum quinquaginta millia hominum militarent, eundemque habere classem frumento & machinis onustam, decertare omnino instituit. Unde pugna commissa victoriæ compos, ad XXX millia hominum interfecisse traditur. Clemens autem hostium dux navi fugiens salutem sibi quæsivit. Ascalonitæ vero tanto accepto incommodo, urbem statim Gothifredo tradidere, in qua tantum auri & argenti deprehensum est, quantum alio unquam in loco. Recuperatis itaque Hierosolymis multi principes voti compotes facti, redire in Europam ad suos instituere. Inter quos sancti Ægidii Trandensique Comites sunt habiti. Go-

thifredus autem cum fratribus mira felicitate victoriæ usus & Joppem maritimam & Ramulam urbem expugnavit, quæ impedimento Christianis erat, quo minus tuto ab Ascalone Hierosolymam proficiscerentur. Obsedit & Caipham, quæ alii nomine Prophoria dicitur, ad Carmeli radices sitam, & quatuor millibus passuum ab Accon semotam. Verum durante adhuc obsidione Tiberias Galilææ ultro sese obtulit, Caipha non ita multo post ex fœdere recepta. Sed nihil in humanis rebus, quod ad felicitatem pertineat diuturnum est. Anno enim uno post captam tot laboribus Hierosolymam Gothifredus febri correptus moritur, cui statim Christiani ne ob interregnum aliquid detrimenti caperent, Balduinum fratrem in regnum sufficiunt, anno salutis nostræ centesimo primo ac millesimo. Ad Paschalem autem redeo, quem quidem Gregorius septimus ob virtutem & doctrinam sancti Clementis presbyterum creavit, in quo quidem loco clerus ipse post Urbani mortem eundem Paschalem vita privata contentum, quippe qui antea monachus fuerat, etiam nolentem & latitantem Pontificem creat, quod diceret humeros suos nequaquam tanto oneri sufficturos, sed expetente populo, eligente clero, collaudante Cardinalium senatu Pontificum munus suscepit: maxime verò cum ter acclamatum esset, Sanctus Petrus Rainerium virum optimum Pontificem elegit, cui postea primiscrinii & scribæ regionarii Paschlis nomen indidere. Indutus deinde coccineam chlamydem tiaraque capiti ejus imposita, comitante populo & clero, equo albo ad Lateranum perducitur, maxime vero ad eam porticum, quæ ad austrum versa in basilicam Salvatoris ducit, quam (a) Constantinopolitanam vocant: ubi cum in sede, ad eam rem de more parata, aliquandiu quievisset, atrium Lateranense conscendens balteo succingitur, unde septem claves septemque sigilla pendebant, ut intelligeret

(a) *Constantinianam*

tet se secundum septifariam Sancti Spiritus gratiam sanctarum Ecclesiarum, quibus Deo autore præerat, claudendi, sigillandi, aperiendi recludendique rationem habere. Invisit sceptrum Pontificium manibus gerens ea quoque loca quæ solis Pontificibus sunt adjudicata. Sequentibus vero diebus consecrationem accepturus, ad basilicam beati Petri proficiscitur, in qua eum chrismate inunxere Oddo Hostiensis episcopus, Mauritius Portuensis, Gualterus Albanus, Bono Lavicanus, Milo Prænestinus, Osso Nepesinus. Oddoni Hostiensi primæ partes quas adhuc retinet obtigere. Post unctionem vero in urbem rediens coronam de more accepit. Hoc ita futurum Albertus Alatrinus episcopus aliquando divinavit. Nam cum ab amico interrogaretur, quem Urbano successurum putaret, Reinerium inquit, propter fidem & constantiam Deus eliget. Ferunt & eundem Albertum tempus ipsum quo in pontificatu victurus erat prædixisse. At vero Paschalis Ecclesiæ Dei prope labenti quorundam seditionibus consulturus, copias suas in Gibertum Antipapam mittit malorum omnium caput. Ut autem tanto bello sufficere Pontifex posset, Rogerius Siciliæ Comes ei turmas aliquot, & mille auri uncias auxilio misit. Albæ Marsorum Gibertus homo perniciosus tum degebat. Qui ubi intellexit hostes adventare, haud satis copiis suis fidens, à Richardo Campano Comite acceptis, relicta Alba in Furconensium montana, quæ nunc Pquilanorum mutato nomine habentur, sese proripuit. Ubi non ita multo post subita morte correptus sui sceleris pœnas luit. A malis tamen Ecclesia Dei non statim tam pernicioso homine sublato quievit. Richardus enim, quem diximus Giberto copiis & opibus favisse, in locum demortui Albertum quendam sufficit Attelanum civem, quæ urbs aversa nunc dicitur inter Neapolim & Capuam posita: qui statim à bene sentientibus abdicare se magistratu coactus relegatur. Cavenses autem agri Prænestini incolæ

Ri-

Richardi ſtultitiam & arrogantiam imitati, Theodoricum quendam Pontificem creavere. Verum hi quoque pœnitentia ducti quinto & centeſimo die è Pontificatu dejectum, Anachoritæ habitum induere cogunt, & vitam ducere privatam. Tertius præterea Maginulphus Romanus civis apud Ravennam Pontificatus titulum uſurpare auſus eſt: quem quidem & Romani exilio mulctarunt, & Ravennates omni humana ope deſtitutum ab urbe ſua pepulere. Pacata autem hoc modo Romana Eccleſia, Paſchalis vir magni ingenii atque animi à religione ad arma converſus, adjuvante Rogerio, urbem Caſtellanam & Beneventum ab hoſtibus occupatum recipit. Interim vero Petrus Columna Romanus civis, impellente Richardo Campano Comite, cujus maxime intererat copias Pontificis diſtrahere, Cavas occupat pontificiæ ditionis oppidum. Hanc ob rem Pontifex in eum movens, non ſolum Cavas recepit, verum etiam Zagarolum & Columnam paternæ hæreditatis caſtella ei abſtulit. Ex Columna hanc familiam cognomentum duxiſſe certe putaverim. Erat & alia familia Romæ admodum potens, Corſi hi ſunt appellati, Gregorio ſeptimo adeo fideles, ut eorum domus ſub Capitolio poſitæ ab Henrico tertio ſint exuſtæ & ſolo æquatæ. Verum postea mutato conſilio Stephanus ejuſdem familiæ princeps, abſente Paſchali, ſancti Pauli baſilicam & caſtellum eo loci ædificatum furto occupat: unde incurſionibus mirum in modum urbem Romam continuo vexabat. Hanc ob rem omiſſis rebus externis, Pontifex ad urbem propere rediens, Stephanum inde vi dejicit quem ideo in columnem abiiſſe credimus, quod monachi habitum indutus irrumpentes recepit. Apparuiſſe tum multa prodigia autores plerique ſcribunt; quod & mare quibuſdam in locis littus præter ſolitum viginti paſſibus occupaverit: in quibuſdam vero à littore in altum centum exceſſerit. Hoc ego quoque ſuperiore anno apud Puteolos vidi, exeſis quibuſ-

dam

dam columnis marmoreis usque ad tres cubitos, quas mare (ut incolæ dicebant) triennio ante abluere consueverat. Apparuisse & Cometem miræ magnitudinis tum affirmant, qui in occasu, cadente sole, statim apparebat. Non movebatur his prodigiis Paschalis, quippe qui fieri hæc natura cernebat. Verum cum intellexisset Florentinum episcopum affirmare solitum, Antichristum natum esse, eo statim proficiscitur, concilioque habito re ipsa admodum discussa, cum levitate quadam, ut alicujus magnæ rei autor videretur, motum episcopum cerneret, hominem verbis castigatum dimittit, atque inde Cisalpinam proficiscitur. Ubi ad Guardastallum conventu multorum principum & episcoporum habito, de homagiis, de feudis, de sacramentis episcoporum laicis antea exhibitis, exhibendisve magna est habita ratio. At vero cum intelligeret Gallos sacerdotes, non ita integre, ut decebat, vitam ducere, eo profectus, apud Trechas conventu habito, redactis ad laudabiliorem cultum Ecclesiis, earumque præsidibus partim pulsis partim castigatione emendatis, in Italiam propere rediit, quod intellexerat omnia seditiosorum quorundam factionibus perturbari. Stephanus enim Corsus montem altum & Ponticlum de ea parte Hetruriæ, quam nunc principis Apostolorum patrimonium vocant ceperat, præsidiisque muniverat, unde frequenti incursione omnia circumquaque vexabat, quem Pontifex insecutus ex altero castello dejecit: alterum vi capere non potuit, natura loci obstante, & hyeme quæ jam appetebat. Iturus itaque in Apuliam componendarum rerum Italicarum gratia Lavicano episcopo Ecclesiam, Petro Leonis, & Leoni Fregepani urbem urbanaque omnia, Ptolemæo Sublacensi domino quæ circa urbem sunt quam diligentissime commendavit, relicto Gualfredo nepote militiæ principe: qui unà cum his ditionem ecclesiasticam tueretur. Verum absente Pontifice, quem ferunt Ptolemæum tanti mali autorem dicere soli-

solitum, nunquam amplius ad urbem rediturum, ab Ecclesia Dei hi omnes defecere: Petrus Columna, quem Pontifex in gratiam receperat, Farfensis Abbas cum Anagnis, Prænestinis, Tiburtinis, Tusculanis, Sabinis. Ausus & idem Ptolemæus comparato exercitu Albam Latinam oppugnare, civibus ipsis acriter urbem defendentibus. Verum supervenientibus Pontifice cum principe Cajetano, cumque Richardo Aquilano egregiis copiarum ducibus, pulsis tyrannis Ecclesiam Dei occupare conantibus, & Albam obsidione liberat, & reliqua oppida quæ jam defecerant in deditionem recipit. Tibur obstinate resistens expugnat non sine magno utriusque partis incommodo, montem altum dejecto inde Stephano recipiens, totum patrimonium brevi pacatum reddidit. Pace deinde composita ad bellum Asiaticum animum adjicit, principes Christianos literis & nunciis ad eam rem quàm diligentissime animat, quod intellexerat Gothifredo Hierosolymis mortuo, Saracenos recuperandæ Hierosolymæ causa magnos exercitus eo duxisse: superatisque Christianis ingenti clade, & Comitem Burgundiæ in ipso prælio cecidisse, ac Boemundum vivum in manus hostium devenisse, ipsum vero Balduinum regem Gothifredi fratrem ægre ex tanta clade sese proripuisse, nec paulum abesse quin urbs caperetur. Veruntamen Barbari tanta victoria potiti obsidere Hierosolymas nequaquam sunt ausi. Tancredus autem egregie defensa Antiochia Laodiceam urbem imperio Constantinopolitano subjectam vi cepit, quod intellexerat Alexium Imperatorem Christianorum clade delectatum, militibus quoque nostris impedimento fuisse, quo minus supplementi causa ex Europa in Asiam trajicerent. Felicitate & audacia Tancredi Balduinus rex percitus, comparato propere exercitu in Accon ducere statuit, vocatis in auxilium Genuensibus & Venetis: qui eò propere cum octoginta rostratis navibus ac triremibus pleris-

risque profecti sunt: quare & urbs terra marique acriter oppugnata, vigesima die tandem capitur, & Saraceni qui eò venerant, tuendæ urbis causa, fusi fugatique sunt. Tancredus autem tantæ fuit pietatis in patruum Boëmundum, ab hostibus triennio in vinculis detentum, ut ei magna vi auri redempto Antiochiæ principatum restituerit. Postea vero idem Boemundus Antiochiam ipsam Tancredo committens, in Italiam primo, mox in Galliam profectus, Constantiam Philippi regis Francorum filiam in uxorem accepit. Cognito deinde Alexii Imperatoris Constantinopolitani conatu, qui maritimas Antiochiæ urbes infestabat, in Italiam rediens parata classe, in Dalmatiam navigat, Cirrachiumque obsidet, ut ea ratione Alexium à bello Asiatico revocet, quod etiam brevi factum est: pacem vero petenti Boemundus hac lege dedit, ut bello Antiocheno omisso, militibus Francis, nullo maleficio per sua loca transeuntibus, iter in Asiam tuto facere liceret. Composita autem pace cum ea classe quam in Alexium paraverat in Asiam Boemundus contendens, adeo Christianorum animos recreavit, ut Balduinus rex Berytum urbem maritimam Phœniciæ inter Sidonem & Byblum positam, ac Tyro Metropoli obtemperantem, obsessam duobus mensibus vi tandem cepit, non sine magno suorum incommodo. Hanc ob rem & passim in omnes sævitum est, & urbs ipsa tanquam Colonia Christianis omnibus concessa est. Eodem quoque tempore capta & Sidon est. In tanta vero Christianorum felicitate Boemundus clarissimus princeps morte sublatus, luctu omnia complevit, qui Boemundum filium parvulum admodum ex Constantia uxore susceptum principatus Antiocheni successorem relinquens, Tancredo nepoti donec adolesceret commendavit. Interea vero Henricus quartus mortuo patre, quem apud Leodium bello superaverat, compositis in Germania rebus, in Italiam veniens apud Sutrium substitit,

ſtitit, quod ſenſerat ejus adventum Paſchali parum ad modum gratum eſſe, quippe qui & Eccleſias multas bellis everterat, & epiſcopatus contra jus faſque p libidine animi, cui placuiſſet demandaverat. Veru miſſis ultro citroque legatis, cum Imperator jurej rando interpoſito polliceretur, ſe, & pacato agmi urbem ingreſſurum, & coacturum ſuos epiſcopos, ſe à poſſeſſione epiſcopatuum abdicarent, quos larg tione acceperant, & potentia, portæ repente apert ſunt. Nam Sutrio movens Henricum ad monte Gaudii: vel (ut alii volunt) ad montem Malum ſunt etiam qui montem aureum hunc appellent, c ſtra poſuerat. unde poſtea annuente populo pr deanteque obviam honorato quoque urbem Leon nam primo ingreditur, præcedentibus ſacerdotib cum infulis & reliquiis Sanctorum à mole Hadrian nam per eam portam urbem Leoninam ingreſſus e uſque ad baſilicam ſancti Petri, cujus in gradibus p des Pontificis eouſque cum Cardinalibus prodeunt exoſculatus eſt. Poſitis deinde militibus ſuis in ſt tionibus unà cum Pontifice, ad dexteram tamen te plum ingreditur, in quo poſt orationem ad Altare ſ ctam, à Pontifice petit, ut illos confirmet, quib ipſe epiſcopatus dederat, licet jusjurandum antea i terpoſuiſſet, ſe nunquam id à Pontifice petiturum Paſchalem vero id facere recuſantem intromiſſis m litibus, dato ſigno unà cum Cardinalibus ſtatim c pit, cumque cum magna parte cleri ſpoliati prius caſtra perducit. Permotus tam inſigni injuria popul Romanus, ſumptis armis Teutonicos ex urbe Leon na pellit, portaſque omnes claudit. Tum vero Imp rator ad Soractis montem perveniens, quem nu ſancti Sylveſtri vocant, in loco excelſo & munitiſ mo Pontificem & Cardinales collocat, diſpoſitis ci cunquaque cuſtodibus & præſidiis, ne inde aufuge vel retrahi ab aliquo poſſent, quo facto, ſtatim reliqu copias urbem oppugnaturus movens, ad Aniene

pe

pervenit. Unde occupato prius ponte Mammeo, à Mammea matre Alexandri Imperatoris nomen ducente, ac tanti operis autore, incensis circumquaque villis, incursiones continuo in Romanos faciebat. Quare Pontifex incommodis civium & precibus motus, ad pontem Salarem perductus, accitis ex urbe notariis, qui pacta conscriberent, eos omnes (licet invitus) in episcopatu confirmavit, quos antea Henricus delegerat. Hoc itaque modo compositis rebus, dimissis captivis omnibus, Imperator à Pontifice coronatur in basilica sancti Petri, clausis prius urbis portis, ne populus erumperet, firmataque stationibus ipsa ab Henrico Basilica. Unde non ita multo pòst voti compos factus in Germaniam rediit. Pontifex vero pacata aliquantulum Italia, Pisanos navali gloria admodum potentes adhortatur, ut ex insulis Balearibus, quas jam antea occupaverant, in Saracenos moveant, mare nostrum & littora Christianorum infestantes. Quare Pisani cupiditate gloriæ capti comparata ingenti classe, impositaque majore juventutis sua parte in hostem proficiscuntur. Verum dum apud vada Volaterrana ventum expectant, Lucenses eorum urbem defensoribus vacuam invadunt, quam quidem Florentini, Pisanorum precibus moti, repulsis Lucensibus, acerrime tutati sunt. Ob quam rem Pisani de Saracenis victores domum redeuntes, Florentinos duabus prophyreticis columnis donant: quæ adhuc ad portam sacelli beati Iohannis Baptistæ visuntur: Interim vero Paschalis concilio apud Lateranum habito, omnia quæ Henrico promiserat revocat, quod coactus, non libens, in ejus sententiam armis, non rationibus munitam, descendisset, instantibus Cardinalibus, qui in vinculis erant, populoq; Romano qui ab Henrico bello vexabatur, ut quavis conditione pacem componeret. Satius itaque visum est retractare male acta violenter præsertim, quam pati exemplo pernicioso, ut id quoq; reliquis principibus licere videatur, quod Henricus ab

invito Pontifice extorserat. Hoc autem tempore M thildis Comitissa admodum senio confecta morien Romanæ Ecclesiæ ex testamento reliquit, quicquid Pissia amne & sancto Quirico agri Senensis usque Ceperanum inter Apenninum & mare pertinet, addi Ferraria, quæ adhuc Romanæ ecclesiæ vectigalis e Sunt qui scribant, quorum de numero Vincentius e autor egregius, hanc mulierem Florentiæ mortua esse eo incendio, quo & magna pars urbis consump est, & ad duo millia hominum combusta traduntu ejusq; corpus postea in Cisalpinam translatum esse, in monasterio sancti Benedicti quod ab urbe Mantu XII millib. passuum distat, sepultam. Crediderim eg mulierem ipsam Mantuæ diem extremum obiisse, su que jussu ad sanctum Benedictum, sua impensa ædific tum, translatam & sepultam, procurante eam rem A selmo viro sanctissimo ac tanti monasterii autore quippe qui operam dederat, Mathildis impensa, ut co nobium tam amplum, tamque magnificum ædificar tur. Eodem quoque in locum sepultum fuisse eunde Anselmum episcopum Lucensem comperi, ac Ma tuam deinceps translatum in Ecclesiam Cathedralem ob eam rem credo, ne à vicinis furto surriperetur, cu miraculis continuo clarior fieret. Affirmant Lucens corpus Mathildis apud se esse: quod ne credam, fac Guidonis Gonzagæ autoritas. Qui dum monasteriu sancti Benedicti restitueret, inventum corpus hon stiore loco (ut par erat) collocavit. Alium quoq; Anse mum fuisse his temporibus quidam autores scribun virum doctissimum, & apud Angelos tanti pretii h bitum, ut brevi ex monacho Abbas, deinde Centu riensis Archiepiscopus sit factus: qui etiam libros d meditationibus, cur Deus homo, de libero arbitri de similitudinibus, de cruce, de beato Iohanne Bapti conscripsit. Felicia certe hæc tempora fuere, quæ Sigibertum monachum Gelbatensum virum spect tæ doctrinæ, & Bernardum ex Castilione Burgu

d

æ nobili genere ortum protulere. Is *XXII* annum tingens sub Abbate Stephano, qui tertius fuerat ab choato Cisterciensi monasterio, unà cum *XXX* sois monachi habitum suscipiens, tanti pretii ob doctrinam & sanctitatem est habitus, ut brevi Abbas Claravallensis monasterii, tum primum Roberti viri lustris impensa ædificati creatus sit, cui certe loco um maxima gloria ad annos sex & triginta præfuit. Moriens deinde Bernardus præter sanctitatem, multa quoque scriptis ingenii sui monumenta reliquit: maxime vero commentarios in Cantica canticorum, considerationes divinæ contemplationis ad Eugenium Pontificem, unde pontificii muneris ratio duceretur: scripsit & varias epistolas, unam potissimum ad Romanos, qua eos vehementer carpit: scripsit & Apologeticum & sermones in solennibus habitos. Ad Paschalem redeo qui in concilio apud Guardastalum habito, decrevit, ne urbes Æmilia, Placentia, Parma, Rhegium, Mutina, Bononia, Ravennati ecclesiæ antea metropoli subjectæ, amplius essent: quod sæpius ob superbiam in Romanam sedem Præsules Ravennates cornua crexerant. Pontificem vere ad urbem redeuntem rogarunt cives quidam, ut in locum Petri præfecti urbis demortui filium subrogaret. Quod cum facere Pontifex negaret propter ætatem pueri, qui vix X attigerat annum, tanta repente seditio exorta est, ut ei abire ex civitate necesse fuerit, ne magna aliqua cædes inter cives committeretur, cum multi inessent, qui nequaquam tantum magistratum puero committendum dicerent. Neque ita quoque seditionis seminis abstulit. Nam cum Albæ esset, intellexissetque Petrum Leonis Ecclesiæ fautorem in ædibus suis ab adversa factione oppugnari, eò propere Ptolemæum mittit ab Aricia arcitum satis valida manu, qui pulsos in Transtiberinam regionem adversarios partim interficit, partim capit, ac per municipia custodiendos dividit.

dividit. Sed magna repente in Ptolomæo inconstan
apparuit. Nam quos ipse paulo antè ceperat, e
dem postea suo quoque nutu ad municipia prof
centes, dum iter per Algidum faciunt, ex insi
adortus capit, & Laritiam secum ducit: inter q
& demortui præfecti filius erat. Non contentus
tem tanti admissi facinoris Ptolemæus, Sarminetu
Nympheum, Tiberiam, oramque maritimam occ
pat Interim vero Henricus è Germania in Italia
cum exercitu descendens magno terrori omnibus fu
Verum cum is Romam venisset, absente Pontific
qui tum in Apulia concilium habebat, cumque se p
vatum dignitate imperii putaret, unà cum potesta
dandorum episcopatuum à Barcharensi Archiepisc
po patria exule iterum coronatus ante beati Gregor
corpus, in patriam abiit. Paschalis autem, absol
to conventu, ex Apulia Romam cum copiis No
mannorum rediens, & multa oppida ab hostibus o
cupata recepit, & Præneste Caloiohannis imperat
ris Constantinopolitani, qui patri Alexio success
rat, oratores libenter audivit, eisdemque in manda
tis dedit, ut Caloiohannem suo nomine contra Sar
cenos animarent. At vero Farfensis abbas & Ptol
mæus qui nullum sibi veniæ locum apud Pontifice
ob sua maleficia reliquerant, latebris delitescent
tandem per amicos in Paschalis viri mitissimi gra
tiam redeunt. Pacatis hoc modo rebus dedicataqu
Præneste Agapeti basilica, Romam effusa obviam
urbana multitudine honoris causa tandem rediit: qu
quidem ex frequentia in valetudinem incidens, se pau
lo post moriturum cognovit: quare acceptis ecclesia
Sacramentis, cohortatusque clerum ad pacem &
concordiam, pontificatus sui anno *XVIII.* mens
VI. die *VII.* moritur *XV.* Calendas Februarii: sep e
liturque honorificentissima pompa in basilica Con
stantiniana. Suo autem pontificatu facta potestat
sacrorum ordinum, presbyteros *L.* diaconos *XXX*
Epis

piscopos C. creavit. Romæ præterea ecclesias XV, onsecravit, maxime vero basilicam sancti Hadriani a tribus foris profanatam quorundam factiosorum celere, ecclesiam sanctæ Mariæ Monticelli, in regione Areolæ, postremo vero restituit & consecravit asilicam Sanctorum coronatorum, eo tempore dirutam, quo Robertus Guiscardi Salernitanus princeps am partem urbis incendit, quæ a Laterano ad Capitolium vergit, ut in vita Gregorii *VII*. diximus.

GELASIUS II. PONTIF. CLXVIII.

GElasius secundus, Iohannes antea vocatus, patria Cajetanus, patre Cresentio nobili genere natus, ingenueque à teneris annis educatus & doctus, n monte Cassino religionis fundamenta perdidicit sub Odrisio Abbate viro sanctissimo. Hanc ob rem ab Vrbano secundo Romam accitus, cognita hominis virtute & fide, semper in pretio est habitus. Verum in primis ejus fides perspecta eo tempore est, quo Vrbanus Pontifex à Germanis, & Giberti Antipapæ factionem sequentibus in insula Lycaonis Romæ inter duos pontes obsessus est. Solus enim unà cum Petro Leone viro illustri hominem sanctissimum nunquam deseruit. Hanc ob rem postea cum Vrbanus meliore fortuna uteretur, tanti beneficii memor, Gelasium primo quidem secretis suis admovet ob fidem & doctrinam: eique negotium dedit ob elegantiam compositionis suæ, ut Romanæ curiæ stylum, negligentia & ignorantia majorum labefactatum, in meliorem formam & ornatum redigeret. Postea vero cognita hominis amplitudine, eundem referre in cœtum Cardinalium instituerat, eaque de re sæpius in senatu locutus fuerat, assentientibus omnibus. Verum mortuo non ita multo post Vrbano, Paschalis meritorum tanti viri non immemor, statim eum diaconum Cardinalem decernit,

nit. Mortuo deinde Paschali, cum de creando no
Pontifice ratio haberetur, ob eamque rem Cardinal
omnes in monasterio ad Palladium paululum int
ædes Leonis & Cincii Fregepanis congregati essen
uno omnium consensu Iohannes Cajetanus Gelasi
Pontifex creatur. Verum Cincius Fregepanis ira c
hanc electionem percitus, quod unum ex suis Cardin
libus collegio proposuerat, quem Pontificem elige
rent, in monasterium Palladii cum armatis satellit
bus irrumpens, refractis foribus obvium quemqu
percutit: Pontificem obtorto collo in terram dej
ctum calcibus conterit, in vinculaque conjicit. Card
nales autem fugam parantes ex mulis & equis dejici
nullumque genus contumeliæ prætermittit, quo affi
tantus senatus posset. Non tulit autem tantam inju
riam populus Romanus. Ad ædes Cincii Frigepan
armatus concurrit, eique ac familiæ interitum mina
tur, nisi propere Gelasium incolumen reddat. Faciun
mandata Fregepanes: maxime vero Leo, qui Ponti
ficis pedes videntibus omnibus sæpius exosculatu
veniam suppliciter petebat. Equum itaque album
conscendens Pontifex via sacra in Lateranum ducitur
comitante clero populoque Romano, ibique de mor
coronatur. Interea vero Balduinus, quem statim lite
ris & nunciis Pontifex adhortatus est, ut Barbarorum
impetum tandiu sustineret, quoad in Asiam nova sup
plementa mitterentur. Castellum in Syria Sobal vo
citatum occupat & munit, ut Cristianis contra Barba
ros continue dimicantibus receptaculum esset. A
vero Boemundo adolescente mortuo, Tancredus tuto
Antiochiæ princeps ab omnibus Christianis declara-
tur: quem quidem confirmato prius principatu, Bal-
duinus Hierosolymitanus rex ad se cum militibus suis
vocat, dimicaturus cum hostibus Turcis, Saracenis
Arabibus: qui cum magno exercitu provinciam Hie-
rosomylitanam ingressi erant. Eo itaque veniens
Tancredus, cognita Christianorum paucitate, frustra
Bal-

Balduino dissuasit, ne collatis signis cum hoste decerneret: neve rem Christianam in summum discrimen adduceret. Nam cum hostibus ipsis pugnandi copiam fecisset, ingenti clade superatus, ægre cum paucis Hierosolymam se recepit, diversis præterea tramitibus Tancredus Antiochiam perveniens, fuga salutem sibi quæsivit. Elati autem tanta victoria hostes montem Tabor conscendentes, monasterium eò loci positum diruunt, monachis ad unum omnibus interfectis. Nec interim quietus ab externo hoste Gelasius fuit, qui Henrici Imperatoris furorem, Italiam vastantis, jamjamq; urbem hostili animo ingressuri devitans, ad ædes Vulcamini potentissimi civis primo confugit. Verum cum ibi quoque nequaquam tutus videretur, unà cum suis triremes conscendens, duæ enim jam ad instructæ paratæq; erant, Hostiam Tiberi delabitur, insequentibus Germanis militibus, & Pontificem telis ac sagittis petentibus. Cum Hostiam vero pervenisset, neq; ingredi mare propter instantes procellas liceret, terresti itinere Ardeam proficiscitur, Hugone *XII.* Apostolorum Cardinali viro amplissimo semper cum comitante. Cadentibus autem fluctibus Hostiam reversus, Tarracinam primo, mox Cajetam adnavigat, ubi perbenigne à civibus suis suscipitur. Convenere eo statim & Guilielmus Apuliæ dux, & Robertus Campanus princeps, ac Richardus Aquilanus, pollicentes in se ejus potestate semper futuros, ut veros decet ecclesiæ Dei vectigales. Cum igitur parari exercitum contra se Henricus intellexisset, Mauritium Bracharensem Archiepiscopum Antipapam creat: quem potissimum Gelasio objiceret, eumque Fregepanum familiæ commendavit: Gregorius is appellatus est. Non contentus autem tam pernicioso exemplo Henricus, in Anagninum agrum copias suas movens, omnia hostilem in modum diripit & capit. Turriculum quoque munitissimum locum jam oppugnabat, cum subito nunciatum est Gelasium cum proceribus Apuliæ, magnoq;

cum exercitu adventare, quare motis castriis Italia ce-
dens, cuncta cædibus & rapinis complevit. Gelasiu
autem remissis in Apuliam proceribus Romam veni
arbitratus ob discessum Henrici omnia deinceps paca
ta fore. Verum longe secus quam putarat accidit. Nam
cum intellexisset Antipapam Fregepanum auxilio fre
tum Romæ mansisse, potentiam istius familiæ veritus
apud amicos quosdam prius delituit. At vero cum
postea in ecclesia sanctæ Praxedis myster ia celebra-
ret, instantibus hostibus cum factione sua, vix sese ab
eorum manibus fuga subtraxit, Corsis, Normannis,
familiis egregiis ac Crescentio nepote acerrime defen-
dentibus. Sequenti vero die à suis armis & clienteli
bene munitis, in urbem vocatus (nam ad sanctum
Paulum confugerat) habito Cardinalium conventu,
discedere ab urbe instituit, ne crescente in dies magis
magisque seditione, magna aliqua clades oriretur. Re-
licto itaque Petro Portuensi Episcopo, qui vices ejus
quantum ad rem sacram pertinebat, Romæ gereret,
commendataque Beneventanæ civitatis cura Hugoni
Cardinali *XII* Apostolorum, Pisas primo adnavigat,
cũ terrestre iter nequaquam sibi ac Cardinalibus, quos
comites sociosque habebat, tutum videretur. Exceptus
itaq; perbenigne à Pisanis, cum rationem discessus su
ab urbe audientibus omnibus reddidisset, inde solvens
in Galliam ad portam sancti Ægidii pervenit: ubi cum
ab Abbate Cluniacensi viro optimo, tum à monachis,
& omnibus fidelibus, qui eò ejus rei gratia undiq; con-
venerant, magnifice ac splendide suscipitur. Deinde
vero per continentem honesto commeatu magis quam
splendido, ut nunc fit, incedens. Intereundum basili-
cam sanctæ Ceciliæ in Stagello, ecclesiam Sancti Syl-
vestri in Tilliano, ecclesiam sancti Stephani in Tor-
naco dedicat, lapidibusque ecclesiarum terminos no-
tat. Tandem vero ad Cluniacense monasterium per-
veniens, pleuresi correptus, pontificatus sui anno *I*
die *V*. moritur, vir sanctissimus & omni laude dignus,
vitam

vitam continentissimam, si mores, si doctrinam inspicis: quibus ex rebus fit ut facillime credam eum, qui ita constanter & sancte in tantis procellis humanarum perturbationum vixerit, nunc beatam & sempiternam vitam in cælo ducere. Sepelitur autem ejus corpus intra limina Cluniacensis cœnobii. Sunt qui scribant hujus pontificatu inchoatam esse Templariorum militum originem, qui non longe à sepulchro Domini habitantes peregrinos suscipiebant, eosque per loca sacra armati ducebant ac reducebant: quo eis sine ullo maleficio invisere loca sancta liceret. Hos vita, fide, gratia mirum in modum Cusentinus commendat.

CALISTUS II. PONTIF. CLXIX.

Calistus II. Guido antea vocatus, natione Burgundus, Viennensis Archiepiscopus, originem à regibus Franciæ ducens, ab his Cardinalibus Pontifex creatur, qui mortuo Gelasio Cluniaci tum aderant. Verum hic non prius pontificium habitum sibi desumpsit, quam intellexit se ab his quoque Cardinalibus confirmari, qui Romæ & in Italia remanserant. Re itaque literis & nunciis cognita, Romam veniens, populo obviam prodeunte ac honorato quoque, urbem ingreditur, congratulantibus omnibus tum Pontifici, tum civitati Romanæ: quod hunc quietis & pacis autorem futurum cernebant. Rebus autem ex sententia Romæ compositis Beneventum proficiscitur, quò & principes omnes statim convenere, salutandi (ut mos est) Pontificis causa: maxime vero Guilielmus Apuliæ Dux, Jordanus Campaniæ Comes, Arnulphus Ariola, Robertus Lorotelli Comes, viri insignes & sine contentione illius partis Italiæ facile principes: qui etiam polliciti sunt, adhibito jurejurando, se in potestate Pontificis semper futuros. Calistus autem qui nil aliud meditabatur quam bellum

Asiaticum, in quo de Christianis ægre tot barbaras gentes sustinentibus addubitabatur, Romam rediens, Lambertum Hostiensem Episcopum Saxonem sancti Stephani in Cælio monte presbyterum Cardinalem, Gregorium sancti Angeli diaconum, legatos ad Imperatorem mittit: qui pace sine ulla contentione composita, ad urbem redeuntes, tabellam pacis ad Lateranensem basilicam suspendere. Qua quidem perlecta, tanta repente lætitia publica exorta est, ut passim congratulantium cœtus audirentur. Verum ne diuturnior hæc lætitia videretur effecit Rogerius Siciliæ Comes qui Calabriam & Apuliam absente Guilielmo Comite occupat. Guilielmus enim Alexii imperatoris Constantinopolitani filiam in uxorē ducturus, abiens Calabriam & Apuliam Pontifici commendaverat. Hanc ob rem Calistus ab urbe discedens Beneventum pervenit, indeque Hugonem Cardinalem ad eum misit, arcem Nicephorim tum in Calabria obsidentem. Monitus autem Rogerius ut ab armis discederet, nequaquam Pontificis edicto obtemperat, imo acrius instabat, ne Guilielmus consobrinus rediens, ei impedimento foret, quo minus Apulia & Calabria poti-retur. Parabat jam arma Pontifex, cum subito unà cum magna parte senatus febri correptus redire ad urbē re infecta compellitur. Hanc ob rem Rogerius, nemine adversante, Apulia & Calabria potitur. Atque hoc modo Guilielmus uxore frustratus ac principatu dejectus, apud Salernitanum principem vitam degens sine hæredibus brevi moritur. Rogerius itaque tanto adversario sublato, regem Italiæ se nuncupat. Calistus autem, recuperata valetudine, apud Lateranum noningentorum patrum concilium habuit. in quo quidem deliberatum est, ut primo quoque tempore supplementa militiæ jam deficientis Christianis in Asia bellum gerentibus subministrarentur. Qua spe erectus Balduinus Hierosolymitanus rex Cazim regem Turcorum, minorem Asiam incolentium, cum magno exer-

exercitu in se moventem superat, & captum in carcerem conjicit. Eadem quoque fortuna usus Damasci regem Hierosolymas cum exercitu hostili animo petentem fundit fugatque, duobus millibus hostium cæsis, milleque captis. Verum superveniente cum magnis copiis Balahac Parthorum rege, cui statim nullis expectatis auxiliis congredi ausus est. Tanta clade superatur Balduinus, ut etiam ipse unà cum proceribus multis captus & in vincula conjectus sit. Quare Calistus Pontifex maturandum ratus, ne reliqui Christiani amisso rege opprimerentur, instante Veramundo Hierosolymitano Patriarcha viro optimo ac doctissimo, Venetos spe gloriæ & præmii concitos in hostem magna classe permovit, Dominico Michaële duce, millesimo centesimo ac vigesimo secundo Salutis nostræ anno: qui quidem ad Joppem classe delati, quam Saraceni Babylonis terra marique obsidebant, superatis barbaris ingenti clade obsidionem solvunt. Itum est & in Tyrum, quam diu obsessam haud incruenta victoria cepere, pacti tamen prius ut Tyri & Ascalonis dimidium obtinerent, si eorum opera in Christianorum potestatem devenirent. Verum Emanuel Græcorum Imperator Caloiohanni suffectus, tantam victoriam Latinis invidens, vel latina literatura utentibus, Venetis mandat, ut classis suæ præfectum revocent: qui certe eorum dicto obtemperans, ira incensus Rhodum, Chium, unde corpus beati Theodori martyris Venetias translatum tum est, Samum, Mitylenen, Andron, Imperatoris insulas diripuit: Motonium spoliatum incolis munivit. Tragurium ex Ungaris captum ditioni Venetæ subjecit. Lapidem præterea secum in patriam detulit, super quo apud Tyrum Christus sedisse fertur. At vero Balduinus, quem diximus ab hostibus captum, precio redemptus, Hierosolymas rediens, Christianam rempubl. jam labentem aliquamdiu sustinuit. Hanc ob rem Calistus aliquid quietis à rebus externis nactus, & Cardinales *XII* creat, & basilicas

multas vetustate collapsas reficit. Mœnia urbis instaurat, aquam in urbem inducit, arces Ecclesiæ munit, donaria plurima argenti aurique basilicis dividit. Fundos plerosque coemptos beato Petro donat. Ecclesiam beati Nicolai in palatio ædificat. Verum ne tanta felicitas sine aliquo incommodo diutius in terris esset, Gregorius Antipapa, Burdinus antea vocatus, nomen Pontificis usurpare conatus, Sutrii se continens auxilio quorundam tyrannorum fretus, & Romanos incursionibus vexabat, & peregrinos negocii ac religionis causa ad urbem accedentes spoliabat. Quare Calistus comparatis repente copiis, præmissoque cum expeditissimo quoque Johanne Cremensi sancti Chrysogoni presbytero Cardinali, subsequens ipse hostem vincunt, Sutrium capiunt, Burdinum camelo impositum, in triumphi spem Romam ducunt: quem Pontifex vita donatum Cavensi monasterio inclusit. Calistus autem de Deo deque hominibus bene meritus, pontificatus sui anno quinto, mense *X*. die *VI*. in domino moritur. Vacat tum sedes dies *VIII*.

HONORIUS II. PONTIF. CLXX.

HOnorius *II*. qui & Lambertus ex agro Imolensi oriundus, Hostiensis episcopus eo tempore Pontifex creatur, quo Balduinus ab hostibus pretio redemptus Antiochiam Hierosolymitano regno adjunxit, mortuis his omnibus ad quos principatus ille jure deveniebat. Verum cum tantus principatus retineri sine præside non posset, eidem præfecit Raymundum Guilielmi ducis Austriæ filium, cui superioris Boemundi filia nupserat. Hoc autem modo compositis rebus, regem Ascalonitarum Ægyptiorum copiis fretum, & ob eam rem Hierosolymitanos infestantem unico prælio repulit. Baldevinum præterea

terca Damaſci regulum idem molientem, ſed majoribus copiis, tribus graviſſimis prœliis fundit fugatque, multis paſſim more pecorum cæſis. Ad Honorium redeo, qui etſi obſcuro loco natus erat, tamen literatura & moribus tanto magiſtratu dignus videbatur. Verum non adeo ejus ingreſſus laudatur, cum ambitione quorundam potius quam omnium bonorum conſenſu pontificatum inierit. Mortuo enim Caliſto cum de legendo novo Pontifice ratio haberetur, Leo Fregepanis omnibus Cardinalibus interdixit, ne uſque ad diem tertium Pontificem crearent, quo & maturius deliberare, & canones inſpicere liceret: quamvis non ea mente id fecerit homo acutus & ad fallendum vafer, quam verbis præ ſe ferebat, ſed ei tantiſper diſponere hominum ſuffragia liceret, quibus Lampertus Pontifex crearetur. Nam populus ipſe Saxonem ſancti Stephani Cardinalem Pontificem percupide nimium optabat. Id quoque ſe cupere Leo Fregepanis oſtendebat, quo & populum & patres negligentes & incautos in ſententiam ſui quavis arte pelliceret. At vero cum id velle Leonem Cardinales quidam cernerent, ne ex ejus ſententia Pontificem legerent, omiſſo Saxone, Thebaldum ſanctæ Anaſtaſiæ presbyterum Cardinalem Pontificem deligunt, quem Celeſtinum appellarunt. Tunc autem Leo non amplius immorandum ratus quod jam offenſum hac electione populum cernebat, Lambertum (de quo ante diximus) Pontificem magna voce præponit, acclamante populo, cleroque eam electionem manibus approbante. Tum Leo maturandum ratus ne ſententiæ hominum immutarentur, in Simiis, loci nomen eſt, non longe ab Eccleſia ſancti Sylveſtri, hominem pontificali habitu exornat. Qui etſi primo artibus quibuſdam tantum magiſtratum adeptus eſt, tamen poſtea omnium conſenſu Pontifex maximus conſalutatur. Pontificatum adeptus Cardinales quoſdam viros inſignes creavit, quorum opera poſtea magnis in

rebus usus est. Familiaritate enim præclarorum virorum mirifice delectatus est. Nam Pontium quendam Abbatem Clnniacensem, virum industrium Romæ retinuit: Ingenium quoque Hildeberti Cenomanensis Episcopi mirifice extulit: quem deinceps Turonensem archiepiscopum creavit, qui plurimum heroico, elegiacove carmine valeret. Hujus quoque tempora clariora fecit Hugo de sancto Victore, si cognomentum inspicis, si patriam, Parisiensis doctor insignis. Hic enim tum dicendo, tum scribendo ingenii sui præclara monimenta reliquit. Extat eius liber de Sacramentis, liber sententiarum, liber in dialogo, qui Didascalus appellatur: liber de cura animæ: liber de artibus & doctrinis. Hos autem omnes tanta benevolentia Honorius Pontifex amplexus est, ut nullum genus officii prætermiserit, quo eos ad honestiorem dignitatis gradum evehi posse existimaret. Unum tamen suis temporibus accidit, quod nequaquam probandum est. Arnulphus enim Christianæ religionis prædicator egregius, clericorum insidiis Romæ necatus, quod acerbe nimium in eorum lasciviam & libidinem inveheretur: quodque eorum pompam, & in comparandis divitiis nimium studium improbaret, paupertatem Christi & integerrimam vitam ad imitationem omnibus proponens. Hunc multi ex nobilitate Romana tanquam verum Christi discipulum & Prophetam sequebantur, hunc laudibus ad cœlum tollebant. Hinc odium, hinc iræ in perniciem bene sentientis usque ad necem excitatæ. Fueritne hic sanctissimus vir presbyter, an monachus, an eremita, haud satis constat. Sunt qui scribant Honorio ipsi id admodum displicuisse, non tamen tanti facinoris autores unquam inventos. At vero cum in pontificatu recte gubernato quinquennio ac mensibus duobus vixisset, collachrymantibus omnibus moritur, & in basilica Lateranensi nullo non genere honoris adhibito sepelitur. Vacat tum sedes diebus octo. Nescio ego quid sibi velit marmor

mor illud ſuo nomine inſcriptum, quod ante ædes beatæ Praxedis adhuc extat.

INNOCENTIUS II. PONT. CLXXI.

INnocentius ſecundus, patria Romanus, ex Transtiberina regione, patre Johanne, Pontifex creatus, in Rogerium Rogerii Comitis Siciliæ filium, hæredem nuncupatum, quod mortuo Guilielmo, Apuliæ duce, omnique Roberti Guiſcardi familia in eo deficiente, dominatum Apuliæ occupare nitebatur, ſtatim movet. Nam is ad ſanctum Germanum caſtra habebat, quem certe primo impetu repulit: tantum valuit Romani exercitus fortitudo & virtus: oppidoq; ipſo capto tyrannum in Galucio aliquandiu acriter obſedit. At vero Guilielmus Calabriæ Dux cum magnis copiis adveniens, & patrē unico prælio feliciter habito obſidione liberat, & Pontificem cum his Cardinalibus capit, qui in exercitu Romanorum erant. Hos autem omnes non ita multo poſt Rogerius mira modeſtia uſus, unà cum Pontifice liberos facit. Quam ob rem deinceps quod voluit facile à Pontifice obtinuit, præter regni titulum, quem maximis præmiis & pollicitationibus impetrare contendebat. Interim vero Petrus Romanus civis, Petri Leonis potentiſſimi hominis filius, Romæ Antipapa creatur, quorundam facinoroſorum ſeditionibus, Anacletuſque appellatur: qui ſpoliatis Romanæ urbis templis, ſpoliatis eccleſiarum theſauris vi irrumpens, maxime vero in baſilicam Petri, unde Crucifixum aureum & coronas pendentes ſuſtulit: tantum pecuniarum conflavit, ut perfacile largitionibus ſeditioſum quemque Romæ in ſententiam ſui ipſius alliceret. Innocentius autem ad urbem rediens, ubi ſeditionibus plena omnia cerneret, ſpectareq; rem ipſam ad cædem multorum videret, ſponte cedens, primo quidem Piſas adnavigat, deinde Genuam,

postremo in Franciam pervenit. Interim vero Anacletus Antipapa tanto adversario submoto, & animos civium cum Innocentio sentientium, quoad fieri potest, sibi largitionibus conciliat: & Rogerium in partes suas facile descendentem, quo magis ei obnoxius esset, utriusque Siciliæ regem creat. Innocentius autem celebrato apud Clarum montem concilio, in quo Petrum Antipapam cum sectatoribus damnavit, Aurelianum se contulit, visoque rege Philippo, à quo perbenigne est habitus, Carnotum in Belgas petiit: ubi Henricum Angliæ regem in itinere obvi:m factum multis rationibus ad expeditionem in Saracenos adhortatus est. In Lotharingiam inde flectens, Lotharium Leodii repertum à Germanis tum regem creatum, de se restituendo multa pollicentem, sacramento adigit expeditionem parare, qua quidem tutus etiam ad urbem reduceretur. Remis deinde in Belgis altera synodo habita, in Italiam rediit, celebratoqne concilio apud Placentiam, Pisas se contulit: quam civitatem iampridem cum Genuensi populo diffidentem in gratiam tandem redegit. Genuensem quoque Episcopum qui Mediolanensi suberat Archiepiscopum creat, tribus Corsicæ episcopis illi cum Boniensi parere jussis. Pisanis quoque archiepiscopum dedit, tribus item aliis Corsicæ episcopis cum Populoniensi eidem subjectis. Lotharius autem cum magno exercitu in Italiam veniens, admonito Pontifice quid fieri oporteret, partitis copiis ad urbem movet. Nam dum ipse occupato prius Janiculo urbem ingreditur Innocentius Anienem, ponte Mammeo trajiciens in Lateranum perducitur, nusquam apparente Antipapa, cujus factionem Lotharius mira felicitate ad sanitatem redegit, cavitque quantum in eo fuit, ne deinceps vexari ab adversariis Innocentius posset, Tanto itaque beneficio devictus Innocentius, mortuo Henrico, Lotharium Imperatorem Romanum creatum imperii corona exornat, quo statim in Germaniam
abeunte

abeunte ad compescendos Leuticorum motus, dum Pontifex concilium Pisis pro republ. Christiana, proque tuenda fide de more habet, rursum Antipapa, quem in eodem concilio damnavit, factiosis quibusdam & Rogerio adjuvantibus in Pontificem surgit. Quare & Lotharius Imperator iterum cum exercitu superatis Leuticis Italiam repetit, & Pisani classem potentissimam in auxilium Pontifici educunt, quibus copiis & Romæ seditionem oppressere, & Rogerium terra marique oppugnatum, amissis rebus omnibus Italia in Siciliam brevi pepulere. Audita tanta victoria Johannes Constantinopolitanus Imperator, qui Rogerio adversabatur, legatos statim ad Lotharium mittit de superato hoste congratulatum, quorum de numero quidam philosophus erat, qui disputationibus contendere nitebatur, latinam ecclesiam admodum errare, qui contra sententiam Niceni concilii (ut ipse dicebat) quo declaratum est Spiritum Sanctum à patre procedere, Latini à filio quoque id fieri addidissent. Tum Petrus diaconus homo doctus & argutus, qui tum in corona aderat disputandi gratia, Si (inquit) Latini damnandi sunt, quod addiderint Spiritum sanctum à filio quoque procedere, damnandi multo magis Græci videntur, qui id fieri à solo Patre addiderint, cum ipsum concilium à Patre dixerit. Delusus homo audax tam acuto responso, substitit amplius hac de re disceptare. At vero pontifex ne abeunte Imperatore, Rogerius iterum Apuliam repeteret, Rameonem Lotharii Imperatoris comitem cum aliquot cohortibus ad propulsandum injuriam relictum ducem Apuliæ creat. Mortuo deinde Antipapa, occulteque à suis sepulto, cum etiam ejus Cardinales in fidem Romani Pontificis devenissent, quietura jam resp. Christiana videbatur, cum subito Romani quidam seditionibus potentiam quærentes, senatores creavere qui rempubl. Romanam ditionemque ad se pertinentem gubernarent. His autem dum Pontifex restitit, habito apud Lateranum

ranum concilio, quo instituit, ne quis laicus manum violentam clerico injiceret, pontificatus sui anno XIIII. mense VII. die VIII. moritur millesimo centesimo XLIII. Salutis nostræ anno, quo tempore magno in pretio sunt habiti & Bilibertus è Britannia oriundus, vir tantæ doctrinæ, ut ob varietatem disciplinarum universalis appellaretur, & Ambertus Remensis Archiepiscopus Giliberto præceptore nequaquam eruditione & doctrina inferior. Hujus quoque Pontificis illud opus est, quod adhuc cernimus in fornice sanctæ Mariæ Transtiberinæ è musivo.

CELESTINUS II. PONTIF. CLXXII.

CElestinus secundus, Guido antea vocatus, sancti Marci presbyter Cardinalis, natione Tuscus, è castro Felicitatis, quod nonnulli civitatem Castelli esse affirmant, Typherium ab antiquis appellatum, pontifex in demortui Innocentii locum omnium consensu creatur, eo maxime tempore quo in Asia Balduino rege vita functo Andegavensium Comes Fulco, Balduini gener tertio loco, si ordinem successionis inspicis, regnum Hierosolymitanum accepit, quod duorum etiam filiorum virtute fretus aliquamdiu acerrime tutatus est. Nam cum Turci sinum Persicum incolentes, in agrum Antiochenum incursiones fecissent, eos non solum fudit rex Fulco, verum etiam ex his ad tria millia interfecit, totidemque cepit. Hac autem clade excitus Alaph genere Turcus, Babylonum auxiliis fretus. Edessam Mesopotamiæ civitatem, Arach ab Hebræis vocatam, invasit: quam antea diximus Balduinum à fratre Gothifredo precibus obtinuisse. Capta est autem urbs, & à Barbaris crudeliter direpta, occisis omnibus Christi fidem abnegare recusantibus, stupratis etiam nobilissimis matronis super altari sancti Johannis Baptistæ, quod sciebant à nostris pie ac sancte cul-

cultum fuisse. Sed nescio quo fato dum parantur copiæ, Fulco in venatione leporem concitate nimium & incaute insequens casu equi moritur: cui filius Balduinus ejusdem nominis tertius in regno successit. Celestinus autem pontificatus sui mense V. moritur, sepeliturque in Lateranensi basilica, unà tantum re felix, ob brevitatem temporis (ut arbitror) qui nullis seditionibus toto suo pontificatu vexatus fuit.

LUCIUS II. PONTIF. CLXXIII.

LUcius secundus, patria Bononiensis, patre Alberto, eo tempore pontificatum iniit, quo Edessæ urbis eversio nunciata est. Ea enim civitas Edessa est, ad quam Tobiam misisse filium Gabelo sacræ literæ testantur, quamque Thaddæus Apostolus ad fidem Christi convertit: & in qua beati Thomæ ossibus ornata Abagarus regnum obtinuit, qui datis ad Jesum literis, scripta manu Dei responsa accipere meruit. Hac vero clade audita Bernardus Claravallensis vir & sanctitate & doctrina (ut dixi) insignis, patrocinium religionis christianæ assumens, principes omnes Christianos tum nunciis adhortatus est, ut Crucem in Saracenos Christi vexillum sumerent. Hanc ob rem Conradus Suevus qui Lothario in regnum Romani nominis successerat in militiam nomen dedit. Dum hæc autem pro fide Christi in Gallia & Germania pararentur, Rogerius Pontificum negligentia in Italiam reversus, quæ amiserat brevi recuperavit, nullo repugnante: qua ex re copiis deinceps & animis auctus classe in Africam trajiciens, adeo regem Tunesii vexavit, ut hominem data pace persolvere tributum quotannis coegerit, quod certe ad triginta annos continuo exegit. Conradus vero magno cruce signatorum comparato exercitu, Constantinopolim perveniens ab Emanuele secundo Græcorum Imperapore precibus compellitur, nullo comparato commeatu,

meatu, Iconium ſtatim ducere: ſe enim præſtaturum omnia quæ exercitui neceſſaria erant, Emanuel pollicebatur. Obſeſſa eſt urbs natura & artificio munita aliquamdiu atque acriter. Verum cum ſceleſtus Imperator, Græco uſus ingenio, gypſum farinæ miſcuiſſet, ex eaque re panis fieret, quo exercitus Chriſtianorum aleretur, tot ſtatim milites periere, ut re infecta, relicta obſidione, in Thraciam ſecedere oportuerit. Hoc tamen emolumenti illa expeditio præſtitit, quod Balduinus quartus Hieroſolymitanus rex animo auctus, Aſcaloniam diu obſeſſam tandem vi cepit, cum paulo ante Gazam urbem antiquiſſimam penitus ab hoſte derelictam ædificaſſet, incolendamque fratribus Templariis conceſſiſſet. Auſus quin etiam idem Balduinus Turcorum Satrapas Hiericontinos infeſtantes propulſare, quorum de numero unico prælio ad quinque millia interfecta referuntur. Noradinum quoque Damaſcenæ militiæ principem Hieroſolymitanum agrum vexantem, tanta clade ſuperavit & perſecutus eſt ut ægre Chriſtiani retenti ſint, quo minus una cum hoſte Damaſci mœnia ingrederentur. Ad Lucium Pontificem redeo, qui interim nil prætermittebat, quod ad tantam expeditionem, tamque neceſſariam pertineret. Credo ego hominem ipſum miro amore excitatum retinendæ Hieruſalem, quod tituli ſanctæ crucis in Hieruſalem presbyter Cardinalis, Pontifex creatus fuerat, quam quidem baſilicam totam ferme reſtituit. Ejus præterea conſenſu in Gallia ſynodus Epiſcoporum quorundam & Abbatum facta eſt contra Baliardum philoſophum peripateticum, virum multæ doctrinæ, non bene in quibuſdam cum fide noſtra ſentientem, qui præſente etiam Ludovico rege, rationibus victus, non modo ſententiam mutavit, verum etiam monaſticam vitam & religionem induit, ac deinceps unà cum quibuſdam diſcipulis in loco deſerto ſanctiſſime vixit. Lucius autem pontificatus ſui menſe *XI.* die *IV.* moritur ac in baſilica Lateranenſi ſepelitur.

EUGE-

EUGENIUS III. PONTIF. CLXXIV.

EUgenius tertius, Pisis oriundus, sancti Anastasii Abbas, in monachum antea à Bernardo viro sanctissimo electus, in Ecclesia sancti Cæsarei Pontifex creatur. Nam cum haud satis inter Cardinales constaret, quem potissimum è numero suo deligerent, divino nutu perciti virum sanctissimum Eugenium deligunt. Qui ubi Romanos instare minis etiam cognovit, quo sui confirmarentur senatores, ad Farfense monasterium noctu in Sabinos abiit, comitante Cardinalium cœtu, ibique consecrationis munus suscepit. Verum cum postea Romanorum non minas tantummodo sed etiam facta contemneret, senatoris ipsos eo perpulit, ut petita pace magistratu se abdicarent. Romam itaque rediens, ubi intelligit Romanos nequaquam bono animo, sed fraude in gratiam secum rediisse, insidias veritus Tibur dilabitur, fugientem Romani telis & sagittis insequuntur. Postea vero Pisas profectus navigio in Franciam contendit, regemque Ludovicum cruce signatum in Turcos & Saracenos animat, quem Constantinopolim cum exercitu profectum non secus Emanuel fraude circumvenit, quam olim Conradum Suevum, persuasum enim iniquo tempore ducere copias per deserta Syriæ, eo necessitatis eum compulit, ut lacerum exercitum difficultate & inopia rerum Antiochiam, re infecta, ducere coactus sit. Hanc ob rem Rogerius Siciliæ rex Emanueli infensus classe in Græciam delatus, Corcyram insulam, Corinthum, Thebas & Euboiam de imperio Emanuelis occupat, duxissetque eodem animo Constantinopolim, ni Veneti instructa in Hadriatico sexaginta triremium classe, quo minus id faceret prohibuissent. Flexit itaque Rogerius ad littora Asiæ Deo volente. Nam tum forte Saracena classis Ludovicum regem Franciæ circumvenerat,

rat, qui non longe à portu sancti Simeonis solvens Palæstinam petiturus erat. Rogerius itaque barbaros in angusto nactus oppugnat & vincit, Christianumque regem cum exercitu ab interitu liberat. Interim vero classis Veneta quæ Emanueli admodum favebat, ea loca recipit quæ Rogerius occupaverat, immunitaque ac sine ullo præsidio reliquerat. Rogerius autem dimisso apud Joppem Ludovico Constantinopolim delatus, suburbia vidente Emanuele incendens eousque victoria delatus est, ut & ædes Imperatoris aliquamdiu oppugnaverit, & poma ex hortis ejusdem manu legerit. Verum cum postea inde in Siciliam incomposita classe abiret, in Venetos incidens instructos & ad dimicandum paratos, ex suis triremibus XX. amisit, ægreque fuga sibi salutem quæsivit. Interim vero Conradus, Ludovicus & Balduinus junctis copiis animisque, Damascum magnis conatibus obsident: quam urbem servos Abrahæ fundasse constat, loco campestri naturaque arido, sed artificio ubere atque fœcundo. Ager enim effossis cuniculis ductisque fistulis, unde irrigari potest, miram ubertatem præ se fert. Parvus amnis in regione unicus non longe ab urbis mœnibus præterlabens lingulam quandam facit, in qua nostri castra posuerant, unde facile cohibere ab aquatione oppidanos poterant: verum Assyrio quodam persuadente, cui maxime Balduinus in rebus arduis credebat, castra ad alteram urbis partem transferuntur: quod diceret facilius irrumpi hostiam mœnia eo loci posse, utpote minus munita. Motis itaque castris Damasceni repente stativa nostrorum occupant ac muniunt, nostrosque ab aquatione & commeatu prohibent. Quare cum siti fameque laboraretur, tandem non sine contumelia obsidionem solvunt: Hierosolymam Balduinus, in Europam Ludovicus, & Conradus comminutis variis casibus exercitibus revertuntur, millesimo centesimo quinquagesimo secundo Salutis anno: venerat tum

Ro-

Romam Eugenius, excitis ad expeditionem christianis, qui egregio apparatu & magna civium charitate susceptus est. Tarracina autem, Setia, Norbano ac Fumonis arce receptis, quæ loca hostes ac tyranni circumquaque positi occupaverant, Tibur recreandi animi gratia concessit. Ubi non ita multo post Pontificatus sui anno octavo, mense quarto, die vigesimo moritur: cujus corpus Romam delatum, magna (ut decebat) pompa in basilica Petri sepelitur. Ejus autem jussu & impensa extructa est porticus, vel restituta potius, sanctæ Mariæ ad Præsepe, quemadmodum ex inscriptione apparet.

ANASTASIUS IV. PONT. CLXXV.

ANastasius quartus, patria Romanus, patre Benedicto, Abbas antea sancti Russi Veliternæ diœcesis, ex Cardinali Pontifex creatur, eo potissimum tempore quo Alphonsus Hispaniæ rex ab expeditione Hierosolymitana rediens moritur, in ejusque locum sufficitur Sanctius filius, cui paulo post mortuo pro Christi fide in Arabia bellum gerenti, Ferdinandus frater in regno succedit. Anastasius autem pontificatum adeptus, & calicem pulcherrimi operis magnæque æstimationis Lateranensi basilicæ condonavit, & ædes egregias apud Pantheon, quod sanctam Mariam rotundam vocant, brevi ædificavit. Plura quoque mente destinaverat, tum ad dignitatem Ecclesiæ, tum ad ornatum urbis Romæ pertinentia, si ei aliquandiu vivere licuisset. Fecit tamen cum spes ex eo concepta, tum Richardi de sancto Victore doctrina, ne ejus tempora ignobilia viderentur. Richardus enim doctor insignis multa & graviter & copiose tum scripsit, præcipue vero librum de Trinitate. Habuit & sermones ad populum non minus docte quam eleganter. Laboratum hoc etiam tempore in tota ferme Europa fame.

fame est, Anastasio Pontifice & clam & aperte pau-
peribus ipsis eleemosynas præbente, qui pontificat..
sui anno uno, mense quarto die quarto & vigesim..
moritur, sepeliturque in Lateranensi basilica conc..
porphyretica.

HADRIANUS IV. PONT. CLXXVI

HAdrianus quartus, natione Anglicus, Albanu
episcopus & Cardinalis ab Eugenio creatur, quoc
in Novergiam missus prædicando, & bene monendo
provinciam illam ad Christi fidem redegerat. Mor
tuo deinde Anastasio Pontifex creatus, tentatusque à
Romanis tum precibus, tum minis, ut consulibus li-
beram urbis administrationem relinqueret, id se fa
cturum constantissime renuit. Instabat Romanus cle-
rus, ut in Lateranum proficisceretur faciendæ conse
crationis causa, quod etiam facere recusavit, nisi priu
Arnoldus Brixianus hæreticus, ab Eugenio antea dam
natus, ex urbe pelleretur. Hoc autem ægre ferens popu-
lus Cardinalem sanctæ Pudentianæ ad Pontificem via
sacra proficiscentem uno atque altero vulnere affi-
ciunt. Hanc ob rem iratus Pontifex, eos acerba etiam
execratione persecutus est, quoad mutata sententia, &
Arnoldum ab urbe pepulere, & consules abdicare se
magistratu coegere, relicta Pontifici administrandæ ur-
bis libera facultate. Interim vero Guilielmus Siciliæ
rex, qui mortuo Rogerio successerat, Beneventana
suburbia, Ceperanum Baucumque in Hernicis de eccle
sia occupat. Ob quam rem indignatus Pontifex regem
gravi anathemate notat, ejusque ditioni subjectos om-
ni sacramento liberat, quo facilius à rege deficerent
nullo jurejurando astricti. Fœdericus autem primu
hoc tempore ex gente Sueva Imperator creatus, Cisal
pinam Galliam cum exercitu ingressus, cum Derto
nam haud satis imperio obtemperantem aliquandi
ob

obsessam, vi tandem cepisset, magnaque celeritate Romam versus iter statim fecit. Pontifex autem, Viterbii tum agens, confirmaturus in fide ecclesiasticas civitates circumquaque positas, Orvetum & civitatem Castellanam adiit. Verum cum postremo se imparem tanto exercitui cerneret, pace per internuncios composita, in agro Sutrino Imperatori fit obviam: qui ex equo descendens, eum ut verum Christi vicarium salutat. Cum vero ad urbem venissent, & Pontifex in basilica Petri Fœdericum Imperii corona donaret, populus Romanus, clausis tum portis ne quid tumultus excitaretur, per Hadriani pontem vi erumpens, Teutonicos cum Pontifice præter eorum voluntatem sentientes, passim cædit. Excitus quidem tanto tumultu Imperator intromisso exercitu, qui in pratis Neronianis consederat, Romanos ex Vaticano in urbem retrudit multis cæsis captisque, Pontificis tamen precibus Imperator lenitus, captivos incolumes dimittit. Verum cum postea (ut mos est) ituri simul ad Lateranum Pontifex & Imperator essent, fierique id nequaquam tuto viderent, Romanis ad arma spectantibus, Mallianum simul proficiscuntur: ubi transmisso flumine, per Sabinos & pontem Lucanum ad Lateranum pervenientes solennia persolvere. Dum hæc autem Romæ agerentur, Tiburtini ad Imperatorem venientes, se ac omnia ei sponte dedunt. Verum cum Imperator intellexisset, urbem illam ad pontificatum pertinere, eandem Hadriano statim restituit, neque ita diu immoratus in Germaniam rediit. At Pontifex à proceribus Apuliæ rogatus, Beneventum se contulit, majoremque regni partem sua tantum præsentia Guilielmo abstulit. Interea vero Paleologus vir quidem nobilitate insignis, Emanuelis secundi Imperatoris Constantinopolitani nuncius & orator, Anconam primo navigio delatus, terra deinde Beneventum petiit, Pontificique Imperatoris nomine sponte obtulit auri libras quinque millia,
fuga-

fugaturum se ex Italia Guilielmum, si tres mariti-
mæ in Apulia urbes ei ex fœdere, rebus bene gesti
darentur: Quod ubi Guilielmus rescivisset, Ponti-
cem ad misericordiam cohortatus, pollicetur no
modo se restituturum quæ de Ecclesia abstulerat
verum ultro quædam alia condonaturum, Ro-
manosque Ecclesiæ rebelles in officio retenturum
si utriusque regni titulis tam citra quam ultra Pha-
rum positis insignior fieret. Facere id quidem Pon-
tifici nequaquam licuit, adversantibus quibusdam
Cardinalibus. Hanc ob rem Guilielmus instructo
exercitu Apuliam hostili animo ingressus, cum
omnia ferro ac flamma consumpsisset, in Græ-
cos & Apulos movens, qui apud Brundusium ca-
stra posuerant, eos facile superat: unde Salen-
tini Apulique omnes deditionem statim fecere. Pon-
tifex autem Cardinalibus infensus, qui obstiterant
quo minus pax componeretur, Guilielmum in gra-
tiam recipit, eidemque utriusque regni titulos ascri-
psit, adhibito prius sacramento, se nil deinceps mo-
liturum quod Ecclesiam Romanam offenderet. Re-
bus autem ex sententia compositis, Pontifex pe
Cassinates, Marsos, Reatinos, Narnienses, Tuderti-
nos iter faciens, ad Orvetum tandem pervenit primu
pontificum Romanorum: à quo ea urbs & inhabitat
& cultior reddita est. Cum vero instantibus Romani
ad urbem rediisset, vexareturque à consulibus, liber-
tatem Romanam restituere conantibus, Arignamum
petiit: ubi non ita multo post moritur pontificatu
sui anno *IIII.* mense X. relicta magno in precio Eccle-
siæ Romanæ ditione. Nam & circa lacum sanctæ
Christianæ multa castella munivit, & Radicophanum
quod nunc Senenses obtinent muro & arce prope in-
expugnabile reddidit. Horum autem temporum hi-
storiam scripsit satis eleganti stylo & oratione Ri-
chardus Cluniacensis monachus, quem alii scriptores
non parum laudant. Corpus autem Hadriani Romam
dela-

delatum, in basilica Petri sepelitur non longe à sepulchro Eugenii Pontificis.

ALEXANDER III. PONT. CLXXVII.

ALexander *III.* patria Senensis, patre Ranucio, mortuo Hadriano duorum & viginti Cardinalium suffragiis Pontifex creatur, licet Octavianum Romanum civem tituli sancti Clementis presbyterum Cardinalem Victorem appellatum tres tantum subrogaverint, unde schisma ortum est. Tum vero Alexander ne diutius seditio illa cum pernicie ecclesiæ Romanæ protraheretur, Fœdericum Imperatorem Cremonam tum obsidentem, per legatos rogat, ut interposita autoritate Imperatoria seditionem tollat. Respondit ille utrunque Pontificem Papiam ire oportere, quo & ipse proficisceretur cognoscendæ disceptationis causa. At vero cum Alexander accepto tali responso Anagniam se contulisset, Octavianus Anagniam occupat: Tum Imperator indignatus quod dicto suo Pontifex non obtemperasset, episcopos duos ad Alexandrum mittit, qui eum non Pontificem, sed Cardinalem appellatum ad concilium citarent. Hi autem ab Alexandro confutati & rejecti, ad Octavianum statim se conferunt: eumque Papiam perducunt, ut haberent quem Alexandro objicerent. Habito deinde concilio, Fœdericus Octavianum Pontificem confirmat, eumque equo albo insidentem per urbem Ticinensem ducit, & de more adorat. Qua injuria Alexander permotus, præmissa admonitione Octavianum & Pedericum anathematis vinculo colligat, literasque mittit ad Christianæ reipub. principes & populos, quibus intelligant, id à se jure ac merito fieri. Rediens deinde Romam Alexander pontificatus sui anno secundo, multos adversarios in urbe invenit, in se cornua palam erigentes;

tes: quod Fœderici exercitus præter urbem vetere & Anagniam, omnem Ecclesiæ ditionem jam occ paverat. Quare Alexander, adhortante etiam Philip Francorum rege, Tarracinam profectus, conscen navigio, ad eam rem mandato Guilielmi Siciliæ reg parato, in Franciam contendit: conventuque in Cl romonte habito, anathema in Imperatorem & Oct vianum factum statim enunciat. Dum hæc autem Europa agerentur, mortuo apud Hierosolymam Ba duino tertio, Almericus frater statim regnum acc pit, ne ob interregnum in tanta barbarie & perfid aliquid novi exoriretur. Verum compositis pro tem pore rebus in Ægyptios ducens, Drogonem copi rum præfectum, edita ingenti cæde, statim supera Alexandriamque obsidet, quam Tiracinus Soldani S racenorum regis præfectus in suam potestatem fra de redegerat, Alexandrini autem cum nec diutius pa obsidionem possent, nec subjici Christianornm in perio vellent, Almerico se hac conditione commis re, ut in Soldani potestatem, pulso Tiracino tyra no, redigerentur. Almericus itaque ingenti pecun recepta Soldano urbem restituit. Verum cum secu fraude homo ingratus ageret, nec pactam pecunia præstaret, in eum ducens, Cares nrbem, nunc Ca rum appellatam, obsidet. Fœdericus autem tyrann ca potestate usus, direpta Dertona & Mediolanu solo æquavit: unde translata Magorum corpora C loniam tum crediderim à Rodulpho Coloniensiu Archiepiscopo, & Cremonenses magnis incommo dis affecit. Quare Veronenses, Vincentini, Patavin Veneti communi periculo moti, decrevere, ne am plius ulla auxilia Fœderico Cisalpinam vastanti præ starentur. Fœdericus itaque ira incensus, Verona ducens oppugnandæ urbis causa, cum eò pervenis aliarum urbium auxilia intellexisset, retrocedens, a Papiam sese recipiens, literis & nunciis Franciæ re gem adhortatur, ut tollendi schismatis causa Alexan drun

trum secum ad concilium ducat, quo & se unà cum Victore profecturum pollicetur. Apud Divonem locus est ubi Savo fluvius Gallos à Germanis dividit. Is locus concilii est habitus, quò Fœdericus, rebus Italiæ pro tempore compositis, profectus cum Octaviano est, Scotiæ ac Bohemiæ regibus, magnisque armatorum copiis stipatus. Verum cum Alexander ad id se profecturum concilium recusaret, quod ipse non indixisset, Turonique id inchoasset, Federicus iræ ac minarum plenus in Germaniam rediens, Octavianum quem paulo pòst secuturus erat in Italiam misit: quo quidem Lucæ mortuo Guido Cremensis in Antipapam Octaviano subrogatur. At vero Romani creatis consulibus, Alexandro Pontifici amicis, eum statim ex Francia revocant, qui primo in Siciliam, mox Romam navigio delatus, congratulantibus omnibus perbenigne suscipitur. Adventu autem Alexandri Cisalpinæ Galliæ populi in spem libertatis erecti, anno *MCLXV.* in Fœdericum, sævè nimium imperantem, arma sumunt, præsidiaque ejus ex arcibus quibusdam dejiciunt. Verum Fœdericus comparato magno exercitu in Italiam veniens, præter spem nulli noxius, trajecto ratibus Pado, in agrum Bononiensem descendens copias partitur. Cohortes enim quasdam Lucam misit, quarum præsidio tutus Antipapa esset, qui tum Lucæ erat. Ipse vero cum reliquo exercitu Anconam profectus urbem aliquandiu obsidens, in suam tandem redegit potestatem. Interim vero sociæ Cisalpinæ Galliæ civitates, Mediolanum restituunt ac muniunt: Laudenses, Mediolanensium hostes in societatem recipiunt, quo facilius Fœderico resistere possent, si in eos moveret. Verum Fœdericum major cura incessit. Mortuo enim Guilielmo Normanno, Siciliæ rege, Emanuel Græcus Imperator legatos ad Pontificem misit, qui ei pollicerentur, & magnas copias in Federicum, & unicam mentem omnium Græcorum cum Ecclesia Romana convenientem, ut Orien-

Orientalis cum Occidentali eadem fieret, si pat
tur imperium Romanum, antea divisum, in un
corpus redigi. Legatis autem quod sit respon
haud satis constat, cum bellum inter Romanos, T
culanos, atque Albanos ortum, Pontificem im
diverit, quo minus certum responsum legatis da
Nam cum Tusculani Albanique pendere Romanis
buta immoderatius imperata recusarent, incensus
populus Romanus reclamante Pontifice, popula
ter in Tusculanos movent. Tusculanorum remp
tum maxime gubernabat Aino Comes, quem Ro
rius ducatu Apuliæ dejecerat. Is itaque, in re milit
peritus, accersitis Germanis, qui apud Nepesum
triumque consederant, tanta Romanos clade affec
ut deinceps vix se tueri mœnibus, nedum hostem
ris lacessere potuerint. Tum vero Fœdericus ulcisc
di injurias (ut ipse dicebat) ab Alexandro accep
occasionem nactus, Ancona descendens, Roma
movet. Positis autem in pratis Neronianis castri
irrumpere suburbium Vaticani conatus, à familia
bus Alexandri constantissime repellitur. Seque ti
ro die, basilicam Petri incendisset, si æditui fure
tem ac jam facem intentantem admisissent. Ponti
autem haud satis tuto in Laterano consistens, qu
jamjam irrupturos Germanos videbat, in ædes Freg
panum ad Palladium divertentes confugit. Tum ve
Guilielmus Siciliæ rex magni Guiljelmi filius, au
to Pontificis discrimine, magnam vim pecuniæ
triremes duas paratissimas ei misit: Instabat cum p
pulo Romano Fœdericus, cui pacem promittebat,
de duobus Pontificibus digniorem eligeret, alte
eliminato & rejecto. Quæ res certe cum tota ad Fo
derici nutum spectaret, Pontifex noctu abiens n
vigatione, salutem sibi fuga quæsivit. Cajetam pr
mo, mox Beneventum delatus. Expulit & Fœder
cum ab urbe Roma pestis, qua passim veluti peco
& cives & milites oppetebant. Venienti autem
Cis

Cisalpinam Galliam Fœderico imperatori fœderatæ civitates cum exercitu obviam fiunt: quos acriter nimium instantes detrectato certamine studiose vitans, in Germaniam pervenit. Abeunte itaque Fœderico, sociæ civitates Alexandriam de nomine Alexandri Pontificis nuncupatum, apud Rouretum, Taro amni adjacentem, paribus animis impensaque condunt: in eamque ex omnibus civitatibus quindecim millia hominum ad incolendum mittunt, divisi agris viritim, paritisque in urbe locis ad ædificandum. Romani autem acceptæ cladis memores, abeunte Fœderico Albam vi capiunt ac diruunt. Idem etiam in Tusculanos fecissent, ni Pontifex eos nunc minis, nunc execrationibus à tanto facinore deterruisset. Misit tum etiam Emanuel Imperator Constantinopolitanus alios oratores, qui majora pollicebantur, si Pontifex in sententiam suam descendisset: quibus Alexander ita respondit, se nolle id unum conjungere, quod olim de industria majores sui disjunxissent. Moritur interim Guido Cremensis Antipapa in basilica sancti Petri: quam magno Fœderici præsidio adhuc obtinebat, cujus in locum à seditiosis quibusdam sufficitur Johannes Sarmiensis Abbas ex Pannonia, vir pridem furto infamis, cuique Aino Comes, sibi timens ob cladem antea Romanis illatam, Tusculum tradidit, montem Flasconem ex pacto recepturus. Verum cum Aino à Flasconensibus non reciperetur, recusarentque Tusculani Antipapam recipere, rediens omnino excluditur. Inde vero ad Alexandrum, qui tum Verulis erat, abiens, jus omne suum quod in Tusculo habebat ei condonavit. Unde Tusculani publico etiam decreto ac concilio adhibito Pontificem recipiunt, quo in loco Henrici Angliæ regis oratores auditi sunt, regem suum purgantes, quod falso diceretur in necem beati Thomæ Archiepiscopi Gantuariensis conjurasse. Hanc ob rem Pontifex cum non facile oratoribus regis crederet, in Angliam duos Cardinales cum magna potestate

testate mittit. qui rem ipsam diligenter inspicerent, quibus certe rex, omisso Hybernico bello, quo erat implicitus, honoris causa apud Normanniam occurrit: reque discussa ad hoc ventum est, ut Henricus juramento adhibito, cum non satis de facto constaret, sese purgaverit, promiseritque se pœnitentiam pro nece sanctissimi viri acturum: cujus etsi fuisset insons atque inscius, occasionem tamen præstitisse sit visus, quod viventem simultate & odio persecutus sit. Additum prætetea ut CC. milites Hierosolymam mitteret, qui suis auspiciis, suaque impensa per annum contra Saracenos dimicarent: utque ipse triennio cum quanto posset exercitu contra Barbaros bellum gereret: libertatem ecclesiasticam in suo regno tueretur, adpellationibus ad curiam Romanam factis non adversaretut. His autem rebus jurejurando confirmatis regni Anglici titulum in se atque in hæredes suos transferri meruit, Pontifice annuente. Hinc autem observatum est, ut omnes Anglici reges à Romano Pontifice regni jura recognoscant. Alexander autem diu cum Romanis colluctatus, cum diceret se urbem eorum pace ingressurum, nil amplius quam rem divinam curaturum, omissa eis cura rerum secularium: cum id etiam non impetraret, Segniam proficiscitur: ibi auditis legatis qui ex Anglia venerant cognitisque beati Thomæ miraculis, eum in numerum Sanctorum refert. Fœdericus autem in Italiam per montem Citisium rediens, Secusam dolo captam diruit, Astenses timore perculsos in deditionem accipit: Alexandriam menses quatuor gravi obsidione premens, magnum incommodum ab erumpentibus accipit. Postea vero pertæsus longitudine laborum in die Paschatis obsidionem solvens, Papiam venit ubi de pace Italiæ est actum, interposita pontificia autoritate, quam Veneti cum Imperatore Constantinopolitano antea sentientes libenter amplexi sunt ob violatum à Græcis jus gentium. Henricum enim

Da

Dandanum civem suum legatum ad Emanuelem missum tamdiu candentia ænea inspicere coegere, quoad oculorum aciem amitteret. Interea vero Almericus Hierosolymitanus rex Cairum obsidens, quamvis spe potiundæ urbis non careret, tamen ingenti pecunia accepta, obsidionem solvit in Ascalonam movens, quam paulo post re item infecta reliquit, quod commeatibus indigeret: quodque etiam milites fessos diutino & gravi labore cerneret, tum autem rediens cum non diu supervixisset, moriens filio Balduino regnum reliquit. Qui etsi lepra ac quidem vehementi laboravit, regnum tamen constantissime ac prudentissime gubernavit. Alexander autem Pontifex, cum jam pacata esse omnia existimaret, Alexandriæ novæ urbi Episcopum dedit, anno Salutis nostræ millesimo centesimo septuagesimo quinto. Verum non ita diu Fœdericus in Italiam cum magnis exercitibus descendens, omnia statim infesta reddidit, Mediolanenses tamen, adjuvantibus sociis omnibus, ejus copias ita attrivere frequentibus præliis, ut paulum abfuerit, quin ipse quoque Imperator subfosso ejus equo interficeretur. Ex Papiensibus autem & Commensibus, qui Imperatori favebant, multi desiderati sunt. Ipsum vero Papiensem Episcopum pallii & ferendæ crucis dignitate privavit Pontifex, quia in partes Imperatoris declinaverat. Tum vero Fœderici proceres arbitrati id ei accidisse, quod Ecclesiam Dei persequeretur, palam minari, se in patriam redituros, omissa tam iniqua militia, ni propere cum Pontifice in gratiam rediret. Dum itaque pax in Italia tractaretur, in locum Noradini Saracenorum regis demortui, Saladinus vir fortissimus sufficitur: qui rege Ægypti armis capto atque occiso, Ægyptum statim ac Syriam suo adjecit imperio. In Christianos deinde movens, nequaquam certe tali fortuna usus est. Nam primo prælio apud Ascalonam, secundo ad Tiberiadem duce Balduino superatur. Comparatis deinde copiis contra Ema-

nuclem in Siciliam profectum exercitum movet, quem simulata fuga in angustas convalles protractum, superat & capit: eaque conditione omittit, ut quæ in Asia ceperat, statim dimitteret. Convenerat jam Venetias Alexander componendæ pacis Italiæ causa, eo & Fœdericus accedens in vestibulo sancti Marci Pontificis pedes exosculatur: simul deinde ad Altare majus profecti, accepta dataque salute, de fœderibus pacis inter se multum diuque collocuti sunt, quæ postea sequenti die ex sententia confecta est. Abiens deinde Imperator cum bona Pontificis venia, Ravennam primo, mox Bertonum se contulit: quod oppidum cum retinere ob opportunitatem loci instituisset, rogatu Alexandri Ecclesiæ tandem restituit. Abiens quoque Venetiis Alexander cum triremibus *XIII.* Guilielmi Siculi, & *IIII* Venetorum, ornato ob beneficium acceptum eorum summo magistratu insignibus quibusdam & muneribus, Sipontum primo ventis delatus, atque inde Trojam & Beneventum per Cassinensem salutem Anagniam se contulit: ubi non diu immoratus Tusculum petens, de abrogandis *COSS.* agere cum Romanis cœpit antequam pax componeretur. Verum quia res in Lannum protracta tolli difficillime videretur, pacti sunt, ut non prius electi à populo *COSS.* magistratum inirent, quam in verba Pontificis jurarent, se Ecclesiæ Romanæ fidelissimos fore: nihilque unquam molituros quod dignitati pontificiæ obesset. Hoc itaque modo rebus compositis Pontifex tertium Romam profectus, prodeunte obviam gratulationis & honoris causa honoratissimo quoque, concilium statim in Laterano concelebrat: tum ut mores curiæ jam nimia licentia labefactatos componeret, tum ve maxime ut decerneretur sub anathematis pœna, ne quis ferrum, ligna armave infidelibus & à religione nostra alienis importaret. Moriens hoc fere tempore Emanuel Constantinopolitanus Imperator, Alexium filium

filium hæredem imperii reliquit, Andronicô Græco regia progenie tutore dato: qui aliquot annis imperium sapienter & summa cum fide administravit. Ejus quoque consensu Philippus Franciæ rex Hagnetem filiam adolescenti in matrimonium locat. Balduinus item quartus hujus nominis Hierosolymitanus, quo rem sua stabiliorem redderet, sororem Sibyllam Guilielmo Montisferrati Marchioni, cognomento Longaspata, viro in re militati præstantissimo, in uxorem collocat: arbitratus si opus esset Guilielmum ipsum cum aliis Christianis principibus rei suæ laboranti opem statim allaturum. Interim vero Alexander post longos & assiduos labores, cum jam quieturus à tyrannicis perturbationibus videretur, pontificatus sui anno *XXI.* die *XIX.* Romæ moritur, sublatis prius è medio *IIII.* schismaticis pontificibus: quorum seditionibus Ecclesia Romana fere subversa est.

LUCIUS III. PONT. CLXXVIII.

Lucius tertius, natione Tuscus, Luca urbe, gente nobili oriundus, omnium consensu eo tempore pontificatum iniit, quo Andronicus Græcus, quem diximus Alexio pupillo tutorem datum, pulsis Latinis, qui puero favebant, Constantinopolitanum imperium usurpavit, necato in undis puero, dum laxandi animi causa parvo navigio huc illuc temere dilabitur. Præterea vero ne facinore partam tyrannidem amitteret, facinus haud parvum addidit. Nam proceres omnes, quorum virtutem suspectam habebat, brevi interfecit. At vero Guilielmo Longaspata Hierosolymis mortuo, Balduinus rex nepoti consulturus Sibyllam novo marito collocat Guidoni Lusigniano, è Pictavorum gente oriundo, hac tamen lege, ut se mortuo Guido pro nepore Balduino quoad pueritiam supergrederetur, regnum gubernaret: illud-

que deinceps nepoti traderet. Agebantur hæc omnia Lucii Pontificis autoritate, qui ad Christianam rempub. pertinere arbitrabatur, principes Asiæ quam maxime inter se benevolentia & affinitate connexos esse, quo facilius Saracenis & Turcis in bello resisterent. Is tamen ex urbe dejicitur, dum faventibus quibusdam civibus Romanis abolere Consulum nomen annititur. Fautoribus ejus in urbe deprehensis effossi oculi sunt. Accepta autem tam insigni contumelia Pontifex Veronam profectus, concilio habito, & Romanorum licentiam ac superbiam improbavit, & principes omnes Christianos adhortatus est, ut nostris in Asia pro fide Christi laborantibus succurreretur: maxime vero, cum seditione principum nostrorum hostes freti, duce Saladino Hierosolymitanum agrum popularentur. Nam pulso Guidone Lusigniano ab administratione regni ob superbiam, Bertrando Comite Tripolitano tutore designato, ad arma civilia res ipsa spectare videbatur. Non destitit tamen Pontifex & literis & nunciis eos adhortari, ut positis simultatibus una mente eodemque animo, tandiu hostibus resisterent, quoad novæ copiæ in supplementum militiæ submitterentur. Jam enim instante Heraclio Patriarcha Hierosolymitano, qui primo Veronam ejus rei causa ad Lucium venerat, deinde ad Philippum Franciæ regem accesserat, milites cruce signati ad tantam expeditionem mittebantur. Verum Guilielmus Siciliæ rex iniquo tempore injurias Latinis ab Andronico Constantinopolitano Imperatore illatas ulturus, cum armato exercitu in Græciam trajiciens omnia perturbavit. Nam & Thessalonicam Macedoniæ urbem, vi cepit, & multas Græciæ Thraciæque civitates variis calamitatibus affectas partim cepit, partim diripuit: nusquam occurrente Andronico, & Diis & civibus suis infesto, propterea quod multos occiderat, plerosque exilio damnaverat. Hac vero necessitate impulsi & coacti Constan-

tinopolitani cives Isaac quendam regia progenie ortum è Peloponneso ad imperium vocant: qui Andronicum prælio superatum & captum variis cruciatibus interfecit. Quo sublato, Lucio Pontifici haud difficile fuisset, Guilielmum regem pace cum Isaac composita impellere pollicitationibus & præmiis, ut in Asiam trajiceret. Verum dum ob hanc rem nuncii ultro citroque mitterentur, Lucius vir optimus Pontificatus sui anno quarto, mense secundo, die decimo octavo Veronæ moritur: sepulturque magna adhibita pompa ante Altare Cathedralis basilicæ. Hic autem Pontifex non immemor patriæ suæ, eam multis muneribus, tum divinis, tum humanis ante mortem ornavit. Ab Imperatore enim Fœderico, quo cum in pace vixit, obtinuit, ne Hetrusci alia quam moneta Lucensi uterentur, quemadmodum Longobardi solam Papiensem admitterent signatam Imperatoria nota. Nam Cisalpinos jam antea Pontifex Imperatori conciliaverat. Scribit Ptolemes Lucensis & Petrum Comestorem, qui historiam utriusque testamenti conscripsit, & Joachimum Abbatem in Calabria apud monasterium Floris ab eo conditum in precio tum fuisse, doctrina & divinandi arte, quam sub ambagibus quibusdam præ se ferebat

URBANUS III. PONTIF. CLXXIX.

URbanus tertius, patria Mediolanensis, patre Johanne, è gente Cribella, pontificatum iniens revocare ad concordiam Christianos principes primo annixus est, ne dissidentes à barbaris opprimerentur. Verum mortuo Balduino quarto, lepra laborante, non potuit Tripolitanus Comes tutor Baldui quinto designatus curam ejus suscipere, Sibylla pueri matre Guidoneque Lusignano prohibentibus, Non supervixit diu puer: octavo enim mense post patrem moritur,

tur, cujus mortem tamdiu occultavit mater, donec largitionibus ac blanditiis in sententiam suiipsius deducto Patriarcha & Proceribus Guidonem creari regem obtinuit. Tulit eam quidem rem graviter & iniquo animo Raymundus Tripolitanus Comes, atque quo ei facilius ulcisci injurias suis liceret, inducias cum Saladino paciscitur. Hoc itaque modo Tripolis & Tiberiadis & Galilææ principatus à Christianis avulsus est. Raymundo enim Comiti tum parebant ob uxorem quam nuper duxerat: & ne quid Saladino deesset, occasionem belli gerendi enixe quærenti Montis regalis Christianus princeps, qui ultra Iordanem longe ac late imperitans annonam & quidem abundantem Hierosolymis perpetuo subministrabat, inducias temere violavit. Hanc ob rem Saladinus venisse tempus ratus, quod maxime expetebat, comparato ingenti peditum atque equitum exercitu, ad Ptolemaidam castra ponens, cum Templariis in præsidio positis acerrime dimicat. Fuere superiores Templarii, optimo tamen quoque de suis occiso. Nam & magister militiæ & plerique alii consilio ac manu prompti eo prælio cecidere. Auxit exercitum Saladinus, & a calamitate animum sumens, Templarios magis magisque urget. Hanc ob rem Raymundus haud satis Saladino credens, uxore relicta, quam firmissimo præsidio munierat, Tripolim reversus, in gratiam cum Guidone rediens, barbarorum inducias contempsit, quare Saladinus belli gerendi occasionem nactus, Ptolemaida omissa in Tiberiadem sua jura movet. Instantibus itaque Christianis omnibus, maxime vero Templariis ut exercitus in hostem duceretur, Guido Rex in Saladinum movens, qui loco irriguo & amœno castra posuerat, repulsus ab hoste haud longe castra metatus loco iniquo & arido, sequenti die ad pugnam compellitur, ac magna clade superatur, laborantibus siti Christianis. In tam vero

sinistra

ſiniſtra pugna capti fere omnes principes ſunt, maxime autem Guido rex & Templariorum magiſter: quorum de numero multi ſecuri percuſſi ſunt. Hac itaque victoria potitus Saladinus, Aconem propere duxit: quam ſtatim Chriſtiani dedidere, cum ſingulis veſtimentis abire permiſſi. Eadem quoque fortuna uſus Berytum, Byblum ac maritima omnia occupat, ſoli Aſcalonitæ munitionibus fiſi reſponderunt, ſe non niſi poſt captam Hieroſolymam deditionem facturos. Multum certe Saladini humanitas & fides Chriſtianis obfuit. Nemo enim (adeo ſe æqualem omnibus præbebat) ejus imperium aſpernabatur. Is itaque Aſcaloniam movens decem dierum oppugnatione eam his conditionibus in deditionem accepit, ut reddito Guidone rege & Templi magiſtro, quos in vinculis habebat, civitatem dedentibus incoli acciperet. Ut hæc autem deditio quam primum fieret Saladinus properabat, quod jam Tyrum perveniſſe Conradum intellexerat Montisferrati Marchionem, cum claſſe ab Iſaac Imperatore Conſtantinopolitano accepta, cujus ſororem nuper in uxorem duxerat, eoque perventurum brevi ſuſpicabatur Guilielmum Siciliæ regem cum triremibus XL. At vero Turci cum intellexiſſent tanta cum gloria Chriſtianos à Saladino ſuperatos, æmulatione gloriæ moti, Laodiceam profecti, urbe recepta, in Antichenum agrum deſcendunt: quo in loco à Chriſtianis tanta clade ſuperati ſunt, quantam Saladinus Chriſtianis intulerat. Oppugnabat tum Saladinus urbem Hieroſolymitanam, & quidem acriter: quam tandem ii qui in præſidio erant deſperatis ſuppetiis, hac conditione dedidere octavo & octogeſimo anno, poſtquam à Gothifredo capta fuerat, ut tantum abeunt cuique ferre liceret, quantum ſuis tantummodo humeris ſuſtinere poſſet. Migrantium Chriſtianorum pars Tyrum, pars Antiochiam, pars Alexandriam delata eſt. Inde multi vero deinceps Si-

cula classe in Italiam delati sunt. Saladinus autem Hierosolymam ingressus, campanas primo è turribus dejecit, mox basilicas omnes præter Salomonis templum profanavit: quod prius quam ingrederetur aqua rosacea lavisse ferunt. Mansere Hierosolymis Christiani Asiatici, Syriani, Armenii, Jacobitæ, Georgiani, Græci permittente Saladino: qui relicto eo loci firmissimo præsidio Tyrum propere ducit: quam Guilielmus publico consilio, auxilioque defendendam acceperat. Hic itaque Siculæ classis auxilio fretus, Saladinum ab urbe repulit. Verum cum postea constaret hominem ferocem Antiochiam oppugnandæ urbis causa profectum, Urbanus Pontifex qui omnibus viribus annixus fuerat ne Hierosolymæ caperentur, Venetias comparandæ classis gratia proficiscens, dolore animi quem ex calamitate Christianorum acceperat, Ferrariæ in itinere moritur, pontificatus sui anno *I*. mense *X*. die *XXV*.

GREGORIUS VIII. PONT. CLXXX.

GRegorius *VIII*. patria Beneventanus, summo omnium consensu Pontifex creatus, statim nuncios & literas ad principes Christianos mittit, eos cohortatus, ut viribus omnibus unà secum comparato exercitu, terra marique Hierosolymam ab hostibus captam recuperarent. Quo vero id liberius fieri liceret, ipse Pisas statim proficiscitur, ut composita inter Pisanos & Genuenses pace, utrumque populum, bello maritimo præpotentem, in sanctam expeditionem concitaret. Verum dum hæc intentiore cura vir sanctissimus agit, Pisis moritur, pontificatus sui die *LVII*.

CLE

CLEMENS III. PONTIF. CLXXXI.

CLemens tertius, patria Romanus, patre Johanne, cognomento Scholaris, pontificatum iniens statim de bello in Saracenos gerendo edictum proponit. Nam Saladinus secundam victoriæ fortunam secutus, jam civitates quinque & viginti de principatu Antiocheno ceperat: ipsamque Antiochiam corrupto largitionibus Patriarcha denique occupaverat. Hanc ob rem moti Christiani principes, bene admonente Pontifice, arma sumunt: quorum de numero præcipui fuere Fœdericus Imperator, Philippus Franciæ, Richardus Angliæ reges, & Otho Burgundiæ dux, subsequentibus multis Episcopis Archiepiscopisque. Veneti quoque & Pisani paratissimas eduxere classes. Venetæ præfuit Archiepiscopus Ravennas, Pisanæ Pisanus præsul. Guilielmus autem Siciliæ rex pacato à piratis mari annonam omnifariam ex Sicilia & Apulia proficiscentibus subministrabat. Frisones præterea, Dani & Flandrenses cum quinquaginta triremium classe inter navigandum ad Aphricæ littora flectentes, Saracenos magnis incommodis afflixere, capta ac direpta Siluma eorum urbe. Bela autem Poloniæ rex saluti Christianorum consulens Ungaris pacem dedit, quo omnibus proficisci facilius ad tantam expeditionem liceret. Tyrum jam pervenerant omnes, indeque paribus animis è Ptolemaida moverant, urbemque oppugnabant, tum superveniente cum magno exercitu Saladino, & à tergo & à fronte eodem tempore contra hostem dimicare necesse fuit. Pugnatum est diu atque acriter, & jam ad Christianos victoria inclinabat, cum equus è manibus gregarii cujusdam elapsus Christianis fugiendi initium fecit, arbitrantibus suos in fugam versos. Verum Gaifredus Lusignianus ad custodiam castrorum

relictus, eruptione facta & hostes repressit, & suis animum ad resistendum dedit. Constat tamen ex Christianis ad duo millia eo die cæsos fuisse. Periere item ex acceptis vulneribus Templariorum magister, & Andreas Bremensis Comes. Durante autem diutius obsidione, tanta fame obsidentes oppressi sunt, ut etiam ab hoste annonam peterent. Quare Saladinus bene gerendæ rei opportunitatem nactus, castra rerum omnium copia referta sine ullo custode dimisit: ad quæ diripienda cum passim nullo servato ordine Christiani accurrissent, Saladinus rediens multos incautos & nil tale opinantes opprimit. Non deseruere tamen tam gravem & diutinam obsidionem Christiani, licet ad cætera mala, dysenteria quoque in castris laboratum sit, quo quidem morbo & Sibylla Guidonis uxor, & quatuor filii, quos ex ea susceperat in castris periere. Interim vero dum hæc in Asia agerentur, Guilielmus Siciliæ rex Panhormi moritur: cujus regnum ad Ecclesiam recidebat, nullo legitimo hærede relicto: licet insulæ proceres Tancredum statim suffecere ex Rogerio Normanno, & pellice quadam genitum, hominem certe tantæ socordiæ, ut eum Guilielmus negaret ex Rogerio genitum. Repetiturus itaque sua jura Clemens pontifex copias eò celeriter misit: quibus tum Tancredus resistit, rapinis & cædibus omnia repleta sunt. Moverat jam copias suas in hostes Christiani nominis Fœdericus, & per Ungariam iter faciens Thraciamque, jam Constantinopolim pervenerat: quem certe Isaac Imperator ejur potentiam veritus, trajicere Bosphorum statim adhortatus est. Transmissis itaque copiis, Fœdericus instante etiam literis & nunciis Clemente, & Philomenam urbem de Turcis capit, & agrum Iconio adjacentem populatur, & Armeniam minorem in potestatem suam redigit. Verum dum lavandi causa rapidum amnem inexplorato ingreditur, in undis periit. Tum vero ejus exercitus in Antiochenum

num agrum delatus, partim morbo, partim fuga consumptus est. Philippus autem Richardusque reges, Gallico Tyrrhenoque pelago Messanam simul delati, varia fortuna deinceps usi sunt. Nam Philippus prospera navigatione usus, Ptolemaidæ portum attingens, Christianorum exercitum & animos auxit. Richardus vero tempestate in Cyprum delatus, cum à Græcis portu prohiberetur, insulam vi ingressus expugnatam spoliatamque firmo suorum communiens præsidio, Ptolemaidem tandem in castra pervenit. Oppugnabatur tum acriter urbs, sed inerat validum Saladini præsidium: quo quidem persæpe erumpente, Christiani magna incommoda recipiebant. At vero Clemens omisso tantisper Tancredo, donec Christiani contra Saracenos dimicantes meliorem fortunam nanciscerentur, ad componendas res ecclesiasticas animum adjecit. Nam & mores clericorum quorundam, non satis probatos, severitate sua emendavit, & claustrum sancti Laurentii extra muros ædificavit, & Laterani ædes non mediocri impensa restituit: templumque vermiculato opere ac musivo exornavit. Moriens deinde haud ita multo post pontificatus sui anno tertio, mense V. in basilica Lateranensi sepelitur, ducta ingenti funeris pompa.

CELESTINUS III. PONT. CLXXXII.

CElestinus tertius, patria Romanus, patre Petro, cognomento Bubonis, Pontificatum adeptus, ægre ferens Tancredum regno Siciliæ potiri, Constantiam rege Rogerio natam occulte è monasterio Panhormitano eduxit: eamque licet Deo dicatam, Henrico sexto Fœderici Barbarossæ filio dispensatione Apostolica in matrimonium collocavit: hac conditione ut regnum Siciliæ cis & ultra Pharum dotis nomine repe-

repeteret, reservato censu quo Pontifici feudatario jure quotannis solveretur. Hac autem beneficentia motus Henricus, Tusculum (quod ipse firmo præsidio munierat) Celestino reddit, quod statim Romani à Pontifice acceptum adeo diripuere evertereque, ut saxa demolitæ urbis in Capitolio usque ad multam ætatem in memoriam tantæ cladis servata sint. At vero Henricus & Constantia Neapolim oppugnantes, solvere obsidionem coacti sunt, peste exercitum populante. Christiani autem qui biennio Ptolemaidem obsederant, tandem eam dedente præsidio receperunt, his conditionibus, ut & pars Dominicæ crucis, quam superius amissam diximus, à Barbaris redderetur: & eisdem cum singulis vestimentis abire liceret. At vero cum Dominica crux non reperiretur, multos è barbaris Richardus trucidavit. His itaque malis perterritus Saladinus desperansque posse reliqua tueri, quarundam urbium mœnia demolitus, de reddenda Christianis Hierosolyma cogitavit: quod certe ne faceret, discordia inter Philippum Richardumque orta, de principatu inter se contendentes, effecit. Verum abeunte ex Asia Philippo, simulato interim morbo, Richardus majori animo rem bellicam deinceps aggreditur, eo potissimum tempore quo Conradum Monteferratum Tyri in foro agentem, sicarii duo (arsaculas Saraceni vocant) gladiis confodere, devoti prius ac jurati se hostes omnes suæ superstitionis ea ratione interfecturos. Hi autem postea de fuga retracti, exquisitissimis cruciatibus sunt interempti. Henricus vero Campaniæ Comes Isabella regina in uxorem ducta, Tyri dominatu potitus est. At Richardus Guidonem Lusignianum blande eum appellando, in eam sententiam tandem adduxit, ut sibi regni Hierosolymitani jura permitteret, quem titulum Anglici reges adhuc usurpant. Auctus itaque animo Richardus obsidere Hierosolymam instituerat; verum in itinere à Saladino, ex-

tremum

tremum agmen carpente, vexatus, cum iniquo loco decertare necesse esset, hostem magno suorum incommodo tandem superat. Qui postea non longe à Bethleem munitissimo loco castra metatus intercipere commeatus instituerat, quo minus ab Ægypto ad Christianos Hierosolymam obsessuros importarentur. Ob hanc itaque causam & ob hyemem quæ jam appetebat, Richardus relicta tam necessaria obsidione, ad quam Pontifex eum continuo subministratis pecuniis animabat, Ascalonam concessit: quam pariter & Gazam à Saladino antea deletas instauravit. Dilabentibus deinde passim maritimis copiis, Pisani in Hadriaticum delati Polam capiunt, eo loci hybernaturi. Hanc ob rem Veneti aucta majorem in modum sua classe, Pisanos Pola ejiciunt urbemque diripiunt: eos quovis in loco persecuturi, ni Celestinus reipub. Christianæ cavens, utrumque populum ad pacem cohortatus fuisset. Instabat jam ver, & movere copias Hierosolymam Richardus instituerat, cum subito nunciatum est, regem Franciæ Normanniam ea mente vexare, ut in Angliam trajiciens, regnum illud fratri Johanni acquireret. Mutata itaque sententia Richardus pacem cum Saladino componit his conditionibus, ut sibi omnia præter Tyrum & Ptolemaidem haberet: reliqua autem quæ in potestate Christianorum remanerent, nequaquam vexaret. Ictis hoc modo fœderibus, Richardus in Europam rediens ab hostibus capitur. Redemptus autem ingenti pecuniæ vi, tandem in Angliam proficiscens, sæpe cum rege Franciæ decertavit, inclamante Pontifice, qui suo ac Christianorum omnium iniquo tempore tantum certamen excitassent: maxime vero quod Saladino mortuo, tum maxime recuperari Hierosolyma posset. Ferunt Saladini viri clarissimi trophæum hoc in funere habitum. Ejus enim interior tunica lancea suspensa ante funus deferebatur præcone clamante, Saladinum

Asiæ

Asiæ dominatorem, ex tanto regno tantisque opibus nil aliud secum ferre. Dignum sane tanti principis spectaculum, cui nil aliud ad summam laudem defuit, quam Christi character. Tum vero Saladino mortuo, Celestinus in magnam recuperandæ Hierosolymæ spem veniens, Henricum Imperatorem, qui mortuo Tancredo regnum Siciliæ occupaverat, ad bellum Asiaticum adhortatur: quod cum ipse obire non posset, eò Maguntinum Archiepiscopum & Saxoniæ ducem cum magnis copiis propere mittit. Idem quoque fecisset & Franciæ rex, ni Saraceni Mauritaniam incolentes, in ulterioremque Hispaniam trajicientes, capto rege Castellæ, Beticam omnino cepissent, quæ hodie Granata dicitur. Non enim quieturos Barbaros Galli arbitrabantur, tanta victoria elatos, sed illaturos bella finitimis. Hanc itaque ob rem militem in Europa retinebant. Germani vero in Asiam trajicientes, & Berytum à Saracenis destitutum munivere, & Joppen obsidione pressam liberaverunt, petituri deinceps Hierosolymam, ni Celestino tum mori contigisset Pontifici sanctissimo: & qui nil in vita prætermisit, quo terra sancta (ita enim Hierosolymas vocant) recuperaretur. In tantis autem perturbationibus rerum, tantoque sumptu bellico ædes egregias, tum apud sanctum Petrum, tum ad Lateranum ædificavit, qua recipi Pontifices percommode possent. Extant adhuc in Laterano valvæ æneæ è regione Sancta Sanctorum, suo jussu, suaque impensa fabrefactæ. Præterea vero civitatis nomen Viterbio dedit: Ecclesiamque eorum Cathedralem fecit: Thuscanensem & Centumcellensem ita in eandem transferens, ut unus episcopus omnibus præesset. Moritur autem Celestinus Pontificatus sui anno *VI.* mense *VII.* die *XI.* sepeliturque in basilica Petri, bonis omnibus præ dolore hominis lachrymantibus.

INNO-

INNOCENTIUS III. PONT. CLXXXIII.

INnocentius tertius, patria Anagninus, patre Trasimundo è familia Comitum, vir etiam ante pontificatum doctrina & moribus insignis, à Celestino in numerum Cardinalium refertur: quo mortuo in ejus locum omnium consensu Pontifex sufficitur. Hic autem statim, ubi magistratum iniit, bello Asiatico animum adjiciens, Germanos, propter Henrici mortem in Asia tumultuantes, retinere in officio literis, nunciis, præmiis, pollicitationibus conatus est. Verum id quidem frustra tentavit. Germani enim nemini obtemperantes, relicta Asia, in Europam cum maximo Christianorum detrimento transeunt: potissimum vero Joppensium, in quos omni ope destitutos delati Turci, Saracenique etiam deditionem facturos, vi captos ad unum omnes interfecere, eversa statim à fundamentis urbe. Orta & in Germania seditio non parva est: cum pars Electorem Othonem Saxoniæ ducem, pars Philippum Germanum Hetruriæ ducem, quem Henricus tutorem filii moriens reliquerat, Imperatorem optaret. Et ne quid mali ad perturbanda omnia deesset, rex Franciæ Philippo, Othoni rex Angliæ favebat. At vero Innocentius, ne tumultu omnia complerentur Othonem Imperatorem confirmat, legitime ab his, ad quos pertinebat, electum. Non destitit tamen Philippus ob hanc rem, & Hetruriam in Italia, & Sueviam in Germania firmo præsidio munire. Idem fecit & Constantia Henrici uxor, quæ Fœderici secundi filii sui adhuc pueri Siciliæ regnum cis & ultra Pharum præter conditionem sexus, ad propulsandam vim hostium constantissime munivit. Increbrescentibus itaque hoc modo discordiis, non omittendum bellum Asiaticum Innocentius ratus, sua autoritate & Bonifacium

Mon-

Montisferrati Marchionem, & Balduinum Flandriæ, & Henricum sancti Pauli, & Lodovicum Sabaudiæ Comites in Saracenos movit. Hi autem omnes conjunctis copiis Venetias delati, non prius Venetos pepulere classem in Turcos & Saracenos armare, quam polliciti sunt omnes paribus animis (*a*) Iaderam, quæ iterum ad Ungaros defecerat recuperaturos. Comparata itaque classe & Tergestinos mare infestantes compescunt & Iaderenses post longam obsidionem capiunt. Agebantur hæc in sinu Adriatico, cum Alexius Isaac fratrem Imperatorem Constantinopolitanum, quo latini amicissimo usi sunt imperio depulit, & captum oculis in vincula conjecit. Hanc ob rem Alexius adolescens Isaac filius ex fuga in castra perveniens, opem pro patre contra tyrannum petit, quæ profecto hac conditione ei concessa est, ut & Græcam Ecclesiam Romanæ subjiceret: & auri marcas *XXX* millia persolveret ob damna, quæ olim Emanuel Imperator Venetis Francisque intulerat. Hoc autem modo ictis fœderibus ab Iadera moventes, dum Cretam præterlabuntur, eam puer Alexius in deditionem accipiens, Bonifacio Montisferrate, sibi cognatione conjuncto, condonavit. Inde vero Constantinopolim profecti, dum terra marique urbem oppugnant, Theodorum Lascari Alexii tyranni generum erumpere conantem intra mœnia retrudunt, urbemque biduo continuata oppugnatione vi capiunt. Aufugerat noctu Alexius, relicto magno auri pondere apud Irenem virginem Deo dicatam. Redeuntes itaque in urbem pater Isaac & filius Alexius, non diu supervixere. Pater enim morbo, filius autem veneno petitus interiere. Interea vero Bonifacius Montisferratus regno Thessaliæ potitus, cum pecunia indigeret, suadente Balduino accepta ingenti vi auri, Cretam Venetis dedit. His autem pecuniis fretus Bonifacius Hadrianopolim à tyranno pressam oppugnans, & Valachos olim Romanis ulteriorem Danubi ripam incolentes

(a) *Iaderam.*

colentes, & Vulgaros viciros in se excivit. Multitudinem itaque hostium timens Constantinopolim petiit, Soldano Iconii iturus obviam, qui Satellia urbe Græca capta, maximis calamitatibus Christianos quotidie vexabat. Innocentius autem tot hostibus undique lacessitus, conquisitum undequaque militem continuo submittebat. Qui ubi accepit, Hilminolinum maxima classe in Hispaniam trajecisse, Toletumque oppugnare, publico edicto omnes qui ferre arma possent, ad extinguendum tantum incendium concitavit. Convenerant eò multi Galli opem Hispanis allaturi: cui statim in patriam rediere, ubi adventum suum Hispanis minime gratum sensere. Hanc ob rem Hilminolinus utramque Hispaniam incredibili celeritate hostilem in modum pervagatus, Arelatum usque & Avenionem perveniens, cædibus omnia & populationibus complevit. Hac autem calamitate perciti quatuor Hispaniæ reges, Castellæ, Aragoniæ, Portugalliæ, & Navarræ, copiis simul junctis cum Saraceno congressi maximam victoriam adepti, nil præter Granatam Hilminolino reliquere. Oborta tum apud Tolosam hæresis est, quam Innocentio procurante beatus Dominicus, qui postea in Sanctos relatus est, mira celeritate compescuit, adjuvante etiam Simone Monforti. Non enim disceptationibus verborum tautum, verum etiam atmis opus fuit: adeo inolevetat tanta hæresis Otho interim Romanorum Imperator ubique à Philippo superatus, cum in Agrippina Colonia obsideretur, eruptionemque infeliciter tentasset, à Coloniensibus excluditur, qui statim Philippo deditionem fecere. Non diu tamen supervixit Philippus: à Comite namque Palatino insidiis petitus necatur. Cognita vero hujus morte, Germani ducem Saxonium Imperatorem deligunt, Othonem quintum appellatum: quem Innocentius sequenti anno Romæ coronavit. Veneti autem tum maxime rei maritimæ studentes, cum obire omnia publice non possent,

ſent, privatis etiam civibus negotium dedere, ut quas vellent inſulas occuparent, modo in fide rei permanerent. Unde multi cives inſulas Ionii & Ægei occuparunt, publice tamen Corcyram, Motonium, Coronum in ſuam redegere poteſtatem. Otho vero, quem diximus, ab Innocentio coronam imperii ſuſcepiſſe, contra jus faſque occupatis Monteflaſcone, Radicophana, multiſque Eccleſiæ Romanæ oppidis, in regnum Neapolitanum movens, id adoleſcenti Fœderico ſecundo ſublaturus, cujus ob ætatem curam tutores adhuc gerebant, iram Pontificis in ſe concitavit: à quo & anathemate notatur, & imperii titulis privatur, cum monitus ut ab injuria diſcederet parere deſierit. Hanc ob rem Bohemiæ rex cum Maguntino & Treverenſi Archiepiſcopis, Landgravio, Thuringiæ, atque Auſtriæ Duce ſuadente, Fœdericum ſecundum Siciliæ regem vigeſimum agentem annum, Romanorum Imperatorem deligunt. Otho itaque in Germaniam rediens, paternæ ditioni conſulturus, Innocentio recuperandi omnia quæ in Italia ceperat facultatem dedit. Veneti autem rebellantem Cretam in fide armis continentes, anno ſalutis milleſimo ducenteſimo quartodecimo, eandem in Coloniæ formam redegere, miſſis eo civibus, qui Cretenſes in officio contineret. Venerat tum Romam Fœdericus ſecundus coronæ gratia: quam ubi ab Innocentio impetrare nequiviſſet, in Germaniam profectus regni Germaniæ diadema à Maguntino Archiepiſcopo accipiens, cum Lodovico rege Franciæ amicitiæ & fœderis ſocietatem iniit: qua quidem amicitia Lodovicus ipſe fretus, Iohanni Angliæ regi bellum ſtatim intulit. Verum Iohannes auxilio divino & humano uſurus, Angliam Hiberniamque Romanæ Eccleſiæ vectigales faciens, centum auri marcas quotannis ſoluturum pollicebatur, quod poſtea aliquandiu ſervatum eſt. Fœdericus autem Othonem perſequens, à Lodovico rege Franciæ gravi bello ſu-

peratam

peratam Aquisgranam cepit, ibique iterum Innocentii Pontificis autoritate fictus, vexillum crucis sustulit: laturus (ut ipse dicebat) opem & quam primum Christianis contra Saracenos in Asia dimicantibus. Præterea vero ut grati animi signum aliquod præ se ferret, Fundanum Comitatum ecclesiæ Romanæ dono dedit: vel datum antea, & usurpatum deinceps reddidit. At pontifex ubi videret Saracenorum potentiam in Asia concrescere, apud Lateranum maximum concilium celebrat, cui interfuere Hierosolymitanus, Constantinopolitanus Patriarcha, metropolitani *LXX.* Episcopi quadringenti, duodecim Abbates, priores Conventuales octingenti, Græci & Romani Imperii legati: regum vero Hierusalem, Franciæ, Hispaniæ, Angliæ & Cypri oratores. Venere multa tum quidem in consultationem, nec decerni tamen quicquam aperte potuit, quod & Pisani & Genuenses maritimo, & Cisalpini terrestri bello inter se certabant. Eò itaque proficiscens tollendæ discordiæ causa Pontifex Perusii moritur pontificatus sui anno decimo octavo, mense *VII.* die *XVI.* cujus vita adeo probata fuit, ut post ejus mortem nil earum rerum quæ in vita egerit, laudaverit, improbaveritque immutatum sit. Nam & decreta pleraque retulit, quibus tam laicorum quam clericorum mores componerentur. Scripsit & libros de Sacramento Eucharistiæ, de Sacramento baptismi, de infelicitate conditionis humanæ. Habuit item sermones temporibus & solennibus diebus accommodatos. Improbavit præterea Abbatis Joachimi libellum quendam non sanam doctrinam præ se ferentem. Damnavit & errores Almerici hæretici qui postea Parisiis cum sectatoribus suis exustus est: qui ad reliquos errores affirmabat ideas quæ sunt in mente divina, & creare & creari, cum ex sententia beati Augustini in mente divina nil nisi æternum & incommutabile sit. Dixerat præterea in charitate constituto nullum peccatũ imputari. Juvere autem hujus

hujus Pontificis virtutem & doctrinam beati Dominici, unde prædicatorum, & Francisci Assisatis sanctitas, unde Minorum ordo tum originem habuit. Sunt qui scribant & Gratianum compilatorem decreti & Papiam Lombardum, qui vocabula latina in ordinem redegit, tempore Innocentii fuisse. De Papia non ambigitur: Gratianum Alexandri tertii Pontificis temporibus quidam adscribunt. Et ne existimes Innocentium opera pietatis in tanto pontificatu prætermisisse, scito, ejus opera & impensa hospitale Sancti Spiritus conditum fuisse, auctumque ab eo magnis proventibus: quibus & peregrini & ægroti & vulgo concepti ac orphani alerentur. Ornavit & Altare sancti Petri opere vermiculato, ut ejus imago & literæ in fornice ipso scriptæ indicant. Universis præterea urbis Romæ ecclesiis libram argenti dedit, unde calices sacrificandi gratia conficerentur. Restituit & beati Sixti Ecclesiam jam vetustate collabentem. Hoc ideo factum ab eo maledici dicebant, ne omnem impensam in turrim quandam nunc Comitum appellatam cognomento, familiæ suæ transtulisse videretur. Utcunque est, constat enim in quovis genere vitæ probatissimum fuisse, dignumque qui inter sanctos Pontifices censeatur.

HONORIUS III. PONT. CLXXXIV.

HOnorius tertius, patria Romanus, patre Americo omnium suffragiis Pontifex creatur, ad quem Petrus Imperator Constantinopolitanus cum Jole uxore veniens, in basilica sancti Laurentii extra muros coronatur, deligiturque statim Johannes Columna Cardinalis Romanus, qui legatus ad res Asiæ componendas cum iis copiis proficisceretur, quas Innocentius ad eam rem collegerat. Pervenerant jam Aconem Christiani proceres Honorio hortante: maxime

me vero Andreas Ungariæ rex Venetorum navigio fretus, quibus ob tantum beneficium jus omne concessit, quod in Dalmatia dux Austriæ habuerat. Andream quoque secuti sunt & Henricus Comes Nivernensis, & Gualtherius regis Franciæ camerarius. Hi autem omnes inito consilio cum Johanne Hierosolymitano rege, Damyatam Ægypti urbem obsidere instituentes, anno salutis millesimo ducentesimo ac decimo octavo, mense Maji eò proficiscuntur. Æliopolis hæc urbs quondam appellata est, ab Ælio Pertinace qui eam triplici muro circumdedit, deducta Nili particula, quæ urbem in insulæ formam redigeret. Suburbia habebat circumquaque posita plena mercimoniis, hæc primo miles diripuit. Verum cum postea flantibus Zephyris Nilus in immensum crevisset, corrupta annona, laborare inopia rerum Christiani tum cœpere, præcipue autem obsidente aditus Soldano, ne quid importaretur, qui non longe à nostris castra posuerat. Hac itaque difficultate rerum moti Christiani in Soldanum copias movent. Is autem terrore perculsus, relictis castris rerum omnium copiis refertis, nostris obsidendi urbem, quam liberaturus venerat, facultatem præstitit. Cordirius autem magni Soldani filius Hierosolymæ retinendæ spem abjiciens, si Damyata Christiani potirentur, dirupto urbis muro, turrim David & templum Domini tantummodo integrum reliquit: nec sepulchrum Christi violavit, motus (ut ajunt) illorum Christianorum precibus qui ea loca incolebant. Dum nostri autem Damyatam acriter oppugnant, Soldanus cum majoribus copiis rediens, inter Cairum & Damyatam castra posuit, nec unquam elici ad certamen convitio aut maledicto potuit. Hac vero indignitate moti Galli sine ordine in eos ruentes magnum incommodum ab erumpentibus accepere, non tamen obsidio Damyatæ relicta est: quæ tandem mense decimoquinto à Christianis capitur, direpta mili-

tem ingenti præda locupletavit. Interim vero Honorius Romæ & ordinem beati Dominici ipso instante confirmat, & Fœdericum secundum anathemate notatum imperii dignitate privat, quod mortua matre Constantia, quæ ipsum in officio continebat, Romam veniens, contra jus fasque ditionem pontificiam vexabat. Hanc igitur ob rem motus Soldanus, quod de inimicitia Pontificis & Imperatoris ei constabat, majorem quam nunquam antea comparavit exercitum, arbitratus Christianos nusquam apparituros, qui statim suadente Iohanne Dolumna Cardinali Romano summis armis hosti ad Nilum obviam fiunt. Is vero timorem simulans, ne à loco in quo consederant abirent, Nili excrescentiam expectavit, quo paulo post apertis undique ipsius fluminis cataractis, ita omnia inundavit, ut cubitum quovis in loco excederet. Hoc autem malo perterriti Christiani, pacem statim hac conditione inire, ut Damyata relicta, captivis utrinque dimissis reddito à barbaris crucis ligno Christianis, Aconem Tyrumque redire liceret, Damyata itaque in celebritate purificationis beatæ Virginis à Christianis prius habitari cœpta, in ejusdem Natali die Barbaris tum ex fœdere reddita est, anno salutis millesimo ducentesimo & vigesimo primo. Quo quidem anno Tartari gens Scythica: vel (ut alii volunt) à montibus Indiæ digressa, vastata Parthia, Media, Assyria, Armenia, in Sarmatas tandem pervenit: atque non longe à Meotidos palude concedentibus accolis sedes posuit. Christianorum autem duces cum moliri in Asia nil posse viderent, obstantibus hostibus cum Johanne Columna in Italiam redeunt, quos subsecutus Johannes Hierosolymitanus rex cum Romam venisset, perbenigne magnis donatus muneribus ab Honorio suscipitur. Fœderico deinde quem diximus anathemate Pontificis notatum, filiam ex Iole uxore susceptam, in matrimonium locat, ejque jus illud condonat dotis nomine, quod sibi hæreditario jure in regno

regno Hierosolymitano competebat. Hinc est quod omnes Siciliæ Neapolitanique reges titulum Hierosolymitani regni verbis, non etiam armis sibi vendicant. Johannes deinde in Franciam proficiscens, meliore certe fortuna quam antea usus est. Nam Philippus rex Franciæ moriens ei ex testamento quadraginta millia librarum argenti, totidemque magistro templi Hierosolymitani reliquit: quo adminiculo fretus in Hispaniam proficiscens, ad persolvendum votum beato Jacobo promissum, Berengariam regis Hispaniæ sororem in uxorem accipit: eo præsertim anno quo Dominicus vir sanctissimus Bononiæ moritur, quoque Fœdericus Henricum filium decennem adhuc Alemanniæ regem promulgat. Honorius autem satis à rebus externis quietus, & ecclesiam sancti Laurentii extra muros, & basilicam Sancta Sanctorum, & Ecclesiam sanctæ Vivianæ restituit. Ædes præterea Casæ Marii ædificavit: semifornicem, & Cyborium beati Petri miris operis exornavit. Decretales quoque epistolas compilavit. Ordinem beati Francisci comprobavit, quem biennio post Gregorius in catalogum Sanctorum retulit. Hoc autem modo Honorius bene ac beate vitam ducens, ut bonum pastorem decebat, anno pontificatus sui decimo, mense septimo, die decimo tertio moritur, sepeliturque in basilica sanctæ Mariæ Majoris ad Præsepe. Post cujus mortem tanti terræmotus repente exorti sunt, ut in montibus Salviis ad quinque millia hominum periisse constet, cadentibus domibus, saxisque ex cacuminibus montium in habitatas convalles passim ruentibus.

GREGORIUS IX. PONT. CLXXXV.

GRegorius nonus, natione Hernicus, patria Anagninus, è familia Comitum, Innocentii tertii nepos, apud Septizodium Pontifex creatus, Fœdericum

ſtatim monuit ſub anathematis pœna, ut primo quoque tempore in Aſiam cum exercitu proficiſceretur recuperandæ Hieroſolymæ cauſa. Promiſit quidem Fœdericus ſe id facturum: atque omnibus cruce ſignatis mandavit, ut Brunduſii ad certam diem cum armis adeſſent. Venerat eo magna multitudo, præcipue vero è Germania Lantgravius Haſſiæ, qui Brunduſii unà cum magna parte militum moritur, dum Fœdericus ægritudinem ſimulans, in Sicilia ſe continet. Hæc autem fraus ita aperte deprehenſa eſt, ut conſtet ipſum Fœdericum cognita Lantgravii morte, eo celerrime adnavigaſſe, omnemque ejus ſupellectilem diripuiſſe: non deſtitit tamen fingere ſibi in animo eſſe in Aſiam trajicere. Eò enim poſt rapinam navigationem direxit, omnibus qui tum aderant ſubſequi juſſis, licet non ita multo poſt (ut ipſe dicebat) procellis agitatus Bruduſium redierit. Hac autem fama percitus Iohannes Rex Hieroſolymitanus cum Berengaria uxore Pontifici rem gratam facturus Bononiam venit, Venetorum navigio in Aſiam trajecturus. Verum Pontifex cognita Fœderici fraude, ne Iohanni re infecta abire liceret, eum & Hexarchatus Ravennatis gubernatorem inſtituit, & Honorii tertii ſententiam in Fœdericum latam confirmavit. Graviaque in eum molitus fuiſſet, ni Maurorum impetum reformidaſſet, claſſe tum potentium, quos tandem Ferdinandus Aragonum rex tanta clade ſuperavit, ut brevi Majorica inſula una ex Balearibus, & Valentia urbe potitus ſit, pulſis Saracenis, incolas locorum ſuſcipere Chriſtianos ritus impulerit. Navigavit tandem Fœdericus amicorum precibus, & minis Pontificis feſſus in Cyprum uſque, ut Chriſtianis in Aſia bellantibus, quos ſæpe deceperat, aliquam ſpem daret. At vero dum inde Saldani vires explorat, Rainaldus ejus præfectus, quem in Sicilia dimiſerat, in Pontificem movens multa Picentini agri oppida occupat. Erat tum Peruſii Pontifex Aſſiſium petiturus, ut quæ de Fran-

Francisco viro sanctissimo miracula audierat, præsens cognosceret. Quam ob rem cum re (quemadmodum audierat) comperta, in Sanctorum numerum statim retulit, magno Christianorum conventu ob eam rem habito. Dum hæc à Pontifice agerentur, alter Foederici satelles Fulgineum per factionem occupat: unde paulo post armis bene cum Ecclesia Dei sentientium depellitur. Instabat literis & nunciis Fœdericus Aconem jam profectus, ut à Pontifice absolveretur, quod diceret se deinceps in ejus potestate futurum. Verum Pontifex cognita hominis fraude, & Christianos milites in Asia dimicantes admonet, ut sibi à Fœderici insidiis caveant, aliquid novi semper machinantis in hominum perniciem: & Johannem Hierosolymitanum regem comparato exercitu in Rainaldum mittit, Picenum agrum rapinis & incendiis vexantem. Aliis vero copiis quibus Cardinalem Columnam præfecerat è sancto Germano præfectum Fœderici dejiciens, cum Saracenis mercede conductis omnia ab eo saltu Capuam usque pertinentia, in deditionem brevi recepit. Hac autem calamitate moti, qui in Umbria & Picentibus Fœderici nomine militabant, relictis quæ occupaverant in regnum trepide redeunt. Interim vero Fœdericus Brundusiam rediens pacis admodum cupidus, ultro Pontificem rogat, ut in gratiam recipiatur, Imperatorque appelletur, ac pro regno Siciliæ verus ecclesiæ Feudarius. Quod quidem non prius impetravit, quam uncias auri centum & viginti millia Ecclesiæ Romanæ ob illata damna persolvisset, ipseq; pro ea re supplicatum ad Pontificem Anagniam venisset. Cum autem Gregorius ad omnia intentus (ut bonum pastorem decebat) Perusinorum res ab exulibus perturbatas, eo profectus componere studiosus esset, statim Romæ tanta seditio orta est & hæresis, quanta nunquam antea: Hannibale ex gente Hannibala cum quibusdam sacerdotibus male sentiente, quo quidem autore populus Romanus

ausus in Ecclesiam Dei conjuraverat, sed hunc divina ultio cito compescuit. Nam & Tiberis supra modum inundans multa damna mortalibus intulit: & tanta peste laboratum est, ut decimus quisque vix superfuerit. Pontifex tamen mira clementia usus Romam veniens populo Romano ignovit, pulso è senatorio ordine Hannibale, convictis de hæresi sacerdotibus errorem fassis, ac saniorem opinionem subire jussis. Ad ornandam vero urbem deinde conversus, & veteres cloacas eliminatas restituit, & novas extruxit, urbis dignitati & valetudini uno tempore consulens. Ab urbe deinde abiens valetudinis gratia, & Reate (ut quidam volunt) beatum Dominicum principem ordinis Prædicatorum, & Spoleti Antonium Ulyxibona oriundum Patavii mortuum, secundum à Francisco ordinis minorum autorem in Sanctos retulit. Anagniam deinde rediens omnia circumquaque posita munivit, Romanorum contumaciam veritus: quorum senator more veterum legem rogaverat, populosque civerat, ut omnia oppida circa urbem posita Romanis vectigal penderent: non est tamen veritus Pontifex dissuadentibus Cardinalibus Romam proficisci, quo Romanos ad sanitatem reduceret, tum monendo, tum castigando. Verum cum nihil proficeret, Reate se contulit, quo & Fœdericus Imperator. Collocuti simul de rebus agendis, in hanc statim sententiam venere, ut primo quoque tempore Romanos conjunctis copiis adorirentur. Decepit tum quidem Pontificem, ut antea semper, Fœdericus. Namque in Germaniam abiens militibus suis mandavit, ut Romanis rebus in omnibus obtemperarent. Hac itaque perfidia Pontifex motus, Germanis militibus ad castra sua confugientibus magnum proposuit præmium, quare tanta multitudo confluxit, ut postea Romani aperto marte cum Ecclesiæ copiis congredi nusquam sint ausi. Recuperato igitur & Patrimonio sancti Petri & agro Sabino spretisq; Soldani legatis, qu
sup

ſuppliciter pacem petebat, multos ex Franciſci & Dominici fratribus per Europam miſit, qui prædicatione Chriſtianos ad arma contra Saracenos concitarent: quorum opera tanta multitudo militum brevi comparata eſt, quanta nunquam antea. Interim vero dum tanto exercitui dux idoneus quæreretur, Eliſabet regis Ungariæ filiam, mulierem optimam, ac miraculis claram Pontifex in Sanctas retulit. Theobaldus autem Navarræ rex, & Aimericus Montisfortis, Henricuſque Bari ac Campaniæ Comes iter per Germaniam & Ungariam cum magnis copiis facientes, Conſtantinopolim primo, mox trajecto Boſphoro Ptolomaidam pervenere, longe ac late omnia populantes. Verum non ita multo poſt ſuperveniente magna hoſtium multitudine, cum ſe cedendo biduo defendiſſent, cum optimo quoque milite cadunt. Atque hoc modo expeditio magno conatu inchoata, brevi reſidit, imperitia ducum. Pontifex autem tantam calamitatem ægre ferens, Romam perſuadentibus Romanis & obſecrantibus redire inſtituerat, faciendarum ſupplicationum cauſa ad placandam Dei iram, ſi quam ex peccatis hominum conceperat. Quo minus autem id faceret vetitus à Petro Fregepane, qui partes Imperatoris ſequebatur, Peruſia Viterbium ſe contulit, iturus contra Imperatorem armato milite: quem intellexerat Tranſpadanam Italiam jam tum attigiſſe, ac contra jus faſque ſocias civitates oppugnare jam feſſas calamitate, alia ſuper aliam ab Ecelino Patavino tyranno accepta. Ecelinus enim cognomento Romano, cujus avus Theutonicus ſub Othone tertio in Italia ordines duxerat, copias à Fœderico ſecundo accipiens, magnam tyrannidem in Tranſpadana Italia ſibi comparavit, redactis in poteſtatem ſuam Tarviſio, Patavio, Vincentia, Verona, Brixio, Fœdericus itaque avi fœdera nequaquam obſervans, Mediolanenſes & ſocias civitates apud novam Gurtem (ita enim locus ubi pugnatum eſt appellabatur) in-

genti clade superatos trucidat. Hanc ob rem Pontifex omissa deinceps spe rei bene gerendæ, ob illatum sociis incommodum redire ad urbem instituit, Johanne Cincio urbis senatore contradicente: cujus audaciam Jacobus Cappocius Romanus civis infringens, Pontificem magnifice ac splendide suscepit. Hic est ille Jacobus, cujus nomen adhuc legitur in tabernaculo opere musivo sua impensa extructo in sancta Maria ad Præsepe, qua in basilica Petrus quoque Cappocius sepultus est, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, qui Fœdericum Imperatorem schismaticum persecutus est, quique & hospitale sancti Antonii non longe ab eadem basilica & Perusii gymnasium (quod Sapientiam vocant) sua impensa extruxit. Gregorius autem pacata urbe, & Fœdericum iterum anathemate notat, ac imperio privat, & legatos Genuensium ac Venetorum jam ad arma spectantium componendæ rei causa ad se vocat: hisque rationibus inter utrunque populum fœdera componit, ne alter sine altero cum Imperatore Constantinopolitano fœdus ineat; utque bella gerenda utrique communia essent, & signa utriusque vicissim ferrent. Illis autem qui fœdera hæc in nonum inita annum rupissent, interdictum sibi à sacris anathematis vinculo scirent. Balduinus autem qui mortuo Johanne biennio Constantinopolitanum tenuerat imperium, cum ægre se ab hostibus inopia ærarii tutaretur, & filium pignori mercatoribus Venetis ob æs mutuo acceptum dedit; & ex ædibus sacris ablatum plumbum, ac item lanceam illam spongiamque qua Christus Salvator noster hinc potus est, hinc vulnus accepit, Venetis pecuniosis vendidit. Fœdericus autem Venetis admodum infensus, quòd Gregorii partes tuerentur, eos tum paludibus conclusos vehementer oppressit, ac maximis calamitatibus afflixit. Interim vero conspirantibus omnibus Transpadanis civitatibus, duce Gregorio Montelongo, Bononiensis civitatis legato,

legato, Ferraria, quæ ab Ecclesia Romana ad Imperatorem defecerat, capitur, Salinguerra viro fortissimo eam acerrime aliquandiu defendente. Capta autem Azoni Estensi: qui bello interfuerat Ecclesiæ nomine gubernanda committitur, Salutis nostræ anno millesimo ducentesimo ac quadragesimo. At vero Imperator qui tum Pisis erat, cum non satis sibi constaret, qui partes suas, quive Pontificis sequeretur, civitates Italiæ in duas factiones tum primum divisit. Nam qui Pontifici favebant Guelphi, quive Imperatori Gibellati appellati sunt. Hæc quidem teterrimarum factionum nomina ad perniciem humani generis inventa, primum apud Pistorienses audita sunt, cum Cancellarii Panzaticos Gipellinos ab urbe ejecissent, cumque alteri factioni Guelph, alteri Gibel Theutonici fratres faverent, unde tantæ perniciei nomina indita sunt. Florentini præterea nobiles suos Pisanis Gibellinarum partium faventes in exilium ejiciunt. Pellunt & Guelphos vicissim ab urbe sua Aretini & Senenses quorum exempla multæ civitates Italiæ secutæ, bella plusquam civilia inter se commisere. Hinc multæ civitates à Pontifice descivere, tum in Umbria, tum in Hetruria, præcipue autem Viterbienses. Defecissent & jam Romani cives, ni Pontifex delatis per urbem supplicando Apostolorum capitibus, populum ad commiserationem movisset, habita etiam in basilica sancti Petri oratione dignissima: qua tumultuantes ita in sententiam suam traxit, ut eos impulerit pro Ecclesia Dei crucem & arma suscipere. Hi postea venientem hostili agmine ad urbis mœnia Fœdericum armis submovere, qui indignabundus captivum quemque variis cruciatibus necans, in Samnium concessit t Beneventum vi captum diripuit: ac mœnia circunquaque evertit. Iterum autem ad urbem rediens via Latina hostili animo Cassinense monasterium spoliat, ejectis inde monachis. Soramque quondam Samnitium civitatem

ad Lyris fluvii caput sitam, ferro flammaque vastat, Templariorum bona ubique diripit. Saracenos vero adeo dilexit, ut eorum opera præ cæteris in bello uteretur, magistratusque eis ac propriam urbem concesserit, quæ nostris quoque temporibus Nuceria Saracenorum vocatur. Fratrem præterea regis Tunisii Panhormi baptismum petentem, ne id faceret, verbis deterruit. Ravennam autem repentino incursu petitam, in potestatem suam redegit. Hanc ob rem Gregorius concilium apud Lateranum indixit, in quo de abrogando Fœderico ratio haberetur. Verum Fœdericus terra marique vias præclusit, & quosdam Cardinales ac Prælatos de via & navigatione captos, adjuvantibus Pisanis in carcerem conjecit. Qua ex re tantum dolorem Gregorius cepit ut non diu supervixerit. Moritur enim pontificatus sui anno quartodecimo, mense tertio, cum paulo ante Solis eclipsis tanta apparuisset, quanta nunquam antea. Raymundum autem Bachinonensem quo adjutore in compilando libro Decretalium Gregorius usus est, ita quidam tum laudant, ut majori commendatione laudari nemo possit.

CELESTINUS IV. PONT. CLXXXVI.

Celestinus quartus, patria Mediolanensis, è familia Castilionum, Episcopus Sabinus, vita & doctrina insignis, senex admodum & valetudinarius in locum Gregorii suffectus, decimo-octavo pontificatus sui die moriens, in basilica Petri sepelitur magno sui desiderio relicto, quod homines sperabant se ejus pontificatu felices futuros. Vacat tum sedes uno & viginti mensibus. Censuere enim qui tum autoritate in Ecclesia Dei valebant, neminem in pontificem eligendum esse, donec Cardinales à Fœderico in carcere detinerentur. Interim vero sede vacante, Fœdericus

ricus agrum Picenum percurrens in Flamminiam uſque, Faventiam & Bononiam aliquantulum reſiſtentem vi occupat, ſcholamque Bononienſem, quibus admodum infenſus erat tum primum Patavium transfert. Omnes præterea quos fautores Eccleſiæ intellexerat, variis calamitatibus afficit. Balduinus autem Conſtantinopolitanus Imperator omiſſa ſpe omni bene gerendæ rei in Aſia, cum Raymundo Toloſano Comite in Italiam veniens, tantum precibus valuit & autoritate apud Fœdericum, qui tum Parmæ erat, ut Cardinales captivos alioſque Eccleſiaſticos incolumes dimitteret. Qui non ita multo poſt Anagniæ conventu habito, de creando novo Pontifice rationem habuere.

INNOCENTIUS IV. PONT. CLXXXVII.

INnocentius quartus, Synebaldus antea vocatus, patria Genuenſis, familia Fliſca, è Lavaniæ comitibus Anagniæ Pontifex creatur, quo nuncio Fœdericus Imperator non admodum delectatus eſt. Norat enim hominis virtutem magnitudinemque animi. Antea namque ſimul familiariter aliquandiu vixerant, & ob eam rem verebatur, ne à ſe anteactæ vitæ rationem expoſceret. Quare congratulantibus amicis dixiſſe ferunt, Synebaldum Cardinalem ex amico optimo in hoſtem acerrimum ob pontificatum mutatum eſſe. Innocentius autem pontificium habitum indutus, Romam veniens prodeunte obviam honorato quoque, magno omnium applauſu ſuſcipitur: qui ſtatim peractis quæ de more in conſecrandis, coronandiſque Pontificibus fieri conſueverunt, de pace cum Fœderico ineunda mentionem facit, Balduino ad rem conficiendam autoritatem ſuam interponente. In longum vero protracta res, quatuor menſium tempus inſumpſit, conventumque in

eos tandem ut Pontifex civitatem Castellanam petens, eo loci Imperatorem opperiretur, secum de componendis rebus sermonem habiturum. Verum cum Innocentius paratas sibi à Federico insidias, tum Romæ, tum in itinere certo indice comperisset, Genuensium navigio fretus, quod apud Centumcellas in portu consederat, in Franciam proficiscens secunda navigatione usus, Lugdunum pervenit, ab omnibus benigne & comiter susceptus. Concilio deinde eo loci indicto, anno salutis *MCCXLVI.* literis, nunciis, præcone postremo Imperatorem ad se citat, proposita pœna ni dicto obtemperet. Imperator autem Sinvessanum quendam jureconsultum eò mittens, nihil aliud præter dilationem temporis à Pontifice petens, iturum se brevi pollicetur. Datum est tempus quo id fieri deberet. Verum cum Fœdericus fallendi arte callidus, occasionem calumniandi & opprimendi Innocentii quæreret, omnium consensu imperio & regnis privatur. Hanc ob rem Fœdericus ira incensus, ædes ac villas cognatorum quorundam Innocentii, qui ejus monitu Parma, ubi fundos habebant, Placentiam commigraverant, dirui jussit. Inito deinde fœdere cum duce Burgundiæ, proficisci Lugdunum instituit, parato ingenti comitatu. Pervenerat jam quidem ad Taurinos, cum ei nunciatum est, Parmenses exules, superatis ad Tarum fluvium civibus suis, urbem vi ingressos maximam cædem edidisse. Hanc ob rem Fœdericus omisso itinere quod cœperat, convocatis ex tota Italia copiis suis, quas ad sexaginta millia hominum fuisse constat, obsidere Parmam instituit, ad quam tuendam magna profecto civitatum sociarum cum legato Apostolico auxilia convenerant. Is autem biennio constanti animo obsidionem passus tandem erumpens, Fœdericum nil tale metuentem fundit fugatque, eumque castris rerum omnium copia refertis spoliat. In urbis enim modum castra vallo ac fossa Fœdericus ipse hac

menre munierat, ut direpta & eversa Parma, in quam magnum conceperat odium, eo loci ubi stativa habuerat, nummosque conflarat Victorinos appellatos, Victoriam urbem conderet. Sunt qui scribant Fœdericum ea clade & coronam maximi prætii, & vasa aurea magni ponderis amisisse, ægreque ex tanta calamitate ad Cremonenses confugisse: quorum tamen urbem intrare nequaquam ausus est, quod multi ex Cremonensibus cum Fœderico militantibus eo prælio ceciderant. At vero Innocentius ubi intellexit Fœdericum tanta clade infractum, animo voluptatibus sese dedisse, extructis amœnitissimis hortis, in eisdemque incluso cum spadonibus suis, pulcherrimarum mulierum agmine hominis sortem miseratus, omisso concilio legatos per Franciam & alias provincias misit, qui populis suaderent militiam Christi suscipere, Ludovicumque regem Franciæ sequi in Asiam trajicere properantem, id enim se facturum. Ludovicus dum gravi valetudine cruciaretur pollicitus est, & vovit. Impedire tamen hanc expeditionem nonnihil visi sunt Tartari, qui agmine bipartito Europam tum & Asiam invaserant. Nam qui Asiam petiere Georgianam, superioremque Armeniam pervagati Iconium usque Turcorum regiam pervenere. Alia vero manus, Batone duce, Poloniam & Ungariam populati, ad mare Ponticum deflexere: ubi Russiam sive Rutheniam & Gazam amplissimas regiones vastarunt. Eodem quoque tempore Grossonii, gens Arabica, Soldano Babylonis impellente, Templarios aggressi eos fundunt, ac Hierosolymam facile capiunt mœnibus carentem. Christianos qui tum in ea erant trucidant. Sepulchrum Christi quovis genere turpitudinis fœdant. Hanc ob rem motus Innocentius, Ludovicum regem accelerare iter in Asiam cohortatur cum eo exercitu, quem ad eam comparaverat. In Cypro hyemare ei necesse fuit, quia eò iniquo anni tempore pervenerat. Vere autem appe-

tente Damyatam contendens, & classem Soldani repulit, & pugnantes in littore terrestres hostium copias superat, ibique stativa tamdiu habuit, donec ab Italia reliquæ copiæ subsequerentur. Quo minus autem ex Italia eò miles proficisceretur, Fœderici rabies effecit, qui à libidinibus quibus aliquandiu immersus fuerat ad arma conversus, totam provinciam tumultu compleverat, impuleratque quasdam civitates studio partium à Pontifice desciscere, maxime vero Forolivienses, Ariminenses, Urbinates, ac totum Picenum. In Umbria præterea defecerant omnes præter Tudertinos, Perusinos, Assisiates. Soli autem Florentini in Hetruria Pontificem sequebantur, quos certe adeo bello Fœdericus vexavit, ut tandem eos coegerit Guelphos concives suos ab urbe pellere. Bononienses vero cum Henrico Fœderici præfecto pugnare ausi hominem vincunt & obtruncant. Sunt autem qui scribant Fœdericum hoc tempore, dum in Siciliam trajicit Panhormi mortuum. Alii vero affirmant eam in Apulia gravi morbo laborasse, & jam convalescentem à Manfredo filio adolescente ex nobili concubina susceptо, compresso vi ore, mori coactum. Illud certe constat, Fœdericum paulo ante mortem Manfredo quem Tarentinis principem dederat, multa etiam oppida præter ipsum principatum dedisse: Conradum vero ex Jole Johannis Hierosolymitani regis filia susceptum, hæredem rerum omnium reliquisse, quem postea Manfredi operâ veneno petitum constat, cum tamen prius Neapolim & aquinum vi captum diripuisset, obstante Pontifice, & frustra reclamante: qui pacem Italiæ ea mente quærebat, ut ei transmittere militem Italum ad Ludovicum jam Damyatam oppugnantem liceret. Verum capta Damyata, cum Robertus Pictaviensis Comes novas ex Gallia copias trajecisset, Damyata movens ad Pharamiam urbem exercitum movet, quò Soldanus cum magnis copiis id veritus jam pervenerat. Fluvius certe duos exercitus dirimebat,

mebat, qua ex re factum est, ut nunquam collatis signis ad summam dimicationem ventum sit. Levia interdum committebantur prælia, utroque exercitu castra sua tuente. Robertus tamen majora ausus, cum temere progrederetur, ab hostibus capitur. At vero Innocentius incendiis bellorum jam pene in Italia extinctis, ad urbem redire instituit, redacto tamen prius in Sanctorum numerum Hedimundo confessore Cantuariensi episcopo. Cum vero Perusiam jam pervenisset, Romam consulto declinans ob senatoriam potestatem, quæ nimia ei ac curiæ Romanæ videbatur, Petrum Veronensem ordinis Prædicatorum ab hæreticis Mediolanum & Comum inter cæsum, in Sanctos Christi martyres retulit. Idem fecit de sancto Stanislao Cracoviensi episcopo, qui in vita miraculis claruit. Accersitus deinde à proceribus regni Siculi, Neapolim nuper instauratam proficiscitur: ibique moritur, ac sepelitur in Ecclesia sancti Laurentii, pontificatus sui anno undecimo, mense sexto, die duodecimo, dum brevi se toto regno potiturum arbitratur. Ipsius autem Innocentii viri optimi decretum fuit, ut octava Nativitatis beatæ Mariæ virginis in Ecclesia Dei quotannis celebraretur. Idem vero bono consilio usus, Cardinalium sedes jampridem vacuas optimo quoque in collegium cooptato replevit, statuitque ut Cardinales equo in publicum vecti galero rubeo uterentur, honestandi ordinis causa. Multa quoque vir doctissimus in tanto rerum fastigio collocatus, edidit & compilavit. Apparatus namque decretalium composuit, quibus ipsi canonistæ plurimum utuntur. Continent enim disputationes quasdam, quæ rem ipsam mirifice aperiunt. Edidit & alium in conciliis approbatum, quem Hostiensis in summa sua Autenticas vocat. Scripsit & librum de jurisdictiooe Imperii & autoritate Pontificis, contra Petrum quendam cognomento Vineam, qui imperii & aliarum rerum omnium arbitrium

Impe-

Imperatori tantum ascribebat. Hunc librum postea Innocentius Apologeticum vocavit. Doctorum quoque virorum familiaritate mirifice delectatus est: quos etiam ad dignitatis gradum evexit. Hugonem enim vita & doctrina insignem sanctæ Sabinæ Cardinalem promulgavit, qui ob dignitatem acceptam à priore vita nusquam decessit, ordinis sancti Dominici prius habebatur. Scripsit idem Hugo & glossas in bibliam & concordantias, ut istorum vocabulo utar. Hujus quoque Pontificis tempore & mandato, Alexander ordinis minorum frater, qui jam grandis natu religionem ingressus fuerat, summam in Theologiam scripsit admodum copiosam. Edidere & libros suo tempore in Decretales, quos apparatum vocarunt, Bernardus Parmensis, & Compostellanus viri doctissimi, ad hanc laudem diligentia & benignitate Innocentii excitati. Pontificis vero nepos Guilielmus patruum non multo post sequitur, cujus quidem sepulchrum in sancto Laurentio extra muros adhuc cernitur.

ALEXANDER IV. PONT. CLXXXIII.

ALexander quartus, natione Campanus (nam Hernicos olim, nunc Campanos vocant) patria Anagninus, in locum Innocentii suffectus Manfredum statim admonet, ne quicquam contra dignitatem Ecclesiæ moliatur, qui accersitis à Nuceria Saracenis, copias Ecclesiæ nil tale metuentes apud fossam aggressus, partim occidit partim cepit, jampridem animos regios gerens mortuo (ut ipse fingebat) Coradino, cujus se hæredem merito futurum dicebat. Christiani autem quos diximus ad Pharamiam castra habuisse, peste ac fame laborare cœperunt, parte Nili ab hostibus occupata, per quam commeatus in castra vehebantur. Eò enim Hierosolymi-

lymitanus Patriarcha cum multis navigiis profectus ab hostibus capitur. Hanc ob rem Lodovicus ne fame opprimeretur, Damyatam repetens in maximas incidit hostium copias, à quibus bello superatus cum Alphonso Pictaviensi & Andegaviensi Comite fratribus Germanis capitur. Verum interfecto à suis post tantam victoriam Soldano, alter qui ei suffectus est, recuperata Damyata & accepta pecunia, Christianos omnes liberos & incolumes Ptolemaidam perduxit. Lodovicus autem rex suadente Alexandro Pontifice remissis in patriam fratribus, tamdiu in Asia commoratus est, quoad Cæsarea, Joppe & Sidon, quæ oppida Christiani de Saracenis nuper recuperarant, instaurata præsidiis firmarentur. Tum demum vero sexto expeditionis suæ anno in patriam revertitur. Interea quidem Alexander Pontifex excommunicato Manfredo Anagniam profectus, Octavianum, Ubaldina gente ortum, Ecclesiæ Romanæ Cardinalem Neapolin mittit, qui Neapolitanos contra Manfredum in fide confirmaret, pollicitus se brevi Campanis omnibus ac Neapolitanis auxilium allaturum. Sed Manfredus non contentus Neapolitanos vexare, in Hetruria quoque factiones movet. maxime vero Florentiæ, quæ mortuo Fœderico, statim in libertatem sese vendicaverat: Unde communi decreto placuit, Guelphos sub Fœderico ejectos in patriam reducere, qui Gibellinorum conatibus resisterent. Hac itaque ratione Guelpha factio tantum in Hetruria valuit, ut Pistorienses, Aretinos, Pisanos, Senenses, qui Guelphos cives suos ejecerant, gravi odio & maximis bellis persequerentur: Lucenses contra Pisanos potissimum adjuvantes, quos certe Florentini tum oppressissent superatos ad Arserim fluvium, nisi Bonitii oppidi suspectam fidem habuissent. Erat enim Bonitium in valle Helsæ situm, à Senis duodecim millibus passuum distans, loco, natura & arte munitum: quo quidem Gibel-

Gibellini ut arce belli in Guelphos utebantur: hoc vi ſublato & everſo, Florentini contra quos Manfredus ſenſerat, Alexandro Pontifici Manfredi adverſario copias pollicerentur. Hanc ob rem Manfredus, jam Panhormi rex declaratus, conducto Saraceno milite & legatum Apoſtolicum magnis cladibus attrivit, & Jordanem copiarum ſuarum præfectum cum mille & quingentis equitibus in auxilium Senenſium contra Florentinos miſit, qui non ita multo poſt Florentinos ad Arbiam flumen tanta clade ſuperarunt, ut relinquere urbem hoſtibus ſint coacti. Non deſtitit tamen Pontifex tyrannos ubique locorum perſequi. Cum enim Ecelinus tyrannus, quem diximus totam fere Venetiam occupaſſe, Mantuam obſideret, Philippum Fontanenſium Archiepiſcopum Ravennatem Alexander venetias propere miſit, qui prædicata Chriſti cruce, comparatoque exercitu Anſelmum Ecelini ex uxore nepotem è Patavio expulit. Hanc ob rem Ecelinus Mantuam obſidione ſolvens, ac Veronam concitato gradu petens, cum recuperandi Patavii ſpem omnino omiſiſſet, Patavinos omnes (ad duodecim millia fuiſſe in caſtris ſuis conſtat) variis cruciatibus necavit. Tum vero Theologi quidam ordinis Minorum Brixiam miſſi, eò prædicando civitatem deduxere, ut & Guelphos extorres reciperent, & partes Eccleſiæ ſequerentur. Idem quoque Placentini & Crèmonenſes feciſſent, ni Obertus Pallavicinus dominatum, adjuvantibus Gibellinis occupaſſet. In hunc vero & Eccelinum belli ſocium legatus Apoſtolicus Brixia movens, adjuvantibus Guelphis, apud Gambaram magna accepta clade ſuperatur & capitur cum Epiſcopo Brixiano, & factionis Guelphæ optimatibus, quos omnes Ecelinus accepta prius Brixia incolumes ſtatim dimiſit, anno ſalutis milleſimo ducenteſimo *LIX*. Legatus autem Apoſtolicus veritus ne Ecelini potentia ſupra modum creſceret, ſejungere Obertum Pallavicinum ab Ecelino inſtituit. Id autem potiſſimum per Boſum

Do-

Donarium civem Cremonensem & domi nobilem tentat, qui Obertum impulit proposita cum detestatione Ecelini crudelitate & sævitia, ut omisso Ecelino cum Mediolanensibus & Mantuanis, aliisque sociis civitatibus fœdus iniret. Tum vero Ecelinus ira percitus quod omnes propemodum in se conjurasse cerneret, comparato ad Cassanum exercitu, omnem Insubriam vastans, socias civitates ad bellum excivit, à quibus non ita multo post superatus & captus, Soncini moritur: eò enim post acceptum grave vulnus delatus fuerat. Omnes itaque Cisalpinæ civitates libertatem, mortuo tyranno, consecutæ, Alexandri Pontificis deinceps auspicia & monita secutæ sunt. Legatus autem Apostolicus qui Patavinos in libertatem vendicaverat, reliquias bellorum persecutus, Albericum Ecelini fratrem Tarvisio pulsum, cum uxore & liberis obtruncat. Alexander vero Pontifex sublatis tyrannis, extincto tanto incendio, repetere bellum Asiaticum instituerat: sed discordia inter Genuenses & Venetos orta effecit, ne tam pium bellum tamque necessarium sumeretur, Ptolemaidam Tyrumque urbes admodum divitiis & opibus præpotentes Christiani tum incolebant: maxime vero Genuenses, Pisani, Veneti mercatores, qui per annos jam quatuor & sexaginta omnes fere Orientis atque Occidentis mercaturas eò contraxerant. Hi autem mercatores separatas habebant areas, separatos vicos, portoria: nec quicquam commune inter Venetos Genuensesque apud Ptolemaidam erat præter divina templa. De monasterio sancti Sabæ orta contentio est, quod utraque civitas sibi vendicare conabatur. Componere hanc litem Pontifex annixus, literas utrique dedit, quibus ostendebat sibi placere monasterium utrique civitati commune esse debere. Sed Genuenses cognita prius Pontificis voluntate, fretique benevolentia Philippi Montisfortis urbis præfecti excluso Veneto

neto monaſterium capiunt, & in arcem munitiſſimam redigunt. Hanc ob rem Veneti populariter abeuntes inito fœdere cum Manfredo Siciliæ rege contra Genuenſes arma ſumunt, eorumque claſſem duarum triremium, & tres ac viginti magnarum navium in portu Ptolemaidæ vi irrumpentes incendunt, ac monaſterium ſancti Sabæ eodem impetu evertunt. Genuenſes autem hac calamitate magis irritati quam perterriti, comparato denuo claſſe apud Tyrum Venetis occurrunt, qui de induſtria cedentes in Pontum delati, Selimbriam urbem de Saraceno expugnatam diripiunt. Interim vero auctis utrinque copiis, Tyrum communem belli ſedem ab utroque contenditur. At Pontifex veritus, ne aliqua magna clades ex hac contentione oriretur, legatos utriuſque populi ac Piſanos ad ſe vocat componendæ pacis cauſa: quæ propemodum compoſita erat, cum nunciatum eſt inter Tyrum & Ptolemaidam Piſanos ac Venetos eo bello ſocios Genuenſes ingenti clade ſuperaſſe, viginti quinque eorum navibus partim captis partim ſubmerſis, atque victores Ptolemaidam, victos Tyrum rediiſſe. Ptolemaidæ autem omnia Genuenſium ædificia diruta, omnia bona direpta fuiſſe pulſoſque inde cives omnes. Hanc cladem ita moleſte tuliſſe dicitur Pontifex, ut non prius admittere Venetorum legatos voluerit, quam captivos Genuenſium incolumes dimitterent, & ne uni tantum incommodo Pontifici mederi neceſſe eſſet, Balduinus Imperator Conſtantinopolitanus, quo ſtante ſpes aliqua recuperandæ terræ ſanctæ ſupererat, de relinquenda Conſtantinopoli cogitabat. Michael enim Paleologus duorum Theodori Vatari filiorum ob affinitatem ex teſtamento patris tutor, omni genere injuriarum Latinos perſequebatur, pulſo ex Achaia Gulielmo Franco, vexatoque Balduino & domi & foris armis ac ſeditionibus. Quo quidem abeunte ad tuendam oram Ponticam ab hoſtibus vexatam, Conſtantinopolitani cives no-

cte

cte concubia Paleologum in urbem admisere. Hanc ob rem Balduinus & Pantaleo Patriarcha à Ponto in Europam flectentes contentiones bellorum omisere. Tum vero Paleologus sublato æmulo & hoste, occisis clàm pueris imperium sibi desumit, quod post annos octo & quadraginta à Latinis in Græcos rursum translatum est. Interea vero Octavianus Cardinalis Ubaldinus re Neapolitana parum feliciter administrata, statim ad Pontificem rediit: qui ubi Claram virginem ordinis sancti Francisci Anagniæ in sanctas retulisset, Viterbium statim proficiscitur pacem inter Genuenses & Venetos compositurus. Qua in re diutius vexatus, eo loci tædio animi tandem moritur, & in Ecclesia sancti Laurentii, honorifice sepelitur, pontificatus sui anno septimo. Vacat tum sedes mensibus tribus, diebus quatuor. Hujus Pontificis vita ab omnibus certe mirifice laudatur. Beneficus enim & liberalis est habitus, maxime vero erga pauperes Christi: & bene de religione Christiana meritos: unde libellos quosdam contra paupertatem editos à quodam Gailielmo de sancto amore, perpetuo edicto abolevit. Aestimabat enim vir ille perniciosus pauperes religioni deditos, & eleemosynis viventes non esse in statu salutis. Conbussit etiam vidente curia Romana libellum pestiferum, quo autor asserebat statum gratiæ non à lege Evangelii, sed à lege Spiritus procedere. Quæ opinio ex libris Joachimi Abbatis sumpta dicebatur. Hic autem liber à sectatoribus, Evangelium æternum dicebatur. Ipse vero Alexander ubi ab externis negociis vacuus fuit, aliquid semper, quod ingenium saperet, edidit: nam & Decretales epistolas compilavit, & viris doctis ita favit, ut eos ad Cardinalatum usque provexerit: maxime vero Henricum Cardinalem Hostiensem, virum divini humanique juris peritissimum. Usus est magna liberalitate erga Bartholomæum Brivianum doctorem, qui multa in Decretales edidit, quibus ex re-

bus

bus præter doctrinam singularem & sanctitatem, magnam consecutus est laudem. Ejus quoque opera redactum est templum testitudineum, quod apud sanctam Hagnetem cernimus ad cultum divinum, cum antea Baccho dicatum esset, consecrationemque altaris beatæ Constantiæ hujus manibus factam, literæ ipsæ indicant in vestibulo templi positæ.

URBANUS IV. PONTIF. CLXXXIX.

URbanus quartus, ex Trecensi Gallica urbe oriundus, Patriarcha Hierosolymitanus Pontifex creatus, è Gallia milites convocavit, quos Manfredo ditionem Ecclesiæ vexanti objiceret. Hanc ob rem Jordanis copiarum Manfredi in Hetruria contra Guelphos dux revocatus in regnum, Guelphis respirandi facultatem aliquantulum dedit: maxime vero Florentinis & Lucensibus, quos è media tollere omnino Gibellini instituerant. Laboratur & eadem peste in Cisalpina Gallia, Uberto Pallavicino factionem Gibellinam ubique extollente, contrariamque deprimente. Tantæ etiam versutiæ is fuit, ut Brixia potitus sit, utraque factione id approbante, cum se omnibus pariter affuturum ostendit. Tum vero Mutinenses & Rhegienses, Ferrariensium ac Bononiensium consilio usi, qui verebantur, ne Pallavicinus omnia occuparet, in partes Ecclesiæ declinantes, Gibellinos civitatum suarum ejiciunt, eorumque bona Guelphis Florentinorum exulibus condonant, quo factio sua ubique validior haberetur. Fiebant hæc in Cisalpina Gallia, Pontifice ipso omnes continuo ad pacem cohortante. Apud Constantinopolim vero Paleologum Veneti imperio dejecissent, nisi à Genuensibus sociis & amicis fuisset adjutus. Factus deinde potentior Paleologus capta Manovasia, Venetis & Gulielmo Achaiæ principi facile resistebat. Para-

Paraverat jam legatum Pontifex, qui pacem inter Venetos & Genuenses componeret, cum subito Manfredus comparatis novis Saracenorum copiis, agrum Picenum jam antea nutantem occupat. Pontifex itaque eundem legatum in Galliam mittit, qui Gallos cruce signatos, jam antea ea de re monitos, maturare iter precibus & pollicitationibus impelleret: qui certe duce Guidone Episcopo Antisiodorensi in Italiam descendentes superato ad Brixiam Pallavicino, nemine deinceps resistente, Viterbium usque pervenere. Unde non ita multo post accepta Pontificis benedictione digressi, per Umbros & Marsos iter facientes, Saracenos qui eò confugerant facillime superant, & ad Lirim usque propellunt. Eodem quoque tempore Romani etsi ditionem Ecclesiæ nequaquam vexarent, non tamen Pontificis imperio obtemperabant, magistratus in urbe suo nutu creantes. Desinentes itaque senatorem ex civitate Romana creare, tum primum ex exteris Brancaleonem Bononiensem magni animi consiliique virum, ad tantum magistratum magno proposito præmio accivere. Verum postea mutata sententia, hominem comprehensum in carcerem conjiciunt. Hac autem injuria Bononienses moti, Romanos quosdam non alia conditione dimissuros se affirmant, nisi restitutum in libertatem civem suum Brancaleonem intellexerint Tum vero Romani suis caventes, non solum Brancaleonem dimittunt, verum etiam eundem in pristinam dignitatem restituunt: alio etiam ex omni regione urbis delecto magistratu (quem Banderesios appellabant) penes quem vitæ ac necis hominum arbitrium esset. Hac autem insolentia ideo uti Romanos Pontifex intelligebat, quod se à Manfredo vexari armis cernerent, nec eorum conatibus posse resistere. Quare tyrannos à cervicibus Ecclesiæ aliquando rejecturus, legatos ad Lodovicum Franciæ regem mittit, qui eum adhortentur, ut primo quoque tempore Carolum provinciæ & Andegaviæ Comi-

Comitem consobrinum & generum suum cum exercitu in Italiam mittat, quod sibi in animo esset Manfredo pulso, hominem regem Siciliæ citra & ultra Pharum creare. Fecisset tum id quidem (adeo erat ad tantam rem ob ingratitudinem Manfredi animatus) ni ægritudo à rebus gerendis eum abstraxisset. Quod deinceps à sequenti Pontifice postea factum autumant. Sunt qui ascribant hujus Pontificis ætati Albertum Theutonicum ordinis Prædicatorum fratrem, quem ob amplitudinem doctrinæ Magnum appellant. Qui & omnia opera Aristotelis commentatus est, & Theologiam christianam acutissime aperuit, & de parvis naturalibus quam diligenter scripsit. Edidit & librum de coæquævis, in quo quidem res naturales Theologiæ, quantum fieri potest persimiles ostenduntur. Exposuit & magnam partem Bibliæ, Evangelia, ac Pauli Epistolas glossis optimis aperuit. Inchoavit etiam summam Theologiæ, sed non perfecit. Tantæ præterea modestia fuit adeoque lectionum appetentissimus, ut Ratisponensem episcopatum abnuerit, quem tumultu & armis gubernare interdum opus erat, ut nunc etiam apud Germanos mos est, quorum plerique Episcopi ense & milite rem suam tutantur. Privatus itaque Coloniæ aliquamdiu publice legit. Tandem vero octogesimum ætatis agens annum, eodem in loco moritur, multis discipulis qui posteritati consulerent relictis, maxime autem Thoma Aquinate: qui relicta patria insignique cognatione (originem enim e Comitibus Apuliæ ducebat) Boloniam pergens tantum profecit, ut post aliquot annos apud Parisios primum in doctrina locum teneret. Ubi & quatuor libros in sententias edidit. Scripsit & librum contra Guilielmum de Sancto amore virum perniciosum, ut antea diximus. Duos præterea libros edidit: quorum alter est de principiis naturæ. Romam deinde ab Urbano accersitus, spretis dignitatibus quæ ultro ei offerebantur,

totum

totum sese lectioni & scriptioni dedit. Nam & scholam Romæ instauravit, & rogatu Urbani multa conscripsit, & totam fere naturalem Philosophiam ac moralem commentationibus exposuit, & contra gentiles librum edidit. Declaravit & Job. catenamque auream contexuit. Composuit & officium de Christi corpore, quo in opere plurimæ figuræ testamenti veteris continentur. Ad Urbanum Pontificem redeo, qui pontificatus sui anno tertio, mense uno, die quarto Perusii moritur, in Cathedralique basilica sepelitur. Vacat tum sedes mensibus quinque.

CLEMENS IV. PONTIF. CXC.

CLemens *IV.* Guido Fulcodii antea vocatus, natione Narbonensis, è villa sancti Ægidii, merito ob sanctitatem & doctrinam Pontifex creatur. Is enim Jureconsultus totius Galliæ sine contentione primarius, in curia regia causas integerrime agens, uxorem & liberos habuit, qua mortua primo Podiensis, deinde Narbonensis Episcopus, postremo Cardinalis omnium consensu creatus, solus ob integritatem deligitur, qui lites inter Henricum Angliæ regem & Simonem Montisferrati Comitem componeret. Postea vero pontificatum adeptus (ut quidam tradunt) mendicantis religiosi cujusdam habitum indutus, Perusium incognitus pervenit: eò deinceps profecti Cardinales, quem etiam absentem in Pontificem delegerant, hominem ipsum Viterbium honorifice perducunt. Carolus autem, quem diximus, ab Urbano in regnum accitum, cum triginta triremibus Massilia solvens, Tiberi amne subvectus, Romam ingressus, tamdiu senatorium munus mandato Pontificis obivit, quoad supervenere Cardinales à Pontifice missi, qui hominem in Lateranensi basilica Hierusalem & Siciliæ regem declararunt: hac conditione,

ne, ut Carolus ſacramento adactus quotannis feudi nomine quadraginta millia nummum aureorum ecclesiæ Romanæ perſolveret: neve imperium Romanum etiam ultro oblatum acciperet. Magna enim de imperio contentio jam orta erat inter Alphonſum regem Caſtellæ, imperium armis & largitione quærentem, & Cornubiæ Comitem regis Angliæ fratrem: ad quem Electores non facile reſpiciebant. Ne igitur Manfredo ſpes ulla ſubeſſet diſcordiarum inter Alphonſum & Carolum, ad quem magna pars hominum imperium deferebat ſublata petendi facultate, Pontifex hominem in Manfredum concitabat Eccleſiæ Romanæ contemptorem. Jam enim Caroli copiæ ſuperatis Alpibus, in Ciſalpinam deſcenderant: factoque per Flammeam itinere omnes factionis Guelphæ milites Romam uſque perduxerant. Unde Carolus movens & Ceperanum capit, pulſo inde Manfredi præſidio: & ſaltum Caſſinatum occupat: quem Manfredus ipſe cuſtodiendum acceperat: quanquam deinde, mutato conſilio, Beneventum profectus expectare hoſtem in planis patentibuſque locis inſtituerat, quod plurimum equitatu valeret. Movit & eo Carolus: & facta pugnandi copia, licet ex itinere feſſi milites eſſent, prælium non detrectat. Ciet uterque dux ſuos in pugnam. Verum dum Carolus laboranti ſuorum turmæ intentius (ut fit) ſuccurrit, ex equo conſternatus, ita hoſtium animos auxit, ut Manfredus extra ordinem incautius pugnans interfectus, apparente ſubito Carolo fortunam belli ſtatim mutaverit. Ex ſuis enim in fugam verſis multi interfecti ſunt: plerique vero vivi capti. Carolus autem tanta victoria potitus, Beneventum movens, urbem dedentibus ultro civibus ingreditur. Nuceriam deinde oppugnare adortus, quo ſe novi vetereſque Saraceni receperant, magiſtratum militiæ ſuæ (quem Mareſcallum vocant) cum quingentis equitibus in Hetruriam mittit: qui Guelphos extorres in civitates ſuas redu-

reduceret. Is itaque profectus abeuntibus sponte Gibellinis, magistratum sine provocatione Florentiæ constituit: quem accolæ factionis Guelphæ Capitaneos vocant. Inde vero in Senenses movens omnes Gibellinos Hetruriæ, maxime vero Pisanos in se concitavit, dum ad Bonitium castra habet, quod Gibellini acriter defendebant. Carolus autem utroque regno in potestatem recepto, excepta Nuceria, Saracenis tandem pacem concedit, permissis etiam suis legibus in Italia vivere. Ipse vero cum exercitu vocante Pontifice, Viterbium se contulit, quo & Henricus à fratre rege Castellæ pulsus paulo ante pervenerat: quem pontifex Caroli commendatione motus & multis muneribus donavit, & senatorem urbis creavit. Carolus autem in Hetruriam movens Gibellinos domiturus, qui Corradinum adolescentem Conradi Suevi nepotem in Italiam contra Guelphos vocabant, Bonitium egregie defensum & natura munitum, cum vi capere non posset, fame ad deditionem compellare instituit: quo tandem post longam obsidionem recepto, in Pisanos movens, Mutronium eorum oppidum captum Lucensibus dono dedit. Moliturus etiam majora tum Carolus videbatur, nisi à suis in regnum propere vocatus fuisset, ob factiosos quosdam qui Corradini rebus favebant: maxime vero Saracenos, quos deinceps munitissimis castellis in Nuceria conclusit, quo ei tutius in Corradinum proficisci liceret, quem Pisani in regnum deducere conabantur, vastatis prius Lucensium agris: superatoque atque interfecto apud Aretim Caroli Marescallo, adjuvante præsertim Guidone Ferretano, totiusque Cisalpinæ factione Gibellina. Ferunt Pontificem (dum adolescens per agrum Viterbiensium iter in regnum faceret) ejus casum miseratum prophetica voce dixisse, Corradinum ipsum ut victimam ad cædem duci. Is itaque Romam proficiscens Henricum senatorem ad pontem Milvium cum populo Romano

obvium habuit, Imperatoris nomine sæpius acclamato, timore ne id fecerint, an studio partium haud satis constat. Dimisso autem Romæ Guidone Ferretano, ipse cum exercitu in regnum properans, ubi intellexisset Carolum saltus Hernicos Latinamque viam occupasse, flexit inde ad Æquicolos montes, quos Tagliacocii vocant, in Marsos profecturus. Castra itaq; primo non longe à lacu posuit, fere ad aquæductum vetere ædificiorum ruina munita. Moverat & eò Carolus decimo inde stadio ad concavæ vallis fauces castra locans, qui Alardi Neapolitani consilio usus (is enim cum Germanis diu militaverat) partem exercitus statim præmisit cum Marescallo regia veste induto, lacessendi hostis causa. Ipse vero citra collem cum fortissimo quoque in insidiis bene gerendæ rei occasionem interim expectabat. Ad tres autem horas jam pugnatum est dubio marte, cum Marescallus fortissime pugnans occiditur: cujus in morte cedentibus Gallis, Germani ferociores facti, passim sine ullo ordine insequebantur. In hos itaque incomposite ruente, Carolus delatus statim fundit fugatque, magna in fuga edita hostium strage. Henricus autem senator Reate in fuga captus est: & Corradinus cum duce Austriæ cognitus (dum trajicere Tiberim navigio in Hetruriam tentat) ad Carolum pertractus capitali supplicio afficitur: quod (ut diximus) Pontifex futurum prope diem divinaverat. Carolus itaque anno salutis millesimo ducentesimo sexagesimo octavo, tanta victoria potitus, totoque regno sine contentione in potestatem suam redacto, Romam proficiscens senatorium munus volente Pontifice aliquamdiu administravit, misso Marescallo suo in Hetruriam: cujus certe & industria & opera pax inter Senenses & Florentinos composita est. Verum mortuo Clemente, pontificatus sui anno tertio, die vigesimo primo, eodemque Viterbii sepulto, tanta repente non solum inter populos Italiæ, quos aliquan-

quantulum in officio sanctissimus Pontifex autoritate sua continebat, verumetiam inter Cardinales discordia orta est de creando novo Pontifice, ut biennio sedes vacaverit. Tum vero Carolus omnia circumspiciens, ne quid mali ecclesiasticæ ditioni obveniret, cum parte exercitus in Hetruriam profectus, Bonitium oppidum (unde initium turbandæ pacis ortum est) captum Florentinis vendidit. Quo demolito, novum haud longe in plano condidere, Poggium Bonitium appellatum. Carolus deinde inita cum Pisanis pace, quorum navigiis in Africam trajecturus uti instituerat redire in regnum constituit, relicto cum parte copiarum in Hetruria Russo Anguillariæ Comite, qui Hetruscos in officio contineret. Interim autem Lodovicum regem Massilia solventem tres filii adolescentes, rexque Navarræ, Theobaldus, & Comes Campaniæ cum legato Apostolico secuti sunt. Tunisium itaque simul applicantes, urbem obsidione cingunt, incursionibus omnia circunquaque posita vastantes. Verum orta in castris pestilentia, ac diutius per ignota capita vagata, Lodovicum regem cum filio minore natu, cumque legato Apostolico è medio sustulit: cujus in locum Philippus filius suffectus, de discessu cogitare jam cœperat. Superveniente autem Carolo Siciliæ rege, hac conditione pax composita est, ut dimissis utrinque captivis, rex gentis Carolo tributum penderet, liberamque in Africa Christi prædicationem sineret. Reductis deinde in Siciliam copiis, mortuo apud Drepanum rege Navarræ & Campaniæ Comite Philippo & Carolo placuit, partim pietate motis, partim vitandæ contagionis causa, Centumcellas adnavigare, inde terrestri itinere Viterbium ituris: ubi de eligendo Pontifice Cardinales adhuc contendebant, qui certe tantorum regum præsentia moti, Theobaldum Placentinum Leodiensem archidiaconum absentem Pontificem crearunt. Ad Clementem redeo: cujus vita

T 2 omni

omni ex parte laudanda est doctrina, pietate, religione, humanitate, modestia, charitate in proximum & pauperes Christi. Bona autem Ecclesiæ ita accurate dispensavit, ut plus Deo quam affinitati & cognationi tribuisse videatur. Duas habuit filias ex mortua uxore ante pontificatum susceptas, quarum alteræ in monasterium collocatæ triginta libras Turonensium parvorum dedit, alteræ autem quæ marito suæ conditionis nupserat, trecentas libras Turonensium dotis nomine numerari jussit: hac conditione, ne quid unquam amplius peteret. Habuit & nepotem clericum: quem ubi comperit tres Præbendas (ita enim Canonicatus vocant) habere, optionem facere compulit, ut quam vellet ex his retineret, duas relinqueret. Verum instantibus amicis, ut non solum quæ habebat nepoti dimitteret, sed majora & plura tribueret: Respondit vir sanctissimus (quem utinam nostræ ætatis Pontifices imitati essent) se Deo, non autem carni & sanguini acquieturum. Deum ita velle, ut sua in pias causas erogarentur, nec esse dignum Petri successorem, qui plus cognationi quam pietati & Christo tribueret, Dum autem Viterbii esset, referretque quotidie Ednigem Poloniæ Ducissam jampridem mortuam miraculis summo in precio esse, eam in Sanctas retulit. Delectatus est etiam mirifice doctrina Bonaventuræ ordinis Minorum generalis: qui graviter & copiose tum scripsit, in primum, secundum, tertium, & quartum sententiarum librum. Hac autem commendatione moriens vir sanctissimus magnum sui apud omnes desiderium reliquit. Hinc contentio inter Cardinales orta est, cum dignus Clementi successor quæritur.

GREGORIUS X. PONTIF. CXCI.

GRegorius decimus, Theobaldus antea vocatus, natione Italus, patria Placentinus, Leodiensis Ar-

Archidiaconus in Asia existens, Viterbii à collegio Cardinalium Pontifex creatur. Eo enim tempore quo Ludovicus in Africam navigavit, Herdardus regis Angliæ filius ex Anglia cum ingenti classe in Asiam trajecit, recuperandæ terræ sanctæ causa. Verum dum Ptolemaidæ tamdiu immoratur, quoad Ludovicus rex Franciæ, ut pollicitus erat, eò ex Africa victor trajiceret, ab Arsacida familiari, dum solus in cubiculo esset, tribus vulneribus petitus, ægre mortis periculum evasit, adjuvante altero familiari, qui manum sicarii tamdiu retinuit, donec à domesticis discerptus & extractus è cubiculo sceleratus Arsacida est. Herdardus autem ubi ex vulneribus convaluit, Theobaldum contubernalem suum, magno semper in pretio habitum, quippe qui omnes reges & principes Christianos continuo in Saracenos animaverat, iturum Romam pontificatus gratia à Cardinalibus accitum, navigio, pecuniis, egregio comitatu mirifice juvit, eo potissimum tempore quo Henricus adolescens Richardi paulo antè mortui Conubiæ filius, Viterbium videndi Clementis causa venerat. Quo mortuo dum adolescens ipse ibi aliquandiu moram trahit, malo fato sublatus est: à Guidone enim Monteforti, qui tum cum Philippo Francorum rege Cathedralem ecclesiam audiendæ rei divinæ causa petierat, ante aram interficitur, quod à Richardo pater ejus Simon in Anglia dolo necatus fuerat. Ultus hoc modo patris necem, ad Ruffum Hetruriæ præfectum incolumis evasit. Abiere Viterbio hac indignitate moti, non ita multo pòst & Philippus in Galliam & Carolus in Apuliam, qui pace cum Saracenis inita, Theobaldum Sipontum, quod Manfredoniam nunc vocant, navigiis appulsum, Ceperanum usque comitatus est. Inde vero Pontifex per Marsos & Sabinos iter faciens, Viterbium tandem pervenit: ubi à Cardinalibus perbenigne & honorificentissime susceptus, coronaque pontificia ornatus, om-

rem potestatem accipit, quam Christus Petro reliquit. Composito deinde pro tempore pontificatu, ad componendam pacem inter Genuenses & Venetos animum adjicit. Hi enim populi inter se magnis cladibus jamdudum decertaverant. Hanc ob rem Philippus rex Franciæ Cremonæ subsistens, Pontificis rogatu vocatis Genuensium & Venetorum legatis, pacem inter eos in quinquennium composuit: quo simul omnibus proficisci in Saracenos liceret. Quiescebat jam Italia, cum initium perturbandi omnia à Venetis ortum est, nova vectigalia exigentibus. Instituerant enim ne quis in sinu Hadriatico navigaret: maxime vero Pola Venetias, nisi soluto portorio e mercium numero. Hanc autem indignitatem non ferentes Bononienses, qui magnæ Flamminiæ parti tum præerant, triennio varia fortuna cum Venetis decertarunt. Demum vero fessi, hac lege pacem acceperunt, ut dirupto castello, quod in primo Padi ostio ædificaverant, quarundam mercium liberam eductionem haberent, ostiorum Padi Veneto libera custodia dimissa. Anconitani quoque indignabundi, quod Veneti Hadriatici maris dominatum sibi vendicarent, vectigalque à navigantibus exigerent, ea de re apud pontificem conqueruntur, cujus officium est prohibere, ne nova vectigalia imponantur. Is autem Venetis statim imperavit, ut exactionem illam tollerent, qui certe nil aliud respondere, quam Pontificem non habere rei ipsius planam cognitionem, verum re cognita tum melius judicaturum. Non potuit Gregorius rem inchoatam ex sententia perficere. Eundem erat ad concilium quod Lugduni indixerat: quo & Paleologus Imperator Constantinopolitanus cum magno comitatu profectus, tertiadecima vice in sententiam Romanæ Ecclesiæ Græcos totiens deficientes pertraxit. Hujus præterea autoritatem quidam Tartari proceres secuti, sacrum baptismum tum recepere. Interea vero vacante Im-

perio-

perio Occidentali, Rodulphus Assani Comes ab electoribus hac conditione Imperator creatur, ut sequenti anno Romam peteret coronæ accipiendæ causa. Florentini autem Guelphi Gibellinos concives suos à Gregorio (dum iter in Galliam facit) in patriam reductos, statim ejiciunt. Hanc ob rem iratus Pontifex, eis jus fasque omne interdixit: paulumque abfuit quin idem quoque in Bononienses ageret, qui Lambertescios Asinellosque Gibellinos cum præclaris familiis ejecerant, sed hi non ita multo post pœnas dedere. Nam cum exercitum in Forolivianos duxissent, qui exules suos perbenigne susceperant, eruptione facta de Bononiensibus ad octo millia cæsa traduntur: qua quidem calamitate confisæ quædam Flamminiæ civitates, ab ipsis Bononiensibus statim defecere: maxime vero Cervia: unde magnum salis vectigal suscipiebant. Gregorius autem absoluto Lugdunensi concilio, in quo multa decreta sunt, ad electionem summi Pontificis, ad expeditionem in Saracenos, ad unionem Græcæ Latinæque ecclesiæ, ad pacem Christianorum pertinentia, iter in Italiam faciens, obvium habuit Alphonsum Castellæ regem apud Bellocadorum admodum conquerentem quod imperium Rodulpho mandasset. Verum accepta Pontificis satisfactione, jus omne suum Rodulpho concessit. Pontifex autem perbenigne ab omnibus Italis susceptus, dum iter per Hetruriam facit, Florentinos sponte devitans, ne interdictum tolleret, Aretium pervenit, ubi pontificatus sui anno quarto, mense secundo, die decimo moritur, & sepelitur: vir certe in omni vita clarus prudentia rerum gerendarum, fortitudine animi: qua pecunias & res humiles contemnebat: humanitate, clementia, benignitate in pauperes Christi: & eos potissimum, qui ad gremium sedis Apostolicæ confugiebant.

INNOCENTIUS V. PONT. CXCII.

INnocentius quintus, Petrus Tarantaſienſis antea vocatus, natione Burgundus, ordinis ſancti Dominici, vir in ſacris literis doctiſſimus, anno Domini MCCLXXV. Aretii Pontifex creatur: unde poſt Romam abiens in ſancto Petro coronatus, ſtatim animum ad pacandas res Italas adjecit. Quare legatos magnæ autoritatis viros miſit, qui & Hetruſcos in perniciem Piſanorum conſpirantes, & Genuenſes ac Venetos de vita ac ſanguine inter ſe certantes ab armis diſcedere ſub anathematis pœna cogerent. Aderant & oratores Caroli regis, cujus etiam autoritate rem magis ex ſententia confici poſſe ſperabat. Fecere mandata Hetruſci: maxime vero Florentini, quos ob hanc rem Pontifex ab interdicto Gregorii abſolvit: Genuenſes autem & Veneti, quorum odia magis inoleverant in armis continuo erant, ſeſe invicem mutuis cladibus conficientes, quos tamen Innocentius in ſententiam ſuam traxiſſet, ſi ei diutius vivere licuiſſet: adeo ad eam rem animatus erat. Moritur autem pontificatus ſui menſe ſexto, die ſecundo, ſepeliturque in Lateranenſi baſilica. Quo minus autem mors ejus moleſta presbyteris ſecularibus videretur, effecit ejus judicium paulo ante latum. Nam cum Viterbii inter ſacerdotes Cathedralis Eccleſiæ & fratres Prædicatores de corpore Clementis quarti orta contentio eſſet: uterque enim ordo ſanctiſſimum corpus apud ſe volebat: adjudicavit id fratribus committi debere, quod diceret ſanctiſſimum Pontificem id ita dum viveret inſtituiſſe. Hanc itaque ob rem levem offenſiunculam Innocentius contraxit: alioquin vir optimus, & de quo bona omnia ſperari poterant.

H A-

HADRIANUS V. PONTIF. CXCIII.

HAdrianus quintus, patria Genuensis, familia Flisca, Othobonus antea vocatus, Romæ in atrio Lateranensi Pontifex creatus. Fuit autem Innocentii quarti nepos: sanctique Hadriani Diaconus Cardinalis ab eodem creatus, & in Angliam Legatus cum summa potestate missus ad sedandum tumultum, inter Regem & Barones ortum. Creatus itaque Pontifex, Viterbium statim proficiscitur: Rodulphumque Imperatorem ad comminuendam Caroli potentiam, qui tum Romæ omnia pro arbitrio agebat, in Italiam vocat. Verum Rodulphus Boëmico implicitus bello, Hadriano satisfacere non potuit. Carolus autem ad declinandam invidiam intentus, omnem vim belli in Acha jam transfert viam sibi ad imperium Constantinopolitanum facturus. Verum mortuo Hadriano, pontificatus sui die quadragesimo, in Italiam rediit. Moritur autem Pontifex Viterbii ante munus consecrationis suæ, sepeliturque in conventu fratrum minorum. Fuerat quidem ei in animo, & ditionem Ecclesiæ tutiorem à tyrannis reddere, & constitutionem Gregorii de eligendo Pontifice in meliorem formam redigere, non omnino tollere. Ejus autem conatibus & animi magnitudini mors obstitit. Vacat tum sedes dies octo & viginti.

JOHANNES XXII. PONT. CXCIV.

JOhannes vigesimus secundus, natione Hispanus, patria Ulyxibonensis, Petrus antea vocatus, ex Episcopo Tusculano Pontifex creatur. Hic etsi doctissimus est habitus, tamen ignoratione rerum gerendarum, & morum inæqualitate plus detrimenti quam ho-

noris & emolumenti pontificatui attulit. Multa enim stoliditatem & levitatem præ se ferentia egit: in uno commendatione dignus, quod adolescentes literarum studiosos, inopes maxime beneficiis ecclesiasticis & pecunia juvit. Vexabant tum Veneti Anconitanos, quod in Dalmatia mercaturam exercerent, nullo persoluto portorio: neque eos (ut par erat) vectigales Ecclesiæ Pontifex ipse tuebatur, in verbis tantummodo promptus, in rebus agendis timidi & infracti animi. Anconitani autem Pontificis auxilio destituti, se ipsos colligentes eruptione facta, Venetos urbem obsidentes, magno illato incommodo propellunt. Usus tamen consilio Johannis Cajetani, cuius nutu omnia tum gerebantur, quod ipsius auxilio & suffragiis Pontifex creatus fuerat, legatos tum ad Paleologum, tum ad reges Occidentales misit, qui eos suo nomine cohortarentur, ut pace inter se inita, arma in Saracenos & hostes christiani nominis pararent. Pollicebatur homo stolidus sibi longam vitam, & diu se victurum omnibus prædicabat: quippe cujus vita & mores omnibus patebant, adeo erat inverecundi & socordis ingenii. Sed ecce dum hanc stultitiam omnibus prædicabat, camera quædam nova quam in palatio Viterbiensi extruxerat, subito corruit, atque inter ligna & lapides inventus, septima die post tantam ruinam acceptis omnibus ecclesiæ sacramentis, pontificatus sui mense octavo moritur, Viterbiique sepelitur, vir (ut dixi) admodum literatus, sed parum prudens. Multa enim in vita sua scripsit, potissimum vero Canones quosdam ad medicinam pertinentes. Nam medendi arte admodum peritus habebatur. Scripsit & librum quem Thesauros pauperum vocat. Edidit & problemata quædam, Aristotelem imitatus. Sed hoc nescio quo pacto compertum est, ut viri quidam admodum literati ad res agendas parum idonei videantur. Nescio quo pacto dixi, cum mirum potius omnibus videri debeat, ut qui con-

contemplatione delectatur, idem etiam rebus terrenis animum applicet.

NICOLAUS III. PONT. CXCV.

NIcolaus tertius, patria Romanus, ex familia Ursina, Johannes Cajetanus antea vocatus, Pontifex tandem creatur: protracta in sex menses electione, non sine magna Cardinalium contentione: quorum conclavi senator Siciliæ rex præfuit, qui admodum instabat, ut unus aliquis ex natione Gallica eligeretur. Nicolaus autem inito pontificatu, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo octavo, Caroli potentiam comminuturus, Hetruriæ vicariatum ei abstulit, quod diceret Rodulphum id ægre ferentem, non aliter expeditionem pro terra sancta promissam acturum, cum Hetruria Imperatoriæ jurisdictionis haberetur. Hoc consecutus Pontifex, nihilominus Flaminiam ipsamque Bononiam cum Hexarchatu Ravennatum quæ tum Imperatori suberant, in potestatem suam redegit, eoque misit Bertholdum nepotem Romandiolæ Comitem declaratum. Misit & alterum nepotem Latinum Cardinalem legatum in Hetruriam, qui restitutis ubique Gibellinis, Florentiæ ac in cæteris Hetruriæ urbibus pro arbitrio animi Magistratus imposuit. Munus vero senatorium quod principibus & regibus demandari consueverat, ipse solus obivit. Legatos Venetorum (qui tum Anconitanos bello vexabant) à conspectu suo ejecit. Abeuntes præterea ex itinere revocatos, gravissimis verbis increpavit: & perniciem eorum civitati comminatus est, ni ab Ancona oppugnanda desisterent. Tandem vero multis ultro citroque illatis incommodis, æquis conditionibus pax inter utramque civitatem componitur. Huic autem Pontifici in animo fuerat duos reges creare, utrumque Ursinum: quorum alterum

Hetruriæ, alterum Lombardiæ præficeret, qui inde Theutonicos partem Alpium incolentes, hinc Gallos Siciliam & regnum Neapolitanum tenentes, armis in officio continerent. Ut vero id ei facere liceret, Petro Aragonum regi persuaserat, ut jure hæreditario Constantiæ uxori suæ regnum Siciliæ repetere anniteretur. Senatoriam autem dignitatem ipse à Carolo ad se transtulit: vetuitque perpetuo edicto, ne quis rex aut princeps magistratum ipsum petere aut obire auderet. Fuit autem Nicolaus Pontifex (ut autores scribunt) vir magni animi atque consilii, adeoque moribus & vita integer, ut vernacula lingua compositus vulgo diceretur: Amator & cultor doctorum virorum: & eorum maxime qui doctrinam cum prudentia & religione conjunctam haberent. In partiendis autem dignitatibus & honoribus communis omnibus est habitus. Nam semel habita potestate sacrorum initiandorum, Albanum Episcopum ex ordine minorum, Hostiensem & Portuensem ex ordine Prædicatorum delegit. Prænestinus & Tusculanus Episcopi seculares fuere. Creavit & duos presbyteros, videlicet Gerardum tituli duodecim Apostolorum, & Hieronymum ordinis minorum, tituli sanctæ Pudentianæ. His addidit duos diaconos, videlicet Jordanem fratrem suum tituli sancti Eustachii, virum multæ doctrinæ & Innocentiæ: & Jacobum Columnam tituli sanctæ Mariæ in via lata, virum exactæ religionis & gravitatis. Ædificiis præterea ædes pontificias exornavit. Ædes enim apud sanctum Petrum percommode extruxit: quarum partem aliquam adhuc cernimus. Has postea Nicolaus quintus magna impensa restituit. Cinxit etiam moenibus in urbis medum pometum sancti Petri, quod viridarium nunc vocant. Ecclesiam quoque sancti Petri fere vetustate collabentem restituit, ac picturis summorum Pontificum exornavit. Idem etiam fecit in basilica Pauli. Auxit præterea mirum in modum

dum divinum cultum, aucto Canonicorum numero, & servientium Ecclesiis proventu. Divisit etiam ordines Ecclesiasticos inter se, & quid cuique conveniret ostendit. Habitationes quoque unicuique assignavit: ut & advenæ scire possent, quo in loco quisque magistratus, curialis præsertim inveniri posset. Perfecit etiam Lateranenses ædes ab Hadriano quinto antea inchoatas. Condidit præterea à fundamentis sancta sanctorum, primo sacello jam vetustate collapso, templumque ipsum opere vermiculato (ut adhuc cernitur) & crustra marmorea exornavit: eoque transtulit Apostolorum capita, donec templum Constantinianum sua impensa restitueretur. Quo facto statim in capsulis argenteis suo jussu extructis, comitante populo in templum restituit: conduntur que in sacello ad eam rem percommode fabricato. Eodem quoque die basilicam ipsam consecravit, pridie nonas Julii is dies est habitus. Scribunt historici quidam, neminem ante ipsum sacrificare religiosius visum, cum semper dum solennia ageret, lachrymas funderet. Erat etiam religionis observantissimus, & adeo ordinis minorum ob contemptum rerum humanarum amator, ut ipse etiam decretali epistola quædam ipsius ordinis ambigua declaraverit. Vacantibus Ecclesiis nullus Pontifex celerius, ac maturius consuluit, cum eas statim optimo cuique & idoneo committeret. Prius enim mores hominum & doctrinam inspiciebat, deinde vacantes sedes his statim committebat: quod diceret in mora periculum esse, cum non deessent qui divina etiam cupidissime diriperent & occuparent. Notarios & tabelliones, utpote sanguine pauperum & litigantium viventes, à se ut pestiferos rejecit, Gregorium decimum & Johannem vigesimum primum hac in re imitatus. Verum quoniam ubique terrarum magna in magistratibus corruptela erat, constituit ne magistratus ipsi ullo in loco magis quam annui crearentur: eos si quispiam

retinere-

retinere ulterius ausus fuisset, anathemati pœna notabatur, à qua nisi à pontifice absolvi non posset. Multa præterea constituit, ad utilitatem cleri populique Christiani pertinentia, ut in titulis suis apparet. Non caruit tamen in tantis laudibus reprehensione. Suos enim ita amasse dicitur, ut aliunde raperet, quod eis condonaret. Nam quibusdam nobilibus Romanis castella vi abstulit, ac suis dono dedit: maxime vero Surianum. Ubi idem pontifex cibi ac potus continentissimus, subita tamen morte correptus, tertio sui pontificatus anno, mense octavo, die quintodecimo moritur. Quam mortem prædixisse quendam ferunt, notato per excrescentiam Tiberis vaticinio. Adeo enim in immensum excreverat, ut altare sanctæ Mariæ rotundæ quatuor pedibus & eo amplius excederet. Ejus autem corpus Romam delatum, in sacello tituli beati Nicolai à se condito in basilica sancti Petri sepelitur, tumulo marmoreo & verniculato opere exornato, quem adhuc cernimus, anno Domini MCCLXXX. assumptionis octava die. Quo quidem anno Carolus rex beatæ Magdalenæ corpus jam antea à beato Maximino in villa sui nominis conditum, ornatiore sepulchro & majore sacello exornavit: caputque ejus seorsim in theca argentea condidit. In morte autem Nicolai vacasse pontificatum quinque mensibus ferunt. Nam dum Viterbii à cardinalibus novi pontificis electio fieret, præessetque conclavi Richardus ex Hannibalum familia Romana, ac sine contentione primaria, qui paulo ante Ursum mortui Nicolai nepotem, prætura Viterbiensi dejecerat: erat enim hujus familiæ hostis acerrimus: duo cardinales, ex familia Ursina impediebant, quo minus electio fieret, nisi Ursus in præturam restitueretur. Hanc ob rem Viterbienses Richardum secuti, conclave ingressi, cardinales capiunt, & in vincula conjiciunt. Quod ubi Romæ scitum est, eadem Hannibalum factio familiam

liam Ursinam ab urbe pellit, quæ statim populariter cum sua factione abiens Præneste secessit. Post quintum itaque mensem Gallici cardinales absentibus Ursinis suffragiis Italos superantes, Gallicum pontificem creant.

MARTINUS IV. PONTIF. CXCVI.

MArtinus quartus, Simon antea vocatus, tituli sanctæ Ceciliæ presbyter cardinalis, natione Gallicus, patria Turonensis, pontifex electus Viterbii coronari noluit, quod ei civitati ob impetum in cardinales factum interdictum sacris putabat. Urbem itaque veterem petens, quod Orvietum vocant, eo loci omnia solennia peregit, X Calendas Aprilis. Resurrectionis autem die sex Cardinales creavit: quorum de numero fuit & comes Mediolanensis tituli sanctorum Marcellini & Petri, & Benedictus Cajetanus sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus. Regem vero Carolum ad se venientem non modo perbenigne suscepit, verum & eidem senatoriam dignitatem, qua à Nicolao privatus fuerat, restituit, quod non ita ab omnibus probatum est, cum ea res excitatura videretur magnas in urbe seditiones, reversis jam Ursinis & pulsis. Hannibalibus. Ursinis enim ob odium in Nicolaum conceptum, Carolus mirifice adversabatur. Johannes itaque Latini fratris ulturus injurias, tutaturusque dignitatem sibi à populo Romano traditam, comparato satis justo exercitu, in Viterbienses movens, eorum agros longe ac late populatus est. At Martinus qui tum in Montefascone erat, Viterbiensium calamitate permotus, Matthæum ex gente Ursina Cardinalem Romam propere misit ad res componendas: qui ex itinere Johannem populi Romani Capitaneum (ita enim populi ducem appellant) secum duxit. Venerant & eo om-

omnium factionum capita mandato legati: maxime vero Richardus Hannibal, ut ab interdicto quod Viterbii contraxerat, dum conclave violenter irripuit, & Cardinales Ursinos in carcerem conjecit, absolveretur legati autoritate. Is itaque ad Cardinalis pedes provolutus laqueum collo gerens, quod est maximum pœnitentiæ signum, ac veniam petens absolvitur. Composita autem hoc modo inter utramq; factionem pace, revocatoque exercitu Romano ab injuria Viterbiensium Pontifex Romanis statim concessit, ut ex civibus duos senatores sibi deligerent, qui urbem gubernarent. Delecti itaque duo, Hannibal Petri Hannibalis filius, & Panduiphus Sabellus, qui civitatem toto suo magistratu optime gubernârunt: eo potissimum tempore quo Martinus Pontifex Paleologum unionis pacta non servantem, instante Carolo Siciliæ rege excommunicavit. Tum vero Paleologus Caroli potentiam veritus, clam fœdera cum Petro Aragoniæ rege iniit, qui regnum Siciliæ ob Constantiam uxorem Manfredi filiam, & Dorradini neptem suo jure repetebat. Communi itaque impensa magna classis ab utroque parabatur. Quare pontifex legatum ad Petrum mittit sciscitatum, quid sibi vellent tanti apparatus. Cui ille ita respondit, interiorem se tunicam laceraturum, si illam arbitraretur suarum cogitationum consciam fieri posse. Abiit itaque re infecta legatus. Petrus vero comparata jam classe in Aphricam contendens, Hipponensium littora vehementer populatus, in Sardiniam rediit, expectans ut à Johanne Prochita res novæ in Sicilia orirentur, quemadmodum inter eos convenerat. Oborti sunt interim & novi motus in Cisalpina Gallia. Nam vicecomites familia nobilissima, duce Luchino Turrianos admodum potentes, Mediolano pellunt. Inde vero Luchinus in Hetruriam vicarius ab Imperatore missus, apud Miniate oppidum se continens, Florentinos & Lucenses gravissimis incursionibus vexabat, spretis pontificis in-

terdictis: quibus hominem à cervicibus sociorum removere conabatur. Perusini quoque sumptis armis ita Fulginiates tum invadunt, ut eorum urbem vi ceperint, & mœnia aliqua ex parte demoliti sint. Quam ob rem à Pontifice sacris interdicti, veniam deinceps meruere persoluta tamen pecunia pœnæ nomine. Interim vero Siculi, quorum motus rex Petrus in Sardinia expectabat, superbiam ac libidinem Gallorum amplius ferre nequeuntes, suadente Johanne Prochita in Carolum conjurationem ineunt, data die ad rem conficiendam, ut cum primum vesperi campana audita fuerit, ubique Galli nullo sexus discrimine habito cæderentur. Qua in re adeo certe sævitum est, ut etiam mulieres Gallico compressu prægnantes cæsæ dicantur. Hinc tritus ille sermo est, cum quis multorum interitum exponit, ut vesperas Siculas commemoret. Malum quoque fatum expertus est eodem tempore Guido Appius cum octingentis equitibus Gallici nominis, ad recuperandam Romandiolam missus Pontificis nomine. Nam dum Forumlivii obsidet, essentque erumpendi cupidi cives, Guido Bonatus Astrologiæ peritissimus concives suos adhortatus est, expectata astrorum benignitate, ut tum demum erumperent, quando eis signum daret. Fecere illi mandata, & in tempore erumpentes, Guidonem cum omnibus fere Gallis interfecere. Atque ita urbs tanta obsidione liberata est. Carolus autem audita Siculorum defectione & sævitia, cum magnis copiis in Siciliam trajiciens, primo Messanam urbem obsidet, quam certe per deditionem tandem cepisset, nisi Galli ultionis cupidi deleturos se urbem minati fuissent. Tum vero Petrus Arago tantos motus (ut diximus) expectans, ea de re certior factus, e Sardinia propere in Siciliam trajiciens, Panhormum contendit, à civibus & Siculis perbenigne susceptus, à quibus etiam regium nomen consecutus est, confluente undique ad eum omni multitudine. Hanc ob rem Carolus perterritus,

Messana-

Messana relicta, in Calabriam se statim recipit, expectaturus filium Salerni principem, quem paulo post è Narbonensi provincia cum aliquot cohortibus venturum sciebat. Reprehensus à Carolo Petrus Arago, quod affinis consanguineusque regnum invadere ausus esset, respondit se misericordia motum, calamitoso populo & indigna ferenti petitam opem negare non potuisse, quanquam id quoque regnum jure hæreditario ei deberetur, propter uxorem Constantiam Manfredi filiam, & Corradini neptem. Concrescentibus autem ultro citroque jurgiis, res tandem ad singulare certamen deducta est: hac conditione tamen, ut uterque rex centum sibi ad tantum certamen commilitones cooptaret, loco certandi apud Budregalam delecto. Utrique enim rex Angliæ affinitate conjunctus erat, qui tantum certamen adjuvante Martino pontifice tandem diremit. Verum cum nihilominus Petrus Carolum bello premeret, Martinus Gerardum Parmensem Cardinalem Legatum Neapolim misit, qui & populos in fide Caroli contineret, & Carolum ipsum adolescentem consilio & autoritate juvaret. At vero cum Petrus Rogerium Loriam classis suæ præfectum Neapolim misisset, Carolus aliter sentiente legato & reclamante, nequaquam tantum regnum fortunæ committendum esse, in hostem movens, non longe à Neapoli ingenti suorum clade superatur: & captus in Siciliam primo, deinde in Aragoniam perducitur. Hoc certe ei non accidisset, si bene monenti legato (ut par erat) obtemperasset. Nam paulo post pater Carolus cum ingenti classe supervenit, qua etiam cum hoste nondum victore decertare potuisset. Martinus autem Calamitate Caroli permotus, Petrum Aragonensem anathemate notat, ejusque regnum in prædam id occupare volenti exponit, subjectos à Petri juramento absolvit: cruce signatos in hominem concitat, bonorum ecclesiasticarum usurpatorem, ut ipse dicebat. Milites quoque Ecclesiasticos

Carolo auxilio misisset, ni ei bellum in Flamminia gerere necesse fuisset contra Forolivienos, qui adjuvante Guidone Montisfeltri comite, deficere ab Ecclesia sunt ausi, & quædam etiam castella haud longe posita oppugnare. Verum cum Guido ipse pœnitentia perductus, pacem cum pontifice iniisset, & mœnia Forolivianorum demolitus est in ultionem Guidonis Appii, & magnam partem Flamminiæ brevi recepit. Urbinum quoque quod tum oppugnabat cepisset, ni Rubeus Anguillatius Hetruriæ comes in oppugnatione ipsa mortuus fuisset. Duo tum castris præerant duces, quorum alter in Hetruriam missus est, ad eam oram tuendam, quæ ad Soanam vergit: alter vero (quem Juvenatii comitem vocabant) obsidionem jussu Pontificis continuabat subministrante clanculum auxilia & commeatum oppidanis ipsis Guidone Montefeltrano. Interim vero cum Martinus Curis agitatus addubitaret à quo duorum populorum, Pisanorum scilicet & Genuensium contra Petrum Aragonensem auxilium peteret, tanta repente inter hos de possessione Corsicæ contentio exorta est, ut ipsi aliunde auxilium peterent. Legatum tamen Apostolicum Pontifex adhortatus est, ut tamdiu populos in fide contineret, quoad Carolus cum supplemento copiarum supervenisset. Ingressus deinde Neapolim Carolus, confirmatisque civium animis, in Aphricam proficiscens febri correptus moritur: quare ad Legatum ipsum totum gubernandæ provinciæ pondus recidit. Erat tum rumor ac prope constans fama, Philippum regis Franciæ filium comitem Atrebatensem ejus regni causa adventare: qui tamen deterrere Petrum non potuit, quo minus regnum vexaret, cum jam constaret eum cum parvis copiis adventare. Nam pater Philippus in Aragoniam cum magno exercitu profecturus erat, ad occupandum Petri regnum à Martino pontifice gravibus censuris prius interpositis, in prædam occupanti datum. Pontifex autem tot curis

cir-

circumventus, Urbevetanis etiam tumultuantibus (nam Gibellini Guelphos expulerant) Perusium proficiscitur. Ubi non multo post lenta febri diu vexans, tandem moritur, pontificatus sui anno quarto, mense uno, sepeliturque in Cathedrali basilica. Ad cujus sepulchrum multi valetudinarii delati, multi cæci perducti, muti & claudi pristinam valetudinem sanctissimi pontificis meritis a Deo recepere.

HONORIUS IV. PONTIF. CXCVII.

Honorius quartus, patria Romanus, è gente Sabella, familia nobilissima, Jacobus antea vocatus, Diaconus Cardinalis Perusii Pontifex creatus, Romam venit anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quinto, fratre ejus Pandulpho senatoriam dignitatem tum gerente. Tantæ enim severitatis & justitiæ Pandulphus est habitus, ut quoties Romani cives purgare urbem latronibus, sicariis, furibus, parricidis vellent (quorum tum in solo Romano magna copia ob seditiones civium erat) non alium senatorem, quam Pandulphum exposcerent. Is etsi podagra & chiragra vexabatur, non tamen animi magnitudine & constantia à bene valentibus superabatur. Eodem quoque morbo ita etiam interdum Honorius laborabat, ut ei instrumentis quibusdam ad id aptè fabrefactis sacrificare necesse esset. Consilio tamen & prudentia tantum valuit, ut non multum corporis vires in eo desiderarentur: quippe cum solus plura prope videret, quam omnes simul qui tum in urbe aderant. Habitavit hic in Aventino apud sanctam Sabinam, egregiasque ædes (quarum vestigia adhuc cernuntur) in monte ipso ædificans, eo ad incolendum multos quoque Romanos excivit, unde brevi mons ipse frequentibus ædificiis incoli cœptus est. Cum autem neminem lædere in pontificatu suo constituisset, omnibus prodesse quoad

ad fieri poterat, provocatus Petri Aragonum Regis injuria, qui regnum Siciliæ occupare conabatur, Martini interdicta contra Petrum confirmavit. Rodulphus autem Imperator comparandæ pecuniæ studiosus, Cancellarium suum è gente Flisca in Hetruriam misit: qui populos omnes liberos faceret, & eos potissimum, qui se pecunia redimerent. Persolvere autem ob eam rem Lucenses duodecim millia nummum auri: Florentini vero sex millia, qui statim liberi omnino facti, magistratum (quem Priores artium vocant) addito vexillifero justitiæ creavere. Non displicuit hæc venditio Honorio, licet indigna tanto principi videretur, quod ea ratione ecclesiastica ditio futura securior videbatur, cum non amplius Imperatori liceret liberas civitates vexare. Dum vero rex Franciæ urbem Gerundensem obsideret, curaretque Petrus Arago, quo minus in castra hostium commeatus à Narbona ferrentur, acri prælio commisso grave vulnus accipiens, paulo post male curatus moritur, atque ita Gerunda, dedentibus ex pacto civibus, in potestatem Regis Franciæ redacta est, qui non diu supervixit. Ex febre enim moritur contracta in castris, dum Perpinianum obsidet. Cujus etiam classis non multo post in portu Narbonensi à Rogerio Loria capta & incensa est. Duos habuit filios Petrus Arago, Ferdinandum & Jacobum. Ferdinandum autem majorem Aragoniæ, Jacobum vero Siciliæ regem ex testamento reliquit. Hac autem ratione mortuis primis regibus, bella ad secundos translata sunt: qui hinc Pisanos, hinc Genuenses maritimis præliis insignes trahere in partes suas conabantur. Verum hi odio & armis inter se certantes, tanta rabie apud Lamellum insulam Pisano portui vicinam concurrunt, ut ex Pisanis qui triremes quadraginta novem amisere, duodecim millia hominum desiderata sint: partim cæsa, partim capta: quam quidem calamitatem Honorius ita ægre tulit, ut paulum abfuerit quin Genuenses obstinate nimium Pisanos insequentes

quentes interdicto Ecclesiastico notaret. Ea calamitas adeo certe Pisanos attrivit, ut nunquam postea vires recuperaverint. Edoardus vero Angliæ Rex in Vasconiam tum se contulit, pacem compositurus inter Carolum adolescentem Regis Franciæ filium, quem diximus bello captum, & Ferdinandum Arragoniæ Regem. Confecta jam ex sententia res erat, & de libertate Caroli agebatur, cum interim Legatus Apostolicus & Comes Atrebatensis Avelini Comite adjuvante, Cathinam urbem occupant, eoq; ex Hetruria collectas copias transmittunt. Hanc ob rem Edoardus re infecta in patriam rediit. Rogerius autem Loria Gallicam classem ex Sicilia redeuntem occupans, Ferdinandi Regis fortunam meliorem reddidit. Adjicere certe animum huic bello Honorius non potuit, quod armis à Guidone Feltrano in Flamminia vexaretur. Verum tandem superato Guidone totam Flamminiam brevi recipit. Non diu tamen post moritur Pontificatus sui anno secundo, die uno, corpusque ejus à sancta Sabina ad Basilicam Petri magna funeris pompa transfertur: sepeliturque sepulchro marmoreo, quod adhuc extat in numerum à Pio Pontifice translatum, ut insignia familiæ indicant, ejusque epigramma: & merito quidem, cum vir fuerit omni vita probatissimus, & Christianæ religionis amantissimus. Nam & ordinem Carmelitanum non satis in conciliis probatum, mutatis chlamydibus nigris in albas: & ordinem Eremitarum apud Parisios improbatum confirmavit. Solum autem Cardinalem Johannem Boccamatium Episcopum Tusculanum suo pontificatu creavit, viros dicens & eosdem bonos ac doctos, non etiam rudes & rerum humanarum ignaros in tantum collegium cooptandos esse. Adeo vero aulicos amavit, ut quotannis æstate præsertim Tibur proficisceretur vitandi æstus urbani causa: unde multæ ægritudines oriuntur. Mortuo autem Honorio decem mensibus sedes tum vacat. Nam cum apud sanctam Sabinam conclave haberetur, multi

multi Cardinales repentina ægritudine sunt correpti: quorum de numero moritur Jordanus Ursinus comes Mediolanensis, Hugo Anglicus, Gervasius Andeanensis Decanus Parisiensis, & Antherius vir insignis. Hanc ob rem soluto conclavi in aliud tempus magis salubre rem ipsam rejiciunt, maxime vero cum terræmotus ipsi, qui tum permagni fuere, religionem quandam injecerint, quo minus tum quidem id fieret.

NICOLAUS IV. PONTIF. CXCVIII.

NIcolaus quartus, natione Picentinus, patria Asculanus, Hieronymus antea vocatus: ordinis minorum frater & generalis, deinde Presbyter Cardinalis apud sanctam Sabinam, decimo mense post mortem Honorii pontifex creatur, collocaturque in sede Petri ipsius sancti cathedra. Reate deinde profectus ob seditiones quæ tum Romæ subortæ erant, quosdam Cardinales creat ex omni fere religione. Omnes enim pariter amabat: nec plus se debere affinibus & cognatis, quam cuivis bono arbitrabatur. Virtutes & vitia faciebant, ut in hanc magis quam in illud inclinaret. Horum de numero quos Cardinales creat fuere, Neapolio, Petrus Columna, Hugo Bolianius ordinis prædicatorum doctor insignis, Matthæus Aquasparta fratrum minorum generalis, Episcopus Portuensis. Romam deinde post annum rediens, sedatis aliquantulum perturbationibus civium, apud sanctam Mariam majorem habitavit, quam Basilicam ipse unà cum Jacobo Columna restituit, ut in fornice majori apparet: unde Salvatoris ipsiusque Pontificis, ac Jacobi Cardinalis imago ex opere musivo adhuc cernitur. Idem quoque Pontifex anteriorem posterioremque partem basilicæ Lateranensis restituit, ornavitque opere vermiculato, quemadmodum literæ ipsæ indicant. Interim vero Reges Aragoniæ & Siciliæ his fœde-

fœderibus, adhortante Nicolao pacem ineunt, ut Rex Carolus è vinculis missus, sua impensa Jacobum Aragonem Siciliæ Regem constitueret: quod nisi triennio id effecisset, in carcerem se rediturum pollicebatur, datis ob eam rem obsidibus duobus filiis: Carolo cui postea Regi Ungariæ creato Marcello cognomentum fuit, & Loysio, qui post beneactam in ordine beati Francisci vitam in Sanctos relatus est. Dum hæc autem in Europa gererentur, Soldanus discordiis Christianorum fretus, Tripolim Asiæ civitatem insignem quidem, interfecto Christianorum præsidio igni ferroque evertit. Parem quoque calamitatem Sidon & Barutum pertulere, nemine adjuvante. Restabat Ptolemaida in annos duos inducias à Soldano consecuta: hanc ut tueretur Nicolaus Pontifex annixus, milites ad vexillum Christi vocat, are suo conductos. Hi ad mille & quingenti fuere. Hos postea multi nullo dato nomine, nullis signis & auspiciis secuti, cum Ptolemaidem pervenissent, non minora Christianis quam Saracenis damna intulere. Soldanus autem cum res suas repetisset, nec redditæ essent, nostris omnibus exitium comminatus est. Magna inter Christianos de possessione Ptolemaidæ concertatio tum orta erat, cum eam patriarcha Constantinopolitanus, Templarii Theutonici, rex Cypri, Siciliæ rex Carolus vindicare anniterentur. Erat & Pisanis in animo Ptolemaidam repetere (ut ipsi dicebant) suo jure, quod profecto bellum in Hetruria ortum à tanta rei fœditate averterit. Hi enim Ugolino comite cum duobus filiis, totidemque neptibus in carcerem conjectis, inedia interempto, animos Gibellinorum in Guelphos ita concitarunt, ut omnibus pariter exitium minarentur. In Aretinos primum arma conversa sunt, petentibus id exulibus Gibellinis. Præerat tum Aretio Guilielmus Petramala ejusdem civitatis Episcopus, cui Feltranus comes & Florentini auxilio venerant. Verum cum Florentini non suis copiis fiderent, eo etiam misere Carolum
secun-

secundum cum aliquot cohortibus, qui ad Pontificem iturus, forte eo tum iter faciebat. In agro Tiphernate collata sunt castra castris. Tiphernum civitatem castelli mutato nomine nunc vocant. Commisso itaq; prælio, magna statim de Florentinis cædes fieri cœpta est. Verum non ita multo post mutata fortuna, cadentibus tamen in prælio Guilielmo Episcopo, & Feltrano Comite, ex Gibellinis ad tria millia interfecta, & duo millia capta dicuntur. Campaldinum locum ubi pugnatum est accolæ dixere. Carolus autem tanta victoria potitus, recta ad Nicolaum proficiscitur, ac utriusque Siciliæ regnum feudatario jure obtinet. Hoc ubi Jacobus Arago intellexit, oppugnare Cajetam statim aggreditur. Ne quid autem deesset ad perturbandam Christianorum quietem, inter Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ Reges gravissimum bellum exortũ est: quæ res & Christianos in Asia mirifice perturbavit, & hostibus nostris delendi in Asia Christianum nomen audaciam & spem dedit. Soldanus enim qui tum ægrotabat ad centum & quinquaginta millia hominum, filio duce Ptolemaidam miserat. Interim vero duorum mensium obsidione protracta, patre mortuo, filius statim sufficitur: qui certe acrioribus animis urbem oppugnans, completis fossis, prædaque militibus promissa, ad mœnia usque jam pugnando pervenerat, cum à Christianis erumpentibus magno suorum incommodo in castra retunditur. Dum hæc in Asia gererentur, Nicolaus Pontifex duos è latere Legatos, Benedictum Cajetanum, & Gerardum Parmensem in Franciam propere mittit, qui composita inter duos Reges pace, eos contra Saracenos Ptolemaidam oppugnantes animarent. Nam & pacem inter Jacobum Aragonensem & Carolum captum his conditionibus (quas supra memoravi) jam composuerat: quo omnibus in hostem liberius proficisci liceret, & parare classem cœperat, de pace fere certus. Sed nec Reges ipsi Pontifici bene monenti obtemperarunt, nec

qui in præsidio Ptolemaidæ erant inter se diffidentes (quemadmodum poterant) vim hostium propulsarunt. Dilabentibus enim quotidie multis, soli tum ad duodecim millia remansere, qui postea cum Patriarcha Hierosolymitano per Dromonem ad id servatum, fugientes, primo secunda navigatione usi, tandem sub ipsam Cyprum naufragio periere. Soldanus autem desertam à cultoribus urbem ingressus, eam ferro ac flamma statim evertit, anno centesimo nonagesimo sexto, posteaquam à Gothifredo capta fuerat. In tantis autem malis insula Cyprus & Armenia minor, Cilicia prius appellata, in fide Christianorum tamen permansere. Instabat tum vel maxime Nicolaus, veritus ne hostes reliquum Asiæ occuparent, ut imperator Rodulphus eo copias suas mitteret. Quo non ita multo post mortuo, cum Adulphus Hasso electus successor, imperii jura repeteret, ab Alberto Rodulphi filio in agro Spirensi prælio interficitur. Vir quidem insignis, sed parum milite & pecuniis potens: oppressus enim multitudine hostium potius quam superatus dicitur. Nicolaus autem Pontifex tædio animi (ut quidam putant) quod male sibi cedere omnia videret, quodque etiam plusquam Pontificem decebat in partes declinaverat, Romæ apud sanctam Mariam majorem Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die octavo moritur, eoque loci sepelitur: ad caput basilicæ apud Petri Columnæ Cardinalis sepulchrum, ut in pavimento cernitur, emblemate & porphyreticis lapidibus notato. Post ejus vero mortem Cardinales Perusium profecti, quo eis liberius eligere Pontificem liceret, rem ipsam discordiis intestinis biennio mensequetertio in longum deduxere. Interim autem Michaël Paleologus Imperator Constantinopolitanus moritur. Quo minus autem ejus corpus in loco sepeliretur sacro, vetuere sacerdotes & monachi, quod occidentali Ecclesiæ in Lugdunensi concilio acquievisset. Andronicus autem Michaelis

chaëlis filius libenter tum quidem cum Latinis sensisset, si quid auxilii à nostris habuisset. Verum cum sedes vacaret destitutus auxilio Andronicus à fide catholica tandem defecit. Hæc autem incommoda Carolus secundus Rex Neapolitanus prospiciens è Narbonensi provincia, Perusium veniens, Cardinales ipsos sæpius ad concordiam & electionem Pontificis adhortatus est. Nec id quidem facere destitisset vir insignis, nisi acriter reprehensus à Benedicto Cajetano patria Anagnino, quod instando acerbe nimium ipsis Cardinalibus vim afferre videretur, quorum suffragia libera esse deberent.

CELESTINUS IV. PONTIF. CXCIX.

Celestinus quintus Petrus Moroneus antea vocatus, professione anachorita, patria Eserniensis, secundo à Sulmone milliario cœnobium incolens, instante Carolo Rege & Latino Cardinale Pontifex creatur: adeo majore omnium admiratione, quo ob sanctitatem vitæ à tanto fastigio rerum sponte remotior esse videbatur. Aquilam itaque post creationem suam profectus, eo statim Cardinales omnes Perusio ad se vocat. Instabant tamen illi & literis & nunciis, ut Perusium proficisceretur civitatem pontificali dignitati magis convenientem. Vicit demum Celestini sententia, quod ita velle Carolum Regem intelligebat. Omnes igitur eo profecti, Celestinum ipsum ut verum pontificem adorant. Ejus autem coronationi interfuisse ducenta millia hominum Ptolemæus scribit: & se etiam affuisse fatetur. Homines credo motos novitate rei, & sanctitate viri, quod homo eremita ad tantum dignitatis gradum non nisi divinitus provectus esse videretur post tam longam eligentium contentionem. Inito itaque pontificatu, duodecim Cardinales statim creat, viros integerrimos, quorum

rum de numero duo eremitæ sunt habiti. Verum cum Celestinus à priore vita ob pontificatum nequaquam declinaret, adeo benignus & facilis omnibus petentibus erat, ut eadem diversis concederet: una & contemptus dignitatis & imminutio pontificatus oriebatur. Erat siquidem ad privatam vitam, quam antea in eremo duxerat, rebus agendis parum idoneus. Hanc ob rem de abrogatione ejus mentio fieri cœpta est: maxime vero mortuo Latino Cardinali viro optimo, cujus autoritate Celestinus tantum pondus adhuc sustinebat. Verum instantibus acriter Cardinalibus quibusdam, maxime vero Benedicto Cajetano, viro in jure civili & canonico peritissimo vafroque, qui primum locum apud Pontificem tenebat, ut se pontificatu abdicaret, ne Ecclesia Dei ob imperitiam gubernantis periclitaretur, de omittendo pontificatu cogitare cœpit. Hac autem ejus levitate & superstitione motus Carolus hominem amicissimum Neapolim perducit, ejusque animum à tanta fœditate rei amovere conatur, clamante ubique locorum populo se nolle alium Pontificem quam Celestinum: idque ab eodem Pontifice precibus & obsecrationibus contendente. Cui Pontifex respondit, nihil aliud se esse facturum, quam quod Deus vellet, quodque ipse è republ. Christiana esse censeret. Tum vero Cardinales abdicationem hominis quærentes, vehementer instant, ut id quamprimum agat proposito reipublicæ Christianæ discrimine, quod sua ignoratione imminere omnium cervicibus ostendebat, affirmantes omnia mala jam accidentia die judicii sibi imputatum iri. Motus his verbis vir sanctus & simplex, futurum se in eorum potestate dixit, modo id jure fieri posset. Quare constitutio omnium consensu facta est, licere Pontifici abdicare se magistratu. Quam quidem constitutionem Bonifacius octavus ejus successor postea confirmavit, quemadmodum libro *VI.* decretalium apparet. Tum vero Celestinus ad privatam vitam se redigens, alterius

subro-

subrogandi Pontificis Cardinalibus ex instituto potestatem dat, Pontificatus sui mense sexto, Atque ita Benedictus Cajetanus plurimorum consensu Pontifex creatus, Celestinum ad eremum abeuntem ex itinere ad se retrahit, eundemque præfecto arcis Fumonis, quæ in Hernicis est custodiendum tradit. Hac ratione motus (ut ipse dicebat) ne autores seditionum aliquam calamitatem hoc Duce Ecclesiæ Dei aliquando inferrent, licet revera hominis sanctitatem admirarentur. Utcunque est, constat hominem ipsum magnæ ingratitudinis & calliditatis fuisse: quippe qui ambitionis causa & virum sanctum deceperit, dum eum magistratu se abdicare compulit, & captum vitam eremiticam adpetentem in arce Fumonis dolore animi ante tempus mori coegerit, anno uno, mense quinto post initum Pontificatum. Sunt autem qui scribant Celestinum post mortem adeo miraculis claruisse, ut plerunque in conciliis de eo in sanctos referendo habita mentio sit: fuisseque plerosque qui eum pro sancto colerent, & in catalogo Confessorum recenserent. Ejus autem celebritas. *XIV* calendas Julii, qua die moritur quotannis observatur ex institutione Clementis quinti Avenioni facta.

BONIFACIUS VIII. PONTIF. CC.

Bonifacius octavus, natione Hernicus, patria Anagninus, Benedictus Cajetanus ante vocatus, Neapoli Pontifex creatur in vigilia natalis Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quarto: vir quidem 1294.
doctrina & experientia rerum insignis. Diu enim in curia versatus fuerat, & per omnes dignitatis gradus ad Pontificatum, non sine tamen ambitionis crimine pervenerat. Nam dum esset sancti Martini in montibus Presbyter Cardinalis, adeo dignitatem Pontificatus exoptavit, ut nil ambitione & fraude prætermiserit,

miserit, quod ad eam rem consequendam pertinere arbitraretur. Tantæ præterea arrogantiæ fuit, ut & omnes fere contemneret, & gratias à Nicolao quarto & Celestino quinto factas revocaverit. Gibellinos quoque mirifice persecutus est. Hinc oritur illa inter Pontificem & Columnenses Gibellinos contentio, qui etiam Anagniæ contra Pontificem factionis suæ partes fovebant. Hos itaque, maxime Cardinales duos, Petrum & Jacobum ejusdem familiæ viros insignes calumniari cœpit, quod thesauros Ecclesiæ in morte Pontificum diripuissent: quodque libellos famosos contra se sparsissent. Scripserunt siquidem post illatam sibi injuriam ad Reges, ad Principes, ad nationes de arrogantia Bonifacii: de ambitione, quod contra jus fasque Pontificatus sedem occupasset, rejecto fraudibus Celestino, eodemque in carcerem conjecto. Sunt enim qui scribant Bonifacium immisisse subornatores clanculum quosdam, qui noctu dimissa quasi cælitus voce in cubiculum Celestini hominis simplicis, ei persuaderent ut Pontificatum dimitteret, si salvus fieri vellet. Citati autem Cardinales cum nusquam apparuissent (Bonifacii pertinaciam veriti, Nepesum enim secesserant una cum tota Columnensium familia) publico decreto schismatici habentur, beneficiis, dignitatibus, fundis paternis, castellis, oppidis privantur: quam privationem Bonifacius postea in decreti formam retulit, ut libro apparet quem Sextum appellant. Sumptis deinde armis Bonifacius, concitatisque multis cruce signatis, eos opprimere conatus, Præneste quo se cum Salla viro insigni, eorum patruo receperant obsidione cingit. Dilapsos inde capto ac direpto Prenæste Zagarolum & Columnam confugientes persequitur: unde non ita multo post abire ob multitudinem hostium necesse fuit, à quibus hæc item castella diripiuntur, maxime vero Columnæ paternum solum. Cardinales autem inde quoque dilapsi Reate petivere. Sarra vero apud Antium multum diu-

que

que in memoribus vixit, sævitiam Bonifacii veritus: sed in piratarum manus incidens, remigio admotus multas calamitates perpessus est: quamquam sic quidem æquiore animo exilium pati mallet, quam sævitiam Bonifacii experiri, qui Gibellinos omnes uno odio persequebatur. Notum est illud certe quod Procheto dixerit Genuensi Archiepiscopo, ad pedes ejus die cinerum prodeunti. Nam cum dici à sacerdote tum soleat, memento homo quia cinis es & in cinerem reverteris, dixit mutatis quibusdam verbis, memento homo quia Gibellinus es & cum Gibellinis in cinerem reverteris: in ejusque oculos cinerem conjecit, non in caput ut mos est. Eundemq; ob nomen factionis Archiepiscopatu privavit, licet postea in integrum restituerit, cum intellexisset Cardinales Columnenses (quemadmodum ipse suspicabatur) Genuam non petiisse. Pulsis hoc modo Columnensibus, Bonifacius duplicem celebritatem & Apostolis & Euangelistis, quatuor Ecclesiæ Doctoribus, Gregorio, Augustino, Hieronymo, Ambrosio statuit. Idem etiam cum in urbe veteri esset beatum Ludovicum ex regia Francorum stirpe ortum, utpote Carolo secundo ordinis sancti Francisci professum (ut quidem volunt) in Sanctos retulit. Idem quoque Ecclesiam Cathedralem sanctæ Ceciliæ Albiensis civitatis Canonicis secularibus pulsis inde Regularibus commisit, instante Bernardo Castaneto Albiensi Episcopo. Edidit præterea sextum pontificii juris codicem, suo jussu à tribus doctissimis viris compilatum, quibusdam decretis novis à se additis Urbem quoque Eugubium, quæ Gibellinorum auspiciis ab Ecclesia defecerat, brevi recuperavit. Alberto duci Austriæ imperii confirmationem bis terque petenti negavit. Mortuo autem Jacobo Aragonio, cum Robertus Caroli filius Calabriæ dux in Siciliam trajecisset, Cathinamq; cepisset, tantum repente bellum exortum est, ut tota fere Italia tumultuaret. Nam & Siculi Aragonensibus faventes, comparata classe Philippum Roberti fratrem bello

ſuperant, captum in carcerem conjiciunt. Quare Robertus relicta Cathina re infecta in Italiam revertitur. Fœdericus autem Arago ex Hiſpania cum exercitu in Siciliam delatus, non ſolum Siciliam totam, verum etiam Calabriam recuperavit. In Hetruria vero adeo contra Piſanos Genuenſes exarſerant, ut & Liburnum ceperint, incendioque everterint: & naves onerarias in fluminis oſtio demerſerint, ne Piſanis navigare liceret. Fiebant hæc in Italia cum magno provinciæ detrimento, Pontifice nullibi ad pacem conficiendam autoritam ſuam interponente. Et ne exiſtimares tum Deum cum hominibus pacem habuiſſe, tantus repente terræmotus exortus eſt, quantus unquam antea: quo quidem multis diebus per intervalla plurima durante, ædificia paſſim corruere. Reate Pontifex tum erat cum tota curia, qui certe veritus ne ruina ædificiorum opprimeretur, caſulam quandam ex tabulatis ſubtilibus, in medio clauſtro fratrum Prædicatorum prato admodum lato ædificari juſſit: eoque in loco aliquandiu reſedit, licet horrida ſæviret hyems. In celebritate namque ſanctæ Andreæ hæc perturbatio exorta eſt. Apparuit tum quoque cometes magnæ alicujus futuræ calamitatis indicium. Verum Bonifacius poſt tantos & tam diuturnos terræmotus, ad ſe rediens, Cardinales aliquot creavit, quorum de numero fuere Archiepiſcopus Toletanus, Richardus Senenſis, Nicolaus Tarviſinus ordinis Prædicatorum Magiſter, Johannes Murro ordinis minorum generalis, Petrus Hiſpanus. Jubileum quoque idem retulit anno milleſimo trecenteſimo, quo plenam delictorum omnium remiſſionem his præſtabat, qui limina Apoſtolorum viſitaſſent, ad exemplum teſtamenti veteris, licet primo quidem apud Judæos hujus longe alia ratio habita ſit. Jubileum namque quinquageſimo quoque anno repetebant, quo debitores à creditoribus laxabantur (ut ait Joſephus), & ſervi libertatem vendicabant: unde libertatis nomen præ ſe
fert

fert tam animi quam corporis. Nam liberi vere hi dici possunt, quibus peccata remittuntur. Idem etiam centesimo quoque anno observari mandavit. Ob hanc rem eo anno tanta undique hominum multitudo Romam venit, ut vix incedere per urbem, amplam quidem & vastam liceret. Venerat & Romam Carolus Valesii comes, Philippi Francorum Regis frater, qui filiam Balduini ultimi Constantinopolitani Imperatoris in uxorem duxerat, à Bonifacioque impetraverat, ut socero suo liceret imperium ipsum repetere, à quo depulsus fuerat. Fecerat id quidem libenter Bonifacius, quod ei in animo erat horum Principum auxilio exercitum in Asiam transmittere, qui Hierosolymam recuperaret. Interim vero dum res ipsæ componerentur, & Carolum ipsum patrimonio sancti Petri cum omni potestate præfecit, Legatum in Hetruriam misit, qui novas seditiones compesceret. Nam à Gibellinis & Guelphis ad Albos & Nigros transierant. Verum cum legatus nil proficeret, propositis etiam interdictis, Carolus Valesius eo pontificis mandato profectus, continere Florentinos non potuit, quo minus Albos non sine magna cæde ab urbe sua pellerent. Albi enim Gibelini tum appellati sunt. Sed Pontifex Hierosolymitanam expeditionem jampridem meditatus, Apamensem Episcopum ad Philippum Regem Francorum mittit, qui hominem ad eam rem cohottarentur. Is itaque eo profectus, cum nil precibus impetraret, minas quidem addidit. Hanc itaque ob rem iratus Philippus, hominem subito in carcerem conjicit. Quod ubi Bonifacius rescivit, eo statim misit Narbonensem Archidiaconum, virum certe insignem, qui Pontificis nomine Philippo mandaret, ut missum faceret Episcopum Apameensem. Id si non impetraret, diceret audientibus omnibus regnum Franciæ ad Ecclesiam devolvi ob contumaciam Philippi, & violatum jus gentium: adderetque anathema, & omnes Francos

à juramento regio abſolveret. Fecit omnia diligentiſſime Archidiaconus, ac Regem compulit Epiſcopum Apameenſem dimittere. Rex autem aliqua ex parte injurias ſibi à Pontifice illatas ulturus, edictum propoſuit, ne quiſquam è regno ſuo Romam proficiſceretur: aut eo pecunias mitteret. Secundo vero poſt jubileum anno, Carolus Valeſius ad Carolum ſecundum conſobrinum ſuum ſe contulit: cujus adventu motus Fœdericus Arago, pacem his conditionibus petiit & impetravit, ut redditis quæ in Italia ceperat, ei Siciliam quoad viveret, retinere liceret. Verum abeunte ex Hetruria Carolo Valeſio, Albi Florentia pulſi, Forumlivii populariter commigrarunt: quorum de numero habitus eſt Dantes Aldegerius vir doctiſſimus, & ſua vernacula lingua Poëta inſignis: qui poſtea redire in patriam perſæpe conatus eſt, ſed fruſtra adjuvantibus etiam Bononienſibus, & Canegrandi Veronenſium Domino, quo cum poſtea familiariter aliquandiu vixit. Sunt qui ſcribant Bonifacium hoc tempore Hermanii cujuſdam corpus apud Ferrarienſes jam viginti annis pro ſancto cultum, exhumari mandaſſe ac comburi, habita de ejus hæreſi quam diligentiſſima inquiſitione. Hunc ego è Fratricellis fuiſſe crediderim, quorum ſecta tum maxime invaleſcebat. Interim vero Philippus Rex Franciæ, Bonifacii arrogantiam iniquo animo ferens, habito apud Pariſios Eccleſiaſticorum & nobilium magno conventu, commemoratiſque injuriis à Bonifacio acceptis, ejuſque ambitione & malis artibus ad occupandum Pontificatum, quem injuſte teneret, ad ſedem Apoſtolicam tum (ut ipſe dicebat) vacantem, futurumque concilium appellavit. Qua quidem re percitus Bonifacius, habito generali concilio, Philippum ejuſque regnum Alberto Imperatori ſubjicit: quem in initio Pontificatus ſui repulerat. Tum vero Philippus ſuperbiam hominis domiturus, Sarram Columnenſem in portu Maſſiliæ cognitum, à piratis redemptum, cum Noga-
retio

retio Gallo equite fidissimo Romam mittit, hac ratione (ut ipse palam dicebat) ut appellatiouem suam publicarent. Verum ei longe alia mens fuit. Nam Sarra servili habitu Latium ingressus, collectis undique amicis, Nogaretium cum ducentis equitibus Gallis mercede conductis, è militia Caroli Valesii Ferentinum præmittit: qui inde ei si opus esset auxilium ferret. Ipse vero Anagniam clam noctu ingressus adjuvantibus Gibellinis, quos Bonifacius diu multumque vexaverat, Pontificem nil tale metuentem in domo paterna capit refractis valvis, captumque Romam perducit: ubi quinto & trigesimo die post dolore animi confectus periit, Pontificatus sui anno octavo, mense nono, die decimoseptimo, sepeliturque in Basilica Petri, sepulchro à se antea extructo: quod quidem adhuc extat in sacello à se condito opere vermiculato. Idem quoque suggestum condidit cum porticu apud Basilicam Lateranensem, quo execrationes in cœna Domini fiunt: quoque in loco & Philippum regem Franciæ, & Columnenses anathemate notavit. Moritur autem hoc modo Bonifacius ille: qui Imperatoribus, Regibus, Principibus, Nationibus, Populis, terrorem potius quam religionem injicere conabatur, quique dare regna & auferre, pellere homines ac reducere pro arbitrio animi conabatur: aurum undique conquisitum plus quam dici potest sitiens. Discant itaque hujus exemplo principes omnes tam religiosi quam seculares præesse Clero & populis, non superbe & contumeliose, ut hic de quo loquimur, sed sancte & modeste, ut Christus rex noster, ejusque discipuli, ac veri imitatores: & malint à populis amari quam timeri, unde tyrannorum pernicies oriri merito solet. Sunt qui scribant hunc quoque discordias inter Italos aluisse: maxime vero inter Genuenses & Venetos, populos quidem navali prælio satis potentes.

De hoc pontifice memoriae proditum est: intravit, ut vulpes; regnavit, ut leo; mortuus, ut canis.

BENEDICTUS XI. PONTIF. CCI.

BEnedictus undecimus, natione Italus, patria Tarvisinus, Nicolaus antea vocatus, Cardinalis Hostiensis, Romæ Calendis Novembris Pontifex creatur. Hic enim ab ineunte adolescentia ordinem prædicatorum ingressus, tantum virtute & doctrina apud fratres suos valuit, ut cùm per omnes Magistratus ad Generalis dignitatem provexerint. Unde & Pontifex creatus magnum brevi tempore virtutis suæ documentum præstitit. Ita enim vixit, ut post mortem inter beatos merito censeatur. Inito autem Pontificatu Nogaretium & Sarram, omnesque Anagninos cum his in capiendo Bonifacio sentientes, & citatos antea ad judicium, nec apparentes graviori anathemate notat. Cognita quoque Regis Philippi causa, hominem Bonifacii censuris irretitum absolvit, in gratiam præterea recepit Johannem & Jacobum Cardinales Columnenses, quos ingenti odio Bonifacius factioris Guelphæ studiosus, plus quam Pontificem decebat persecutus fuerat. His quoque bona restituit, à galero tamen rubeo quo à Bonifacio privati fuerant, ad breve tempus abstinere sunt jussi. Compositis autem hoc modo in urbe rebus, creatisque Cardinalibus quibusdam, quorum de numero Nicolaus Pratensis ordinis Prædicatorum est habitus, animum statim ad componendam Italiæ pacem adjicit. Verum quia in Hetruria magis quam alibi seditionibus laborabatur, eo Nicolaum ipsum Episcopum Hostiensem cum summa potestate mittit, qui & novos Magistratus Florentiæ constituit, in illisque ædibus collocavit, quas nuper ad recipiendos Magistratus ædificaverant, Dominorum palatium nunc vocatur. Tum vero Nicolaus plura his sibi licere arbitratus de reducendis exulibus mentionem facit: quòd ubi ex animi sen-

ſententia non impetravit, propoſito anathemate, Pratum ſe contulit mortuo deinde non ita multo poſt Benedicto Pontifice, tumultuantibus in Hetruria omnibus, exules omnium civitatum in agrum Bononienſem convenientes, primo ingredi Florentiam inſtituunt, atque ita clam noctu apud portam, quæ Bononiam ducit, mœnia nondum perfecta ſuperingreſſi, uſque ad templum divæ Reparatæ paulo ante inchoatum perveniunt. Verum dum & prædam cupide nimium quærunt, & amicos conſulunt, quid maxime agendum cenſeant, hoſtibus ſuis ſumendi animos, & capiendi arma tempus dant: à quibus non ſine multorum cæde propere expelluntur. Conducto deinde Roberto Calabriæ Duce, non ſolum ſua tueri, verumetiam aliena oppugnare auſi, Piſtorium obſidione cingunt, adeo egregiè ab his, qui in præſidio erant defenſum, ut eruptione facta, Robertum cum exercitu Pratum uſque repulerint. Benedicti autem viri optimi ac ſanctiſſimi mens fuerat, pacata Italia, Tartaros, Syriam & Palæſtinam ingreſſos juvare, à quibus literis & nunciis ad tantam rem conficiendam continuo invitabatur. Mortuus itaque Peruſii (eo enim profectus cum curia fuerat) Pontificatus ſui menſe octavo, die decimoſeptimo, rem deſtinatam omittit. Sepelitur autem magna pompa (ut par fuit) in Eccleſia fratrum Pradicatorum, nonis Junii. *MCCCII.* Fuiſſe autem Benedictum virum optimum ac ſanctiſſimum declarant miracula à ſe poſt mortem edita, ſanatis ægrotis, pulſisque dæmonibus è cordibus obſeſſorum. Vacavit tum ſedes à nonis Iunii uſque ad nonas Iulii inſequentis anni, licet Cardinales in conclavi ob eam rem conſtituti à Peruſino populo impulſi perſæpe ſint, minis interdum additis, ut Pontificem eligerent.

CLE-

CLEMENS V. PONTIF. CCII.

CLemens quintus, natione Vaſco, Burdagalenſis Epiſcopus, Bertrandus Gottho antea vocatus, Peruſii à collegio Cardinalium abſens, poſt longam contentionem Pontifex tandem creatur. Is autem electioni conſentiens, ex Burdagala Lugdunum profectus, eo Cardinales omnes ad ſe vocat: qui ſine mora Pontifici obtemperarunt, atque ita curia Romana in Gallias tranſlata eſt, milleſimo trecenteſimo quinto: ubi etiam ad ſeptuaginta quatuor annos remanſit cum magno Chriſtianorum incommodo, potiſſimum vero urbis Romæ, cujus templa magna ex parte ob ſolitudinem & ſitum corruere, abſentibus his, ad quos quidem ea reſtituere pertinebat. Coronationi autem Pontificis interfuere, & Philippus rex Franciæ, ejuſque frater Carolus nuper ex Italia reverſus, Johannes Britanniæ Dux, qui ruina muri oppreſſus moritur cum pleriſque aliis, dum pompa coronationis, ut, fit, per urbem ducitur. Philippus quoque Rex ea ruina aliqua ex parte debilitatus eſt. Pontifex autem in tanta trepidatione ex equo deturbatus ſolum carbunculum ex tiara amiſit, pretii aureorum ſex millium, ut quidam ſcribunt. Peracto deinde ſolenni, ſedatiſque rebus omnibus, Clemens multos Cardinales Gallicos tum creat, ex Italia nullum, licet Johanni & Jacobo Columnenſibus dignitatem Cardinalatus integram reſtituerit. Tres præterea Cardinales cum Senanatoria poteſtate Romam miſit: quorum auſpiciis urbs ipſa atque Italia gubernaretur. At vero cum cerneret Genuenſes & Piſanos inter ſe graviſſimo bello implicitos, interimque Sardiniam à Saracenis occupatam eſſe, inſulam hac conditione Fœderico Siciliæ Regi conceſſit, ut primo quoque tempore eam pulſis inde hoſtibus recuperaret. Veneti autem cum Ca-

rolo secundo contra Imperatorem Constantinopolitanum fœdus ineuntes, eo Rassianum Regem pepulere, millesimo trecentesimo septimo, ut orthodoxæ fidei rationem à Romano Pontifice petierit. Verum cum postea Veneti ac Carolus refrixissent, Rassiani ipsi malo exemplo sententiam mutant. Interim vero apud Novarienses nova hæresis à Dulcino & Margarita inventa est, qua mares & fœminæ simul habitantes in omnem libidinem prolabebantur. Fratricelli hi sunt appellati, quos opprimere Clemens conatus, eo statim milites quosdam cum Apostolico Legato misit, qui eos in alpibus positos, partim inedia & frigore, partim armis oppressit. Dulcinus autem & Margarita vivi capti membratim lacerantur: eorumque ossa combusta dissipantur. Rescitum quoque eodem fere tempore est, templarios olim Christi milites à nostris ad Saracenos defecisse. Hanc ob rem interfecti illi sunt, qui comprehendi potuere: eorumque bona partim Rhodiis militibus, qui insulam paulo ante occupaverant, partim vero novis religionibus sunt attributa. Judæos quoque Philippus Rex Franciæ cum singulis vestimentis è provincia sua dejecit, direptis eorum bonis ob maleficia quædam & avaritiam. Verum cum non ita multo post Albertum Imperatorem Johannes ex fratre nepos interfecisset, omnes fere civitates Cisalpinæ Galliæ Dominos sibi eos delegere, quos antea Capitaneos habuerat. Capitaneos enim præfectos urbium vocant, ut Verona Scaligeros, Mantua Passerinos, Patavium Carrarienses. Estenses autem jampridem Dominatu Ferrariæ potiebantur, sed tunc potissimum Mutinam in potestatem suam redegere. Nec indignatus est Carolus secundus Neapolitanus Rex Beatricem filiam Azoni Marchioni Estensi in uxorem tum collocare: Verum Friscus ejus filius novercam sibi superinductam cernens, patrem in carcerem conjectum necat, Ferrariaque potitur, impetrato à Venetis auxilio ad expugnandum Theodaldum

castel-

castellum (ita accolæ vocant) ponti impositum. Tum vero Cardinalis cognomento Pelagura, Bononiam à Clemente missus, Venetis sub anathematis pœna imperat, ut à re Ferrariensi abstineant. Optabant quidem Ferrarienses ipsi ditioni Ecclesiasticæ subesse. Hanc ob rem Veneti maturandum rati, castellum die noctuque oppugnatum tandem capiunt: quo facto Friscus ipse vindictæ cupidus, dimidiam Ferrariæ partem incendit, potissimum vero eorum domos qui rebus novis studere videbantur. At cives tantam injuriam non diutius laturi, sumptis armis Frisco Dominatu ejecto, Venetis sese dedunt, cum cernerent se ab his egregiè defendi posse. Quare Pelagura indignatus, cruce signatos & Ferrarienses undequaque propere ad se vocat. Clemens vero cognita Venetorum contumacia & regnandi cupiditate, eis anathemate notatis sacra interdicit: pro servisque, direptis eorum bonis, ubicunque locorum reperirentur haberi jussit. Quam ob rem gens ipsa mercaturæ admodum dedita, & in Anglia & in Gallia maxima incommoda perpessa est. Alios præterea Cardinales in Hetruriam bellis tumultuantem Pontifex misit, qui Roberto Calabriæ Duci Florentinis ac Lucensibus reliquisque provinciæ populis mandarent, ut oppugnare Pistorium desisterent. Paruere tum omnes præter Florentinos & Lucenses: quare his quoque à sacris interdictum est. Verum abeunte Roberto Avenionem salutandi Pontificis causa, Pistorienses diutino bello fatigati deditionem tandem fecere. Captæ urbis Florentini & Lucenses mœnia evertunt, fossas complent, agrum sibi dividunt: à sanguine tamen civium temperatum est. Solum urbis utrique populo commune remanet. Quod quidem Florentini non ita multo post contra fœdera inter se & Lucenses inita occuparunt, ducto circumquaque muro eliminatisque fossis. Idem præterea ut omnia circumquaque tutiora haberent, Acianum gentis Ubaldinæ castellum

in

in agro Magellano positum, emptum pecunia diruunt: in planeque haud longe Scarpariam, ut paucis antè annis in valle Arni Castelfrancum & sanctum Johannem condunt. Missus tum quidem in Hetruriam Neapolio Cardinalis Ursinus, qui res ipsas componeret, spretus à Florentinis & Lucensibus eo ire prorupit, ut anathemata & interdictum publice continuarent. Hanc ob rem Florentini Clerum ipsum gravissimis exactionibus diu multumque vexarunt: Usi præterea hac sævitia sunt: nam Cursium Donatum civem egregium & de republ. bene meritum interfecere, quia Ugutionis Fagiolani filiam in uxorem duxerat, adeo nobilitatem odio habebant. Verum cum postea Pelaguram Legatum in recuperanda Ferraria castelloque Thedaldo à Venetis occupato juvissent, à Pontifice in gratiam recipiuntur millesimo trecentesimo nono. Eodem vere anno Carolo secundo rege Neapolitano mortuo, filius Robertus in regnum à Pontifice missus, Bononiam ad Pelaguram proficiscitur: quem statim Ecclesiæ nomine tumultuanti Ferrariæ præficit. His autem Neapolim iturus Degum Catelanum virum insignem cum cohorte equitum in præsidio reliquit. Qui ubi continere Ferrarienses verbis & minis in officio non posset, equites ex arce in civitatem dimisit: quorum de numero multos certe trucidavit. Ad octo namque & viginti ex optimatibus Estensium dominatum appetentes laqueo necavit. Eodem vero tempore Henricus Lucenburgensis à Germanis imperator electus, hac quidem lege à Pontifice confirmatur, ut inter biennium coronam Romæ habiturus, Italiam ingrediatur. Hoc autem animo id egerat Pontifex, ut Imperatoris adventu motus Italici comprimerentur. Imperator itaque omnia se facturum pollicitus, oratores statim in Italiam ad populos & Principes mittit: maxime vero ad Florentinos, qui tum Aretinos vexabant: petitque ut sibi & exercitui suo hospitium in urbe parent, ac vexare Aretinos desinant.

Respon-

Respondere tum Florentini tantum quidem Principem imprudenter agere, qui barbaros in Italiam ducere conatur, quam ipse imperii causa à Barbaris tueri deberet. Aretinis præterea Imperatorem ipsum non bene consulere, quos sciret Guelphos quidem cives suos expulisse, exules enim ab imperatore institui consuevisse, & extorres retineri. Ferunt tum Dantem Florentinos cæcos appellasse, quod Imperatori tam insulse respondissent: quo certe nil poterat esse magis à republ. sua alienum, maxime autem tanto Principe cum tanto exercitu hostili animo adventante. Animos siquidem eis dabant Roberti Regis promissa, qui in regnum proficiscens factionis Guelphæ defensorem acerrimum ubique se futurum pollicitus erat. Imperator autem ad Taurinos alpes transgressus in plana descendens, omnes fere civitatum principes honoris causa obvios habuit. Duæ tum præerant Mediolani factiones: quarum altera Turrianorum, altera Vicecomitum habebatur. Guelphis præerat Guido Turrianus populi Capitaneus (ut gentis vocabulo utar) Gibellinis vero Maffeus vicecomes. Veritus autem Guido ne vicecomes Henrici gratiam. ob factionem præoccuparet, contracto exercitu in agro Mediolanensi castra ponit, visurus (ut ipse dicebat) quinam urbem se invito ingrederentur. Tum vero Maffeus nunciis Imperatorem ipsum propere Mediolanum vocat, ad urbem (ut ipse dicebat) imperii Romani domicilium. Henricus itaque copias urbi admovens, magnos tum quidem tumultus ingresso jam Guidone concitavit: quos statim rebus hoc modo compositis repressit, ut Guido Vercellis potiretur: Maffeus vero equitum suorum dux & præfectus haberetur. Potitus Mediolano Imperator omnes fere civitates statim in deditionem accepit, præter Alexandrinos. Coronam itaque ferream Mediolani accipiens, quam modo etiam de more capere debuerat, tanta cives impensa vexavit, ut gravata

onere

onere plebs, quæ libertatem ſperabat arma ſumpſerit. Tum vero Germani cum ab utraque factione ſuos cædi viderent, ex ſuburbiis urbem ingreſſi factionum capita ad ſe vocant. Galeatius autem Maffei vicecomitis filius, relicto domi genitore, cum magna clientum manu ad Imperatorem proficiſcitur, oſtenditque Turrianos tyrannidem urbis affectantes tantum tumultus concitaſſe. Hanc ob rem Germani cum Gibellina factione in unum convenientes, Turriacos nonnihil apud plateam ſanctæ Mariæ novæ reſiſtentes, ab urbe pellunt: qui Guidone ſuadente Vercellas populariter petunt. Ex hac autem factione ad triginta interfecti referuntur, quorum de numero quatuor Turriani fuere, movens deinde in Cremoneſes & Cremenſes Henricus, qui Gibellinos ejecerant, Guelphos ad ſupplicium vocat, ſed libera Cremonenſium deditio Henricum mitiorem reddidit. In Cremenſes aliquantulum ſævitum eſt, & eorum mœnia funditus everſa ſunt. Parmenſes autem timore perculſi, qui Giberto Corrigio ſuadente Rubeos in urbem acceperant, pulſis Guelphis Imperatoris vicarium recipiunt. Tutati ſunt aliquandiu ſe Brixiani. Verum cum acriter ab Henrico oppugnarentur noctu ad montana confugientes vacuam cultoribus urbem reliquere. Ingreſſi itaque Germani urbis mœnia confeſtim demoliuntur. His autem vicinorum calamitatibus perterriti Mantuani, Veronenſes, Vicentini, Patavini, Tarviſini, Veneti, mandata Imperatoris ſtatim fecere. Placentini quoque pulſo Alberto Scoto Guelphorum Duce Imperatotis præfectum ſuſcipiunt. Compoſitis itaque hoc modo Ciſalpinæ Galliæ rebus Imperator Amedeo Sabaudiæ Comite Piſanorum Genuenſiumque oratoribus ſubſequentibus per Placentinos iter faciens, Genuam proficiſcitur. Quo etiam non ita multo poſt applicuere & Legati Roberti Neapolitani & Fœderici Siculi Regis: illi ſimulatam, iſti veram amicitiam præ

se ferentes. Nam Robertus Rex Marescallum suum cum duobus milibus equitum in Hetruriam miserat, qui Florentinis & Lucensibus, si opus videretur, contra Imperatorem auxilia essent. Verum Henricus Pisas classe delatus præmissis terrestribus copiis, maximis incommodis Lucenses afficit. Libuit hactenus commemorare hæc incommoda Italis illata, quorum omnis culpa à quibusdam in Clementem transfertur: qui Henricum impulerit cum exercitu Italiam ingredi. Sunt tamen qui scribant id ex utilitate provinciæ à Clemente factum ob intestina mala, quæ quotidie cum magna hominum cæde in unaquaque civitate, imò in quovis parvo etiam castello committebantur. Cædebantur cives, necabantur senes, allidebantur infantes, nec ullus crudelitatis modus inerat: unde Clementi placuit, quod scriptum apud Homerum est, unus sit Princips, ad quem omnia referantur. Henricus autem Romam versus iter arripiens cum quingentis equitibus Lodovicum Sabaudiensem Amedei filium præmittit, qui certe apud Stephanum Columnam non longe à Lateranensi palatio divertens, magnum Vrsinæ factioni timorem injecit. Henricus tamen Viterbium primo, inde Romam veniens, effuso obviam honorato quoque, cum urbana multitudine perbenigne suscipitur. Coronatus deinde à tribus Cardinalibus, Romanos omnes in verba sua (ut mos est) jurare compulit, edito ingenti convivio, cui omnes civitatis proceres (exceptis duntaxat Vrsinis, interfuere. Ne tamen in tanta celebritate quicquam tumultus ob concitatas hominum mentes oriretur, milites suos in theatris, locisque munitis pro statione collocavit: quibus præsidiis adeò confisus est, ut ausus sit etiam tributum insuetum à populo exigere. Qua ex re omnes utriusque factionis cives, ad Ursinos confugiunt: qui ædes suas prope Tiberim & Hadriani pontem sitas validis præsidiis communierant, Tum vero Imperator ita percitus sagittarios navales à Pisanis mis-

missos in urbem contra Romanos vocat, quos certe nil tale metuentes, Johannes Roberti Regis frater, qui suas navales copias sub Aventino collocaverat, facile in fugam vertit: & intromisso equitatu haud longe in stativis collocato, populo Romano adjuvante, Imperatorem ipsum Tibur abire coegit. Discessit & Johannes Roberti frater Cardinalium jussu, urbemque pacatam reliquit. Henricus autem Perusio iter faciens, cum Aretium pervenisset, Robertum Regem Majestatis reum facit: citatumque nec apparentem regno privavit, improbante eam rem Clemente, quod in loco nequaquam idoneo tantam rem, nec ad se pertinentem peregisset: Pontificis enim proprium esse dicebat regnum Siciliæ cis & ultra Pharum dare & adimere: movens Aretio Imperator in Florentinos & Lucenses cum Roberto sentientes copias ducit. Verum cum urbem oppugnare non posset, occupato Bonitio, eodemque munito Senensibus bellum indicit, qui avare nimium ac malignè commeatus ei subministrabant. At vero cum ægrotare cœpisset, ad Macereti balnea se contulit, unde multo imbecillior quam antea ad Bonconuentem rediit: ubi post aliquos dies moritur, non sine suspicione dati à Florentinis veneni, subornato pollicitationibus & præmiis monacho quodam, qui ei Eucharistiam veneno illitam dederat, ut nonnulli scribunt. Pisani autem mortuo Imperatore Florentinorum potentiam veriti, Ugutionem Fagiolanum Ducem sibi ac tyrannum deligunt: qui paulo post ab equitatu cum Henrico militare solito adjutus Lucenses agris mulctatos in potestatem suam redegit. Clemens vero ad cætera mala quæ Italia patiebatur, audito incendio Basilicæ Constantinianæ vehementer indoluit: pecuniasque Clero ac populo Romano misit ad templum restituendum, licet eo anno tanta caritate & penuria rerum laboratum in regno sit, ut vix ad cibum & potum satis pecuniarum haberet. Quæ quidem mala & fre-

quentes

quentes eclipses solis cometæque portendebant, & ipsa pestis qua fere ubique tum laboratum est. Clemens autem cum animum ad componendum Ecclesiæ statum adjecisset, sacris ordinibus ter habitis, & plerosque Cardinales viros optimos creavit, & tribus conciliis diversis in locis variisque temporibus habitis, multa prudenter & mature egit. Nam & Dulcini sectam Ecclesiasticos impugnantem (ut dixi) perdomuit: & templarios sustulit in maximos errores prolapsos, qui Christum scilicet abnegantes, eorumque bona Hierosolymitanis militibus addixit: & Regi Franciæ apud Pictavium quædam inhonesta petenti, quo minus id impetraret, restitit: nam & damnari Bonifacium, & absolvi Nogaretium ac Sarram petebat. Primum certe nunquam obtinuit, secundum postremo impetravit, pollicente Nogaretio se iturum pœnitentiæ gratia contra Saracenos. Quam quidem expeditionem Clemens ipse maxime optabat, ut ex ejus conciliis apparet. Præterea vero & Celestinum quintum approbatis ejus miraculis, in sanctos retulit sub nomine Petri confessoris: & librum Clementinarum à se compositum in Viennensi concilio edidit. Deinceps vero variis ægritudinibus afflictatus: nunc enim dysenteria, nunc stomachi ac laterum dolore cruciabatur, octavo Pontificatus sui anno, mense decimo, die quintodecimo moritur. Vacat tum sedes annis duobus, mensibus tribus, diebus septemdecim, dum non satis inter Cardinales constet, quem potissimum deligant. Nec minor quidem discordia inter Electores imperii tum fuit mortuo Henrico, cum alii Lodovicum Bavariæ: alii Fœdericum Austriæ Duces proponerent. Quibus inter se prælio concurrentibus, superato Fœderico, tanta superbia Lodovicus elatus est, ut absque autoritate Romanæ sedis & Imperatorem se appellaverit: & ita Vicecomitibus in Cisalpina faverit, ut Mediolano potiti sint, quo ei facilius Romam proficisci liceret ad

coronam

corônam auream, ut mos est, accipiendam. Tum vero Hetrusci omnes, ac maxime Guelphi trepidare cœperunt, quod cernebant Lodovicum Imperatorem omnia imperii jura adjuvantibus Vicecomitibus & Ugutione Fagiolano Pisanorum & Lucensium tyranno, brevi repetiturum. Hanc ob rem & Guidonem Petramalam Episcopum Aretinum ac dominum, & Philippum Tarentinum Principem Roberti Regis fratrem, in partes suas pollicitationibus & muneribus pellexere. Multum enim Philippus equitatu & disciplina rei militaris tum valebat.

JOHANNES XXIII.

JOhannes vigesimus tertius, Jacobus Caturcensis antea vocatus, Episcopus Portuensis, post longam viginti trium Cardinalium altercationem Lugduni Pontifex creatus, nonis Septembris in Ecclesia Cathedrali coronam Pontificatus accepit. Inde vero Avenionem cum curia profectus, octo Cardinales in jejuniis quatuor temporum adventus domini creavit: quorum de numero fuit Jacobus Caturcensis ejus ex sorore nepos, & Iohannes Cajetani tituli sancti Theodori Diaconus Cardinalis è gente Ursina. Præterea vero in sanctos confessores retulit Lodovicum Episcopum Tolosanum quondam Caroli regis Siciliæ filium. Sunt tamen qui hoc Bonifacio octavo ascribant, ut antea dixi. Abdicare autem se Episcopatu & sacerdotio compulit Hugonem Caturcensem Episcopum privatum omnibus Pontificalibus insignibus, annulo, mitra, cappa, pileo, camisiaque Romana. Privatum autem degradatumque (ut istorum vocabulo utar) ac curiæ seculari traditum, omnibus cruciatibus coactum esse vitam cum morte commutare, quod in Pontificem conjurasset. Ecclesiam vero Tolosanam, quam unice dilexit ad Archiepiscopatum transtulit: cujus quidem

quidem castella sex in civitates crexit, ut haberet Archiepiscopus Tolosanus quibus cum dignitate præesset, Diœceses quoque Archiepiscopatui Narbonensi ascripsit, Limosam & Abberiam sancti Pontii. Adeo præterea rebus novis Pontifex ipse studuit, ut & simplices Episcopatus bifariam diviserit, ac divisos in unum redegerit: & Abbatias in Episcopatus, & Episcopatus in Abbatias vicissim transtulerit. Novas quoque dignitates, nova collegia in Ecclesiis constituit, ac constituta prius in aliam formam transtulit: hac tamen gratitudine usus est, quod Clementinarum editionem confirmavit, mandavitque Doctoribus omnibus publicorum Gymnasiorum, ut librum ipsum publice legerent. Ordinem autem Grandimontensem quorundam improborum factionibus labefactatum in meliorem formam redegit, amputatis his quæ ordini obessent, additisque institutionibus quibusdam, quibus tanta religio constaret. Cum vero Cæsar Augustanam ecclesiam admodum diligeret, eam in Metropolitanam erexit, quinque cathedralibus ecclesiis ex undecim quæ Tarraconensi subsunt, huic assignatis. Instituit & novum ordinem militum, qui militare sub Christo dicerentur in Lusitania (quæ Portugallia dicitur) qui Saracenis resisterent, Beticam & Aphricam incolentibus. Betica apud antiquos ea pars Hispaniæ diceba tur, quæ ad mare mediterraneum vergit, nostris temporibus Granatæ nomen obtinens, à cocco, ut arbitror, quo ea pars Hispaniæ maxime abundat. Coccum autem nunc grana vocant, unde lanæ inficiuntur. Hujus autem ordinis, quem diximus à Pontifice constitutum caput, in maritimo Sylvensis Diœcesis oppido repositum est: militibusque omnia bona templariorum annuente Rege Portugalliæ concessa sunt, quo liberius militiæ Christi vacaret. Cujus censor & moderator est Abbas Alcohatiani monasterii Cisterciensis ordinis Ulyxibonensis diœcesis:

ſis: qui & conſcribendi & exautorandi militem facultates habet. Deinceps vero duos Thomas in ſanctos retulit, Thomam ſcilicet Epiſcopum Herferdenſem virum nobilem genere, probatum moribus, doctrina inſignem, miraculis clarum: & Thomam Aquinatem ordinis ſancti Dominici doctorem præcellentem, de cujus vita & ſcriptis multa ſuperius annotavimus. Creatis deinde ſeptem Cardinalibus ſecunda ordinatione, milleſimo trecenteſimo vigeſimo ſecundo, ſtatim edictum propoſuit, quod eos declaravit pertinaces & hæreticos, qui affirmarent Chriſtum ejuſque diſcipulos nihil privati habuiſſe, quod certe non multum cum ſacra ſcriptura convenit, quæ multis in locis teſtatur Chriſtum ejuſque diſcipulos ac veros imitatores nil proprii habuiſſe, ut illud Evangelii qui non vendiderit omnia, quæ habet, & pauperibus dederit, non poteſt eſſe dignus me diſcipulus. Præterea vero hæreticum putavit eſſe, ſi quis affirmaret ipſis diſcipulis vendendi, donandi, teſtandi, acquirendi ſuopte ingenio jus non competere, quod ad religionem euntes in alterius arbitrium tranſeant: unde ſit ut Domini mancipia non ſibi, ſed Domino acquirant, vel acquiſita prius ex arbitrio & mandato ejus pauperibus diſtribuant. Harum autem inſtitutionum literas Apoſtolicas ad gymnaſia publica tranſmiſit, ne amplius Scholaſtici ea de re diſputare auderent. Damnavit præterea gloſſulam quandam fratris Petri ordinis minorum, qui conventum quendam tertii ordinis ad imitandam Chriſti paupertatem animaverat: quorum è numero multi damnati & exuſti fuere. Habita præterea conſtitutione, ut eorum vocabulo utar, decem Cardinales creavit: inter quos Johannis Columnæ & fratris Matthæi è gente Urſina ordinis prædicatorum ratio eſt habita. Dum hæc à Pontifice agerentur, Florentinus exercitus ingenti clade non longe à monte Catino ab Ugutione Fagiolano ſuperatus eſt. Verum Lucenſes

non diutius tyrannidem Vgutionis laturi capta occasione, Nerium ejus filium urbe ejiciunt, cum Castrucium virum domi nobilem & manu promptum, quem in carcerem conjecerat ob prædam ex hostibus captam, ad supplicium ducit. Pulsus itaque Luca Nerius patrem in Lucenses concitat: cui quidem ex urbe in hostem ptodeunti, Pisani statim clausere portas. Is autem cum filio ad Malaspinas confugiens tentato sæpius ac frustra ad tyrannidem reditu, tandem in Flamminiam solum paternum Pontifice jubente rediit. Atque ita Castrucius ab extrema calamitate ad summam felicitatem perducitur: è carcere enim ad dominatum civitatis Lucensis traductus est. At vero pontifex intelligens & Estenses pulso præsidio Ecclesiastico omnino Ferraria, & vicecomites adjuvante Lodovico Bavaro Mediolano potitos esse: omissis (ut ipse dicebat) ad tempus Estensibus vicecomites interdictis notavit, magis in Ludovicum qui titulos imperii sibi usurpabat, quam in vicecomites invectus. Eodem quoque tempore Gibellini Genuenses è concivibus suis Guelphis pulsi adjuvanre Roberto Rege, cujus potestati civitatem commiserant, Savonam populariter migravere. Hos postea etiam extorres bello insequens Robertus, dum in Gallias trajicit una cum Savonensibus in potestatem suam redactis, aliquandiu male habuit. Pontifex autem intelligens discessu Roberti Guelphos ubique opprimi, Carolum Valesii comitem Franciæ regis Philippi filium in Italiam mittit, qui Guelphis præsidio esset, & his potissimum qui apud Vercellas cum Turrianis erant, urbis ditione potitis. Verum superveniente Lodovici imperatoris jussu Galeatio vicecomite ante adventum Caroli Turriani Vercellis pelluntur, eaque urbs in potestatem vicecomitum redigitur. Potitur & Castrucius non ita multo post Pistorio, ut Guido Petramala paulo ante Tipherno, Florentinis adversantibus. Sed Castrucius Galeatii vicecomitis auxilio fretus (nam

Accium

Accium filium cum mille & quingentis militibus ei auxilio miserat) Florentinos magna clade superatos ad mœnia usque persequitur. Tum vero Pontifex videns in Bavaro turbandi omnia principium inesse, ei sacra interdicit more solenni, ut fieri consuevit: Guidonemque Petramalam post occupatum Tiphernum sacerdotio exautoravit. Cortonam quoque à diœcesi Aretina separatam in civitatem erexit, creato Iohanne Viterbiensi Cortoniensium Episcopo. Interim autem Nicolaus Estensis Ferrariæ Dominus Argentam Ravennatis Ecclesiæ oppidum vi occupat, adjuvante Passarino Bonacossio urbis Mantuæ tyranno, qui sororem Nicolai paulo ante in uxorem duxerat. Hi etiam junctis simul copiis Bononienses aggredi sunt ausi, sed à Beltrando Ecclesiæ copiarum Duce superati, cum magno incommodo abiere, non ita multo post à Pontifice anathemate notati. Ferrariæ præterea interdictum sacris, donec Argenta redderetur. Castrucius vero adeo Florentinos tum vexabat capto oppido Signa, unde frequentes incursiones in eos faciebat, ut desperatione rerum adducti Carolum Roberti filium in Dominum vocaverint. Tum vero Johannes Pontifex Johannem Ursinum in Italiam propere mittit, qui Florentinos & Guelphos omnes in Bavarum confirmaret, jam alpes cum magnis exercitibus transeuntem. Is autem Romam iter facturus, primo Mediolanum proficiscitur Gibellinorum precibus motus. Verum cum accepta ferrea corona pecuniis indigeret, atque eas à populo exigeret, quem Galeatius tuebatur omnibus vicecomitibus in carcerem conjectis, quatuor & viginti cives deligit, qui rempu. admini, strarent addito Præfecto, quem ex gente sua urbi præfecit. Bavarus tamen postea Castrucii precibus motus vicecomites omnes incolumes dimisit, dum Lucæ essent, ubi Imperator a Lucensibus magna cum benignitate susceptus est. Inde vero abiens comitante eum mille & quingentis equitibus Castrucio, Ro-

mam pervenit: ubi apud ædes Laterani jussu Cleri populique Romani à Stephano Columna coronatur. Præerant tum urbi duo ex nobilitate, quos Romani Imperatoris vicarios appellabant. Tum vero cum Nicolaus comes alter collega abesset, Stephano ea sors obtigit. Coronatus Imperator Petrum Corbariensem ordinis minorum ex Reatino agro oriundum Pontificem statim creat, Iohannis *XXII.* æmulum futurum, hominem quidem humili loco natum, sed doctum, & ad res agendas aptissimum. Habuit hic primo uxorem qua renuente ac reclamante religionem & habitum sancti Francisci suscepit. Creatus itaque pseudo pontifex, ac Nicolaus quintus appellatus, ab Imperatore & his qui tum cum eo aderant, ut verus Christi vicarius consalutatur. Creavit is quoque Cardinales & Episcopos homines suiipsius consimiles. Interea vero cum equites Galli in præsidio Florentinorum relicti, noctu insidiis Pistorium occupassent, Castrucium Roma abire confestim cogunt: qui primo junctis cum vicecomitibus copiis, Pisas Lucamque pervenit: inde vero in Pistorium movens civitatem diu obsessam fame ad deditionem tandem compulit. Subsequens autem Castrucium cum exercitu Bavarus, Viterbii antipapam reliquit Florentiam oppugnaturus: quam fortasse occupasset, ni Castrucio gravi morbo ex immensis laboribus contracto mori contigisset. Bavarus tamen tanti accepti beneficii immemor, ejus filios Pisis ac Luca expulit, dum in civitatibus præsidia disponerent, urbibusque ipse potitus est. Mortuo quoq; eodem tempore Galeatio vicecomite ejus filii ad Bavarum confugiunt, hominem rogantes, ut accepta grandi pecunia, quam ipsi pollicebantur, se in in patriam remittat. Tum ille pecuniæ admodum cupidus, Accium in patriam remittens, Marcum fratrem tamdiu obsidem apud se detinuit, quamdiu ei pecuniæ redderentur. Verum Bavarus relicto Pisis antipapa Marcoque vicecomite

mite, Mediolanum profectus, in Germaniam iturus nequaquam ab Accio in urbem recipitur paternarum injuriarum memor. Germani autem milites qui in Hetruria Marcum vicecomitem obsidem retinebant, cognita hominis virtute, in ejus verba juravere, ex captivo Ducem creantes: qui statim dedentibus arcem Castrucianis militibus Luca potitus est. Verum non ita multo post absente Marco Germani milites mutata sententia Lucam urbem cuidam Genuensi ex gente Spinola, qui multum classe valebat vendidere. Abeunte præterea in Germaniam Bavaro re omni infecta ad imperium spectante, Bonifacius Pisanus Comes rem gratam Johanni Pontifici facturus, Antipapam Avenionem perducit: ubi in carcerem conjectus, vitam cum morte permutavit. Tum vero Pontifex duabus maximis curis liberatus, quod Antipapam è medio sustulerat, quodque Bavarus in Germaniam relicta Italia abierat, instante Franciæ Rege expeditionem in Saracenos promulgat impositis decimis, quæ Philippo ipsi ad expeditionem iturto darentur. Ceperant tum Lucam Florentini: unde à militibus Boëmicis statim expelluntur, quos antea Brixiani contra Bergomates in Italiam accersierant, quorumque auxilio fretus Pontificis legatus, Parmam, Rhegium, Mutinamque ceperat. Is autem inita cum Johanne Rege Boemiæ amicitia, omnem rationem factionum Italicarum repente commutavit. Nam quibus Pontifex & Boemiæ Rex amici ac socii erant, illis Robertus ac Florentini repente adversabantur, nullo Guelphorum aut Gibellinorum discrimine habito. Mastinus enim Scala Veronæ, Philippinus Gonzaga Mantuæ. Carrarienses Patavii, Estenses Ferrariæ Domini amicitiam & societatem cum Roberto ineunt, cujus etiam auxilio Florentini adjuti Pistorium capiunt, dedentibus tamen urbem quibusdam civibus, nemineque adversante. Interea vero Marchiones Estenses non prius ab interdicto

Ecclesiastico absoluti sunt, quam Ferrariensium precibus fatigati, Argentam à se occupatam, Ecclesiæ Ravennati reddidere. Hi tamen auxilio Scaligerorum freti castellum sancti Felicis agri Mutinensis obsidere incipiunt. Verum superveniente Carolo Boemiæ Regis filio Manfredoque, cognomento Pio, Carpi Domino, qui societatem simul inierant, Estenses funduntur fuganturque. Ex eorum militibus ad octingentos cecidisse ea pugna constat, multosque ex nobilitate captos: maxime vero Nicolaum Estensem Rainaldi Marchionis fratrem. Hac autem oportunitate motus Legatus Bononiensis, comparato satis justo exercitu, cui & Galeotus Malatesta Ariminensis, & Franciscus Ordelapus Foroliviensis, & Richardus Manfredus Faventinus, & Hostasius Polentanus Ravennas præerere, Ferrariam obsidet. Nam hi omnes suarum civitatum dominatum paulo ante occuperaverant, cum prius earundem Capitanei haberentur. Oppugnabatur tum acriter Ferraria capto sancti Antonii suburbio, cum auxiliares copiæ à Philippino Gonzaga, à Mastino Scala, ab Ubertino Carrariensi missæ animum ad erumpendum Ferrariensibus dedere: qui & hostes fundunt, & omnes fere Duces capiunt. Captus tantem Romandiolæ Comes, cum Nicolao Estensi commutatur: reliqui deinceps incolumes ad suos remittuntur, hac conditione tamen, ne arma amplius contra Estenses capiant. Elatus vero tanta victoria Rainaldus Estensis in agrum Bononiensem movens, longe omnia populatus à capienda urbe paululum abfuit. Venturum quidem in auxilium Legati Regem Boemiæ Bononienses sperabant: & jam esse in itinere dicebatur, cum subito ei nunciatum est & Mastinum Scalam Brixiam ac Bergomum in deditionem accepisse: & Accium vicecomitem Papiam ingressum arcem oppugnare. Hanc ob rem ab instituto itinere discedens relicto Parmæ filio, cum aliquot cohortibus Papiam ipse profectus, cum superare munitio-

tiones vicecomitis non posset, vastato Mediolanensium agro, Parmam deinceps re infecta rediit: ubi quoque intellexit Americum Castrucii filium Lucam amicorum opera recepisse. Oppugnabatur tamen arx, quam etiam rex accepta grandi pecunia Lucensibus & Americo reliquit, brevi in Germaniam iturus, Italicas factiones pertæsus. Nam vicecomites capta jam arce Papiensi longe & late vires suas diffundebant. Mutinæ itaque & Rhegii imposito Germanorum præsidio, commendataque Parma Marsilio & Petro Rubeo in Germaniam abiit, celerem reditum cum majoribus copiis pollicitus. Abeunte autem Rege Bononienses ipsi adjuvantibus Florentinis,& Marchione Estensi pulso Legato in libertatem se vindicant, cæso tum in urbe,tum in agris Ecclesiastico præsidio. Hanc ob rem Legatus omni ope destitutus, Avenionem proficiscitur anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo quarto, quo tempore eodem in loco Johannes Pontifex moritur ætatis suæ anno nonagesimo: Pontificatus vero decimo nono, mense quarto, relicta in thesauris tanta vi auri, quantam nullus ante se Pontifex. Sepelitur autem in Ecclesia Cathedrali cum magna funeris pompa. Sunt qui scribant Petrum Marroncum, quondam Pontificem à Johanne in Sanctos relatum: Gentilemque Fulginatem & Dynum Florentinum Medicos insignes magnis præmiis & honoribus tum ab eo affectos. Amator enim doctorum virorum est habitus.

BENEDICTUS XII. PONT. CCIIII.

Benedictus duodecimus, patria Tolosanus ordinis Cistercienfis, Jacobus antea vocatus, sanctæ Priscæ Presbyter Cardinalis, sextodecimo die post Johannis mortem, Avenione Pontifex creatus, statim censuras in Bavarum à Johanne factas, ut in usurpato-

rem imperii confirmavit. Hac autem ratione vacante imperio ad arma omnia respiciebant, cum unus quisque quantumvis parvus Dominus rapere ex alieno conaretur. Scaligeri enim non contenti Veronæ, Brixiæ, Bergomi dominatu, Parmam adimere Rubeis conabantur, Gonzaga Rhegium, Estensis Mutinam, Florentini Lucam appetebant. Verum cum Scaligeri potiri Parma nequirent, acriter quæ in præsidio erant urbem defendentibus, maxime vero Germanis militibus, qui Scaligero infensi habebantur, in Vincentinos exercitum movet, unde re infecta abeuntes cum Germanos milites abiisse Parma intellexissent, eo profecti, urbe statim potiuntur Rubeis ipsis eam dedentibus. Nicolaus quoque Estensis Beatricæ Guidonis Gonziaci filia in uxore accepta, soceri copiis adjutus, Mutinam capit. Philippinus item Gonzaga civibus ipsis ultro dedentibus, Rhagium Lepidi in potestatem suam statim recipit. Tum vero crescente Mastini Scalæ potentia, qui & Parmam & Lucam & Patavium dedente Ubertino Carraria in potestatem suam redegerat. Ad tantum dominatum extinguendum omnes fere Italiæ populi & principes simul conjurarunt: maxime autem Veneti, & Luchinus vicecomes, qui Accio paulo ante mortuo in dominatu successerat. Cinxerunt Veronam obsidione Veneti Gonzaga Estensisque, dum Luchinus alio exercitu Brixiam & Bergomum in suam potestatem redigit. At vero cum Veneti timerent ne, dum potentiam unius extinguere parant, alterius augerent, pacem hac conditione cum Mastino Scaligero ineunt, ut omisso Patavio Carrariensibus, dimissaque Brixa & Bergomo vicecomiti, quas urbes nuper occupaverat, ipse Veronam, Vincentiam, Parmam Lucamque retineret. Displicuit vehementer hæc pax Florentinis sociis & amicis, qui potiri Luca admodum cupiebant, sed rejecta in aliud tempus querela, tum quidem reticuere. Pontifex autem misso in Italiam Legato, Senatui populoque Romano persuasit, ut

ut senatoriam dignitatem, quam diu regio nomine gesserant, suis tandem & Ecclesiæ auspiciis administrarent. Hanc ob rem & Stephano Columnæ senaforia dignitas in quinquennium prorogata est, & collegæ annui ei dati sunt. Verum cum Pontifex Stephanum ad se Avenionem vocasset, Ursus Anguillariæ Comes Stephani collega, Franciscum Petrarcham virum eloquentissimum, maxime autem vernacula lingua rhytmisque vulgaribus, corona poetica in Capitolio donavit, astante populo omnique Romana nobilitate, anno salutis millesimo trecentesimo trigesimo octavo. At Pontifex veritus ne vacante imperio Italia ab aliquo externo hoste invaderetur, Luchinam vicecomitem Johannemque ejus fratrem Archiepiscopum Mediolanensem Mediolani aliarumque urbium, quas possidebant vicarios instituit. Eandem quoque potestatem Mastino Scalæ Veronæ & Vincentiæ: Philippino Gonzagæ Mantuæ & Rhegii: Albertino Carrariæ Patavii: Obicioni Estensi Ferrariæ, Mutinæ: Argentæ suo jure (ut ipse dicebat) tribuit: quod vacante imperio omnis ejus potestas in Pontificem recidat, Jesu Christi superni Regis unicum in terris vicarium. Obicioni tamen Estensi hoc vectigal imposuit, ut quotannis decem millia nummum auri Ecclesiæ Romanæ persolveret. Semel autem toto sui Pontificatus tempore sex Presbyteros Cardinales creavit, viros egregios, non de sua stirpe (ut nunc fit) sed undequaque ad tantam dignitatem vocatos. Non improbo tamen eos qui ob cognationem & affinitatem ad summos dignitatis gradus eriguntur, si tanta conditione digni sunt. Tantæ præterea constantiæ fuit, ut dimoveri à recto vel vi vel precario vel pollicitationibus nunquam potuerit. Bonos enim diligebat: & vicissim malos ac sceleratos aperte odio habebat. Componere item pacem inter Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ Regem sæpe tentavit per Legatos, at frustra: qui maximis cladibus quã sæpissime inter se concertarunt.

Nam Eduardi claſſis ſupra Scluſas non longe à portu Flandriæ tanta vi cum Gallis dimicavit & vicit, ut ad triginta tria millia Gallorum unâ pugnâ interfecta referantur, Pontifex autem rem ſæpius tentatam omittens, ædes pontificias cum turribus & pomœriis inchoavit ac perfecit, ſuoque juſſu impenſaque Baſilicæ ſancti Petri tectum reſtituit: quemadmodum epigramma ad ejus ſtatuam in eadem Baſilica poſitum indicat. Moritur autem Pontificatus ſui anno ſeptimo, menſe tertio, die decimo ſeptimo. Multam vim auri non cognatis ſuis & affinibus, ſed Eccleſiæ reliquit. Zorum pictorem illa ætate egregium ad pingendas Martyrum hiſtorias in ædibus ab ſe ſtructis conducere in animo habuit. In morte autem optimi Pontificis & doctiſſimi omnes fere collachrymarunt. idque in pompa funeris qui aderant fletibus & gemitu præ ſe tulere.

CLEMENS VI. PONTIF. CCV.

CLemens ſextus, patria Lemonicenſis, Petrus antea vocatus, primo monachus, deinde Archiepiſcopus Rhotomagenſis, poſtremo Pontifex Avenione creatus eſt. Fuit autem vir multæ doctrinæ compoſitæque eloquentiæ: liberalis in omnes, comis & perhumanus. Electus itaque nonis Maji, milleſimo treceteſimo quadrageſimo ſecundo, coronatur *XIV.* cal. Junii. Sequentibus vero jejuniis pontificatus ſui anno primo, octo Presbyteros Cardinales creat, Diaconos duos, ſcil. fratrem ſuum monachum Tutellenſis, profeſſionis, & Guilielmum ex ſorore nepotem. Ex his præterea quos Presbyteros creavit, unus ei affinitate conjunctus fuit. Sequenti autem anno duos item creavit: quorum alter ejus erat ex altera ſorore nepos. Petentibus ſiquidem Romanis, quemadmodum Bonifacius octavus olim conceſſerat, centeſimo quoque anno

anno (quod seculum antiqui appellabant, unde ludi seculares nominati sunt) plenam peccatorum omnium remissionem visitantibus limina Apostolorum Petri & Pauli, quinquagesimo quoque anno id facere libenter annuit, cum dicerent ætatem hominum Jubileum illum centum annorum attingere non posse. Verum cum intelligeret totam Italiam in tumultu esse, solos Luchinum & Johannem Vicecomites Vicarios Insubriæ confirmavit: de reliquis Italiæ Principibus nulla mentione habita. Existimabat enim solos Vicecomites Bavaro resistere posse, in Italiam (ut ipse prædicabat) descensuro, qui vicissim, ut par pari Pontifici redderet, in ditione Ecclesiastica multos Vicarios Imperiali autoritate confirmavit. Nam Johannem de Vicorbis Præfectum Viterbii, Galeotum Malatestam & fratres Arimini, Pensauri, Fani, Antonium Feletrarium, Urbini: Nolphum & Gallasium fratres Callii, Alegretum Clavellum Fabriani, Bulgarutium Matelicæ: Ismedutium sancti Severini: Gentilem Varrancum Camerini: Michaelem montis Milonis: Pongonium Cingoli: Nicolaum Boscaretum Esii: Guidonem Polentensem Ravennæ: Franciscum & Syncbaldum Forolivii & Cesennæ: Johannem Manfredum Faventiæ dominos confirmavit: licet ante quidam ex his loca ipsa partim vi partim benevolentia civium adepti fuerant, ut in Benedicto diximus. Interim vero Froscobaldi Florentini cives admodum potentes à civibus suis pulsi Pisanos ad arma concitant iniquo quidem tempore. Florentini enim Parmam à Scaligeris empturi tum erant: & ob eam rem filios obsides jam Ferrariam miserant, quingenta millia nummum auri polliciti. Sequester enim ad eam rem conficiendam, Ferrariensis ab utroque electus est. Verum cum Florentini alia super aliam clade, tum à Pisanis, tum ab eorum sociis afflictati essent, omittere tantam emptionem coacti sunt, ferre tamen auxilium Lucensibus à Pisanis obsessis non omisere adjuvanti-

etiam sociis, copiarum Duce Malatesta Ariminensi, cognomento Ungaro, qui Pisanos à cervicibus Lucensium armis quidem repulit. Tum vero Robertus Florentinorum amicus sociorum calamitatibus permotus, Gualterium quendam Gallum Athenarum Ducem appellatum, cum parvo equitatu in Hetruriam misit, qui artibus exquisitissimis dejecto Malatesta ut imperito belli duce, ita gratiam Florentini populi aucupatus est, ut brevi & copiis eorum & urbi præficeretur, dejectis & extinctis omnibus urbis magistratibus. Hujus quoque fortunam juvere Aretini, Pistorienses & Volaterrani, qui homini sese statim dedidere. At cum Accius Corrigiensis Parmam urbem quam ipse tueri non poterat, Obicioni Estensi dedisset, Philippinus Gonzaga bello ab ipso Obicione lacessitus, comparato exercitu in agro Rhegiensi hominem invadens, collatis signis tanto impetu fundit, ut fugientem Ferrariam persecutus sit. Tum vero Obicio desperatione rerum motus, Parmam ipsam quam retinere non poterat, Luchino vicecomiti tuendam tradidit, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo sexto. Cum autem Florentini ferre Gualterii tyrannidem diutius non possent, necarenturque quotidie multi, in eum ob libertatem conjurantes, Angelus Acciaiolus urbis Episcopus, cives armatos in Episcopatum propere ad se vocat, patriam in libertatem vindicaturus. Quare tyrannus imparem se civibus videns, Episcopo ipse pacis sequestræ adhibito incolumis cum militibus & rebus suis decimo tyrannidis suæ mense abiit. Verum plebs ipsa ingrata ut semper nobiles civitatis, quorum consiliis & armis libertatem consecuta erat, exules facit, direptis eorum bonis ædibusque eversis. Et ne quid deesset ad perturbandam totam Italiam, in regno quoque Neapolitano magnæ discordiæ exortæ sunt. Rex enim Robertus sine stirpe virili moriens, Johannam filiam Andreæ nepotis sui Caroli regis Ungariæ filio uxorem dedit. Neapolim enim illis

dictas

diebus adolescens venerat. Verum Johanna hominem socordem perosa, cum in urbe adversa per insidias interimit: alterique fratrueli nubit, Lodovico olim Tarentini Principis filio, quem Roberti quoque fratrem fuisse constat. Tum vero Lodovicus Rex Ungariæ primi mariti frater tantum scelus ulturus, cum paratissimo exercitu in Italiam veniens, primo Sulmonenses resistere ausos oppugnare adoritur. Interim autem Romæ creandorum senatorum ex autoritate Apostolica commutata ratione, Nicolaus Rentii civis Romanus publicus scriba, vir quidem erecti ad libertatem excelsique animi, occupato armis capitolio tantum sibi benevolentiæ & autoritatis apud omnes comparavit, ut facile quo vellet mentem populi Romani flecteret. Is autem quo magis animos hominum commoveret, hoc titulo usus est, Nicolaus severus & clemens, libertatis, pacis justitiæque tribunus, ac sacræ Romanæ reipubl. liberator illustris. Hac autem verborum pompa tantam de se & admirationem & opinionem concitavit, ut omnes Italici nominis per Legatos pacem amicitiamque ab eo petierint. Fuere & quædam externæ provinciæ, quæ ad Romani Imperii gloriam renascentem, ut ipsæ putabant respicerent. Sed parum inolevit fucata gloria: nam dum parti civium consulit, parti adversatur, repente ex patrono tyrannus est habitus. Hanc ob rem septimo magistratus sui mense, sponte sua ignaris omnibus mutata veste per obscuram noctem Roma abiens, ad Carolum Johannis filium in Boëmiam proficiscitur: quem Clemens Pontifex ob multatum linguarum literarum peritiam, in Bavari etiam contumeliam ab Electoribus in Cæsarem designari paulo ante fecerat. Captus itaque tribunus à Carolo & Avenionem missus, Pontifici dono datur. Lodovicus autem Sulmone post longam oppugnationem potitus, regnum deinceps facile occupat, abeuntibus in provinciam Narbonensem ob timorem Johanna & adultero

Lodo-

Lodovico, relicto ad Regni custodiam duce Dyrachino, Roberti Regis nepote: quem Carolus prælio superatum & captum ultimo supplicio affecit. At vero cum fere in tota Italia peste laboraretur, Carolus relicto satis magno præsidio, tertio mense in Ungariam revertitur, eo maxime tempore, quo Iohannes Archiepiscopus magni animi consiliique vir mortuo fratre Luchino vicariatum Mediolanensem à pontifice suscepit. At Clemens retento in vinculis Nicolao Cardinales quosdam Romam misit, qui statum urbis componerent: ad quos Franciscus Petrarcha perscribens eis persuadet, ut promiscue senatores ad tollendam seditionem ex plebe ipsa creent, cum non satis constet in ipsa urbe Romas, qui Senatorii, quique plebei ordinis sint, quod omnes fere peregrini sint & ignotis parentibus orti. Declarati itaque senatores sunt, Petrus Sarra Columnensis, & Iohannes Ursi filius. Quo quidem tempore pestis adeo triennio totam Italiam pervagata est, ut vix decimus quisque ex millesimo homine superfuerit. Nec id quidem mirum, cum ob Iubileum contagione hominum & multitudine undique Romam commigrantium, squalore, situ, pedore, omnia inficerentur. Venere autem tum in potestatem Florentinorum Collis oppidum, & Geminianum. Venit & in potestatem Archiepiscopi Mediolanensis Bononia, civibus ipsis ultro dedentibus. Quare Pontifex commotus misso in Italiam Legato, Florentinos & Mastinum Scalam in vicecomitem concitat. Sed mortuo Mastino Archiepiscopus Canem grandem Mastini filium, omnesque Flamminiæ & Hetruriæ Gibellinos in fœdus amicitiamque sui pelliciens, Bernabovem nepotem Bononiam misit, qui cives in fide contineret. Interim vero Florentini nemine vetante Pistorienses ac Pratenses aggressi, eos tandem in potestatem suam armis redigunt. Verum postea ab Archiepiscopo vexati duce copiarum Iohanne Aulegio, vix tum quidem se mœnibus tutati sunt,

sunt. Defecisse tum Anglare & Burgum sancti sepulchri Ecclesiæ oppidum ad vicecomites constat. Pugnasse tum etiam legitur Genuenses & Venetos inter se bello navali, in quo primo victi Genuenses sunt: mox victores præfecto classis Philippo Auria & Chium insulam de Venetis cepere: & Eubojam (quam Necropontum vocant) magnis cladibus vexarunt. Clemens autem quieti Italiæ tandem consulturus, Lodovicum Tarentinum Principem Regem Neapolitanum decrevit, pacem cum Ungario instaurat, Urbem Avenionensem à Johanna Regina emit, ejus enim patrimonium habebatur. Persolvitur pretium feudi permutatione: tantundem enim & eo amplius ob Regnum Neapolitanum Ecclesiæ Romanæ debebat. At vero dum Anglerianus vicecomes Scarperiam in Mugello obsideret, Senenses, Aretini, Perusini suis rebus timentes, novam societatem cum Florentinis contra vicecomites ineunt. Sentire cum vicecomitibus Pisani aperte non poterant ob Gambacurtos familiam potentem Florentinis amicam: qui resistere vicecomiti nequeuntes, Carolum Imperatorem in Italiam vocant. Hanc ob rem motus Pontifex, veritusque ne Italia ferro ac flamma vastaretur, quemadmodum se facturum Imperator minabatur: & vicecomitibus Bononiam hac lege permitit, ut duodecim millia nummum auri quotannis Ecclesiæ persolverent, & pacem inter vicecomites & Florentinos componit his conditionibus, ut neuter istorum Pisanos, Lucenses, Senenses, Perusinos vexaret: atque Bergus sancti sepulchri Ecclesiæ obtemperaret, libertatemque Cortonensium vicecomites tuerentur: pacem quoque & fœdus componere inter Philippum Regem Franciæ & Eduardum Angliæ annixus est, sed frustra: adeo erant ad bellum animati, in quo Eduardus victor cæsis viginti Gallorum millibus Calesium undecim mensibus obsessum, vi tandem cepit. Eadem quoque fortuna superantur Scoti, ab his qui Eduardi auspi-

auspiciis in Scotia tum militabant. Pontifex autem boni pastoris officio functus, cum foris prodesse Christianis non posset, domi ecclesiastico senatui consuluit. Aliquot enim præstantes viros Cardinales legit: maxime vero Ægidium Hispanum Archiepiscopum Toletanum, Nicolaum Cappocium Romanum civem: Rainaldum Ursinum Ecclesiæ Romanæ Protonotarium. Nepotem quoque suum huic numero ascripsit: qui postea Pontificatum adeptus est, & Gregorius undecimus appellatus. Sunt qui scribant hunc Pontificem in Sanctos retulisse Junonem Presbyterum & confessorem Britannicum. Pontificatus autem sui anno decimo, mense sexto, die vigesimo octavo millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo mortuus, Avenione sepelitur, adhibita à Cardinalibus, qui tum aderant honesta funeris pompa.

INNOCENTIUS VI. PONT. CCVI.

INnocentius sextus, patria Lemonicensis, Stephanus antea vocatus, pontificii civilisque juris wir consultissimus, procurator primo, mox Episcopus Claromontanus, deinde Cardinalis, Pontifex tandem creatur, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo, decimo sexto calendas decembris. Fuit autem vir integerrimæ vitæ, magnæque constantiæ & severitatis. Beneficia autem ecclesiastica non nisi probatissimis sacerdotibus, tum vita, tum doctrina dedit. Post vero coronationem suam multas reservationes à Clemente factas suspendit: comstituitque statim, ut omnes Prælati, omnesque qui beneficia habebant ad Ecclesias suas sub anathematis pœna proficiscerentur. Dicebat enim oves pascuas à proprio pastore, non à mercenario custodiri debere. Impensam quoque domesticam quæ magna erat imminuit, familiam suam ad certum & honestum redigens numerum.

Nec domi voluit nisi viros probatissimos. Idem ut facerent Cardinales acerrimo edicto mandavit, dictitans suam ac omnium Ecclesiasticorum vitam cæteris exemplo esse debere, ad imitationem Salvatoris nostri, cujus tota vita ad institutionem humani generis respiciebat. Præterea vero sacri palatii auditoribus salaria instituit, ne muneribus corrumpi in decernendis litibus ob inopiam possent. Dicebat enim famelicos non facile etiam ab alieno cibo abstinere, si sit oblata quovis modo edendi facultas. In victu parcus est habitus, in sumptu bellico largissimus, dum bello repetit quæ à tyrannis superioribus temporibus occupata fuerant. Ægidium namque Hispanum è gente Carilla Cardinalem Sabinum virum insignem è latere suo in Italiam misit, qui bello tyrannos persequerentur, ditionemque Ecclesiasticam tutiorem redderet, eo maxime tempore, quo Imperator Constantinopolitanus, Aragonum rex, & Veneti contra Genuenses fœdera inter se iniere. Hi autem comparata ingenti classe, numero navium & copia militum superiores, Genuenses inter Constantinopolim & Chalcedinem aggrediuntur loco ipsis Genuensibus iniquo, vento adversante. Pugnatum est ab aurora usque ad vesperam: ac tandem Græcis in fugam versis, Veneti ac Catelani magna ex parte cum præfecto classis cæduntur, pagano Auria duce. Veneti autem tantam cladem & ignominiam iniquo animo ferentes, redintegrata cum Catelanis classe, Nicolao Pisano Venetæ classis præfecto, sequenti anno non longe à Corsica Genuenses fundunt, eorumque triremes quadraginta viris onustas demergunt. Hac clade perterriti Genuenses, Archiepiscopo Mediolanensi civitatem ac sua dedunt: qui Venetos bello aggressus Patavinum Principem, Veronensem, Ferrariensem, Mantuanum, & Florentinos in se concitat, veritos ne superatis Venetis, ad se demum iretur. Pugnabatur terra marique: sed Genuenses præfecto pagano Auria mirâ felici-

felicitate navi pugna usi, apud Sapientiam Peloponnesi promontorium Venetos superant: eorumque præfectum Nicolaum Pisanum captum cum quinque millibus hominum Genuam perducunt, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo quarto. Verum sequenti anno mortuo Archiepiscopo Mediolanensi Veneti ac socii magna cura liberati sunt. Bernabos & Galeatius ex Luchino fratre nepotes patrui hæredes fuere. Sola Genua ab his defecit, inito cum Venetis fœdere, inchoata prius à Bernabove & Galeatio, suadente Pontifice Ægidioque ejus legato. Interim vero Calojohannes Constantinopolitanus Imperator in patriam rediit, pulso armis Catacusino imperii contra jus fasque occupatore. Id autem factum est Francisci Garalusii Genuensis opera, viri rerum maritimarum peritissimi: cui Mitylenem cum Lesbo dono dedit: grati animi signum præ se ferens, quam certe insulam superioribus annis Thurcus Gatalusiis ipsis vi abstulit, occupata prius Constantinopoli, totaque Thracia. Nec Romæ certe minor perturbatio, quam Constantinopoli tum fuit. Franciscus enim Baroncellus Romanus cives admodum potens, pulsis è senatoria dignitate Johanne Ursino & Petro Columnensi, tribunitiam dignitatem sibi usurpat cum his titulis, Franciscus Baroncellus scriba Senatus, Dei gratia almæ urbis tribunus secundus, ac Romanus consul. Tum vero Innocentius Pontifex re cognita, ad comprimendam hominis audaciam Nicolaum Cencii, qui eodem modo dominatum appetierat, è carcere Avenionensi ductum, Romam mittit ad tribunatum repetendum. Is itaque urbem ingressus adjuvante nobilitate, ac magna plebis parte, Barroncellum è Capitolio dejectum interficit, ac solus tribunatu potitur. Verum cum non ita diu pristinæ conditionis immemor nobilitatem persequeretur, maxime vero Columnenses à porta Exquilina im Hernicos cum clientela proficiscentes, magno incommodo

pulsus

pulſus in Capitolium ſe recepit: unde fugiens inſtantibus hoſtibus mutata veſte cognitus à civibus Romanis obtruncatur. Tum vero autoritate Apoſtolica Guido Iordanis unicus Senator ad annum creatur. Imperator autem regis Boëmiæ filius perbenigne à Carrarienſibus Gonziacis, vicecomitibus ſuſceptus, Mediolani coronam ferream, ut mos eſt accipit. Inde vero Piſas abiens, Legatos Senenſium, Volaterranorum, totiuſque fere Hetruriæ obvios habuit: qui dicerent ſe paratos eſſe ejus mandata facere. Idem feciſſent Florentini, niſi prius data ingenti pecunia ſe ab ejus manibus redemiſſent. Romam autem proficiſcens, hac conditione à duobus Cardinalibus ad eam rem miſſis coronatur, ut neque Romæ, neque in Italia diutius immotaretur. Quo quidem in Germaniam abeunte, Ægidius Legatus omnia fere oppida brevi recepit, quæ tyranni inſtigante Bavaro in Flamminia, quam Romandiolam vocamus, in Marchia Anconitano in patrimonio ſancti Petri occupaverant. Eos tamen vicarios in oppidis ſuis confirmavit: quos viderat Eccleſiæ Romanæ obſequentes, utpote Galiothum Malateſtam & Guidonem Polentanum in Flamminia, Varranenſes in Piceno. Ordelaphos autem nequaquam Eccleſiæ Romanæ obtemperantes, bello biennio perſecutus, eos tandem è Forolivii Foreque Popilii, ac Ceſenna deturbavit. Potuiſſent hi quidem aliquam partem dominatus retinere, adjuvante Jacobo Cardinali Columnenſi, viro huic familiæ amiciſſimo, ſed maluere totum conſtanter amittere, quam partem turpiter retinere. Ægidius autem pacata Flamminia, adeo Forolivii delectatus eſt, ut & ærarium Eccleſiæ & pecuniam ab Avenione miſſam, unde arces Italiæ ædificarentur, eo loci repoſuerit, & inſtitutiones quaſdam ibi compoſuerit, quibus adhuc provincia ipſa utitur. Cum autem Ægidius Italiam pacaſſet, arceſq; in ditione Eccleſiaſtica plures ac perneceſ-

ſarias

ſarias ædificaſſet, omneſque Italos Principes ac populos ad officium redegiſſet, ad annum quintum legationis ſuæ ſucceſſorem habuit, Arduinum Burgundum Abbatem Ciſtercienſem, hominem rebus agendis nequaquam idoneum. Hanc ob rem abeunte Ægidio, omnes Italiæ Principes ac populi arma capiunt. Nam & Piſani Florentinos adeo vexavere, ut cum nemo prodire obviam auderet, agrum omnem Florentinum diriperent, capto Figino ſuperioris Arni caſtello, incenſiſque villis omnibus quæ paſſim in agris ædificatæ erant. Dux autem Florentini exercitus Pandulphus Malateſta tum erat, quem populus abdicare ſe magiſtratu coegit, quia nunquam congredi cum hoſte auſus eſt. Tum vero Piſani elatiores facti, non tam ſpe potiundæ urbis quam inferendæ contumeliæ cauſa, levibus aliquot præliis ante portas commiſſis, cum magna præda domum redeunt inſtante jam autumno: & Bernabos quoque Bononiam bello agitatam, acriter eam defendente Abbate Cluniacenſi, multis caſtellis ſpoliat. Erat quidem Bononia, ut antea diximus, Vicecomitum dominatui ſubjecta, ſed Auiegianus eam Abbati Cluniacenſi prodidit, Firmum in mercedem proditionis accepturus. Verum dum Bernabos Bononiam & Rhegium bello premit, Legatus Apoſtolicus accitis in ſocietatem belli Philippino Gonzaga, Cane Veronenſi, Nicolao Eſtenſi, in Brixianos movet: Tum Bernabos Brixianorum periculo motus, relicta Bononia ac Rhegio, in hoſtem proficiſcens, apud Montemclarum tanto prælio ſuperatur, ut ægrè deinceps urbis mœnia tutatus ſit. Eodem ferè tempore Florentini Galeotho Malateſta duce Piſanos ſuperant illectis prius ad ſe eorum militibus pecunia. Hanc ob rem Piſani in Gambacurtos cives ſuos præpotentes, omne crimen conjicientes, quod avare maligneque ſtipendia militibus perſolverent, Iohannem Agnellum exulem Bernabovi amicum, & Gambacurtis

bacurtis adversantem revocant, qui civitatem brevi in potestatem suam redegit, sublatis è medio adversæ factionis amicis. Verum composita à Pontifice inter Pisanos & Florentinos pace, Iohannes Haucut Pisanorum stipendiis militare solitus, milites omnes passim per omnem Italiam sparsos colligens, magnum omnibus terrorem injecit, tumultuante potissimum civitate Romana in creandis Senatoribus: quam discordiam Innocentius optime sedavit, externo Senatore ad urbem misso, Raymundo, Ptolemæo cive Senensi, qui annum integrum magistratum gessit, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo nono. Non quievere autem compositis etiam hoc modo rebus Romani. Nam pulso Senatore, septem cives crearunt cum summa potestate, quos Reformatores totius reipublicæ vocarunt. Hanc ob rem Innocentius Hugonem Lusignaneum, Cypri regem, ad bellum quod in Thurcos gerebatur proficiscentem, Senatorem creavit: mandavitque ut Magistratum Reformatorum omnino aboleret. Erat autem tum maxime intentus abolendo bello quod inter Anglos & Gallos gerebatur, quo omnibus proficisci in Thurcum liceret. Verum cum Angli in Pitriensi agro Gallos superassent, cepissentque Regem cum Philippo filio, rem difficiliorem factu fecisse videbantur. Cum Eduardus magnitudine animi motus, captivos omnes hac conditione liberat, ne amplius contra se bella gerant: qui non ita multo post pacis fœdera rumpentes, Eduardum capere arma & obsidere Parisios impellunt. Parare & classem contra hostes Christiani nominis Innocentius constituerat, cum & Pisani qui rem nauticam optime norant, cum Florentinis, & Veneti qui classe plurimum valebant cum Lodovico Ungariæ rege bella tum gererent. Tarvisium enim rex magnis copiis tum obsidebat: nec seditionibus intestinis Veneti carebant. Nam Marinus dux affectatæ tyrannidis convictus securi per-

percutitur. In tantis vero animi perturbationibus afflictatus Innocentius, pontificatus sui anno nono, mense octavo, die sexto moritur: eo potissimum tempore, quo & Bartholus Saxoferratus vir illa ætate omnium consultissimus. Ante vero Pontificis mortem tanta Solis defectio facta est, quanta nunquam antea. Visum itaque omnibus est tantæ mortis Planetas etiam signa aliqua dedisse.

URBANUS V. PONTIF. CCVII.

Urbanus quintus, patria Lemonicensis Guilielmus Grisant antea vocatus, sancti Victoris Massiliensis Abbas, absens etiam omnium consensu Pontifex creatur. Legatione enim tum apud Vicecomites in Italia fungebatur. Vocatus itaque Aveniomem Pontificatum iniens vir singularis virtutis, ingentis animi, innocentissimæque vitæ, statim ad tuendam libertatem Ecclesiasticam animum adjicit: eorumque opera utitur, qui ad eam rem animati erant. Ægidium enim Hispanum virum præstantem (de quo antea diximus) in Italiam cum summa potestate mittit: qui ita Lodovicum Genzagam, Nicolaum Estensem, Franciscum Carrarium initis fœderibus in Bernabovem concitavit, ut prælio ab his superatus, & saucius ægre aufugerit, amisso in bello filio: captisque Andrea Pepulo Bononiensi exule, Synebaldo Ordelapho, Paulo Mirandula, Guidone Foliano, Azone Corrigensi, Guilielmo Cavalcabove egregiis copiarum suarum Ducibus. Permoti autem calamitate Vicecomitum Franciæ, Angliæ, ac Cypri Reges, Legatos ad Ægidium misere oratum, ut Vicecomitibus pacem redderet, non discessère re infecta legati. Reddita siquidem pax est, quæ non diuturna fuit. Johannes enim Haucut Vicecomitibus militans, cum Florentinos bello lacesseret, eorum copias

pias

pias apud Miniate oppidum graviter profligavit. Hanc ob rem Ægidius Legatus Thomam Obicionem egregium copiarum ducem cum tribus millibus equitũ, & satis magno peditatu Florentinis auxilio mittit. Pugnatum est inter Aretium & Cortonam dubio marte quatuor horis: atque demum Thomas ita hostes superat adnitente peditatu, ut ex sex millibus equitum qui cum Anglico militabant pauci evaserint: atque ipse Dux in deditionem venerit. Hujus autem tantæ victoriæ fama permoti, qui ab Ecclesia defecerant statim deditionem fecere. At vero cum Urbanus ad quartum sui pontificatus annum in Italiam venisset componendarum rerum causa, ei Legatus Ægidius Corneti fit obviam, rationemque administratæ provinciæ reddens, dum Cornero Romam proficiscitur, liberatus tantæ legationis onere, quieturus ob senium Viterbium rediit: ubi & tertio mense post moritur: vir certe singularis virtutis, præstantisque animi: quique dignitatem Ecclesiasticam, dum vixit mirifice tutatus est. Ejus autem corpus Assisium delatum in Ecclesia beati Francisci tumulatur, sepulchro à se condito dum viveret. At vero cum Carolus Imperaror intellexisset Urbanum Romam profectum, eo & ipse quoque cum uxore & liberis statim advolans, in itinere Lucam Pisanis, Miniate oppidum Florentinis adimit, sibique vendicat. Profectusne sit Romam haud satis constat, cum ab Innocentio sexto Pontifice Romano coronam imperii accepisse dicatur, Cardinali Hostiensi Romam ob eam rem misso. Accepta autem à Florentinis ingenti pecunia, ne eos bello vexaret, tertio mense posteaquam venerat Italia cessit, anno *MCCCLXVIII.* Urbanus vero Apostolorum capita diu quæsita tandem invenit: desierant enim in honore esse propter desuetudinem & ignorationem hominum. Apud vero sancta sanctorum reperta, ac locellis argenteis recondita ad altare majus basilicæ Lateranensis cum maxi-

maxima veneratione & celebritate collocantur, astante clero populoque Romano. Idem quoque Pontifex ædes pontificias tum in urbe veteri, tum in Mantefiascone construxit: ut ei ac cæteris Pontificibus eo proficisci liceret, vitandi Urbani æstus causa. Brevi autem in Galliam reversurus, Johannem Haucut egregium copiarum Ducem è carcere missum, copiis illis omnibus præfecit, quæ antea sub Ægidio militaverant, ut tamdiu ditionem Ecclesiasticam ab hoste tueretur, quoad ipse reverteretur. Redire namque ad Italiam ei in animo fuit. Verum dum in Gallias proficiscitur, pontificatus sui anno octavo, mense quarto Massiliæ moritur: vel (ut alii volunt) Avenione vitam finivit, eo maxime tempore quo Brigida devotissima Christi mulier Suetiæ Princeps Romam voti causa venerat: motusque nonnulli in Apulia exorti sunt, mortuo Nicolao Acciolo, ejusdem provinciæ gubernatore, viro strenuo ac in rebus agendis sapientissimo.

GREGORIUS XI. PONTIF. CCVIII.

GRegorius undecimus, patria Lemonicensis, Petrus Belfortis antea vocatus, sanctæ Mariæ novæ Diaconus Cardinalis, Avenione Pontifex omnium consensu creatur. Hunc enim adolescentem vix decimum septimum annum attingentem, Clemens sextus ejus patruus Cardinalem creavit: & ne videretur carni ac sanguini magis quam Ecclesiæ consuluisse, eundem ad exquisitissimos doctores, maxime vero ad Baldum, qui tum Perusii legebat, disciplinæ gratia statim misit: ubi tantum in quovis genere doctrinæ profecit, ut idem Baldus ejus autoritate in confirmandis rebus dubiis plerumque uteretur. Fuit præterea tantæ innocentiæ & piacabilitatis, adeoque humanus & pius, ut ab omnibus unice diligeretur.

Fo

Eo itaque tempore quo pontificatum iniit, Romæ Senator singulo semestri à Pontifice datus jus populo dicebat. Vrbis autem custodiam totamque reipublicæ administrationem & curam Banderesii tum gerebant. Banderesii enim appellati sunt germanico verbo à vexillis, quibus in bello utebantur. Singulæ enim decuriæ signo internoscebantur suo, capita regionem nunc vocantur qui urbis tribubus præsunt. In Cisalpina autem principes illi (quos diximus in vicecomites conjurasse) Rhegium à vicecomitibus possessum proditione occupant. Supererat arx, per quam Barnabos urbem ingressus, hostes primo impetu fundit, Rhegiumque libere recipit, Lucio Theutonico Duce inde deturbato. Agebantur hæc in Italia cum Perinus Cypri Rex Petro genitori in regnum suffectus, magnarum discordiarum inter Genuenses & Venetos causa fuit. Nam dum Famagustæ coronationis suæ pompam duceret, adessetque Genuensis & Venetus bajulus (ita enim appellant mercatorum Prætores) velletque utrique ad dextram Regis incedere, tantus repente tumultus exortus est, ut Genuenses cæsi ac pulsi per ignominiam sint, Rege in Venetos magis quam in Genuenses inclinante. Hanc ob rem Genuenses Petri Fregosi auspiciis, Dominici Fregosi ducis fratris comparata quadraginta triremium classe, Cyprum hostili animo invadit, quatuordecim millibus hominum in insulam positis: qui omnia ferro ac flamma vastarent ob violatum jus gentium. Rex vero ab omnibus auxilio destitutus, ad misericordiam confugiens dedita Famagusta, quadraginta millia nummum auri quotannis Genuensibus pollicetur, si pacem reddiderint. At vero cum Legatus Pontificis in Italiam venisset, resque Ecclesiasticas recenseret, inita cum vicecomitibus pace, initium perturbandi omnia à parentibus ortum est. Hi enim vindicare se in libertatem à populo Florentino quærentes, exercitum Ecclesiæ permittente Legato in Hetruriam vocant:

quem ita Florentinus populus pecunia corrupit, ut eorum auxilio Pratum ingressus, & conjurationis capita ultimo supplicio affecerit, & multa vexilla libertatis, literas & nomen præ se ferentia pluribus cohortibus distributa, ad oppida transmiserint: populos ut dominos cohortantes, ut libertatis Ecclesiæ memores jugum rejicerent. Primum autem Tiphernates (quos Castellanos vocant) ab Ecclesia descivere: hos deinceps Perusini, Tudertini Spoletini, Eugubini, Viterbienses, Forolivienses, Asculani secuti sunt. Occupaverat tum etiam Astorgius Manfredus sub Bavaro tyrannidis dulcedine gustata Granari olim agri Faventini castellum: ad quem opprimendum è Bononia Legatus Johannem Haucut cum aliquot cohortibus mittit. Tutati sunt Astorgium Florentini & Bononienses: qui excluso Haucut omni præsidio in libertatem se vindicaverant. Haucut vero cernens Faventinos ad rebellionem spectare, & civitatem crudeliter diripuit cæsis passim omnibus, quos obvios miles habuit: & solum urbis viginti millibus nummum auri Nicolao & Alberto Estensibus fratribus vendidit, occupato Bagnacavallo: ubi impedimenta exercitus sui ad tempus reposuit. Tum vero Pontifex cognita tanta rerum permutatione, Cardinalem Gebennensem Legatum cum sex millibus equitum Britonum in Italiam mittit, qui per Taurinos descendentes sine ullo maleficio usque ad Bononiæ portas pervenere, urbem obsessuri. Sed Legatus cognito Florentinorum adventu, qui Rodulpho Varraneo duce Bononiensibus suppetias ferebant, cum copiis suis Cesennam hyematum concessit: in qua urbe ita tumultuatum est ob superbiam Gallorum, ut sexcenti Brito nes interfecti sint, reliqui urbe ejecti. Qui postea per arcem ingressi, aucti numero, cædibus & rapinis omnia complevere: neque his quidem parcentes, quorum ætas suppliciter veniam petit: solæ virgines & juniores matronæ ad injuriam reservatæ sunt. Forolivienses autem

tem veriti ne à Legato inopia consilii & gubernatoris opprimerentur, Synebaldum, Pynum, Johannem, Theobaldum, Ordelaphos Dominos in urbem recipiunt, quorum virtute ab impetu Britonum defensi constantissime sunt. Existimans autem Gregorius Pontifex hæc omnia mala, quæ in Italia committebantur, sua absentia fieri, naufragiumque tam diuturnum absente gubernatore committi, de profectione sua ad Italiam vir bonus diu multumque cogitare cœpit: sed hominem permaxime movere cujusdam episcopi verba, qui interrogatus à Pontifice, dum simul inambularent, cur non rediret ad Ecclesiam suam, quam haud par erat tamdiu sine Pastore nudam relinqui: Cur (inquit) tu summe Pontifex cæteris exemplum daturus tuum episcopatum non repetis, Ecclesiamque Romanam? Motus his verbis Pontifex, paratisque in Rhodano una & viginti triremibus alio se iturum simulat, ne à Gallis retineretur, si se profecturum ad urbem intellexissent: ipsam namque curiam emolumenti causa in Gallia volebant. Genuam itaque primo, inde Cornetum contendit: unde terrestri itinere navigationem pertæsus, hyeme præsertim, Romam pervenit anno Domini MCCCLXXVI. idibus januariis, pontificatus sui septimo, migrationis vero Romanæ curiæ in Gallias anno septuagesimo. Quo autem apparatu, quamque incredibili populi Romani lætitia susceptus in urbem sit, honorato quoque obviam prodeunte non attinet dicere, cum vultu, gestu, acclamationibus omnem lætitiæ speciem effuderint, ut filii solent redeunte peregre exoptato parente. Indigebant omnia adventu Pontificis. Nam & mœnia & publica ac privata ædificia ubique ruinam minabantur, quæ certe magna ex parte restituit, ut turris suo jussu ædificata ad sanctam Mariam majorem indicat. Labefactati etiam ita civitatis mores erant, ut nihil urbanitatis habere videretur: utq; illi mores aliunde petendi essent, quæ totum orbem terrarū quondam

ad urbanitatem redegerat. Collocata itaque in urbe sede sua Pontifex (ut bonum pastorem decet) omnia circumspicere cœpit, de medelaque vulneribus inferenda cogitare: pax igitur qua sanari nondum obducta vulnera poterant, sibi diu multumque cogitanti oblata est. Legatum itaque primo ad Florentinos mittit, qui ad arma spectabant, eosque adhortatur, ut æquas pacis conditiones non detrectent Hi vero pontificis potentiam suspectam habentes, ne ad pacem cogerentur, cum Bernabove hoste paterno avitoque fœdus & amicitiam ineunt. Postea vero Iohannem Haucut pecunia & pollicitationibus corruptum, ab Ecclesia in partes suas trahunt, quo successu elati nullum injuriæ contumeliæque genus prætermittunt, quod in Pontificem transferri posset: qua ex re anathemate notati, hac insolentia usi sunt, ut etiam sacerdotes suos quibus à sacris interdictum erat, celebrare contra jus fasque coëgerint. Tum vero Pontifex à precibus ad arma conversus, conciliatis prius Bononiensibus, qui suo nomiue urbem gubernarent, Varraneum mercede conducit: hac in re Florentinorum artibus usus: eique exercitum Ecclesiæ committit, paulo post in Florentinos moturo. Id ne ut destinaverat statim faceret, discordia inter Genuenses & Venetos orta effecit. Veritus enim est ne aliqua externa vis Italiam invaderet, si ipse quoq; cnm Florentinis decertaret. Nam dum Andronicus Genuensium auxilio fretus, quibus Tenedon insulam mercedem facinoris permiserat, patrem Caroli Johannem Constantinopolitamum Imperatorem regno deturbasset, Veneti eundem in patriam reduxerunt, ac Tenedon insulam ab eo accepere. Qua ex re indignati Genuenses, in aliud tempus vindictam distulere, veriti Pontificis anathema, qui utrique populo interminabatur, nisi ab armis discederent, cum diceret neutri eorum bellum illud competere. Sed dum vir sanctus accurate agit omnia, quæ ad Pontificem pertinent, intolerabile vesicæ dolore moritur,

ritur, sui pontificatus anno septimo, mense quinto quinto calendas Aprilis, millesimo trecentesimo septuagesimo octavo: sepeliturque in Basilica beatæ Mariæ in via nova sepulchro marmoreo, quod adhuc visitur tanto omnium cum gemitu & lachrymis, quanto nunquam antea quisquam sepultus est: parente enim & unico genitore privati omnes videbantur: Lugebantque non modo præsentem, verum etiam futuram calamitatem, in quam sublato optimo Pontifice ob patrum discordiam incidere.

URBANUS VI.

MOrtuo itaque Gregorio cum de creando novo pontifice mentio haberetur, Clerus populusque Romanus ad Cardinales concurrunt, eosque rogant, ut unum aliquem virum præstantem diligant è natione Italica, qui & Ecclesiam Romanam & Christianam rempublicam integre ac sancte gubernet: aliter de Christiano nomine illo maxime tempore actum esse, nisi optimus pastor tum deligeretur. Italum autem requirebant: ne si Gallus deligeretur, Romanæ curiæ iterum migrare ultra montes necesse esset, cum maximo urbis Romæ totiusque Italiæ detrimento & damno, qui dicerent absente Pontifice omnem provinciam urbemq; Romam tyrannicis seditionibus continuo vexari, Ecclesiasq; Romanas neglectas & incultas situ, squalore jam magna ex parte prolabi: tollique ob eam rem populorũ pietatem Romam continue proficiscentum, cum videant & sedem Pontificiam, & titulos Cardinalium & monasteria, ac sacratissima Martyrum loca sine tecto, corruentibus jam parietibus, pecoribus & brutis animalibus patere: æquum esse ut eo loci pontifex resideat, ubi Petrus sedem pontificiam, relicta patria sua, relicta natione volente Deo collocaverit: auxeritque Martyrum, Confesso-

rum, sanctissimorum Pontificum cineribus ac sanguine: unde pastores Ecclesiæ undequaque circumspicientes mandatorum Christi memores: incitatique majorum exemplis, quorum martyria & res gestas ante oculos haberent, saluti hominum consulerent, patrimoniumque beati Petri recuperarent, quod Pontificum absentia in Hetruria, in Sabinis, in Hernicis, Umbris, in Piceno, in Flamminia à tyrannis quibusdam occupatum fuerat. Reticere se impræsentiarum quam imminuta sit hominum pietas & peregrinatio ad urbem Romam, imo ad Sanctorum corpora & reliquias visendas ob Pontificum absentiam, quæ adhuc redintegrari posset si Pontifex Italicus crearetur. Respondere tum Cardinales, sibi curæ fore, ut virum optimum deligerent, qui Ecclesiæ Dei præesset, nulla personarum aut nationum acceptione habita, ad imitationem Salvatoris, qui ad Apostolatum viros ex omni natione delegit: irent ipsi & bono animo essent, arbitrarenturque se nil acturos, quod non totum ad honorem Dei, ad utilitatem Ecclesiæ Romanæ, totiusq; Christiani populi pertineret. Disposito deinde apud sanctum Petrum conclavi, collocatisque in Vaticano militum stationibus, ne tumultu aliquo tanta electio impediretur, ubi de ineundis suffragiis mentionem faciunt, magna contentio subito exorta est. Tredecim erant Cardinales Gallici: hi Pontificem è suo corpore volebant, quatuor erant Italici: quorum unus ex gente Ursina ad Pontificatum maxime aspirabat. Inclinabat autem in Gallos, quippe qui plures erant, res ipsa: sed forte fortunâ inter Lemonicenses & reliquos Gallos orta discordia, cum utraque pars è suis aliquem creari vellet, effecit ut Bartholomæum Baremsem Archiepiscopum patria Neapolitanum, vel ut alibi legitur, Pisanum, extra collegium Cardinalem, Pontificem crearent, absentem quamvis, Urbanumq; sextum appellarent. Prius tamen quam in publicum prodirent, scitumq; sit, Urbanum Pontificem creatum esse, calum-

calumniati i Galli electionē illam fraudibus & metu exortam, instantibus Romanis vi & armis, ut Italus aliquis crearur. Cardinales autem è conclavi prodeuntes, partim in Hadriani molem, partim vero ad montana loca confugere, impetum populi furentis vitaturi. Secessit & ad Vicovarum Cardinalis Ursinus, in tanta discordia magnam spem consequendi Pontificatus collocans. Verum non ita multo post Cardinales ducti ad urbem venere, Urbanumque ante electum confirmarunt, consalutaruntque, ut verum Pontificem decebat. Post mensem vero tertium in calores Urbanos Galli culpam rejicientes à Pontifice petunt, ut sibi profici sci Anagniam cum bona ejus venia liceat aërem mutaturi pestilentem, æstate præsertim, maxime vero Gallis: sed revera severitatem Urbani veriti abiere. Nam semel atque iterum eos ad se vocatos admonuit, ut manus abstinentes haberent, non dona aliqua, non munera acciperent, dum causas agunt, dum patrocinium suum beneficia petenti præstant. Interminatusque est se acerrime puniturum in simonia deprehensos, aut injustas causas foventes. Prætera vero ostendit sibi placere, & ita velle ut pompam dimitterent, tantamque familiarium turbam & equorum, cum id quod in tales sumptus consumerent, Ecclesiæ Romanæ perniciosos, pauperibus & restituendis corruentibus Basilicis deberetur: se deinceps bonorum delectum habiturum dicebat affirmans, malos suorum flagitiorum pœnas laturos, nisi sententiam mutarent. Et quia sentiebat Cardinales Gallicos de reditu curiæ Romanæ in provinciam suam aliquando mentionem facere, aperte ostendit se Romæ mansurum: neque cuiquam suadenti ut inde abiret obtemperaturum: quod diceret fundamentum universalis Ecclesiæ fideique Christianæ Romæ jactum & auctum ad culmen esse. His itaq; rationibus moti Cardinales Gallici, & hi maxime qui thesauros Ecclesiæ in morte Pontificum expilaverant: quinque pro arbitrio animi sui omnia prius

agebant, Anagniam primo, mox Fundos confugere: ubi primo in Urbanum (ut falsum Pontificem) invecti sunt: quod dicerent hominem vi creatum, vi etiam coronam Pontificatus accepisse, cum electio illa & coronatio in loco minime tuto sit habita, in qua liberæ deberent esse hominum voluntates, libera suffragia, cum contra ipsi à populo Romano coacti sint Italicum potius quam Gallicum eligere. Has autem ob causas sede vacante, ut ipsi dicebant (victo namque erant) Johanna regina favente Gebennensem Cardinalem, qui ante Legatus in Italia fuerat, Pontificem deligunt: eique Clementi septimo indita appellatio est. Hinc magna discordia in Ecclesia Dei orta, & diuturna, quam schisma vocant, cum pars Christianorum Principum Urbano, pars Gebennensi faveret. Neque hoc modo contenti seditiosi Cardinales, Britones qui multa Ecclesiæ castella, multas urbis villas jam diripuerant, arcesque occupaverant, in Pontificem & Romanos mittunt. Ad pontem Salarum Romanus populus hosti incomposito agmine obviam factus, superatur & cæditur. Verum cum postea apud Marinum pugnam magna animorum concitatione injissent adeo Britones cædunt, ut vix nuncius tantæ cladis superfuerit. Qui in arcibus erant, se aliquandiu ac suos tutati sunt: maxime vero arcis Surianæ Præfectus, qui post multos annos Martino Pontifici deditionem fecit. Interim vero Genuenses odium quod in Venetos mente conceperant, ostendunt, ascito in societatem belli Lodovico Ungariæ Rege, Francisco Carrariensi Patavino Domino, Austriæ duce, Patriarcha Aquileiensi. Sentiebant tum cum Venetis Perinus Lusignaneus Cypri Rex, & Bernabos vicecomes. In primo autem congressu navali prælio superiores Veneti fuere, in littore Antiatum victore Pisano classis præfecto. Ex decem namque Genuensium triremibus quinque amissæ sunt. Tum vero Marchiones Carreti adjuvante Bernabove, Albingaunium

gaunium (quod nunc Arbingam vocant) Naulum & castrum Francum de Genuensibus occupant. Verum non ita diu in gratiam cum Genuensibus redeuntes, omnia reddidere. Genuenses præterea conjecto in carcerem Dominico Fregoso Duce, ejusque fratre Petro, & Nicolaum Gualchum ducatui, & Lucianum Auriam classi maritimæ præficiunt. Bernabos vero qui filiam Regi Cyprio in matrimonium collacaverat, eam cum duodecim triremibus, sex Catelanis, & totidem Venetis honorifice ad maritum in Cyprum misit: quibus triremibus Perinus deinceps terra marique Famagustam oppugnat, sed frustra, acriter qui in Præsidio erant urbem defendentibus, disjectaque etiam ventis & procellis classe, non cessabant hinc Veneti, hinc Genuenses maria ipsa tum inferum, tum superum vexare. Nam dum Carolus Zenus classis Venetæ Præfectus, Tyrrhenum mare Genuensibus infestum reddit, Lucianus Auria Adriaticum cum magno Venetorum detrimento discurrit, ab Iadera, ubi stationes habebat, in Venetos movens. Iadera namque Regis Vngariæ erat. Ob hanc autem injuriam commoti Veneti, cum allicere ad certamen Lucianum non possent, Catarum & Sibinicum ipsius Regis oppida incendunt. Interim vero mortuo Galeatio vicecomite anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo nono, tota fere Insubria ad Bernabovem inclinatura videbatur: qua ex re maximam voluptatem cepere Veneti, sed frustra. Nam & dimidia pars regionis primo, deinde tota Iohanni Galeatio nepoti obtigit. Lucianus autem Genuensium Præfectus, Polam movens classem Venetorum in portu ipso superat & capit. Verum dum incaute nimium in hostem fugientem ruit, lancea transfixus moritur. Utraque classis & victrix & victa Iaderam perducitur: quo statim Genuenses Petrum Auriam in demortui fratris locum misere cum triremibus novem, aliisque navigiis compluribus: qui victoriam fra-

tris recensens, ad duo millia captivorum invenit: deprehenditque multos in prælio & in undis periisse. Oppugnabantur & terra Veneti à Carrariensi ejusque sociis, quos antea commemoravi, quibus Veneti Albricum Barbianum Cunii Comitem egregium copiarum Ducem opposuere. At Petrus Auria Genuensium præfectus sexaginta triremium, totidemque navigiorum comparata classe Venetias contendens, Gradum, Comacium, Caprulas vi captas incendit. Inde vero Clugiam movens, à præsidio Veneto aliquandiu egregie defensam, tandem eam vi capit, Patavino tyranno commeatum subministrante. Cecidisse ea oppugnatione ad sex millia hominum constat, & ad nongentos & quinquaginta ex Venetis captos, Iaderamque missos: muliebri tamen pudicitiæ in tanta clade ignotum est. Fracti autem tanta calamitate Veneti, cum nec terra nec mari auxilia sperarent, captivis Genuensium è carcere liberatis, eisque Clugiam ad præfectum Genuensium impetrandæ veniæ causa missis, pacem petivere, eas accepturi leges quas victor imposuisset. Genuenses vero superbia elati, ut victores facere consueverunt, Venetos rejiciunt, nisi se ac sua omnia dedentes: qui ad tuendam patriam conversi, deductis ante portus fauces catenis ferreis, dispositisque in littore portus trecentis equitibus, totidemque peditibus ad unum aliquem ex civibus suis respiciunt, quem bello præficerent. At vero dum fluctuarent in tanta perturbatione, quem potissimum deligerent, incerto autore vox audita est, unicum victorem Pisanum, qui Genuenses optime nosset idoneum esse, qui tantæ rei præficeretur. Non est audita temere ea vox, quasi auspicato emissa. Ad carcerem concurrunt omnes: eò enim deductus fuerat ob rem male ad Polam gestam: eductumque bello maritimo solum præficiunt. Instabant Genuenses & captis circumquaque castellis, ingredi urbem parabant: quos post longam pugnam Johannes Barbadicus

badicus armatis lembis quibusdam perfacile repulit, cum progredi ulterius in æstuariis illis triremes Genuensium non possent. Hac etiam arte Barbadicus usus est, inventa tum primum à quodam Theutonico bombarda fuit, à sono & tonitru sic dicta: nulla erat scapha Venetorum, nullus lembus, qui non duas bombardas & eo amplius haberet: quibus multi Genuenses, ut à re insolita, nec ad præcavendum scitu opprimebantur. Singulæ enim bombardæ uno ictu binos ternosve plerumque necabant, cum præsertim in triremibus declinare ictus, ut in terra non liceat. Adhortabantur autem Veneti Bernabovem vicecomitem socium & amicum ita Genuenses bello premere, ut obsidione tam gravi liberarentur, jam enim commeatibus carebant. De Venetis tum quidem actum fuisset, si (ut Carratiensis admonebat) Genuenses cavissent, ne commeatus mari Venetis importari possent. Bernabos autem Venetis aliqua ex parte satisfacturus, exercitum suum in Genuenses mittit, qui vallem Pulcepheræ deprædatus, acceptisque decem & novem millibus nummum auri, omissis Genuensibus auro cum Bernabove non ferro decernentibus, onustus præda in Insubriam rediit. Non est usus ea felicitate Astorgius Faventinus, eò cum equitatu à Bernabove missus. Urbi enim appropinquans ab erumpente populo Genuensi funditur fugaturque: ægre quidem Astorgius evasit rustico cucullo indutus. At Calojohannes Imperator Græcorum cum Venetis sentiens, Peram Genuensium Constantinopoli vicinam oppugnare adoritur. Videbat enim Genuenses pluribus bellis, & quidem gravissimis implicitos, sed Andronicus ejus filius patri ac Veneto æque hostis Turcorum Bulgarorumque præsidiis & societate fretus, eam acerrime defendit: eoque terroris patrem deduxit, ut in partes Genuensium statim transiret. Interim vero Urbanus non intentus componendæ paci inter Christianos, ut par erat, sed injurias, à Johanna Regina ac-

ceptas ulcisci cupiens, Lodovicum Ungariæ Regem impulit, ut Andreasii fratris mortem se adjuvante ulcisceretur: qui Carolum filium in Tarvisinis contra Venetos dimicantem in Johannem concitans, res Venetorum prope afflictas meliusculas fecit. Supervenit & Carolus Zenus Venetus vir bello navali egregius, qui depressis duabus onerariis navibus ante portum Clugiensem, eo necessitatis Genuenses perduxit, cum educere naves suas non possent, clausis reliquis ostiis, ut ipsi obsidentes quam obsessi majore rerum omnium penuria laborarent. Sed nihil æque Genuenses afflixit quam Petri Auriæ mors ictu bombardæ interfecti, dum munimenta Clugiæ acriter defendit. In cujus locum Matthæus Ruffus statim suffectus, dum Clugiam peteret cum novis triremibus apud Manfredoniam Thaddæum Justinianum cum sex triremibus annona onustis cepit: His vero cladibus motus Agapetus Cardinalis Columna & Genuenses & Venetos sæpe ac frustra ad pacem adhortatus est. Sed hi de vita & sanguine, non de imperio inter se dimicantes, sanis bene admonentium consiliis nusquam obtemperarunt. Postremo itaque Genuenses Clugiæ obsessi cum erumpere non possent premente Veneto, haberéve commeatus nequirent, à Matthæo Ruffo Patavinoque Domino, qui id se facturos brevi pollicebantur, deditionem fecere calendis Julii, millesimo trecentesimo octogesimo. Capti autem sunt ea deditione ex hostibus ad quatuor millia trecenti & quadraginta. Plures autem fame & ferro in ipsa oppugnatione periisse constat. Non quievere tamen tanta accepta clade Genuenses, qui cum triremibus octo & triginta Tergestinos deficere à Venetis ad Patriarcham Aquileiensem compulere. Cepere & Justinopolim, excepta duntaxat arce. Aucta deinde classe Venetias iterum contendunt: sed cum nemo ad certamen prodiret, in Istriam redeuntes Polam urbem vi captam incendunt. Multæ utrinque cædes

des invicem acceptæ datæque sunt, Veneti tamen bello terrestri à Carrario opprimebantur, licet Jacobus Caballus egregius copiarum Dux eos acerrime tutaretur, dum Tarvisium oppugnatur, quod fame in hostium potestatem ferè venerat. Verum cum fessus & defatigatus jam uterque populus tam diutino & atroci bello esset, dux Sabaudiæ pacem inter eos hac formula componit octavo calendas Septembris, millesimo trecentesimo octogesimo primo, ut Regi Ungariæ decimo quoque anno Veneti septem millia nummum aureorum persolverent, si nullum piratam in suis Dalmatiæ locis tutum esse pateretur: sique nullibi salem fieri sineret: utque Patriarchæ Aquilejensi in Forojulio eadem maneret conditio, quæ ante bellum fuerat. Venetis autem & Genuensibus imperatum, ut captivos alterutrum incolumes dimitterent, de præda utrinque capta nulla mentio. Mandatum Patavino, ut ab obsidione Tarvisii recederet: utque arces & turres in stagnis & ad fluviorum ostia excitatas statim demolirentur, termini inter Venetum & Patavinum positi. Interea vero Carolus quem diximus à Pontifice ex Ungaria contra Iohannem accitum, cum octo millibus equitum in Italiam veniens, Aretium primo in potestatem suam redegit, Guelphorum & Gibellinorum seditionibus diu agitatum. Inde vero in Florentinos movens, à Iohanne Haucut qui tum Stagiæ erat propellitur. Sed Florentini veriti ne sustinere tanti Regis impetum non possent, pacem à Rege datis quadraginta millibus nummûm auri redimunt: Haucut que sine stipendio dimittunt, qui Bagnacavallum Nicolao Albertoque Istensibus vendidit quo facilius retinere Faventinum in potestate sua possent, quem tamen haud ita multo post amisere, Astorgio Manfredo eam quidem proditione adepto. Carolus verò salutato Roma Urbano regnum ingressus, superatis etiam Iohannæ ducibus Neapolim dedentibus civibus capit. Obsidebatur in castello novo

Regina

Regina, cum Aretini Guelphi tumultu excitato, Jacobum Carazolum Neapolitanum civem eò à Rege missum, fugere in arcem compellunt. Confugere eo Gibellini, quibus certe vir æquus non magis quam Guelphis consulebat. Volebat enim omnia pari jure in civitate agi. Accito itaque ob acceptam injuriam Albrico Barbiano è Tudertinorum finibus urbem ingressus, dum Guelphos ad officium redigere conatur, Gibellinorum quoque bona diripit. Ferrabac autem alter copiarum Dux Albricum secutus, quod reliquum superfuerat in Aretio abrasit. Dum hæc ad Neapolim & Aretium agerentur, nova belli nubes Italiam inumbravit. Nam Lodovicus Andegavensis à Regibus Francorum originem ducens, Italiam ingressus, cum triginta millibus equitum non longe à Bononia consederat, à Clemente Antipapa impulsus: non tam ut Reginam Johannam obsessam liberaret, quam ut Urbanum armis pontificatu dejiceret. Hanc ob rem Carolus omisso Aretio, Albricum & Ferrabac ad se vocat. Florentini quoque Johannem Haucut rogatu Urbani ad Carolum misere. Ludovicus autem per Marsos iter faciens ad Cassinensem saltum jam pervenerat. Adhuc enim ad duodecim millia equitum expectabat: qui Italiam ingressi Duce Andegranio, per Placentinum, Lucensem, Florentinum, Senensem agrum iter facientes, Aretium jam pervenerant, urbemque à Guelphis introducti, post illatam ab Albrico cladem diripuere. Defendebatur arx Guelphorum præsidio, quæ diebus quadraginta oppugnata, in Gallorum potestatem propediem ventura erat, nisi Lodovici Andegavensis mors intervenisset. Tum Andegranius re cognita hortantibus Aretinis in arce obsessis, urbem Florentinis vendidit: in Galliasque rediit. Andegavenses autem milites morte Ducis consilio carentes, bini ternive mendicantes, etiam in patriam rediere. Tum vero Urbanus terrore Gallico liberatus, Neapolim se conferens, à Rege petit, ut sibi

sibi liceat creare nepotem suum Campanum Principem: quod cum impetrare nequivisset, homo sub specie justi & honesti minus Urbanus ac nulli gratus, ad minas conversus, eò iracundiæ Regem compulit, ut custodiis adhibitis per aliquot dies prodire in publicum nequiverit. Verum dissimulata ad tempus injuria, Nuceriam ad vitandos æstus (ut ipse dicebat) cum bona Regis venia profectus: communitaque firmis præsidiis urbe, & novos Cardinales creat, & septem ex veteribus in carcerem conjicit, quod diceret eos cum Rege & Antipapa contra se conjurasse. Præterea vero & processum (ut istorum more loquar) contra Regem inchoavit, missa de more citatione: qui brevi se venturum Nuceriam respondit: diluturumque objecta crimina, non verbis modo, verum etiam armis. Nuceriam itaque cum satis magno exercitu veniens, urbem obsidet. Motus autem hac indignitate Raymundus Balcianus è gente Ursina, Comitis Nolani filius, qui postea Taretinus Princeps est habitus, suis copiis fretus, quas sub Rege ductaverat, Urbanum cum tota curia ad proximum littus deductum, Genuensium triremibus ad id instructis paratisque imposuit. Quibus dum Genuam Pontifex defertur, ex septem Cardinalibus Nuceriæ captis, quinque saccis involutos in mare demersit. At vero mortuo Ludovico Ungariæ Rege, proceres Ungari Carolum statim per Legatos accersunt: qui eò profectus dum conventum ad res componendas celebrat, curante Regina quæ odium dissimulaverat obtruncatur, anno millesimo trecentesimo octogesimo quinto, quo tempore Johannes Galeatius Barnabovem vicecomitem, cui erat ex fratre Galeatio nepos captum in carcerem Modoetiæ conjicit, ac conjectum usque ad mortem detinet, ejusque ditione potitur. Prius enim dum patrimonium dividunt, Papia, Vercellæ, Novaria, Dertona, Alexandria, & cætera ad Apenninum alpesque pertinentia Galeatio,

Ila-

Placentia vero, Cremona, Parma, Lauda, Brixia, & Bergomum Bernabovi sorte obtigerant. Mediolanum autem utrique commune erat. At Urbanus circumacto anno, se Genuam contulerat, intelligens Ecclesiasticas civitates à Florentinis ad libertatem (ut antea) incitari, Lucam primo, mox Senas & Perusium pervenit. Confirmatis deinde adventu suo civitatibus, desiderio (ut ipse dicebat) videndi Neapolim, Ferentinum usque proficiscitur: ea mente revera, ut Ladislaum admodum puerum, & Johannem Caroli filios (hæreditate paterna deturbaret, Multi enim Proceres Lodovico Andegavensi studere soliti, potiundi regni spem ei præstabant, sed magna usi fide Cajetani, pueris in vita retentis, regnum quoque cum summa laude servaverunt. Pontifex itaque re infecta Romam rediens, cum magno apparatu honoreque plusquam dici potest à populo Romano in urbem suscipitur: licet haud ita multo post à Bandere-siis insidias perpessus sit, quas certe omnino devitavit & sustulit, creatis una die novem & viginti Cardinalibus: quorum de numero Romani tres sunt habiti. Reliqui vero fere omnes Neapolitani fuere. Interea vero Antonius Scalo Veronensis, & Franciscus senior Patavinus Dominus gravissimo inter se bello contendere, Johanne Ubaldino Carrari: & Johanne Ordelapho Scaligeri copias ducentibus. Verum Galeatius vicecomes instigante Carrario superatis Scaligeris, Verona Vincentiaque potitur. Neque hoc quidem contentus Galeatius paucorum mensium obsidione Patavium capit, ac Franciscum Carrarium in carcerem Modoetianum conjicit Ejus vero filius Franciscus junior fuga salutem sibi quæsivit. Florentini quoque augendæ ditionis cupidi, Politianum, Lucinianum oppida ex veteri Senensium Dominatu arte magis quam viribus in potestatem suam redegere. Præterea vero Carolum Bernabovis filium & Antonium Scalam cum quinque millibus equitum in agrum Senensem hostili animo

im-

immittunt. Hanc ob rem Galeatius motus Legatos ad Florentinos mittit, qui suo nomine conquerantur, Carolum vicecomitem, & Antonium Scalam hostes suos à populo Florentino, quo cum ipse pacem antea inierat & fœdus, mercede conductos esse, vexarique ab eis bello Senenses amicos & socios contra jus fasque. Legatis item mandatum est, ut nisi ab injuria Senensium discederent exautorarentque suos belli duces, Florentino populo bellum indicerent. Quo minus vero id statim Galeatius faceret, Petri Gambacurtæ Pisanorum tyranni precibus factum est, qui Galeatio & Florentinis amicus rem inter utrumque compositurum se prædicabat. Interim vero Urbanus Pontifex pontificatus sui infeliciter acti anno undecimo, mense octavo Romæ moritur: sepeliturque in beati Petri Basilica, paucis admodum ejus mortem, utpote hominis rustici & inexorabilis, flentibus. Hujus autem sepulchrum adhuc visitur cum epitaphio satis rustico & inepto.

BONIFACIUS IX. PONT. CCX.

BOnifacius nonus, patria Neapolitanus, Petrus cognomento, Tomacellus antea vocatus, Romæ Cardinalium omnium consensu Pontifex creatur, anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo nono. Hic etsi annorum circiter triginta esset dum pontificatum iniit, ita tamen deinceps vixit in tam florida ætate, & tanta peccandi licentia, ut nulla ei libido, nulla voluptas impingi vel objici posset. Iuventutem certe cum ipsa senectute commutasse videbatur. Fuit præterea tanti animi consiliique, ut primus populi Romani vim omnem in Pontificem transtulerit, creatis suo nutu Magistratibus omnibus, munitaq; Sancti Angeli arce in mole Hadriani sita ad Tiberis pontem, quo ab urbe in Vaticanum itur. Munitisque

tisque item pontibus quibus in transtiberim Romani commeant. Verum dum Bonifacius nonus adhuc in pontificatu esset, Galeatius Florentinos & Bononienses bello aggreditur, Johanne Ubaldino & Lantedesco Petramala copiarum suarum Ducibus, qui vallem Arni superioris ingressi, omnia longe ac late populabantur. Jacobusque Vermes Bononiensem agrum suo nomine ingressus, civitati quoque multa damna intulit. Tum vero Florentini ad præcavenda mala soliciti, & Johannem Haucut, & Carolum Bernabovis filium, & Antonium Scalamcum quatuor equitum, peditum duobus millibus Bononiensibus sociis & amicis auxilio misere. Solicitavere præterea literis & nunciis Stephanum Bavariæ ducem, ad quem Franciscus junior confugerat: & Jacobum Armeniaci comitem magna mercede conductum, ut in Italiam contra vicecomitem descenderent: eumque à cervicibus suis ad propria tuenda averterent. His cohortationibus motus Franciscus junior mutata veste faventibus Venetis, secreto tamen Patavium ingreditur, urbeque potitur. Subsecutus vero Bavariæ Dux, urbem ingressus oppugnare arcem non destitit. Veronenses autem harum rerum permutatione moti, pulso vicecomitis præsidio, Antonium Scalam ad se vocant, qui fere his diebus in Hetruria mortuus erat, relicto unico filio in prima pueritia adhuc superstite. Qua quidem re cognita pœnitentia ducti, imprimis Ugolotum Blancardum, qui in Cremonensi agro cum exercitu Galeatii erat, ad se vocant, impetrata prius errati venia: persolutisque aliquot millibus nummum auri, ad redimendam tanti erroris culpam. Ingressus urbem Blancardus, retinere milites à direptione tam opulentæ urbis nequaquam potuit. Uxor vero Galeatii tantæ civitatis calamitatem miserata, triduo post militibus direptionem inhibuit. At dux Bavariæ conquestus se mercede à Florentinis defraudatum, ab oppugnatione Patavinæ arcis in Germaniam discessit.

Tum

Tum Florentini præbente aditum Alberto Eſtenſi, qui jampridem ab amicitia Galeatii diſceſſerat, Johannem Haucut Carrarienſi ſocio auxilio miſere: cujus fortitudine & aſtu arx Patavina in deditionem brevi recepta eſt. Unde Galeatii copiæ quæ eo recuperandæ urbis cauſa venerant, in Vincentinos ſeceſſere. Deſcenderat jam tum etiam Comes Armeniaci à Florentinis mercede conductus, per Taurinos in Italiam cum viginti millibus equitum, Caſtellatiumque in Alexandrinis vi captum diripuerat: quare Galeatio neceſſe fuit copias ſuas è Vincentinis revocare, quas hoſti opponeret. In ſuburbio Alexandrino conſederant Mediolanenſes; in quos delati Armeniaci ſine ullo ordine, excidium ipſis militibus & civibus minabantur. Pugnatum eſt pro portis aliquandiu, & ab Italis tamdiu protracta pugna eſt, donec ſui (quos circumacto itinere ad carpendum extremum hoſtium agmen miſerant) nil tale opinantes, aggrederentur. Dum pugnatur, ſupervenere illi: atque ita à tergo, à lateribus, à fronte cæſi, prius pene oppreſſi ſunt ingenti cæde, oppidanis etiam ſupervenientibus, quam diſcrimen in quod delati fuerant cognovetint. Comes ipſe Armeniaci tanti exercitus Dux captus, ex vulnere in prælio accepto ſtatim moritur. Capti & Rainuldus Lanſigliatius & Johannes Ricius Florentini equites, qui Armeniacum in Italiam duxerant. Tum vero Galeatius tanta victoria fretus, partem copiarum in Haucutum mittit, qui ea mente Ateſim & Mintium trajecerat, ut ſe cum Armeniaco conjungeret. Verum Haucutus re cognita, quanta maxime celeritate potuit, in Patavinos movit, non paucis ſuorum in itinere amiſſis ob derivatas paſſim à ruſticis aquas, ne redire hoſti impune liceret. At Florentini bello preſſi à Jacobo Verme, qui eo à Galeatio cum duodecim millibus equitum, peditum quatuor miſſus fuerat, Haucutum revocant, qui hoſtes Florentinorum, quibus par eſſe aperto marte non poterat, miris artibus ludifica

ficatus est. Interim vero hortante Bonifacio Pontifice, & Antonioto Adurno Genuensium Duce, pax æquis conditionibus inter Galeatium & Florentinos Genuæ composita est. Sed dum unum incendium extinguitur, alterum exardescit. Nam & Franciscus cognomento Vicus urbis Præfectus Viterbium Pontifici proditione abstulit: & Petrus Gambacurta Pisarum Dominus à Jacobo Appiano publico scriba, & omnium consiliorum suorum participe cum filiis occiditur, ipseque Appianus dominatu potitur. Mortuo autem Alberto Estensi, Accius & ipse Estensi familia ortus, jampridem patria pulsus adjuvantibus Cunii comitibus redire in patriam instituerat. Sed tutores Nicolai pueri Alberti filii, sumptis armis Accium Ferraria summoventes, Lucum & Consilice oppida Johanni Cunio promisere, si Accium interficeret. Tum Johannes composita fallacia virum Accio persimilem interficit: & acceptis oppidis, verum Accium in publicum producit. Non commisisset tantum facinus Albricus ex eadem familia ortus, cui plus Itali debent quam omnibus ducibus qui tum fuere. Primus enim docuit Italos bella gerere, jampridem arma ferre desuetos: quibus se deinceps ab intestino externoque hoste tutati sunt. Prius enim si quid gerere Itali vel inter se, vel in Barbaros voluissent, accito externum militem opus erat.. Sed tanta militum copia hoc Duce brevi suborta est sub vexillo sancti Georgii, ut & Britones qui provinciam nostram & Ecclesiæ castella everterant, Theutonicos, Anglicos, postremo omnia vastantes Italia expulerit. Hinc Brachiani & Sfortiani milites originem habuere: quorum armis Italia apud exteros tantum nominis consecuta est, ut aut exteri timore perculsi quieverint, aut aditum ad nos tentantes magnis cladibus superati sint. Interea vero mortuo Clemente septimo adulterino Pontifice, in ejus locum à Cardinalibus tanti schismatis autoribus, Petrus Luna, Benedictus *XIII.* appel-

appellatus, Avenione sufficitur. Successit tum etiam Carolo Imperatori Romano Venceslaus filius, à quo Johannes Galeatius vicecomes Mediolanensis ducatus titulum accepit, misso oratore Petro Philargi Mediolanensi Archiepiscopo: qui postea Romanum pontificatum adeptus, quintus Alexander appellatus est. Galeatius autem mortuo Johanne Haucut, Florentiæ sepulto, quo uno Duce in rebus bellicis tum maxime Florentini utebantur, mittere Albricum cum suis copiis in Hetruriam constituit: qui Florentinos Appianum Pisanorum tyrannum bello lacessentes in officio contineret. Erant in eo exercitu Paulus Ursinus, Ceculus, Brolia Brandulinus, Paulus Sabellus, Lucas Canalis, cohortium Præfecti insignes: qui simul conjunctis copiis animisque oppugnare Florentiam adorti, ad monasterium Cartusiense castra posuerant: unde crebris incursionibus tum agros tum civitatem Florentinam continuo vexabant, cædibus, rapinis, incendiisq; omnia complentes, anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo septimo. Quo quidem tempore & Bonifacius Perusium se contulit, nobilitatem plebeis Raspantibus conciliaturus. Sed plebs præsente Pontifice præter datam fidem arma capiens, interfectis ad octoginta ex optimatibus, Biordum & Michelo tum plebeiarum partium Principes in urbem intromissos Dominos constituunt. Indignatus autem ob eam rem Pontifex, Assisium petens, inde ad Ducem Galeatium oratores misit, qui eum adhortarentur, ut oppugnare Mantuam desineret: quam tum aqua & terra obsidione premebat, accito in Cisalpinam Galliam ad id bellum Albrico Barbiano. Hanc autem ob rem ex fœdere Florentinis licuit, & Venetis belli sociis Mantuano auxilium mittere, Carolo Malatesta Mantuani sororio tantarum copiarum Duce, qui ingenti clade Galeatii exercitum apud Governolum profligavit, erat tum quoque in animo Florentinis Pisanos bello persequi, sed eos à tanta re avertebant Pupii Balneique comi-

comites, & Vbertini rebelles, qui Florentinæ civita
exitium minabantur, si in Pisanos moverent. Veru
mortuo non ita multo post Jacobo Appiano, fili
Gerardus patri succedens, cum retinere Pisas in po
testate sua non posset, ob seditiones à Florentinis ex
citatas, urbem ipsam Galeatio vicecomiti vendidi
Plumbino oppido tantummodo sibi ac suis retent
millesimo trecentesimo nonagesimo nono. Interfect
autem Biordo Lantedesci insidiis, Perusini vindicar
se in libertatem conati sunt. Verum cum Vgolinu
Trincius Fulginas Pontificis vicarius, ejus nomin
Perusium in ditionem Ecclesiæ trahere conaretur
indignati cives Galeatio sese dedunt: qui post men
ses duos Bononia quoque & Luca falso potitu
Hinc major timor Florentinos incessit, passim de
ac libertate sua actum dicentes, nisi Galeatius mort
è medio auferretur. Appropinquante vero Jubil
anno, Legati Romanorum Pontificem adeunt rogan
tes, ut Assisio Romam proficisceretur: qui etsi i
magnopere cuperet, tamen dissimulato desiderio fa
cturum se quod petebant negavit: quod diceret eo
voluisse recipere Senatores ex nobilitate externa se
cundum consuetudinem & instituta Pontificum
quodque conservatores suopte ingenio elegissent, ho
mines quidem parum idoneos: & quorum licenti
Bandereſiis omnia licerent. Tum vero Romani u
rem gratam Pontifici facerent, & Bandereſios tol
lunt, & Malatestam Pandulphi filium Pisaurienſem
virum doctum Pontificis nomine in Senatorem reci
piunt, pecuniasque insuper Bonifacio dant, quo e
proficisci ad urbem liceret. Vrbem itaque ingressus
munita mole Hadriani (ut antea diximus) mœni
& turribus, dominatu urbis sensim potitus est. Ce
lebrato deinde jubilei anno M CCCC. quo innumer
fere hominum multitudo ad urbem religionis caus
venerat, Florentini Galeatium à cervicibus suis aver
tere cupientes, Robertum Bavariæ ducem, quem im
peri

perii Electores abrogato ob ignaviam Venceslao Boëmo delegerant, hac conditione in Italiam vocant, ut non prius promissam mercedem accipiat, quam vicecomitis Ducatum attigisset: qui Brixianum agrum ad Benacum ingressus, parte pecuniarum accepta, cum Galeatii copiis congrediens superatur, ac Tridentum fuga petit. Retinere hominem Veneti & Florentini multa polliciti, quo minus in Germaniam rediret, nequaquam potuere. Tum vero Bonifacius sive vicecomitum potentiam veritus, sive agendæ ditionis Ecclesiasticæ cupidus, annatarum usum beneficiis ecclesiasticis primus imposuit, hac conditione, ut qui beneficium consequeretur dimidium annui proventus fisco Apostolico persolveret. Sunt tamen qui hoc inventum Johanni *XXII.* ascribant. Hanc autem consuetudinem omnes admisere præter Anglos, qui id de solis Episcopatibus concessere: in cæteris beneficiis non adeo. Confirmata hoc modo pecuniis arce, magistratibus suo nutu in urbe delectis ditione ecclesiastica, Pontifex Ladislaum adolescentem Caroli Neapolitani Regis filium in regnum paternum restituit, à tyrannis & populis occupatum, qui Lodovici Andegavensis partes secuti fuerant. Quo autem facilius & honestius id fieret, privationem Caroli ab Vrbano sexto Nuceriæ factam abrogavit: Cardinalemque Florentinum Cajetam misit, quæ sola in fide remanserat, ut eo loci adolescentem coronaret ubi summa cum fide servatus fuerat. Vicecomes autem redeunte in Germaniam Imperatore Roberto, copias suas Albrico Duce ad opprimendum Iohannem Bentivolum misit, qui Bononiensem urbem in suam redegerat potestatem, pulso vicecomitum præsidio. Militabant tum in exercitu Galeatii Franciscus Gonzaga composita inter eos pace: militabat Pandulphus Malatesta Caroli frater. Aderat & Octobonus Rubeus Parmensis civibus: quorum nominibus perterriti Florentini Bernardonem copiarum suarum Præfe-

Præfectum Bononiensibus sociis auxilio mittunt, cujus adventu Bononienses animis aucti, hosti mœnibus appropinquanti occurrere audent: quo prælio superati, omnem equitatum cum Bernardone in ipsa pugna interempto amisere. Captus etiam eo prælio Jacobus Carraria, Francisci Gonzagæ preciibus conservatur. Aufugerat tum cum paucis Bentivolus in urbem: quam dum acriter nimium tuatur, in globum incidens, cum vivus capi non posset obtruncatur. Potitus itaque deinceps, nullo resistente Bononia Galeatius, magnum terrorem Florentinis injecit. Eo enim se brevi moturum omnem belli impetum ostendebat. Verum morte adjuti (ut ipsi optabant) non ita multo post tanto metu liberati sunt. Mortuo autem ex febre Iohanne Galeatio apud Meregnanum, cum ante cometes tantæ mortis indicium apparuisset, anno MCCCCII. multi repente tyranni oborti sunt: aut civitatum suarum Principes, aut cohortium Præfecti, à militibus Ducis ob largitionem ad occupandas civitates adjuti. Oborta tum quidem in finita mala sunt, cum nemo unus præesset, qui vitia hominum imperio & autoritate compesceret. Innovata est etiam Guelphorum & Gibellinorum perniciosa seditio, quæ ducentis & eo amplius annis per Italiam vagata omnes civitates ita ad arma civilia concitavit, ut ferme ad internecionem certatum sit. Nam Vgolinos Cavalcabos, oppressis Gibellinis Cremonæ imperitabat: Parmam Ottho tertius interfectis ac pulsis Rubeis obtinebat: Soardi Bergomum: Rusconii Comum, Viginatæ Laudam: Vercellas Alexandriam plurimaque per eam regionem oppida Fazinus Canis dux copiarum egregius vi occupaverat. Omitto reliquos tyrannos à Galeatio pulsos: qui tum quidem redeundi ad tyrannidem & dominatum spem aliquam sumpsere. Maxime vero Guilielmus Scala, & Carolus vicecomes Bernabovis filius, qui Principes omnes & populos ad defectionem sollicitabant.

bant. Hinc etiam Pynus Ordelaphus patria pulsus, Forolivio potitur. Albricus quoque Cunnii Comes Faventiam bello pressam in sui potestatem redegisset, nisi à Ladislao adhortante etiam Pontifice in regnum accitus propere fuisset: magnusque Comestabilis (ut eorum vocabulo utar) creatus. Miserat & eo cum satis justo exercitu fratrem suum Pontifex, ut Regi auxilio esset: qui à Neapolitanis repulsus Perusium movens, civitatem ipsam in potestatem Pontificis brevi redegit. At Baldesar Costa Neapolitanus civis, sancti Eustachii Cardinales Bononienses aliquandiu obsessos, redire tandem ad Ecclesiam compulit, Brachio Montonio copias Ecclesiasticas ducente, quem ut virum in re militari præstantem Albricus in Flamminia reliquerat. Sub eo enim ab ineunte ætate militaverat ordinesque duxerat. Idem etiam contigerat Sfortiæ à Cotignola Flamminiæ oppido originem ducente: quorum virtute militia Italica ita brevi crevit, ut qui Duce in re bellica deinceps indigerent, altero istorum uterentur. Hinc illæ factiones militares exortæ sunt, ut sexaginta jam annis nil prope gestum in Italia sit, quod non alteri istarum ascribi possit. Qui enim à Brachianis opprimebatur, vicissim à Sfortianis alteram factionem pretio conducebat. Albricus autem (unde tanquam ex equo Trojano innumerabiles belli principes emanarunt) Neapolim diu oppugnatam, tandem in potestatem Ladislai recepit. Qua victoria moti omnes regni Principes civitatesque, statim in deditionem Regis pervenere. Ut vero Ladislaus regnandi cupidus, priusquam fundamenta regni Neapolitani confirmasset, accitus ab Ungaris, ad illud quoque regnum jure hæreditario suscipiendum, cum copias trajecisset, Iaderamque obsideret, certior ab amicis fit, Neapolitanos & aliquot regni Proceres ad defectionem spectare. Iadera itaque potitus, eademque Venetis divendita, Neapolim rediit: revocatoque è Flamminia Albrico (eo namque ad suos visendos

profectus erat) omnes proceres dominatu privavit. Recusantes autem parere, è patria dejecit. In Severmatum vero familiam crudeliter animadvertit, primatibus ipsis ultimo supplicio affectis. Bonifacius autem in tanta rerum perturbatione diu afflictatus, dolore laterum tandem moritur, pontificatus sui anno quartodecimo, mense nono *MCCCCIV*. Sepeliturque in basilica Petri sepulchro marmoreo, vermiculato opere distincto (quod adhuc cernitur) cum gentilitiis insignibus: quæ item indicant multa ædificia tum in mole Hadriani, tum in Capitolio, tum in pallatio Vaticani hujus jussu & impensa ædificata tum fuisse. Huic autem Pontifici ad summam gloriam nil certe defuisset, nisi affinium & cognatorum affinitatibus obtemperans, aliquam notam contraxisset. Multa enim crimina per simoniacam pravitatem committebantur, petentibus contra jus fasque omnia tum fratribus, tum cognatis: quorum magna multitudo quæstus gratia Romam venerat. Indulgentiæ vero & quidem plenariæ ita passim vendebantur, ut jam vilesceret clavium & literarum Apostolicarum autoritas. Revocare hæc omnia Bonifacius conatus, cognatorum precibus eo identidem redire cogebatur. Unde melius actum cum Ecclesia Dei censerem, si Pontifices rejectis affinibus & cognatis, vel saltem in mediocri fortuna collocatis, pontificiæ dignitati potius quam carni & sanguini consulerent. Maxime vero hoc tempore quo mortuo Tambulano, qui Thurcos superaverat, eorumque Regem catenis vinctum secum trahebat, Armenios, Persas, Ægyptios, Assyrios sine gubernatoribus reliquerat: qua ex re facile Christianis tum fuisset Hierusalem, ac sanctum Domini sepulchrum recuperare. In nostros enim conversus Albos suo Pontificatu novam superstitionem introducentes persecutus est. Ex alpibus namque descendisse in Italiam anno ante jubileum Presbyterum quendam cum magna hominum multitudine, ex patre meo qui hominem viderat intel-

intellexi. Is quidem albo indutus panno, tantam modestiam vultu ac verbis præ se ferebat, ut ab omnibus sanctus haberetur. In Italiam itaque descendens, magnam hominum ac mulierum multitudinem in sententiam suiipsius brevi deduxerat. Linteis albis circumvoluti omnes sine discrimine, mares an fœminæ, rustici an cives, servi an liberi essent, passim veluti pecora, ubi nox oppressisset dormiebant. Publice in vicis epulabantur, perlatis undique certatim quasi ad sacrum epulis. Crucifixum sacerdos ipse præ se ferebat, quem lachrymari ob hominum errata dictitabat. Id quoties accidisset, succlamabant omnes, veniam à Deo petentes. Laudes beatæ virginis canebant euntes & stantes, hymnis ad id apte compositis. Ex Cisalpinis autem in Flamminiam, Hetruriam, Picentes aucta opinione sanctitatis veniens, non plebem modo rudem & crudelem, sed & Principes & Episcopos civitatum in sententiam suam facile pertraxit. Substitit Viterbii cum magna multitudine labore itineris fessus, Romam inde (ut ipse dicebat) ad visenda loca sancta sanctorumque corpora venturus. Sed Bonifacius fraudem subesse veritus, quod diceret hominem superstitiosum pontificatum appetere, adjuvante illa multitudine, milites aliquot præmittit, qui hominem comprehensum ad se perducant. Sunt qui scribant hujus fraudem quæstione detectam fuisse, hominemque in tanto facinore deprehensum, meritas pœnas luisse, igne scilicet, quo exustum ferunt. Sunt etiam qui dicant nil fraudis in homine deprehensum fuisse: sed id fictum à Pontifice abolendo rumori, quo hominem per invidiam captum & necatum affirmabant. Utrum verius sit Deus novit. Hoc tamen constat, post tantam colluvionem, quæ partim hac superstitione, partim frequentia jubilei obvenerat, magnam hominum multitudinem pestilentiâ consumptam fuisse. In tantis autem malis quibus provincia nostra affligebatur, unum tamen bonum in Italiam adve-

ctum est. Ad nos enim Chrysoloras Byzantius literas Græcas attulit: quæ annis jam quingentis in Italia conticuerant. Hinc Græcæ Latinæque linguæ scholæ exortæ sunt, Guarino, Victorino, Philelpho, Ambrosio monacho, Leonardo Aretino, Caroloque, ac plerisque aliis tanquam ex equo Trojano in lucem prodeuntibus: quorum æmulatione multa ingenia deinceps ad laudem excitata sunt.

INNOCENTIUS VII. PONT. CCXI.

INnocentius septimus, patria Sulmonensis, Cosmatus antea vocatus, sanctæ crucis Presbyter Cardinalis, Romæ Pontifex creatur, tumultuante tota Italia. Mortuo enim Johanne Galeatio, duobus filiis superstitibus, sed adolescentibus, adhuc tota Italia ad arma respiciebat. Johannes Maria major natu (id enim ei nomen erat) ducatum Mediolani sibi vendicat: Philippus vero Maria minor natu Papiæ dominatum, cujus comes jure habebatur, facile obtinuit: reliquæ civitates (ut antea dixi: ad quinque enim & viginti fuisse constat) ab imperio vicecomitum defecere. Nam & Paulus Guinisius civis Lucensis patriæ dominatum sibi usurpavit: & Franciscus Carrarius sublato è medio tanto duce, cujus arma mirum in modum timuerat, augendæ ditionis in magnam spem veniens, Veronam, Brixiam, Bergomum, Cremonam, Legatos ad solicitandos in partes suas Guelphos misit. Verum ubi videt Guilielmum Scalam & Carolum vicecomitem, qui imperia civitatum suarum desiderabant, posse conatibus suis obstare, Guilielmo Veronæ, Carolo Mediolani, acceptis ab eo mutuo triginta millibus aureis, dominatum pollicitus est. Reducto itaque in patriam Guilielmo, eodemque non ita multo post veneno sublato, Verona ipse potitur. Eadem quoque fraude Carolum aggressus est, cum is instaret, ut non appa-
ren-

rentibus promissis, pecuniam saltem mutuò datam solveret. Literis quoque Franciscum Gonzagam admonet, ut descendere in partes suas sponte velit, amplectique ejus amicitiam & societatem: sin secus esset animatus, habiturum se eum pro hoste, facturumque ut brevi ejus pertinaciæ pœniteat: fieri perfacile id posse dicebat, cum Veronam Mantuanis finitimam adeptus, Brixiam quoque in potestatem suam brevi sit redacturus, unde percommode Mantuanos bello premat. Nil respondere Franciscus instituit, priusquam Venetorum legatos audiret, quos in via ad se euntes intellexerat. Veneti enim Carrariorum potentiam suspectam habentes, Vincentiam dedentibus ultro civibus in deditionem & tutelam recipiunt, quod Francisci arma vererentur: quodque sub quovis alio quam sub Patavino Domino esse mallebant: quippe cum inter Patavinos & Vincentinos immortale odium intercedat. Admonet tum Franciscum Carrarium Venetus, ne Vincentinos vectigales suos bello attingat: utque ab expugnanda Colonia (quam suæ ditionis esse rebantur) abstineat: aliter Venetos bello persecuturos illatas injurias, Respondet Franciscus mirari se Venetorum impotentiam: qui cum nullum jus in continenti habeant, leges tamen merito imperantibus velint præscribere, irent & æstuariis se ac paludibus continerent: eosque præesse civitatibus sinerent, qui eam facultatem à majoribus suis accepissent. Indignati mirum in modum Veneti, Legatos suos qui in via erant admonent, ut fœdus & societatem cum Francisco Gonzaga ineant, eumque primum copiarum suarum Ducem deligant, addita pecuniarum summa, quæ ei stipendii nomine quotannis daretur. Tum vero Franciscus icto fœdere maturandum ratus, quod jam hostes potitos Colonia intellexerat, conscripto magno militum numero, Veronenses ad eam partem adoritur, qua ad Mantuanos vergunt. Idem faciunt Veneti

ex Vincentinis eo moventes. Quo impetu Veronenses perterriti, cum nulla spes auxilii subesset, deditionem fecere. Oderant etiam cives Franciscum Carrariensem, qui Guilielmum Scalam veneno necasset, ejusque filios occupata fraude Verona in carcerem conjecisset. Dum urbem vero instructis aciebus ingrediuntur, ne qua fraus ab hoste subesset, Jacobus Carraria qui ibi cum præsidio erat, repente cum militibus aliquot Hostiliam profugit. Sed dum Padum trajicit, captus Venetias mittitur. Munita autem firmissimo præsidio Verona, inde cum omnibus copiis Veneti Patavium moventes, urbem præaltis muris ac profunda fossa munitam, defensamque firmo præsidio obsident: & tandem post aliquot menses interclusis undique commeatibus, in deditionem accipiunt. Confugerat in arcem Franciscus cum filiis ac nepotibus, quam tamen Veneti non ita multo post cepere, urgente eos qui in præsidio erant ad deditionem fame: Franciscus autem captus ac Venetias missus, una cum fratre necatur. Hunc exitum & finem habuit, qui humanam cupiditatem secutus, spreta pace omnia bello occupaturus videbatur. Neque in hoc quidem malorum omnium finis fuit. Nam vel ignavia Pontificum, quæ interdictis antea minis, armis postremo tollere discordias consueverant, vel schismate potius (quo tum Ecclesia Dei multum laborabat) eo ventum erat, ut vilissimus quisque tyrannus post mortem Johannis Galeatii unumquodque facinus quantumvis magnum aggrederetur. Innocentius enim dum adhuc Cardinalis esset, carpere negligentiam & timiditatem priorum Pontificum consueverat, quod diceret eorum secordia factum, ne schisma Ecclesiæ Romanæ, totiusque reipublicæ Christianæ pernicies hactenus extinctum & sublatum esset. Verum ipse Pontificatum adeptus, secutusque in quibusdam Vrbani & Bonifacii vestigia, quos privatus carpebat, non modo quod tantopere laudabat

bat effecit, verum etiam iniquo animo ferebat, siquis apud se ea de re verbum ullum fecisset. Præterea vero adeo tumultuose omnia gubernabat, ut cum semel Romani restitui in libertatem, reddique sibi Capitolium, pontem Milvium, & arcem Hadriani peterent, instarentque item ut schisma rem perniciosi exempli de Ecclesia tolleret, bella extingueret & seditiones, Rege Gallorum ad eam rem conficiendam operam suam pollicente: ac Petro Luna Antipapa nequaquam tantam concordiam abnuente, Romanos ipsos Pontifex ad Lodovicum nepotem divertentem apud hospitale sancti Spiritus via saxea, tanquam ad certum carnificem miserit. Vndecim enim cives reipublicæ suæ labenti negligentia Pontificis consulturi statim necantur: è fenestrisque dejiciuntur, quod diceret eo modo tolli seditiones & schisma, non alio quidem posse. Hac autem sævitia motus populus Romanus, accito Ladislao Apuliæ Rege arma capit, supplicium de Lodovico sumpturus. Verum Pontifex declinaturus populi furorem, Viterbium cum Lodovico citato gressu proficiscitur. Tum vero populus cum sævire in autorem tanti facinoris non posset, in aulicos iram convertit, quorum bona magna ex parte direpta sunt. Servati tamen quidam dicuntur in ædibus Cardinalium Romanorum, qui adjuvantibus clientibus, ægre tamen ad se confugientes tutati sunt. Capto deinde Capitolio, occupatoque ponte Milvio, arcem Hadriani oppugnare frustra conati sunt, adjuvantibus etiam Romanos Johanne Columna Trojæ Comite, Gentile Monterano, Comite Carrariæ, egregiis tum copiarum Ducibus, & Ladislai Regis auspiciis militantibus. Verum superveniente Paulo Vrsino mandato Pontificis cum Mostarda & Ceccabolino turmarum Præfectis, in pratis Neronianis Iohannem Columnam & reliquam Ladislai militiam fundunt. Hanc ob rem Romani quidem multis incommodis circumventi,

eum & homines & eorum pecora abigerentur, residente etiam ira jam antea concepta, Pontificem in gratiam recipiunt, rogantque ut ad urbem redeat. Erat enim natura comis & blandus: adeoque pontificii civilisque juris peritus, ut facile homines tum rationibus tum suavitate dicendi in suiipsius sententiam alliceret. Rebus itaque hoc modo compositis Romam veniens, plures Cardinales delegit: quorum de numero fuit Angelus Carrarius, patria Venetus, tituli sancti Marci Presbyter Cardinalis, in pontificatu Gregorius duodecimus appellatus. Fuit & Petrus Philardi natione Cretensis, Basilicæ duodecim Apostolorum Presbyter Cardinalis, Alexander quintus deinde creatus. Tertius habitus est Otho Columna, natus è Principibus Romanis ad Vellus aureum, sancti Georgii Diaconus Cardinalis, Martinus quintus postea vocatus. Confirmato autem hoc modo pontificatu suo, Lodovicum nepotem agri Piceni Marchionem creat: eundemque Firmanum Principem constituit. Ipse vero non diu post Romæ moritur pontificatus sui anno secundo: sepeliturque in Basilica Petri in sacello quod olim Pontificibus dedicatum erat: quodque vetustate & situ corruens, Nicolaus quintus postea restituit, notato etiam hoc epitaphio hominis sepulchro, INNOCENTIO SEPTIMO PONTIFICI MAXIMO CUM NEGIECTI EIUS SEPULCHRI MEMORIA INTERIISSET, NICOLAUS QUINTUS PONTIFEX MAX. RESTITUI CURAVIT. Interim autem cum & vero Pontifice & optimo Imperatore carent Itali, unicuique scelerato peccandi licentia data est. Nam Cabrinus Fundulus, cujus opera Carolus Cavalcabos multum & belli & pacis artibus utebatur, spe occupandæ tyrannidis elatus, quod ei non secus ac Carolo magistratus omnes atque artium Præfecti parerent, redeuntem Lauda Pompeiana, Carolum ad Machasturmam ab urbe Cremona decem

decem millia passuum cum fratribus & cognatis obtruncat. Inde vero propere antequam res in urbe sciretur, cum aliquot militibus Cremonam properans, occupata arce ac portis omnibus forum armato ingressus milite, quos videt conatibus suis obstare posse, aut obtruncat aut pellit. Obtinendæ autem tyrannidis causa, nullum genus crudelitatis omittit. Erant tum quoque in armis Mediolanenses Principes, ne dicas eorum opera tyrannos opprimi potuisse, instante præsertim Gutecaldo Genuæ Præfecto Regis Gallorum nomine, qui tum redigere Mediolanum in potestatem Regis conabatur. Contra vero Fazino Cane egregio tum copiarum Duce, retinere Johannem Mariam in dominatu paterno conante, Ottho quoque tertius Parmensis dominus, ad colloquium spe componendæ pacis cum Nicolao Estensio pellectus, ad Ruberam (id castelli nomen est) obtruncatur. Cujus quidem cædis, Sfortia Cotignola jubente Nicolaus autor habitus est. Mortuo autem Otthone Rhegio statim & Parma dedentibus sponte civibus, qui oderant Otthonis nomen Nicolaus potitur. Ladislaus vero occupata Roma (ut antea dixi) acceptaque in deditionem Perusia, quam tum armis Brachius vexabat, in Hetruriam hostili animo movet: quæ certe industria & auspiciis Malatestæ Pisauriensis egregie defensa est. Repulsus enim inde Ladislaus, in regnum trepidus sese recepit majore prope accepto quam illato hostibus incommodo. Liberati autem tanto hoste Florentini in Pisanos conversi, post longam opugnationem Pisas tandem capiunt, Tartalia, Sfortia ducibus, anno Domini millesimo quadringentesimo sexto.

GREGORIUS XII. PONT. CCXII.

UT vero dum schisma in Ecclesia Dei longius protraheretur cum pernicie Christiani nominis, altero Pontifice Romæ creato, altero Avenione, Principes Galliæ, Duces scilicet Bituricensis, Burgundus, Aurelianus, qui tum ob valetudinem Regis Gallias gubernabant, calamitatem Ecclesiæ tandem miserati, Avenionem ad Petrum Lunam, Benedictum decimumtertium appellatum perveniunt, hominemque rogant, ut collabenti Ecclesiæ tandem consulat, etiam si abdicare se pontificatu necesse esset: quemadmodum in conclavi se facturum promiserat jurejurando interposito, dum Pontifex creatur. Spondent præterea alterum Pontificem, qui tum Romæ crearetur post mortem Innocentii idem facturum.. Ita enim inter hos Principes & qui in Italia erant reipub. Christianæ amantissimi convenerat, ut abrogat is duobus de pontificatu contendentibus, quorum alter Gallicæ, alter Italicæ factionis haberetur, unus aliquis postea deligeretur omnium nationum pater & Pontifex. Respondet Benedictus se quidem graviter Deum offensurum, si Ecclesiam Dei desereret, cui patronus & publicus pater consensu bonorum, non furtim, sed publice ascriptus esset, nolle se in dubium ponere, quod justis suffragiis sibi demandatum fuerat. Quod dicerent sublato schismate, de concordia agendum esse, sibi admodum placere, modo id in loco fieret libero: ne coactus quispiam potius quam sponte facere aliquid videretur. Vnum tamen se polliceri, idque jurando affirmare, si aliter tolli schisma non posset, depositurum omnem pontificiam dignitatem, modo idem eodem tempore ab altero antipapa statim fieret. Principes itaque cognita hominis voluntate, con-

consultare inter se cœperunt, quonam modo Benedictum in sententiam suam perducerent, quorum colloquia & consultationes Benedictus veritus, pontificias ædes armis & commeatu optime munivit: in quibus aliquot menses obsessus, tandem paratis ad fugam triremibus, per Rhodanum in Cateloniam, unde oriundus erat, adnavigavit. Sunt autem qui scribant Principes Gallos id molitos in Benedictum esse, instantibus Cardinalibus Gallicis, qui eum oderant, quod alterius nationis esset, & non Gallicæ. Nam cum post mortem Clementis de creando Pontifice Gallico inter eos non conveniret, hunc post longam altercationem crearunt, ut virum bonum, & reipub. Christianæ amantissimum: qui eos sæpe admonuit, ut honeste ac sancte viverent: utque à simoniaca pravitate caverent, aliter se in eos graviter animadversurum. Hujus itaque mores ferre nequeuntes, principes Gallos in virum optimum & constantis vitæ concitasse. At vero Cardinales qui post mortem Innocentii Romæ tum erant, cognita trium priorum Pontificum in tollendo schismate negligentia, cognitoque etiam discrimine, in quo respub. Christiana ubique terrarum, maxime vero in Gallia versabatur, in unum convenientes, conclavi ad sanctum Petrum in Vaticano habito, jurarunt singuli maximis exsecrationibus interpositis, abdicaturos se statim pontificatu, si sibi deligi ad tantum magistratum contigisset, hac conditione tamen, ut id quoq; ab antipapa fieret. Venere autem in hanc sententiam, ut & Gallicæ nationi satisfacerent, quæ ob impotentiam creandi antipapæ consuetudinem introduxerat, à qua removeri non sine ignominia videbatur, nisi id quoque ab Italis fieret: utque in sententiam Benedicti venirent, qui hac una ratione non alia sanari Ecclesiam posse dicebat. Quod si sibi contigisset utrumque abrogari, unum verum Pontificem omnium, qui tum erant, Cardinalium consensu creandum esse, cui om-

omnes Reges & Principes obtemperarent. Creatus itaque Romæ anno Domini M. quadringentesimo sexto pridie Calend. Novembris Angelus Corrarius Venetus, tituli sancti Marci presbyter Cardinalis, qui (ut dixi) Gregorius duodecimus appellatus est, statim quod ante pontificatum promiserat se facturum scripto, adhibitis etiam notariis & testibus confirmavit: suaque manu scripta tabellionum notavit. Cum vero de eligendo loco quo sine discrimine uterque venire posset mentio haberetur: neque ea de re satis inter eos conveniret, collusores & fidifragi ab utroque Cardinalium conventu sunt habiti: qui Pisas, hinc Roma, hinc Avenione adnavigantes, uno consensu Gregorium & Benedictum dignitate pontificia privarunt, consentientibus in tam gravem sententiam omnibus nationibus, præter Hispaniam citeriorem, Regem Scotiæ, & Comitem Armeniaci, qui Benedicto favebant. Inita deinde creandi novi Pontificis ratione, qui bene ac sancte sine ulla seditione Ecclesiam Dei gubernaret, venere in hanc sententiam ut Alexandrum quintum crearent. Dum autem Gregorius abesset, creandique Alexandri ratio haberetur, armis omnia Romæ circumsonabant. Ladislaus enim Rex occupata Hostia pedestribus navalibusque copiis adeo Romanos incursionibus vexavit, ut inita pace honorifice postea in urbem receptus tanquam dominus, & magistratus mutaverit, & portas ac mœnia pro arbitrio animi sui operibus & custodiis firmaverit. Verum superveniente Paulo Ursino Ecclesiastico Duce, apud sanctum Jacobum in Septimano acerrime pugnatum est, multis utrinque desideratis. In Transtiberi namque Rex suos tum continebat, arbitratus se illo in loco tutiorem esse ob navales copias, quas Hostia Romam subvexerat. Is vero deinceps cedens potius quam fugiens Ursinæ factioni, quæ indies magis magisque augebatur, Neapolim proficiscitur, debilitata præsertim factione sua ob superatos ante ingressum suum

Co-

Columnenenses, Johanne Columna, Baptista Sabello, Jacobo Ursino, Nicolao Columna, Ducibus, qui occupata sancti Laurentii porta, urbem jam ingressi erant. Verum superveniente Paulo Ursino, superati (ut dixi) & capti magna ex parte fuerant. Ex his capitali supplicio duo affecti sunt, quorum alter Galeotius Normannus eques insignis: alter vero, Richardus sanguineus est habitus, è familia nobili ac vetusta originem ducens. Reliqui vero incolumes dimissi fuerant, hac tamen conditione, ne amplius Ladislai auspiciis militarent. His autem perturbationibus adeo Romæ annonæ charitas invaluit, ut mensura tritici (quam rubium vocant) florenis decem & octo venderetur, propter abacta pecora & rusticos partim captos, partim necatos, ut in bello fieri consuevit.

ALEXANDER V. PONTIF. CCXIII.

Alexander quintus, natione Cretensis, Petrus antea vocatus, ordinis minorum frater, Archiepiscopus Mediolanensis, vir doctrina & sanctitate vitæ præclarus, omnium Cardinalium consensu, qui tum in concilio Pisano erant Pontifex creatur. Hanc ob rem Gregorius in Austriæ civitatem profectus, quasi profugus se de concilio generali mentionem fecit. Verum cum in eo loco nequaquam se tutum arbitraretur, Ariminum profectus à Carolo Malatesta perbenigne & splendide est habitus. Benedictus autem post habitum in Perpiniano concilium, quo tutior esset, ad Castellum Paniscolæ, locum munitissimum confugit, ubi diutius immoratus est. Uterque autem licet in Pisano concilio exautorati essent, tanquam veri Pontifices Cardinales crearunt, maxime vero Gregorius, qui nondum ab eo discesserat, Gabrielem Condelmarium Cardinalem creat: qui postea in Ponti-

Pontificem electus, Eugenius quartus appellatus est. Ad Alexandrum redeo, virum in omni vita & ætate præstantem. Hic enim ab adolescentia ordinem minorum ingressus, adeo Parisiis liberalibus studiis theologicæque disciplinæ que vacavit, ut brevi & publicam scholam habuerit, & in libros sententiarum docte & acute scripserit. Magnus quoque orator, magnus prædicator est habitus. Hanc ob rem à Iohanne Galeatio duce Mediolanensi accitus primum locum in consultationibus suis habuit. Creatur deinde rogatu Galearii Vincentinus Episcopus, postea Novariensis mutato loco, postremò præsul Mediolanensis factus, ab Innocentio septimo Cardinalis basilicæ duodecim Apostolorum creatur: quo quidem gradu pontificiam dignitatem adeptus, merito Alexandri nomen consecutus est, cum & liberalitate & magnitudine animi, cum quovis optimo Principe conferri posset. Adeo enim munificus erat in pauperes & viros sua benignitate dignos, ut brevi nil sibi reliquerit. Unde per jocum dicere interdum solebat, se divitem Episcopum fuisse, pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem. In eo enim defuit illa habendi cupiditas, quæ unà cum re & ætate accrescit simul. Sed hoc vitium cadere in viros bonos & rerum humanarum contemptores non potest: qui quo magis consenescunt, eo minus viatici indigere se cognoscunt: & ob hanc rem cupiditates sedant, refrenant avaritiam, ac cæteras animi labes expellunt. Tanti præterea animi Alexander fuit, ut Ladislaum Regem tum potentissimum, qui ditionem Ecclesiæ Pontificibus absentibus diu multamq; vexaverat, oppidaque aliquot vi occupaverat, in concilio Pisano approbantibus qui tum aderant, regno privaverit: jusque illud Lodovico Andegaviæ duci competere declaraverit. Soluto autem concilio Pisano, Pontifex Bononiam proficiscitur, cui civitati tum præerat Baldesar Cossa sancti Eustachii Cardinalis: quem Alexander in legatione confirmavit, quod ejus industri-

dustria ac præsidiis Pisanum concilium habitum fuisset, quodque etiam vir erat, qui percommune de tyrannis ac rem Ecclesiasticam occupare conantibus, objici quovis tempore posset. In homine tamen plus ferociæ, plusque audaciæ & secularitatis (ut ita dicam) erat, quam ejus professio requirebat. Militaris prope habebatur ejus vita, militares mores adeo ut multa etiam quæ loqui fas non est, sibi licere arbitraretur. Cum vero Alexander graviter ægrotare cœpisset, noscetque mortem prope instare, Cardinales ad se venientes ad concordiam, ad pacem, ad tuendam Ecclesiæ dignitatem adhortatur. Testatus præterea est per eam mortem quam ante oculos se continuo cernere dicebat, nec reformidare, conscientia bene actæ vitæ metus, se existimare & credere quæ in concilio Pisano decreta fuissent, rectè atque integrè facta esse omnia, sine dolo malo fraudeve. Cum hæc dixisset, lachrimantibus omnibus qui aderant, illud Salvatoris verbum ægre proferens, Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, statim moritur pontificatus sui mense octavo: sepeliturque Bononiæ in Ecclesia fratrum minorum. Laboratum est autem hoc anno fame ac peste.

JOHANNES XXIV. PONT. CCXIV.

JOhannes vigesimus quartus patria Neapolitanus & nobilis, Baldessar cognomento, Cossa antea vocatus, Bononiæ omnium consensu Pontifex creatur. Sunt autem qui scribant id factum violenter esse, quod & Legatus Bononiensis esset, & armatos milites tum in urbe tum in agris pro statione habuerat: ut si precario id obtinere non posset, minis & armis tandem consequeretur. Utcunque est, constat eum Pontificem creatum fuisse, ad eamq; dignitatem semper aspirasse. Nam cum adolescens esset, ac Bononiæ aliquot annis

juri

juri civili operam dediſſet, aſſumpto (ut nunc fit) doctrinæ gradu, Romam iter inſtituit. Interrogatus autem ab amicis quò proficiſceretur, ad pontificatum reſpondit. Romam itaque veniens, à Bonifacio nono in cubiculum ſecretum recipitur. Creatus deinde ſancti Euſtachii Cardinalis, Legatus è latere Bononiam mittitur, quam brevi conducto milite unà cum magna Flamminiæ parte in poteſtatem Eccleſiæ redegit, pulſis quibuſdam tyrannis: aliiſque extremo ſupplicio affectis. Verum poſt novem annos cum longa pace civitatem Bononienſem mirum in modum auxiſſet, grandemque pecuniam ſibi comparaſſet, mortuo Alexandro largitione uſus, maxime vero erga Cardinales à Gregorio creatos pauperes adhuc, Pontifex creatur. Quo facto oratores ſtatim ad Electores imperii miſit, eos oratum, ut Sigiſmundum Lucimburgum Ungariæ & Boëmiæ Regem Imperatorem crearent: virum ſtrenuum (ut ipſe dicebat) & ad omnia fortiter agenda promptiſſimum. Hac enim ratione hominis gratiam aucupabatur. Vbi vero hoc ei ex ſententia accidit, cum in convẽtu Piſano conſtitutum eſſet, ut ad certum tempus concilium haberetur, ne alibi transferretur, celebraturum ſe id Romæ prædixit: & quo liberius eò proficiſci omnibus liceret, pacare Italiam conatus eſt: maxime vero Ciſalpinam, in qua bellum indies magis magiſque creſcebat, Fazino Cane diſcordias ſuſcitante: quum mercenarios milites retinere ſine bello apud ſe nequaquam poterat. Eos enim rapinis, direptionibus urbium paſcere conſueverat. Forte tum accidit ut Papienſes (quos Philippus ob tenellam adhuc ætatem retinere in officio non poterat) ſtudio partium concitati ad arma concurrerent, hinc Gibellini Beccaria familia duce, Fazinum cum exercitu in urbem introduxere, pacti fortunas Guelphorum. Verum is cum armato milite ingreſſus, neutri in diripiendis fortunis pepercit. Querentibus autem Gibellinis, ſua qu oque-

quoque bona contra datam fidem diripi, respondit, ac egregie quidem, Gibellinos salvos fore: eorum vero bona quod Guelpha essent, militibus se in prædam concessurum, deridens utriusque factionis stultitiam & cupiditatem. Inde vero abiens relicto in portis & in arce firmo præsidio, tutelam Philippi donec adolevisset præ se ferens, contra Pandulphum Malatestam ducens Brixianos, & Bergomates incursionibus, rapinis vexat, nec à Cremonensibus quidem abstinuit: quibus tum Cabrinus Fundulus imperitabat. Dum hæc autem in Brixiano agerentur, Ungariæ rex iturus (ut ipse prædicabat) Romam libero itinere ad accipiendam imperii coronam, duodecim millia equitum, peditum octo in Venetos mittens, capto primo impetu Forolivio, Tarvisium oppugnat. Huic vero tanto exercitui Veneti Carolum Malatestam objiciunt, qui contando magis, quam dimicando exultantem victoria hostem remoraretur. Parum etiam abfuit quin Veneti eodem anno Veronam proditione quorundam civium amitterent, ad rapinam magis quam ad libertatem spectantium. De nocentibus pœna sumpta: ac statim sedata sunt omnia. Mortuo autem eodem anno Fazino Cane, conjurati quidam Johannem Mariam Mediolani ducem interficientes, Bernabovis filios & nepotes in urbem recipiunt. Tum vero Philippus persuadentibus amicis, Beatricem viduam ob Fazini mortem ditissimam, & cujus autoritate qui sub marito militaverant admodum movebantur, duxit uxorem. Qua ex re & civitates omnes quæ Fazino paruerant, statim in deditionem accepit: & Carmignolam, Siccumque Montagnanum, qui legionem mortuo Fazino per seditionem diviserat, in suam militiam persuadente Beatrice pertraxit: quibus ducibus Philippus postea usus, Astorgium Bernabovis filium Mediolano pellens, in expugnatione Modoeciæ interfecit; Agebantur hæc in Insubria, cum Iohannes Franciscus Gonzaga Francisci jam mortui filius cum.

cum satis justo equitum peditumque numerô, Bononiam præsidii causa proficiscitur, mandato Johannis Pontificis, cujus auspiciis tum militabat. Nam Malatesta Ariminensis Ladislai Regis mercenarius, urbem ipsam gravi bello tum premebat. Is itaque adjuvantibus Bononiensibus, gravia aliquot prælia cum hostibus fecit: quibus superior factus, urbem acerrime tutatus est. Sequenti vero hyeme Johannes Pontifex à Ladislao bello vexatus, Roma Florentiam, atque inde Bononiam veniens, haud ita multo post Mantuam proficiscitur, ubi splendide ac magnifice à Johanne Francisco Gonzaga susceptus est. Quem inde abiens cum magna parte copiarum Laudam Pompejanam (quò venturum Ungariæ Regem sciebat) secum ducit. Multum enim huic Principi fidebat, cujus fidem & integritatem Bononiensi bello optime norat, quamvis pollicitationibus & donis in partes regias à Malatesta solicitaretur. Cum itaque Pontifex ac Rex haudquaquam se tutos Laudæ arbitrarentur, Johannem Franciscum Mantuam (quo se velle ire dicebant) ad parandos commeatus, disponendamque urbem, qua recipi commode tanta multitudo posset, propere mittunt, qui brevi paratis rebus omnibus, Cremonam (quo jam pervenisse Pontificem ac Regem intellexerat) rediit. Hos autem inde Mantuam abducens, populo omni fere obviam effuso, opinionem omnium benignitate & gratia superavit. His vero conventibus, qui Laudæ, Cremonæ, Mantuæ sunt habiti, depellendo ex Latio, Umbria, Hetruria Ladislao, qui Romam & multa Ecclesiæ oppida occupaverat, est actum. Videbant hi Italiam ab incendiis bellorum aliter liberari non posse, de impensa bellica non Mantuæ, sed Bononiæ (cum eò venissent) agendam censuere. Verum major eos cura incessit. Ad concilium namque Johannes omnium nationum consensu citatus, ad tollendum schisma duos Cardinales statim in Germaniam misit: qui unà cum

Prin

Principibus Gallicæ & Germanicæ nationis locum concilio idoneum deligerent. Constantiæ Maguntinæ Provinciæ civitas ad id potissimum idonea est visa. Eo itaque ad certam diem ex instituto proficiscuntur omnes, proficiscitur & Iohannes Pontifex, admonentibus tamen quibusdam ne id faceret, quod vererentur, ne cum Pontifex accederet, privatus reverteretur, quod etiam contigit. Eò namque proficiscens cum viris quibusdam in omni genere doctrinæ præstantibus, diu multumque Germanos disputationibus incertos & ambiguos tenuit, quid potissimum decernerent. Verum superveniente Sigismundo, factaque omnibus dicendi quod liberet potestate, multa crimina & quidem gravissima Pontifici objecta sunt: quorum causa mutato habitu familiaque, Constantia clanculum Scaphusam se contulit, veritus ne quid gravius in se consuleretur. Erat Scaphusa Fœderici Austriæ Ducis civitas, quo etiam pleriq; Cardinales à se creati fuga pervenere. Verum his postea concilii autoritate revocatis, Iohannes Scaphusa Friburgum confugit: iturus inde si tuto fieri posset ad Burgundiæ Ducem. Sed curante concilio, Iohannes capitur, & in insula sanct. Marci prope Constantiam in carcerem conjicitur, pontificatus sui anno quarto, mense decimo. Causam fugæ disquirere concilium cum cœpit, certosque judices viros gravissimos & doctissimos delegit, qui crimina Iohanni objecta discuterent, eademque concilio ex ordine referrent. Ad quadraginta capitula & eo amplius contra hominem probata sunt: quorum aliqua cum in eo minime immutari possent, adeo erant inveterata, contra fidem judicata sunt: aliqua vero Christianis omnibus (si non damnarentur) scandalum paritura. Venientibus itaque omnibus in eandem sententiam, Iohannes merito è pontificatu dejectus, sententiam in se latam comprobat. Quo facto statim ad Lodovicum Bavarum, qui cum Gregorio duodecimo sentiebat custodiendus mittitur,

donec

donec aliud decerneretur. In Haldeberga castella munitissimo triennio sine ullo cubiculario fami love Italo diligenter asservatus est. Theutonici erant custodes omnes, quibuscum Iohannes nutu & signis loquebatur, cum nec ipse linguam Theutonicam, nec illi vicissim Italicam scirent. Abrogatum Johanni pontificatum ab his tantummodo, qui cum eo ante senserant ferunt. Nondum enim qui cum Gregorio & Benedicto sentiebant convenerant. Hi igitur ut abrogationem à se factam veram & integram judicarent, omnes synodicum decretum promulgarunt, quo affirmabant consilium generale legitime congregatum, habere statim à Christo potestatem. Hoc quidem fundamento concesso, ipsum etiam Pontificem concilio subjiciebant. Quare Gregorio necesse fuit, suadente etiam Imperatore Sigismundo, unum aliquem ad concilium mittere, cum ipse proficisci recusaret, qui sui nomine concilii sententiam approbaret. Missus itaque Carolus Malatesta vir certe insignis, cum videret omnes in hanc sententiam venire, ut Gregorius quoque pontificatu se abdicaret, in publicum prodiens, ac in sede Gregorii non aliter extructa, ac si ipse adesset collocatus, perlecta renunciandi facultate, Gregorium pontificatu abdicat: quem statim conventus omnis pro tam libera abdicatione, agri Piceni Legatum creat. Is itaque non multo post Recaneti moritur dolore animi (ut ajunt) propter subitam abrogationem ante constitutum tempus à Carolo factam. In longum enim rem protrahi volebat, in mora spem aliquam ponens. Mortuus igitur ante Martini pontificatum, in Recanetensi Ecclesia sepelitur. Sublatis duobus Pontificibus, tertius in quo abrogando major difficultas inerat, restabat, Petrus Luna Benedictus tertiusdecimus (ut antea dixi) vocatus. Ut autem is etiam nolens abdicare se magistratu cogeretur, Sigismundus Imperator unà cum oratoribus concilii ad Franciæ & Angliæ Reges pervenit, eosque

eosque adhortatus est, ut pro salute Christiani nominis jam ob schisma periclitantis, in abrogando Benedicto, sublatis aliis duobus, ejus sequerentur sententiam. Grato autem responso accepto, inde Narbonam properat ad Ferdinandum Aragonum Regem, cujus populi magna ex parte Brnedicto obtemperabant. Quo cum inter alia capitula hoc pactus est, ut Benedictum rationibus moveret ea facere, quæ Gregorius & Johannes in concilio Constantiensi egissent. Id vero si facere recusaret, populos cogeret ab eo ad concilium Constantiense deficere. Benedictus autem in castello Panischolæ loco munitissimo se continens, moveri persuasionibus è sententia sua non poterat, quod diceret & se verum Christi vicarium esse, & Constantiam non esse locum libertati Ecclesiasticæ convenientem, cum Johannes vigesimus tertius ab his etiam abdicare se pontificatu coactus fuerat, qui partes suas antea sequebantur. Tum vero Principes Hispaniæ cernentes pertinaciam Benedicti, concilii opinionem secuti, in reliquorum sententiam venere. Gerebantur res in concilio quinque nationum suffragiis, Italica, Gallica, Germanica, Hispanica & Anglica. Quicquid vero harum nationum suffragiis decernebatur, id ita ratum erat, atque per præconem, aut per notarium publicum pro curia enunciabatur, si omnium consensu postea confirmatum fuisset. Qua quidem autoritate Benedictus discussa aliquandiu re, pontificatu tandem privatur, absentibus rejectisque nationibus, quæ cum eo sentiebant: maxime vero Scotis & Comite Armeniaci. In eodem quoque concilio condemnata est Johannes Viglef hæresis: & duo ex sectatoribus eius combusti sunt, Johannes Hus, & Hieronymus ejus discipulus, tanquam hæresiarchæ: quod inter cæteros errores dicerent Ecclesiasticos ad imitationem Christi pauperes esse debere, cum ex tanta rerum copia & luxu populi omnes scandalizarentur. Rebus autem hoc modo compositis,

cum de restituenda Ecclesia, emendandisque moribus Clericorum mentio haberetur, fieri id non posse existimarunt vacante sede. Unde de eligendo novo Pontifice sermo est habitus, quo decreta concilii majorem deinceps autoritatem haberent. Cum igitur hac de re verbum haberetur, placuit ex unaquaque natione viros sex deligi, & quidem probatos, qui una cum Cardinalibus conclave ingressi Pontificem deligerent. Anno igitur millesimo quadringentesimo decimoseptimo, sexto Idus Novembris conclave ingressi, consentientibus Cardinalibus duobus & triginta, nationibusque omnibus, præter omnium spem & opinionem, cum jam quadriennio vero Pontifice caruisset Ecclesia, multique schismatici tum interessent, tertio Idus Novembris, in celebritate beati Martini hora tertia Ottho Columna Romanus princeps, sancti Georgii ad Vellus aureum Diaconus Cardinalis. Pontifex creatur, tanta omnium lætitia, ut præ gaudio loqui vix homines possent. Effusus nimio gaudio Imperator, nullo habito dignitatis suæ discrimine, conclave ingressus, & gratias omnibus egit, qui tantum virum & tam necessarium reipublicæ Christianæ prope extinctæ delegissent: & ante Pontificem prostratus, cum summa veneratione ejus pedes exosculatus est, quem contra Pontifex amplexus, non secus ac fratrem in pretio habuit, eique gratias egit, quod sua opera & industria pax tandem Ecclesiæ Dei reddita esset. Vocari autem Martinus voluit, quod ea electio in Martini celebritate habita fuisset. Interim vero dum hæc Constantiæ agerentur, mortuo etiam Ladislao contra Florentinos proficiscente, Romæ ad arma & libertatem conclamatum est. Cogitur à populo Petrus Matheucii etiam nolens gubernacula reipublicæ suscipere: qui postea magistratu se abdicavit, cum intellexisset Legatum à Johanne Pontifice jam antea designatum, paulo post affuturum cum senatore cive Bononiensi:

qui

qui urbem ingressi & Paulum Palonium, & Johannem Cincium seditiosos cives capitali supplicio affecere. Sequenti vero anno Brachius Montonius Romam cum exercitu veniens urbe potitus, oppugnare arcem sancti Angeli adortus est, qua firmo Johannæ Reginæ præsidio defendebatur: Nam Johanna Ladislao fratri in regnum successerat. Verum superveniente Sfortia militum Reginæ Duce, non solum Brachium ab oppugnanda arce dimovit, sed etiam hominem pugnantem continuo ab urbe expulit, Romanis in neutram partem inclinantibus, In ea pugna occiditur Johannes Columna à milite, qui olim cum Paulo Ursino militaverat, quem Lodovicus Columna cum Brachio militans, in agro Fuiginati interfecerat. Erat autem militi in animo Lodovicum obtruncare ulciscendæ Pauli necis causa: sed Johannes Lodovicum defensurus innocens moritur. Dum autem Roma hoc modo fluctuaret, in varias partes declinans, creato Martino, spem aliquam exoptatæ quietis tandem concepit.

MARTINUS V. PONTIF. CCXV.

Martinus quintus, patria Romanus, Ottho cognomento, Columna prius vocatus, non magis suo quam Ecclesiæ jam labentis tempore Pontifex in concilio creatur, nationum omnium & Cardinalium consensu. Is à teneris annis cura parentum moribus & literis imbutus, ubi adolevisset, juri Pontificio Perusii operam dedit, unde ad urbem rediens, ob integritatem & doctrinam Urbani sexti Referendarius factus est: quod munus tanta cum humanitate, justitia, & mansuetudine gessit, ut diaconus Cardinalis ab Innocentio septimo creatus sit. Nec ob eam quidem rem à natura sua discessit. Humanior enim quam antea factus, patrocinium suum omnibus præstabat,

ſtabat, ita tamen ut in rebus publicis non multum ſe immiſceret. Nam cum in conventu Conſtantienſi multæ in utramque partem altercationes haberentur propter diverſa factionum ſtudia, ipſe medium quoddam tenuit, quo in alterutram partem inclinare nullo modo videbatur, communi utilitati ſemper conſulens. Hanc ob rem & Imperatori, & Cardinalibus ac denique omnibus gratus Pontifex creatur. Quo in magiſtratu non ſomno & ocio, ſed negocio & ſolicitudini deditus, audire, refellere, approbare, ſuadere, diſſuadere, hortari, deterrere accedentes ad ſedem Apoſtolicam conſueverat, cognita petentium honeſtate, vel ſecus. Mira enim utebatur facilitate: & honeſta petentes à ſe voti compotes dimittebat. In conſultationibus autem miræ prudentiæ vir eſt habitus. Nam & quid agendum, quid vitandum eſſet ſtatim re propoſita acutiſſime dijudicabat. Brevis in dicendo, cautior in agendo, adeo ut prius rem factam cernerent homines, quam ab eo excogitatam putarent. Ejus autem ſermo plenus ſententiis erat. Ex ore ejus nullum verbum tam crebro quam juſtitiæ nomen prodibat. Ad ſuos perſæpe converſus, maxime ad eos qui provincias & civitates gubernabant, his utebatur: Diligite juſtitiam qui judicatis terram. Indigebat tum profecto tali Pontifice Eccleſia Dei, qui naviculam Petri ſchiſmatis & ſeditionum omnium fluctibus quaſſam, redigere in portum ſalutis gubernaculo admotus ſciret & poſſet. Adeptus itaque tantum magiſtratum, cum reſtare adhuc caput renaſcentis hydræ cerneret, Benedictum Lunam cum aliquot Cardinalibus & prælatis peninſulæ tanquam in arce ſchiſmatis ſe continentem, quibuſdam Aragoniæ populis in utram partem inclinarent adhuc titubantibus, approbante concilio Alemannum Ademarium virum doctiſſimum, & cujus ſepulchrum in ſancta Maria nova adhuc cernimus, patria Florentinum, ſancti Euſebii Presbyterum Cardinalem, Legatum è latere
ſuo

ſuo in Aragoniam mittit, qui ſub pœnis & cenſura Eccleſiaſtica Petrum admoneret, ut ſe pontificatu abdicaret. Cardinales autem qui cum Petro ſentiebant, intelligentes ultimam concilii & Pontificis ſententiam, Petrum ipſum adeunt rogantque, ut de Eccleſia Dei tandem omne ſchiſma tollat, quo jam multis annis Chriſtiana reſpublica magnis calamitatibus afflictata erat. Id autem ob ſalutem labentis Eccleſiæ à Gregorio & Johanne factum eſſe. Reſpondet Petrus cavillationibus quibuſdam, id ſibi nequaquam integrum eſſe, ſibi autem cum Martino conventurum, ſi vera eſſent quæ de hominis integritate & humanitate dicerentur, ſinerent ſibi id negocii, nec amplius ea de re ſoliciti eſſent. Ex quatuor vero Cardinalibus duo pertinaciam hominis inſpicientes, ab eo ad Martinum ſtatim defecere. Qui autem in fide manſere anticardinales ſunt habiti: quorum alter Cartuſienſis fuit, alter vero Julianus Dobla appellatus eſt. Martini quoque autoritatem Hiſpania omnis ſtatim ſecuta eſt. Idem fecere non multo pòſt & Scoti & Armeniaci. Atque ita omnis reſpublica Chriſtiana unà duntaxat peninſula excepta, Martini autoritatem ſecuta eſt. Compoſita autem ex ſententia tanta re Principum omnium Eccleſiaſticorum & ſecularium, maxime vero Sigiſmundi Imperatoris labore & induſtria, de componendis moribus nimia licentia jam labefactis tam laicorum quàm Clericorum mentio haberi cœpta eſt. Verum quia quadriennio Conſtantienſe concilium jam duraverat, cum magno Prælatorum & Eccleſiarum incommodo, Martino placuit approbante concilio, rem tantam in aliud tempus magis idoneum transferre. Dicebat enim remipſam maturitate & conſilio indigere: quia ex Hieronymi ſententia, unaquæque provincia ſuos habet mores, ſuos ſenſus, qui tolli ſine perturbatione rerum ſubito non poſſunt. Verum quia ſchiſma ex parva re antea ortum fuerat, diutiuſque cum magna

calamitate Christianæ reipublicæ duraverat, de celebrandis conciliis talem sententiam promulgavit: maxime vero ubi intellexit Johannem vigesimum tertium è custodia lapsum aufugisse. Verebatur enim ne rursum aliud concilium inchoaretur. Ejus autem sententia & decretum tale fuit, ut à fine concilii Constantiensis non nisi ad quinquennium usque concilium denuo celebraretur: utque è quinquennali in septennium aliud transferretur: ab hoc vero in decennium res protracta legis haberet locum, ut singulis quibusque decenniis generale concilium idoneo haberetur in loco, ubi de rebus omnibus ad fidem & rempublicam Christianam pertinentibus mentio fieret. Ad hanc autem institutionem approbandam patentibus literis (quas bullas vocant) comprobari Martinus rem voluit, in ejus sententiam concilio veniente. Omnia autem decreta ante Pontificatum suum in schismate facta, nisi ad fidem & bonos mores pertinerent, omnino sustulit. Ut vero omnes intelligerent sibi in animo esse concilium habere, locum ad id aptum publico concilio disquirit: ac tandem approbantibus omnibus, Papiam quam idoneum habendi concilii locum decrevit, literasque Apostolicas in hanc fere sententiam super ea re edidit: Martinus Episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam cupientes ac etiam volentes hujusce generalis concilii decreto satisfacere, concilio approbante & consentiente, cum de loco ambigeretur, Papiam urbem autoritate nostrarum literarum designamus. Nulli ergo hominum liceat hujus nostri decreti paginam infringere. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, omnipotentis Dei iram, beatorumque Petri & Pauli Apostolorum ejus se noscat incursurum. Datum & actum Constantiæ in loco publicæ sessionis tanti concilii decimo tertio calendas Maij, pontificatus nostri anno primo. Præterea vero dissolvendi concilii cupidus, anno Domini millesimo quadringen-

dringentesimo decimo octavo, conventum habuit publica sessione: quo sublato consensu omnium, maxime vero Imperatoris, hæc verba mandante Pontifice ab Ibaldo sancti Viti in Marcello Diacono Cardinali audientibus omnibus enunciata sunt, Domini ite in pace. Abeundi itaque omnibus potestas facta est. Cum autem pontifex hinc ab Imperatore & Germanis rogaretur, ut in Germania aliquandiu remaneret, hinc à Principibus Gallicis, ut in Galliam proficisceretur, ostendit sibi id nequaquam integrum esse, quod diceret patrimonium Ecclesiæ absente Pontifice à Tyrannis quibusdam in Italia occupatum distrahi & lacerari: urbemque Romam religionis Christianæ caput, cum Rectore suo careret, pene ad interitum redactum esse, peste, fame, ferro, igne, seditionibus. De Basilicis vero ac sanctorum Martyrum sacellis nolle dicere, quæ absente Pontifice aut jam corruerent, aut paulo post collapsuræ viderentur. Proinde sibi abeundum esse dicebat. Ferrent æquo animo quod vellent ratio & necessitas: paterenturque eum sedere in solio Petri, quem Pontificem omnium consensu decreverant. Ecclesiam Romanam caput esse & matrem omnium Ecclesiarum, proinde in ea immorandum Pontifici esse, ne verus gubernator à puppi ad proram transferatur, cum magno navigantium (hoc est in Christiana republica viventium) periculo & detrimento. Abiens itaque Constantia, ac per Sabaudiam iter faciens, dum Italiam petit, Mediolanum pervenit, ubi à Philippo Duce populoque Mediolanensi nullo non genere honoris adhibito, perbenigne suscipitur. Erat tum quidem Philippus in armis, ditionem paternam repetens, defendentibus se acriter Tyrannis: qui gustata semel imperandi voluptate, non ita facile de possessione pellebantur. Urgebat tum Carmignola primus Philippi copiarum dux Pandulphum Malatestam, qui capto Bergomo prodente arcem Præfecto, pecunia &

pollicitationibus corrupto, in Brixianos movens, cum omni dominatu brevi spoliasset, nisi à Venetis ingenti pecunia ac firmissimo equitatu esset adjutus: & à Martino Pontifice, qui autoritate & gratia Philippum ad pacem cum Pandulpho Malatesta ineundam perpulit, quæ postea Mantuæ Martino eò accedente Johanne Francisco sequestro adhibito, his legibus composita est, ut Pandulphus persoluto quotannis tributo, tamdiu Brixia potiretur, quoad ei vivere liceret, nulla in testando de civitate, quæ merito ad Philippum devolveretur relicta potestate. Hanc vero pacem sequenti anno Pandulphus disturbavit, annixus pecuniis & milite retinere Cabrinum Fundulum in urbe Cremona: quem armis Philippus continuo vexabat, civitatem paternæ ditionis, tot annis à Tyranno possessam repetens. Erat tamen fama Pandulphum urbem ipsam à Cabrino emisse Salodii Riperiam (ita ripam Benaci vocant) in pretium pollicitus. Ab hoc autem bello Iohannes Franciscus deterrere hominem ob affinitatem conatus est, missis Legatis qui eum admonerent contra jus fasque agere, quod fœdera sperneret, Tyrannum tutaretur, quod contra eum arma sumeret, à quo dominatu Brixiano donatus fuerat. Non esse contemnendam autoritatem Martini, de sua nolle dicere, cujus autoritate pax erat composita: si hominum autoritatem contemneret, Deum saltem inspiceret, quem testem violati ab eo fœderis, dum pax fieret invocaverant. Abiens autem Mantua Pontifex quarto post accessum mense, Ferraria ac per Flamminiam iter faciens, Florentiam pervenit, vitata de industria Bononia: quæ posteaquàm intellexerat Baldesarem Cossam coactum esse abdicare se Pontificatu, pulsis Ecclesiæ magistratibus, in libertatem se vindicaverat. Instat tum acriter Carmignola jubente Philippo, qui suo jure ducere exercitum in Pandulphum posset, atque brevi capta magna Brixiani agri parte, ad Mon-

tem-

temclarum castra locat, cum Lodovico Meliorato Innocentii septimi nepote certaturus: qui adventare cum magno equitatu in auxilium Pandulphi dicebatur. Affines namque erant, & id Lodovicus necessitudini tribuebat. Conserto itaque prælio, ac Lodovico turpiter fugato, Carmignola haud ita multo pòst Brixiam in potestatem Philippi redegit. Potitur & brevi Cremona Philippus, ac Cabrinum Tyrannum ad Castellionem captum, capitali supplicio afficit. Hoc tanto Philippi successu Nicolaus Estensis motus, sponte facturus id ad quod armis cogi potuisset, Mediolanum profectus, Parmam (quam mortuo Otthone tertio occupaverat) Philippo reddidit, retento Rhegio Martini pontificis rogatu fundi nomine. Profectus & eò Johannes Franciscus Mantuanus Princeps Philippo gratulatum pro re bene gesta, cum minus comi fronte inspiceretur, cumque intelligeret Philippo in animo esse, quicquid de Cremonensibus & Brixianis teneret, jure suo repetere, propere Mediolano abiens, Venetorum deinceps & Florentinorum amicitiam ac societatem secutus est. Hi enim duo populi sibi timentes, unumquenque in partes suas blanditiis & pollicitationibus alliciebant, quod Philippus regnandi cupidus, ruptis legibus initi fœderis, & ultra Macram Sarsanam oppidum Lunensis agri Thomæ Fregoso dedisset, quem è principatu vi & armis dejecerat, ne cum Genuensibus exulibus quicquam adversus se moliretur: & Bononienses Florentini populi socios ad defectionem concitasset, eorumque milites stipendio conduxisset, & Foruml vii nunc ob Thebaldi pueri tenellam ætatem, nunc ob Ferrariensis Principis gratiam (ut crebro dicebat) occupasset, cum fœderibus cautum esset, ne Philippus Bononiam & Flamminiam armis attingeret. Verebantur item ne trium simul potentissimorum Principum, Philippi, Martini Pontificis, Alovisii Regis (quos societatem iniisse constabat) vi & armis oc-

cuparentur omnia, cum contrà Philippus omnium malorum crimina in Venetos & Florentinos rejiceret: quod Veneti retinere Pandulphum in dominatu Brixiani ſint anniſi: quodque Florentini & Genuenſes quoſdam hoſtes ſuos commeatu, pecuniaque juviſſent: quod Liburnum ditionis Genuenſis (quam tum in poteſtatem ſuam redegerat) centum millibus nummis aureis emiſſent. Satis tum quidem ad concitandum bellum hæc diſcordiarum ſemina videri poterant, ſed nihil eſt quod æque Venetorum animos ad bellum impulerit, quam autoritas Franciſci Carmignolæ, viri bellica laude inſignis, atque ea ætate clariſſimi: qui (ut ipſe dicere ſolebat) ægre ferens Philippi inſolentiam, ad Venetos tum confugerat, eoſq; ad bellum animaverat, operam ſuam in ea re pollicitus. Quare hi duo populi aſcito in ſocietatem belli Principe Mantuano & Ferrarienſi, partitaque bellica impenſa, cum exercitu equitum duodecim, peditum octo millibus, cui Carmignola præficitur: cumque fluviali maritima claſſe Philippum eodem tempore multis à lateribus oppugnare adorti, à Guelphis Brixianis, qui Philippo adverſabantur, in urbem vocantur: qua quidem ex parte occupata, Veneti tandem ſeptem menſium oppugnatione totam deniq; in poteſtatem ſuam redegere. Ducente deinde Carmignola ad capienda Brixianorum caſtella, Martinus Pontifex Philippi Ducis calamitate motus, Cardinalem ſanctæ crucis ad Venetos mittit, qui pacem inter Philippum & Venetos componeret, qua infecta quod Veneti & Florentini iniqua poſtulare viderentur, rurſum magnis viribus bellum utrinque parari cœptum eſt. Pugnatum eſt ter eo anno collatis ſignis ad Gotolengum Brixianorum caſtellum, ad ſummum Cremonenſem vicum, quibus in locis æquo marte utrinque diſceſſum eſt. Ad Maclodium tertia pugna eſt habita: quo in prælio ſuperantur Philippi copiæ, capiturque Carolus Malateſta totius exercitus dux. Conſtat autem hæc

tantam

tantam fuisse cladem, ut si milites captos retinere Carmignola voluisset, signaque ocyus perterritis inferre, ejicere principatu Philippum consternatum, tanto accepto incommodo haud magno negocio potuisset. Captus (ut dixi) eo prælio Carolus à Mantuano Principe, ob affinitatem incolumis dimittitur. Interim vero dum Carmignola ad oppugnanda Brixianorum oppida, quæ in Philippi fide permanserant copias ducit, eidem Philippo respirandi spatium dat. Nam & pacem cum Amedeo Sabaudiæ Duce, à quo bello premebatur, datis ob id Vercellis componit, & Sigismundum ac Brunorum Scalam in Venetos concitat. Martinus autem Pontifex Philippi rem in maximo discrimine videns, Cardinalem sanctæ crucis secundo ad componendam inter Philippum & Venetos pacem mittit, qui Ferrariæ subsistens, eo proficiscentibus cum mandatis Principum ac civitatum Legatis, ita pacem composuit, ut Brixiam Veneti & oppida Brixianorum Cremonensium ve quæ antea ceperant, retinerent. Præterea uti Philippus Bergomum Bergomatemve agrum Venetis ex fœdere dederet, hac conditione, ne socios Venetorum, Florentinorumque bello lacesseret, aut ad id defectionem concitaret. Approbavit hanc pacem Martinus veritus ne Philippus ducatu omnino pelleretur. Homini enim amicissimo, cum ob religionem auxilio esse non poterat, tum vel maxime quod superioribus annis ærarium pontificium exhaustum omnino fuerat, eo bello quod contra Brachium gesserat. Nam eo tempore quo Florentiam profectus est, ostendit Brachium Montonium, virum in re militari præstantem, Perusiam, ducatum Spoletinum, & magnam patrimonii partem ita occupasse conductis mercede quibusdam Tyrannis circumquaque positis, ut ipse tuto proficisci Romam non posset. Cum vero admonitus Brachius redire ad sanitatem nollet, armis spiritualibus, hoc est censuris, primo in eum Pontifex usus est. Inter-

dictum enim à sacris his omnibus est qui Brachio parerent: vetitique sacerdotes decreto Pontificis eisdem in locis celebrare. Hanc ob rem Florentini moti amici Brachii incommodo, de pace cum Martino agunt, hac conditione ut Brachius ad pedes Martini provolutus, veniam peteret, quod etiam fecit, oppidaque aliquot Ecclesiæ redderet: utq; etiam stipendiis Pontificis militans, Bononiam rebellem in Martini potestatem redigeret. Cui quidem bello Gabriel Condelmerius, tituli sancti Clementis Presbyter Cardinalis & Legatus præfuit: cujus industria & Brachii virtute Bononia in potestatem Ecclesiæ brevi redacta est. Interim vero dum hæc Bononiæ agerentur, quattuor illi Cardinales, qui olim cum Petro Luna adulterino Pontifice senserant, Florentiam ad Martinum venientes cum magno & honorificentissimo comitatu publico consistorio suscepti, dignitatum suarum titulos retinuere. Tres enim Diaconi Cardinales erant: quartus vero qui antea Canonicus regularis fuerat, Presbyter Cardinalis est habitus. Dum autem Baldesar Cossa adhuc in vinculis apud Heidelberg in Germania à comite Palatino detineretur, quidam Florentini cives, quorum de numero Cosmus habitus est, rogare Pontificem Martinum omnino non desistebant, ut tandem è carcere Baldesarem liberaret. facturum se id Pontifex pollicitus est. Verum dum eo Legatum ob eam rem mittit, Baldesar moræ impatiens triginta millibus nummum aureorum Palatino comiti persolutis, se è vinculis redimens in Italiam veniens, ut recta Florentiam proficisceretur, apud Petrum Rubeum agri Parmensis Baronem veterem amicum divertens, parari sibi insidias intelligit. Hanc ob rem noctu cum Legato Pontificis, qui eum in via convenerat, ad Thomam Fregosium veterem amicum confugiens, magnam injecit omnibus suspicionem, ne rursum schisma innovaretur. Erat enim vir magni animi, sagacissimique ingenii, & qui privatam vitam

tam nequaquam pateretur. Non deerant præterea qui hominis audaciam ad res novas moliendas concitarent, adeo tum rebus novis studebatur: sed Deus omnipotens Ecclesiæ suæ consulturus, Baldesarem impulit, nullis pactionibus interpositis, nulla requisita cautione, Florentiam ad Martinum proficisci: quo cum venisset admirantibus omnibus, exosculato Pontificis pede, eundem audientibus omnibus ut verum Pontificem & Christi vicarium canonice electum salutavit. Mira profecto hæc res omnibus visa est, & Dei potius quam hominum industria eo deducta, quod homo regnandi cupidus, in summo rerum fastigio ante collocatus in loco libero, ubi plurimum ab omnibus diligebatur amabaturque, tanta uteretur mansuetudine. Quæ certe omnibus præ gaudio lachrymas excussit, maxime vero his Cardinalibus, qui eum prius ut Pontificem secuti fuerant. Martinus autem vicissitudine rerum humanarum motus, post aliquot dies hominem in numerum Cardinalium adsciscens, Episcopum Tusculanum creat: atq; deinceps eo habuit in honore, quo reliquos Cardinales tam publice quam privatim. Verum Baldesar dolore animi, ut putatur (ferre enim vitam privatam non poterat) aliquot post menses Florentiæ moritur, sepeliturque honorificentissimo sepulchro in templo sancti Johannis, non longe ab Ecclesia Cathedrali, magna adhibita funeris pompa, eam rem Cosino Medico procurante: quem homines existimant pecunia Baldesaris opes suas in tantum auxisse, ut & primarius apud Florentinos cives & ditissimus omnium apud Italos, ac fortasse apud exteras quoque nationes deinceps sit habitus. Sepulchro hominis hæc verba fere inscripta sunt, BALDESARIS COSSAE JOHANNIS XXIII. QVONDAM PAPAE CORPVS HOC TVMVLO CONDITVM. Interim vero dum hæc Florentiæ agerentur, oratores Imperatoris Constantinopoli ad Pontificem venere, pollicentes Græcos quoad fidem

 perti-

pertineret, velle in sententiam Latinorum venire, si æqua conditiones proponerentur. Hos & perbenigne ac splendide Pontifex suscepit, & Legatum è latere creavit, Petrum Fontesiccum sancti Angeli Cardinalem, hominem Hispanum in quavis facultate doctum, qui Constantinopolim ad res componendas proficisceretur. Verum priusquam virum integerrimum à se dimitteret, eo præmisit fratrem Antonium Massanum ordinis Minorum Generalem gubernatorem, qui Imperatoris ac Græcorum explorata sententia, quid ea in re postea sperandum esset, Pontificem admoneret. Instantibus autem Romanis, ut demum Pontifex Romam proficisceretur, Martinus cum bona Florentinorum gratia discessurus, civitatem honore metropolitico exornavit. Nam cum antea ab ipsa pene urbis origine Episcopatum tantummodo habuisset, in archiepiscopatum eorum Cathedralem Ecclesiam transtulit: eique subjecit ut matri Volaterranam, Pistoriensem, Fesulanam Ecclesiam. Dedicavit præterea ipsemet majus altare sanctæ Mariæ Novellæ ordinis Prædicatorum, apud quam Basilicam tamdiu divertit, quamdiu Florentiæ fuit. Est enim conventus ille ad recipiendos Pontifices permaxime commodus. Abiens itaque Florentia, Romam tandem pervenit, effusa obviam omni urbana multitudine, effusis principibus tantæ urbis, qui hominem non secus ac quoddam salutare sidus, vel unicum patriæ parentem expectabant. Diem illum in fastis annotavere Romani, decimo calendas Octobris, Anno Domini MCCCCXXI. Urbem Romam adeo diruptam & vastam invenit, ut nulla civitatis facies in ea videretur. Collabentes vidisses domos, collapsa templa, desertos vicos, cœnosam & oblitam urbem, laborantem rerum omnium caritate & inopia. Quid plura? nulla urbis facies, nullum urbanitatis indicium in ea videbatur. Dixisses omnes cives aut inquilinos esse, aut ex extrema omnium homi-

hominum fece eò commigrasse. Civium itaque suorum calamitate permotus Pontifex optimus, animum ad exornandam civitatem, componendosque civium mores ita adjecit, ut brevi convalescens meliorem faciem præ se tulerit. Hanc ob rem civitas ipsa, eum non modo summum Pontificem, verum etiam patriæ parentem appellavit. Sed ne tam publica lætitia diuturna esset sine aliqua molestia, sequenti anno mense Novembris in vigilia beati Andreæ, adeo in immensum Tiberis crevit, ut per portam Flaminiam ingressus, totam urbem in plano sitam inundaverit, templumque Pantheon usque ad altare majus repleverit. Decrescens autem biduo post, multa animalia passim secum traxit, multaque civibus damna intulit: qui non secus per vicos navigabant, ac per alveum Tiberis facere consueverunt. Alovisius autem Rex Lodovici Regis filius eodem vero tempore Romam ad Pontificem veniens, regni Neapolitani titulum à Martino consecutus est, Cardinalium omnium consensu. In regnum namque per adoptionem à Regina Johanna Ladislai sorore vocatus, sine ullo marte hoc modo consecuturum se regnum putabat. Verum studio partium ab urbe Neapoli sublimotus, in Calabriam secessit. Cum autem concilii tempus instaret (ut ex decreto Constantiensi institutum erat) Martino placuit, sentientibus etiam ita Cardinalibus omnibus, præmittere quosdam Prælatos, qui Papiæ illud inchoarent. Is enim locus ad eam rem omnibus permaxime commodus videbatur. Missi itaque eo statim Petrus Donatus Archiepiscopus Cretensis, Jacobus Camplo Episcopus Spoletinus, Petrus Rosatius Aquileiensis diœcesis Abbas: frater Leonardus Florentinus, fratrum Prædicatorum generalis, concilium inchoarunt: ad quod nemo quidem adhuc venerat, præter duos Abbates Burgundes. Differre itaque rem in aliquot dies placuit, donec ex communicatione unus aliquis superveniret. Ex

Gallica enim & Germana natione nondum quis venerat. Parvi namque momenti fore putabant, quod sine istorum autoritate & suffragiis esset inchoatum. Sed ecce dum hos expectant, tanta repente pestis Papiam invasit, ut Præsidentes concilii mutare locum & tempus sint coacti. Placuit itaque omnibus ex sententia Pontificis Senas migrare: quò major ex omni natione multitudo quam Papiam pervenit. Alphonsus autem Aragonum Rex Martino infensus, qui titulum regni Siciliæ & Neapolis habere nequiverat, datum (ut antea dixi) Alovisio Regis Lodovici filio, oratorem ad consilium mittit: qui & concilium in longum duceret, & causam Petri Lunæ adhuc in Paniscola superstitis restitueret, largitione, pollicitationibus ambiendo unumquemque ex his qui in concilio autoritatem haberet. Hanc ob rem Martinus non ignarus quantam calamitatem ea res Ecclesiæ Romanæ allatura esset, quantumque periculi in mora haberetur, mandavit concilium statim dissolvi, approbatis decretis in concilio habitis, quæ ad fidem pertinebant. Et ne subterfugere conventum Christianorum videretur, insequens septennium concilio adjudicavit, quod in Basilea celebraretur. Atque hoc modo schismatis & discordiarum semina à quibusdam in concilio Senensi jacta & sparsa, sublata hominis prudentia & astu sunt. Tum vero Alphonsus palam de Martino conquestus est, quod diceret ejus opera & se à Regina Johanna abrogatum regno esse, quem prius hæredem instituerat, & Alovisium Regis Siciliæ filium novum hæredem institutum. Refellebat quidem hæc crimina perfacile Martinus, quod diceret Alovisium hæredem Johannæ ab Alexandro quinto, & Johanne vigesimo tertio in regno prius confirmatum fuisse, rejiceret eam omnem culpam in Reginam, non autem in se, ad quem pertineret Feudatarios Ecclesiæ confirmare, non autem tollere: nisi aliquod grande facinus in sedem Romanam commisissent, se non videre

cur

cur Alovisius Johannæ suo jussu coronatæ, legitimus hæres esse non posset. At vero Brachius cum videret Pontificem multiplici cura implicitum, ob simultatem cum Alphonso contractam, multis oppidis Ecclesiæ per vim petitus, Aquilam urbem regni Neapolitani gravi obsidione premit. Hanc ob rem motus Pontifex comparato satis justo exercitu, liberare Aquilam annixus adjuvantibus his qui cum Regina & Alovisio militabant, non longe ab Aquila patenti campo Brachium superat & interficit. Aderant in eo prælio Sfortiani, Francisco Duce Sfortiæ filio, qui superioribus annis dum Piscariam flumen trajicit (quod Aternum veteres appellabant) in undis perierat. Delatum itaque Romam Brachii cadaver, in loco prophano extra portam sancti Laurentii sepelitur. Hac autem victoria tanta deinceps tranquillitas exorta est, redactis ad ditionem Ecclesiæ Perusio, Tuderto, Assisio, aliisque oppidis, quæ Brachius occupaverat, ut Augusti Octavii felicitas & pax rediisse sua ætate videretur. Licebat tum frui ocio, & libere per sylvas noctu etiam ac tuto commeare. Nulli latrones tum extabant, nulli sicarii & fures, adeo hoc hominum genus persequebatur, sublato è medio Tartalia, Lavello aliisque Tyrannis, qui latrociniis potius quam militia vitam traducebant. Huic autem felicitati obstare Boemi hæretici videbantur, qui hæresi & armis Germanos catholicos continuo vexabant. Ut igitur hi quoque rationi & Ecclesiæ obtemperarent, cum bene monenti parere noluissent, Legatos in Germaniam misit, qui Catholicos ad arma concitarent. Ac primo quidem, seorsum tamen Henricum sancti Eusebii Cardinalem, deinde Bartholomæum Placentinum, postremo vero his revocatis Julianum Cæsarinum sancti Angeli Cardinalem eo misit, qui certe non sua culpa, sed ignavia militum magnum incommodum ab hostibus accepit. Martinus autem ob eam rem haud animo concidens, majora in hæreticos parabat. Ve-

rum priusquam tantam rem aggrederetur, sedare Italorum discordias instituerat. Nam pace (ut diximus) à Martino composita inter Philippum & Venetos, Florentini ægreferentes, Ladislaum Pauli Guinisii Tyranni Lucensis filium superiore bello sub Philippo militasse, occasionem opprimendæ Lucæ nacti, quod superiore pace nil scriptis de Guinisio cautum fuerat, in agrum Lucensem copias movent, Nicolao Fortebrachio copiarum Duce. Captus itaque non ita multo post quibusdam castellis circumquaque positis, urbem obsidione cingunt. Tum Philippus solicitatus Pauli precibus, veritusque ne si Luca in Florentinorum potestatem deveniret, acriores eos utpote propinquiores haberet hostes, Franciscum Sfortiam cum magno equitatu primo in Parmensem agrum mittit, unde pedestres copias conscriberet. Qui quidem vere jam appetente Apenninum transgressus, tantum terroris Florentinis injecit, ut priusquam in vallem nebularum (ita enim accolæ vocant) descenderet, hostes movere castra, ac Lucam obsidione liberare præ metu coëgerit. Ejus autem adventus eo gratior Lucensibus fuit, quod pulsis hostibus ac capto Tyranno, liberi omnino Francisci auxilio futuri videbantur. Verum Franciscus acceptis quinquaginta millibus nummum aureorum ex ærario Florentino depromptis, Lucenses majore in discrimine, quam unquam antea fuerant reliquit, pactus ob datam pecuniam se eo toto semestri Philippi imperio non obtemperaturum. Obsideri deinde Lucenses acrius sunt cœpti. Quare Philippus instante Martino Pontifice, qui Lucensium quoque vices dolebat, Nicolaum Picerninum cum maximo equitatu eo statim mittit, qui fusis ac fugatis hostibus, non solum Lucam obsidione liberavit, verum etiam inde movens ex Pisanis ac Volaterranis multa castella vi cepit, Senensibus etiam rem gratam facturus, qui tum Florentinos bello invaserant. Martinus autem ab externo hoste quietus, a

exor

exornandam patriam Basilicasque Romanas animum adjiciens, porticum sancti Petri jam collabentem restituit, & pavimentum Lateranensis Basilicæ opere vermiculato perfecit, & testitudinem ligneam eidem templo superinduxit, picturamque Gentilis, opus pictoris egregii inchoavit. Ædes præterea vetustate collabentes ad duodecim Apostolos restituit, ubi & annos aliquot habitavit. Hujus autem studia Cardinales secuti, titulos suos ita certatim restituunt, ut jam aliqua facies rediisse urbi Romæ videretur. Creavit & Cardinales, quorum de numero fuit nepos suos Prosper Columna sancti Georgii ad Vellus aureum Diaconus Cardinalis. Interea vero mortuo Petro Luna in Paniscola, ne aliquid mali deesset, quod Ecclesiam vexaret, duo illi Anticardinales de quibus mentionem fecimus, Alphonso Martini hoste adhortante, Ægidium cognomento Munionis, Canonicum Barchinonensem genere Nobilem Pontificem deligunt, Clementemque octavum appellant: qui statim & Cardinales creavit & fecit, quæ à Pontificibus fieri consueverunt. Verum cum Martinus in gratiam cum Alphonso rediisset, eo statim Petrum de Fuso Cardinalem mitit Apostolicæ sedis Legatum, in cujus manus jubente Alphonso Paniscolæ Domino, Ægidius omnia pontificatus jura deposuit, erga quem hac benignitate Martinus postea usus est, ut eum Majoricensem Episcopum declaraverit. Cardinales autem ab Ægidio creati sponte Cardinalatu se abdicarunt. Illi autem duo quos à Petro Luna creatos diximus, in suaque pertinacia mansisse, cum Pontifici Romano parere nollent, in carcerem à Legato conjiciuntur. Atque hoc modo Martini Pontificis sapientia & industria omne schisma undique sublatum est. Pacata hoc modo undique Ecclesia Dei, in dandis beneficiis mira prudentia usus est. Non enim unicuique petenti ea conferebat, sed statim mente agitabat quis potissimum esset idoneus, cui talis cura demandaretur. Quod si hon i-

res

nes provinciarum non nosset, in quibus vacare beneficia contigisset, statim peritos regionum consulebat, quis aut in curia, aut in Gymnasiis publicis esset doctrina, nobilitate, moribus tanta provincia dignus. Atque hac quidem ratione & Ecclesiis & hominibus honore dignis pariter consulebat tum maxima celebritate nominis sui. Tantæ præterea constantiæ fuit, cum duos haberet fratres, quorum alter Jordanus Princeps Salernitanus major natu peste moritur: alter vero minor natu (Laurentium appellant) in turri igne casu injecto exustus est, ut nil ex eo sit auditum, nil visum, quod impatientiæ aut abjecti animi signum aliquod præ se ferret. Hic autem vir in omni vita integer demum pontificatus sui anno quartodecimo, mense tertio Romæ apoplexia moritur, ætatis suæ anno sexagesimo tertio, sepeliturque ejus mandato in Basilica Constantiniana ante capita Apostolorum, sepulchro æneo, comitante populo Romano, comitante Clero non aliter flente, quam si Ecclesia Dei, si urbs Roma unico atque optimo parente orbata fuisset. Vacat tum sedes dies *XII*.

EUEGNIUS IV. PONT. CCXVI.

EUgenius quartus, patria Venetus, familia Condelmeria, populari quidem, sed antiqua, patre Angelo natus, Pontificatum hac ratione adeptus est: Creato enim Pontifice Gregorio duodecimo è gente Coraria, patria Veneto, Antonius Corarius Gregorii nepos Celestini habitus, Canonicus congregationis sancti Georgii in Alga Romam iturus, Gabrielem Condelmarium, qui ejusdem professionis erat, quo cum ab ineunte ætate familiariter vixerat, secum aliquandiu recusantem duxit, cujus ingenio & solertia delectatus Gregorius, cum primo Thesaurarium fecit, deinceps vero Episcopum Senensem creavit, præfecto

fecto Bononiensibus in eadem dignitate Antonio nepote. Recusarunt aliquandiu Senenses Gabrielem in Episcopum, quod dicerent hominem aliunde natum, nequaquam in tanta re civibus Senensibus præficiendum, eam curam debere civis alicujus esse, qui mores hominum & ritus civitatis nosset. Verum cum postea Gregorius rebus suis diffidens, Roma Lucam profectus fuisset, aucturus Cardinalium numerum, Antonium nepotem & Gabrielem Condelmarium in Cardinales retulit. Gabrielis autem opera in magnis rebus postea Gregorius & Martinus abrogato Gregorio usus est: maxime vero in legatione Picentina, qua & Picentes in fide Ecclesiæ confirmavit, sumpta de quibusdam seditiosis & conjuratis pœna: & templum sanctæ Hagnetis Anconæ diruptum: portumque ejusdem civitatis ad imitationem divi Trajani magna impensa restituit, fluctibus quassum, & vetustate consumptum. At vero cum Martinus intellexisset Bononienses rebus novis studere, eo è Piceno Gabrielem Legatum misit, qui suo adventu seditionem omnem statim sustulit. Cum autem inde Romam venisset, mortuo haud ita multo post Martino, solus è duobus de viginti Cardinalibus, qui tum in conclavi apud Minervam aderant, Pontifex creatur, anno millesimo CCCC. tricesimo primo, quinto nonas Martii, Eugeniusque mutato nomine (ut fit) appellatus, ad sanctum Petrum comitante populo & Clero statim perducitur. Accepta deinde corona pontificia de more, invisaque Basilica sancti Johannis Lateranensis in Vaticanum rediens, consistorium generale proposuit in dicta die: qua certe tanta multitudo affuit, ut cum trabes deficerent ejus loci, ubi nunc consistorium publicum fit, trepidatum adeo tumultuose sit, ut in ipsa fuga Senegalliæ Episcopus civis Romanus è gente Mellina obtritus perierit. Nondum enim ædes ipsæ Pontificiæ hanc formam, quam nunc habent acceperant. Dimisso consistorio Eugenius

genius tumultus deinceps ex industria vitaverit. Instantibus deinde quibusdam delatoribus, qui dicerent Martinum congregandi auri cupidum, maximos thesauros reliquisse, idque sciturum Eugenium ex Martini familiaribus nepotibusque, eo vesaniæ hominem perpulere, ut Oddum Poccium Martini Vicecamerarium comprehendi jusserit, idque negocium Stephano Columnæ dederit, quem copiis suis præfecerat. Ab aliis enim Columnensibus is solus dissentiebat, Cardinali Ursino & Cardinali comitum insaniam hominis adjuvantibus, quorum artibus hæc omnia contra Columnenses gesta putantur, ob inveterata factionum odia. Mandaverat Eugenius ut Oddo absque ullo tumultu, sine ignominia perduceretur, quod contra à Stephano factum est: nam & ejus bona à militibus direpta sunt, & ipse vi tanquam latro per ora hominum ad Pontificem tractus est. Hac indignitate motus Eugenius, Stephano admodum succensuit, eique interminatus est, quod & Oddonem & Episcopum Tiburtinum olim Martini Cubicularium, ita indecenter ad se pertraxisset. Veritus itaque Stephanus Eugeni iram, Præneste ad Principem Columnam confugit, eumque adhortatus est, suas opes pollicitus, ut Eugenium ab urbe pelleret, quod diceret ei in animo e se nomen Columnensium extinguere: idd se optim scire, ejusque consiliorum participem fuisse, & o eam rem aufugisse, quod sciret partem illius cala mitatis ad se quoque (nisi tantum mali simul decl narent omnes) perventuram. Motus his verbis Pri ceps, & eorum calamitatibus qui Martini Pontific familiares fuerant, sumptis propere armis Ponti cem aggredi instituit. Substitit tamen aliquandiu, d nec Prosper frater Diaconus Cardinalis, quem quide præmonuerat, ab urbe discederet. Viso autem frat è Præneste Marinum, atque deinceps Romam ta quam ex arce belli in Eugenium movens, occupa per Johannem Baptistam porta Appia, urbem a

m

mato milite sine ullo maleficio primo ingreditur. Jam pervenerant ad sanctum Marcum, & in vicum Columnensium, cum subito eis obviam facti sunt Pontificis milites, magna populi parte adiuvante. Pugnatum est in urbe aliquandiu, atque acriter, qua in pugna multi utrinque cecidere & capti sunt. Quare Columnenses cum viderent populum Romanum longe aliter sentire, quàm arbitrarentur, cedere ex urbe instituentes, omnia passim rapiunt, decora abigunt, homines abducunt. Talionem tamen his reddidere Pontificis milites, Romano populo mixti. Nam & Prosperi Cardinalis & Columnensium omnium, ac eorum qui cum Martino familiariter vixerant, domos hostilem in modum diripiunt & vastant. Irritatis hoc modo utrinque animis, non solum aperto marte, verumetiam proditionibus res agi cœpta est. Capitur namque Archiepiscopus Beneventanus Artorii Columnæ filius, ac quidam Masius frater, qui fassus est quæstione adhibita, sibi in animo fuisse arcem sancti Angeli dolo capere, interfecto ipsius arcis Præfecto, eamque Columnensibus prodere: qua occupata & Pontificem & Ursinos ab urbe pellerent. De Masio sacerdotio abrogato (quod degradare appellant) sumptum supplicium est in Campoflore, ejusque corpus quadrifariam sub furca divisum, ad quatuor urbis celeberrimas vias suspensum est, de Archiepiscopo Beneventano nulla mentione habita. At vero cum Eugenius in ægritudinem quandam incidisset, vel dolore animi, quo iam tantis perturbationibus affligebatur vel veneno quodam appetitum à Soldano suo quidam dicebant, agere de pace cum Columnensibus cœpit, curante eam rem Angeloto Fosco cive Romano, quem non ita multo post unà cum Francisco Gondelmerio nepote suo Cardinalem creavit. Divulgata itaque pace quanta maxima celeritate potuit, quod jam ingressum Italiam Sigismundum intellexerat, Romam venturum nepotem Franciscum Camerarium instituit: huic-

que

que viros quosdam præstantes addidit, quorum consiliis uteretur in gubernanda Ecclesiastica ditione. Dum hæc autem Romæ agerentur, Florentini & Veneti elatiores facti, quod & Philippum Genuæ Dominum classe in littore Genuensi superassent: quodque Eugenium civem suum Pontificem haberent, Philippum ipsum bello terrestri aggrediuntur, quia ccito propere ex Hetruria Nicolao Picennino, & classem Venetam ad Cremonam disjecit, & Carmignolæ impetus facillime retardavit, quem Veneti haud ita multo pòst quæstionibus, literis, testibus convictum (ut ipsi dicunt) capite mulctarunt: quod per eum stetisset, quo minus Cremona potirentur, capta à Cavalcabove ipsius urbis porta: quodque etiam classis sub ipsius oculis disjecta ab hostibus fuisset, cum ex propinquo loco à tanto exercitu id fieri per facile potuisset. Tum vero Florentini adventum Imperatoris in Italiam veriti, quod Philippi rebus favere videretur, Nerio Capponio civi suo negocium dant, ut quibus rationibus maxime potest, Eugenio ostendat & persuadeat, adventum Imperatoris ad urbem non minus Apostolicæ sedi, quam Florentinis exitium ac perniciem minari, destineri hostem facillime posse quo minus Arnum ad Senenses transeat: qui Florentinos jampridem bello lacessiebant, si Nicolaus Tollentinas qui tum Pontificis nomine stipendia faciebat, conjunctis copiis & animis cum Michaeletro Cotignola Florentinarum copiarum Duce ad Arnum Sigismundum coërceat, ne flumen cum Germano equitatu trajiciat. Venerat in eandem sententiam perfacile Eugenius: & cum de impensa bellica aliquantulum addubitaretur, rem Nerius ita statim partitus est, ut duobus millibus equitum Eugenii populus Florentinus tamdiu stipendia præberet, quoad bellum illud protraheretur. Tum vero Nicolaus Tollentinas jussu Pontificis ex hybernis movens, dum Senenses incursionibus & rapinis vexat, Sigismundo trajiciendi Arnum tempu

tempus & facultatem dat, adjuvante Antonio Pondatera egregio tum copiarum Duce, & acerrimo Florentinorum hoste, qui deinde per Volaterranum iter faciens pacato magis quam hostili agmine ab omnibus expectatus proficiscitur. At Imperator cum jam sex mensibus Senis substitisset, cum magna populi Senensis impensa tentatam frustra cum Florentinis pacem omittens, ad Eugenium conversus, inito cum eo fœdere Romam profectus, perbenigne à Pontifice populoque Romano susceptus, coronâ imperii donatur. Verum dum è Vaticano ubi coronam acceperat, ad Lateranum ubi divertebat proficiscitur, in ponte Hadriani (ut Imperatorum mos est) multos tum Italos, tum Germanos in equestrem ordinem ascivit, Sunt qui scribant Eugenium hominem usque ad pontem comitatum ad sanctum Petrum rediisse. Abiens deinde cum bona Eugenii gratia, Imperator per Picentes & Flaminiam iter faciens, Ferrariam atque Mantuam pervenit. Ubi aliquot dies moratus, & Johannem Franciscum Mantuæ Dominum Marchionali dignitate additis Imperii signis ornavit, & Barbaram Johannis Marchionis Brandiburgensis filiam Lodovico Iohannis Francisci spopondit in uxorem, quæ nuptiæ honestare familiam Gonziacam sunt visæ: & quod Sigismundo Imperatori puella affinitate conjuncta erat, & quod pater Johannes potestatem ineundi suffragia ad creandum Imperatorum habebat. Abeunte autem ab Italia Imperatore, cum jam omnia bello ferverent, Nicolaus Estensis Ferrariensis Marchio, hortante Philippo Venetias profectus, Venetos ad pacem multis rationibus adhortatus est, qui & hominis autoritate permoti, & quod etiam nimia belli impensa exhausti privatim ac publice essent, Legatos Ferrariam cum Nicolao mittunt, ubi Calendas Aprilis, anno trigesimo tertio supra quadringentesimum & millesimum veniente in eandem sententiam Eugenio, pax his conditionibus composita est, ut Philippus Glarea

Abduæ

Abduæ (id ei loco nomen est) decederet: utque Marchioni Montisferrati & Orlando Pallavicino dominatum redderet: Utcunque enim ditione paterna spoliaverat, Florentinorum, Lucensium Senensiumve quæ bello capta fuissent, ad pristinos dominos reciderent, communi omnium hoste habito, qui infra trigesimum diem capta non reddidisset. Pace autem hoc modo ubique parta, quietura aliquandiu omnia videbantur, cnm subito omnis belli vis in Eugenium conversa est. Nam Philippus novarum rerum cupidus, & Franciscum Sfortiam cum magnis copiis in Flamminiam misit, hominem iturum in Apuliam simulans, quam Alphonsus bello vexabat, defensurum ea oppida, quæ pater Sfortia eo loci adeptus erat. Qui quidem paratissimis copiis per Picentes & Umbros iter faciens, oppida illa ex improviso adortus, brevi in potestatem suam redegit. Non hoc contentus Philippus, Nicolaum Fortebrachium virum ingenio & manu promptum, cum delecto equitatu adeo celeriter in Eugenium misit, ut prius prope & pontem Milvium & portam Flamminiam occupaverit, quam adventare hostem sit cognitum. Militaverat prius sub Eugenio Nicolaus, & ejus nomine præfectum vici Vetralla & civitate veteri spoliaverat, adjuvantibus Venetorum triremibus, quæ mari arcem continuo oppugnabant. Verum cum postea Nicolaus stipendia sua peteret, respondit Eugenius, tantum prædæ ex castellis præfecti eum avexisse, maxime vero ex direpto vico, ut ei pro stipendio sat esse possent. Quam ob rem indignatus Nicolaus, agrum Romanum ingressus, tantum tumultus concitavit, ingenti præda, tum hominum, tum pecorum abacta, ut Eugenius aliquandiu incertus remanserit, quorsum iret. Concurrebant Romani cives ad Eugenium questum de illatis injuriis, quos Pontifex eo potissimum tempore concilii expers & bonæ valetudinis, ad Franciscum Camerarium remittebat, qui ocio & voluptatibus deditus, nil aliud respon-

ſpondebat, cum crebræ de ablatis pecoribus querelæ ferent, eos nimiam ſpem in pecoribus collocaſſe: Ve-ntos quidem ſine gregibus & jumentis longe urbaniorem vitam ducere. Indignati hujuſcemodi reſponſis Romani, cum jam Nicolaus & Tibur pulſo inde Comite Tagliacocii & Sublacenſe oppidum cepiſſet traxiſſetque in partes ſuas Columnenſes omnes, interfecto à Principe Stephano Columna, qui ſemper diverſa ſentiebat, ad libertatem reſpicientes, ſublato clamore ad arma & libertatem conclamatum, pulſis omnibus Eugenii Magiſtratibus, ac capto Franciſco Camerario, novos ipſi magiſtratus creant. Septem fere è civibus Romanis, quos ipſi Gubernatores appellabant, penes quos vitæ ac necis hominum ſumma poteſtas erat. At vero Eugenius in tanta rerum perturbatione incertus, quid potiſſimum faceret, de fuga cogitare cœpit. Mutato itaque habitu, ſumptoque monaſtico cucullo, unà cum Arſenio monacho naviculam ingreſſus, Tiberi Hoſtiam vehebatur. Cum ſubito Romani quidam cognita hominis fuga, eum lapidibus, ſagittis inceſſunt. Detinere enim hominem tamdiu cupiebant, quoad arce ſancti Angeli potirentur. Abeunte autem Eugenio nonis Julii, eodemque Piſas, ac deinde Florentinam triremibus ad id paratis delato, Romani ad oppugnandam arcem ſe accingunt, vallo & aggeribus omnia loca munientes, quæ dare acceſſum hoſtibus poſſent. Contrà autem qui in arce erant, prodire in certamen nonnunquam conſueverant. At vero Præfectus artibus agendum cum Romanis ratus, adjuvante Baldeſare Aufida viro ſagaciſſimo, qui inferiorem arcis partem tuebatur, uni ex militibus ſuis in certamen prodeuntibus negocium dat, ut captus de induſtria ab hoſte, Caſtellani ſævitiam & avaritiam criminaretur, polliceaturque eis ſi velint pactam mercedem præſtare, & mortem Præfecti & arcis proditionem. Fecit ille mandata diligenter. Captus nullo non genere male-

ficii

ficii in Antonium Ridium conjecto (ita enim arc
Præfectus vocabatur) fidem dat se cum sociis omni
transacturum. Dimissus itaque, arcem ingreditur, ve
stes Antonii ac caligas addita etiam capitis forma su
spendit : à longe idem videbatur. Clamabat Balde
sar de scelerato sumptum esse supplicium, ingrederen
tur aliquot ex Optimatibus, & enumerata pecuni
jam pacta arcem reciperent. Credidere miseri nullan
subesse fraudem, ingressi aliquot statim capiuntur. Fi
clamor exultantium in arce, conjiciuntur in popu
lum Romanum missilia bombardæque. Derisi auten
hoc modo Romani de redimendis captivis cogitan
tes, & Camerarium Eugenii nepotem, quem in vin
culis habebant dimittunt, suos qui in arce erant rece
pturi : & demum in Eugenii potestatem veniunt
quinto post libertatem adeptam mense. Creati itaqu
Magistratus Ecclesiæ nomine, statim Capitoliun
firmo præsidio & commeatibus muniunt. Superve
niente deinde Johanne Vitelescho, quem Patriar
cham vocabant, abeunte ad Eugenium Francisco ne
pote, tantus repente terror Romanis incussus est, u
hiscere præ metu non auderent. Erat enim Vitele
schus homo imperiosus & sævus, & tyrannicam ma
gis quam religiosam vitam præ se ferens, Agebantu
hæc Romæ cum Alphonsus interim Neapolim & Ca
jetam oppugnat, à mercatoribus Genuensibus acrite
defensam. Succurrendum itaque suis Genuenses ra
ti, classem quanta maxime celeritate possunt insti
tuunt, Philippo vicecomite eorum Duce annuente,
ac pedites aliquot præbente. Facti non longe à Caje
ta hosti Alphonso obviam, cum eo confligunt. Post
longam & acrem pugnam superatur Alphonsus Rex
& capitur unà cum suis omnibus, quorum de nume-
ro aliquot Principes fuere. Perducitur Mediolanum
ad Philippum Alphonsus, suscipiturque non ut ca-
ptivus & Genuensium hostis, sed ut Rex & amicus.
Habitus autem honorificentissime per aliquot dies,
mul-

multisque & magnis muneribus à Philippo donatus in regnum abiens Cajeta statim potitur. Tum vero Genuenses indignabundi quod Alphonsum hostem, quem tanto periculo captum tam leviter dimisisset, Thoma Fregoso autore à Philippo descivere eundemque Thomam Ducem crearunt. Tum vero Picenninus in Genuenses missus cum civium pertinaciam cognovisset, capta Sarzana in Pisanos movens, simulata in regnum profectione juvandi Alphonsi gratia, multa ex Pisanis castella diripuit. Hominis tamen impetus retardarunt Florentini, accersito Eugenii autu Francisco Sfortia, qui jam Picenum occupaverat, quærebatque adjuvantibus Florentinis & Venetis, ut Marchiæ Dominus decerneretur. Facturum se id recusabat Eugenius, quod diceret Pontificis esse redimere, etiam bello si oporteret ecclesiasticas res, non alienare. Dilata tum res in aliud tempus est: atque hac spe ductus Franciscus & Picenninum ab obsidione Bargæ repulit, capto Lodovico Gonzaga, qui cum Picennino militabat: & Lucam Florentinorum nomine acri obsidione cinxit. Sed Picenninus Lucensibus auxilio futurus à transitu Apennini prohibiturus, liberaturum se alia ratione Lucenses prædicans, per Bononiensem agrum sine ullo maleficio iter faciens, ubi Oriolum Florentinorum oppidum expugnasset, Lucensium memor cum exercitu victore cò profectus superatis Florentinis absente Francisco Sfortia Lucam obsidione liberat. Tum vero Pontifex ancipite cura distractus, & quod bellis undique premeretur, & quod Basiliense concilium jam antè inchoatum Martini decreto augeri indies cerneret, concurrentibus eo Hispaniæ, Galliæ, Germaniæ, Pannoniæque Principibus: qui communem reipub. Christianæ causàm in arbitrio concilii reponebant: ad tollendum concilium versus, illud primo quidem ex Basilea Bononiam transtulit Cardinalium omnium, qui secum aderant consensu. Sed Imperator

aliique Principes & Prælati, qui tum Basileæ erant non modo Pontifici non obtemperarunt, verum etiam eum bis terque monuerunt, ut Basileam idoneam à Martino celebrandi concilii locum delectum unà cum Cardinalibus proficisceretur, aliter se in eum acturos ut in prævaricatorem & contumacem. Motus istorum verbis Eugenius, Basiliense concilium literis etiam Apostolicis confirmavit, facta unicuique eundi ad concilium potestate. Adeo enim bellis undequaque vexabatur, ut vix ei respirandi facultas daretur. Verum recuperata urbe Roma (ut diximus) eò statim Johannes Vitelleschus ab Eugenio mittitur, homo quidem ad res agendas aptissimus, sed natura sævissimus & immitis: qui in Columnenses & Sabellos totamque Gibellinam factionem ducens & castellum Gandulphum ad lacum Albanum positum, & Sabellum & Borgetum in Latio de Sabellis diripuit & evertit. Albam civitatem Lanuvinam, Præneste, & Zagarolum cepit, incolis omnibus qui superstites fuere Romam migrare jussis. In Hernicos deinde conversus, quam nunc Campaniam vocant, omnes in ditionem Ecclesiæ redegit. Captum Antonium Pontaderam hostem Ecclesiæ apud Frusinonem ad olivam turpi laqueo suspendit Reversus deinde Romam trepidantibus omnibus, & domos quorundam conjuratorum, qui portam Neviam quam majorem vocant, concitato in urbe tumultu ceperant, diruit, eosque hostes Ecclesiæ dijudicat. Ex his autem captum Pulcellum, & forcipibus ignitis in curru excruciatum in Campoflore suspendit. Verum conquerente populo Romano, quod divitum quorundam avaritia, caritate annonæ laboraretur, tantum repente tritici suo jussu in forum delatum est, ut à magna caritate ad summam copiam brevi sit ventum, adeo omnes ejus imperia observabant. Pacatis hoc modo rebus, in regnum Neapolitanum conversus, quod paulo antè Alphonsus occupaverat, quod-

que

que ipse dicebat ad Ecclesiam & Pontificem pertinere, Principem Tarentinum cum duobus millibus equitum cepit, Comitis Nolani ditionem occupavit. Paulum etiam abfuit quin Alphonsum caperet fraude potius (ut ajunt) quam vi, cum induciæ inter eos essent, & pax prope certa. Acceptis quæ ad Ecclesiam pertinebant oppidis, Principem dimisit. Rediens ad urbem Præneste ad rebellioem spectans, Laurentio Columna instante funditus evertit, Prænestinis populariter migrare jussis, anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimoquinto. Quo quidem anno Eugenius Florentia abiens consecrata prius vel dedicata Florentinorum Cathedrali Ecclesia, Bononiam profectus, & arcem ædificat ad eam portam, qua Ferrariam itur, & ædes in foro positas, ubi Legatus nunc residet, muro præalto & lato à tergo potissimum & turribus firmat. Anno vero sequenti publico consistorio Basiliense concilium, quod ante approbaverat Ferrariam transfert, quod diceret Græcos cum Ecclesia Romana in fide conventuros eundem locum sibi delegisse. Instabant tum concilii Basiliensis Præsides, & precibus ac pollicitationibus Græcos adhortabantur, ut omisso Eugenio ad se proficiscerentur. Neque hoc contenti, abrogaturos se Eugenium prædicabant, nisi ipse quoque eò proficisceretur. Substitit aliquandiu Eugenius animi dubius, quid potissimum decerneret, misso tamen eò Legato Iohanne Francisco Capitelista Jureconsulto, Patavinoque equite, qui ejus causam tueretur. Verum mortuo Sigismundo Imperatore, à quo Basiliense concilium incrementum habuerat, creatoque ab Electoribus Imperii Alberto Austriæ Duce, concilium Ferrariense Eugenii nomine Cardinalis sanctæ crucis inchoavit. Eò proficiscitur & Eugenius, quod adventare Imperatorem Constantinopolitanum Johannem Paleologum intellexerat cum decem triremibus, tum suis, tum Venetorum Eugenii gratia obviam missis, ne qua vis Imperatori fiere: quod

intellexerat concilii nomine triremes Gallicas in Ionium missas, quæ aut Imperatorem ad se adducerent: aut si id fieri non posset, saltem hominem remorarentur, quo minus Ferrariam proficisceretur. Harum vero triremium Præfectum ita largitionibus corrupit Eugenius, ut relicto concilio partes suas deinceps secutus sit. Imperator autem Ferrariam ingrediens, non aliter susceptus ab Eugenio est, ac Romani Imperatores suscipi consuevere. Vitelleschus vero sedata Ecclesiæ ditione, sumptoq; supplicio de Presbyteris quibusdam, qui lapides pretiosos è capitibus Petri & Pauli Apostolorum furtim subtraxerant in Basilica Lateranensi, in qua quidem sacerdotes erant, interfectoque cum sociis Jacobo Galesio, qui res novas moliebantur, Ferrariam proficiscitur, ac publico consistorio cum magna laude in numerum Cardinalium recipitur. Cardinalis namque sex menses antea Bononiæ creatus fuerat, qui postea majore cum autoritate rediens, & præfectum vici Vetrallæ & Dominum Fulginiatem tyrannide pulsum in arce Suriana capitali supplicio affecit. Eugenius autem duas Ecclesias jampridem diffidentes in unum corpus redigere cupiens MCCCCXXXVIII. habita ingenti supplicatione, celebrataque Spiritus Sancti missa, concilium una cum Imperatore Græcorum & Patriarcha Constantinopolitano ingressus, sedente Imperatore condigna sede, aliisque Græcis è regione Pontificis. Primo quæsitum est, vellent ne tam Latini, quam Græci ex duabus Ecclesiis jampridem diffidentibus unam fieri? Ad quam vocem omnes subclamarunt placere & velle, modo rationibus illa prius confutarentur, quæ tant[æ] discordiæ causa fuerant. Disputabatur quotidie ea d[e] re ab his qui tum à Græcis, tum à Latinis delecti a[d] tantam rem fuerant. Verum cum pestis Ferrariæ inc[re]levisset, eodemque in loco non sine magna incommo[]ditate staretur, Florentiam transferre concilium pl[a]cuit. Eò itaque ubi ventum est, statim Picenninus Fo[]rum

rum-livium, Imolam, Ravennam, Bononiam occupat, mandato Philippi cogitata Eugenii, qui Venetis & Florentinis hostibus favebat, disturbare conatus Præterea vero in Parmensem agrum reversus comparato ingenti equitatu, Padum ratibus trajiciens, & Casalæ majus, & Platinam meum natale solum, & quicquid Veneti in Cremonensi agro tenebant, brevi recepit. Pulso deinde ad Calvatonum Gattamelata Veneti exercitus Duce, ascitoque in societatem belli Principe Mantuano, Brixiam aliquot mensibus oppugnat, eam & civibus & Francisco Barbaro viro doctissimo, atque urbis Prætore acriter defendentibus. Qua quidem omissa cum magno suorum incommodo, iniquo hyemis tempore ad occupanda castella circumquaque posita conversus, ne commeatus submitti in urbem possent, Veronam usque & Vincentiam longe ac late omnia populatus, Venetis nil reliqui fecit. Occupato & magna ex parte Mincio, Athesi, Benaco, Sebunioque lacu, ne subvehi quicquam navibus posset penuria laborantibus. Ex Athesi tamen remulco naves quædam attractæ usque ad lacum, quem sancti Andreæ accolæ vocant, sensim in Benacum à Peneda ad Torbolim demissæ & refectæ: quia attractu & illisione quassatæ erant, rem Venetam meliorem aliquantulum fecere. Verum cum nihilominus Nicolaus Picenninus Veronenses & Vincentinos urgeret, Veneti de se actum putantes, nisi unum aliquem egregium bello Ducem mercede conducerent, Jacobum Donatum ad Florentinos socios mittunt oratum, ut si reipubl. Venetæ, si saluti & libertati Italiæ consultum velint, Franciscum Sfortiam propere cum omnibus copiis in Venetiam mittant, Philippi ac Mantuani armis pene oppressam. Tum vero Florentini suo ac sociorum periculo moti, Franciscum adhortantur, ut arma pro Venetis sumat, publica fide polliciti se ea quæ de Romana Ecclesia tenebat oppida (id enim maxime petebat) constanter defensuros. Extorsere præterea ab Eugenio

literas apoſtolicas, quibus declarabat Franciſcum agri Piceni Marchionem & dominum. His tamen verbis accipiat, quod Petrus & Paulus ei male vertant. Franciſcus autem cum ſuo equitatu ſecus Adriæ littus in agrum Ferrarienſem deſcendens trajecto ratibus Pado, auctoque in Patavinis exercitu (Nam ad duodecim equitum, peditum quinque millia habuiſſe ſub ſignis dicitur) hoſti primo ad Suave in agro Veronenſi fit obviam: ubi aliquandiu & acriter pugnatum eſt, neutrò inclinante victoria. Cedente deinde Picennio ob ægritudinem & paucitatem copiarum, cum Franciſcus omnia de Vincentinis & Veronenſibus caſtella recepiſſet, Brixiam obſidione liberaturus interclufos alios aditus cernens, Atheſim trajicit: ac in Tridentinum agrum movens, ad Archum oppidum oppugnaturus pervenit: Nam comes Archi Philippi partes ſequebatur. Venit & eò Picenninus Comitem loci defenſurus: Verum dum cupidius (ut ejus mors erat) quam cautius pugnat, à reliquo exercitu ſecluſus, magno accepto incommodo, fuga ſalutem in ſubjectas valles petens, ab hoſte captus fuiſſet, niſi Carolus Gonzaga Johannis Franciſci filius ſeſe hoſtibus objiciens, hominem è tanto periculo liberaſſet: qui quidem abundante poſtea multitudine captus ilico eſt, & Veronam in carcerem ductus. Sunt qui ſcribant Picenninum debilitatum altero latere propter accepta in prœliis vulnera, cum equo ad ſuos redire non poſſet, à Todeſchino ingentis magnitudinis ac roboris famulo humeris tanquam cadaver ſacco involutum, ad ſuos etiam per caſtra hoſtium delatum. Dum hæc in Venetia agerentur, Philippus ægre ferens Florentinos adjuvante Eugenio, atque adhortante, Franciſcum Sfortiam Venetis auxilio miſiſſe, cum his agit qui in Baſilienſi concilio erant, ut Eugenium citarent: fecere illi id quidem bis terve. Verum cum id ex ſententia ei non cederet, eo dementiæ eos perpulit, ut abrogato Eugenio Amedeum Sabaudiæ Ducem ſoce-

rum

rum suum, qui Eremitanam vitam ad Ripaliam cum quibusdam Nobilibus ducebat, Pontificem crearent, Felicemque appellarent. Hinc magnæ seditiones in Ecclesia Dei exortæ sunt, cum Christiana respublica trifariam divisa, aut Felicem aut Eugenium sequerentur, essentque qui neutrales vocarentur, quod neutri obtemperarent. Eugenius tamen haud animo concidit: nam habito sæpius conventu, discussaque Græcorum & Latinorum contentione, tandem eò ventum est, ut Græci rationibus victi faterentur, & Spiritum Sanctum à Patre Filioque procedere, humosionque esse non à Patre tantum, ut ipsi credebant provenire, utque in azymo sine fermento triticeo pane corpus Christi consecraretur, ac purgatorii locum esse crederent. Postremo vero ut faterentur Romanum Pontificem verum Christi vicarium, Petrique legitimum successorem, primum in orbe locum tenere, cui & orientalis & occidentalis Ecclesia merito pareret. Abeuntibus autem Græcis re hoc modo composita, Armenii etiam cum fide nostra convenere, sublatis crebris disputationibus eorum erroribus, promulgatisque Eugenii l.teris super ea re, quæ rationem concordiæ ostenderent, cum inscriptione, Datum in sacrosancta œconomica sessione concilii Florentini, quod in Cathedrali Ecclesia habitum est, anno Domini MCCCCXXXIX, vigesima secunda Novembris die. Præterea vero ut partes suas augendo Basiliense concilium infirmaret, eodem tempore Consistorio publico decem & octo Cardinales creavit: quorum de numero fuere duo Græci, Rutenus & Nicenus, ut eorum autoritate Græcorum natio in fide contineretur: quæ haud ita multo post in antiquos mores recidit. Habere tamen se alios dixit, quorum nomina deinceps nunciaturus esset. Hi autem fuere Petrus Barbo ex sorore nepos, & Alovisius Patavinus, quem deinceps Patriarcham Aquileiensem & Camerarium fecit, translato ad vicecancellariatum Francisco

Condelmerio. Interea vero dum illa, quæ scripsimus ad ripam Tridenti agerentur, existimarentque homines Picenninum & Mantuanum Principem accepto tanto incommodo cessuros, inde celeriter abeuntes Veronam urbem capiunt. Per Citadallam ingressi, admotis ad muros scalis, nemine vigilum sentiente, stridente maxime ea nocte Aquilone vento, ad quem vitandum ob immensum frigus relictis magna ex parte stationibus, custodes sese intra tabernacula receperant. Franciscus autem Sfortia captam ab hostibus Veronam intelligens, eò propere omnes copias movens recuperandæ urbis spem mente concepit, ubi vidit & castrum vetus & arcem sancti Felicis in monte sitam adhuc in potestate Venetorum esse: qua quidem structis aciebus, urbem ingressus hostes magno clamore invadit. Fuerunt obviam Philippi Duces cum paucis equitibus: nondum enim omnes ejus copiæ supervenerant. Pugnatur acriter in ea parte urbis, quam insulam vocant. Tandem vero cum pauci à pluribus pellerentur, in pontem (quem accolæ novum appellabant) Picennini ac Mantuani Principis milites sese recipientes, vim hostium aliquamdiu sustinent. Ibi dum ab equitibus (ut fit) manus conferuntur, dumque plures parvo in loco conglobati resistunt, pons ligneus quo lapideus conjungi ac disiungi pro arbitrio solet, nimio pondere pressus concidit. Submersi ferme omnes qui è ponte in flumen ceciderant, fessi diutina pugna & pondere armorum pressi. Accurrens deinde ad pontem navium Franciscus, traductis copiis Picenninum & Mantuanum fidem civium suspectam habentes, penitus urbe quadriduo post captam eandem expulit. Tum vero Philippus animo concipiens distrahi Franciscum à Venetis posse, si Florentinos bello vexaret, qui paribus auspiciis atque impensa Franciscum mercede conduxerant, Picenninum media hyeme in Hetruriam, cum sex millibus equitum mittit. Eum Florentini accersito Petro

jam

jam Paulo egregio copiarum Duce, rogatóque Eugenio, ut milites ex fœdere ad defendendam Hetruriam acciret, ire obviam Picennino instituerant. Verum cognita Johannis Vitelleschi cum Philippo conjuratione, qui tum exercitui Ecclesiastico Legatus præerat, cum non amicus ut præ se ferebat, sed hostis in Hetruriam cum sex millibus equitum venturus esset, junctisque cum Picennino copiis Florentinos inimico & hostili animo persecuturus, dant operam qui tum Florentiæ in Magistratu erant, sive veris sive fictis Eugenii literis, ut dum copias per pontem Hadriani trajicit, ab Antonio Ridio arcis Præfecto interficeretur: quod etiam factum est, neque enim juvari à suis potuit, qui jam pontem trajecerant: ipse namque extremum agmen subsequebatur. Comes aversus, qui sub Patriarcha militabat, amisso Duce ejus impedimenta Roncilionem secum detulit. Liberati autem tanto timore Florentini, cum Eugenio callide agunt, ut Lodovicus Patavinus in demortui Vitelleschi locum suffectus copiis Ecclesiæ in unum coactis reipublicæ Florentinæ iret auxilio. Alovisii enim vafri & astuti opera sublatum è medio Vitelleschum crediderim. Picenninus autem in Mugellanam vallem descendens, longe ac late Fesulas usque cædibus & rapinis omnia complebat, in Cassentinum deinde conversus Comite Popii adjuvante, multa oppida ad defectionem compulit. Inde vero Perusium proficiscens, urbem pacato agmine ingressus, Legatum qui tum ibi cum imperio erat ad Pontificem Eugenium cum mandatis quibusdam mittit. Interim vero capto ærarii Magistro, quem vulgo Thesaurarium vocant, totum civitatis statum repente mutavit. Delegit enim cives decem, qui vitæ ac necis in reliquos omnes potestatem haberent. Veriti autem Perusini ne tyrannidem occuparet, cum homine pepigere, ut acceptis quinquaginta millibus nummum aureorum ab urbe discederet? qui accepta pecunia Cortonam movens

urbem, ut ipse arbitrabatur proditione occupaturus, patefacta conjuratione, ac proditoribus partim interfectis, partim ab urbe pulsis, Tifernum (quod civitatem castelli vocant) adiit. Movent & Florentini Anglare suæ ditionis oppidum suis auxilio futuri, si quid per vim moliri Picenninus conaretur. Agebantur hæc in Hetruria cum Franciscus Sfortia superata ad Benacum Philippi classe, cui Italianus Furlanus præerat, non solum Brixiam ac Bergomum obsidione liberat, verum ea æstate superatis ad Soncinum Philippi Ducibus, captisque ejusdem mille & quingentis equitibus: & Brixiana castella, & partem Cremonensis Mantuanique agri ac totam Gerram Abduæ in Venetorum potestatem brevi redigit. Amisit tum Mantuanus Princeps, Asolam, Lonatum, Pischeriam, tria oppida satis magna ac munita, nemine defendente: nam absente Picennino congredi cum hoste aperto marte nusquam ausus est. Tum vero Picenninus commutatam in Venetia fortunam intelligens, ob eamque rem frequentibus nunciis & literis accitus, tum à Philippo, tum à Mantuano Principe: fatigatusque militum precibus, qui magna ex parte Cisalpini erant, motis à Tiferno castris ad Burgum suæ ditionis oppidum, quod è regione Anglarii positum est pervenit: ea mente ut vel vi vel astu cum Florentinorum Pontificisque exercitu decerneret: qui (ut diximus) ad Anglare consederant. Ad tertium itaque calendas Julias, dies is Petri ac Pauli celebris erat, Picenninus structis aciebus emensus planitiem quatuor millium passuum prælium iniquo loco commisit, ratus occasionem bene gerendæ rei sibi oblatam esse, quod gregarios hostium pabulatum profectos intellexerat. Subeundum erat ei in adversum clivum, quem facile è superiore loco hostes propellebant. Dimicatum est tamen ad quinque horas constanter: tandem vero Picenninus à multitudine hostium & stultitia Francisci filii, qui è statione discef-

discesserat superatus, Burgum repetit, magno accepto incommodo amissisque signis militaribus. Sequente autem die relicto Burgo in potestate oppidanorum, cum his tantum qui ex prælio supererant iter per Flamminiam faciens, ad Philippum rediit. Oppidani Burgenses veriti ne in eos asperius animadverteretur, quod à Pontifice descivissent impetrata per oratores venia, & corporum ac rerum omnium incolumitate sese Legato dedidere. Gratissima ea victoria tum Eugenio, tum Florentinis fuit. Ferunt Alovisium Patavinum ob eam victoriam in numerum Cardinalium tum relatum fuisse. Eadem quoque æstate Florentini comitem Popii, qui cum Picennino senserat, Hetruria pellunt. Philippus autem tot cladibus circumventus, ad externa auxilia respiciens, Alphonsum Neapolitano regno tum potitum rogat, ut quæ Sfortiani in regno oppida tenerent, bello vexaret, quo Franciscus Sfortia à Venetis distraheretur. Hac itaque in re Philippo morem gerens Alphonsus, Franciscum tamen à bello inito revocare nunquam potuit. Is enim ubi primum pabuli copia esse cœpit, cum equitum quindecim millibus, peditum sex, Pischeria Brixiam movens, apud Cignanum vicum Picennino fit obviam, hoc animo ut hosti pugnandi copiam faceret. Non detrectavit certamen Picenninus, etsi numero copiarum inferior erat, suorum virtute fretus. Pugnatum est aliquandiu, atque acriter, incerta tamen victoria utrinque discessum est. Tum vero Franciscus satis sibi factum ad belli famam existimans, quod ultro hostem ad certamen provocasset, exercitum circumferens, quædam oppida per hyemem à Picennino capta in potestatem Venetorum redigit. Martinengum deinde profectus quod Picenninus firmo præsidio muniebat, oppidum obsidione cingit & oppugnat. Verum Picenninus aucto exercitu adventu Francisci filii & Principis Mantuani eò proficiscens; mille passibus longe ab hoste castra locans,

cum frequentibus præliis ad universæ rei dimicationem pro vocat: qui remisso priore manum cum hoste conferendi ardore ad expugnandum oppidum totus ferebatur. At vero tum Picenninus castra sua hostium castris magis indies conferens, eo discriminis Franciscum redegisset, ut neque ejus gregarius miles ire pabulatum sine periculo, neque commeatus submitti tuto, neque inde exercitus abduci sine magno discrimine posset, præter omnium spem pax subito enunciata est, jam antea occulte agitata inter Philippum & Franciscũ Eusebiolo quodam cognomento Chaim, ultro citroque commeante ignaro Picennino :- qui tanta re percepta Deos hominesque accusabat: præcipue vero Philippi inconstantiam, qui victor pro victo pacem peteret. Digredientibus autem inde exercitibus ad Caprianam pax hoc modo composita est. MCCCCXLII. ut Franciscus Blancha Philippi Ducis filia in uxorem ducta, Pontremolum & Cremonam in dotem cum agro Cremonensi acciperet, præter Picigitonum, & ea castella quæ Mantuanus & Pallavicinus de Cremonensibus possideret: utque illa præterea quæ Philippus & qui cum Philippo sentiebant bello cepissent: quæque item Veneti eorumque socii præter Asolam, Lonatum, Pischeriam, quam Mantuani Principis ante id bellum fuerant redderentur: utque qui huic sententiæ stare noluisset, communis omnium hostis haberetur. Hanc vero pacis conditionem ægre admodum Eugenius ferens, quod Franciscus cæteris sociis se posthabito de amissis restituendis cavisset, existimationemque suam non reddita Bononia, quam Picenninus occupaverat, contempsisset, abire Florentia Romam instituit: eoque in loco utpote liberiore de recuperandæ Ecclesiæ ditione cogitare. Verum ut omnia pacata inveniret, Alovisium Patavinum sancti Laurentii in Damaso Presbyterum Cardinalem præmisit, qui & Canonicos regulares pulsis Secularibus, in Ecclesiam Lateranensem remisit,

Pulsi

Pulsi enim à Presbyteris secularibus fuerant, dum contenditur utri Christi corpus ferrent in celebritate ejusdem, dum letaniæ fiunt ac supplicationes. Et de Gino Albanesio viro in re militari præstanti sumptum supplicium, quia per eum non stetisset, quo minus pax inter Alphonsum & Eugenium inita turbaretur. Afficitur & capitali pœna Palus Lamolara, vir præstantis animi invictique roboris, cujus virtus homini magis astuto quàm forti suspecta erat. Rebus autem hoc modo compositis, Eugenius Florentinis quovis modo frustra eum retinere annixis, Romam veniens, anno MCCCCXLIII. XXVIII. Septembris, effusa obviam urbana multitudine nullo non genere honoris adhibito, ad portam Flamminiam noctu divertit. Sequenti vero die ad sanctum Petrum iturus, paratis de more supplicationibus, pontificio habitu per urbem incedens, tumultuantem populum intelligit ob duplicatum tributum, vectigalque novum vino impositum. Hanc ob rem facto silentio, audientibus omnibus exactionem illam ut minus liberalem sustulit, quo facto statim succlamatum ab omnibus est: vivat Eugenius, cum antea clamassent: moriantur nova vectigalia, eorumque inventores. Post dies vero decem & novem ad Lateranum proficiscens, concilium generale eo loci se habiturum omnibus denunciat, missis ad Principes literis & nunciis, quibus ea de re certiores fierent. Hac enim ratione infirmari, ac tolli omnino concilium Basiliense volebat. Rebus autem hoc modo Romæ compositis, injuriarum memor Picenninum belli ducem in Picentes, quos Franciscus bello subegerat accivit, qui Bononia abiens dum Perusiũ proficiscitur Tifernates Florentini populi socios ad defectionem compulit: Eugenio rẽ gratam facturus Florentinis infenso, quod Franciscum pecunia ad oppugnandum retinendumque Picenum semper juvissent. Alphonsus item qui superiore anno Neapolim jamdiu obsessam per cloacam ingressus,

pul-

pulso inde Renato ceperat, Picennini virtute ac fama permotus hominem non ducem solum, quem exercitui suo præficeret deligit, verumetiam honoris gratia eum in adoptionem familiæ Aragonensis recipit: qui statim acceptis ab Eugenio & Alphonso in sumptus belli pecuniis, Picentes ingressus, multa oppida frustra renitente Francisco Sfortia, qui relicta Cremona cum firmo præsidio eò profectus fuerat, in deditionem Ecclesiæ redegit. Eodem fere tempore mortuo Johanne Francisco Gonzaga, Veneti & Florentini de futuro solliciti, Lodovicum Gonzagam Johannis Francisci hæredem & filium, quem Philippo si oporteret objiciant, mercede conducunt. Quiescentibus autem in Cisalpina rebus, Hannibal Bentivolus in arce Pelegrini oppidi, jubente Picennino ob suspicionem conjurationis aliquandiu asservatus, deceptis custodibus Bononiam rediens, convocato ad libertatem populo, Franciscum Picenninum urbis Præfectum, cum præsidio comprehendit: quo facto exules omnes, tum adversæ factionis, maxime vero Baptistam Cannedolum in patriam revocat. Missi deinde sunt à Bononiensibus ad Venetos & Florentinos Legati societatem & amicitiam petentes. Qua quidem impetrata, domum redeuntes, arcem quæ adhuc in potestate hostium erat, cum sociorum copiis ad id missis capiunt, ac captã statim diripiunt, Alovisiumque Vermem ex agro Bononiensi fugant. Tum vero Philippus ægre ferens, Bononienses cum Venetis ac Florentinis sentire, amicos quosdam Baptistæ subornat, auxilium eis pollicitus, ut Hannibalem è medio tollant, quo Principes ipsi cum sua factione in civitate remaneant. Tum Betotius Cannedolus fraudi ac sceleri intentus Bononiensem quendam subornat: cui tum casu filius natus erat, ut Hannibalem in baptismate pueri compatrem sibi deligat: quo exorato dat operam, ut sequenti die infans ad Sacerdotem deferatur. Baptizato puero, Hannibalem pater ad ædem sancti Johanni

nis baptistæ, cujus tum solenne erat, invitat. Obtemperat etiam ea in re proditori Hannibal, nullam fraudem subesse ratus: qui dum in via esset, à conjuratis circumventus occiditur, resistentibus aliquandiu duobus famulis charitate Domini vim propulsare conantibus. At Bononiensis populus indignitate rei motus, sumptis propere armis Cannedolæ factionis Principes obtruncat: maxime vero Baptistam, cujus cadaver & per urbem tractum, & cum magna ignominia sepultum est. Accidit & tum Romæ scelus ingens: à suo enim cubiculario Angelottus sancti Marci Presbyter Cardinalis, & vita, & fortunis, quas tanta cum aviditate aggregaverat, privatur. Captus sceleratus ille ac variis cruciatibus necatus, quadrifariam dividitur, ad quatuorque urbis portas suspenditur. Veneti autem & Florentini veriti, ne Bononia utrique civitati in rebus bellicis peropportuna, in manus Philippi veniret, eò statim cohortes aliquot mittunt, quæ socios Bononienses juvarent. Non fefellerat hæc opinio Venetos: eò enim Philippus rogantibus exulibus, mittere Piccininum cum exercitu instituerat, ni hominem mors præripuisset. Mortuum ferunt dolore animi, cum intellexisset Franciscum filium, quem in Piceno cum exercitu reliquerat Cardinali Firmano Legato, à Francisco Sfortia superatum. Sequenti tamen anno Philippus haud animo concidens, Eugenium ad repetendam bello Bononiam adhortatur militem ac impensæ partem pollicitus. Quare permotus Pontifex, inito etiam cum Alphonso fœdere, Sigismundum Malatestam cum magno equitatu in Picentes contra Franciscum mittit, quo facilius distractis Florentinorum copiis, Bononia premi ad deditionem posset. Præmiserat jam Philippus & Guilielmum Monferratum, & Carolum Gonzagam cum magnis copiis, qui agrum Bononiensem hostiliter ingressi, incursionibus longe ac late omnia vexabant. Moti vero sociorum periculo

Ilo-

Florentini, Astorgium Faventinum cum equitibu mille & quingentis, cumque peditibus ducentis mi tunt, qui Bononiensibus auxilio sit, donec aliud Venetis & Florentinis decerneretur. Agebantur hæ in Flamminia, cum Philippus præter opinionem o mnium Franciscum Picenninum ex Picenis accitum cum magno exercitu calendas Maji in Cremonens nil tale metuentes mittit: qui capris passim rust cis, tantum terroris urbem die noctuque oppugnan do civibus injecit, ut paulum à capienda urbe al fuerit. Moti tum Veneti ac Florentini Francisci communi periculo, Cremonam & Bononiam eoder tempore tueri instituunt. Mittunt itaque Tibertun Brandolinum Ducem impigerrimum, qui cum popu lo Bononiensi, cumque his quos Florentini auxili miserant, in hostes tendens simulate & odio inter s certantes (ad sanctum Johannem oppidum hi conse derant) pertracto in partes Bononiensium pollicita tionibus & præmiis Guilielmo Monferrato, ac Ca rolo haud magno negocio fuso & fugato, oppida o mnia ex hostibus brevi recepit. Pacata autem ho modo Bononia, auxiliares copiæ Venetorum ac Flo rentinorum mandato bifariam divisæ: pars Franc sco Sfortiæ, qui usque ad Urbini mœnia ab Eugeni & Alphonso vi pulsus fuerat: pars Cremonensibu graviter à Francisco Picennino pressis auxilio miss Veneti decernere aperto marte cum Philippo inst tuentes, Legatos qui ei bellum indicant, mittun ni oppugnare Cremonam destiterit. Oratoribus pe internuncios responsum (neque enim alloqui homi nem fas erat) eos alibi quam Mediolani tutiores fo re. Quo responso commoti Veneti, Michelleto Co tignolæ copiarum suarum Duci imperant (qui tun Brixiæ erat) ut in agrum Cremonensem, quem Phi lippus magna ex parte occupaverat, confestim mo veat: & cum hoste ubicunque eum nactus fuerit, de cernat. Is autem mandata diligenter facturus, traject
Olio

Olio, ad Cassale majus celeriter proficiscitur: hostemque haud longe in insula Padi munitissimo loco confidentem, vado trajiciens castris exuit, ac magnam vim equitum cepit. Recuperatis deinde oppidis omnibus, liberataque obsidione Cremona, aucto etiam Lodovici Gonzagæ copiis exercitu (quam Platinam & castella quædam agri Cremonensis in deditionem Venetorum redegerat) in Gerram Abduæ moventes, nil præter Cremam citra Abduam Philippo reliquere. Flumen deinde trajicientes Mediolanum usq; perveniunt, incendiis & rapinis omnia passim complentes. Direpto autem Briantiæ monte, Brevioque capto, qua ponte Abdua jungitur, Lecum Larii caput oppugnare adorti, acriter qui in præsidio erant, locum defendentibus: cum integri fessis ac sauciis navibus submitti possent, multis in ea oppugnatione desideratis, equisque ad extremam maciem inopia pabuli redactis, tandem re infecta abiere, de Francisco Sfortia soliciti, quem in partes Philippi descendere clàm intellexerant. Interim vero Alovisius Patavinus Pontificis Legatus, qui his præerat copiis, quæ in Picentibus contra Franciscum Sfortiam dimicabant, cognita Italiani ac Jacobi Gajuani, qui partim Philippi, partim Eugenii stipendiis militabant, ad Franciscum transitione, eos antequam id fieret, ad Rocham contrariam comprehendi jubet, & captos supplicio capitali affici. Uterq; enim mille & quingentis equitibus præerat. Hac autem re permotus Franciscus Sfortia, cum amplius sustinere hostes non posset, quippe à multis simul oppugnatus, & à nemine adjutus, adhortante ad eam rem Eugenio & Alphonso, qui rem Venetam augeri indignabantur, omisso Piceno Philippi militiam secutus, ejus copiis præficitur. Interea vero Eugenius, ne rem bellicam solum curare videretur, Nicolaum Tollentinatem ordinis sancti Augustini, miraculis clarum, in Sanctos referens, à sancto Petro cum omni Clero supplicando, ad sanctum

Augusti-

Augustinum profectus, solennia ipse celebrat astante populo Romano, Cardinaliumque omnium cœtu. Præterea vero pulsis omnino è sancto Iohanne Laterano Canonicis Secularibus, admissisque tantummodo Regularibus, & porticum illam extruxit, qua ab Ecclesia ad Sanctasanctorum, & claustrum, ubi sacerdotes habitarent restituit. Auxit & picturam templi à Martino antea inchoatam. Præterea vero sancti Sylvestri mitram Romam Avenione delatam ipsemet è Vaticano ad Lateranum detulit, magna cum veneratione & letania sacerdotum omnium populique Romani. Verum cum Alphonsus Rex Tibur tum venisset de ratione belli gerendi cum Eugenio collocuturus, ejus ægritudinem intelligens, aliquantulum substitit. Eugenio autem in animum venerat Florentinos, qui hostem juverant bello persequi. Existimabat namque si suis, si Regis, si Phillippi copiis eos adoriretur, eam urbem in quas vellet partes facile adductum iri: verum interventu mortis disturbata sunt omnia. Moritur autem pontificatus sui anno decimosexto, septimo calendas Martii, anno MCCCCXLVI. vir certe in vita varius. Principio enim pontificatus sui malis conciliis ductus, divina humanaque omnia perturbavit. Nam populum Romanum ad arma excivit, & concilio Basiliensi, unde infinita mala orta sunt autoritatem dedit, approbatis eorum per literas Apostolicas decretis. Verum postea ad seipsum rediens, omnia prudenter ac constantissime egit vir aspectu insignis & veneratione dignus, gravis in dicendo potius quàm eloquens, modicæ literaturæ, multæ cognitionis, historiæ præsertim. Liberalis in omnes, tum vel maxime in Literatos quorum familiaritate delectatus est. Nam Leonardum Aretinum, Carolum, Poggium, Aurispam, Trapezuntium, Blondum, viros doctissimos secretis suis admisit. Ad iram non facile movebatur ob injurias illatas, & maledicentiam hominum, aut mi-

mos

mos & dicteria scribentium. Gymnasia autem omnia quam diligentissime fovit, maxime vero Romanum, ad quod omne genus literaturæ adhibuit. Religiosos mirum in modum dilexit, eosque opibus & immunitatibus auxit, bella autem ita amavit, quod mirum in Pontifice videri debet, ut ad ea quæ scripsimus ab eo in Italia gesta, & Delphinum Caroli Regis Franciæ filium, composita prius inter Regem & Ducem Burgundiæ pace, cum magno equitatu in Basilienses concitaverit, cujus impetu dissipatus ille conventus est, & Vladislaum Polonum Regem cum Juliano Cæsarino Diacono Cardinali in Turcos miserit: quorum de numero ad triginta millia uno prælio cæsa inter Hardrinopolim & Danubium sunt, licet in tanta victoria Rex ipse cum Cardinali ab hostibus interfectus sit. Constans præterea in pactis servandis est habitus, nisi quid pollicitus fuisset, quod revorare quam perficere satius esset. Splendidus in victu familiæ, parcus in suo: & à vino ita alienus, ut abstemius merito vocaretur. Familiares habuit admodum paucos, sed viros doctos, & quorum opera in gravibus rebus uti posset, quosque tanquam suæ modestiæ testes in cubiculum cœnaturus admittebat, ac sciscitabatur quid in urbe fieret, quid de pontificatu suo sentirent homines, ut errata sua vel suorum, si quid perperam factum esset, emendaret. Exornare autem Ecclesiam Dei ædificiis & sacellis est annixus, ut ex capella pontificia & æneis sancti Petri valvis apparet. Moritur autem (ut dixi) vir ingenio & rebus gestis insignis, ætatis suæ anno LXIIII. sepeliturque in basilica S. Petri sepulchro marmoreo, his versibus notato:

Eugenius jacet hic quartus cor nobile, cujus
Testantur vitæ splendida facta suæ.
Istius ante sacros se præbuit alter ab ortu,
Alter ab occasu, Cæsar uterque pedes:

Alter

Alter ut accipiat fidei documenta Latinæ:
Alter ut aurato cingat honore caput.
Quo Duce & Armenii Grajorum exempla secuti,
Roma nam agnerunt Æthiopesque fidem:
Inde Syrii ac Arabes mundique è finibus Indi,
Magna, sed hæc animo cuncta minora suo.
Nam valida rursum Theucros jam classe petebat.
Dum petit, ast illum sustulit atra dies.
Qui semper vanos tumuli contempsit honores:
Atque hac impressa condite, dixit, humo.
Sed non quem rubro decoraverat ille galero,
Non hoc Franciscus stirps sua clara tulit:
Susceptique memor meriti, tam nobile, quod nunc
Cernis, tam præstans surgere jussit opus.

Vacat tum sedes diebus. XII.

NICOLAUS V. PONTIF. CCXVII.

NIcolaus quintus Thomas Sarzanus antea vocatus à Sarzana oppido Lucensis agri, Pontifex omnium consensu creatur pridie nonas Martias MCCCCLXVII. vir quidem modicis parentibus utpote matre Andreola, patre Bartholomæo Physico natus: sed virtute, doctrina, comitate, gratia liberalitate, magnificentia tanto pontificatu dignus, licet ipse adeo modestus erat, ut tanto magistratu se indignum arbitraretur: rogaveritque Cardinales omnes supplex etiam ut Ecclesiæ Dei maturius consulerent. Verum Tarentino Cardinali eum adhortante ne cursum sancti Spiritus impediret, collum tanto oneri subjecit. Interrogatus (ut fit) Cadinalis Portugalensis è conclavi prodiens, quem Pontificem creassent, respondit non nos Nicolaum, sed Deus Pontificem designavit. Sunt autem qui scribant Thomam Pisis natum, Lucæ educatum, Bononiæ literas & bonas artes didicisse: maxime vero Philosophiam & Theo-

Theologiam, adjutus beneficentia sanctissimi viri Nicolai Albergati Cardinalis sanctæ crucis, adolescentis ingenio delectati. Hanc ob rem in Pontificatu hominis de se benemeriti nomen sumpsit. Cum vero Magistri nomen in gymnasio consecutus esset, acerrimis disputationibus probatus, Cardinalem sanctæ crucis secutus, familiæ tanti viri œconomus factus, in numero scriptorum pœnitentiariæ primo refertur, deinceps subdiaconatum Pontificium adeptus, bene agendo vitamque sine invidia & æmulatione ducendo, majora mente concepit. Jam enim Eugenius cognita hominis doctrina & integritate, in illis potissimum disputationibus quæ cum Græcis Florentiæ & Ferrariæ sunt habitæ, eum Cardinalem destinaverat. Verum ut id honestius fieri posset, hominem cum Johanne Carvagialla, qui postea sancti Angeli Cardinalis est habitus, in Germaniam mittit ad tollendum Basiliense concilium neutralitatemque. Neutrales enim ideo Germani sunt ducti, quod neque Felicis, neque Eugenii dictis obtemperarent. Quas ob res Ecclesia Dei multas & maximas calamitates incurrebat, cum imminutione majestatis pontificiæ. Hac autem de re pluribus in conventibus apud Fœdericum Romanorum Regem est disceptatum, Ænea Picolhomineo, qui deinceps Pontifex fuit, quique tum Regis Secretarius erat, ad tantam rem tamque necessariam longis orationibus omnes adhortante. Difficile quidem erat removere Germanos ab opinione suo, falsa præsertim. Difficile item videbatur persuadere Eugenii oratoribus ut postulatis Germanorum obtemperarent. Tandem vero delinita orationibus nimia oratorum severitate, & castigatis Germanorum postulatis, schisma & neutralitatem, rem quidem Romanæ sedi perniciosissimam, sustulerant, si stare promissis Germani voluissent. Redeuntes itaque ad Eugenium cum hac opinione Legati, subclamantibus omnibus, Cardinales decernuntur,

eisque

eisque Eugenius ad portam Flamminiam galeros o
viam mittit, ut urbem insigniores ingrederenti
Uno itaque eodemque anno Thomas Sarzanus & Ep
scopatum Bononiensum, & Cardinalis dignitaten
& Pontificatum adeptus est, cum maxima totius Cl
populique Romani lætitia: licet dum adhuc in co
clavi Cardinales essent tumultuatum aliquantulu
sit, Stephano Porcario equite Romano viro in d
cendo acerrimo & eleganti, cives suos in Ecclesia Ar
celi congregatos ad capescendam libertatem coho
tante, quod diceret parvum quodque oppidum mo
tuo loci Domino de libertate, vel saltem de mode
randa regentium cupiditate verba facere. Verum re
clamante Archiepiscopo Beneventano tum quiden
Vicecamerario, de re ipsa nil deliberatum est. Veri
etiam Romani sunt Alphonsum Regem qui Tibur
substiterat, mortuo Eugenio dubius animi, retro n
cederet an Florentinos bello persequeretur, quemad
modum antea cum Eugenio & Philippo instituera
Hominem autem ita nutantem, duo Senenses qu
civilibus discordiis alebantur, ad Hetruriæ imperium
adjicere animum perpulere: quod perfacile esset con
secutus, si Senas profectus eam civitatem sponte sese
dedituram in potestatem suam redegisset. Collau
davit Senenses Rex, eisque ad solicitandos animos ci
vium dimissis affuturum se in tempore pollicetur. At
Nicolaus Pontifex pacis & quietis amator, celebrata
de more coronatione sua, factisque ingenti apparatu
letaniis, quibus ipse pedes supplicabat, Cardinalem
Morinensem Ferrariam mittit, componendæ pacis
commune domicilium, quo Legati interventu & au-
toritate ad pacem magis impellerentur partium ani-
mi, Missi & eò propere Alphonsi, Philippi, Vene-
torum, Florentinorumque Legati, qui post longam
disceptationem hanc Philippo optionem dedere, ut
vel inducias in quinquennium à Venetis Florentinisque
acciperet utraque parte possidente quæ tenebat: vel
pacem

pacem permutata Crema, cum his oppidis quæ ultra Abduam vel in ripa Aduæ bello Veneti cepissent, Cassano tantum in arbitrio pontificis relicto, quod illi ex fœdere debebatur, cui primo illatæ essent injuriæ. Hoc autem additum est, quo pax diuturnior haberetur. Missus autem ex Legatis Philippi unus, qui ei optionem faceret, ut utrum mallet, eligeret: hominem pridie ejus diei quo Mediolanum pervenerat, apoplexia mortuum intelligit, sexto Idus Augusti. M. CCCC. XLVII. Tum Morinensis cognita Philippi morte, Legatos omnes ad se propere vocat, & nihilo segnius quam antea de pace agit. Interrogati Veneti, irent ne in eam sententiam, quam prius approbaverant, respondent Philippi morte ejus rei nil sibi integrum relinqui, ad senatum ea de re velle perscribere, tum demum facturos quod à civitate mandaretur. Hac itaque mora interposita, qui aderant Legati cognita Venetorum cupiditate, quod totius Italiæ dominatum appeterent, soluto conventu domos quique suas rediere, Legato Pontificis frustra eos ad concordiam revocante. Veneti autem qui ad Soresinam in agro Cremonensi stativa habebant, quod Cremonam tumultuantem adjuvantibus Guelphis in deditionem posse recipi sperabant: cognita Philippi morte Laudam propere movent, qua recepta Placentinos quoque eadem qua Laudenses conditione in fidem suscipiunt, missis eò ac propere quidem mille & quingentis equitibus, qui Placentinis auxilio essent, siqua vis ingrueret. At vero Franciscus Sfortia qui tum ex Piceno pulsus in Bononiensi agro consederat, refecturus exercitum diutino bello, armis, equis, viris exhaustum, occupari omnia à Venetis soceri morte intelligens, magnis itineribus Cremonam proficiscens, à Mediolanensibus statim summo omnium consensu exercitus ac copiarum Dux contra Venetos deligitur: qui Pado amne ponte conjuncto castellisque ac machinis firmato, quo minus Veneti Placentiam

tiam classe contenderent, Abduam amnem ad Picigitonum trajiciens, non longe ab hostibus ad Camuragum considentibus castra ponit, ubi parva quædam certamina ad tentandam credo hostium patientiam sunt commissa. Tum vero Papienses sumptis ob adventum Francisci paululum animis, cum ab imperio Mediolanensium propter vetus inter eos odium abhorrerent, cumque item extrema quæque pati mallent quam Venetis obtemperare, qui eorum societatem aspernati essent, urbem Francisco dedunt, Profecto arcis non abnuente, quo additamento Sfortias Iesubriæ dominatu statim mente concepit. Agebatur hæc in Cisalpina Gallia, cum Alphonsus eodem tempore Nicolao Pontifice frustra reclamante cum exercitu in Senensium maritima descendens, eorum libertatem subvertisset, ni Florentinus populus cognita Regis calliditate Legatum Senas misisset, qui civitatem admonet Alphonsum regnandi cupidum, Senenses bello non minus quàm Florentinos petere. Tum vero Senenses cognito periculo, etsi Regi commeatus non negabant, non tamen quempiam ex regiis militibus ingredi sua mœnia deinceps sunt passi. Rex itaque cognita Senensium diligentia, in Volaterranum & Pisanum agrum descendens, multa castella, partim deditione, partim vi cepit: maxime vero Castilionum Piscariæ, quæ oppida Florentini haud ita multo post recepere, præter Castilionum, Sigismundo Malatesta Duce: quem antea, Alphonsi stipendio conductum ab eo ad se deficere pecuniis compulerant. Non desistebat interim Nicolaus Pontifex nunc Regem, nunc Venetos adhortari, ut pacem quam bellum mallent: Sed hi ferocia exultantes, bene monenti nequaquam obtemperabant. Hanc ob rem Franciscus comparato ingenti exercitu, in quo robur Italicorum militum inerat, Brachianis & Sfortianis militibus simul junctis, ad Placentiam firmo Venetorum præsidio munitam medio autumno castra locat,

par-

partemque murorum bombardus demolitus, crescente Pado adeo, ut Galeones (ita enim naves fluviales ad bellum aptas vocant) mœnibus appellerentur, terrestri ac navali oppugnatione urbem capit ac diripit. Magna hæc Francisci laus est habita, quod hyeme tanta imbrium inundatione, ut ægre in tabernaculis miles retentus sit, tantam urbem vi ceperit. Non destitit tamen Nicolaus Pontifex de pace tum quidem mentionem facere, instantibus etiam apud Venetos socios Florentinis, quod Regis potentiam vererentur, qui tum cum exercitu in Hetruria erat. Verum ea de re nil actum est, quod Laudem Veneti Mediolanensibus id maxime petentibus, reddere gravarentur. Nicolaus autem Pontifex omissa re totiens frustra tentata, ad rem Divinam animum applicans, ingentes supplicationes decernit ad placandam iram Dei, precandumque ut pacem Christiano populo præstaret, his letaniis Pontifex ipse cum omni Clero à sancto Petro usque ad sanctum Marcum profectus est, multam religionem & singularem pietatem præ se ferens. Verum neque ita quidem exigentibus id fortasse hominum meritis, Dei ira placata est. Nam sequenti biennio adeo ubique fere peste laboratum est, ut pauci de multis superfuerint. Quod quidem malum & frequens terræmotus, & eclipsis solis indicare videbatur. Minabantur hi quos Prædicatores vulgo appellant, futuram calamitatem: maxime vero Robertus ordinis sancti Francisci professus prædicator insignis, qui concionibus suis adeo populum Romanum movit, ut pueri passim fœminæque per urbem incederent misericordiam à Deo exposcentes. Et ne quid mali in Italia deesset, bella quæ ante inchoata diximus, adeo invalescebant, ut sedari nullo modo posse viderentur. Nam Franciscus Sfortia sequenti æstate expugnatis quibusdam Venetorum castellis, in eorum classem qua Cremonenses vexabant cum terrestri navalique exercitu profectus, eam cedere retro ad Casale

majus coëgit: quo & hostem insecutus, cum ejus classem in navalia subductum bombardis disjecerit, ad tantam desperationem Præfectum Venetum redegit, ut incensa classe, quam tueri non poterat effusa fuga in oppidum sese receperit. Inde vero Franciscus abiens non amplius de Cremona solicitus, sublata hostium classe, in Gerram Abduæ movens, ad Carravagium firmo hostium præsidio munitum castra locat. Movent & eò Veneti de existimatione sua actum putantes, si oppidum à Mediolanensibus occuparetur, qui positis è regione hostium circiter mille passus castris suis, tempori se affuturos si oppugnatione vexarentur ostendunt. Crebra quotidie committebantur prælia, utpote ex tam propinquis castris. Verum cum ad summam dimicationem ventum est in via paludibus undique coartata, ad quam primæ Venetorum acies retrusæ, neque cedere (ut in pugna facere plerunque necesse est) propter subsequentes, neque pugnare in tam angusto loco, propter instantes hostes poterant, oppressæ penitus & obtritæ cecidissent, nisi à novissimo agmine fugiendi initium ortum fuisset. Tum vero Franciscus cedentem hostem insecutus, & castris opulentissimis eum exuit, & equitum ac peditum circiter quinque millia capit. Postea vero Franciscus Brachianis eo invito ad expugnandam Laudam mandato Mediolanensium proficiscentibus, cum reliquo exercitu Brixiam movens, urbem obsidione cinxit. Hac vero calamitate permoti Veneti de se actum existimabant, nisi pacem cum Francisco componerent, orta jam inter Franciscum & Mediolanenses simultate, quæ his legibus composita est, ut sumptis in Mediolanenses armis quicquid ultra Abduam Padumve Francisci, quicquid vero citra Abduam caperetur, Venetorum esset, collatis eidem à Florentinis ac Venetis singulis mensibus sedecim millibus nummûm aureorum, immissisque aliquot turmis auxilio, donec Mediolano potiretur. Inito itaque hoc modo fœdere, allectis-

allectiſque ad ſe quos potuit copiarum Ducibus pollicitationibus & præmiis, in Mediolanenſes converſus, omnes fere eorum civitates in deditionem recepit. Quo quidem ſucceſſu permoti Veneti, longe aliter evenire Franciſco cernentes quam arbitrati fuerant, accepta ex fœdere Crema, revocatiſque militibus ſuis fœdus cum Mediolanenſibus ineunt, Franciſci potentiam reformidantes ſi Mediolano potiretur. Franciſcus autem ſimulata cum Venetis benevolentia, privataque magis Coſmi Medices quam publica Florentini populi pecunia adjutus, poſt multas acceptas illataſque clades, poſt longam & gravem oppugnationem, utpote media hyeme, poſt defectionem & tranſitionem militum ad hoſtes, adverſantes etiam Alphonſo qui Mediolanum jure *hære*deditario deberi ſibi dicebat, ob eamque rem Lodovicum Gonzagam mercede conduxerat, & in Bononienſes miſerat, quo ſuis tutius in Ciſalpinam tranſire liceret, Mediolano tandem potitur, anno MCCCCXLIX. Juvabant quidem Mediolanenſes Veneti, immiſſo cum exercitu ſuo Sigiſmundo Malateſta, qui ſe Picennino auſpiciis Mediolanenſium militanti conjungeret, ſed pernegligenter, ut enecti fame civitatem Venetis potius quam Franciſco committerent. Quare longe aliter evenire cernentes quam putarant, cum Alphonſo agunt, qui Franciſcum inimico & hoſtili animo perſequebatur, inito prius fædere, ut homo dominandi cupidus priuſquam invaleſceret, Ducatu Mediolanenſi pelleretur. Invitant & Florentinos ad eam rem. Verum cum hi nunquam ſe adverſaturos Franciſco dicerent, eorum mercatores ab urbibus ſuis Veneti pellunt: idemque ut Alphonſus faceret tandem etiam impetrarunt. Nicolaus autem Pontifex totam Italiam ad arma concitari cernens, autoritatem ſuam ſæpius interpoſuit quo pax componeretur, ut ſequenti anno libere omnibus ex tota Europa ad jubileum venire liceret. Inſtabat enim quinquageſimus annus, quo Jubileus de more

indicebatur. Cardinales præterea sex creavit, quorum de numero fuere Latinus, Ursinus, & frater ipsius Pontificis uterinus tantum Philippus, tituli sancti Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis, vir certe bonus ingeniique liberalis. Interim vero Fœdericus Imperator instante Pontifice Fœlicem compulit ut se pontificatu abdicaret, quod cerneret tantam seditionem, & tam diuturnam Ecclesiæ Romanæ perniciosam esse, usus tamen hac benignitate erga Amadeum Nicolaus est. Ad hominem namque galerum Cardinalatus misit, eundemque Legatum Germaniæ fecit, ne omnino sine dignitate viveret. Venere & in arbitrium Pontificis Cardinales illi quos Amadeus creaverat. Hac vero concordia adeo lætatus est non modo Clerus omnis, verum etiam populus Romanus, ut in sequenti nocte ejus diei quo hæc audita sunt M. CCCC. XI IX. XXIII. Aprilis cum faculis per urbem in equis incederent, clamantes, vivat Nicolaus. Pontifex autem ne ingratus erga Deum tanti beneficii videretur, supplicationes admodum celebres cum populo & Clero in Vaticano habuit. Idem fecere & reliqui Italiæ populi tam perniciosa seditione liberatam Ecclesiam Dei cernentes. Tanta præterea fuit Pontificis autoritas & gratia, ut animos Principum ad bellum jam concitatos aliquamdiu represserit. Instigabant namque Venetos ad id bellum & Jacobus Picennidus, & Sigismundus Malatesta, & Carolus Gonzaga acerrimi ipsius Francisci Sfortiæ hostes & inimici. Pellexerant etiam in societatem suam Veneti Sabaudiæ Ducem, Marchiochionem Montisferrati, ac Gorregii Dominos, Bononienseque & Perusinos, reclamante Pontifice & minante ne id facerent, concitare, sed frustra conati sunt, pacti cum Alphonso, ut dum ipsi Franciscum adorirentur, Florentinos bello destineret. At Franciscus Florentinorum amicitia ac potentia fretus assumptoq; in societatem belli Lodovico Gonzaga Principe Mantuano, ad bellum se constanti animo parabat. Hinc ortæ sunt

inter

inter Carolum & Lodovicum graves inimicitiæ quod ejus amicitiam sequeretur, quem ipse hostem haberet, quodque oppida sua occupasset, quæ ei pater ex testamento reliquerat. Nam Lodovicus fratris in carcerem conjecti vas factus, cum spopondisset octoginta millia nummm auri, quo frater liberaretur, vetuissetque solum Carolus cum Franciscus aut nummos, aut oppida peteret, maluit nummos persolvere, & oppida retinere, quam tam vicina & propinqua loca dimittere. Hanc itaque ob rem Carolus fratrem calumniabatur, ut raptorem & alieni appetentissimum, non modo apud Venetos, quorum partes sequebatur, verum etiam ab Imperatore jus suum repetere. Jam attigerat annus jubileus, cum subito tanta multitudo Romam venit, quanta nunquam antea. Unde cum semel è Vaticano visa Salvatoris imagine ad urbem redirent, facta obviam mula quadam Petri Bardi Cardinalis sancti Marci, cum neque venientes, neque redeuntes ob insequentem multitudinem cedere possent, cadente uno atque altero super mulam illam jam à multitudine oppressam, ad ducenta hominum corpora & equos tres, obtrita & suffocata in ponte Hadriani constat. Multi etiam à lateribus pontis in flumen cadentes, in undis periere. Sepulta in sancto Celso ad centum & triginta sex constat: reliqua vero ad campum sanctum delata sunt. Hanc ob rem Nicolaus Pontifex vices eorum qui mortui fuerant dolens, casulas quasdam angustiorem viam ad pontem facientes omnino sustulit, totumque fere annum illum in celebritatibus consumpsit, stationes ipsemet quotidie invisens cum Cardinalium cœtu. Cavit etiam quam diligentissime, ne abundante tanta multitudine, commeatus & omnia ad victum necessaria in urbe deessent. Curavit item execrationibus & satellitibus, ne grassatores in peregrinos ad urbem accedentes sævirent. Sequenti vero anno quod venturum ad urbem Fœdericum Imperatorem intellexerat, tum ut coronam

imperii acciperet, tum ut Leonoram Regis Lusitaniæ filium Alphonsi neptem in uxorem duceret, portas urbis, ac turres, Capitolium, arcem sancti Angeli, muris firmissimis munire cœpit, veritus credo ne adventante Imperatore novi aliquid, & ab eo, & à populo Romano oriretur: erat enim natura formidolosus. Hanc ob rem milites omnes suos cum collectitiis copiis Romam accivit. Ad deliniendos vero multitudinis animos, tredecim Mareschalcos, qui tredecim regionibus urbis præessent delegit, eisdemque tredecim vestes coccineas dono dedit. Imperator itaque prodeuntibus obviam tredecim Cardinalibus, omnique urbis magistratu, ac honorato quoque, per portam castelli ingressus, & ad scalam sancti Petri perveniens, obvium habuit Pontificem: à quo unà cum Leonora uxore, quam Senis offenderat jam ex Hispania avectam in templum Petri introducitur, millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, die IX. Martii. Unde facta ratione digressi, in ædibus illis divertere, quæ ad ipsos sancti Petri gradus adhuc visuntur, meliorem formam quam antea habentes, Rom. Cardinalis Constantiensis impensa. Pontifex autem sequentibus diebus in sancto Petro missam celebravit, benedixitque Imperatori & Imperatrici, ut in nuptiis fieri consuevit, antequam sponsus cum nova nupta coeat, eosque deinceps eodem in loco XVIII. ejusdem mensis Imperatoria corona donavit. Dum vero Imperator (ut fit) ad sanctum Johannem coronatus proficiscitur, plerosque auratos equites in ponte Hadriani creavit. Abiens deinde Neapolim cum uxore visendi Alphonsi Regis causa, à quo sumptuosa ac magnifica impensa cum tanto comitatu est habitus, rursum ad urbem mari rediens, iter in patriam statim arripuit, quod intellexerat quosdam Principes res novas in Germania & Ungaria moliri ob Regem Ladislaum adolescentem egregium, quem Imperator secum ducebat. Homi-

nem autem abeuntem duo Cardinales ad quinquaginta millia passuum comitati sunt, Bononiensis ipsius Pontificis frater, Carvagialla sancti Angeli Cardinalis. Abeunte autem Imperatore, Veneti comparato ingenti exercitu, Cremonensem agrum ingressi, omnia prius longe ac late populati, Soncium atque oppida vicina oppugnare sunt adorti, quæ in potestatem eorum haud ita multo post venere: captis ibi aliquot equitum turmis, quod serius quam decebat Franciscus exercitum comparaverat. Verum postea superveniente Lodovico Gonzaga amico & belli socio in agrum Brixianum movens, eo Venetos redegit, ut paludes egredi nunquam sint ausi, & aperto marte collatis signis secum decernere. Protrahi rem volebant, in mora spem omnem victoriæ reponentes, quod existimabant Franciscum propter inopiam ærarii impensæ bellicæ haud diu suffecturum: Simul etiam sperabant Mediolanenses extortæ quondam libertatis memores, Francisco tanto bello implicito, aliquid novi ad excutiendum servitutis jugum molituros. At Ferdinandus patris Alphonsi jussu, cum Cortonam ad defectionem tentasset, Fojanum Aretini agri oppidum quadraginta dierum oppugnatione, multis utrinque desideratis capit. Inde vero abiens, ac per Senensem agrum iter faciens, cum Castellinam frustra oppugnare tentasset, in maritima Senensium hyematum descendit, captis in itinere quibusdam Volaterranorum castellis. Observabat hominem continuo Sigismundus Malatesta Florentini exercitus Dux, occasionem bene gerendæ rei captaturus. Florentini autem cum pollentes Alphonsi ac Venetorum opes, terra marique reformidarent, ad externa auxilia confugere instituunt, Francisco id approbante. Missus itaque in Galliam Angelus Acciojolus equestris ordinis Florentinus Orator ad Regem Franciæ, commemorata Florentinorum in Regiam domum benevolentia, hominem eo perpulit, ut & duci Sabaudiæ

& Allobrogis imperaret: qui jam in Franciscum arma sumpserant, ne Franciscum Florentini populi socium & amicum dicto aut facto læderent, affirmans se illi hostem futurum, qui secus fecisset. Et Renatum impulit pecunias ei ac militem pollicitus, regnum Neapolitanum, unde fuerat ab Alphonso pulsus repetere: maxime vero quod Rex Florentinorum bello tum destineretur. Hac autem legatione Florentinorum ac Francisci res adeo secundæ sunt factæ, ut Veneti pacem deinde haudquaquam sint aspernati, fusis præsertim non longe à Godio eorum copiis, quas in Mantuanum Principem Carolo Gonzaga Duce miserant, ne ipse unà cum Tiberto Brandolino ad Franciscum Sfortiam, cujus auspiciis militabant proficiscerentur, conjunctisque copiis majorem exercitum, quem Gentilis ductabat adorirentur & funderent. Venerant namque superiore anno ad exercitus Carvagialla sancti Angeli Cardinalis Nicolai nomine pacem inter concertantes compositurus: qui in infecta abiens, Deum hominesque testatus est, per Nicolaum Pontificem non stare, quo minus pace inter Italos composita, bellum communi omnium Christianorum consensu in Thurcos decerneretur, quos jam parare arma contra Constantinopolitanos senserat, & ob eam rem Cardinalem Rutenum patria Constantinopolitanum eò miserat, qui Imperatori & civibus auxilium polliceretur, si ad Catholicam fidem ut in Florentino consilio promiserant, redire voluissent. Interim vero Renatus recuperandi regni Neapolitani cupidus, ad quam rem Franciscus ac Florentini copias & opes pollicebantur, si Alpes transmittens, contra Venetos exercitum movisset, frustra tentato cum duobus millibus equitum per Allobrogos itinere, quos nunc Sabaudienses vocant, æstateque in ea re pene consumta, Savonam alio itinere, atque inde ad Franciscum pervenit, qui accessu tanti Regis & non parvis copiis, atque animo auctus, hostem pavidum, & certa-

certamen detrectantem movere castra ad montana Brixiæ coëgit. Inde vero exercitum circumferens ex Brixianis & Bergomatibus ad quadraginta oppida, partim vi, partim deditione cepit. Superveniente deinde hyeme, cum in hyberna undique itum esset, Renatus relicto in Italia apud Florentinos filios male in eos & Franciscum animatus, in Galliam rediit. Verum frigescentibus unà cum hyeme jam omnium animis, exhaustisque item assidua bellorum impensa populorum ac Principum ærariis, de pace jam antea à Nicolao Pontifice tentata mentio fieri cœpta est, ad quam Veneti & Florentini militarem licentiam perosi, summo ferebantur studio. Sed Nicolaus Pontifex conjuratione Stephani Porcarii equitis Romani, tum deprehensa rem inchoatam omittens, ad sedandum intestinum bellum animum adjecit. Stephanus enim majoris animi quam potentiæ, vir quidem in dicendo materna lingua eloquentissimus, multa liberandæ patriæ indicia præ se ferens (ut in principo diximus) Bononiam à Pontifice relegatur, hac conditione, ut singulis quibusque diebus Gubernatori urbis sese offerret, quem simulata ægritudine decipiens, Romam admonentibus conjuratis propere rediit, hac mente, ut cum urbem attigisset, sumptis armis populum ad libertatem convocando, Pontificem & Cardinales caperet. Verum dum fessus longitudine itineris & diutina vigilia aliquantulum quiesceret (aliquot enim noctes insomnes duxerat) detegendæ rei tempus & occasionem dat. Cognita hominis audacia, Pontifex Senatorem Jacobum Lavagnolum Veronensem civem, & vicecamerarium cum armato milite domum ejus statim mittit, ut captum in carcerem perducerent. Is autem adventare armatos intelligens, ad sororem confugit, relicto domi Baptista Sarra, cum aliquot servis, homine quidem impigerrimo & audacissimo, qui domo cum sociis erumpens, incolumis aufugit. Cognita deinde Stephani per-

indices fuga, hominem apud sororem in capsa delitescentem capiunt, & captum ac seriem conjurationis fassum ad muros arcis sancti Angeli suspendunt. Eodem quoque supplicio afficitur in capitolio Angelus Massa cum filio ac socio Savo, lecta prius audientibus omnibus conjurationis serie. M. CCCC. LIII. quinto Idus Januarii: Persecutus deinde reliquos conjuratos omnes oppressit, maxime vero Franciscum cognomento Gabadeum, & Petrum Monterotundum, & Baptistam Satram à Venetis ad supplicium deditum. Eò enim confugerat post patefactam conjurationem. Nicolaus autem qui hactenus Romanos omni genere officii & liberalitatis juverat, quique liberior quam nullus antea Pontifex, incedere per urbem consueverat, suiipsi deinceps cavens, morosior cum in omnes, tum vel maxime in Romanos factus est. Accedentes enim alloquendi causa non ita facile admittebat. Accessit & podagra, qua tum maxime laborabat. Sed nihil fuit quod æque hominem cruciaverit, quam ubi audivit Constantinopolim & Peram eodem impetu à Turco captam, obtruncatumque cum multis hominum millibus Constantinopolitanum Imperatorem. Captum quoque arbitrabatur, & necatum Cardinalem Rutenum, quem eò (ut dixi) miserat, sed is mutata veste incolumis abiit. Ipsi tamen Pontifici in animo fuit classe & milite Constantinopolitanos juvare, quemadmodum ejus literæ ad Imperatorem scriptæ indicant, quibus & eorum à Catholica fide defectionem & simulatum in gratiam cum Latinis reditum in calamitatibus increpat. Verum adeo repente urbs illa capta est, ut vix de mittendo auxilio cogitare licuerit. Præterea vero ne quid deesset quod hominem cruciaret, Comes Aversus injussu suo Nursinos bello aggreditur, à Spoletinis mercede conductus: hi enim populi de finibus inter se certabant. Hanc ob rem Angelum cognomento Ronconem cum militibus

bus Ecclesiasticis mittit, qui Comiti iter includeret, quo minus ad oppida sua reverteretur. At vero cum intellexisset per Angelum stetisse, quo minus redeuntem Comitem milites caperent, hominem ad se vocatum, in arce Hadriani capitali supplicio afficit, tertia noctis hora. Sunt autem qui scribant Nicolaum ejus rei mirifice pœnituisse, quodque ira percitus mandaverat, adeo accurate Præfectus arcis egisset. At Veneti frustra de pace mentionem fieri cernentes, cum eam rem sæpius tentassent, veriti ne tanta res persuasu Lodovici Gonzagæ à Francisco intermitteretur, Jacobum Picenninum copiarum suarum Ducem, cum magna equitatus parte ad Voltam celerrime mittunt: qua capta, retrusoque in Godium Angelo Comitis non sine aliquo Lodovici incommodo, qui tum ibi ægrotabat, hominem in hyberna revocant, existimantes jam satis motum ad petendam pacem Lodovicum esse. Interim vero Simonetus ordinis Eremitarum ultro citroque commeans, cum nunc Venetos, nunc Franciscum ad concordiam pluribus verbis adhortatus esset, eos tandem perpulit, ut pacem initis fœderibus firmarent, quæ omnium consensu quinto Idus Aprilis publice per præcones enunciata est M. CCCC. LIIII. his fœderibus ut quæ cujusque ante id bellum fuissent redderentur, præter Gerram Abduæ, quam Franciscus de Venetis & Castilionum Piscariæ, quod Alphonsus de Florentinis ceperat. Hoc vero quo firmius haberetur, utve Alphonsus dignitatis regiæ habitam fuisse rationem dignosceret, ad hominem mittendos Legatos principes ac civitates censuere: quo cum undique convenissent, cumque Dominicus Capranicus Cardinalis sanctæ crucis, ac major pœnitentiarius, vir magnæ prudentiæ & autoritatis, Legatus à Pontifice missus, hortando, monendo, pacis concordiæ sequestrum se forte ostenderet, ita ad fœdus post longas disceptationes tandem ventum est, ut quam Veneti ac Franciscus

ciscus pacem composuissent, eadem firma & stabilis ab omnibus haberetur; utque si quæ deinceps dissensio discordiave inter eos orta esset, ejus tollendæ jus potestatemque Pontifex haberet; utque qui arma alteri intulisset, cognita à Pontifice causa, is statim communis omnium hostis haberetur. Data itaque publica per omnes fide, jurejurandoque adhibito, fœdus denique Neapoli firmatur, anno fere post superiorem pacem, qua nulla memoria patrum nostrorum major aut firmior est habita. Omnes enim præter Genuenses, in eandem sententiam venere, quibus cum Alphonso ex gente Catalonica nequaquam conveniebat ob tributum promissum nec redditum, ut Alphonsus dicebat. Relicta est etiam Legatorum negligentia vel industria (ut quidam volunt) ansa quædam ad bellum, qua Alphonsus postea Sigismundum Malatestam bello persecutus est, quod receptis antea à se mercedis nomine pecuniis, transitione facta cum Florentinis hostibus suis contra se militasset. Nicolaus autem Pontifex, sive tædio animi, quo maxime cruciabatur post captam Constantinopolim, sive febri & podagra, qua potissimum vexabatur, pontificatus sui anno octavo moritur. M. CCCC. LV. sepeliturque in Basilica Petri honorificentissima pompa, cujus in sepulchro hoc epitaphium merito inscriptum est.

Hic sita sunt quinti Nicolai antistitis ossa,
Aurea qui dederat sæcula Roma tibi.
Consilio illustris, virtute illustrior omni,
Excoluit doctos doctior ipse viros.
Abstulit errorem, quo schisma infecerat orbem,
Restituit mores, mœnia, templa, domos.
Tum Bernardino statuit sua sacra Senensi,
Sancta jubilæi tempora dum celebrat.
Cinxit honore caput Federici conjugis aureo.
Res Italas icto fœdere composuit.
Attica Romanæ complura volumina linguæ
Prodidit, en tumulo fundite thura sacro.

Lau-

Laudatur quidem ejus liberalitas, qua in omnes usus est, maxime erga Literatos, quos & pecunia, & officiis Curialibus, & beneficiis mirifice juvit. Eos enim præmiis nunc ad lectiones publicas, nunc ad componendum de integro aliquid, nunc ad vertendos Græcos Autores in Latinum ita perpulit, ut literæ Græcæ & Latinæ, quæ sexcentis jam antea annis in situ & tenebris jacuerant, tum demum splendorem aliquem adeptæ sint. Misit & Literatos viros per omnem Europam, quorum industria libri conquirerentur, qui majorum negligentia, & barbarorum rapinis jam perierant. Nam & Poggius Quintilianum tum invenit: & Enoch Asculanus Marcum Cælium Apicium, & Pomponium Porphyrionem in Horatii opera scriptorem egregium. Ædificavit præterea magnifice & splendide, tum in urbe, tum in Vaticano. In urbe ædes pontificias apud sanctam Mariam ad Præsepe. Restituit & templum sancti Stephani in Celiomonte: à fundamentis vero erexit sancti Theodori templum inter Palatinum & Capitolinum montem in plano situm. Pantheon quoque in medio urbis positum templum vetustissimum, M. Agrippæ opus plumbeo tecto restituit. In Vaticano autem & Pontificias ædes sumptuosis operis in hanc formam, quam nunc cernimus redegit, & muros Vaticani præaltos & latos inchoavit, jactis insanis fundamentis ad turres & majorem molem superædificandam, quibus coerceri hostes possent, ne ædes Pontificis & beati Petri templum, ut antea sæpe factum est, diriperentur. Inchoavit præterea ad caput templi amplam testudinem, quam vulgo Tribunam vocant: quo templum ipsum augustius, & hominum magis capax esset. Pontem quoque Milvium restituit, & ædes egregias ad balnea Viterbiana ædificavit. Juvit & multos pecunia qui in urbe ædificabant. Ejus etiam mandato vici urbis fere omnes strati sunt. Eleemosynas quoque multas in pauperes erogavit, maxi-

maxime vero in nobiles ad inopiam ob varios rerum humanarum casus redactos. Virgines inopes sua pecunia & munificentia maritis collocavit. Legatos aliunde venientes munifice semper suscepit, nullo non genere honoris & liberalitatis adhibito. Facilis ad iram fuit, ne mentiar, quippe qui biliosus erat: facilis etiam reditu ad benevolentiam: hoc est quod ansam malevolis dedit ad carpendum hominem de Deo & hominibus optime meritum. Avaritiæ autem adeo expers fuit, ut neque officium ullum vendiderit unquam, neque beneficium simoniaca pravitate ductus ulli collocaverit. Gratus erga de se & Ecclesia Dei meritos, amator justitiæ, pacis autor & conservator, clemens in delinquentes, ceremoniarum diligentissimus observator, nihil quod ad Divinum cultum pertineret omittens. Extant adhuc vasa aurea & argentea: extant cruces gemmis ornatæ: extant & Sacerdotales vestes auro & margaritis insignitæ: extant peripetasmata & aulæa auro & argento intertexta: extat & mitra pontificia, quæ hominis munificentiam nobis ostendunt. Omitto tot libros sacros suo jussu descriptos, auro & argento redimitos. Licet inspicere bibliothecam Pontificiam sua industria & munificentia mirifice auctam. Religiosos, ut vernaculo utar vocabulo, ita amavit, ut eos & mira beneficentia & Ecclesiasticis beneficiis juverit. Beatum quoque Bernardinum Senensem ordinis Minorum in Sanctos retulit, quod prædicando, docendo, monendo, castigando etiam factiones Italiæ, Guelpham scilicet & Gibellinam magna ex parte extinxerit, & Christianis hominibus bene beateque vivendi viam ostenderit. Cujus corpus nunc etiam Aquilæ magna cum veneratione invisitur.

CALIXTUS III. PONT. CCXVIII.

CAlixtus tertius, Alphonsus cognomento, Boria antea vocatus, natione Hispanus, patria Sativensis, Valentinæ diœcesis, patre Johanne, matre Francisca generosis parentibus natus, ac libere educatus, Cardinalium suffragiis Pontifex creatur, sexto idus Aprilis M. CCCC. LV. Is enim quartumdecimum natus annum post prima literarum erudimenta ad Ilerdense Gymnasium missus, tantum studio & diligentia profecit, ut brevi Doctor in utroque jure factus, acute ipse aliis ac perdocte deinceps legerit. Hanc ob rem Petrus Luna (quem Benedictum tertiumdecimum appellarunt) proprio motu nemine rogante, Canonicatum Ileridensis Ecclesiæ ei contulit. Verum cum jam ejus doctrina omnibus nota esset, ad Alphonsum Aragonum Regem profectus, ejus consilio & secretis statim adhibetur. Cum autem à Martino Pontifice Ecclesiæ Majoricensis Gubernator factus esset, persuaderentque amici, ut Ecclesiam ipsam in titulum acciperet, facturum se id renuit, quod diceret se expectare Episcopatum Valentinum, quem haud ita multo post suo merito consecutus est. Cum enim mortuo Benedicto tertiodecimo, duo illi Anticardinales, de quibus in Martino mentionem fecimus, Ægidium quendam Barchinonensem Canonicum in locum demortui Panischolæ Pontificem creassent, quem Clementem octavum appellabant, eò statim missus ab Alphonso Rege, qui jam cum Martino Pontifice in gratiam redierat, Alphonsus Boria est, non sine magno sui ac Comitum discrimine, adeo locus ille Panischolæ tyrannicè custodiebatur: & ab his potissimum, quorum maxime intererat discordias alere. Qui Alphonsus adeo rationibus & autoritate Ægidium ipsum ad sanitatem deduxit, ut postea superveniente Petro

tro Fuso Martino Legato, Pontificio nomine se abdicaverit, in potestatemque Pontificis devenerit. Hanc ob rem Martinus & Ægidium Majoricensem & Alphonsum Borlam Valentinum Episcopum creavit. Orto deinde bello inter Alphonsum Arragoniæ, & Johannem Castellæ Reges, solus Alphonsus Boria delectus est, qui ad pacem & concordiam. Reges adhortaretur, quam septennio post inchoatum bellum tanta cum diligentia composuit, contracta etiam inter eos affinitate, ut hodie quoq; aliquot illius fœderis pacta serventur. Verum cum postea invalescente Basiliensi concilio, Rex Alphonsus, qui tum in regno Neapolitano bellum gerebat, rogaretur ut aliquem ex suis eò mitteret, Alphonso Boriæ id negocium demandavit, qui ægre ferens rem tam perniciosi exempli sibi committi, cum Regina egit Alphonsi uxore, ut in Italiam ad Regem proficisceretur cum Ferdinando Regis filio: cumque adhortaretur, ut tandem post multos labores, & tot pericula addita, in quibus tum etiam frequenter versabatur in patriam rediret. Rex autem se id facturum abnuens, hominem ad Eugenium misit, qui tum Florentiæ erat, quocum de pace ageret. Vitelleschus enim Eugenii nomine regnum Neapolitanum armato milite ingressus, longe ac late omnia populabatur, prohibiturus quo minus Rex Neapoli, quam tum oppugnabat potiretur. Cum autem in longum res protraheretur, Eugenioq; in mentem venisset viginti Cardinales creare, Valentinum Episcopum horum in numerum retulerat. Quam quidem dignitatem constantissime renuit, quod diceret id sibi nequaquam integrum esse; re præsertim ob quam venerat infecta. Redeunte deinde Romam Eugenio, cum Patriarcha Aquileiensis Tarracinam ad Regem missus, pacem inter Pontificem & Regem composuisset, fœderaque iniisset, quibus Valentinus Episcopus semper interfuit, autoritatemque suam interposuit & diligentiam, adeo à Pontifice diligi cœptus est, ut

cum

eum brevi Cardinalem creaverit tituli Sanctorum quatuor coronatorum, Romamque ad se accersierit, non minore modestia in Cardinalatu utens, quam antea in Episcopatu fecerat, ab omni pompa & inani gloria alienus semper fuit. In dicendis autem in senatu sententiis ita gravis habebatur, ut nihil unquam per adulationem & gratiam locutus sit. Mortuo deinde Eugenio, ejusque successore Nicolao Pontifice, Alphonsus Boria (ut dixi) in ædibus sancti Petri Pontifex creatus, Calisti nomen de more suscipiens, bellum Turcis statim indixit. Id se ante Pontificatum vovisse ostendens suo chirographo, his verbis scripto, quod in libro quodam suo extabat: Ego Calistus Pontifex Deo omnipotenti voveo & Sanctæ individuæ Trinitati, me bello, maledictis, interdictis, execrationibus, & demum quibuscunque rebus potero Turcos Christiani nominis hostes sævissimos persecuturos. Admirati sunt omnes qui aderant, quod Pontificatus nomen sibi desumpsisset ante adeptam dignitatem: quodque homo senex, ac fere decrepitus tantum animi haberet. Ut autem quod promiserat re ipsa præstare posset, Prædicatores per totam Europam statim misit, qui omnes Christianos in Turcos animarent, quique facultatum aliquid & opum suarum ad tantam expeditionem conferrent. Ex his autem facultatibus ad sedecim triremes Romæ ædificatas in hostem misit, Patriarcha Aquileiensi Præfecto, qui triennio maritima hostium Asianorum vexavit, insulas quasdam cepit, ac magnas calamitates hostibus intulit. Alphonsus autem Rex & Burgundiæ Dux crucis signum suscipientes, ituros se quoque in hostem profitebantur, vel armatos milites eò missuros. Verum cum res uno impetu mota est, ita etiam facile resedit, Principibus ipsis ob voluptatem rem tantam & magnam gloriam parituram omittentibus. At vero dum Pontifex ipse de more in Basilica Lateranensi coronaretur, duo milites, quorum alter sub

Comite

Comite Averſo, alter ſub Neapolione Urſino diverſa-
rum partium Ducibus militabat, de adoleſcente a
migero contendentes, ita ſe mutuis vulneribus conf
cere, ut uterque ſtatim perierit. Hanc ob rem Neap
lio factionem Urſinam ad arma convocans, ædes u
Comes Averſus divertere conſueverat diripuit, aber
tum Comes. Ad Lateranum itaque iturus Neapoli
ut Comitem adoriretur, ægre à Latino fratre, &
Camerario Pontificis retentus. Non poterat ce
ſine magna urbis calamitate eò proficiſci Neapoli
cum tota Columnenſium factio, quæ Comiti fav
bat, jam in armis eſſet. Miſerat & ad utrunque Po
tifex Johannem Baruncellum, & Lælium de Va
Advocatos conſiſtoriales, qui pacem inter eos co
ponerent: atque hoc modo autoritate Pontificis
data ſunt omnia, non tamen vetus ſimultas inter e
ſublata eſt. Bello enim ſæpius inter ſe concertaru
cum magno ſuorum incommodo. Pontifex autem
tranſigenda negocia pontificia animum adjicien
beati Vincentii Hiſpani ordinis Prædicatorum & be
ti Edmundi Anglici memor, eos in Sanctos re
lit: ob eamque rem ſupplicationibus Deo gratias
git, ab Eccleſia Minervæ uſque ad ſanctum Petru
continuato magno Cleri ac populi Romani appara
Verum ne quid ad diſturbandam Eccleſiæ quietem
eſſet, ruſtici quidam Palumbaræ oppidi, quod in S
binis eſt, extorres antea à Jacobo Sabello loci D
mino facti, domum redeuntes, duobus Jacobi fil
obtruncatis, Eccleſiæ oppidum ipſum ſe deditur
polliciti ſunt: quod non modo Caliſtus renuit,
rumetiam eò Cardinalem Columnenſem miſit,
in gratiam Jacobi eos redigeret. Tum vero Neap
lio veritus ne Cardinalis Palumbaram ſuo nomi
occuparet, eò cum militibus ſuis profectus, locu
ipſum aliquot dies obſedit. Verum ſupervenien
Matthæo Poiano & Franciſco Sabello, ac pleriſq
aliis militum Ductoribus Pontificis ac Cardina

Colu

Columnensis mandato soluta obsidione Palumbaram ingressi, ad viginti rusticos ex his potissimum qui tumultum concitaverant, laqueo interemptos membratim divisere, cæteris exemplum daturi, ne in Dominos suos tam grande facinus molirentur. Apparente deinde per aliquot dies Cometa critico & rubeo, cum Mathematici ingentem pestem, caritatem annonæ, magnam aliquam cladem futuram dicerent, ad avertendam iram Dei Calistus aliquot dierum supplicationes decrevit, ut siquid hominibus immineret, totum id in Turcos Christiani nominis hostes converteret. Mandavit præterea, ut assiduo rogatu Deus flecteretur, in meridie campanis signum dari fidelibus omnibus, ut orationibus eos juvarent, qui contra Turcos continuo dimicabant. Crediderim tum ego precibus omnium Christianos ad Bellogradum contra Turcos dimicantes Duce Johanne Vajovado viro clarissimo, astante etiam Johanne Capistrano ordinis Minorum, crucemque pro vexillo hostibus inferente, eos Bellogradum oppugnantes ingenti clade superasse. Ad sex enim hominum millia ex hostibus interfecta sunt cum parva nostrorum manu, ut Carvagialla sancti Angeli Cardinalis ad Pontificem & ad Dominicum Capranicum sanctæ crucis Cardinalem scripsit: hostium quoque commeatus omnes, ad centum & sexaginta bombardæ captæ sunt, qua clade perterritus Turcus Constantinopolim propere se recepit. Actum de crudelissimo genere tunc certe fuisset, si Christiani Principes omissis intestinis bellis & odiis, terra ac mari tantam victoriam prosecuti fuissent, quemadmodum Calistus prædicabat & monebat. Verum his resumptis viribus, & Trapezon prius Imperatore interempto, & Bossinam deinceps Rege ipso capto atque interfecto, postea cepit, admonentibus Christianos omnes his, qui rerum experientia, & locorum cognitione tantam cladem à longe tanquam à specula quadam prævidebant. Non cessabat Calistus literis

literis & nunciis Principes Christianos adhortarî, u
in tanto malo oculos aliquando aperirent, frustra re
media deinceps quæsituros, ubi jam hostis invaluis
set. Ecce autem dum vir bonus hæc meditatur & pra
dicat, Jacobus Picenninus à Venetis discedens, cur
magno equitatu ac peditatu in agrum Senensem host
li animo descendit, repetens à Senensibus aliquo
millia nummûm aureorum: quæ, ut dicebat, pat
Nicolao, qui eorum auspiciis quondam militavera
ipsi merito dedebant. Senenses autem suæ reipub. co
sulturi, omnes Italiæ Principes ex fœdere in auxiliu
vocant, maxime vero Pontificem, qui eos primo a
monuit, ut ne quadrantem quidem Jacobo darent: de
inceps vero & milites suos contra Picenninum ipsu
misit, ac Principes Italiæ adhortatus est, ut idem ip
facerent, ne aliquod grave incendium in Italia exci
taretur, quod non ita facile extingui posset. Veriti o
mnes ne id certe eveniret, quod Pontifex prædicaba
auxilia propere Senensibus misere. Solus autem A
phonsus qui Jacobo favebat, hominemque ad se voca
verat, ejus benevolentiæ memor, quam antea cum
patre Nicolao Picennino contraxerat, Senensibus e
fœdere auxilio non fuit: imò vero & Comitem Pet
lianum in Senenses ita concitaverat, ut tanti mali pr
ma causa inde exorta videatur. Verum supervenient
bus auxiliaribus copiis, tum à Francisco Sfortia, tu
à Venetis eo redactus est Picenninus aliquot præliis,
non fusus, at mutilatus & debilitatus, maxime vero a
Orbatellum, ut consceensis Alphonsi triremibus, qu
ad hominem missæ sunt, rerum omnium inopia labo
rantem in regnum tanta re frustra tentata, profectu
sit. Quare & Calisti & sociorum opera atque auxili
Senenses magno periculo liberati sunt, qui certe no
minus intestino, quam externo bello tum laborabant
cum non deessent cives quidam, qui spreta libertat
factionem Alphonsi sequerentur: quorum etiam oper
tandem bellum concitatum crediderim. Sed cive
ben

ene sentientes, aut pulsis aut cæsis male de patria merentibus, libertatem quam tum magno labore & sumtu peperere, nunc etiam & quidem diligenter tuentur. Animadvertere & tum acerrime in militarem licentiam, & transfugas, interfecto Giberto Corrigia, ejusque milite in prædam dato: paulum quoq; abfuit, quin idem etiam Sigismundo Malatestæ acciderit, qui tum eorum stipendio militabat, quique & bellum in longum ducebat, & prædam ex agris eorum non aliter abigebat ac si hostis esset. Eodem quoque anno tantus in regno Neapolitano terræmotus exortus est Nonis Decembribus, ut & multa templa, & plures ædes cum magno hominum ac pecorum interitu corruerint: maxime vero Neapoli, Capuæ, Cajetæ, Aversæ cæterisque veteris Campaniæ urbibus, quarum ruinas ego cum maxima admiratione deinceps inspexi, dum cernendæ vetustatis studiosus eò me contuli. Repetebat tum votum Alphonsus tertio quoque verbo, quod in Turcos fecerat, & se quod voverat brevi facturum dicebat: verum nec sic quoque impelli ad sanctam militiam potuit, adeo erat illecebris Neapolitani regni irretitus. Calistus autem sedatis Italiæ rebus, novem Cardinales erat, quorum duo ex sororibus fuere ejus nepotes Rodoricus Boria, & L. Joannes cognomento Miliano ex sorore nepos. Æneam quoque Senensem Episcopum Cardinalem creavit, cujus opera in componenda Italiæ pace, dum Senenses bello vexarentur usus fuerat. Verum mortuo Comite Tagliacocii, quem superiore anno Pontifex urbis Præfectum creaverat, statim inter Aversæ Comitem & Neapolionem Ursinum orta dissensio est, cum Aversæ comes Monticellum non longe à Tibure positum occupasset, quod diceret eam hæreditatem ad nurum suam pertinere comitis filiam, contrà instaret Neapolio id suum esse debere jure hæreditario, quippe cum comes ipse ex gente Ursina haberetur. Ex altercatione autem duorum de hæreditate

inter

inter se, armis etiam concertantium, maxima dam
populus Romanus tum certe perpessus est. Veru
composita hac etiam controversia, jusso utroque
armis discedere, Calistus Boriam nepotem suum
urbis Præfectum creavit in locum demortui Cor
tis, & eundem militibus Ecclesiasticis præfecit, q
facilius Barones urbis Romæ in officio continer
Mortuo vero non ita multo post Alphonso, hære
legitimo carente, tanti animi Calistus fuit, ut regnu
illud repetere sit ausus, dictitans id ad sedem Apost
licam Alphonsi morte jure feudatario devolutu
esse. Parabantur jam utrinque arma, nec Ferdina
dus Alphonsi hæres animos hominis contemneb
Norat enim hominis ingenium & animi ejus amp
tudinem. Verum etiam ejus morte disturbata su
omnia, & tanto metu Ferdinandus liberatus est. M
ritur autem Calistus pontificatus sui anno terti
mense tertio, die decimosexto, sepeliturque in V
ticano ad sinistram Basilicæ sancti Petri in temp
rotundo, quod sanctæ Mariæ in febribus dedicatu
est, Nicolai impensa antea restitutum. Moritur etia
non multo pòst Borias nepos, qui in civitatem ve
rem confugerat, Ursinæ familiæ odia declinans, q
ipse contraxerat, dum alteri factioni magis fave
Calistus autem in omni vita vir integerrimus est h
bitus, sed hæc ejus præcipua laus est, quod dum Ep
scopus esset aut Cardinalis, beneficium aliquod
commendatione nunquam voluit, dicens se una spo
sa, & quidem virgine contentum esse, hoc est E
clesia Valentina, ut jus pontificium mandat. Ele
mosynas præterea pauperibus Christi, & servis D
frequentes dabat, tum publice, tum privatim. Virg
nes pauperes collata dote maritis collocabat. Nob
les ad inopiam redactos sua impensa in vita retin
bat. Utebatur & munificentia erga Principes quand
opus erat: maxime vero erga eos qui nomen Chr
stianum autoritate & opibus suis juvare poteran

A

d Usumcassanum, Persatum & Armenæ Principem,
l Regem Tartarorum Lodovicum Bononiensem or-
nis sancti Francisci fratrem misit cum multis & ma-
nis muneribus, eos in Turcum excitans, qui persuasu
ominis & magnas Turcis calamitates intulere, &
atores suos quos ad Calistum destinaverant, ad
ium Pontificem demum misit: quos certe cum ad-
iratione, tum ob intervalla locorum unde venerant,
m vel propter habitum nostris oculis insuetum in-
eximus. Ferunt Usumcassanum superatis persæpe
ostibus, ad Pontificem scripsisse, se quidem victo-
am ex hoste repottasse ob preces ab eo ad Deum ha-
tas, ejusque beneficii Divini potius quam humani se
iquando memorem futurum. Inhcoata hæc amici-
a à Calisto est, quam nunc constanter Christiani
m ipso Principe retinent, qui Turcum continuis
æliis vexat. In ædificiis autem patvos sumptus fe-
t, quod ei parum vivere licuit, quodque pecunias in
um tanti & tam periculosi belli colligebat. Resti-
it solum sanctæ Priscæ in Aventino templum, &
œnia urbis dirupta ac fere solo æquata. Aulæa ta-
en quædam auro intexta ab eo empta cernuntur. In
ctu suo parcus est habitus, in sermone modestissi-
us. Facilis aditu quantum ei per ætatem licebat:
am enim octogesimum attigerat annum, nec tamen
studiis suis quicquam remiserat. Legebat ipse, aut
gentes audiebat, si quid in tanto rerum fastigio ei
mporis supererat. Officium transfigurationis Do-
ini nostri Jesu Christi ipse composuit, jussitque eo
odo atque cum his indulgentiis celebrari, quibus
lebritas corporis Christi in pretio habetur. Orato-
s ad se venientes mira benevolentia complectteba-
r, quorum precibus aut postulatis ab honesto disce-
ere nunquam voluit. Hanc ob rem cum Alphonso
multates exercuit, quod is peteret Episcopatus in-
erdum his dari, quibus, vel propter ætatem, vel
noratione, tum literarum, tum rerum humana-
rum

rum committi nequaquam debebant. Moriens autem Calistus centum & quindecim millia nummum aureorum reliquit, quos in usus bellicos contra Turcos comparaverat. Dum autem Calisti funus celebraretur, moritur & Dominicus sanctæ crucis Cardinalis, & summus pœnitentiarius, vir quidem gravis ac sapientissimus: sepeliturque in templo Minervæ bonis omnibus præ dolore lachrymantibus.

PIUS II. CCXIX.

PIus secundus, Æneas cognomento, Picolhomineus antea vocatus, natione Italus, Senis oriundus, Corsiniani ortus, patre Sylvio, matre Victoria, patrum omnium consensu Pontifex creatur tertiodecimo calendas Septembris M CCCC LVIII. Nam pater ejus à plebe Senensi cum reliqua nobilitate è republica dejectus, & ad fundum gentilitium Corsinianum vallis Urciæ oppidum se conferens, infantem eo loci ex uxore suscepit. Nato puero, Æneas Sylvius nomen pater indidit. Purpura autem per quietem visa est sibi infantem cum mitra parere, quæ (ut pronæ semper in peius mentes hominum sunt) verita est, ne somnium illud puero & familiæ ignominiam portenderet: neque antea hujuscemodi suspicione levari potuit, quam posteaquam intellexerit filium Tergestinum Episcopum designatum fuisse: quo nuncio omni prorsus metu liberata, immortali Deo gratias egit. quod defunctum meliore fato, quàm ipsa conjectaverat filium sibi videre contigisset Prius tamen cum jam per ætatem discere aliquid potuisset, Corsiniani singulari memoria, & summa docilitate Grammaticam didicit, parce adeo ac duriter vitam ducens, ut omnia ruris officia ob inopiam adire sit coactus. Annum vero decimum & octavum agens Senas proficiscitur, ubi à necessariis & cognatis adjutus, Poëtas primo,

primo, mox oratores audivit: quibus facultatibus tantum ingenio & diligentia valuit, ut brevi præclara poëmata Latinâ & Hetruscâ linguâ ediderit, ludens ctedo in amorem, quo ætas illa maxime conflictatur. Inde vero ad jus civile se contulit, quod profecto non ita multo post deserere coactus est. Orto namque inter Senenses & Florentinos bello, caritatem annonæ veritus, & nobilitatem plebi Senensi suspectam cernens, voluntarium sibi velut exilium adscivit, secutus amplissimum virum Dominicum Capranicum, qui tum Senis iter faciens ad Basiliense concilium proficiscebatur, questum injurias ab Eugenio Pontifice sibi illatas propter denegatum galerum Cardinalatus insigne, quo etiam absentem Martinus ob ejus virtutem & integritatem merito donaverat. Hujus igitur contubernio usus, post longos itineris labores superatis alpibus, cælo vicinis, & congelâtis nivibus opertis, per inferni pontem, Lucernæ lacum, Helvetiorum campos, Basileam tandem pervenit. Quo in conventu, etsi multa negocia Æneæ Dominici Setretario obvenerint, semper tamen est aliquid ocii suffuratus, quod literis traderet. Dominicum deinceps paupertate & inopia circumventum, quippe cui beneficiorum & paternæ hæreditatis proventum omnem Eugenius denegabat, relinquere non sine lachrymis cogitur, Bartholomæum Novariensem Episcopum secutus, quocum Florentiam ubi Eugenius Pontifex erat pervenit. Sed hunc quoque in judicium ob crimen læsæ majestatis ab Eugenio accersitum Æneas relinquere impellitur, Nicolaum sanctæ crucis Cardinalem secutus, patrem certe optimum, ac omnium opinione sanctissimum, qui Attrebatum profectus Eugenii jussu, ubi conventus Gallorum Principum habebatur, pacem inter Ducem Burgundiæ (qui cum Anglis sentiebat) & Regem Franciæ composuit. Redeunte autem in Italiam Nicolao, quem Veneti ac Philippus Mediolani Dux autorem

componendæ pacis requirebant, Æneas non admodum Eugenio gratus Basileam proficiscens, magno semper in honore apud omnes est habitus. Fuit enim scriba in synodo illa celeberrima, & literarum Apostolicarum abbreviator: Duodecim-vir, qui Magistratus in tanto conventu censorius habebatur. Nihil enim publice per quempiam agi poterat, nisi horum gravissima autoritas intervenisset: & si qui admissi ad consultandum de rebus conciliaribus minime idonei habiti sunt, horum jussu senatu movebantur. Erant in eo concilio quatuor conventus, qui deputationes more aulico vocabantur, apud quos de fide, de pace, de reformatione, de communibus agebatur. His magistratibus singuli præsidentes singulis mensibus præficiebantur.

In deputatione fidei, cui Æneas erat ascriptus sæpe præsedit. Inter collatores beneficiorum bis quoque electus. In eo autem conventu persæpe oravit, sed illa ejus oratio egregia & elegans est habita, qua in eligenda concilii sede idonea, Avenioni, Utinæ, Florentiæ Papiam anteferendam ostendit, rerum opportunitate, situ loci, ædium privatarum magnificentia, cæli benignitate & clementia, commoditate rerum omnium, quæ urbi possunt importari, liberalitate Philippi ducis. Cum vero aliquid per nationes agendum erat, unus semper ex Italica deligebatur, qui rebus agendis præesset: tanta erat in homine morum facilitas, & ingenii dexteritas. Legationes vero plures concilii causa obivit. Argentiam tertio, Tridentum semel, Constantiam secundo, Francofordiam semel, in Sabaudiam iterum mittitur. Designato autem post longas consultationes Concilii in Pontificem Felice, Eugenioque excluso, cum octo viri ex unaquaque natione deligerentur, quibus summa potestas in rebus conciliaribus permitteretur, Æneas Pontificis Secretarius magistratum illum ultro oblatum renuit. Orator deinde ad Fœdericum

Im-

Imperatorem à Felice missus, tantum dexteritate ingenii apud hominem valuit, ut eum corona Poëtica donatum in amicos & Protonotarium receperit, ita eos Germani appellant, quos Principes secretis adhibent. Relatus deinde in Senatorium ordinem, quem Princeps in rebus gravibus consulit. Tantum valuit doctrina & autoritate, ut facilis in quavis re ad ingenium pertinente primus haberetur, licet æmulos & obtrectatores multos habuerit. Interim vero cum de abolendo schismate inter Eugenium & Imperatorem agi cœptum esset, ejusque rei causa ad Pontificem Æneas proficisceretur, Senis aliquandiu moratus, à suis vehementer rogatur, ne ad Eugenium proficisceretur; veriti enim sunt, ne in eum Pontifex graviter animadverteret, quod ejus autoritas in Basiliensi concilio ab Ænea epistolis & orationibus persæpe impugnata diceretur. At homo constans sua innocentia fretus spretis cognatorum precibus Romam proficiscens, se primum apud Eugeninm eleganti oratione purgat, quod eorum autoritatem secutus esset, quorum sententia Basiliense concilium fuerat approbatum. Deinde vero his de rebus cum eo agere cœpit, quarum gratia ab Imperatore venerat. Missis deinde in Germaniam duobus ab Eugenio oratoribus, quorum alter Thomas Sarzanus fuit, alter vero Johannes Carvagialla, tandem horum virtute & Æneæ industria, ut in Nicolao diximus, neutralitas sublata est. Ut vero etiam id rebus non verbis tantum appareret, Imperator Æneam ipsum Romam mittit, qui Eugenio publice diceret, se ac Germanos omnes in humanis Divinisque ei deinceps obtemperaturos. Mortuo autem eo tempore Eugenio, dum alter Pontifex in locum demortui suffragiis Patrum deligitur, Æneas conclavi præfuit, nullus enim orator tum in urbe erat tanto munere dignior. Creato autem Nicolao Pontifice accepta abeundi venia, dum ab Eugenio Subdiaconus creatus, iter in Germa-

niam facit, Episcopus Tergestinus moritur, in cujus locum Æneas se quidem inscio à Pontifice & Imperatore suffectus est, Philippo præterea vicecomite sine hærede mortuo à Cæsare ad Mediolanenses orator mittitur. Apud quos orationem habuit de imperio urbis hæreditario, deque fide servanda: cui quidem si populusille obtemperasset, adhuc fortasse libertate uteretur. Secundò vero ad eos rediens, extrema quæque ob libertatem patientes, obsidente Mediolanum Francisco Sfortia, urbem ipsam cum maximo discrimine ingreditur, relictis ad Novicomium collegis, quos timor ab officio deterruerat. Inde autem re infecta abiens, Imperatoris mandato ad Alphonsum Aragoniæ Regem proficiscens, Episcopus Senensis, unde originem ducebat, à Nicolao creatur. Composita deinde inter Alphonsum & Imperatorem affinitate, ad hominem in Germaniam rediens, eum semper adhortatus est, ut primo quoque tempore in Italiam ad accipiendam imperii coronam proficisceretur. Unde Fœdericus iter in Italiam ingressus, Æneam præmisit, ut Leonoræ uxori è Lusitania vel Portugallia (ut nunc dicitur) ad Hetruscum littus perventuræ honoris gratia obviam fieret. Qui ubi Senas pervenit, non diu in urbe moratus, populo suspectus esse cœpit, ne adventante Imperatore, pulsis popularibus optimates reip. gubernandæ præficeret. Æneas igitur ut populum suspicione levaret, Thalamonem quo Leonoram perventuram putabat proficiscitur, non tamen ob ejus discessum quievere popularium animi. Relegata namque per agros ad tempus omnis Nobilitas est: cui paulo post ut mutabiles sunt popularium mentes, redeundi in urbem potestas facta est, cognita Imperatoris integritate, & Æneæ modestia. Is vero Pisas contendens, quo Lusitanos applicuisse intellexerat, puellam uni sibi creditam ad Imperatorem, qui tum Senis erat perduxit. Romam deinde tum proficiscens, & privatim & publice (dum Cæsar corona imperii

rii

rii donaretur) egit omnia. Imperator præterea ad Alphonsum salutandi hominis causa iturus, Ladislaum regium adolescentem, quem Pannonii & Boëmi furtim ab eo abducere sæpe tentaverant, Romæ sub tutela & custodia Æneæ, cui plurimam fidem præstabat, reliquit. Imperator autem Romam iterum rediens, cum gratias Pontifici egisset, Ferrariam proficiscitur, Borsioque Estensi Mutinæ Duce creato, ubi Germaniam attigisset, Æneam statim ex mandato Pontificis cum summa potestate oratorem in Boëmiam & omnes Austriæ civitates mittit. Orta namque erat inter eas & Imperatorem controversia pro Ladislao Rege, quem illæ ad se mitti postulabant. Sublata autem tanta controversia, ac pace inter utrosque composita, Æneas haud ita multo post ad conventum Ratisponensem mittitur, ubi Imperatorias vices gerens præsente Philippo Burgundiæ Duce, & Lodovico Bajoariæ de immanitate Turcorum, & de calamitate reipub. Christianæ tanta contentione dixit, ut omnibus gemitum & lachrymas excusserit, præcipue autem Philippum Burgundum ad eam expeditionem adeo animare visus est, ut bellum statim omnium consensu decerneretur: quod postea omissum est eorum ambitione & stultitia, qui cuncta sibi deberi putabant. Æneas vero ingravescente jam ætate, tædio laborum, ac diutina inter exteras gentes peregrinatione fessus, redire Senas ad lares patrios instituerat: quem tamen facilè Imperator è sententia movit, cum diceret sibi in animo esse, Turcis ipsis bellum inferre. Missus itaque ob eam rem ad Francofordiensem conventum, Germanos Principes, qui ex tota provincia cò convenerant, gravissima & longa oratione ad bellum periculosum & necessarium, multis rationibus adhortatur. Visus est quidem omnes vehementer commovere. Verum hoc natura compertum est eorum animos cito residere, quorum affectus perfacile moventur. Tertius item eadem de re in nova civitate conventus habetur,

 in

in quo Æneas mirifice annixus pedibus & manibus est, ut ajunt, rem ex sententia perficere: privatim & publice unumquemque ad id bellum cohortando, quo salus Europæ, Principum ac populorum libertas, dignitas Christiani nominis continebatur. Nec aberat à spe perficiendæ rei, cum subito nunciatum est Nicolaum Pontificem è vita migrasse, cujus in morte disturbata sunt omnia: nam & conventus solvitur, & Germani rerum novarum cupidi persuadere Imperatori annixi sunt, ne Pontificibus amplius obtemperaret, nisi quædam ad Pragmaticam tendentia ab ipsis prius impetrassent quod dicerent Germanis longe pejorem conditionem esse, quam vel Gallis vel Italis: quorum servi, Italorum in primis, ni res immutarentur, merito esse dicebantur. Nec certe procul abfuit, quin Imperator tumultuantibus obsequeretur. Quo minus autem id fieret, gravissima Æneæ autoritas intercessit, cujus hæc fuit apud Cæsarem sententia, inter Principes etiam de magnis rebus inter se diffidentes, pacem aliquando & amicitiam componi posse. At inter Principem & populum immortale odium semper intervenisse: quare dicebat, satius sibi videri cum Pontifice sentire, quam eorum cupiditatibus obtemperare, quorum mentes non ratione, sed appetitu & cupiditate ducuntur. Motus hac ratione Imperator, spreta populorum postulatione, Æneam oratorem deligit, qui ad Calistum mitteretur. Is autem Romam profectus, dum Fœderici juramentum Pontifici de more exhibet, collaudato quantum satis erat utroque, tota ejus oratio fuit de bello Turcis inferendo: adeo erat ad eam rem animatus. Videbat enim vir sapientissimus, id quod postea usu accidit, Barbaros victoria elatos occupata Græcia non quieturos. Inde vero ad pacem Italiæ conversus, qua perfecta, bellum Turco inferri posse existimabat, Pontificem ad eam rem vehementer adhortatur. Premebantur tum Senenses Comitis Petiliani & Jacobi Picen-

Picennini armis, qui Alphonsi potius quam propriis auspiciis bellum illud gerebant. Ut igitur omnis belli vis extingueretur, Æneas jussu Pontificis & civium suorum rogatu, Neapolim ad Alphonsum proficiscitur, quo etiam totius ferme Italiæ Legati de pace acturi convenerant: quibuscum certe usque ad eam diem ea de re nil adhuc actum erat. Verum superveniente Ænea, tum demum sibi de pace conventurum dixit, quando is quidem, quem unice diligebat, ad se ob eam rem accessisset. Impetrata itaque pace, ac liberata hoste patria, apud Alphonsum, cujus familiaritate plurimum delectabatur, aliquot menses fuit, quo tempore servata opportunitate hominem eleganti & copiosissima oratione ad bellum maritimum Orientalibus inferendum perpulit. Inde vero Roma abiens, iter in patriam facturus, à Calisto Pontifice retentus est, à quo etiam non multo post patrum omnium consensu in numerum Cardinalium refertur. Apud Calistum vero tantæ autoritatis & gratiæ fuit, ut hominem impulerit Oratores ad Senenses mittere, qui tum civili discordia laborabant, ut populum tumultuantem ad pacem & concordiam adhortarentur. At vero dum in balneis Viterbianis valetudinis causa esset, historiamque Boëmicam inchoasset, mortuo Calisto Romam statim rediit: cujus expectatio tanta fuit, ut magna pars populi Ro. officii causa obviam progressa, hominem (quasi divinarent) ut Pontificem salutant: Ad hunc enim consensu omnium Pontificatus deferebatur. Ingressus itaque conclave, Patrum omnium suffragiis Pontifex maximus (ut dixi) creatur. Accepta deinde Pontificia corona, qua tertia nonas Septemb. Pontificali apparatu Basilicam Petri ingressus est, cum Deo immortali gratias egisset, se totum confirmata prius Ecclesiæ ditione, ad curam reipub. Christianæ convertit. Nam & bellum ante ejus Pontificatum in Umbria exortum, Jacobo Picennino Duce rerum no-

varum cupido ſtatim eo Pontifice ſublatum eſt, Aſſiſium & Nuceria ab hoſte recepta. Inter Ferdinandum Regem & Sigiſmundum Malateſtam, quod difficillimum factu videbatur, compoſitæ induciæ, quo Mantuam omnibus ubi communem Chriſtianorum conventum indixerat, tuto proficiſci liceret. Creato autem Principe Columnenſi urbis Præfecto in locum demortui Boriæ, relictoque Romæ Legato Nicolao Cuſa ſancti Petri ad vincula Cardinali, media hyeme ab urbe diſcedit, per eas civitates iter facit, quæ civili diſcordia ad bellum potius quam ad pacem ſpectare videbantur, populos ad concordiam & quietem adhortatur. Mantuam poſtremo undequaque ventum eſt. Magnus aderat Principum numerus, magna Legatorum vis. Ex tota enim Europa nulla natio, gens nulla fuit, quæ non aut Principes, aut Legatos eò miſerit. Actum denique eſt in illo celeberrimo conventu, Pio ipſo dicente, ut bellum communi omnium decreto Turcis indiceretur. Dictæ ſententiæ, qua id ratione geri poſſet. Propoſitum periculum qnod cervicibus Chriſtianorum immineret. Motæ ſunt omnibus lachrymæ, cum eorum calamitates exponerentur, qui à Barbaris in graviſſimam ſervitutem quotidie abducebantur, incenſi animi, cum reſponderet Turcos occupata Græcia & Illyrico interiorem Europam penetraturos. Nil eſt certe ab eo prætermiſſum, quod ad movendos Chriſtianorum animos pertineret. Magna quidem in dicendo Pii laus fuit, quod cum ſæpius iiſdem de rebus loqueretur, diverſa ſemper viſus eſt dicere: tanta erat in homine elegantia, & copia. Gallorum querimonias & calumnias Renati regis, quod Ferdinandum Alphonſi filium in regno Neapolitano confirmaſſet: quod eundem corona regia donaſſet tribus actionibus acerrime confutavit. Agebantur hæc in Mantuano conventu, cum tota fere Europa relicto externo bello, ad inteſtinnm animos atque arma convertit. Surgunt Germani, partim in ſe-
ipſos,

ipſos, partim in Pannonios, quorum opera tantum tamque neceſſarium bellum magna ex parte confici potuiſſet. Excitatur Britannia duplici factione, quarum altera veterem in inſula Regem, altera novum fugato vetere retinere conatur. Surgunt præterea Hiſpani Barchinonenſibus auxilio futuri quos Aragoniæ Rex Gallorum armis adjutus bello premebat. Et ne quid ad diſturbanda omnia deeſſet, Italia Europæ caput relicto externo bello, ad inteſtinum animos atque arma convertit. Gerebatur tum bellum in Apulia, quo Johannes Renati Regis filius Ferdinandum regno pellere conabatur. Hinc duplex factio in tota provincia exorta eſt, cum ii Ferdinando, illi Renato faverent. Pius itaque omiſſo Mantuano conventu ad ſedandos motus in Hetruriam rediens, Viterbium ab adverſa factione per fraudem occupatum haud magno negocio recipit. Picentes ob fines domeſticos acerrimis bellis exagitati, partim ratione, partim metu ad pacem rediguntur. Umbros ſimili contentione diſtractos, ac magnis cædibus oblitos & fœdatos autoritate ſua tandem ſedavit. Senenſium rempubl. ſublatis ſeditionibus omnibus, quibus triennio antè laboraverant conſtituit. Exules quoſdam viros certè præclaros in patriam reſtituit. Nobilibus reipubl. adminiſtrationem reddidit: in Sabinorum vero perfidiam animadverſum eſt, quod hoſtem publicum commeatu & tranſitu juviſſent. Romæ graviſſimos tumultus ſicariorum repreſſit capto cum aliquot ſociis Tiburno Angeli Maſſiani filio, quem diximus à Nicolao ob conjurationem interemptum, & laqueo ad feneſtras Capitolii ſuſpenſo: quod auſi fuiſſent templum Pantheon occupare, atque inde tanquam ex arce in optimum quemque graſſari. Tyrannos quoſdam ad res novas ſpectantes è finibus Eccleſiæ bello ſubmovit, neminem unquam bello attigit, ad quem Legatos non prius miſerit, ſi quo modo ad ſanitatem ratio-

tionibus abduci posset. Fœdericum Urbinatem copiarum suarum Ducem, cum Alexandro Sfortia in Marsos misit, qui Jacobum Picenninum remoraretur à Renato mercede conductum, ne in Apulia ad Gallos Ferdinandum bello vexantes transiret. Ferdinando autem ad Sardinum fugato auxilio fuit, quo minus regno spoliaretur: veritus ne si Galli regnum occupassent, victoria elati libertatem Italiæ subverterent. Legatorum à Gallis venientium minas & pollicitationes, quibus se à Ferdinando ad Renatum traducere conabantur, facile contempsit: Sigismundi Malatestæ Ecclesiæ Romanæ vectigalis furores ac rabiem censuris & armis compressit. Is enim spreto fœdere, quod inter se & Ferdinandum fuerat à Pontifice ictum, castella omnia ob servandam fidem data, contra jus fasque vi cepit. Legatum Ecclesiæ Rom. ad Nidasturem fugavit, Picentibus bella intulit. Hujus vero rabies sequenti anno ad Senogalliam Fœderico Urbinate & Neapolione Ursino Ducibus gravi prælio compressa & castigata est, recuperata Senogallia. Expugnatum Fortunæ fanum Nicolao Pistoriensi Cardinali sanctæ Ceciliæ Legato, ac magna pars Ariminensis agri ei adempta est, ne posset aliquando ad rebellionem spectare. Pugnatum est præterea non ita multo post à Ferdinando pari felicitate ad Trojam Apuliæ oppidum, quo prælio Princeps Tarentinus ac plerique alii, qui novarum rerum cupidi Gallica sequebantur arma, adeo sunt perterriti, ut supplices à Rege pacem petentes, in ejus amicitiam redierint fere omnes, præter paucos, quos postea Rex bello insecutus, aut regno expulit, aut ad sanitatem redegit. Pius autem duobus maximis ac gravissimis bellis liberatus, expeditionem Asiaticam quæ in Mantuano conventu Regum ac Principum ambitione & avaritia fuerat omissa, repetit: socios belli Ungariæ Regem, Philippum Burgundiæ Ducem ac Venetos quod hi promptiores ad eam rem

esse

esse viderentur sibi adjungit. Oratores & Nuncios cum literis Apostolicis ad gentes & nationes Christianas mittit, qui Principes omnes, qui populos ad tantum bellum tamque necessarium adhortarentur. Ipse interim Senas proficiscitur, iturus ubi ei per anni tempus liceret ad balnea Petriolana, quæ potissimum ejus ægritudinem lenire videbantur. Ibi autem cognoscit Philippum Burgundum, qui semet venturum cum milite & classe voverat, à tanta pollicitatione destitisse. Intelligit præterea multos esse Principes ac populos non exteros modo, sed Italos quoque qui ambitione & livore rem tantam disturbare conarentur, quia eos viderent nobilissima præmia reportaturos, qui tantam belli molem subirent. Hos autem (ut Pontificem decuit) admonitionibus ad sanitatem reducere conatus est. Relictis vero balneis ad urbem proficiscitur, ubi vehementi dolore pedum & gravi febre dies aliquot laboravit: qua ex re factum est, ut nonis Junii, quemadmodum publico decreto enunciaverat, Ancone esse nequiverit. Delinita autem aliqua ex parte ægritudine, Oratores à Rege Gallorum & Burgundiæ Duce venientes, ejusque moram excusantes, audit. Vocatis deinde ad se Patribus Cardinalibus, Regi Boëmiæ de fide Catholica male sentienti diem dicit: Inde ab urbe discedens, per Sabinos, Umbros, Picentes, Ancone lectica jacens defertur. In itinere autem magnam vim hominum ex Germania, Gallia, Hispania venientium ad bellum Thurcis indictum offendit: quorum magnam partem absolutam peccatis (Germanorum potissimum) in patriam remisit, quod minus idonei belli gerendo essent, quodque etiam belli impensam, ut in literis Apostolicis continebatur secum non detulissent. Dum classem quæ passim in portubus superi inferique maris ad tantum bellum fuerat ædificata, dumque Venetorum Ducem belli socium Ancone expectat, diutina & lenta febri afflictatus, moritur an-

no sexagesimoquarto supra quadringentos & mille, XVII. calendas Septembris, horam circiter tertiam noctis: anno vero pontificatus sexto, diebus sex minus. Tantæ autem constantiæ & fortitudinis fuit, ut tota ægritudine gravi quidem & longa occupationes intelligendi, causas diversarum gentium audiendi, inhibendi, decernendi, judicandi, signandi, admonendi, castigandi intermiserit nunquam. Eo autem die quo è vita migravit duas horas ante extremum vitæ spacium patres Cardinales ad se vocatos constanti animo & voce non inconcinna ad concordiam in eligendo novo Pontifice adhortatus est: quibus item honorem summi Dei, dignitatem Ecclesiæ Romanæ, bellum à se in Thurcos susceptum, salutem animæ suæ, familiam omnem, nepotes vero maxime si commendatione dignos se præstiterint, constanti ac gravi oratione commendavit. Petiit sponte sacramenta omnia, & signa integerrimi Christiani omnibus in rebus præ se tulit. Præterea vero acerrime tum quidem disputavit cum Laurentio Roverella Episcopo Ferrariensi Theologo doctissimo, liceret ne extremam unctionem iterare, qua semel inunctus fuerat, dum Basileæ pestilentia gravissime ægrotaret. Orationes Canonicas, ut intermitteret in tanta animi anxietate, neque domesticorum quidem precibus exorari potuit. Symbolum Athanasii constanter pronunciavit, & pronunciatum verissimum ac sanctissimum esse dixit. Non mortem exhorruit, non perturbationis, aut inconstantiæ, dum supremum spiritum efflaret, signum aliquod edidit. Extinctus profecto magis quam mortuus dici potest, adeo longis ægritudinibus maceratus erat, ut corpus suum Romam deferretur suis mandavit. Affirmant polinctores vivacissimum cor in homine inventum. Funus Ancona Romam defertur, comitante familia lugubri veste induta, ac lachrymis squalida. Peractis autem de more exequiis in Basilica sancti Petri,

con-

conditur ad altare sancti Andreæ, sepulchro Francisci Cardinalis Senensis impensa condito cum hoc Epitaphio, PIUS SECUNDUS PONT. MAX. NATIONE TUSCUS, PATRIA Senensis, gente Picolhominea: sedit annos VI. Brevis pontificatus ingens fuit gloria. Conventum Christianorum Mantuæ pro fide habuit. Oppugnatoribus Rom. sedis intra atque extra Italiam restitit: Catarinam Senensem inter Sanctas Christi retulit, Pragmaticam in Gallia abrogavit. Ferdinandum Aragonensem in regnum Siciliæ cis fretum restituit: rem Ecclesiæ auxit. Fodinas inventi tum primum aluminis apud Tolfam instituit: cultor justitiæ & religionis. Admirabilis eloquio. Vadens in bellum quod Thurcis indixerat Anconæ decessit: ibi & classem paratam, & Ducem Venetorum cum suo senatu commilitones Christi habuit. Relatus in urbem est patrum decreto, & hic conditus ubi caput Andreæ Apostoli ad se ex Peloponneso advectum collocari jusserat. Vixit annos *LVIII.* menses *IX.* dies *XXVII.* Collegio autem Cardinalium quinque & quadraginta millia nummûm aureorum à vectigalibus Ecclesiæ pensum ob indictum Thurcis bellum reliquit. Has autem pecunias Cardinales & triremes, quæ tum in portu Anconitano erant Christophoro Mauro Venetorum Duci qui biduo ante Pii mortem cum triremibus undecim applicuerat, committunt his conditionibus, ut navigiis pro eorum arbitrio bello navali uterentur: pecunias vero stipendii nomine ad Matthiam Ungarorum Regem mitterent, bellum assiduo cum Turcis gerentem. Mortuus est vir fortitudinis certæ, ac prudentiæ singularis, & qui non ad otium, ad segnitiem, sed ad res agendas, & maximas quidem natus videbatur. Augere majestatem Pontificis conatus est semper. Non Reges, non Duces, non Populos, non Tyrannos in se aut Ecclesiasticum quempiam delinquentes, bello, censuris, interdictis, execrationibus perse-

sequi-

ſequi prius deſtitit, quam eos ad ſanitatem rediiſſe cognoverit. Lodovico autem Regi Gallorum adverſatus eſt, quod libertatem Eccleſiæ minuere conaretur, cum ab eo antea Pragmaticam Eccleſiæ Romanæ pernicioſiſſimam peſtem extorſiſſet. Borſio Duci Mutinenſi minatus eſt, quod ipſe Romanæ Eccleſiæ Cenſuarius, & Sigiſmundo Malateſtæ hoſti Eccleſiæ, & rebus Gallicis faveret. Sigiſmundum vero Auſtriæ Ducem graviſſimis cenſuris perſecutus, quod Nicolaum Cuſanum Cardinalem ad vincula Petri cepiſſet, ac comprehenſum aliquandiu in carcere detinuiſſet. Dieterum Iſemburgenſem Maguntinum Antiſtitem male de Eccleſia Romana ſentientem ſede depulit, inque ejus locum alterum ſuffecit. Beneventanum Archiepiſcopum contra ejus voluntatem res novas molientem, Beneventumque Gallis prodere conantem, Archiepiſcopatu movit. Franciſcum Copinum plus autoritatis cum magna pernicie & clade hominum in Legatione Britannica ſibi vindicantem, quam ei à ſede Apoſtolica conceſſum fuerat, Epiſcopatu Interamnenſi privavit. Tarracinum, Beneventum, Soram, Arpinum, ac magnam partem Hernicorum (quæ nunc Campania vocatur) in deditionem Eccleſiæ redegit. Nil Regibus, nil Ducibus, nil Populis timore & avaritia conceſſit unquam. Quoſdam vero ſeveriſſime arguit, quod ea peterent quæ ſine Eccleſiæ detrimento & ejus ignominia fieri nullo modo poſſent. Tantum terroris Dominis quibuſdam Italicis præſertim injecit, ut officio & fide nil antiquius ducerent. Ut hoſtes publicos conſtanter perſecutus eſt, ſic amicos humaniſſime ac officioſiſſime fovit. Fœdericum Romanorum Imperatorem, Matthiam Ungarorum Regem, Ferdinandum Alphonſi filium, Philippum Burgundum, Franciſcum Sfortiam, Lodovicum Gonzagam vehementer dilexit. Duodecim Cardinales ſuo Pontificatu, veteribus addidit, Reatinum, Spoletinum, Tranenſem,
Ale-

Alexandrum Saxoferratensem, Bartholomæum Roverellam, Jacobum Lucensem, Franciscum Laodamiæ sororis suæ filium, Franciscum Gonzagam, Lodovici Principis filium. Hi omnes Italici sunt habiti. Ex Transalpinis, Salsceburgensem, Lodovicum Libretum Attrebatensem, Vergelensem. Vivendi autem rationem ita partiebatur, ut ocii & desidiæ accusari nullo modo posset. Surgebat manè aurora illucescente, & habita ratione valetudinis, ac re Divina castè & piè facta ad negocia publica statim egrediebatur. Functus officio ac per hortos recreandi animi gratia delatus prandebat. Mediocri cibo utebatur, non exquisito & lauto. Cibos raro sibi apparari jussit, quod apponebatur hoc edebat. Vini parcissimus, dilutique ac lenis magis quam austeri amator. Sumpto cibo dimidium horæ cum domesticis, aut fabulabatur aut disputabat. Cubiculum deinde ingressus cum paululum quievisset horis Canonicis de more repetitis tamdiu legebat, aut scribebat, donec ei per munera publica licuisset. Idem faciebat noctu, quod die post cœnam: nam & legebat & dictabat usque ad multam noctem in lecto jacens, nec amplius quam horis quinque aut sex quiescebat. Homo fuit staturæ brevis, caput habuit ante annos canum, faciem ante dies senectam præ se ferentem. Aspectu severitatem facilitaté concitam ostendebat. Circa cultum corporis neque morosus, neque negligens, laboris patiens habebatur. Sitim æquo animo & famem toleravit. Robustum ei corpus natura dederat, quod tamen longæ peregrinationes, & crebri labores, frequentes vigiliæ attriverant. Accedebant morbi ejus familiarissimi, tussis, calculus & podagra: quibus ita persæpe cruciabatur, ut præter vocem nil ei, quare vivus dici posset relictum videretur. Aditu etiam dum ægrotaret facilis erat, verborum parcus, invitus petita negavit. Pecuniarum quantum collegit tantum erogavit, quarum neque studiosus neque aspernator fuit.

Dum

Dum numerarentur, dum reponerentur interesse nunquam voluit. Fovere ingenia suorum temporum non est visus, quod tria gravissima bella ab eo suscepta ærarium Pontificium ita continuo exhauserant, ut ære alieno, ac magno quidem sæpe premeretur. Multos tamen muneribus aulicis & beneficiis Ecclesiasticis juvit, Literatos dico. Orantes aut poëmata recitantes libenter audivit, eorumque judicio qui aliquid sapere viderentur, sua scripta commisit. Mendaces & delatores odio habuit, iram facile collegit, collectam facillime repressit. Lacessentibus cum conviciis & dictis petulantioribus constanter ignovit, ni sedi Apostolicæ facta esset injuria: cujus dignitatem adeo acriter tutatus est semper, ut ejus causa magnorum Regum ac Principum graves inimicitias frequenter susceperit. Erga domesticos mira comitate & facilitate utebatur: Nam quos vel inscitia, vel ignavia deliquisse deprehendisset, paterna charitate admonebat. Male de se opinantes vel loquentes coërcuit nunquam: libere enim in libera civitate loqui omnes volebat. Quærenti nescio cui apud eum, quod male audiret, respondit, de me quoque qui male sentiant, si in campum Flore proficiscceris multos audies. Si quando cœlum Romanum tanquam naturæ suæ contrarium & insalubre mutare constituisset æstate præcipue, aut Tibur, aut Senas in patriam proficiscebatur. Secessu autem Abbatiæ mire delectabatur, quæ in agro Senensi, tum amœnitate loci tum opacitate sylvarum mira refrigeratio æstate habetur. Frequentavit Maceratana & Petriolana balnea valetudinis causa. Rara veste utebatur & argento frugali magis quam regio. Ejus enim voluptas omnis quando à munere publico vacabat in lectione & scriptione frequenti reposita erat. Libros plusquam saphiros & smaragdos charos habuit, quibus chrysolithon magnam copiam inesse dicebat. Mensam autem artificiosam ita contempsit, ut ad fontes, ad nemora, ad

loca agrestia delatus, quæ sæpe frequentabat animi causa, non apparatu Pontificio, sed humili ac prope rusticano sit usus. Hanc ejus crebram locorum mutationem non defuere qui carperent, ex aulicis maxime, quod id nunquam ab aliis pontificibus factum esset, nisi aut bello aut peste urgente. Horum autem querelas contempsit semper, quod diceret, nil ob eam rem à se prætermitti, quod ad dignitatem Pontificatus, ad utilitatem Aulicorum pertineret. Signabat omnibus in locis, audiebat, censebat, respondebat, affirmabat, refellebat: quibus ex rebus quovis etiam in loco abunde omnibus satis fieri poterat. Non libenter solus comedebat. Hanc ob rem, vel Spoletinum Cardinalem, vel Tranensem, vel Papiensem in convivium adhibebat: inter cœnandum de studiis bonarum artium loquebatur, memoriam veterum repetebat: & quid quisque laudis vel dicendo vel scribendo consecutus esset, exquisito judicio ostendebat. Ad virtutem suos frequenter adhortabatur, à viciis deterrebat, cum eorum res gestas commemoraret, qui in vita rectè aut perperam egissent. Augustino patritio lectore usus est: à quo etiam (dum ipse dictitabat) describebantur omnia: sales interdum libenter audiebat, negociis præsertim vacuus. Florentinum quendam interdum adhibebat (cui Græco nomen est) hominem certe cujusvis mores, naturam, linguam cum maximo omnium qui audiebant risu facile exprimentem. Homo fuit verus, integer, apertus, nil habuit ficti, nil simulati. Christianam autem religionem ita coluit & observavit, ut omnem prorsus hypocrisis suspicionem à se removeret: frequenter confitebatur & communicabat. Rem divinam aut ipse faciebat, aut dum fieret observatis de more ceremoniis omnibus astabat. Somnia, portenta, prodigia contempsit semper. Fulgura procuravit nunquam. Geomantibus & cæteris id genus nullam fidem adhibuit. Timiditatis & inconstantiæ signum nullum

in

in homine cognitum. Extolli secundis rebus & per turbari adversis nunquam visus est. Suos plerunque u timidos & formidolosos reprehendit, quod accepta clades (ut in bello contingit) aperte ei denunciare ve rerentur. Incommodis enim consilio & manu me deri posse dicebat, si id ad tempus quod accidisse scitum foret. Socios belli vel magnitudine impensa vel hostium potentia perterritus deseruit nunquam Bella suscepit invitus, tamen & multis ac maxim injuriis lacessitus pro tutela Ecclesiæ, pro defensior religionis. Ædificandi studio vehementer delectatu est. Impensa enim sua scalæ templi ad Vaticanum ve tustate collapsæ instauratæ. Vestibulum ædium ad d gnitatem & tutelam loci munitum. Aream pro ten pli foribus ruderibus purgatam sternere parabat. Po ticum unde Pontifex populo benediceret inchoavera Tiburc arcem perfecisse priusquam inchoasse visus es Senis quadrato saxo gentilibus suis porticum fastigi tam & ornatissimam extruxit: Corsinianum, quo Pientiam à Pio nomine in Pontificatu accepto appe lavit, civitatem fecit: templumque testitudincur celebre id quidem, & ornatissimas ædes extruxit. S pulchrum marmoreum paternis maternisque ossib Senis in templo beati Francisci suo jussu conditum hoc disticho notavit:

Sylvius hic jaceo, conjunx Victoria mecum est:
Filius hoc clausit marmore Papa Pius.

Quatuor habuit ex sorore nepotes: ex his duo mino res natu ejus gratia & autoritate à Rege Hispano eque stri ordini sunt additi. Primus cui Ferdinandus R filiam in matrimonium locaverat, Dux Amalphit nus creatur. Secundus quem (ut antea dixi) Pius i numerum Cardinalium retulit, tanta cum integrita & virtute adhuc vivit, ut in eo nil sit requirendum quod ad amplissimum virum pertineat: ingenio, mo ribus, solertia, religione, modestia gravitate. A

Pium

Pium redeo, qui in tanto rerum fastigio collocatus, literarum studium intermisit nunquam. Adolescens, & nondum sacris initiatus poëmata edidit, lasciviæ magis & festivitati accommodata, quam pressa & gravia. Surgit tamen nonnunquam, & dum jocatur, mordacitate non caret. Extant ejus epigrammata referta salibus. Ad tria millia variorum versuum scripsisse dicitur, quarum pars magna Basileæ periit. Orationi solutæ reliqua vita se totum dedit, magnitudine rerum invitatus. delectatus est etiam mixto scribendi genere, & ad Philosophandum aptiore. Libros in dialogo edidit de potestate concilii Basiliensis, de ortu Nili, de studio venandi, de fato, de præscientia Dei, de hæresi Boëmorum. Reliquit dialogum imperfectum contra Turcos inchoatum pro defensione fidei Catholicæ. Epistolas digessit in tempora: & quas prophanus, quas sacris initiatus, quas Antistes, quas Pontifex maximus scripserit, voluminibus separat. His Reges, Nationes, civitates, Principes atque omne genus hominum ad religionis arma incendit. Extat ejus epistola ad Turcum, qua hominem adhortatur, ut posthabita Mahometana perfidia, veram Christi Jesus religionem sequatur. Libellum edidit de miseria Aulicorum. Scripsit etiam de institutione artis grammaticæ ad Ladislaum adolescentem Ungarorum Regem. Orationes circiter duas & xxx. habuit ad pacem Regum, ad concordiam Principum, ad tranquillitatem Nationum, ad defensionem religionis, ad quietem totius orbis terrarum spectantes. Boëmicam historiam perfecit: Australem imperfectam reliquit. Aggressus est historiam rerum ubique locorum sua ætate gestarum, quam negociorum multitudine oppressus imperfectam reliquit. Commentariorum de rebus à se gestis libros duodecim scripsit, tertiumdecimum inchoavit. Scribendi genus lene est ac temperatum. Conciones habet splendidas & rei accommodatas. Movet affectus, ac eos denique sedat. Candorem

dorem & ornatum orationis nunquam intermittit. Describit apposite situs & flumina. Varios pro tempore sumit eloquentiæ vultus. Cognitionem rerum antiquarum non omittit. Nullius oppidi occurrit mentio, cujus originem non repetat, situm non notet. Qui Duces qua ætate claruerint diligentissime perscribit. Mimos etiam ad voluptatem notavit. Sententias in proverbii modum reliquit multas, quarum partem aliquam quod ad institutionem humanæ vitæ pertinere visæ sunt, subjungere institui. Divinam naturam credendo melius quam disputando intelligi ac comprehendi posse dicebat. Omnem sectam autoritate firmatam humana, ratione carere. Christianam fidem etiam si miraculis non esset approbata, honestate sua recipi debuisse. Unius divinitatis tres esse personas non qua ratione probetur, sed à quo dicatur animadvertendum. Mortales mensores cœli & terræ audaces magis videri quam veros. Siderum investigare cursus pulchrius esse quam utile. Amicos Dei & hac futura perfrui vita sine virtute, nulli solidum esse gaudium. Neque avarum pecunia, neque doctum cognitione rerum unquam repleri. Cui plura nosse datum est, eum majora sequi dubia. Plebeis argenti, Nobilibus auri, Principibus gemmarum loco literas esse debere. Bonos Medicos non pecuniam, sed bonam valetudinem ægroti quærere. Artificiosam orationem stultos non sapientes flectere. Sanctas esse leges quæ vaganti frenum licentiæ imponunt. In plebem vim habere leges, in potentes mutas. Res graviores armis, non legibus diffiniri. Urbanus suam domum civitati, civitatem regioni, regionem mundo, mundum Deo subjicit. Lubricum esse primum apud Reges locum. Ut in mare flumina omnia, sic vicia in magnas aulas fluere. Assentatores maxime quo volunt Reges ducere. Nulli magis Principes aures, quam delatori præstare. Pessimam Regibus pestem adulatoris linguam. Regem qui nulli fidit inutilem esse; nec meliorem, qui omnibus credit.

credit. Qui multos regit, à multis regatur oportet. Non esse regio nomine dignum, qui suis commodis publica metitur: neque qui sacra negligit, Ecclesiæ proventum: neque Regem qui juridicundo non assidet, vectigalia digna petere. Litigatores, aves, forum, aream, judicem, rete, patronos, aucupes, dicebat: Dignitatibus viros dandos, non dignitates hominibus. Magistratus alios mereri & non habere: alios habere & non mereri. Grave Pontificis onus sed beatum ei qui bene fert. Indoctum Episcopum asino comparandum. Corpora malos Medicos, animas imperitos Sacerdotes occidere. Vagum Monachum Diaboli mancipium esse. Virtutes Clerum ditasse, vitia pauperem facere. Sacerdotibus magna ratione sublatas nuptias, majori restituendas videri. Fideli amico nullum thesaurum anteferendum. Vitam amico, invidiam morti comparandam. Hostem in se nutrire, qui nimis filio ignoscit. Nulla in re avarum placere hominibus, nisi in morte. Vitia hominum liberalitate obtegi, nudari avaritia. Mentiri servile vitium esse. Vini usum & labores & morbos auxisse mortalibus. Vinum quod mentem excitet, non quod obruat sumendum. Libidinem ætatem omnem fœdare, senectutem extinguere. Quietam vitam non aurum ipsum, non gemmas præbere. Dulce bonis, durum iniquis mori. Generosam mortem turpi vitæ omnium Philosophorum sententiâ anteferendam. Hæc sunt fere, quæ de vita Pii Pontificis scribi possunt: ad cujus laudes etiam addo, quod & beatam Catharinam Senensem in Sanctas retulit, caput sancti Andreæ è Peloponneso à Principe loci Romam avectum sancto Petro cum maxima veneratione, cumque supplicationibus Cleri populique Romani in sacello ad id fabricato collocavit, repurgato templo, eo loci potissimum, dimotisque quorundam Pontificum & Cardinalium sepulchris, quæ Basilicam ipsam temere occupabant.

PAU-

PAULUS II. PONTIF. CCXX.

1464. PAulus secundus, Petrus Barbo antea vocatus, patria Venetus, patre Nicolao, matre Polyxena, sancti Marci Presbyter Cardinalis, pridie calend. Septembris Pontifex creatur, M. CCCC. LXIV. Is enim Eugenii Pontificis ex sorore nepos, adolescens adhuc iturus in mercaturam erat, quæ apud Venetos in pretio est, & à Solone non improbatur, & jam scrinium & arma in triremes detulerat, cum ei nunciatum est Gabrielem Condelmerium avunculum suum Pontificem creatum esse. Substitit itaque adhortantibus amicis, & fratre Paulo Barbo majore natu, ac literis, licet jam adultus esset, operam dedit: præceptore usus Jacobo Ricionio, qui diligentiam hominis ea in re laudare consueverat. Habuit & alios præceptores, nec tamen ob ætatem admodum profecit: quos omnes præter Ricionium, dum Pontifex esset, dignitate & facultatibus honestiores reddidit, ostendens per eos non stetisse, quo minus doctior evaderet. Paulus autem Barbo magni animi ac prudentiæ vir, cognita fratris natura, quæ potius quietem quam negotia appetebat, Eugenium rogat (nam Florentiam videndi hominis causa venerat) ut Petrum ad se vocet, initiatumque sacris in aliquo dignitatis gradu collocet. Vocatus itaque Petrus Archidiaconatum Bononiensem, ac non ita multo post episcopatum Cerviæ commendatione adeptus, protonotarius ab avunculo creatur, ex his potissimum qui emolumentorum participes sunt. His autem facultatibus aliquot annis vitam ducens, tandem una cum Alovisio Patavino Medico, quem postea Patriarcham & Camerarium appellarunt, Cardinalis ab Eugenio creatur, instantibus quibusdam Eugenii familiaribus: ut haberent quem Alovisii potentiæ interdum objicerent: inter quos postea tanta simul-

ſimultas fuit, ut nuſquam majore odio certatum ſit, „
his etiam diſcordias alentibus, qui ſeditionibus ali & „
augeri conſueverant. Dolebat enim Petrus primum locum apud Eugenium ſibi ſurripi, cum nepos eſſet, cumque etiam Patricius Venetus. Hanc ob rem inimicitias non vulgares exercuit cum Franciſco Condelmerio Vicecancellario ex amita Eugenii nato: quo deinceps mortuo, totum ſe in Patriarcham vertit, licet ſæpius intercedentibus amicis in gratiam rediiſſent ſimulato animo. Hanc ob rem ſub diverſis Pontificibus ita inter ſe mutuis odiis certarunt, ut alter alteri non pepercerit, ſive facultates ſive dignitatem inſpicias. Jactata & inter eos varia probra ſunt, quæ conſulto prætereo, ne maledicis fidem præſtitiſſe videar. Mortuo autem Eugenio cum in ejus locum Nicolaus V. ſuffectus eſſet, tantum apud hominem gratia & blanditiis valuit, ut & primum ipſe locum è natione ſua apud eum tenuerit, fratre Nicolai hominem adjuvante: & ita Nicolaum animaverit, ut Camerarii dignitatem Aloviſio diminueret. Erat enim Petrus Barbo natura blandus, arte humanus ubi opus erat. Præterea vero eo indignitatis plerunque deveniebat, cum precando, rogando, obteſtando, quod vellet conſequi non poſſet, ut ad faciendam fidem precibus lachrymas adderet. Hanc ob rem Pius Pontifex hominem Mariam pientiſſimam appellare interdum per jocum ſolebat. His quoque artibus apud Caliſtum uſus, eo perpulit hominem, ut Aloviſium cum triremibus in Turcos mitteret, oſtendens hominis amplitudinem, huic tantæ rei maxime convenire, cum alias & exercitus duxiſſet, & ditionem Eccleſiæ ab hoſtibus conſtanter tutatus fuiſſet. Hac demum moleſtia liberatus Petrus, Caliſtum deinceps ita in ſententiam ſuam ſemper traxit, ut donec vixerit, nullius magis quam hujus conſilio ſit uſus. Facile præterea quicquid volebat à Pontifice impetrabat, ſua vel amicorum cauſa. Erat enim propenſior in amicos, & quos

in clientelam susceperat, quibuscunque rebus poterat juvabat, ac constantissime tuebatur, cum apud unumquemque Magistratum, tum vel maxime apud Pontificem. Tantæ præterea humanitatis fuit, ut in ægritudinibus Curiales ipsos, qui aliquo in pretio erant inviseret, & quibusdam remediis adhibitis, eos ad valetudinem adhortaretur. Semper enim domi habebat unguenta Venetiis avecta, oleum, tyriacam & cætera id genus, quæ ad curandam valetudinem faciunt. Ex his aliquid ad ægrotos mittebat. Curabat item ut uni sibi magis quam alteri ægrotantium testamenta committerentur, quæ postea ex arbitrio suo partiebatur: & siquid inerat quod ad rem suam pertineret, facto tamen sub hasta pretio, id sibi pecunia vindicabat. Romanorum vero quorundam amicitia delectatus est, quos sæpe in convivium adhibebat, tum ad jocum, tum ad risum: quem & Priabisius suus & Franciscus Malacarosalibus, mimis, dicteriis, scommatibus frequenter non sine urbanitate excitabant. His quidem artibus effecerat, ut tum civibus Romanis, tum aulicis ipsis charus esse putaretur. Præterea autem ne domi tantum posse videretur, foris etiam autoritatem sibi comparare annixus est. Nam & in Hernicos (quam nunc Campaniam Romanam vocant) profectus est ad populos quosdam sedandos, qui de finibus contendebant: & litem componere inter comitem Aversæ & Neapolionem Ursinum conatus, paulum abfuit, quin turpiter captus, in vincula conjiceretur, adeo in eum comes Aversus ob quandam verborum licentiam, male animatus erat. Re itaque infecta abiens, homini semper adversatus est. Mortuo deinde Calisto in ejusque locum Pio suffecto, cum permutare Episcopatum Vincentinnm in Patavinum instando acerbe nimium, rogandoque anniteretur, & Pii Pontificis & Venetorum iram adeo incurrit, ut & Paulum fratrem senatorio munere amoverint, & ei interdixerint, quo minus aliorum beneficiorum proventi-

ventibus potiretur, nisi sententiam mutaret. Hanc ob rem indignatus homo ulciscendi tempus observans, interim acerbe nimium in eos invehebatur, per quos stetisset, quo minus voto potiretur. Mortuo autem Pio in ejus locum ipse suffectus, statim ubi magistratum iniit, sive quod ita pollicitus erat, sive quod Pii decreta & acta oderat, abbreviatores omnes, quos Pius in ordinem redegerat, tanquam inutiles & indoctos (ut ipse dicebat) exautoravit. Eos enim bonis & dignitate indicta causa spoliavit: quos etiam propter eruditionem & doctrinam ex toto orbe terrarum conquisitos, magnis pollicitationibus & præmiis vocare ad se debuerat. Erat quidem illud collegium refectum bonis ac doctis viris. Inerant divini atque humani juris viri peritissimi. Inerant Poëtæ & Oratores plerique, qui certe non minus ornamenti ipsi curiæ afferebant, quam ab eadem acciperent, quos omnes Paulus tanquam inquilinos & advenas possessione pepulit, licet emptoribus cautum esset literis Apostolicis: cautum etiam fisci Pontificii autoritate, ne qui bona fide emissent, è possessione honesta ac legitima dejicerentur. Tentarunt tamen hi ad quos res ipsa pertinebat hominem è sententia dimovere. Atque ego certe qui horum de numero eram, rogando etiam ut causa ipsa Judicibus publicis (quos rotæ auditores vocant) committeretur. Tum ille torvis oculis me aspiciens, Ita nos (inquit) ad Judices revocas? ac si nescires omnia jura in scrinio pectoris nostri collocata esse? Sic stat sentẽtia inquit, loco cedant omnes, eant quo volunt, nihil eos moror, Pontifex sum, mihique licet pro arbitrio animi aliorum acta & rescindere & approbare. Hac vero tam immiti sententia accepta, ut lapidem immobilem volveremus, obversabamur, & frustra quidem die ac noctu in foribus aulæ, vilissimũ etiam quemq; servũ rogantes, ut nobis alloqui Pontificem liceret. Rejiciebamur non sine contumelia, tanquam aqua & igni interdicti ac prophani. Hac autem diligentia XX. conti-

Platina sua narrat fata.

nuis noctibus usi sumus: nil enim fere nisi noctu agebat. Ego vero tanta ignominia excitus, quod mihi ac sociis meis coram non licebat, id agere per literas institui. Scripsi itaque epistolam his ferme verbis:
» si tibi licuit indicta causa spoliare nos emptione no-
» stra justa ac legitima, debet & nobis licere conqueri
» illatam injuriam injustamque ignominiam. Rejecti à
» te, ac tam insigni contumelia affecti, dilabemur pas-
» sim ad Reges, ad Principes, eosque adhortabimur,
» ut tibi concilium indicant, in quo potissimum ratio-
» nem reddere cogaris, cur nos legitima possessione
» spoliaveris. Lectis literis Platinam reum majestatis accersit, in carcerem trahit, compedibus revincit, mittit Theodorum Tarvisinum Episcopum, qui quæstionem habeat. Is statim me reum facit, quod & libellos famosos in Paulum sparsissem, & concilii mentionem fecissem. Primum crimen ita confutavi, eos quidem dici libellos famosos, in quibus scribentis nomen reticetur: at meum nomen in calce literarum extare, non igitur libelli famosi sunt. Quod vero de concilio mentionem fecerim, me non adeo grave crimen id putasse, cum in Synodis à sanctis Patribus stabilita sint fundamenta orthodoxæ fidei prius sparsim jacta à Salvatore nostro ejusque Discipulis, ut majores cum minoribus æquo jure viverent, ne cuiquam fieret injuria. Unde etiam apud Romanos instituta est censura, qua & qui privati & qui in magistratu fuerunt, rationem habiti magistratus, & vitæ ante actæ reddere cogebantur. Cum vero his rationibus nihil profecissem, revinctus compedibus, & quidem gravissimis, media hyeme sine foco cella intueri ac ventis omnibus exposita coërceor mensibus quatuor: tandem vero Paulus Francisci Gonzagæ Cardinalis Mantuani precibus fatigatus, ægre pedibus stantem molestia carceris me liberat: admonet ne ab urbe discedam, in Indiam inquit si proficiscere, inde te retrahet Paulus. Feci mandata. Triennio

nio in urbe commoratus sum, arbitratus hominem aliquam medelam meis incommodis interim allaturum. Coronatus Paulus de more memor à Calisto quondam pulsos esse è sancto Iohanne Laterano Canonicos Regulares, quos eodem in loco Eugenius Pontifex ante collocaverat, eosdem revocavit, ut seorsum à Canonicis secularibus Divina officia celebrarent. Præterea vero Canonicorum secularium eo in loco nomen aboliturus si quis moriebatur in demortui locum neminem sufficiebat: aut si quod beneficium vacabat, coactos se canonicatibus illis abdicare, ad alias Ecclesias transferebat, ut tandem beneficia illa in unum corpus redacta, Canonicis regularibus satisfacerent sine ullo suo dispendio, cum eos tum pascere ob inopiam oporteret. Hanc autem ob rem Paulus multum à se alienavit civium animos, quod dicerent illa beneficia à majoribus suis instituta, pulsis civibus, inquinilis dari. Neque hoc contentus Paulus seorsum Canonicos quosdam allocutus, eos minis etiam adhibitis abdicare se illis canonicatibus impellebat. Nonnulli tamen ejus minas contemnentes, tempus vindicandæ libertatis expectabant, quod postea eo mortuo eluxit. At vero cum nunciatum esset, Turcos capta jam fere tota Epiro in Illyricum iter parare, Oratores statim ad Reges & Principes misit, eos oratum, ut compositis rebus suis de bello Turcis inferendo, ad propulsandam injuriam cogitarent. Qua de re nil certe actum est, cum inter sese gravissimis bellis decertarent: hinc Germani, hinc Anglici, nunc veterem Regem, interdum vero novum expetentes. Hinc Hispani, hinc Galli Principes veriti Regis potentiam, qui regio nomini omnes obtemperare volebat, jactabatque se brevi facturum, ut eos pœniteret, qui secus fecissent. Prætetea vero Paulum urgebat Regis Boëmiæ perfidia, qui se paulatim à toto corpore Christiani nominis subtrahebat. In hunc itaque mittere Ungariæ Regem cum exercitu instituerat, si ei per

bellum in Turcos susceptum licuisset: sique rem inter Regem & Imperatorem componere potuisset. Nam mortuo Ladislao Rege Vngariæ ejus nepote, qui hærede carebat, Imperator ipse regnum illud, quod Matthias Vaiovadæ filius occupaverat, sibi deberi prædicabat. Differendam itaque rem Paulus in aliud tempus censens ad componendas quasdam simultates civium Romanorum inter se diffidentium animum adjecit. Orta namque rixa erat inter Iacobum Iohannis Alberini filium & Felicem nepotem Antonii Capharelli: hanc ob rem accitis ad se patribusfamiliâs, eos aliquandiu renitentes ad concordiam datis vadibus compulit. Verum non ita multo post Iacobus Alberini filius nusquam laturus injuriam patri illatam Antonium Capharellum interficere conatus, confossum aliquot gravibus vulneribus, tanquam mortuum reliquit. Hanc ob rem indignatus Paulus, quod contra atque Alberinus juraverat filius egisset, eversis eorum ædibus, redactisque in fiscum omnibus bonis, eos ab urbe demum exules fecit. Hos tamen postea suo jussu ad urbem redeuntes in gratiam recepit, restitutis rebus omnibus, paceque inter diffidentes composita, cum tamen ambo aliquandiu in carcere stetissent. Anno vero *M. CCCC. LXV.* Alovisius Patavinus Pontificis Camerarius, & tituli sancti Laurentii in Damaso Presbyter Cardinalis, vir quidem ditissimus, & in rebus agendis sagax, sed ultimo suæ vitæ tempore parum prudens: quippe qui ex testamento maxima ex parte hæredes reliquerat duos fratres cognomento Scarampos: alioquin bonos & liberalis ingenii sed nequaquam tantis fortunis & proventibus Ecclesiæ partis dignos (quid homines suspicarentur scimus.) Has autem facultates Paulus (ei licet testandi facultatem ultro permisisset) sibi vindicavit, Scarampos cepit, & tamdiu, honesto tamen loco retinuit, quoad quæ Florentiam delata fuerant ad se deferrentur. Fugientes Scarampi dum hac de re ageretur, capti in carcerem

rem conjiciuntur. Verum cum bona Patriarchæ Florentiam delata fuissent, Scarampos cum bona parte incolumes dimittens, in reliquos Patriarchæ familiares majore benignitate usus est, quam ipse testator instituisset. Atque hoc modo bona hominis tanta diligentia parta, majore retenta, cum magna opum jactatione, ac si annos Matusalem victurus esset, ab eo sunt partim possessa, partim distributa, quo cum diutius simultatibus, odiis, maledicentia certaverat, cum maluisset ad Turcos ipsos quam ad Paulum bona sua recidere. Sed neque hoc contenta divina providentia, voluit ejus quoque corpus jam sepultum in prædam dari. Ab ipsis enim (quibus ipse beneficia sancti Laurentii in Damaso dederat) noctu aperto sepulchro, annulo & vestibus spoliatus est. In hos autem Paulus re cognita, graviter animadvertit. Eodem fere tempore Fœdericus adolescens egregius Ferdinandi filius, Mediolanum iturus ad ducendam Francisci Sfortiæ filiam fratris uxorem in regnum, Romam veniens prodeunte obviam honorato quoque, & Rhodorico Vicecancellario, perbenigne a Paulo suscipitur, ac rosa donatur, quam Pontifices quotannis donare alicui ex Principibus Christianis consuevere. Interim vero cum Ferdinando in animo esset eos bello persequi, & potissimum in regno suo existentes, qui dum à Gallis premeretur à se defecerant, misissetque copias quasdam ea mente ut Ducem Soranum adoriretur, Pontifex divertere id bellum cupiens, Archiepiscopum Mediolanensem eò propere misit oratum, ut copias illas quemadmodum ratione feudi tenebatur, ad se mitteret, quod diceret sibi in animo esse Comitis Aversæ filios Ecclesiæ nequaquam obtemperantes è medio tollere. Nam eo fere tempore Aversæ Comes moritur, quo Paulus Pontifex creatur: corpusque ejus Romam delatum in Basilica sanctæ Mariæ majoris sepelitur. Rex itaque accerrimus Deiphobi hostis, quippe qui ab eo superio-

tum tituli ſancti Clementis Presbyterum Cardinalem, qui Regis mentem aliqua ex parte lenivit. Verebatur tum (credo) uterque, ne ſolis ac lunæ eclipſes, quæ tum fuere cum maxima hominum admiratione, regnorum mutationem porteuderent. Moritur tamen (ne corpora cœleſtia fruſtra pati exiſtimes) ſequenti anno Franciſcus Sfortia Inſubriæ & Liguriæ Dux. Nam Genuæ dominatum biennio antè adeptus fuerat dedentibus ſeſe civibus diutino bello, partim inteſtino & gravi, partim externo agitatis. Gallorum enim dominatum quem ſponte petierant rejicientes, ad ſex millia Gallici nominis ante oculos Renati Regis interfecere, qui cum triremibus aliquot bene armatis aderat, recuperandæ urbis cauſa, quæ jam à Gallis defecerat. Mortuo itaque Franciſco Sfortia Mediolanenſium Duce, Cardinales ſtatim Paulus ad ſe vocat, quid eſſet agendum conſulit. Cenſuere omnes mittendas eſſe literas & nuncios ad Principes Italiæ, ad populos, qui eos adhortarentur nil novi moliri, ſed pacem ante initam ſervare: maxime vero tam iniquo tempore quo à Turco communi Chriſtianorum hoſte vexaremur. Præterea vero Epiſcopum Conchenſem Mediolanum mittit oratum populum illum, ut nil antiquius ſide putaret, quam Galeatio Franciſci filio præſtiterat. Aberat tum Galeatius juſſu Patris in Galliam cum exercitu miſſus, dum Rex Aloviſius cum Principibus regni dicto ſuo haudquaquam obtemperantibus bellum gerit. Ex fœdere enim dum Genuam in feudum accipit præſidia Rex Franciſcus ſubminiſtrabat. Requirebat & hoc affinitas inter eos contracta, cum Galliam Regina ac Ducis Sabaudiæ ſororem in uxorem accepiſſet. Qui cognita patris morte relicto bello, quod regio nomine contra Burgundiæ Ducem inchoaverat, Lugduno abiens, ac cum paucis permutata veſte in patriam rediens, ditione paterna auxilio matris quæ populos in fide continuerat, ſine ulla contentione potitur. Paulus vero com-

compositis hoc modo Italiæ rebus, cum intelligeret militiam Rhodiorum militum ob inopiam ad nihilum redigi, eorum Magistrum ac Primates religionis ad se vocat corrigendi erroris causa, qui post frequentes conventus apud sanctum Petrum habitos tædio animi & senio confectus moritur, sepeliturque in Basilica sancti Petri non longe à sacello sancti Andreæ: in cujus locum Carolus Ursinus suffectus, Rhodum ad tuendam insulam propere mittitur. Interim vero cum Paulo nunciatum esset in Poli oppido in Æquicolis posito multos hæreticos inesse, Dominum loci cum viris octo & fœminis sex comprehensos, & ad se perductos cognito hominum errore ignominia notavit, & quidem gravissima, eos potissimum qui pertinaciores fuere. Nam mitius cum his est actum, qui errorem confessi veniam petiere. Erant enim ejus sectæ, quam à perversa mente opinionis esse dicimus, quod dicerent nullum verum Christi vicarium esse eorum qui post Petrum fuere, nisi qui paupertatem Christi imitati sunt. Aucto deinde Cardinalium numero: ad X. enim eodem tempore creavit, quorum de numero hi fuere: Franciscus Savonensis ordinis Minorum Generalis, M. Barbo Præsul Vicentinus, cujus opera & consilio magnis in rebus semper est usus, Oliverius Archiepiscopus Neapolitanus, A. Episcopus Aquilanus, Theodorus Monferratus: reliqui partim Galli, partim Ungari & Angli sunt habiti. Senatu itaque in hunc modum aucto, ad componendam Italiæ pacem totus convertitur. Nam cum Florentini quidam à factione Petri Medices civili discordia pulsi, ut Detesalvus Neronius & Angelus Acciojolus, ac Nicolaus Sodorinus Bartholomæum Bergomatem concitassent, qui magnam vim equitum ac peditum habebat, ut in Hetruriam cum exercitu movens, se ac extorres omnes in patriam reduceret, adjuvantibus etiam Venetis, occulte

 tamen,

tamen, primo quidem impetu poſſe & velle ſubvertere totam Italiam viſus eſt. Verum cum in Flamminia Galeatium Ducem Mediolanenſum obvium habuiſſet cum Regis ac Florentini populi copiis, habenas inhibuit, & cunctando potius quam pugnando vincere annixus eſt. Pugnatum eſt tamen ſemel atque acriter comitis Urbinatis auſpiciis in agro Bononienſi ad Ricardinam, id ei loco nomen eſt, dum caſtrametatur. Quo quidem tempore de Bergomate actum certe erat, ſi tum Galeatius affuiſſet, qui Florentiam componendæ rei bellicæ cauſa profectus paulo ante fuerat. Ferunt qui tanto prælio interfuere, nuſquam ætate noſtra majore contentione certatum eſſe: nec prælium antea fuiſſe, in quo plures deſiderati fuerint: tum autem Veneti ſibi potius quam homini caventes, cohortibus aliquot & turmis ei in auxilium miſſis, pacem enixius quærere, ejus conficiendæ arbitrium omne in Pontificem deferentes. Qui rei ſuæ quoque admodum timens, ſi victoria ad Regem & Ducem recideret, ut pax conficeretur inſtabat. Erat enim opinio quorundam hominum non vulgarium, Bartholomæum connivente Pontifice Padum trajeciſſe, quo mutato Florentinorum ſtatu, inferre bellum Ferdinando Regi commodius poſſet, cui ita infenſus erat, ut accire contra eum novos quoque in Italiam hoſtes cogitaverit. Vocatis itaque ad ſe omnium Principum Legatis, pacem his rationibus compoſuit, ut utraque pars quæ bello ceperat redderet: utque Bartholomæus copias ſuas in Ciſalpinam Galliam reduceret; ſervareturque pax illa, quæ antea inter Franciſcum Sfortiam & Venetos apud Laudam Pompejanam compoſita fuerat. In una re tantum addubitatum eſt, excluderetur ne à pace Italiæ Sabaudiæ Dux, vel Philippus frater, qui eo anno Venetorum ſtipendiis militaverat, provinciam Galeatii bello vexaverat. Petebant Veneti ut inter fœderatos is quoque

que censeretur. Negebat id fieri posse Galeatius, cum diceret eum se nunquam pro amico & socio habiturum, quem Rex Franciæ hostem haberet. Verum tantum valuit Paulus blanditiis & pollicitationibus, ut Legatum Galeatii contra Principis sui decretum in sententiam sui ipsius traxerit. Hanc ob rem iratus Galeatius, & Laurentium Pisauriensem Legatum suum exilio mulctavit, & Sabaudienses ita bello vexavit, ut eos pacem exposcere coegerit, quæ quidem ex arbitrio Regis Franciæ postea composita est, intervenientibus & Reginæ & uxoris Galeatii precibus, quæ Ducis Sabaudiæ sorores sunt. Compositis autem hoc modo rebus, Paulus ad ocium conversus, populo Romano ad imitationem veterum ludos quam magnificentissimos & epulum lautissimum instituit, procurante eam rem Vianesio Bononiensi Pontificis Vicecamerario. Ludi autem erant pallia octo, quæ cursu certantibus in Carnisprivio proponebantur singulis diebus. Currebant senes, adolescentes, juvenes, Judæi, ac seorsum pastillis primo quidem pleni, quo tardiores in cursu essent. Currebant & equi, equæ, asini, bubali tanta cum omnium voluptate, ut omnes præ risu pedibus stare vix possent. Cursus autem & stadium erat ab arcu Domiciani usque ad ædes sancti Marci, unde Pontifex ipse solidam voluptatem percipiebat. Ac etiam in pueros cœno oblitos post cursum munificentia usus, ut singulis carlenum (nummi argentei id genus est) condonaret. Sed ecce in tam publica omnium lætitia subitus terror Paulum occupat. Nunciatur ei quosdam adolescentes duce Calimacho in eum conspirasse, cui præ timore vix respiranti, nescio quo fato novus etiam terror additur. Advolat enim quidam cognomento Philosophus homo facinorosus & exul, qui vitam primo & reditum in patriam deprecatus nunciat, ac falso quidem, Lucam Totium Romanum civem Neapoli exulantem, cum multis exulibus in nemoribus Veliterni-

nis à se visum, ac paulo post affuturum. Timere Paulus ac magis trepidare tum cœpit, veritus ne domi & foris opprimeretur. Capiuntur permulti in urbe, tum ex Aulicis, tum ex Romanis. Augebat hominis timorem Vianesius. Augebant & alii familiares, qui ex tanta perturbatione aditum ad maiorem dignitatem & uberiorem fortunam sibi quærebant. Irrumpebant cujusvis domum sine discrimine. Trahebant in carcerem quos suspectos conjurationis habuissent. Et ne ego tantæ calamitatis expers essem, domum ubi habitabam multis satellitibus noctu circumdant, fractis foribus ac fenestris vi irrumpunt: Demetrium Lucensem familiarem meum comprehendunt: à quo ubi scivere me apud Cardinalem Mantuanum cœnare, statim accurrunt, & me in cubiculo hominis captum ad Paulum confestim trahunt. Qui ubi me vidit, ita inquit duce Calimacho in nos conjurabas? Tum ego fretus innocentia mea ita constanti animo respondi, ut nullum conscientiæ signum in me deprehendi posset. Instabat ille discinctus & pallidus: & nisi verum faterer, nunc tormenta mihi, nunc mortem proponebat. Tum ego cum viderem omnia armis & tumultu circumsonare, veritus ne quid gravius ob formidinem & iram in nos consuleretur, rationes attuli, quam ob rem crederem Calimachum nil aliquid tale unquam moliturum, nedum meditatum fuisse, quod consilio, lingua, manu, solicitudine, opibus, copiis, clientelis, armis, pecuniis, oculis postremo careret. Cæculus enim erat & P. Lentulo somniculosior, ac L. Crasso ob adipem tardior. Omitto quod nec civis quidem Romanus erat, qui patriam liberaret, nec Præsul qui pontificatum sibi Paulo interempto desumeret. Quid poterat Calimachus? Quid auderet? Eratne lingua & manu promptus? Habebatne ad tantam rem conficiendam certos homines delectos & descriptos, quorum opera uteretur? nisi forte vellent Glaucum & Petreium fugæ suæ comites, alteros

teros

teros Gabinios ac Statilios esse. Tum Paulus ad Vianesium conversus, hic inquit (me torvis oculis aspiciens) tormento cogendus est verum fateri: nam conjurandi artem optime novit. Utinam consideratius mecum egisset Paulus: non enim me statim tormento subjecisset. Nam cum verum conjectura quæritur, nec de facto constat, in conjuratione potissimum, & quæ ante susceptum negocium, & post sint gesta quæritur. Consideratur vita conjurantis, considerantur mores, ambitio, cupiditas tum facultatum, tum honorum: & si quid antea dictum, scriptum, aut factum sit, quod eo tendat. Horum nihil consideravit Paulus, in carcerem nos conjicit. Verum cum admoneretur ab his qui bene sentiebant, quibusque exploratum erat Lucam Totium nusquam pedem Neapoli movisse, ne tantum tumultum cum suo discrimine concitaret, revocat edictum tertio die quo præmia illis proponebat, qui Lucam reum majestatis vel vivum vel mortuum in potestatem suam redegissent: non tamen Quadratios fratres, quos ob eam suspicionem ceperat & torserat, dimisit. Subesse aliquam latentem causam videri volebat, ne levitatis argueretur. Liberatus hoc metu Paulus, ad nos statim animum adjicit. Mittit in arcem Hadriani Vianesium cum Johanne Francisco Clugiensi Sanga & satellite, qui nos quovis genere tormentorum adigat, ea etiam fateri quæ nusquam sciebamus. Torquentur prima & sequenti die multi: quorum pars magna præ dolore in ipsis cruciatibus concidit. Bovem Phalaridis sepulchrum Hadriani tum putasses, adeo resonabat fornix ille concavus vocibus miserorum adolescentum. Torquebatur Lucidus homo omnium innocentissimus. Torquebatur Marsus Demetrius, Augustinus Campanus optimus adolescens, & unicum seculi nostri decus, si ingenium & literaturam inspicis: quibus cruciatibus & dolore animi mortuum postea crediderim.

rim. Feſſi tortores, non tamen ſatiati. Nam ad viginti fere eo biduo quæſtjoni ſubjecerant: me quoque ad pœnam vocant. Accingunt ſe operi carnifices, parantur tormenta, ſpolior, laceror, trudor tanquam graſſator & latro. Sedet Vianeſius tanquam alter Minos ſtratis tapetibus, ac ſi in nuptiis eſſet, vel potius in cœna Atrei & Tantali, homo inquam ſacris initiatus, & quem ſacri canones vetant de laicis quæſtionem habere: ne ſi mors ſubſequatur, quod in tormentis interdum accidere ſolet, irregularis (ut eorum verbo utar) & impius habeatur. Neque hoc quidem contentus, dum penderem miſer in ipſis cruciatibus monilia Sangæ Clugienſis attrectans, hominem rogabat, à qua puella donum amoris habuiſſet. De amoribus locutus, ad me converſus inſtabat, ut ſeriem conjurationis, vel fabulæ potius à Calimacho confictæ explicarem, diceremque quid cauſæ eſſet, cur Pomponius qui tum Venetiis erat, ad me ſcribens, patrem ſanctiſſimum in ſuis literis appellaret, te inquit Pontificem creaverant conjurati omnes? Flagitat item dederim ne literas Pomponio ad Imperatorem, aut ad aliquem Chriſtianum Principem ſuſcitandi ſchiſmatis, aut concilii cauſa. Reſpondeo me nunquam conſiliorum Calimachi participem fuiſſe, quippe cum inter nos ſimultas eſſet haud parva. Neſcire item cur Pomponius me patrem ſanctiſſimum appellaret, ſciturum ab eo: nam paulo poſt vinctum affuturum dicebat. De pontificatu vero non eſſe cur ſoliciti eſſent, quod vita privata ſemper contentus fuiſſem. Ad Imperatorem vero me nunquam literas miſiſſe, nec Pomponii opera ea in re uſum eſſe, id etiam ab eo ſciturum. Tandem vero delinitus aliquantulum tot meis cruciatibus, non tamen ſatiatus, deponi me jubet, veſperi majores ſubiturum. Deferor in cubiculum ſemimortuus, nec ita multo poſt revocor à quæſtoribus bene potis & pranſis, aderat & Laurentius

Ar-

Archiepiſcopus & Spalatrenſis. Petunt quid mihi colloquii fuerit cum Sigiſmundo Malateſta, qui tum in urbe erat. De literis inquam, de armis, de præſtantibus ingeniis, tum veterum, tum noſtrorum hominum loquebamur, deque his rebus, quæ in hominum colloquia cadere poſſunt. Minari tum Vianeſius, ac majores cruciatus proponere, niſi verum faterer. Rediturum ſe die ſequenti, meditarer interim ubi eſſem, & quibuſcum mihi eſſet agendum Reducor iterum ad cubile, ubi tantus me repente dolor invaſit, ut vitam cum morte cuperem commutare, recrudeſcentibus doloribus ob refrigerata membra, quaſſa vehementer ac læſa. Recreabat me tamen non parum Angeli Bufali Romani equitis humanitas, quem anno ante Paulus in carcerem conjecerat, ob interfectum à Marcello filio Franciſcum Cappocium. Id enim factum Angeli ſuaſu Paulus dicebat. Angelus itaque ac Franciſcus nepos, quibuſcum in eodem cubiculo divertebam, quo minus doloribus & inedia morerer, ſuis manibus & medelas & cibum mihi afferebant. Poſt biduum vero Chriſtophorus Veronenſis Pauli Medicus ad me veniens, bono inquit animo te eſſe jubet Paulus, ac de ſe bene ſperare, brevique liberum futurum. Sciſcitor quando id fore ſperaret? Reſpondet homo liber audientibus omnibus qui tum aderant, non ita cito fieri poſſe, ne levitatis & ſævitiæ argueretur Pontifex, quod illos quos tanto tumultu concitato cepiſſet ac torſiſſet, ſtatim veluti innoxios dimitteret. Neque hoc quidem contentus Paulus, quos paulo ante conjurationis & majeſtatis acceſſierat, eoſdem mutata ſententia ob divulgatam fabulam hæreſeos accuſat. Trahitur ad urbem Pomponius Venetiis captus, per totam Italiam tanquam alter Jugurtha ducitur in judicium Pomponius, vir ſimplicis ingenii, neque conjurationis, neque alicujus ſceleris conſcius. Rogatus cur nomina adoleſcentibus immuta-

mutaret. Ut homo liber erat, quid ad vos inquit & Paulum, si mihi Feniculi nomen indo? modo id sine dolo & fraude fiat. Amore namque vetustatis antiquorum præclara nomina repetebat, quasi quædam calcaria, quæ nostram juventutem æmulatione ad virtutem incitarent. Trahitur & Lucillus ad urbem tanquam reus majestatis, qui in Sabinis tetricam illam vitam ducebat, quod ad Campanum scribens, quæ literæ postea deprehensæ sunt: Heliogabali cujusdam amores reprehendebat, ita occulte tamen, ut nisi à conscio dignosci res ipsa non posset. Vianesius autem diligens pastor ad nos cum tormentis sæpius rediens, torto etiam Petreio Calimachi comite in fuga comprehenso, ac nihil confesso, quod diceret ebriosam illam Calimachi collocutionem nullius momenti existimandam fuisse, omnia oculis collustrans, ne refractis parietibus tanquam Dædali ex alta arce volaremus, carcerem subterraneum meditatur, ac fabris statim locat: eoque conjicit Franciscum Anguilaram Gattalusium, Franciscum Alvianum, Jacobum Ptolemæum quadriennio ante molestia carceris maceratos. De libertate nostra interim nullum verbum fiebat. Erat tum Imperator in urbe: voti enim gratia venerat cum magno comitatu, quem Paulus magna cum impensa honorificentissime suscepit, expensis decem & octo millibus nummûm aureorum. Ambos ex mole Hadriani sub eodem pallio à Laterano redeuntes comitante honorato quoque inspexi. Substitit Paulus in ponte, donec Imperator equites aliquot crearet. Abeunte deinde Imperatore, cum jam metu omni liberatus esset: nam & equitum & peditum suorum magnam partem in urbem vocaverat: veritus ne quid tumultus à populo Romano excitaretur, præsente Imperatore decimo mense post captivitatem nostram in arcem veniens, ne tantum tumultus frustra concitasse videretur, multa nobis objicit, sed illud potissimum, quod

quod de immortalitate animorum disputaremus teneremusque opinionem Platonis, quam divus Augustinus Christianæ religioni simillimam esse censet: Merito inquit Aurelius, Cicero Deum inter Philosophos Platonem vocat, qui certe cunctos ingenio & sapientia superavit: hunc mihi delegi quo cum disputarem, qui & de ultimo hominis fine, & de divina natura melius quam cæteri philosophatur. In dubium inquit Paulus disputando Deum vocabatis. Quod quidem omnibus Philosophis & Theologis nostrorum temporum objici potest, qui & animos & Deum & omnes intelligentias separatas disputandi, ac veri inveniendi causa in dubium plerumque vocant. Præterea vero hæretici sunt, ut ait Augustinus, qui quod prave sapiunt, pertinaciter defendunt: Sanam disciplinam nunquam aspernati sumus, quod facere consueverunt (ut ait Leo) erroris magistri, qui seorsum ab Ecclesia sentientes hæretici merito, Hieronymo teste, sunt appellati. Rationem vitæ meæ posteaquam " sapere per ætatem cœpi usque ad hæc tempora redde- " re vobis possum. Nullum mihi facinus impingi po- " test, non furtum, non latrocinium, non sacrilegium, " non depeculatus, non parricidium, non rapina, non " simonia. Vixi ut Christianum decebat, confessionem " & communionem in anno semel præsertim intermisi " nunquam. Nil ex ore meo excidit, quod contra sym- " bolum esset, aut hæresim saperet, non sum imitatus " Simoniacos, Carpocratianos, Ophytas, Severianos, Alogios, Paulinos, Manichæos, Macedonios, aliamve hæreticorum sectam. Præterea vero Paulus crimini nobis dabat, quod nimium gentilitatis amatores essemus, cum nemo eo hujus rei studiosior esset, quippe qui & statuas veterum undique ex tota urbe conquisitas in suas illas ædes quas sub capitolio extruebat congereret, avecto etiam ex sancta Hagnete beatæ Constantiæ sepulchro, frustra reclamātibus monachis

nachis loci, qui postea mortuo Paulo sepulchrum illud porphyreticum à Sixto Pontifice repetiere. Præterea vero nummismata prope infinita ex auro argento ære ve sua imagine signata sine ullo Senatusconsulto in fundamentis ædificiorum suorum more veterum collocabat: veteres potius hac in re quam Petrum, Anacletum & Linum imitatus. Cum vero nostra de re inter Palatinos Episcopos & duos fratres esset aliquando disceptatum: quorum alter erat ordinis Francisci, alter Dominici, venerunt fere omnes in hanc sententiam, nihil esse in nobis quod hæresim saperet. Verum cum Paulus in arcem venisset, excluderetur que de industria Franciscus patronus noster veritatis assertor, quo liberius Leonardo loqui liceret, eadem dicit quæ pridie. Rogati sententiam qui tum aderant: etsi ad nutum Pontificis aliqua ex parte loquebantur, nostram tamen causam leviorem faciebant, ac Pontificem mitiorem reddere conabantur. Solus autem inter omnes Lælius de Valle Romanus civis & advocatus consistorialis nostram causam libere tutatus est. Confutat omnia quæ à Leonardo dicta erant: quæque partim affirmaverat alter advocatus Andreas sanctæ crucis. Fit autem inter dicendum de Academia mentio. Inclamabat tum M. Barbus sancti Marci Cardinalis, nos non Academicos esse, sed fœdatores Academiæ. Quid turpitudinis autem à nobis in Academiam prodierit certe non video, cum nec fures, nec latrones, nec incendiarii, nec decoctores essemus. Veteres Academicos sequebamur, novos contemnentes qui in rebus ipsis nil certi ponebant. Paulus tamen hæreticos eos pronunciavit, qui nomen Academiæ vel serio, vel ioco deinceps commemorarent. Iusta est hæc ignominia Platoni, ipse se tueatur. Volebat Paulus rebus in omnibus videri acutus & doctus: volebat item videri facetus, deridebat fere omnes contemnebatque. Interrogat

rogat tum Pomponium hominem irridens, quod ei à teneris annis nomen imposuerant parentes? Respondet Pomponius se binominem fuisse. Confusus novitate rei Paulus substitit amplius de nomine quærere. Ad me autem conversus, in omnem contumeliam prorupit, omitto quod mihi conjurationem, hæresim, majestatis crimen objiceret, quæ omnia jam purgata erant: objiciebat etiam ingratitudinem, quod in me licet ingratum officiosus fuisset, si spoliare homines emptione sua incognita causa, si carcere, si tormentis, si ignominia, si calumnia afficere beneficium est, certe erga me beneficus & liberalis dici potest Paulus, & ego ingratus, qui tantorum maleficiorum immemor ab urbe non discesserim, suis mandatis obtemperans, suis pollicitationibus totiens frustratus. Abiit inde minabundus, & ob iram quam tum conceperat nos usque ad integrum annum retinuit. Ita cum credo jurasse, quando nos cepit & in carcerem conjecit, noluit perjurus videri. Dimissos tandem in ædibus suis viginti diebus ita nos retinet, ut efferre pedem domo non liceret. Vagari deinde per Vaticanum sinit. Fatigatus postremo Cardinalium precibus liberos tandem nos facit. Vocor non ita multo post literis à Lodovico Gonzaga Principe Mantuano ad balnea Petrioiana valetudinis causa. quam in carcere dextro humero debilitatus contraxeram. Eò ut proficiscerer primo vetuit Paulus, quod diceret se brevi rei meæ bene consulturum. Eo tamen ac redeo, spondente reditum meum Bessarione Cardinali Niceno viro præstantis ingenii & singularis literaturæ. Fidem meam commendat Paulus, ac crebro jactat optimam ejus erga me voluntatem. Post discessum Borsii Estensis, quem ad urbem cum magno equitatu venientem magnificentissime & laute susceperat, Ducemque Ferrariæ creaverat, me brevi visurum quo in me animo esset. Idque etiam Oratoribus tum

tum Venetorum, tum Ducis Mediolanensis, qui me ei commendaverant, sæpe pollicitus fuerat. Biennio hâc spe ductus vel frustratus, potius ire Bononiam institueram cum Cardinali Mantuano ejusdem civitatis Legato. Quo minus id facerem vetat Paulus: dicitque (ita erat urbanus & facetus) me satis sapere, & facultatibus potius quam literatura indigere. Sed ecce dum expecto, ut mei tandem tot calamitatibus, tot malis circumventi misereatur, Pontifex ipse apoplexia moritur secunda hora noctis, solus in cubiculo nemine vidente, cum eo die lætus etiam Consistorium habuisset, Pontificatus sui anno sexto, mense decimo, quinto calendas Augusti M CCCC LXXI. Fuit autem in homine quantum ad corpus pertinet, majestas Pontifice digna. Erat enim magni ac vasti corporis, adeo ut dum ad rem Divinam proficisceretur solus emineret. Circa cultum corporis etsi morosus non erat, nequaquam tamen negligens habebatur. Fuere etiam qui dicerent eum dum in publicum prodiret, faciem sibi fucis concinnare. De apparatu Pontificio non est cur ambigas, majores ab hoc uno superatos regno præsertim, sive mitram velis appellare, in quam multas opes contulit, coëmptis undique ac magnis pretiis adamantibus, sapphiris, smaragdis, chrysolidis, jaspidibus, unionibus & quicquid gemmarum in pretio est, quibus ornatus tanquam alter Aaron in publicum forma humana augustiore prodibat. Inspici tum ab omnibus volebat & admirari. Hanc ob rem nonnunquam peregrinos in urbe retinuit, intermissa ostendendi sudarii consuetudine, quo à pluribus eodem tempore cerneretur. Præterea vero ne solus differre à cæteris videretur, publico decreto mandavit proposita pœna, ne quispiam bireta coccinea (ita appellant capitis tegmen) præter Cardinales ferret: quibus etiam primo Pontificatus sui anno pannum ejusdem coloris dono dedit,

quo

quo equos vel mulas sternerent dum equitant. Voluit præterea in decretum referre, ut galeri Cardinalium ex serico coccineo fierent: sed id quo minus decerneretur vetuere illi, qui bene sentientes diminuendam esse Ecclesiæ pompam, non augendam cum detrimento Christianæ religionis prædicabant Ante Pontificatum vero prædicare solebat, si sors unquam ei contigisset, singulis Cardinalibus singula castella se donaturum, quo vitandi æstus urbani causa secedere percommode possent. Sed Pontificatum adeptus, nil minus cogitavit, Pontificatus tamen majestatem tum autoritate tum armis urgere conatus est. Nam Tricaricensem Episcopum in Gallias misit, qui cognita Leodiensium & Ducis Burgundiæ contentione eos ad concordiam revocaret, sublato interdicto quo Leodienses notati erant, ob pulsum injuria Episcopum suum. Verum dum Tricaricensis hæc quam accurate agit, ut id ad solum Pontificem pertinere ostenderet, à Leodiensibus cum eorum Episcopo capitur. Hanc ob rem Dux Burgundiæ inita pace cum Lodovico Franciæ Rege (tum enim bellum inter se gerebant) adjuvante ipso Rege Leodienses gravissimis cædibus persecutus, eorum urbem tandem evertit, & captos Episcopos liberavit. Præterea vero Paulus cognita Regis Boëmiæ perfidia in hominem Laurentio Roverella Episcopo Ferrariensi Legato ita Ungaros & Germanos concitavit, ut brevi & stirpem Georgii funditus sustulerit, & nomen hæreticorum fuerit deleturus, ni Poloni id regnum ad se pertinere dicentes Matthiam Ungariæ Regem tenuissent bello lacessitum, quo minus regno Boëmiæ potiretur. Duo tamen bella & quidem parva in Italia suscepit, quæ nulla re prius repetita bello, sed insidiis primo inchoata, postea deseruit. Cum igitur Tolphæ veteris Dominos insidiis primo, mox armis, cum id non cessisset, Duce Vianesio aggressus esset, obsideretque locum & oppugnaret,

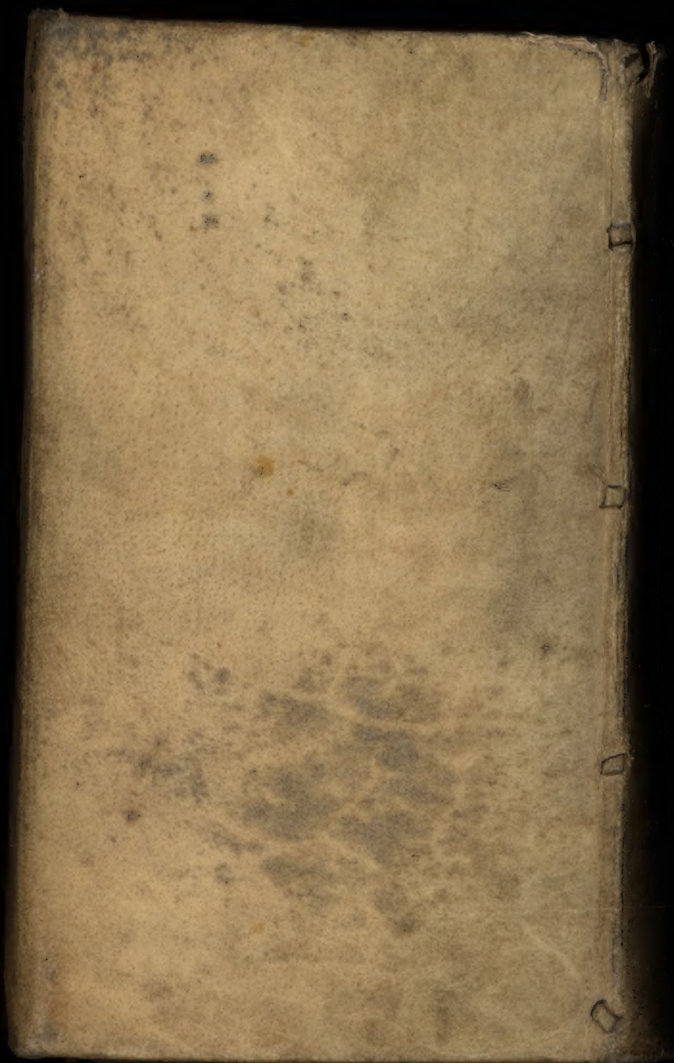
ret, supervenientibus regiis copiis, quæ à bello quod in Flamminia contra Bartholomæum Bergomatem gestum esse diximus, quo in exercitu Ursini militabant, repente effusa fuga obsidionem deserit, cum amplius sexaginta millibus passuum hostes abessent. Atque ita Tolpham post longam contentionem, qua etiam Ursinos sibi inimicos ac prope hostes fecerat, decem & septem millibus nummum auri emit, familiæ Ursinæ potentiam veritus, quæ Dominis loci affinitate conjuncta erat. Iisdem quoque artibus Robertum Malatestam Sigismundi mortui filium aggressus, cum etiam dolo suburbium Ariminense cepisset, urbemque aliquandiu oppugnasset, Laurentio Spalatrensi Archiepiscopo tantum negotium procurante, superveniente postea Fœderico Comite Urbinati cum Regio ac Florentini populi exercitu, & obsidionem relinquere coactus est, & fuso turpiter ac fugato ejus exercitu, pacem turpi etiam conditione initam non renuit. Affirmat Laurentius potiundi Arimini oppprtunitatem amissam esse, dum avare nimium stipendia militibus persolvit, dumque ignoratione rerum & tarditate ingenii rem ipsam quæ momento temporis colligitur in bello potissimum in longum ducit. Natura enim in rebus agendis ita præposterus Paulus erat, ut nisi fatigatus rem quantumvis claram & apertam inchoaret, aut inchoatam perficeret. Quanquam ipse jactare solebat, ut sibi in multis usui fuisset, cum in pluribus (si verum fateri volumus) sibi ac Romanæ Ecclesiæ id admodum nocuisset. In colligendis autem pecuniis ita diligens fuit, ut fere semper beneficia & Episcopatus his committeret, qui officium aliquod venale haberent, unde elici munus posset. Omnia enim officia suo tempore venalia erant, quam ob rem factum est, ut qui Episcopatum aut beneficium vellet, officium aliquod emeret, quo lenocinio quod vellet consequeretur, superatis

peratis competitoribus omnibus doctrina & probitate vitæ quovis magistratu & honore dignis. Præterea vero cum Episcopatus vacaret, quo plures annatæ eodem tempore solverentur, digniores (ut ipse prædicabat) ad uberiores Episcopatus movens, magnam pecuniarum vim undique colligebat. Redimendarum quoque pensionum usum non improbavit. His autem pecuniis interdum etiam ad liberalitatem utebatur. Nam & Cardinales pauperes maxime & Episcopos & Principes ac Nobiles domo extorres, virgines, viduas, ægrotos frequenter juvabat. Curavit item ut Romæ annona cæteraque ad victum pertinentia vilius quam antea venderentur. Ædificavit etiam splendide ac magnifice tum apud sanctum Marcum, tum vero in Vaticano, quod ad munificentiam pertinet. Venationem quoque miro apparatu edidit Duci Ferrariensi in campo Merulæ. Huic autem præfuit ejus ex sorore nepos S. Luciæ Cardinalis, quem unà cum Baptista Zeno altero nepote Cardinales ante creaverat. Adire hominem die dormientem, ac noctu vigilantem, attrectantemque gemmas & margaritas difficile erat, nec nisi post multas vigilias: quod si tibi patuissent fores, audire hominem non audiri ab homine necesse erat, adeo copiosus in dicendo habebatur. Morosus erat & difficilis, tum domesticis, tum externis, & sæpe quod promiserat mutata sententia invertebat. Volebat videri astutus rebus in omnibus: hanc ob rem perplexe nimium interdum loquebatur. Quare amicitias Principum ac populorum non diu servavit, quod variarum partium haberetur. Varia ciborum genera sibi apponi volebat: & pejora quæque semper degustabat. Clamabat interdum, nisi quæ expetebat ex sententia ei apposita fuissent; Bibacissimus quidem erat, sed vina admodum parva & diluta bibebat. Peponum esu, cancrorum, pastillorum, piscium, succidiæ admodum delectabatur. Quibus ex rebus

rebus ortam crediderim apop'exiam illam, qua è vita ſublatus eſt. Nam duos pepones & quidem prægrandes comederat eo die, quo ſequenti nocte mortuus eſt. Juſtus tamen eſt habitus & clemens. Pleroſque autem latrones pœna carceris ad ſanitatem redigere conatus eſt: fures, parricidas, perſidos, perjuros. Humanitatis autem ſtudia ita oderat & contemnebat, ut ejus ſtudioſos uno nomine hæreticos appellaret. Hanc ob rem Romanos adhortabatur, ne filios diutius in ſtudiis literarum verſari paterentur, ſatis eſſe ſi legere & ſcribere didiciſſent. Durus interdum & inexorabilis ſi quid ab eo peteres habebatur: neque hoc contentus, convitia & probra in te conjiciebat: plura tamen præſtabat quam vultu facturum præ ſe ferret. Uno tamen poſtremo laudari poteſt, quod domi monſtra non aluerit, quodque domeſticos ſuos & familiares in officio continuerit, ne ob faſtum & inſolentiam populo Romano & Aulicis ſtomachum facerent.

F I N I S.

Argf

P[illegible]

De Vitiis [illegible]